Delegata
Rcyst VII. I Sesya
II
1895-6
30-238
418423
III 1895/96
30-118
19/73/83
1100-6

L. 76441/95

Al. 30

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności jego urzędowych za czas od 1. grudnia 1894 po koniec listopada 1895 r.

Wysoki Sejmie!

Stosownie do postanowienia §. 16 statutu krajowego przedkłada Wydział krajowy sprawozdanie z czynności swoich urzędowych za czas od 1. grudnia 1894 do 15. Listopada 1895 ułożone oddzielnie podług departamentów i uprasza: Wysoki Sejm raczy to sprawozdanie przyjąć do wiadomości.

Z Rady Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 26. listopada 1895.

Marszałek krajowy
Stanisław hr. Badeni *w. r.*

Członek Wydziału kraj.
Antoni Chamiec *w. r.*
sprawozdawca.

100.228.
III
7879
III a

SPRAWOZDANIE

z czynności

Departamentu I. Wydziału krajowego

za czas od 1. grudnia 1894 do 30. listopada 1895 r.

z 21 alegatami.

VNIV.
CRACOVIEN

Departament I.

Szef Departamentu Dr. Józef Wereszczyński, Członek Wydziału krajowego.

Departament I. przydzielone ma do załatwienia następujące sprawy:

1. Sprawy powiatowe i gminne.
2. Sprawy krajowych wolnych składów publicznych dla zboża i spirytusu we Lwowie i Krakowie.
3. Sprawy administracyi krajowego funduszu pożyczkowego na budowę koszar dla wojska.
4. Sprawy melioracyjne.
5. Sprawy szkół rolniczych w Dublanach i Czernichowie z folwarkami.

Sprawozdanie niniejsze obejmuje tylko dział pierwszy to jest sprawy powiatowe i gminne, reszta zaś spraw jest przedmiotem osobnych sprawozdań.

Sprawy powiatowe i gminne.

A) Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej sankcyi.

a) Ustawy i uchwały sankcyonowane.

Przekazanie c. k. Rządowi niektórych czynności policyi miejscowej w Przemyślu

Najwyższem postanowieniem z dnia 7. listopada 1894 uzyskał sankcyą uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 7. lutego 1894 projekt ustawy, mocą której w mieście Przemyślu niektóre czynności policyi miejscowej przekazane zostały organom rządowym, o czem powiadomiono Wydział powiatowy w Przemyślu reskryptem tutejszym z dnia 22. stycznia 1895 l. 2127 z poleceniem zawiadomienia o tem Magistratu miasta Przemyśla.

Wyłączenie przysiółka Kalasantówki ze związku gminy Buczniów i przydzielenie do gminy Chodaczkowa wielkiego.

Najwyższem postanowieniem z dnia 13. grudnia 1894 uzyskał sankcyę uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 8. lutego 1894 projekt ustawy o wyłączeniu przysiółka Kalasantówki ze związku gminy politycznej Bucniów powiatu tarnopolskiego i przydzieleniu go do gminy politycznej Chodaczkowa wielkiego w tym samym powiecie, o czem powiadomiono Wydział powiatowy w Tarnopolu, tutejszym reskryptem z dnia 18. stycznia 1895 l. 73.863/94.

Sprawa opłacania przez fundusz krajowy odsetek od pożyczki m. Nowy Sącz 200.000 zł. na odbudowanie spalonych części miasta.

Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 31. stycznia 1885 powziął następujące uchwały:

„1. Sejm przyjmuje na skarb krajowy obowiązek opłacania przez lat dwadzieścia odsetek bieżących w wysokości oznaczonej w 2. ustępie uchwały, od pożyczki 200.000 zł. w. a., którą gmina Nowego Sącza zaciągnie na odbudowanie zniszczonych pożarem budynków miejskich, na uregulowanie ulic w spalonej części miasta i na inne inwestycye.

2. Odsetki te, najwyżej po 4% opłacać będzie skarb krajowy przez pierwszych dziesięć lat po zaciągnięciu pożyczki, od całej sumy pożyczkowej 200.000 zł. w. a., zaś przez następnych lat dziesięć od sumy kapitalnej zmniejszanej corocznie o 20.000 zł. w. a.

3. Sejm wzywa c. k. Rząd, aby wyjednał uwolnienie od opłaty taks, stempli i należytości prawnych, skrypta dłużne, podania o intabulacye i extabulacye oraz kwity i w ogóle wszelkie dokumenta i akta prawne, odnoszące się do tej pożyczki."

Równocześnie na posiedzeniu z 7. lutego 1895 wstawił Wysoki Sejm do budżetu na rok 1895 kwotę 6.000 zł. na opłatę procentów za trzy kwartały 1895 od powyższej pożyczki.

Reskryptem z dnia 1. marca 1895 l. 11.601 zawiadomiono Wydział powiatowy i Magistrat Nowego Sącza o powyższych uchwałach Wysokiego Sejmu.

Najwyższem postanowieniem z dnia 25. maja 1895. uzyskała sankcyę powołana na wstępie uchwała Wysokiego Sejmu o ile nią przyjęto na skarb krajowy obowiązek opłacania przez 20 lat odsetek bieżących najwyżej po 4% od pożyczki w kwocie 200.000 zł. o czem powiadomiono rozporządzeniem z dnia 29. czerwca 1895 l. 37.163 Wydział powiatowy i Magistrat m. Nowego Sącza.

Rozporządzeniem z dnia 21. listopada 1895 l. 72.539 zawiadomił Wydział krajowy Dyrekcyę Banku krajowego i Magistrat m. Nowego Sącza że przyjmuje do wiadomości uchwałę Rady nadzorczej Banku krajowego z dnia 15. maja b. r., którą Bank krajowy przyznał gminie m. Nowego Sącza pożyczkę w obligacyach komunalnych II. emisyi w sumie 110.000 zł. tudzież pożyczkę hipoteczną w sumie 90.000 zł. razem w sumie 200.000 zł. w. a. Zarazem zobowiązał się Wydział krajowy w myśl i w granicach uchwały pod 2. Wysokiego Sejmu, uiszczać 4% odsetki za gminę Nowego Sącza bezpośrednio i jedynie do kasy Banku krajowego.

Wydział krajowy oznajmił dalej, że asygnata powyższych odsetek na rzecz Banku krajowego nastąpi dopiero po podaniu do wiadomości Wydziału krajowego, że Bank krajowy przyznane gminie Nowy Sącz pożyczki wypłacił, oraz po oznajmieniu, kiedy przypada najbliższy termin raty, względnie, jakie są poszczególne termina rat przypadających w ciągu jednego roku.

Gdyby zaś z odsetek płatnych z funduszu krajowego pozostawała nadwyżka, będzie ona lokowaną w Banku krajowym na rachunek bieżący gminy Nowego Sącza z tem wyraźnem zastrzeżeniem, że użytą być może jedynie na pokrycie odsetek w latach późniejszych od udzielonych gminie Nowego Sącza pożyczek w łącznej — jak wyżej — sumie 200.000 zł.

Odsetki wspomniane wynosić będą przez pierwszych lat dziesięć po zaciągnięciu pożyczki, po 8.000 zł. rocznie t. j. 80.000 zł.

w roku	11-tym	od	180.000 zł.	. . . .	7.200 „
„	12 „	„	160.000 „	. . . .	6.400 „
„	13 „	„	140.000 „	. . . .	5.600 „
„	14 „	„	120.000 „	. . . .	4.800 „
„	15 „	„	100.000 „	. . . .	4.000 „
„	16 „	„	80.000 „	. . . .	3.200 „
„	17 „	„	60.000 „	. . . .	2.400 „
„	18 „	„	40.000 „	. . . .	1.600 „
„	19 „	„	20.000 „	. . . .	800 „
„	20 „	„	— „	. . . .	— „
				Razem . .	116.000 zł.

Podług powyższego planu nieprzypada wprawdzie w 20-tym roku żadna rata procentów — dla braku kapitału, ubytek ten jednak jest pozorny skoro się zważy, że Wydział krajowy płacić będzie powyższe procenta w półrocznych ratach z góry.

Wstawionej do budżetu funduszu krajowego na r. 1895 na cel powyższy kwoty 6.000 zl. Wydział krajowy z chwilą zamknięcia niniejszego sprawozdania niewypłacił, Bank krajowy bowiem niewypłacił jeszcze gminie przyrzeczonej pożyczki.

Gdy zaś wypłata tej pożyczki nastąpi w najbliższym czasie, przeto do preliminarza funduszu krajowego na r. 1896 wstawia Wydział krajowy pełną kwotę 4% odsetek za r. 1896 w kwocie 8.000 zł. —

Sposób załatwienia powołanej na wstępie uchwały *ad 3.* podany jest w niniejszem sprawozdaniu w dziale „rezolucye do c. k. Rządu".

Ustawa o zezwoleniu gminie m. Lwowa na zaciągnięcie pożyczki 10,000.000 zł. oraz poręczenie tej pożyczki przez kraj.

Najwyższem postanowieniem z dnia 7. lutego 1895 udzieloną została sankcya uchwalonemu przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 17. lutego 1894 projektowi ustawy w przedmiocie pożyczki 20,000.000 koron, którą m. Lwów zaciągnąć zamierza na cele asanacyjne, inwestycyjne i na konwersyę dotychczasowych długów.

Następnem zaś najwyższem postanowieniem z dnia 12. lipca 1895 uzyskał Sankcyę uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 8. lutego 1895 projekt ustawy o poręczeniu przez kraj. powyższej pożyczki 20,000.000 koron.

O powyższych Najwyższych postanowieniach uwiadomiono Magistrat m. Lwowa reskryptami z dnia 2. kwietnia i 3. sierpnia 1895 l. W. 21.806 i 49.901.

Relacyą z dnia 8. listopada 1895 l. 87.341 doniósł Wydziałowi krajowego Magistrat król. stoł. m. Lwowa, że Reprezentacya miasta postanowiła uchwałą z dnia 17. października 1895 przystąpić do urzeczywistnienia pożyczki 20,000.000 koron po myśli ustawy kraj. z dnia 7. lutego 1895 Dz. u. kr. Nr. 16. i do częściowej emisyi obligów.

Cała pożyczka będzie zabezpieczoną hipotecznie na dobrach tabularnych Zubrza gminy m. Lwowa własnych. Odsetki od pożyczki są tedy wolne po myśli postanowień patentu z dnia 29. października 1849 Dz. u. p. Nr. 439 od podatku dochodowego, i dlatego gmina m. Lwowa zrzekła się prawa potrącenia podatku dochodowego od odsetek pożyczki.

Plan emisyi obejmować będzie cztery serye obligów mianowicie:

A.	1.000	sztuk	po	10.000	koron	=	10,000.000 koron
B.	1.040	„	„	5.000	„	„	5,200.000 „
C.	4.000	„	„	1.000	„	„	4,000.000 „
D.	4.000	„	„	200	„	„	800.000 „
					Razem	. .	20,000.000 koron

Podaniem z dnia 31. października 1895 l. 64261 przedłożył Magistrat c. k. Ministerstwu Skarbu do zatwierdzenia tekst obligacyi, bliższe postanowienia odnoszące się do emisyi, tekst kuponów i talonów, jak niemniej planu amortyzacyi.

Skoro c. k. Ministerstwo skarbu zatwierdzi teksta te, będą one zakomunikowane Wydziałowi krajowemu.

Emisye częściowe obligów w granicy 10,000.000 zł. nastąpią w miarę każdorazowych potrzeb gminy m. Lwowa, co wykazywać będą budżety miasta przedłożyć się mające Wydziałowi krajowemu.

W międzyczasie zaś zezwolił Wydział krajowy gminie miasta Lwowa na zaciągnięcie pożyczek na nachunek powyższej 10-milionowej pożyczki a mianowicie reskryptem z 27. września 1895 L. 48540:

1. na budowę koszar dla wojska . . . 260.000 zł.
2. na budowę i rekonstr bruków . . . 160.000 „
3. na budowę i rekonstr. kanałów . . 40.000 „

reskryptem zaś z 4. listopada 1895 L. 70.104 na dalszą bud koszar kwotę . 56.900 zł.

Zmiana §. 10. tymczasowego statutu król. stoł. m. Krakowa.

Najwyższem postanowieniem z dnia 21. marca 1895 uzyskał sankcyę uchwalony przez Wysoki Sejm z dnia 28. stycznia 1895 projekt ustawy dotyczącej zmiany §. 10. tymczasowego statutu król. stoł. miasta Krakowa a wprowadzającej podwyższenie opłat za przyjęcie do gminy, o czem uwiadomiono Magistrat miasta Krakowa tutejszym reskryptem z dnia 9. kwietnia 1895 l. 22.914.

Pożyczka 19.400 zł. w. a. dla Reprezentacyi w Brodach.

Najwyższem postanowieniem z dnia 5. maja 1895 uzyskał sankcyę uchwalony przez Wysoki Sejm d. 6. lutego 1895 projekt ustawy w przedmiocie zezwolenia Reprezentacyi powiatowej w Brodach na zaciągnięcie pożyczki w kwocie 19.400 zł. w. a. celem pokrycia kosztów budowy drogi powiatowej Brody-Załoźce.

O powyższem zawiadomiono Wydział powiatowy w Brodach tutejszym reskryptem z 25. maja 1895 l. 33.352.

Opłaty gminne od napojów spirytusowych oraz od piwa i miodu w Krakowcu.

Uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 24. stycznia 1895 projekt ustawy o zezwoleniu gminie Krakowca na pobór opłaty gminnej od napojów spirytusowych oraz od piwa i miodu do końca roku 1899, uzyskał Najwyższą sankcyę dnia 17. kwietnia 1895, o czem powiadomiono Wydział powiatowy w Jaworowie rozporządzeniem z dnia 4. maja 1895 l. 29.018.

Opłaty gminne od napojów spirytusowych oraz od piwa dla Sokołowa.

Uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 1. lutego 1895 projekt ustawy o zezwolenie gminie Sokołów na pobór opłaty gminnej od napojów spirytusowych i od piwa, na czas od wejścia w życie dotyczącej ustawy na przeciąg lat pięciu uzyskał najwyższą sankcyę d. 26. marca 1895 o czem uwiadomiono Wydział powiatowy w Kolbuszowie rozporządzeniem z dnia 19. kwietnia 1895 l. 23.762.

Opłata gminna od napojów spirytuzowych oraz od miodu i piwa dla Bohorodczan.

Uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 8. lutego 1895 projekt ustawy o zezwoleniu gminie Bohorodczany na pobór opłat gminnych od napojów spirytusowych oraz od piwa i miodu, uzyskał Najwyższą sankcyę z dnia 17. kwietnia 1895, o czem zawiadomiono Wydział powiatowy w Bohorodczanach reskryptem z 4. maja 1895 l. 29.018.

Opłaty gminne od napojów spirytusowych oraz od wiszniaku, maliniaku, dreniaku i miodu dla Bóbrki.

Uchwalony na posiedzeniu Wysokiego Sejmu z dnia 9. lutego 1895 projekt ustawy o zezwoleniu gminie Bóbrka na pobór opłat gminnych od napojów spirytusowych, wiśniaku, maliniaku, dereniaku i miodu do końca roku 1899, uzyskał Najwyższą sankcyę d. 16. kwietnia 1895, o czem uwiadomiono Wydział powiatowy w Bóbrce rozporządzeniem z dnia 4. maja 1895 l. 20.019.

Opłata gminna od piwa dla Brzozowa.

Uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 9. lutego 1895 projekt ustawy o zezwoleniu gminie Brzozów na pobór opłaty gminnej od piwa na lat 10., uzyskał najwyższą sankcyę dnia 17. kwietnia 1895, o czem powiadomiono brzozowski Wydział powiatowy tutejszem rozporządzeniem z dnia 4. maja 1895 l. 29.020.

Opłaty gminne od napojów spirytusowych oraz od piwa, miodu, wiśniaku, maliniaku i dereniaku w Makowie.

Najwyższem postanowieniem z dnia 17. kwietnia 1895 uzyskał Sankcyę uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 6. lutego 1895 projekt ustawy o zezwoleniu gminie m. Makowa na pobór opłaty gminnej od napojów spirytusowych oraz od piwa, miodu, wiśniaku, maliniaku i dereniaku na czas do końca roku 1899, o czem Wydział powiatowy w Myślenicach zawiadomiono reskryptem z dnia 4. maja 1895 l. 29.018.

Opłata gminna od napojów spirytusowych oraz od miodu i piwa dla Zaleszczyk.

Najwyższem postanowieniem z dnia 17. kwietnia 1895 uzyskał sankcyę uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 30. stycznia 1895 projekt ustawy o zezwoleniu gminie m. Zaleszczyk na pobór opłat gminnych od napojów spirytusowych oraz od piwa i miodu na czas do końca roku 1899, o czem Wydział powiatowy w Zaleszczykach zawiadomiono reskryptem z dnia 4. maja 1895 l. 29.018.

Opłata gminna od czynszów najmu w gminie m Kołomyi.

Uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 6. lutego 1895 projekt ustawy o zezwoleniu gminie miasta Kołomyi na pobór przez lat 10 opłaty gminnej od czynszu najmu, uzyskał Najwyższą sankcyę z dnia 23. marca 1895, o czem uwiadomiono Magistrat m. Kołomyi tutejszem rozporządzeniem z dnia 9. kwietnia 1895 l. 23.438.

b) Ustawy i uchwały niesankcyonowane.

Zezwolenie Reprezentacyi powiatu horodeńskiego i kołomyjskiego na pokrywanie niedoborów lokalnej kolei żelaznej z Delatyna na Kołomyję i Horodenkę do Stefanówki.

Uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 5. lutego 1895 projekt ustawy w przedmiocie zezwolenia Reprezentacyom powiatowym w Horodence i Kołomyi do pokrywania niedoborów lokalnej kolei żelaznej z Delatyna na Horodenkę i Kołomyję do Stefanówki, zakomunikowaliśmy Wydziałowi powiatowemu w Horodence i Kołomyi, przy dołączeniu odnośnego sprawozdania komisyi administracyjnej z 1. lutego 1895 l. 1.224 z uwagą, że uwiadomienie co do Sankcyi powyższej ustawy nastąpi w swoim czasie. Wspomniany projekt ustawy nie uzyskał dotąd Najwyższej sankcyi, w skutek czego odniósł się Wydział krajowy w tej sprawie do Prezydyum c. k. Namiestnictwa odezwą z dnia 21. października 1895 L. 66.761 z zapytaniem, w jakiem stadyum sprawa rzeczona się znajduje, lecz dotąd nie otrzymał odpowiedzi.

Utworzenie z posiadłości powstałych z rozparcelowanych dóbr Golce, nowej gminy administracyjnej pod nazwą Majdan w powiecie niskim.

Uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 5. lutego 1895 projekt ustawy o utworzeniu z posiadłości powstałych z rozparcelowanych dóbr tabularnych Golce, nowej gminy administracyjnej i katastralnej pod nazwą „Majdan“ w powiecie niskim nie uzyskał jeszcze Najwyższej Sankcyi.

Odezwą z 1. marca 1895 L. 2.016/pr. zażądało c. k. Prezydyum Namiestnictwa aktów sprawy, które mu odezwą z 8. marca 1895 L. 15.940 udzielone zostały, dotąd jednak nie otrzymał Wydział krajowy odpowiedzi w skutek czego sprawę urguje.

Wyłączenie osady Zieleńcze ze związku gminy administracyjnej Semenów i przyłączenie jej do gminy Podgórzany w powiecie trembowelskim.

Na posiedzeniu dnia 6 lutego 1895 uchwalił Wysoki Sejm projekt ustawy o wyłączeniu osady Zieleńcze ze związku gminy administracyjnej Semenów i przyłączenie jej do gminy Podgórzany w powiecie trembowelskim. O powyższej uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomiliśmy Wydział powiatowy w Trembowli.

Odezwą z 1. marca 1895 L. 1.896/pr. zażądało c. k. Prezydyum Namiestnictwa aktów odnoszących się do sprawy powyższej. Odezwą z dnia 8. marca 1895 L. 15.939 udzielone zostały c. k. Prezydyum Namiestnictwa odnośne akta, nie otrzymaliśmy jednak dotąd żadnej dalszej wiadomości.

c) Odmowa Sankcyi.

Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania niema wiadomości, jakoby którykolwiek z uchwalonych przez Wysoki Sejm projektów ustaw nie uzyskał Najwyższej Sankcyi.

B) Uchwały niepodlegające sankcyi.

Ordynacya wyborcza dla 30-tu miast, podlegających ustawie z d. 13. marca 1889.

W sprawie projektu ordynacyi wyyorczej dla 30-tu miast podlegających ustawie z dnia 13. marca 1889 powołuje się Wydział krajowy na swoje zeszłoroczne sprawozdanie z czynności.

Reforma ustawodawstwa gminnego dla miast, nie objętych ustawą z d. 13. marca 1889 i dla miasteczek.

W wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 5. lutego 1894, polecającej Wydziałowi krajowemu, aby wygotował projekt ustawy dla miast nie objętych ustawą z d. 13. marca 1889 i dla miasteczek, przedkłada Wydział krajowy projekt tej ustawy jako osobne sprawozdanie przy LW. 66.773/95.

Reforma ustawodawstwa gminnego dla gmin wiejskich.

Sprawę reformy ustawy gminnej dla gmin wiejskich Wydział krajowy nie spuszcza z oka i przedłoży sprawę tę Wysokiemu Sejmowi, uważa jednak iż jest obowiązkiem jego obrać do tego chwilę odpowiednią. Zbliżającej się sesyi nie uważa Wydział krajowy za odpowiednią chwilę do wniesienia przedłożenia.

Ustawa budownicza dla wsi i zmiana ustawy budowlanej z 4. kwietnia r. 1889 Nr. 31 Dz. u. kr.

Przedłożony sprawozdaniem Wydziału krajowego z 26. czerwca 1894 L. 12.628 (aleg. 1. str. spr. z r. 1895) projekt ustawy budowniczej dla wsi i pomniejszych miast i miasteczek, wraz z projektem zmiany §§. 73 i 74 ustawy budowniczej z 4. kwietnia 1889 Nr. 31. dz. u. kr. (skrócenie toku instancyi), niewszedł na porządek dzienny Wysokiej Izby.

C. k. Rząd bowiem ze swej strony i na podstawie wniosków najwyższej Rady sanitarnej poczynił wnioski, które wymagały zmiany niektórych postanowień projektu

Odezwą z 24. kwietnia 1895 L. 4.005/pr. udzieliło Wydziałowi krajowemu c. k. Prezydyum Namiestnictwa reskrypt c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 29. grudnia 1894 L. 4.037/93 wraz ze zmianami szczegółowo już do projektu ustawy budowniczej wstawionemi.

Proponowane przez c. k. Rząd zmiauy są jednakże tego rodzaju, że wykluczają już z góry wszelką możliwość uchwalenia przez Wys. Sejm projektu ustawy.

Zmiany te są zasadnicze zarówno pod względem technicznym jak i sanitarnym a są tak uciążliwe, że na długie lata nie mogłyby być u nas w życie wprowadzone. Znaczna część tych zmian uciążliwych i postanowień nowych nie znajduje się nietylko w ustawie budowniczej z roku 1889 dla 131 znaczniejszych miejscowości lub ustawie budowniczej z r. 1882 dla 29 miast, ale niema ich nawet w ustawach budowniczych dla król. stoł. miast Lwowa i Krakowa.

Z tego powodu wniósł Wydział krajowy na ręce c. k. Prezydyum Namiestnictwa dołączony .‘ w odpisie memoryał z 2. lipca 1895 L. 29.891, w którym skreślił cały przebieg sprawy projektowanej, już czterekrotnie do Wys. Sejmu wnoszonej ustawy, przedstawił poważne trudności, na jakie projekt natrafił już w komisyi administracyjnej, jakkolwiek projekt ten w porównaniu do projektu rządowego, starał się wprowadzić tylko nieznaczne obostrzenia, przedstawił dalej oczywistą niemożliwość wprowadzenia obostrzeń przez c. k. Rząd proponowanych i upraszał, ażeby c. k. Rząd od swych wniosków odstąpił a wziął pod rozwagę jedynie powołany na wstępie projekt Wydziału krajowego.

Alegat 1.

Dotąd jednak nie otrzymał Wydział krajowy odpowiedzi.

Odpis podanych przez c. k. Rząd licznych zmian projektu ustawy, jako cenny materyał do przyszłej zmiany ustaw budowniczych, znajduje się w aktach Wydziału krajowego.

Sprawa projektu stawy regulującej użytkowanie dobra gminnego.

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby na najbliższej sesyi sejmowej przedłożył projekt ustawy, ewentualnie noweli do ustawy gminnej, regulującej użytkowanie dobra gminnego.

Sprawa powyższa jest jedną z najważniejszych a zarazem, jak z natury rzeczy wynika, jedną z najtrudniejszych. Dowodzą tego dyskusye już przy uchwaleniu ustawy gminnej z r. 1866, ponowione w r. 1890 i 1892 przy sposobności wniesienia projektu ustawy gminej dla miast nie objętych ustawą gminną z r. 1889 i dla miasteczek, który to ostatni projekt obecnie Wydział krajowy znów przedkłada.

W projekcie rzeczonym proponował Wydział krajowy pierwotnie dodatek do odnośnego paragrafu: „Co do sposobu zaś użytkowania z dobra gminnego orzeka Wydział powiatowy“.

Wniosek ten nie utrzymał się w Wysokiej Izbie, uchwałą bowiem z $^{29}/_{11}$ 1890 postanowiono, że w pierwszym rzędzie sposób ten użytkowania oznaczyć ma Rada gminna a zatwierdzić Wydział powiatowy.

W ustawie gminnej dla 30 miast z r. 1889 niema i tego dodatku lecz jest zupełnie analogiczną pod tym względem z ustawą gminną z roku 1866.

Sprawa ta więc wymaga gruntownego studyum — jest w toku, a spodziewana uchwała Wys. Sejmu co do analogicznej kwestyi poruszonej także projektem ustawy gminnej dla miast nie objętych ustawą gm. z r. 1889 i dla miasteczek, może również wpłynąć na sposób zmiany postanowień ustawy gminnej z r. 1866.

Po przeprowadzeniu studyum przedłoży Wydział krajowy w swoim czasie Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Zmiana §. 26. ustawy o Reprezentacyi powiatowej (Etat i kwalifikacya urzędników Rad powiatowych).

Na posiedzeniu z 16. lutego 1894 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby zbadał kwestyę potrzeby zmian w ustawie o Reprezentacyi powiatowej, celem zobowiązania Wydziałów powiatowych do utrzymania personalu urzędniczego z odpowiednią kwalifikacyą, tudzież by rezultat tych badań i wnioski Sejmowi przedłożył".

W wykonaniu powyższej uchwały zażądał Wydział krajowy okólnikiem z 26. kwietnia 1894 l. 10.834 wykazu tabelarycznego wszystkich w służbie Wydziałów powiatowych pozostających funkcyonaryuszów z ich kwalifikacyą i przedłożył Wysokiemu Sejmowi osobne w tym przedmiocie sprawozdanie do LW. 67.548/94.

Powyższe sprawozdanie nie było jednak przedmiotem obrad Wysokiego Sejmu podczas ubiegłej kadencyi, dlatego Wydział krajowy ponawia obecnie sprawę, przedkładając osobne sprawozdania w tej kwestyi do LW. 66.763/95.

Pożyczka m. Krakowa w kwocie $1^1/_2$ miliona zł. w. a. przez kraj poręczona.

Na posiedzeniu z dnia 6. lutego 1895 powziął Wysoki Sejm następujące uchwały:

1. Sejm odstępując częściowo od postanowień uchwały z 5. kwietnia 1892, zezwala na użycie kwoty 300.000 zł. z reszty $1^1/_2$ milionowej pożyczki przez miasto Kraków za poręczeniem kraju zaciągniętej, na cele asanacyi miasta, t. j. na budowę kanałów wymienionych w podaniu Magistratu do L. 742/95 i zakładu czyszczenia miasta. Pozostała jeszcze po wydaniu kwoty 300.000 zł. na wymienione cele, reszta 100.000 zł. ma być zachowaną i nadal z utrzymaniem w mocy istniejących zastrzeżeń według których rozporządzenie tą kwotą zależy od zezwolenia Wydziału krajowego.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby przy wykonaniu poleconego mu uchwałą sejmową z 5. kwietnia 1892 nadzoru nad gospodarką m. Krakowa czuwał nad tem, aby wymieniona pod 1. suma 300.000 zł. tylko na cele w poprzedniej rezolucyi wymienione użyta została.

Reskryptem z dnia 12. marca 1895 l. 11.303 zakomunikowano powyższe uchwały Wysokiego Sejmu Magistratowi m. Krakowa z wezwaniem przedkładania Wydziałowi krajowemu sprawozdań ze sposobu użycia sumy 300.000 zł. przeznaczonej na cele asanacyi miasta.

Relacyą z dnia 16. sierpnia 1895 l. 41.221 zawiadomił Magistrat m. Krakowa Wydział krajowy, że korzystając z tego zezwolenia gmina m. Krakowa rozpoczęła na poczet powyższej sumy 300.000 zł. w. a. niektóre roboty kanalizacyjne, w tym celu upraszał Magistrat o upoważnienie krakowskiej kasy oszczędności do wypłacania Magistratowi z rzeczonych 300.000 zł. stosownych zaliczek w miarę potrzeby.

Reskryptem z dnia 28. sierpnia br, l. 54.844 upoważnił Wydział krajowy Dyrekcyę kasy oszczędności m. Krakowa do wypłacenia Magistratowi kwoty 50.000 zł. wzywając zarazem Magistrat ażeby przedłożył szczegółowe sprawozdanie o sposobie użycia tej sumy, poczem nastąpi dalsza asygnata.

Relacyą z dnia 27. maja 1895 l. 24 952 zawiadomił nas Magistrat krakowski, że czwarta rata amortyzacyjna od powyższej $1^1/_2$ milionowej pożyczki, zapadła 31 grudnia 1894, zapłaconą została w tymże dniu samym, a piątą ratę zapadłą dnia 30. czerwca 1895 uiszczono podług relacyi Magistratu z dnia 13. lipca 1895 L. 36.032., dnia 2. lipca 1895 w czeskiej kasie oszczędności.

Wydzielenie 37 posiadłości z gminy Przedmieście Dynowskie a wcielenie do gminy Dynów.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z 26. marca 1892 udzielił Wydział krajowy, jak to w trzech ostatnich sprawozdaniach z czynności Wysokiemu Sejmowi zdał sprawę, petycyę Franciszka Barańskiego i towarzyszy o wyłączenie ich posiadłości ze związku gminy Przedmieście Dynowskie i przyłączenie do gminy Dynów, Wydziałowi powiatowemu w Brzozowie do szczegółowego wyjaśnienia i przedłożenia opinii władz kompetentnych.

Odnośną relacyę Wydziału powiatowego wraz z aktami sprawy przesłaliśmy do zaopiniowania c. k. Namiestnictwu, które zawiadomiło nas odezwą z 29. kwietnia 1895 l. 30.746, że w sprawie powyższej zarządziło uzupełnienie, poczem dopiero będzie mogło dać stanowcze oświadczenie.

Skoro opinia ta nadejdzie zostanie sprawa rozpatrzoną i ewentualnie przedłożoną Wysokiemu Sejmowi.

Petycya gminy Pererów o wydzielenie 240-morgów z gminy Trościanki i przydzielenie do gminy Pererowa.

Uchwałą z dnia 27. stycznia 1894 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania petycyę gminy Pererowa o wydzielenie 240 morgów z gminy Trościanka i przydzielenie do gminy Pererowa.

Wydział krajowy w wykonaniu powyższej uchwały odniósł się do c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu we Lwowie z prośbą o uwzględnienie powyższej petycyi, ewentualnie zaś o objawienie zdania, o ile prośbie tej mogłoby się stać zadość, jak to w ostatniem naszem sprawozdaniu zakomunikowaliśmy Wysokiemu Sejmowi.

Odezwą z dnia 11. grudnia 1894 l. 88.548 oznajmiła nam c. k. Krajowa Dyrekcya skarbu, że prośba powyższa gminy nie może być uwzględnioną ze względów administracyi skarkowej, albowiem wedle wyniku dochodzenia obejmują odnośne grunta 143 parcel porozrzucanych w różnych położeniach w całem terytoryum gminy Pererów II. część (Trościanka) i nie tworzą pod względem terytoryalnym zwartej całości, zatem nie mogą być z tej gminy wydzielone a przydzielone do gminy Pererowa części I-szej.

Powyższą kategoryczną odpowiedź c. k. Dyrekcyi skarbu przesłaliśmy tutejszym reskryptem z dnia 5. kwietnia 1895 l. 71.877 Wydziałowi powiatowemu w Kołomyi w całej osnowie z wezwaniem, aby powiadomił o treści tejże Zwierzchność gminną w Pererowie części I. z tą uwagą, że jeżeli w skutek tego siła podatkowa gminy tak znacznie osłabła, iż gmina nie może podołać wydatkom połączonym z własnym zarządem, należałoby aby poczyniła kroki o przyłączenie jej do jednej z najbliższych gmin.

Petycya osady Podrzecze polskie o utworzenie osobnej gminy administracyjnej

Uchwałą z dnia 17. lutego 1894 odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy na najbliższej sesyi sejmowej petycyę członków osady Podrzecza polskiego o wydzielenie ze związku gminy Podrzecze i utworzenie osobnej gminy administracyjnej.

Jak to już w zeszłorocznem sprawozdaniu nadmieniliśmy, polecił Wydział krajowy, Wydziałowi powiatowemu w Nowym Sączu rozporządzeniem z 6. kwietnia 1894 L. 10.292 zbadać sprawę wszechstronnie, nie otrzymał jednak żadnej wiadomości o stanie rzeczy do chwili przedłożenia Wysokiemu Sejmowi zeszłorocznego sprawozdania z czynności. W roku 1895 wniesioną została ponownie rzeczona petycya, lecz przez Wys Sejm niezałatwiona, przekazaną została uchwałą z 9. lutego 1895 Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

Wydział krajowy odniósł się przeto reskryptem z dnia 20. kwietnia 1895 L. 16.177 ponownie do Wydziału powiatowego w Nowym Sączu, z poleceniem przedłożenia wszystkich aktów tej sprawy po wszechstronnem jej zbadaniu, jak tego domagał się już poprzednio w rozporządzeniu swem z 6. kwietnia 1895 L. 10.292, nie otrzymał jednak dotąd odpowiedzi mimo następnych urgensów z 11. lipca i 23. września 1895 L. 44.819 i 60.034.

Petycya osadników mazurskich w Hołoskowie o utworzenie z ich osady odrębnej gminy administracyjnej pod nazwą „Dobra wola“,

Uchwałą z 1. lutego 1895 przeszedł Wysoki Sejm do porządku dziennego nad petycyą osadników mazurskich w Hołoskowie, powiatu nadwórniańskiego o utworzenie z ich osady odrębnej gminy administracyjnej pod nazwą „Dobra wola“. O tem zawiadomiono Wydział powiatowy w Nadwórnie tutejszym reskryptem z dnia 5. kwietnia 1895 L 9.317 z poleceniem zakomunikowania powyższej uchwały petentom.

Petycya gminy Karłów o wydzielenie parcel z gminy katastralnej Uście a przydzielenie do gminy katastralnej Karłów.

Uchwałą z dnia 1. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycyę gminy Karłów w powiecie śniatyńskim w sprawie wydzielenia niektórych parcel z gminy katastralnej Uście i wcielenia ich do związku gminy katastralnej Karłów, do łącznego traktowania z petycyą wniesioną w tej sprawie na ubiegłej sesyi.

W skutek tej uchwały przesłaliśmy powyższą petycyę wraz z wszystkimi aktami c. k. Namiestnictwu do dalszego urzędowania, po myśli §. 4. ustawy gminnej z prośbą zawiadomienia nas o powziętej decyzyi. Nie otrzymaliśmy jednak w tej sprawie dotąd żadnej odpowiedzi.

Koszta utrzymania.

Wysoki Sejm przyjął na fundusz krajowy koszta utrzymania:

1. Rozalii Teresy dw. im. i Heleny Julii dw. im. Lubasiów w Budapeszcie w zastępstwie gminy Moderówki w kwocie 163 zł. 33 ct. (uchwała z 7. lutego 1895).

2. Katarzyny Kozak we Lwowie w zastępstwie gminy Szkło w kwocie 81 zł. 50 ct. (uchwała z dnia 27. stycznia 1894).

Powyższe koszta zostały dotyczącym zakładom wypłacone, a o zapadłych uchwałach gminy właściwe powiadomione.

Uchwałą z dnia 20. maja 1893 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy, petycyę o przyjęcie na fundusz krajowy kosztów utrzymania:

1. Adolfa i Maurycego Teichnerów w kwocie 412 zł. 5 ct. w. a. przypadającej gminie m. Wiednia od gminy Wieprz powiatu wadowickiego. Sprawa ta jest w toku dochodzenia, pokazało się bowiem, że ojciec nieletnich ma jeszcze pozostawać przy życiu i niewiadomo, czy nie jest w stanie kosztów powyższych zapłacić.

2. Pauliny Słońskiej w kwocie 248 zł. 22 ct. przypadającej gminie m Lwowa od gminy Zaleszczyki. Sprawę tę załatwił Wydział krajowy reskryptem z 23. stycznia 1895 L. 1.737 odmownie.

Wreszcie uchwałą z dnia 28. stycznia 1895 odesłał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu niezałatwioną petycyę gminy Bortiatyna o przyjęcie na fundusz krajowy kosztów utrzymania Fewronii Pańków w zakładzie dla nieuleczalnych we Lwowie w kwocie 151 zł. Sprawa ta jest w toku dochodzenia.

Petycya Reprezentacyi powiatowej w Rudka h w sprawie egzekucyjnego ściągania grzywien od naczelników gmin.

Uchwałą z dnia 30. stycznia 1895 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby zbadał i załatwił petycyę Wydziału powiatowego w Rudkach w sprawie egzekucyjnego ściągania grzywien od naczelników gmin.

O powyższej uchwale zawiadomiliśmy Wydział powiatowy w Rudkach tutejszym reskryptem z 5. marca b. r. L. 8.648 a równocześnie wydał Wydział krajowy okólnik do wszystkich Wydziałów powiatowych.

W petycyi powyższej rozchodziło się o to, że grzywny nakładane przez Wydziały powiatowe na naczelników gmin nie bywają dość szybko ściągane przez c. k. władze polityczne a to głównie w skutek tego, iż ściąganie tych grzywien odbywa się przy sposobności egzekucyj podatkowych a nie oddzielnie. Dlatego wezwał Wydział krajowy Wydziały powiatowe do oświadczenia się, czy przyłączają się do petycyi Wydziału powiatowego w Rudkach w myśl której egzekucya nałożonych na wójtów grzywien miałaby się odbywać do dni 30-stu i to niezależnie od wdrożonej egzekucyi co do innych należytości. W odpowiedzi na powyższy okólnik oświadczyło 63 powiatów w kraju, że popierają petycyę Wydziału powiatowego w Rudkach, 7 zaś powiatów nie poparło petycyi wspomnianej, albowiem tamtejsze c. k. Starostwa ściągają grzywny energicznie. Powyższe odpowiedzi przesłał Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu odezwą z dnia 19. listopada 1895 L. 66.771 z prośbą o wydanie stosownego zarządzenia w tej sprawie.

Petycya gminy Stubienko powiatu przemyskiego

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 przeszedł Wysoki Sejm do porządku dziennego nad petycyą gminy Stubienko powiatu przemyskiego o wyjednanie zniesienia orzeczenia serwitutowego z dnia 27. maja 1892 L. 466 w sprawie prawa tamtejszego gr. kat. probostwa pasania bydła na pastwi-

w sprawie serwitutowej.

sku gminnem. O tej uchwale zawiadomiliśmy Wydział powiatowy w Przemyślu reskryptem z dnia 12. marca 1895 L. 11.054 z wezwaniem powiadomienia o niej gminy Stubienko.

Petycya gmin Czortków i Wygnanka o wprowadzenie w życie fundacyi śp. Hieronima Sadowskiego.

Uchwałą z dnia 17. lutego 1894 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby dołożył wszelkich starań u Rządu, iżby fundacya ś. p. Hieronima Sadowskiego w życie wprowadzoną została.

Jakkolwiek co do tej fundacyi nie przyznano Wydziałowi krajowemu żadnych atrybucyi, w skutek czego nie ma on prawa współdziałać w aktywowaniu powyższej fundacyi, to jednak w myśl wspomnianej uchwały odniósł się w tej sprawie Wydział krajowy do c. k. Namiestnictwa i ostatecznie otrzymał odpowiedź z dnia 30. marca 1895 L. 25.067, że fundacya ta ukonstytuowaną została aktem fundacyjnym z dnia Kraków 10. sierpnia 1894 zatwierdzonym reskryptem c. k. Namiestnictwa z 17. października 1894 L. 76.327. Podług tego aktu fundacyjnego zarząd fundacyi sprawować będzie Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia reguły Św. Wincentego a Paulo. W tym celu zamieszka na Wygnance pod Czortkowem w zakładzie fundacyjnym odpowiednia ilość Sióstr Miłosierdzia którąWizytatorka Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia tutejszej prowincyi w porozumieniu z lwowskim Ordynatyatem Metropolitalnym obrz. łać. przeznaczy do wykonania wszystkich czynności z wewnętrznym zarządem zakładu połączonych.

Czyste dochody z majątku fundacyjnego przeznaczone są:

a) na utrzymanie zakładu ubogich;

b) na utrzymanie Muzeum familijnego rodziny Sadowskich.

Z dochodów przeznaczonych na zakład ubogich utrzymywany będzie po wieczne czasy w starym dworze na Wygnance pod Czortkowem, lub gdyby ten budynek do tego celu stał się niezdatnym w innym celowi odpowiednim zbudować się mającym gmachu zakład ubogich, a to prawdziwych ubogich, słabych, kalek, sierót bez sposobu do życia.

Nadzór i kontrola nad tą fundacyą przysługuje Arcybiskupowi i Konsystorzowi obrz. łać. we Lwowie z zastrzeżeniem c. k. Namiestnictwu zwierzchniczego nadzoru.

Dobra fundacyjne Czortków stary, Czortków m. z Wygnanką scheda VI. i VII. oddano już w zarząd Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia.

Reskryptem z dnia 24. kwietnia 1895 L. 23 437 udzielono powyższą odezwę c. k. Namiestnictwa Wydziałowi powiatowemu w Czortkowie do wiadomości z wezwaniem zawiadomienia o powyższem petycyonujących gmin.

Zażalenie Stefana Bardzieja b. naczelnika gminy Krasne o zwrot niesłusznie pobranych podatków oraz petycyę członków gminy Krasne o usunięcie naczelnika gminy Mykiety Bełejowicza.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 10. lutego 1894 przekazującej Wydziałowi krajowemu, jako komisyi do załatwienia zażalenie Stefana Bardzieja b. naczelnika gminy Krasne w sprawie zwrotu rzekomo niesłusznie od niego ściągniętej kwoty 116 zł. 48 ct., tytułem podatków za czas jego urzędowania pobranych w gminie, oraz petycyi powyższej gminy o usunięcie obecnego naczelnika gm. Mykiety Bełejowicza, załatwioną została sprawa, po przeprowadzonem dochodzeniu i przedłożeniu aktów w drodze instancyi orzeczeniem Wydziału krajowego z dnia 19. listopada 1895 L. 38 256.

Sprawozdanie z czynności Dep. I. dla spraw gminnych za r. 1894.

Uchwałą z 1. lutego 1895 przyjął Wysoki Sejm do wiadomości bez żadnych dalszych uchwał — sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności Dep. I. w sprawach gminnych za czas od 1. stycznia do 30. listopada 1894.

C. Rezolucye do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

Uwolnienie procentów

Jak już w zeszłorocznem sprawozdaniu zaznaczyliśmy, powziął Wysoki Sejm, przy sposobności uchwalenia dnia 17. lutego 1894 projektu

pożyczki 10-milionowej m. Lwowa od podatku dochodowego uznanie obligacyom pożyczki charakteru pupilarnego bezpieczeństwa.

ustawy, zezwalającej gminie m. Lwowa na zaciągnięcie 10-milionowej pożyczki, rezolucyę:

„Wzywa się c. k. Rząd, aby dla pożyczki król. stoł. m. Lwowa w wysokości do 10-milionów złotych zaciągnąć się mającej, wyjednał w drodze właściwej: *a)* uwolnienie procentów tej pożyczki od podatku dochodowego, *b)* nadanie obligacyom tej pożyczki charakteru pupilarnego bezpieczeństwa".

Rezolucya ta załatwioną została ustawą z 10 Sierpnia 1895 Nr. 123 Dz. u. p. po myśli której:

1. „obligacye, kwity tymczasowe i kupony pożyczki jakoteż sporządzić się mające ustanowienie zastawu, deklaracye wykreślenia i wyjednać się mające wpisy hipoteczne, uwalnia się co do kwoty częściowej 8,700.000 zł. od opłaty stempli i należytości bezpośrednich (§ 1.)

2. obligacyj tej pożyczki można używać do korzystnego lokowania kapitałów fundacyi, zakładów pod nadzorem pubicznym zostających, tudzież pieniędzy sierocińskich, powierniczych i depozytowych a po kursie giełdowym, jednak nie po nad wartość imienną na kaucye służbowe i na kaucye w interesach". (§. 2.)

Uwolnienie skryptów dłużnych, i w ogóle wszelkich dokumentów i aktów prawnych odnoszących się do pożyczki 200.000 zł. przez Nowy Sącz zaciągnąć się mającej od opłaty taks, stempli i należytości prawnych.

Dnia 31. stycznia 1895 uchwalił Wykoki Sejm w punkcie 3. następującą rezolucyę:

„Wzywa się c. k. Rząd aby wyjednał uwolnienie od opłaty taks stempli i należytości prawnych, skrypta dłużne, podania o intabulacyę i extabulacyę oraz kwity i w ogóle wszelkie dokumenta i akta prawne, odnoszące się do pożyczki gm. Nowy Sącz w kwocie 200.000 zł. Rezolucya ta uwzględnioną została ustawą z 10 sierpnia 1895 dz. p. p Nr. 123. według której, co do powyższej pożyczki, uwolnione zostały od stempli i opłat zapisy dłużne, potwierdzenia odbioru i dokumenta ekstabulacyjne, jakie będą wygotowane, tudzież wpisy wyjednać się mające".

Sprawa zakładania powiatowych i gminnych kas oszczędności na podstawie nowego wzorowego statutu wydanego przez c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 19. maja 1892 l. 1.139.

Na posiedzeniu z 6. lutego 1895 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Wzywa się c. k. Rząd ażeby:

1. z nowego wzorowego statutu dla gminnych i powiatowych kas oszczędności, wydanego reskr. c. k Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 19. maja 1892 l. 1.139., uchylił dodatkowe postanowienie zamieszczone w drugim ustępie §. 2., podług którego kasy oszczędności nie mogą być zakładami gminnymi względnie powiatowymi, lecz instytucyami samodzielnemi, jedynie tylko pod kontrolą państwową zostającemi.

2. Wstawił napowrót do §. 43. postanowienie, że co do ważności i zapadania uchwał Wydziału, obowiązują odnośne postanowienia ustawy gminnej, względnie ustawy o Reprezentacyi powiatowej.

3. Uchylił z §. 25. dodatkowe postanowienie, iż pożyczki z takich kas udzielane być mogą krajom, powiatom i gminom tylko za uzyskanem poprzednio zezwoleniem władzy politycznej. Wreszcie

4. Uchylił z §. 10. ograniczenie wkładek do 1 zł. zamiast 25 ct. a z §. 11. zaś postanowienie, że stopa procentowa od wkładek ma być tem niższą, im wyższy kapitał został złożony".

Uchwałę powyższą zakomunikował Wydział krajowy memoryałem z 14. maja 1895 L 11.305 JE. Apolinaremu Jaworskiemu jako ówczesnemu c. k. Ministrowi dla Galicyi i JE. Filipowi Zaleskiemu jako Prezesowi Koła polskiego w Wiedniu z prośbą o poparcie.

Alegat 2. Dołączoną ·/. w odpisie odezwą z 31. lipca 1895 L. 7.943/pr. zakomunikowało nam c. k. Prezydyum Namiestnictwa we Lwowie decyzyę c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 14. lipca 1895 L. 8.127., mocą której c. k. Ministerstwo rzeczone odmówiło uwzględnienia powołanej na wstępie rezolucyi Wys. Sejmu w punktach 1., 3 a po części i 4., oświadczyło natomiast gotowość zmiany wzorowego statutu w kierunku podanym w punkcie 2. rezolucyi a poczęści w punkcie 4. to jest zniżenia najniższej wkładki do 50 ct., jeżeli Sejm krajowy nie będzie domagać się zmiany wyrażonej w punkcie I rezolucyi.

Ponieważ koncesye przyrzeczone warunkowo powyższym reskryptem są mniej ważne, gdyż co do zmiany §. 43. wzorowego statutu, mogą być odpowiednie postanowienia zamieszczone także w regulaminie względnie instrukcyi kasy oszczędności, a wkładki oszczędności niżej 1 zł. mogą być lokowane i w pocztowych kasach a żądanie zmian wzorowego statutu wyrażone w punktach 2., 3 i 4. powyższej rezolucyi, podniesione zostało głównie z powodu żądania wyrażonego w pierwszym punkcie tej rezolucyi, przeto postanowił Wydział krajowy na razie nie korzystać ze wspomnianych wyżej koncesyi, lecz przeprowadzić przedtem sprawę zachowania gminnym i powiatowym kasom oszczędności charakteru instytucyi autonomicznych, we właściwym toku instancyi.

W tym celu udzielił Wydział krajowy odpis powyższego reskryptu ministerjalnego okólnikiem tutejszym z 29. listopada 1895 L. 51.240 wszystkim Wydziałom powiatowym do wiadomości, zalecając przy tem, aby w danym razie uchwalały założenie kasy oszczędności na podstawie wzorowego statutu z r. 1872 a wrazie odmowy zatwierdzenia tego statutu, jako strony bezpośrednio interesowane, przeprowadziły spór aż do c. k. Trybunału administracyjnego.

Zarazem polecił Wydział krajowy Wydziałom powiatowym zawiadomić o tem Magistraty i Zwierzchności gmin miejskich.

Zmiana przepisów co do rewersów demolacyjnych.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 8. lutego 1895 wzywającą c. k. Rząd, aby przeprowadził na właściwej drodze reformę przepisów co do rewersów demolacyjnych w duchu zgodnym z przepisami ustawy cywilnej i przy słusznem uwzględnieniu interesów mieszkańców okolic, położonych w rejonach fortecznych, zanim zaś ustawodawcze uregulowanie tej sprawy nastąpi, złagodził surowe wykonywanie obowiązujących przepisów, i podano rozporządzeniem z dnia 12. marca 1895 l. 12.577 do wiadomości Magistratu m. Krakowa i Przemyśla.

Odezwą z dnia 28. września 1895 l. 10.475/pr. zawiadomiło nas c. k. Prezydyum Namiestnictwa we Lwowie, że rezolucyę Wysokiego Sejmu podało do wiadomości JE. Ministra spraw wewnętrznych, jednak dotąd nie zapadła jeszcze w tej sprawie decyzya władzy centralnej, którąby mogła uczynić zadość życzeniu wypowiedzianemu w powołanej rezolucyi sejmowej. Zarazem nadmieniło jednak c. k. Prezydyum Namiestnictwa, że władze wojskowe powołane do udzielania przyzwoleń na budowy w obrębie rejonów fortecznych przestrzegają obowiązujących w tej mierze norm, które ogłoszone zostały rozporządzeniem ministerjalnem z dnia 21. grudnia 1859 dz. p. p. Nr. 10. z r. 1860.

Sprawa uwolnienia urzędowych korespodencyi władz autonomicznych od opłaty pocztowej.

Dnia 9. lutego 1895 powziął Wysoki Sejm uchwałę wzywającą c. k. Rząd, aby spowodował i uzyskał w drodze konstytucyjnej zmianę ustawy z dnia 2. października 1865 Nr. 108. Dz. p. p. w tym kierunku, iżby wszelkie korespondencye i przesyłki urzędowe władz autonomicznych w równej mierze z koresp. i przes. władz. rząd. wolne były od opłaty pocztowej.

Na tę rezolucyę nie otrzymał Wydział krajowy dotąd odpowiedzi.

D. Inne sprawy ważniejsze.

Wykonywanie nadzoru nad zakładowym mająt-

W okresie od ostatniego sprawozdania z czynności wykonywał Wydział krajowy nadzór nad gminami ściśle według programu wyłuszczonego Wys. Sejmowi w poprzednich sprawozdaniach.

kiem gmin i zakładów gminnych. nad działalnością Zwierzchności gminnych, tudzież nad Reprezentacyami powiatowemi w myśl ustawy z d. 7. kwietnia 1886.

Obok nadzorczej działalności Wydziałów powiatowych, z każdym rokiem coraz więcej się rozwijającej, naco przy każdej nadającej się sposobności nieustannie nalegamy, interweniował i Wydział krajowy, delegując komisye celem przeprowadzenia lustracyi i dochodzeń. Działo się to najprzeważniej na prośbę Wydziałów powiatowych, tudzież wskutek poważnych zażaleń członków gmin.

Z całości poczynionych doświadczeń i spostrzeżeń musi się przyjść do przekonania że stosunki gospodarstw gminnych konsolidują się z każdym rokiem coraz więcej.

Okoliczność, że wychodzą jeszcze zawsze na jaw nieporządki a nawet nadużycia, nie stanowi bynajmniej, zdaniem Wydziału krajowego dowodu, że się stosunki nie poprawiają, stanowi raczej dowód coraz ściślejszej kontroli i to nie tylko ze strony kompetentnych Władz ale i ogółu obywateli kraju, która to kontrola przyczyczynia się do wykrycia i usunięcia dawnych zakorzenionych nieprawidłowości.

W powiatach, które wprowadzają systematyczną, fachową i pouczającą kontrolę, jest coraz mniej śledztw dyscyplinarnych i dochodzeń karnych.

Po tej zasadniczej uwadze przystępujemy do wyliczenia wyników naszych lustracyi i dochodzeń.

Szkontro kasy gminy Przeworska, a następnie likwidacya wykazały, że były kasyer dopuszczał się rażących nieporządków i sprzeniewierzeń. Suma licznych sprzeniewierzeń wynosi, jak na Przeworsk, stosunkowo znaczną kwotę, bo 3.140 zł. 59 ct. — która będzie w zupełności pokrytą w znacznej części przez osobę, na której ciążył obowiązek nadzoru.

Lustracya w gminie Strzyżowa wykazała braki około 200 zł. które pokryte zostały. Likwidacya przeprowadzona na podstawie wyników lustracyi wykazała dalsze braki w kwocie 1.638 zł. 16 ct. Sekretarz gminy i kasyer zostali wyrokiem Sądów przysięgłych zasądzeni.

Lustracya w gminie Żywca wykazała, że jeden z funkcyonaryuszów dopuszczał się nieprawidłowośei. Suma pomniejszych braków wynosiła 273 zł. 97 ct., które winny pokrył — a następnie został przez Radę gminną od służby uwolniony.

Lustracya a następnie likwidacya w gminie Chyrowa wykazała brak kasowy w kwocie 1.152 zł. 75 ct. który przez winnych, względnie odpowiedzialnych został w całości pokryty. Sprawa w toku.

Ponieważ lustracya przeprowadzona w gminie Śniatyna wykazała złą gospodarkę Rady gminnej, która systematycznie odmawiała Magistratowi środków do pokrycia niezbędnych wydatków i zwlekala latami z obsadzeniem posad służbowych w ustawie z 13. marca 1889 wyliczonych, przeto została rozwiązaną i tymczasowy Zarząd pod przewodnictwem komisarza rządowego ustanowiony.

Wskutek bardzo licznych nieprawidłowości w zarządzie gminy Oświęcima została Rada gminna rozwiązaną i Zarząd pod kierunkiem komisarza rządowego ustanowiony. Jest to trzecie z rzędu rozwiązanie powyższej Rady gminnej w okresie samorządu, nielicząc licznych złożeń z urzędu i rozpraw karnych.

Jest uzasadniona nadzieja, że tym razem nastąpi gruntowna sanacya stosunków gminnych. Pod energicznym kierunkiem zarządu wychodzą na jaw dalsze fakta udowadniające złą i bardzo nieprawidłową gospodarkę.

W szczególności sprawdzono, że przedsiębiorca z Prus, który zajmuje się dostawą szutru do naszych kolei i pruskich, dorobił się na tem bardzo znacznego majątku, mając z dostawy szutru rocznie bardzo znaczne dochody, podczas gdy gmina Oświęcima i przylegające do Oświęcima gminy Babice, Raysko i Broszkowice właścicielki szutrowisk i wszystkich dróg dojazdowych do szutrowisk, miały z tego nieodpowiednio mały dochód.

Wskutek wystąpienia Zarządu gminy Oświęcima, a następnie interwencyi Wydziału krajowego, zmienione będą kontrakty z przedsiębiorcą ze znaczną korzyścią dla gmin.

Lustracya a następnie likwidacya w Makowie wykazały brak w kwocie 1.366 zł. 67 ct., który w zupełności pokryty został. Obecnie urzęduje inny Naczelnik gminy.

W gminie Jeleśnej, powiatu żywieckiego sprawdzono znaczniejsze nieporządki w rachunkach i administracyi. Sprawa w toku załatwienia.

W Bohorodczanach sprawdzono brak w kwocie 193 zł. 74 ct. i wydano dyscyplinarne orzeczenie.

W Łyścu sprawdzono brak w kwocie 530 zł. Sprawa w toku.

Akta lustracyi w Sołotwinie powiat Bohorodczany, odesłano do Sądu, z powodu pomniejszych nieprawidłowości, zawierających poszlaki czynów karygodnych.

Dochodzenia i likwidacya w Szczakowej sprawdziły braki kasowe w kwocie 3.237 zł. 27 ct. z manipulacyą podwójnymi dziennikami. Brak w zupełności pokryty. Obecnie urzęduje inny Naczelnik gminy. Akta odesłano do Sądu.

W gminie Strzelbicach sprawdzono brak 382 zł. 85 ct. który został pokryty. Wójt z urzędu złożony.

W Glinianach sprawdzono bardzo złą i nieprawidłową gospodarkę. Sprawa w toku załatwienia.

W gminie Zgłobień, powiatu rzeszowskiego sprawdzono brak w kwocie 471 zł. 11 ct. który został pokryty.

W gminie Gilowice, powiatu żywieckiego sprawdzono brak w kwocie 1.895 zł. 75 ct. Sprawa w Sądzie.

Wyrokiem Sądu przysięgłych skazani zostali kasyer i kontrolor kasy w Haliczu z powodu defraudacyi w kwocie 2.859 zł.

Z powodu zakorzenionych nieporządków administracyi gminy Zabłotowa odniósł się Wydział krajowy do c. k. Namiestnictwa z wnioskiem na rozwiązanie Rady gminnej.

Wskutek prośby Wydziału powiatowego w Stanisławowie przeprowadzono likwidacye w gminach Jezupol, Knihynin i św. Stanisław.

Wyniki przesłano Wydziałowi powiatowemu z poleceniem usunięcia sprawdzonych nieprawidłowości.

Wskutek rekwizycyi c. k. Sądu w Rzeszowie przeprowadzono likwidacyę w Woli zgłobieneckiej. Sprawdzono brak 230 zł. 43 ct. i odesłano akta do c. k. Sądu.

Na prośbę Wydziału pow. w Żółkwi przeprowadzono sprawdzenie rachunków Kulikowa. W wyniku okazał się brak w kwocie 330 zł. 77 ct. który został pokryty, a nadto sprawdzono nieład w gospodarce, rażące zaniedbanie ściągania zaległości szczególniej kasy pożyczkowej, wskutek czego gmina straty ponosić będzie.

Prócz tego przeprowadzono lustracye w Kętach, Podgórzu, Rabce, Chrzanowie, Rawie, Mostach wielkich, Bolechowie, Nadwórnej, Rymanowie, Dukli, Gródku, Lubieniu, Rożnowie, Kutach starych, Kozowie, Manastrzerzyskach, Uściu zielonem i Borszczowie i Wydział krajowy poczynił zarządzenia celem uchylenia wadliwości, gdzie się takowe okazały.

Nadto interweniował Wydział krajowy ze skutkiem przy ugodzie pomiędzy gminą Buczacza i dworem buczackim o opłatę dodatku do podatków na cele gminne która kilkuletnim sporom tamę położyła, tudzież przy ugodzie pomiędzy gminą Tyśmienica i przysiółkami tej gminy o użytkowanie pastwisk gminnych.

Zakończając sprawozdanie o nadzorze nad gminami podnieść musimy jedną donioślejszą sprawę.

Jak już w poprzednich sprawozdaniach nadmieniliśmy posiada 7 gmin czarno-dunajeckich bardzo znaczny wspólny zakładowy majątek od kilkudziesięciu lat na rzecz gmin jako takich zaintabulowany, którego najważniejszą częścią są lasy w obszarze przeszło 6000 morgów.

Lasy te mają doniosłe znaczenie nietylko jako zakładowy majątek gmin, którego wartość wskutek budowy kolei z każdym rokiem wzrastać będzie, ale nawet znaczenie krajowe.

Lasy te bowiem stanowią $^1/_4$ część lasów tatrzańskich, a ponieważ w znacznej części są położone na spadzistych stokach Tatr, przeto raz wyniszczone, mogłyby wcale nie odróść, co nie pozostałoby bez wpływu na stosunki klimatyczne i regulacyi rzek.

Lasy te wziął Wydział kajowy w ściślejszy nadzór, ponieważ sprawdzone zostały nieporządki i nadużycia. Jak się obecnie okazało, jeszcze w roku zeszłym rozpoczęła się agitacya — podsycona z zewnątrz, w tym kierunku, ażeby rzeczony majątek zaintabulowany został na poszczególnych członków gmin, rzekomo z tego tytułu, że majątek ten zakupiony został w pierwszych latach tego stulecia nie z kasy gminnej, tylko ze składek członków gmin. Wśród tej agitacyi rozpoczęto zbierać składki i wybrano w ten sposób tysiące — a wreszcie dnia 24. sierpnia 1895 wpłynął do c. k. Sądu obwodowego w Starym Sączu istnie monstrualny pozew około 1000 członków gmin, rzekomych spadkobierców owych członków gmin, którzy z początkiem stulecia składki robili, przeciw 7 gminom jako takim, w których pozywający domagają się, ażeby rzeczony majątek uznany został ich własnością prywatną i by na nich został zaintabulowany.

Pozew obejmuje około 1000 załączników. Ponieważ w danym wypadku pozywający i pozwani są jedne i te same osoby i gminom obrona w żaden sposób pozostawioną być nie może, przeto Wydział krajowy czyniąc użytek z przysługujących mu praw wziął sprawę w swe ręce, zawiadomił o tem c. k. Sąd obwodowy w Nowym Sączu i ustanowił zastępców prawnych dla gmin. Nad tem całem zajściem tylko ubolewać należy, bo skutki będą dla gmin bardzo szkodliwe.

Jeżeli bowiem już dotychczas tysiące na koszta pozwu od członków gmin ściągnięto, a to dopiero początek, to ciż sami członkowie gminy będą musieli — gdy w danym wypadku rozchodzi się o obronę zakładowego majątku, pokrywać koszta — bardzo znaczne — obrony, a gdyby dochody z majątku niewystarczały — nałożone będą dodatki do podatków i ściągnięte w drodze przymusowej. Powodów tego sporu trudno wyrozumieć, albowiem w użytkowaniu przez członków gmin, z majątku nie nastąpiła żadna zmiana i trzecie osoby nie wdzierały się w użytkowanie.

Nawet na wypadek, gdyby pozywający proces, który się latami wlec będzie, wygrali, to i w takim wypadku nie odniosą korzyści.

Zachodzi obawa, że rozmaici spekulanci tylko na to czekają, by następnie nabywać pretensye poszczególnych górali do majątku a gdyby to nastąpiło, nie trzebaby długo czekać na dalsze kroki, na żądanie rozwiązania współposiadania — i na licytacyę, a to coby członkowie gmin z rozdziału ceny kupna na tyle części otrzymali, nie będzie reprezentować wartości drzew, które każdy członek gminy w dwóch, trzech latach otrzymuje, zwłaszcza jeżeli strącone będą ogromne koszta procesu.

Wydział krajowy ma nadzieję, że do tego nie dojdzie i że, jeżeli umysły się uspokoją, uda mu się zawrzeć słuszną ugodę — nie odstępując jednak od dotychczasowej intabulacyi jako majątku gmin, bo to jest tarczą ochronną zabezpieczającą dla nich tę własność.

Obok nadzoru nad gminami wykonywał Wydział krajowy nadzór nad Reprezentacyami powiatowemi.

W okresie od ostatniego sprawozdania przeprowadził Wydział krajowy w zakresie ustawy z d. 7. kwiet. 1886 lustracyę Wydziałów powiatowych w Nadwórnej, Śniatynie, Stanisławowie, Borszczowie i wydał tymże stosowne wskazówki.

Na prośbę byłego prezesa Rady powiatowej w Gródku przeprowadził Wydział krajowy badania i likwidacyę w kancelaryi Wydziału powiatowego.

W rezultacie okazał się brak w kwocie 6040 zł. 66 ct. który został w zupełności pokryty. Winny funkcyonaryusz został wydalony ze służby.

Wskutek scysyi panujących w łonie reprezentacyi powiatowej w Kolbuszowej została takowa rozwiązaną i Wydział krajowy interweniował przy oddaniu urzędowania tymczasowemu Zarządowi.

W następstwie przeprowadzonych lustracyi uznawały Wydziały powiatowe potrzebę zaprowadzenia lepszego prowadzenia książek rachunkowych.

W ten sposób udzielono pomocy rachunkowej następnym Wydziałem powiatowym w Lisku, Żółkwi, Bohorodczanach, Rzeszowie, Cieszanowie, Tłumaczu, Jaśle i Myślenicach.

Zażalenia i rekursy w sprawach zarządu majątkiem i dobrem gmin i ich zakładów.

W czasie od 1. stycznia do 30. listopada 1895 wpłynęło bezpośrednio do Wydziału krajowego ze 118 gmin 127 zażaleń na administracyę majątkiem gmin i ich zakładów.

W tym samym czasie wpłynęło do Wydziału krajowego 270 rekursów w przedmiocie administracyi dobrem i majątkiem gmin i ich zakładów, tudzież w przedmiocie wykonywania obowiązków ze strony naczelników gmin.

Z tych rekursów uwzględniono częściowo lub w całości 54, nieuwzględniono 178, zwrócono zaś do uzupełnienia 38 rekursów.

Rekursy w sprawach budowniczo-policyjnych.

W czasie od 1. stycznia do końca listopada 1895 wpłynęło do Wydziału krajowego 217 rekursów budowniczo-policyjnych, nie licząc rekursów tego rodzaju, odnoszących się do budowli przy drogach publicznych załatwianych przez Departament IV. Wydziału krajowego.

Z powyższych 217 uwzględniono w całości lub częściowo 46, nieuwzględniono 136, zwrócono zaś do uzupełnienia 35 rekursów.

Złożenie z urzędu naczelników gmin tudzież pisarzy gminnych.

W czasie od 1. stycznia do końca listopada 1895 przesłało nam c. k. Namiestnictwo we Lwowie akta dyscyplinarne w sprawie złożenia z urzędu naczelników względnie zastępców naczelników gmin w 52 wypadkach z prośbą o udzielenie opinii po myśli §. 102 ust. gmin.

Wydział krajowy we wszystkich wypadkach z wyjątkiem 2, zgodził się na złożenie z urzędu odnośnych naczelników gmin. Nadto w jednym wypadku Wydział krajowy nie zgodził się na usunięcie z urzędu pisarza gminnego po myśli §. 102 ust.

Orzeczenia c. k. Trybunału administracyjnego.

C. k. Trybunał administracyjny odrzucił następujące zażalenia:

1. Gminy Kałusza przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 12. grudnia 1893 L. 60.647 w sprawie odmowy zezwolenia na wymianę wszystkich obligacyi gminnych i jej zakładów na gotówkę i na ulokowanie tej gotówki w gminnej kasie pożyczkowej.

2. Dra Jana Łoszniowa i Dra Atanazego Świstuna z Tarnopola przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z 26. kwietnia 1894 L. 16.168 w sprawie nadania prezenty na grec. kat. probostwo w Tarnopolu przez Zarząd miasta Tarnopoła.

3. Gminy m. Peczeniżyna przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 24. listopada 1893 L. 52.709 w sprawie zwrotu Wydziałowi powiatowemu w Kołomyi udzielonych zaliczkowo gminie Peczeniżyna kosztów na asanacyę miasta.

4. Gminy m. Peczeniżyna przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 28. maja 1894 L. 24.398 w takiej samej sprawie.

5. C. k. uprzyw. kolei północnej im. Cesarza Ferdynanda w sprawie dodatków gminnych do podatków bezpośrednich nałożonych w obrębie m. Lwowa na r. 1894.

6. Izraela Morgenbessera z Łupkowa przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 24. października 1893 L. 42.122 w sprawie budowlanej.

7. Józefa Trenczera z Krościenka niżnego przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 2. kwietnia 1895 L. 17.372 w sprawie odmowy zezwolenia na opust czynszu dzierżawnego za prawo poboru dodatku konsumcyjnego od mięsa.

8. Eliasza Schlüssela z Tarnobrzega przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 19. lutego 1895 L. 1.272 w sprawie odmowy zezwolenia na opust z czynszu dzierżawy stajni gminnej.

9. Elii i Elukima Chinkesów z Tarnopola przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 9. marca 1894 L. 6.532 w sprawie budowlanej.

10. Krystyny Winklerowej i Emilii Riedel z Biały przeciw orzeczeuiu Wydziału krajowego z dnia 14. maja 1895 L. 2.318 w sprawie budowlanej.

C. k. Trybunał administracyjny natomiast zniósł:

1. orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 27. lipca 1893 L. 26.155 w sprawie obowiązku Hipolita Sawrackiego ze Lwowa zapłacenia należytości za rozszerzone prawo używania miejskiego głównego kanału, ponieważ, zdaniem Trybunału, nałożenie opłaty za wpust lub użytkowanie kanałów miejskich może nastąpić tylko w drodze specyalnej ustawy, której gm. m. Lwowa nie posiada.

2. orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 20. września 1893 L. 39.292, w sprawie obowiązku Joela Todresa Jollesa i towarzyszy, zamknięcia i zamurowania wchodów piwnicznych, w których odbywa się sprzedaż pieczywa, albowiem, zdaniem Trybunału, wykonanie takich robót lub napraw, które wymagają znacznych kosztów nie może być zarządzonem, jeżeli koszta naprawy nie stoją w odpowiednim stosunku do wartości budynku.

3. orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 20. września 1893 L. 40821 z 20. września 1893 L. 40 822 i z 27. lutego 1894 L. 67.964, któremi zatwierdzono nakaz Magistratu m. Lwowa, ażeby w realności Götzów, Posamentów i sp. zamurowano framugi frontowe, zdaniem bowiem c. k. Trybunału, nakaz taki mógłby być wydany ze względów policyjnych tylko przy sposobności restauracyi kamienicy.

4. orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 27. stycznia 1894 L. 38.496, którem restytuowano Franciszka Izydora dw. im. Czoponowskiego na posadzie komisarza obwodowego, uwolnionego z powyższej posady przez Radę m. Krakowa, ponieważ zdaniem Trybunału, stosunek służbowy urzędnika Magistratu do gminy m. Krakowa, opiera się na tytule prywatno-prawnym, pretensya zatem Czoponowskiego dochodzoną być może tylko w drodze prawa.

5. orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 12. grudnia 1893 L.62.613, którem polecono Chiererom rekonstrukcyę wychodków, schodów, względnie wybudowanie nowych schodów do oficyn dwupiętrowych w realności rekurentów a to z powodu, że badanie stanu realności odbyło się bez udziału strony, c. k. Trybunał nieuwzględnił jednak okoliczności, że strona i w takim wypadku ma na piśmie wszystkie zarzuty, może się zatem i pisemnie bronić, w obec czego udział jej w komisyi dochodzi tylko do zwykłej formalności.

Chcąc jednak na przyszłość uniknąć tego rodzaju zarzutów, wezwał Wydział krajowy Magistrat miasta Lwowa reskryptem z 19. października 1895 L. 54.854, ażeby w tego rodzaju sprawach powoływał do udziału w komisyach zawsze strony interesowane, reskryptem zaś z 22. stycznia 1895 L. 2.606 oznajmił temuż Magistratowi, że odtąd niezatwierdzi żadnych orzeczeń nakładających na strony obowiązek uiszczania datków za prawo wpustu do kanałów miejskich.

Preliminarze na rok 1894 i zamknięcia rachunkowe za rok 1893 funduszów powiatowych i gminnych.

Zestawione przez Oddział rachunkowy Wydziału krajowego wykazy preliminarzy na rok 1894 i zamknięć rachunkowych za rok 1893 przedkłada się Wysokiemu Sejmowi a miaowicie:

Aleg. A. 1. Wykaz preliminowanych na rok 1894 dochodów funduszów powiatowych.

Aleg. B. 2. Wykaz preliminowanych na rok 1894 wydatków funduszów powiatowych.

Aleg. C. 3 Wykaz zamkn. rachunk. w dochodach za rok 1893 funduszów powiatowych.

Aleg. D. 4. Wykaz zamkn. rachunk. w wydatkach za rok 1893 funduszów powiatowych.

Aleg. E. 5. Wykaz prelim. na rok 1894 dochodów 30-tu miast.

Aleg. F. 6. Wykaz prelim. na rok 1894 wydatków 30-tu miast.

Aleg. G. 7. Wykaz zamkn. rachunk. za rok 1893 w dochodach 30-tu miast.

Aleg. H. 8. Wykaz zamkn. rachunk za rok 1893 w wydatkach 30-tu miast.

Aleg. I. 9. Wykaz prelim. na rok 1894 dochodów reszty gmin kraju.
Aleg. K. 10. Wykaz prelim. na rok 1894 wydatków reszty gmin kraju.
Aleg. L. 11. Wykaz zamkn. rachunk za rok 1893 w dochodach reszty gmin kraju.
Aleg. M. 12. Wykaz zamkn. rachunk. za rok 1893 w wydatkach reszty gmin kraju.

Autonomiczne instytucye kredytowe za r. 1893.

Sporządzony przez Oddział rachunkowy Wydziału krajowego wykazy autonomicznych instytucyi kredytowych za rok 1893 przedkłada się Wysokiemu Sejmowi a mianowicie:

Aleg. N—R.
1. Wykaz gminnych kas pożyczkowych.
2. Wykaz powiatowych kas pożyczkowych.
3. Wykaz miejskich kas oszczędności.
4. Wykaz powiatowych kas oszczędności.

Regulamina i Instrukcye kasowe dla Rad powiatowych.

Na podstawie nadesłanego ze strony Wydziałów powiatowych materyału, otrzymał Oddział rachunkowy Wydziału krajowego polecenie ułożenia wzoru instrukcyi kasowej dla Wydz. pow.
Sprawa w toku.

Dodatki do podatków bezpośrednich na potrzeby gminne.

Z mocy ustawy krajowej z 18. marca 1888 Nr. 36. Dz. u. kr. zezwolił Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem na pobór wyższych dodatków gminnych na rok 1895 następującym gminom:

Powiat Biała:

Bystra	59%
Bór łodygowski	71 „
Bór wilkowski	76 „
Hałcnów	94 „
Janowice	67 „
Kozy	52 „
Meszna	75 „
Stara wieś górna	71 „
Straconka	60 „

Powiat Brzeżany:

Kozłów	54 „
Potoczany	62 „

Powiat Dobromil:

Dobrzanka	72 „
Leszczawka	80 „
Lipa	71 „
Polana	63 „
Wojtkówka	79 „

Powiat Dolina:

Bubniszcze	57 „
Maksymówka	58 „
Pekersdorf	73 „
Debelówka	55 „
Dubszara	56 „
Lecówka	52 „
Ludwikówka	76 „
Mizuń nowy	100 „
Olchówka	69 „
Rypne	60 „
Salomonowa górka	58 „

Powiat Kossów:

Kossów	88 „

Powiat Kraków:

Łobzów	75%
Prądnik biały	75 „

obydwu gminom na lat pięć od r. 1895 do 1899.

Powiat Rawa:

Lubycza	58 „

Powiat Rohatyn:

Załanów	100 „

Powiat Sambor:

Kranzberg	57 „
Sudkowce	54 „
Wola baraniecka	70 „
Kornice	61 „

Powiat Sanok;

Falejówka	76 „
Raszkowa	58 „
Liszna	92 „

Powiat Śniatyn:

Śniatyn	55 „

Powiat Stryj:

Berežnica	54 „
Felizienthal ze Smorzem górnym	93 „
Dołhe	57 „
Grabowiec skolski	60 „
Hutar	65 „
Karlsdorf	93 „
Łany sokołowskie	65 „
Różanka niżna	56 „
Różanka wyżna	56 „
Smorze dolne	69 „
Tuchla	62 „

Powiat Tłumacz:

Babianka	52 „
Miłowanie	51 „
Delama	52 „

Powiat Wadowice:

Lipowa	59 „

Podatki gminne do podatku konsumcyjnego od mięsa i wina

Z mocy ustawy krajowej z 18. marca 1888 Nr. 36. dz. u. kr. względnie §. 86. ustawy z 13. marca 1889 Nr. 24. dz. u. kr. zezwolił Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem następującym gminom na pobór wyższych dodatków do podatku konsumcyjnego od mięsa i wina:

Brody 73½% od mięsa, 100% od wina w roku 1895;
Jezierzany 100% od mięsa na lat 5 od r. 1896;
Knihinin 100% od mięsa na lat 5 od r. 1895;
Lisko 80% od mięsa i wina do r. 1896 włącznie.
Sokal 100% od mięsa i wina od r. 1896 do końca r. 1899;
Złoczów 100% od mięsa i wina od r. 1896 do końca r. 1900;
Podhajce 100% od mięsa i wina od r. 1896 do końca r. 1900.

Opłaty gminne od napojów spirytusowych, piwa miodu itd.

Z mocy ustawy krajowej z 18. marca 1888 Nr. 36 dz. u. kr. względnie §. 87. ust. z 13. marca 1889 Nr. 24 dz. u. kr. zezwolił Wydział krajowy w porozumieniu z c k. Namiestnictwem na dalszy pobór opłat gminom:

Gorlice od napojów spirytusowych, piwa i miodu od r. 1895 do r. 1899 włącznie;

Jarosław od piwa od r. 1896 do r. 1901 włącznie:

Peczyniżyn od napojów spirytusowych i miodu od 1. Czerwca 1895 na lat sześć;

Sambor od napojów spirytusowych i piwa, miodu, wiśniaku i t. d. w roku 1895 do r. 1899 włącznie.

Opłaty gminne czynszowe.

W roku 1895 nie wydał Wydział krajowy żadnego zezwolenia na dalszy pobór opłaty gminnej od zeznanych czynszów.

Opłaty gminne od psów

Z mocy stawy krajowej z dnia 19. stycznia 1891 Nr. 9. dz. u. kr. zezwolił Wydział krajowy na pobór opłaty gminnej od psów w gminie:

Jarosław od r. 1896 na przeciąg lat pięciu.

Fundacya śp. Edwarda Lewińskiego dla zubożałych włościan.

W roku 1895 rozdzielił Wydział krajowy, w myśl §. 5. aktu fundacyjnego ś. p. Edwarda Lewińskiego odsetki z majątku zakładowego tej fundacyi w kwocie: Tysiąc czterysta (1.400) zł. między 28. włościan powiatu ropczyckiego.

Petycya członków gminy Lipsko o nadużyciach członków Zwierzchności tejże gminy.

W dalszym ciągu zeszłorocznego sprawozdania naszego, podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, że Wydział powiatowy w Cieszanowie uzupełnił dodatkowo, w myśl polecenia Wydziału krajowego, dochodzenie w niniejszej sprawie, że jednak wszelkie akta tej sprawy przedłożono sądowi z powodu wytoczenia skargi przez członków Zwierzchności gminnej przeciw członkom gminy, którzy dochodzenie władz autonomicznych wywołali. Sprawa więc z tego powodu dotychczas nie mogła być załatwioną.

Sprawa należytej opieki nad ubogimi i policyi nad włóczęgami i żebrakami w gminach.

Podaniem z 5. grudnia 1894 L. 81.434 odniósł się Magistrat miasta Lwowa do Wydziału krajowego z prośbą o wezwanie Wydziałów powiatowych, aby w odpowiedni sposób skłoniły Zwierzchności gmin w powiecie położonych, do należytego wykonywania opieki nad ubogimi jak niemniej wykonywania policyi miejscowej w celu usunięcia żebractwa i włóczęgostwa. Z powodu nienależytego bowiem wykonywania policyi miejscowej po gminach wiejskich, zwiększyła się znacznie w ostatnich czasach po miastach a zwłaszcza we Lwowie — liczba niemających przytułku ubogich tudzież włóczęgów i żebraków z gmin obcych, co znacznie wpływa niekorzystnie na stosunki sanitarne miast i obniża bezpieczeństwo publiczne.

Aleg. 3.

Z tego powodu wydał Wydział krajowy dołączony ./. w odpisie okólnik do Wydziałów powiatowych z 19. lutego 1895 L. 71.332/94.

Sposób przypisywania dodatków gminnych i powiatowych.

Z powodu zażalenia jednego z Wydziałów powiatowych, iż c. k. Urząd podatkowy zwrócił mu bez skutku odezwę, żądającą przypisania dodatków gminnych i powiatowych, odniósł się Wydział krajowy do c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu z prośbą o wyjaśnienie sprawy.

Odezwą c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu we Lwowie z dnia 4. marca 1895 L. 91.134/94, którą zakomunikowano wszystkim Wydziałom powiatowym okólnikiem tutejszym z dnia 14. maja 1895 L. 17.723 jak aleg. 4. oświadczyła taż c. k. Dyrekcya, że z żądaniem przypisywania do ściągania dodatków gminnych i powiatowych, należy odnosić się do c. k. Starostwa jako kompetentnej władzy podatkowej I. instancyi.

Aleg. 4.

Sprawa należytości stemplowych od nadania posad funkcyonaryuszom gminnym i innym organom autonomicznym.

Przy sposobności rekursu Zwierzchności gminnej w Hłuboczku wielkim przeciw podwyższonym należytościom stemplowym zakomunikowała Wydziałowi krajowemu c. k. krajowa Dyrekcya Skarbu we Lwowie odezwą z dnia 11. czerwca 1895 L. 56.036 swój reskrypt z 28. grudnia 1894 L. 87.436 wydany do wszystkich okręgowych dyrekcyj skarbowych w przedmiocie należytości skarbowych od nadania posad funkcyonaryuszom gminnym i innym organom autonomicznym.

Aleg. 5.

Reskrypt ten dołączony tu w odpisie ./., podano do wiadomości wszystkim Wydziałom powiatowym okólnikiem z dnia 5. lipca 1895 L. 39.385, z poleceniem pouczenia o treści wszystkich gmin powiatu.

E. Petycye przez Wysoki Sejm niezałatwione.

Petycya mieszkańców przysiółka „Kazumin“ o wydzielenie ze związku gminy Butyny pow. Żółkiew a przydzielenie do gminy Lubela.

W skutek uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 17. lutego 1894 przekazującej Wydziałowi krajowemu do załatwienia niezałatwioną petycyę mieszkańców przysiółka Kazumin o wydzielenie ze związku gminy Butyn a przydzielenie do gminy Lubela, udzielił Wydział krajowy wspomnianą petycyę rozporządzeniem z 30. marca 1894 L. 12.621 Wydziałowi powiatowemu w Żółkwi z poleceniem wszechstronnego zbadania i przedłożenia sprawy z wszystkimi dokumentami i wyjaśnieniami do niej się odnoszącymi, jak to w ostatniem naszem sprawozdaniu nadmieniliśmy.

Rozporządzeniem zaś z 8. sierpnia 1894 L. 33.367 zwrócił Wydział krajowy rzeczoną sprawę, celem dodatkowego wyjaśnienia i uzupełnienia w kierunku temże rozporządzeniem wskazanym.

Dotąd nie mamy jednak odpowiedzi w tej sprawie.

Petycya gmin Bystrzycy górnej i dolnej o utworzenie z nich oddzielnych gmin katastralnych.

Jakto w zeszłorocznem sprawozdaniu wspomnieliśmy, przesłał Wydział krajowy, stosownie do uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 17. lutego 1894 przekazującej Wydziałowi krajowemu do załatwienia niezałatwioną petycyę gmin Bystrzycy górnej i dolnej o utworzenie z każdej z nich osobnej gminy katastralnej, Prezydyum c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu we Lwowie z prośbą o przychylenie się do żądania tych gmin i o zawiadomienie Wydziału krajowego o wyniku.

Odezwą z dnia 14. sierpnia 1894 l. 2.902 (LW. 44.789) zawiadomiło nas Prezydyum c. k. kraj. Dyrekcyi skarbu, że sprawa jest w toku; polecono bowiem c. k. Starostwu w Ropczycach wezwać Zwierzchności gmin powyższych do przedłożenia planów sytuacyjnych i wyciągów z protokołu parcelowego.

Do chwili przedłożenia niniejszego sprawozdania nie otrzymaliśmy żadnej w tej sprawie dalszej wiadomości.

Petycya mieszkańców przysiółka Gody o wyłączenie ze związku gminy Kamionki małe w powiecie kołomyjskim i utworzenie samoistnej gminy administracyjnej.

Uchwałą z dnia 9. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia niezałatwioną petycyę mieszkańców przysiółka Gody o wyłączenie ze związku Gminy Kamionki małe w powiecie kołomyjskim i utworzenie samoistnej gminy administracyjnej.

Po otrzymaniu wszystkich aktów i wyjaśnień w sprawie powyższej zawiadomił Wydział krajowy Wydział powiatowy w Kołomyi, że nie może wobec Wysokiego Sejmu poprzeć rzeczonej petycyi, przysiółek Gody bowiem jako gmina administracyjna, byłaby zanadto słabą i nie mogłaby podołać ciężarom, jakieby musiała ponosić w celu uczynienia zadość obowiązkom włożonym ustawami na gminy.

Według wykazu urzędu podatkowego opłaca przysiółek Gody tylko 190 zł. 17 ct. podatków bezpośrednich, nie mając zaś prócz pastwiska i budynku szkolnego żadnego majątku, musiałby ten przysiółek wszystkie potrzeby gminne pokrywać dodatkami do podatków.

Przyjąwszy zaś za podstawę obliczenia projekt budżetu, potrzebaby nałożyć dodatki do podatków bezpośrednich w wysokości 53%, a doliczywszy dodatek na cele szkolne, jakie przysiółek w wysokości 33% w r. 1895 opłaca, wypadałoby, że na normalne potrzeby gminne nie licząc wydatków nieprzewidzianych musiałaby gmina opłacać dodatki w wysokości 86%, którymiby nadmiernie obciążono mieszkańców.

Petycya gmiuy Balińce i Trofanówka o wyłączenie z gminy katastralnej Kułaczkowce niektórych parcel gruntowych i przydzielenia do gminy Trofanówki.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 9. lutego 1895, przekazującej Wydziałowi krajowemu do załatwienia, niezałatwioną przez Wysoki Sejm, petycyę gminy Balińce i Trofanówki o wyłączenie z gminy katastralnej Kułaczkowce parceli gruntowych 2162 do 2858/2 i przydzielenie do gminy Trofanówki, polecił Wydział krajowy reskryptem z dnia 11. kwietnia 1895 l. 16.900 Wydziałowi powiatowemu w Kołomyi, ażeby stan sprawy tej zbadał i przedłożył wyczerpujące sprawozdanie. Dotychczas nie mamy w tej sprawie odpowiedzi.

Petycya gminy Cieszacin mały i Kisielów o zarządzenie, by obszar dworski w Cieszacinie małym oddał gminie połowę pastwiska.

Uchwałą z dnia 9. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycyę gminy Cieszacin mały i Kisielów o zarządzenie, by obszar dworski w Cieszacinie małym oddał gminie połowę pastwiska.

Wydział krajowy przeto reskryptem z dnia 14. maja 1895 l. 16.640, przesłał powyższą petycyę Wydziałowi powiatowemu w Jarosławiu dla zawiadomienia petentów, że władze autonomiczne nie są powołane do załatwienia tej sprawy wchodzącej w zakres prawa prywatnego; nadto zaś, że sprawa ta, jako oddawna rozstrzygnięta prawomocnemi orzeczeniami c. k. krajowej komisyi serwitutowej nie mogłaby być nawet wobec władz kompetentnych z jakimkolwiek skutkiem wszczętą.

Petycya ks. Walentego Mączki proboszcza w Wesołej o poparcie kas pożyczkowych i oszczędności systemu Reiffeisena.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 9. lutego 1895, przekazującej Wydziałowi krajowemu do załatwienia niezałatwioną petycyę ks. Walentego Mączki, proboszcza parafii Wesołej o poparcie kas pożyczkowych i oszczędności systemu Reiffeisena, polecił Wydział krajowy reskryptem z dnia 22. marca 1895 l. 16.632, Wydziałowi powiatowemu w Brzozowie zawiadomić petenta, że Wysoki Sejm nie załatwił jego petycyi.

Odpis

odezwy Wydziału krajowego z 2. lipca 1895. L. 29891 wystosowanej do c. k. Prezydyum Namiestnictwa we Lwowie.

Jeszcze uchwałą z 10. września 1884 polecił Sejm Wydziałowi krajowemu, aby z uwagi na liczne kraj ekonomicznie niszczące klęski pożarne, spowodowane w pierwszym rzędzie nieodpowiednią budową domów, zbadał obowiązujące przepisy co do policyi ogniowej i przedłożył w tym względzie wnioski z uwzględnieniem różnic stosunków istniejących w miastach, miasteczkach i po wsiach.

Ponieważ policya ogniowa zostaje w ścisłym związku z policyą budowniczą a co do tej ostatniej o ile nie zostały już wydane ustawy krajowe, obowiązywały i obowiązują liczne postanowienia, sięgające nawet zeszłego wieku, ponieważ te postanowienia w formie patentów cesarskich, dekretów kancelaryi nadwornej, rozporządzeń i cyrkularzy gubernialnych i t. p. wydane luźnie w całym szeregu lat, tworzą istny chaos, w którym rozeznać się może zaledwie urząd należycie zorganizowany i z tego powodu, jak niemniej dla naturalnego braku sił ukwalifikowanych — zwłaszcza po gminach wiejskich, znaczna część tych przepisów jest nietylko nieprzestrzestrzeganą, ale i nie znaną, ponieważ dalej z tego powodu przeważna część rekursów budowlanych, o ile ona dochodzi do Wydziału krajowego, odrzuconą być musi litylko z uchybień natury formalnej, co dzieje się bądź z wielką szkodą strony budującej, bądź też z ujmą powagi instancyj niższych, — przeto opracował Wydział krajowy obok ustawy budowlanej dla znaczniejszych miejscowości kraju, także projekt ustawy budowlanej dla wsi i udzielił go odezwą z 13. sierpnia 1886 L. 32.145 Świetnemu c. k. Namiestnictwu dla zaopiniowania.

W projekcie rzeczonym ustawy budowlanej dla wsi, proponował Wydział krajowy ile możności jak najdokładniejsze postanowienie administracyjne i techniczne, licząc zię zarówno z ubóstwem włościańskiej ludności kraju, jej nizkim stopniem oświaty i konserwatyzmem w kierunku budownictwa, dalej z brakiem sił ukwalifikowanych i niemożnością utrzymywania w gminie wiejskiej odpowiednich funkcyonaryuszów.

Zarazem jednak starał się Wydział krajowy wprowadzić pewien chociaż nieznaczny postęp w dotychczasowym budownictwie, mający na celu głównie zabezpieczenie przeciw łatwiejszemu powstawaniu i łatwiejszemu rozszerzaniu się pożarów, oraz jaką taką poprawę stosunków sanitarnych.

Projekt ten miał zarazem stworzyć podstawę, przygotować teren do daszych zmian postępowych, które wobec powyższych, znanych powszechnie stosunków, mogłyby być wprowadzone dopiero po zupełnem wżyciu się projektowanej ustawy, a w każdym razie po zupełnem uspokojeniu remitencyi praktykowanej u naszego ludu wiejskiego przy każdej nowej ustawie wprowadzającej choćby nieznaczną zmianę dotychczasowych zwyczajów.

To też Wysoki c. k. Rząd w zakomunikowanej Wydziałowi krajowemu odezwą Świetnego c. k. Prezydyum z 10. października 1887 L. 7638/pr. odpowiedzi z 14. lipca 1887 L. 5624 M. I./1886 zaproponował tylko nieznaczne poprawki, które Wydział krajowy do projektu wprowadził i projekt ten Sejmowi krajowemu przedłożył sprawozdaniem z 11. listopada 1887. (Aleg. 19. sten. spr. z r. 1887/8).

W generalnej debacie jednakże przeprowadzonej w Sejmie nad powyższym projektem dnia 14. stycznia 1888, większości Izby wychodząc z założenia że wydanie choćby najłagodniejszej ustawy budowlanej dla wsi wymaga jak największej ostrożności, zwróciła projekt Wydziałowi krajowemu z poleceniem rozesłania go Reprezentacyom powiatowym do objawienia zdania i następnego dopiero przedłożenia Sejmowi.

Uchwałę tę wykonał Wydział krajowy, rozsyłając projekt okólnikiem z 31. stycznia 1887 L. 3591, a zebrawszy w tej drodze materyał, z którego głównie przebijała tendencya o s t r z e g a j ą c a przed wprowadzaniem zmian dotychczasowego zwyczaju i przed pozostawiem władzy dyskrecyonalnej Reprezentacyi gminnych wydawania rozporządzeń podług ich uznania, przerobił Wydział krajowy w zupełności prawie cały projekt i przedłożył go Sejmowi dołączonem ·/. sprawozdaniem z 28 lu-

tego 1893 L. 9536 (Aleg. 56. sten. spr z r. 1893) wraz z wyciągiem ważniejszych odpowiedzi i uwag Reprezentacyi powiatowych.

Nad powyższym projektem jednakże przeprowadziła obrady tylko Sejmowa komisya administracyjna, która, jak to Świetne c. k. Prezydyum z dołączonego ·/2 sprawozdania jej (Aleg. 265. sten. spr. z r. 1893) przekonać się zechce, licząc się z faktycznymi stosunkami ludności wiejskiej kraju, wprowadziła do projektu najgłówniejsze zmiany w §§. 1, 5, 14, 17, 18, 24. 28 i 37, zmiany, mające na celu, aby od ludu „ile możności jak najmniej wymagać i ile możności ułatwić mu pobudowanie się“.

Wydział krajowy musiał wskutek tego znowu projekt swój łagodzić i wystąpić tylko przeciw tym zmianom, które uważał za niebezpieczne już choćby ze względu na obowiązujące dotąd a ostrzejsze przepisy, o czem świetne c. k. Prezydyum przekonać się zechce z dołączonego ·/3 sprawozdania tutejszego z 14. lipca 1893 (Aleg. 1. sten. spr. z r. 1894 część pierwsza).

To ostatnie sprawozdanie było również przedmiotem obrad tylko komisyi administracyjnej, która złożyła Sejmowi dołączone ·/4 sprawozdanie (Aleg. 253 sten. spr. z r. 1894) stwierdzające, że komisya nie zgodziła się głównie znowu na treść §§. 18, 19 i 24 projektu Wydziału krajowego i że wprowadziła zmianę zasadniczego postanowienia normującego odległość tylko jednego gospodarstwa od drugiego a nie domów tego samego gospodarstwa.

Wydział krajowy pragnąc, aby nareszcie projektowana ustawa uchwaloną i wprowadzoną została, przyjął i zmiany przez komisyę zaprojektowane z wyjątkiem co do kominów, odnośny projekt jednakże dołączony pod ·/5 (Aleg. 1. sten. spr. z r. 1894/5) nie był nawet przez komisyę rozpatrywany, komisya ta bowiem otrzymała w krotkiej drodze wiadomość, że c k. Ministerstwo spraw wewnętrznych nadesłało Świetnemu c. k. Prezydyum uwagi swoje i Najw. Rady sanitarnej, wymagające zamiany kilkunastu paragrafów projektu.

Uwagi rzeczone zakomunikowane zostały Wydziałowi krajowemu szacowną odezwą z 24. kwietnia 1895 L. 4005/pr.

Cały przebieg sprawy wyżej przytoczony oraz treść sprawozdań tutejszych i komisyi administracyjnej sejmowej udowadnia, jakie trudności miał Wydział krajowy do zwalczenia już w samej komisyi i jakie poczynić musiał ustępstwa, by ratować projekt przed niezawodnym upadkiem w Izbie, której zapatrywania i tendencye zwłaszcza w tego rodzaju kwestyach, jak ustawa budownicza dla wsi, również Świetnemu c. k. Prezydyum znane być muszą.

Wszelkie te jednak usiłowania i ustępstwo Wydziału krajowego widocznie były daremne.

Najniespodziewaniej bowiem powstała nowa i poważna przeszkoda ze strony Wys. c. k. Rządu, który biorąc za podstawę przerobiony już później projekt Wydziału krajowego wyżej pod ·/3 dołączony, proponuje w nim zmiany bez porównania ostrzejsze od postanowień przez Wydział krajowy jeszcze w pierwszych początkach ułożonych a następnie bądź zaniechanych bądź bardzo znacznie zmodyfikowanych dla zapewnienia przyjęcia projektu przez Sejm.

Projekt rządowy wobec tego, co Wydział krajowy już przytoczył, wyklucza już z góry możliwość przyjęcia ustawy przez Sejm nawet w najpomyślniejszym wypadku gdyby, czego Wydział krajowy ani na chwilę nie przypuszcza, przyjęty został przez komisyę administracyjną.

Przeszkodą w tym względzie muszą być zarówno zmiany projektu Wydziału krajowego jak i wprowadzone doń nowe postanowienia, z których ważniejsze zawarte są w projekcie rządowym w §§ 3, 5, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 32, 33, 34, 39, 43, 45.

Już sama treść tych zmian i szczegóły nowych postanowień stwierdzają w zupełności, że projekt nie liczy się z faktycznymi stosunkami kraju, z ciemnotą ludu, jego ubóstwem i głęboko zakorzenionymi jego zwyczajami odwiecznymi, że zupełnie pominiętą została okoliczność, zresztą notorycznie wiadoma, iż z reguły mieszkańcy gmin wiejskich są niepiśmienni, iż w urzędach gminnych zupełny brak sił ukwalifikowanych i takich, jeśliby się wyjątkowo znalazły, gmina nie ma czem płacić, dalej, że po wsiach wcale niema koncesyonowanych budowniczych a z reguły nie ma nawet koncesyonowanych majstrów i podług zwyczaju właściciel sam sobie dom buduje.

To wszystko odnosi się także do gmin miejskich i miasteczek, nieobjętych dotąd żadną ustawą budowlaną, a istniejących tylko z nazwiska, w rzeczywistości bowiem stoją one na równi z gminami wiejskiemi.

Projekt rządowy wprowadza zupełną zmianę odmiennie tu istniejącego systemu budowy, wprowadza bezwzględny przymus (w pewnych wprawdzie, jednak u nas z reguły istniejących wypadkach) używania ogniotrwałego materyału do budowy i do pokrycia. Wielkość izb mieszkalnych oraz ilość okien czyni zawisłemi od ilości osób mających dom zamieszkać, względnie od ilości powietrza potrzebnego dla jednej osoby, a za przekroczenie tego przepisu czyni odpowiedzialnym właściciela domu, zatem z reguły u nas głowę rodziny. To samo postanawia projekt i co do ilości wychodków których dotąd przy chałupach wiejskich z reguły wcale nie ma. Postanawia np. że każde odrębne pomieszkanie ma mieć swój odrębny wychodek. Czyni budującego, zatem z reguły właściciela odpowiedzialnym za dobroć i trwałość materyału, wprowadza przy tak zwanych „Fachwerk“ — ścianach (o których chyba ludowi wiejskiemu nie wiadomo, coby to znaczyło) dla lepszego ocieplenia — warstwy powietrza (Luftschichten) i szczegóły, jak te warstwy powietrza mają być wytwarzane, dalej, jak mają być znowu ściany blokowe przed zimnem zaopatrywane, a osobno znów i po nadto jak przed zimnem mają być zaopatrywane ściany północne i na prądy wiatru wystawione. Wprowadza mury ogniowe i przepisy o rusztowaniu, (stolcu) dachowem; w ogóle zaś §§. 21. 25. 26. 27. projektu rządowego wprowadzają szczegółowe dla ludu wiejskiego niezrozumiałe i tak uciążliwe przepisy, że mogą one jedynie odstraszać od budowy, a w każdym razie z reguły muszą budowę uniemożliwić. Stajnie miałyby według projektu rządowego tak być stawiane, iż w porównaniu do istniejących w naszym kraju mieszkań ludu wiejskiego byłyby to raczej zbytkowne, a nigdy nie do osiągnięcia mieszkania dla niego samego.

Projekt wprowadza dalej naprzykład zakaz zatykania kominów przy piecach. Osobne zaś jeszcze przepisy miałyby być wydane „o sposobie nagromadzenia i usuwania nieczystości z wychodków“, przepisy te jednak musiałyby pozostać niewykonane, już z tej prostej przyczyny, że nie byłoby kim je wykonać, ani dopilnować. Projekt dopuszcza np. odmowę konsensu ze względów policyjnych w ogóle, nie licząc się ze znanym antisemityzmem u ludu wiejskiego i nie licząc się z tem, że odmowa taka trafi również każdego, który nie będzie miłym zwierzchności gminnej lub pisarzowi gminnemu.

Ponadto wszystko wprowadza jeszcze projekt rządowy zasadniczą zmianę własnego zakresu działania władz autonomicznych w §§. 9. 41 i 54 przekazując rozprawę ściśle budowlaną przy budowach na cele przemysłowe c. k. Starostwom, a odwołanie się od wykonania przez Zwierzchność gminną prawomocnego orzeczenia w sprawach ściśle budowniczych również do c. k. Starostwa. Te i wiele innych zmian i innowacyi w projekcie Wydziału krajowego, który zresztą projekt rzeczony, jak to wyżej nadmieniliśmy, przerobił i przedłożył powyżej pod /5 dołączony, przemawiają już same z siebie za niemożebnością przyjęcia ich w naszych dotyczasowych stosunkach.

Wydział krajowy dalekim jest od tego, aby nie oceniał pożyteczności projektu rządowego, i owszem pozostawia odpis tego projektu w aktach swoich, jako wysoko cenny materyał, jednak że tylko do zmian na przyszłość — o ile te zmiany będą mogły w ogóle z czasem zostać wprowadzone nawet w miastach większych. Motywa powyższe zniewalają też Wydział krajowy upraszać uprzejmie Świetne c. k. Prezydyum o przedstawienie Wysokiemu c. k. Rządowi całej niemożliwości nietylko przeprowadzenia proponowanych zmian w Sejmie krajowym, ale także zupełnej ich niepraktyczności i niewykonalności w obecnych stosunkach kraju.

Natomiast uprasza Wydział krajowy o przedłożenie Wysokiemu c. k. Rządowi do rozpatrzenia projektu tutejszego wyżej pod 1/5 dołączonego.

Idzie bowiem przedewszystkiem o to, aby ustawa ile możności najprostsza i dla ludu zrozumiała raz przecie wydaną została i żeby w ten sposób zapełnić lukę utrudniającą już samo urzędowanie.

Projekt rządowy i „Anhaltspunkte für die Verfassung neuer Bauordnungen“ zwracamy pod ./6.

D. j. w.

Alegat 2. do sprawozdania z czynności Dep. I. za r. 1895

Odpis

odezwy c. k. Prezydyum Namiestnictwa z dnia 31. lipca 1895 L. 7.943/pr. wystosowanej do Wydziału krajowego.

Jego Ekscelencya Pan Minister spraw wewnętrznych polecił mi reskryptem z dnia 14. lipca 1895 l. 8.127 oznajmić, że c. k. Rząd widzi się spowodowanym zająć następujące stanowisko wobec wniosków wyrażonych w uchwale Sejmu, powziętej na posiedzeniu z d. 6. lutego 1895, którą wezwano Rząd do poczynienia kilku modyfikacyi wydanym reskryptem Wys. c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z 19. maja 1892 l. 1.139 nowym statucie wzorowym dla gminnych i powiatowych kas oszczędności:

1. C. k. Ministerstwo spraw wewnętrzych już w reskrypcie z d. 24. maja 1893 l. 9.537 intymowanym Świetnemu Wydziałowi kraj. przez c. k. Namiestnictwo, wyłuszczyło powody, dla których uznało za niemożebne wykreślenie zawartego w 2-gim ustępie §. 2 statutu wzorowego postanowienia, według którego kasy oszczędności nie są zakładami gminnymi, lecz instytucyami samodzielnie założonemi i zorganizowanymi, a stojącymi pod nadzorem państwowym.

Odwołując się do tych wywodów c. k. Rząd i teraz nie może się przychylić do tego wniosku, który obecnie Sejm uchwalił. Streszczając krótko powody tej odmowy wys. c. k. Ministerstwo zauważyło, że przez wspomniane postanowienie §. 2. statutu wzorowego bynajmniej nie stworzono nowej zasady, lecz jedynie dano wyraz zasadzie wynikającej z postanowień regulatywu dla kas oszczędności z 2. września 1844 o wewnętrznej organizacyi kas oszczędności gminnych i powiatowych a przeprowadzonej także w praktyce, że te kasy oszczędności są zakładane jako instytucye samodzielne poddane pod szczegółowy nadzór administracyi państwowej a nie jako zakłady gminne, pod kontrolą Władz autonomicznych (§. 27 regulatywu dla kas oszczędności).

Organizacya ta z natury rzeczy wynika, z ogólnych humanitarnych celów kas oszczędności wychodzących według regulatywu poza zakres działania lokalnego zakładu gminnego lub powiatowego.

Ze względu na zastrzeżony ustawami administracyi państwowej nadzór nad kasami oszczędności bez różnicy ich kategoryi, nie można w ogóle przyznać gminnym (powiatowym) kasom oszczędności charakteru zakładu gminnego (powiatowego) podlegającego w myśl ustawy gminnej (względnie ustawy o reprezentacyi powiatowej) nadzorów Władz autonomicznych; powołane postanowienie statutu wzorowego nie zawiera zatem żadnego naruszenia ustanowionych przepisów o nadzorze Władz autonomicznych nad zakładami gminnymi (powiatowymi).

Przeciwnie gminy (powiaty) mogą zakładać kasy oszczędności tylko na podstawie i w myśl prawnych postanowień regulatywu dla kas oszczędności, według których te kasy oszczędności mają istnieć jako instytucye założone za poręką gmin (powiatów) jednak pod względem majątkowym samodzielne a podlegające nadzorowi administracyi państwowej.

Wobec tego identyfikowanie prawnej samodzielności kas oszczędności gminnych (powiatowych) z istotą zakładu gminnego jest tem bardziej nie na miejscu, że osoby wnoszące wkładki są bezwątpienia wierzycielami kasy oszczędności a nie gminy. Przytem utrzymuje się z całej pełni zakres działania przyznany gminom (powiatom) w miarę postanowień regulatywu dla kas oszczędności ze względu na ich poręke, w sprawach zarządu tych kas i znajdują się również w nowym statucie wzorowym (§§. 32. 33 i 34) odpowiednie postanowienie alternatywne według których przewidziano powierzenie kierownictwa kas oszczędności Wydziałowi reprezentacyi gminnej (powiatowej) względnie burmistrzowi (Prezesowi Rady powiatowej).

Co do postanowień §. 22. regulatywu dla kas oszczędności które Sejmowa komisya administracyjna szczególnie podniosła w swem sprawozdaniu, należy jeszcze zauważyć, że w paragrafie tym stosując analogicznie ogólne przepisy o zarządzie majątku gminnego wyraźnie zastrzeżono „co do poręki ciężącej w tym względzie na gminie“ a przez to wskazano jedynie na prawne postanowienia, których należy przestrzegać przy objęciu tej poręki wcale jednak nie przyjęto dla kas oszczędności postanowień prawnych, o „wykonywaniu nadzoru“ nad zakładami gminnymi przez przełożone Władze autonomiczne.

Przeciwnie kasy oszczędności obowiązują szczegółowe postanowienia §. 27. regulatywu dla kas oszczędności o nadzorze administracyi państwowej

2. Co się tyczy poruszonego przez Sejm przyjęcia napowrót do §. 43. alternatywnego postanowienia dawniejszego statutu wzorowego z r. 1872, według którego do kompletu i głosowania w wydziale kasy oszczędności, zastosować należy właściwe postanowienia ustawy gminnej względnie ustawy o reprezentacyi powiatowej c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych już w pierwotnym swoim reskrypcie nadmieniło, że zastrzega sobie badanie względnie zatwierdzenie od wypadku do wypadku postanowień statutów wychodzących poza ramy statutu wzorowego.

Ponieważ takie postanowienie statutu nie sprzeciwia się postanowieniom regulatywu dla kas oszczędności co do prowadzenia interesów gminnych i powiatowych kas oszczędności, c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych jest gotowe do odpowiedniego uzupełnienia statutu wzorowego, jeżeliby Sejm przy zachowaniu §. 2. nowego wzorowego statutu bez zmiany przykładał wagę do przyjęcia tego postanowienia do statutu wzorowego.

3. Na dalszy wniosek Sejmu o wykreślenie postanowienia §. 25. punkt 6. statutu wzorowego, według którego krajom, powiatom i gminom można udzielać pożyczek tylko za pozwoleniem politycznej Władzy krajowej udzielanem od wypadku do wypadku, c. k. Ministerwstwa spraw wewnętrznych o powołanym już reskrypcie (z 24. maja 1893) oświadczyło się również odmownie i określiło bliżej powody, które wpłynęły na odmowę tak ze względu na postanowienia prawne regulatywu kas oszczędności jak i ze względów oportunistycznych.

Powody te mają obecnie tak istotne znaczenie, że Rząd nie może się przychylić do wniosku Sejmu.

4. Co do najniższej wkładki ustanowionej w §. 10. statutu wzorowego na 1 zł. (zamiast na 25 ct jak w dawniejszym statucie wzorowym) zauważa się, że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z c. k. Ministerstwem handlu zgodziłoby się obecnie uczynić zadość życzeniu Sejmu tak, iżby przez odpowiednią zmianę §. 10. statutu wzorowego najniższą wkładkę ustanowić na 50 ct. (1 koronę) zamiast na 1 zł.

Zmiana ta mogłaby nastąpić w swoim czasie wraz z omówionem wyżej uzupełnieniem §. 43. statutu wzorowego.

5. Postanowienie §. 11. statutu wzorowego, że stopa procentowa od wkładek odpowiadająca stosunkom targu pieniężnego i czasu — ma być w miarę wysokości włożonego kapitału stopniowana w progresyi spadającej odpowiada celowi wytkniętemu kasom oszczędności przez regulatywę mianowicie zaś zachęcenia mniej zamożnych klas ludności do składania małych oszczędności i spożytkowania tych wkładek w sposób odpowiadający przedewszystkiem interesom ubocznych uczestników.

Zresztą system stopy procentowej, s| adającej progresywnie w miarę wysokości kwoty wkładanej, jako odpowiadający względom finansowo-politycznym, stanowi wogóle regułę w instytucyach kredytowych które przyjmują wkładki.

Wobec tego c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych nie może przystąpić do zmiany §. 11. statutu wzorowego we wskazanym kierunku.

O tem mam zaszczyt zawiadomić Świetny Wydział krajowy odwołując się do pisma Jego Ekscelencyi Marszałka krajowego z 6. lutego 1895 Ls. 1.222.

Za c. k. Namiestnika *Lidl*, w. r.

D. j. w.

Alegat 3. do sprawozdania z czynności Dep. I. za r. 1895.

Odpis

okólnika Wydziału krajowego z dnia 19. lutego 1895 L. 71.332/94 wystosowanego do wszystkich Wydziałów powiatowych.

Magistrat miasta Lwowa zwrócił uwagę Wydziału krajowego na fakt, iż skutkiem niewykonywania przez gminy należytej opieki nad ubogimi i policyi nad włóczęgami i żebrakami, zwiększyła się znacznie w ostatnich czasach po miastach a zwłaszcza we Lwowie liczba nie mających przytułku ubogich tudzież cyfra włóczęgów i żebraków z obcych gmin, co niekorzystnie oddziaływa na stosunki sanitarne miast i obniża bezpieczeństwo publiczne.

Wzywamy przeto Wydział powiatowy, ażeby przypomniał gminom tamtejszego powiatu ciążący na nich z mocy ustawy gminnej obowiązek opiekowania się swoimi ubogimi, a mianowicie, iż są obowiązane zapewnić im niezbędne do życia środki. Na mocy szczegółowych ustaw przeznaczone są na pokrycie wydatków połączonych z wykonywaniem tej opieki, przedewszystkiem grzywny za przestępstwa policyjne i karne, wpływające do gminnych funduszów ubogich.

Dalej polecamy Wydziałowi powiatowemu, ażeby zamożne gminy przynaglił do założenia domów przytułku dla swoich ubogich których o ile możności zająć winny pożyteczną pracą w miarę zdolności do niej.

Wreszcie poleci Wydział powiatowy Magistratom i Zwierzchnościom gminnym, by jak najenergiczniej wykonywały policyę miejscową w celu usunięcia żebractwa i włóczęgostwa.

D. j. w.

Alegat 4. do sprawozdania z czynności Dep. I. za r. 1895.

Odpis

odezwy c. k kraj. Dyrekcyi Skarbu z d. 4. marca 1895 L 91 134/94 wystosowanej do Wydziału kraj. a udzielonej Wydziałom powiatowym okólnikiem z 14. maja 1895 LW. 17.223.

„Odnośnie do cenych odezw z d. 13. maja 1894 L. 25.187 i z d. 17. września 1894 L. 43.136 oznajmia się Świetnemu Wydziałowi krajowemu uprzejmie, że dotąd nie wydano ztąd rozporządzenia, według którego wykazy przypisać się mających dodatków gminnych i powiatowych przedkładane być winny c. k. Starostwom a nie wprost Urzędom podatkowym.

Jest jednak wskazanem, aby odnośne wykazy przesyłane były Starostwom do zarządzenia przypisania dodatków odnośnych w księgach likwidacyjnych urzędów podatkowych, podobnie jak to ma miejsce przy zarządzeniu przypisywania innych dodatków funduszowych (krajowych na potrzeby Izb handlowych i przemysłowych) przez kraj. Dyrekcyę Skarbu. W wypadku bowiem niniejszym tylko Starostwa jako władze podatkowe I. instancyi są kompetentne do wydawania tego rodzaju zarządzeń.

W końcu zauważa się, że postępowanie tego rodzaju przestrzegane jest już od dawna przez wiele władz autonomicznych powiatowych w Galicyi.

D. j. w.

Odpis.

okólnika c. k. kraj. Dyrekcyi Skarbu z dnia 28. grudnia 1894. L. 87.436 wystosowanego do wszystkich Dyrekcyi okręgów Skarbowych a rozesłanego Wydziałom powiatowym okólnikiem z 5. lipca 1895 L. 39.385.

W jednym okręgu skarbowym zdarzyło się kilka wypadków bezpodstawnych wymiarów należytości od nadania posad funkcyonaryuszom gminnym na podstawie opisów urzędowych, sporządzonych przy rewizyach stemplowych w Urzędach gminnych. Te wymiary spowodowały grono posłów Sejmowych do podniesienia w memoryale wystosowanym do Jego Ekscelencyi Pana Namiestnika, skarg przeciw postępowaniu władz skarbowych I. instancyi.

Jakkolwiek wypadki takich opisów urzędowych względnie wymiarów są tylko sporadyczne, to jednak dla uniknięcia nawet pozoru dokuczliwego postępowania z gminami zwłaszcza wiejskiemi, poleca się c. k. Dyrekcyom okręgów; aby odnośnie do tutejszego okólnika z dnia 2. stycznia 1893 L. 111384/92, którym udzielono odpis reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa skarbu z dnia 21. grudnia 1892 L. 32.845 w sprawie przedsiębrania rewizyi stemplowych w urzędach gminnych, pouczyła podwładne organa wykonujące rewizye stemplowe, kiedy i jakim należytościom podlegają protokoły posiedzeń rad gminnych jeżeli zawierają w sobie akta wyboru lub nominacyi funkcyonaryuszów i sług gminnych.

Protokoły te mianowicie, o ile zawierają w sobie akta wyboru wójtów i innych członków zwierzchności gminnej, którzy pobierają pewne wynagrodzenie za sprawowanie swego urzędu, następnie akta nominacyi płatnych pisarzy i innych funkcyonaryuszy gminnych których nie można zaliczyć do rzędu dziennych najemników, służących, pomocników przemysłowych i. t. p. podlegają należytości wedle skali III. po myśli pt. 40 lit. a. ustawy z 13. grudnia 1862 Nr. 89 Dz. p. p.

Inaczej ma się rzecz z nadaniem posad służbie niższej gdzie samo wciągnięcie do protokołu posiedzeń uchwały przyjęcia do służby nie uzasadnia jeszcze bynajmniej obowiązku opłaty należytości.

Takie w protokołach posiedzeń rad gminnych uwidocznione nadanie posad służbowych niższym funkcyonaryuszom, jak n. p. policyantom, stróżom nocnym posłańcom wartownikom, polowym i t. p. podlega po myśli powołanej poz. tar. 40 lit. d. należytości wedle skali II. tylko wtedy, jeżeli tych funkcyonaryuszów zawiadomiono na piśmie o nadanie posady, lub jeżeli spisano z nimi formalne kontrakty.

Ta sama zasada prawna odnosi się także do protokołów posiedzeń wyższych organów autonomicznych a mianowicie powiatowych i krajowych, zawierających akta wyboru i nominacyi płatnych. Temi zasadami kierować się należy tak przy wykonywaniu rewizyi stemplowych jakoteż przy załatwianiu opisów urzędowych przy sposobności rewizyi sporządzonych. W szczególności ma c. k. Dyrekcya okręgu w każdym wypadku załatwienia tego rodzaju opisu urzędowego ściśle zbadać, czy zachodzą wskazane wyżej warunki ustawowe do przypisania należytości a w razie potrzeby zarządzić poprzód dochodzenia celem uzyskania podstawy wymiaru.

D. j. w.

WYKAZ

kas pożyczkowych gminnych za rok 1893.

L. porz.	Nazwa powiatu	Ilość gmin	Ilość kas pożyczkowych	Stan kasy z końcem roku 1893 zł.	Stan kasy z końcem roku 1893 ct.	Uwaga
1	Biała	69	.		.	Nie ma żadnych kas.
2	Bóbrka . . .	90	52	99.068	37	
3	Bochnia . . .	141	95	47.966	70	
4	Bohorodczany	37	17	43 813	29	
5	Borszczów . .	74	55	70 324	29	
6	Brody	103	57	72.060	75	
7	Brzesko . . .	111	.			Mimo urgensów do LW. 46.455/95, 54.461/95, 58.760/95 i 65.789/95 nie nadesłano.
8	Brzeżany . .	75	.		.	
9	Brzozów . . .	56	37	76.797	16	
10	Buczacz . . .	86	68	108.949	31	
11	Chrzanów . .	84	4	4.991	13	
12	Cieszanów . .	69	.			Mimo urgensu do LW. 60 349/95 nie nadesłano.
13	Czortków . .	44	45	105.077	53	
14	Dąbrowa . . .	105	96	87.800	30	
15	Dobromil . .	96	.		.	Mimo urgensów do LW. 20.143/95, 57 305/95 i 64.134/95 nie nadesłano.
16	Dolina	87	49	54.564	48	
17	Drohobycz . .	79	41	69.981	23	
18	Gorlice . . .	89	78	77.292	26	
19	Gródek . . .	70	2	5.154	54	
20	Grybów . . .	72	63	52.996	94	
21	Horodenka . .	50		144.621	40	
22	Husiatyn . . .	51	50	139.170	47	
23	Jarosław . . .	108	.	.	.	Mimo urgensów do LW. 46.455/95, 54.461/95, 58.760/95 i 65.789/95 nie nadesłano.
24	Jasło	155	149	113.280	56	
25	Jaworów . . .	67	21	11.860	58	
26	Kałusz	69	62	111.135	06	
27	Kamionka . .	92	74	114.456	73	
28	Kolbuszowa .	62	57	108.778	31	
29	Kołomyja . .	75	57	82.186	14	
30	Kossów . . .	45	11	62.147	83	
31	Kraków . . .	107				Nie ma żadnych kas.
32	Krosno . . .	84	80	108.205	78	
33	Limanowa . .	90	88	95.519	09	
34	Lisko	154	4	3.538	53	
35	Lwów	130	74	148.386	75	
36	Łańcut . . .	108	80	182.846	50	
37	Mielec	96	89	110.474	62	
	Do przeniesienia	3.180				

L. porz.	Nazwa powiatu	Ilość		Stan kasy z końcem roku 1893		Uwaga
		gmin	kas pożyczkowych	zł.	ct.	
	Z przeniesienia	3.180				
38	Mościska . . .	78	12	43.866	11	
39	Myślenice . .	67	7	11.339	03	
40	Nadwórna . .	38	6	15.724	44	
41	Nisko	60	14	47.000		
42	Nowy targ . .	75	.		.	Mimo urgensów do LW. 55.920/95 i
43	Pilzno	61	42	52.763	14	60.332/95 nie nadesłano.
44	Podhajce . . .	65	56	110.950	42	
45	Przemyśl . . .	123	.			Mimo urgensów do LW. 46.455/95,
46	Przemyślany .	69	9	22.206	14	54.461/95 i 58.760/95 nie nadesłano.
47	Rawa	72	.	.	.	Mimo urgensu do LW. 60.614/95 nie
48	Rohatyn . . .	100	61	98.934	89	nadesłano.
49	Ropczyce . .	79	48	31.616	04	
50	Rudki	73	9	38.013	47	
51	Rzeszów . . .	116	98	116.687	18	
52	Sambor . . .	86	17	19.571	33	
53	Sanok	130	41	54.414	36	
54	Sącz nowy . .	167	.	.		Zwolniony jak LW. 58.744/95.
55	Skałat	62	61	233.695	98	
56	Śniatyn . . .	41	12	31.852	49	
57	Sokal	99	71	115.239	69	
58	Stanisławów .	75	11	20.089	11	
59	Stare miasto .	56	19	20.747	73	
60	Stryj	102	25	59.768	19	
61	Tarnobrzeg . .	70	56	118.854	36	
62	Tarnopol . . .	81	.	161.396	64	
63	Tarnów . . .	85	81	101.417	03	
64	Tłumacz . . .	59	37	59.084	83	
65	Trembowla . .	43	25	73.309	02	
66	Turka	74	2	5.396	28	
67	Wadowice . .	111	2	4.088	.	
68	Wieliczka . .	156	47	16.947	50	
69	Zaleszczyki . .	57	32	60.202	78	
70	Zbaraż	62	49	105.809	66	
71	Złoczów . . .	141	91	156.057	27	
72	Żółkiew . . .	74	14	35.149	53	
73	Żydaczów . .	73	52	165.704	69	
74	Żywiec . . .	70	.			Przy LW. 67.339/95 przedłożono ra-
	Razem . .	6.230				chunki za rok 1894.

WYKAZ

powiatowych Kas pożyczkowych

za rok 1893.

L. p.	Powiat	Stan Kasy z końcem roku 1893. zł.	ct.	Uwaga
1	Brzesko	11.325	25	
2	Borszczów . . .	.	.	W likwidacyi.
3	Dobromil	30.870	92	
4	Drohobycz . . .	64.161	19	
5	Horodenka . . .	251	13	
6	Jaworów	7.497	89	
7	Kossów	44 579	14	
8	Nadwórna. . . .	17.619	80	
9	Pilzno	20.738	01	
10	Sambor	152 337	21	
11	Turka	56.816	84	
12	Wieliczka	112.665	25	
13	Złoczów	4.673	68	
14	Żydaczów	26.332	20	
	Razem . .	549.868	51	

W Y K A Z

miejskich Kas Oszczędności za rok 1893.

L. porz.	Miejscowość	Wysokość wkładek oszczędnościowych zł.	ct.	Pożyczki hipoteczne zł.	ct.	Pożyczki komunalne zł.	ct.	Weksle zł.	ct.	Zastaw papierów wartościowych zł.	ct.	Fundusz rezerwowy zł.	ct.	Stan z końcem roku 1893 zł.	ct.	Uwaga
1	Biała	2,870.718	11	2,076.192	94	176.361	56	1.289	01	15.774	68	39.528	45	2,910.500	96	
2	Bochnia . . .	720.185	.	411.131	98	.	.	238 622	56	12.314		62.591	65	809.908	42	
3	Drohobycz . . .	362.906	58	101.686	68			151.869	73	15.338	50	8.085	47	370.966	79	
4	Jasło	735.019	42	466 401	60	98.295	.	117.921	.	20.422	.	61.098	14	763.110	49	
5	Kołomyja	1.801.103	12	873.108	47	.	.	50.660	55	268,733	30	196.741	61	1.835.173	92	
6	Kraków	11,771.831	53	6,912.500	40	137.270	05	618.224	40	2,878.813	.	1,197.593	02	13.293.032	32	
7	Lwów	25,658.149	36	15,306.555	75	647.512	20	3,942.280	19	20.239	.	187.709	28	26,159.086	58	
8	Rzeszów . . .	904.222	72	851.702	53			338.443	.	102.829	75	152.713	15	1,110.530	20	
9	Sambor	1,754.759	86	886.040	75	220.905	95	506.140		36.675	53	103.445	60	1,794.010	39	
10	Stanisławów . . .	1 954.951	64	1,248.111	07	98.190	57	239.097	84	202.594	01	216.482	29	2,267.432	72	
11	Stryj	267.833	31	97.774	49	26.205	82	54.024	52	1.705	.	24.235	50	300 666	27	
12	Tarnów	3,259.190	68	2.431.058	19	87.412	95	351.617	57	26.269	.	213.542	48	3,299.578	68	
13	Przemyśl . . .	.		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	Mimo urgensu Lw. 46455/95, 54461/95,
14	Sącz Nowy . . .		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.		.	.	58760/95 nie nadesłano.
15	Tarnopol	1,825.190	41	676.311	06	9.435	88	454.665	67	584.687	50	193.939	01	1,916.773	60	
16	Żywiec	.		.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	dto dto dto

WYKAZ

powiatowych kas oszczędności za rok 1893.

L. porz.	Powiat	Wysokość wkładek oszczędności		Pożyczki hipoteczne		Pożyczki komunalne		Weksle		Zastaw papierów wartościowych		Fundusz rezerwowy		Stan z końcem roku 1893		Uwaga
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
1	Bochnia . . .	468.348	53	263.855	75	25.175	.	106.153	.	428	.	13.943	17	479.389	72	
2	Brody	51.414	23	22.465	40	1.019	08	1.351	13	7.486	25	950	49	55.964	84	
3	Dolina	163.809	23	65.358	77	2.080	.	42.516		57.808	46	6.223	09	173.898	25	
4	Kałusz	236.237	33	103.295	69	7.788	.	87.039	.	2.170		1.870	54	241.644	24	
5	Kraków . . .	2,038.329	86	1,662.030	09	.	.	384.957	50	752.768		88.936	85	3,094.286	64	
6	Myślenice . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	250.455	20	
7	Ropczyce . .	228.864	83	168.575	92	.		92.720	27	1.040	.	9.326	01	277.943	56	
8	Sambor . . .	143.130	12	2.220	50	1.178	62	131.824		.		1.792	43	149.487	92	
9	Trembowla . .	66.166	24	46.506	95	.		117.775	48	2.328	08	13.185	56	211.920	01	
10	Wieliczka . .	689.966	28	459.715	30	.		129.478	79	2.279	.	5.419	87	741.153	45	
11	Wadowice . .	969.466	30	413.102	81	24.656	04	456.046	31	35.412	04	56.388	96	1,077.528	89	
	Razem . .													6,753.672	72	

SPRAWOZDANIE

z czynności

Departamentu II. Wydziału krajowego

za czas od 1. grudnia 1894 do 30. listopada 1895 r.

z 9 allegatami.

Departament II.

Szef Departamentu Tadeusz Romanowicz, Członek Wydziału krajowego.

Sprawy finansowe, przemysłowe, rolnicze i górnicze. — Szkoły niższe rolnicze i pokrewne, szkoły przemysłowe i górnicze. — Biura statystyczne. — Biuro sprzedaży soli.

I. Ustawy i uchwały, podlegające Najwyższej Sankcyi.

Uchwała w przedmiocie prowizoryum budżetowego na I. kwartał 1895.

W załatwieniu sprawozdania Wydziału krajowego z d. 14. grudnia 1894 l. 70.741 powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 29. grudnia 1894 na wniosek Komisyi budżetowej w przedmiocie prowizoryum budżetowego na 1. kwartał 1895 następującą uchwałę:

1. Sejm upoważnia Wydział krajowy do czynienia wydatków zwyczajnych z funduszu krajowego na rachunek roku budżetowego 1895 na podstawie budżetu na r. 1894.

2. Sejm upoważnia do poboru dodatków do podatków na fundusz krajowy w wysokości 65 ct. do każdego złotego całej należytości państwowych podatków bezpośrednich.

W mieście Krakowie, tudzież w powiatach krakowskim i chrzanowskim pobierać się będzie tylko 51 ct. dodatku.

3. Upoważnienia powyższe obowiązują po dzień 31. marca 1895 a względnie po dzień uchwalenia ustawy finansowej na r. 1895.

Uchwała ta uzyskała Najwyższą sankcyę postanowieniem z dnia 25. stycznia 1895 — i została wykonaną.

Uchwała finansowa o poborze dodatku krajowego w kwocie 61 ct., w powiatach zaś krakowskim i chrzanowskim, tudzież w mieście Krakowie w kwocie 47 ct. od każdego złotego a. w. całej należytości bezpośrednich podatków państwowych.

W załatwieniu sprawozdania Komisyi budżetowej uchwalił Wysoki Sejm w dniach 7. i 8. lutego 1895 budżet funduszu krajowego i następującą ustawę skarbową:

1. Na pokrycie niedoboru funduszu krajowego w r. 1895 pobierany będzie dodatek do podatków bezpośrednich państwowych w wysokości 61 ct. od każdego zł. w. a. całej należytości tych podatków.

2. Opodatkowani w mieście Krakowie i w powiatach krakowskim i chrzanowskim opłacać będą dodatek, o 14 ct. niższy od postanowionego w poprzednim ustępie, a zatem w kwocie 47 ct od każdego zł. a. w. całej należytości państwowych bezpośrednich podatków.

Uchwały powyższe uzyskały Najwyższą sankcyę postanowieniem z dnia 17. kwietnia 1895.

Ustawa, zmieniająca niektóre postanowienia Ces. patentu

Na posiedzeniu z dnia 15. stycznia 1895 r. uchwalił Wysoki Sejm ustawę, którą zmieniono niektóre postanowienia cesarskiego patentu z d. 5. lipca 1853 (Dz. p. p. Nr. 130) i ustawy krajowej z dnia 26. kwietnia 1871 (Dz. u. i roz. kr. Nr. 18.) o wykupnie i regulacyi ciężarów gruntowych.

z dnia 5. lipca 1853 r. (Dz. p. p. Nr. 130) i ustawy krajowej z dnia 26. kwietnia 1871 (Dz. u. i rozp. kr. Nr. 18.) o wykupnie i regulacyi ciężarów gruntowych.

Ustawa ta uzyskała Najwyższą sankcyę postanowieniem z dnia 24. marca 1895 r. (Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 20.) — skutkiem czego ustało zobowiązanie funduszu krajowego do opłacania 5.000 zł. rocznie celem pokrycia wydatków c. k. Namiestnictwa na judykaturę w sprawach indemnizacyjnych.

Ustawa o czasowem uwolnieniu od dodatków do podatków dla funduszu krajowego, tudzież od wszelkich podatków i dodatków gminnych tych budynków w Przemyślu, które będą nowo wybudowane w miejsce 42 domów, przeznaczonych na zburzenie w celu regulacyi miasta dla poprawy stosunków zdrowotnych.

Na posiedzeniu z 19. stycznia 1895 Wysoki Sejm uchwalił ustawę o czasowem uwolnieniu od dodatków do podatków dla funduszu krajowego, tudzież od wszelkich podatków i dodatków gminnych tych budowli w królewskiem wolnem mieście Przemyślu, które będą nowo wybudowane w miejsce 42 domów, przeznaczonych na zburzenie w celu regulacyi miasta dla poprawy stosunków zdrowotnych.

Ustawa ta uzyskała Najwyższą sankcyę postanowieniem z dnia 27. września r. 1895, intymowanem Wydziałowi krajowemu odezwą c. k. Prezydyum Namiestnictwa z dnia 10. października 1895 l. 11.179.

II. Sprawy finansowe.

Uchwała w sprawie zamknięcia rachunków funduszu krajowego, funduszów, dotowanych ze skarbu krajowego, i funduszów samoistnych, budżetem objętych, za rok budżetowy 1893.

Uchwałą z dnia 30. stycznia 1895 udzielił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu absolutoryum z rachunków funduszu krajowego, funduszów dotowanych ze skarbu krajowego, i funduszów samoistnych, budżetem objętych, złożonych za rok budżetowy 1893, które objęło także absolutoryum dla c. k. krajowej Rady szkolnej z działu wydatków krajowego funduszu szkolnego.

Uchwałę tę Wydział krajowy pismem z dnia 12. lutego 1895 l. 8.666 podał do wiadomości interesowanych.

Konwersya długu indemnizacyjnego

Gdy uchwalona przez Wys. Sejm konwersya długu indemnizacyjnego została w r. 1893 przeprowadzona i w r. 1894 zakończona — przeto w tym roku nie przedkładamy w tej sprawie osobnego spawozdania.

Wyniki finansowe tej operacyi znajdzie Wys. Sejm w sprawozdaniu o zamknięciu rachunków funduszów krajowych za rok 1894 — a należytości czynne i bierne b. funduszów indemnizacyjnych wykazane są w wyjaśnieniach do preliminarza budżetu krajowego na rok 1896. Spłata dawnych długów ze zwyżek, powstałych przez konwersyę, postępuje programowo. Spłacono dotąd w latach 1893, 1894 i 1895: pożyczkę z funduszu policyi krajowej, pożyczkę z funduszu propinacyjnego, całe pożyczki emisyjne z lat 1884, 1885, 1888 i 1889 — tudzież 1 milion z pożyczki emisyjnej z roku 1883. Pozostaje jeszcze do spłacenia reszta pożyczki z r. 1883 w kwocie (okrągło) 2,200.000 zł i pożyczka z roku 1891 w kwocie (okrągło) 1,400.000 zł. — na co oprócz kwot, które Wys. Sejm w budżetach na rok 1896 i 1897 przeznaczyć raczy, mieć także będziemy spodziewane znaczniejsze zapasy kasowe, które wpłyną jeszcze na rachunek r. budżetowego 1895.

Uzupełnienie składu komitetu doradczego, przydanego Wydziałowi krajowemu z powodu konwersyi długu indemnizacyjnego.

Na posiedzeniu z dnia 12. stycznia 1895 Wysoki Sejm wybrał do komitetu doradczego, przydanego Wydziałowi krajowemu uchwałą sejmową z dnia 28. września 1892 z powodu konwersyi długu indemnizacyjnego, posłów pp. Dawida Abrahamowicza i Stanisława Szczepanowskiego w miejsce zmarłych członków tegoż komitetu Exc. Jana hr. Tarnowskiego i dra Piotra Grossa.

O tej uchwale Wydział krajowy pismem z dnia 19. stycznia 1895 l. 3.206 zawiadomił pp. posłów D. Abrahamowicza i St. Szczepanowskiego.

Uchwały w sprawie zapłacenia skarbowi państwa kwoty 4.166 zł. 65 ct., jako reszty pożyczki 5.000 zł., zaciągniętej za poręczeniem kraju przez powiat bohorodczański w r. 1889.

W załatwieniu sprawozdania Komisyi budżetowej co do zapłacenia przez skarb krajowy kwoty 4.166 zł. 65 ct., jako reszty pożyczki 5.000 zł., zaciągniętej za poręką kraju przez powiat bohorodczański w r. 1889, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 8. lutego 1895 następujące uchwały:

I. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby zapłacił skarbowi państwa kwotę 4.166 zł. 65 ct., którą skarbowi państwa winien był zapłacić powiat bohorodczański, jako resztę pożyczki bezprocentowej 5.000 zł., zaciągniętej przez ten powiat w 1889 r. za poręczeniem kraju.

II. Polecenie, zawarte w I. ustępie tej uchwały, wykona Wydział krajowy dopiero po złożeniu do rąk jego urzędowej deklaracyi przez Radę powiatową bohorodczańską, iż kwotę 4.166 zł. 65 ct., zapłaconą skarbowi państwa przez skarb krajowy w zastępstwie powiatu bohorodczańskiego, zwróci powiat bohorodczański skarbowi krajowemu w dziesięciu równych rocznych ratach po 416 zł. 66½ ct., z których pierwsza płatna być ma w dniu 1. stycznia 1896 r. a następnie każda 1. stycznia w następnych dziewięciu latach.

III. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby bacznie czuwał nad wykonaniem przez powiat bohorodczański zobowiązania, wyrażonego w II. ustępie uchwały.

IV. Wydatek ten 4.166 zł. 65 ct., który ma być dokonany w 1895 r. w zastępstwie powiatu bohorodczańskiego, należy zamieścić w XVII. Rubr. wydatków budżetu na r. 1895.

W wykonaniu powyższych uchwał Wysokiego Sejmu rozporządzeniem z dnia 22. lutego 1895 L. 11.296 zawiadomiono Wydział powiatowy w Bohorodczanach, że, skoro przedłoży skrypt dłużny, zeznany podług wzoru, mu udzielonego, w formie aktu notaryalnego na warunkach, które podaje uchwała II. Wysokiego Sejmu, Wydział krajowy wypłaci skarbowi państwa dłużną przez powiat sumę 4.166 zł. 65 ct.

Wydział powiatowy w Bohorodczanach nadesłał żądany skrypt dłużny, którym między innemi zobowiązał się począwszy od r. 1896 aż do zupełnego spłacenia długu wstawiać co roku w rubrykę wydatków budżetu powiatowego kwotę 416 zł. 66½ ct., jako każdorazową ratę roczną pożyczki.

Na podstawie tego skryptu Wydział krajowy wyasygnował rozporządzeniem z 12. listopada 1895 L. 45.120 kwotę powyższą c. k. głównej Kasie krajowej we Lwowie.

III. Sprawy przemysłowe.

Z czynności w zakresie przemysłu krajowego a w szczególności o: 1. wykonaniu uchwał Wysokiego Sejmu w sprawach przemysłowych, powziętych na ostatniej sesyi; 2. wykonaniu ustawy krajowej z dnia 11. kwietnia 1893 o uwolnieniu zakładów i spółek przemysłowych, tudzież towarzystw akcyjnych od niepaństwowych dodatków do podatków, oraz o wykonaniu uchwał w przedmiocie przemysłu domowego; 3. szkolnictwie przemysłowem; 4. stypendyach i zasiłkach przemysłowych; 5. funduszu przemysłowym; 6. petycyach przemysłowych, przekazanych Wydziałowi krajowemu do załatwienia; 7. stypendyach handlowych i 8. o fundacyach stypendyjnych na cele przemysłowe — Wydział krajowy przedkłada Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Uchwała w przedmiocie ogłoszenia drukiem sprawozdania z powszechnej wystawy krajowej we Lwowie r. 1894.

Przy rozprawie nad budżetem krajowym na r. 1895 Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 7. lutego 1895 powziął następującą uchwałę:

1. „Sejm upoważnia Wydział krajowy do wydania sprawozdania z powszechnej wystawy krajowej we Lwowie r. 1894

2. Dla pokrycia wydatków na wydanie tego sprawozdania wyznacza się do rozporządzenia Wydziału krajowego w XVII. rubryce budżetu wydatków na r. 1895 kwotę 15.000 zł.“

O tej uchwale Wysokiego Sejmu Wydział krajowy zawiadomił Komitet redakcyjny tego sprawozdania, oraz wyasygnował do jego rąk powyższą sumę. Skoro Komitet ukończy swe prace, Wydział krajowy zda Wysokiemu Sejmowi szczegółowo sprawę o wyniku, obecnie zaś ogranicza się do wzmianki, że niebawem wyjdą z druku początkowe zeszyty sprawozdania.

Skład Komitetu redakcyjnego podano do wiadomości Wysokiego Sejmu w sprawozdaniu Wydziału krajowego z dnia 18. grudnia 1894 L. 71.761.

Sprawa wydania dzieła tego jest w pełnym toku — i w pierwszej połowie stycznia 1896 pojawi się pierwszy zeszyt, obejmujący szkic geograficzno-statystyczny kraju, tudzież ogólne sprawozdanie o wystawie i jej historyę — gotowy zaś już w druku jest zeszyt o łowiectwie i rybactwie, a przygotowane w manuskrypcie i już tylko wykończenia potrzebujące są zeszyty „oświata“ i poszczególne zeszyty drugiego tomu „rolnictwo“. Z przyjemnością zapisać możemy, że illustracye fototypiczne i cynkotypiczne do tego dzieła są wykonane w kraju (w zakładzie E. Trzemeskiego we Lwowie) i wypadły ku zupełnemu zadowoleniu, podczas gdy niedawno jeszcze prace tego rodzaju musiały być wykonywane poza granicami kraju, jeżeli szło o wykonanie dokładne i odpowiadające wszelkim wymaganiom artystycznym. Kierownictwo wydawnictwa pod względem artystycznym prowadzi prof. T. Rybkowski.

IV. Sprawy rolnicze.

Z czynności Dep. II. w sprawach rolniczych przedkłada Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie, a mianowicie:

I. Sprawozdanie z czynności w zakresie rolnictwa, zawierające szczegóły o:

1. komisyi rolniczej,
2. kursie rolniczym dla nauczycieli ludowych,
3. wydawnictwie podręczników dla niższych szkół rolniczych,
4. stypendyach rolniczych,
5. szczepieniu ochronnem wąglika i róży wąglikowej,
6. rybactwie,
7. uprawie tytoniu,
8. subwencyach na cele kultury,
9. kółkach rolniczych,
10. funduszu pożyczkowym dla przemysłu rolniczego,
11. petycyach i o innych sprawozdaniach, odnoszących się do rolnictwa.

II. Sprawozdanie w przedmiocie powiększenia etatu referentów fachowych dla spraw rolniczych w Wydziale krajowym.

III. Sprawozdanie o niższych szkołach rolniczych i o szkole uprawy i wyprawy lnu w Gródku.

IV. Sprawozdanie o szkole ogrodniczej w Tarnowie.

V. Sprawozdanie o szkole gospodarstwa lasowego we Lwowie.

VI. Sprawozdanie o założeniu nowych niższych szkół rolniczych.

VII. Sprawozdanie o nauce wędrownej rolnictwa, mleczarstwa i weterynaryi.

VIII. Sprawozdanie o hodowli bydła.

IX. Sprawozdanie o zalesieniu wydm piaszczystych.

X. Sprawozdanie o tępieniu myszy polnych.

V. Sprawy górnicze.

W przedmiocie spraw górniczych Wydział krajowy przedkłada Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie, obejmujące także sprawozdanie o niższych szkołach górniczych, o czynnościach krajowej Rady górniczej, o postępach wydawnictwa Atlasu geologicznego kraju i czynnościach stacyi doświadczalnej dla przemysłu naftowego.

VI. Sprawa organizacyi handlu solą warzonką i solą bydlęcą.

W przedmiocie tej organizacyi handlu solą warzonką i solą bydlęcą przedkłada Wydział krajowy osobne sprawozdanie.

VII. Akcya pomocnicza z powodu klęsk elementarnych.

Uchwały w sprawie udzielenia Wydziałowi Rady powiatowej buczackiej zapomogi i bezprocentowej pożyczki dla gmin, zniszczonych przez gradobicie, w tym powiecie.

W załatwieniu sprawozdania komisyi budżetowej w przedmiocie petycyi Wydziału powiatowego w Buczaczu o zapomogę i bezprocentową pożyczkę dla gmin, dotkniętych gradobiciem, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 5. lutego 1895 następujące uchwały:

1. Sejm udziela zasiłku bezzwrotnego w kwocie 2.000 zł. i pożyczki bezprocentowej w kwocie 3.000 zł. dla zakupienia zboża na zasiewy wiosenne i rozdzielenia go przez Radę powiatową buczacką między ludność ośmiu gmin, zniszczonych gradobiciem w r. 1894.

2. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu kwoty te wypłacić Radzie powiatowej buczackiej za poręczeniem przez tęże Radę powiatową zwrotu pożyczki 3.000 zł.

3. Kwoty te: 2.000 zł. na zasiłek bezzwrotny i 3.000 zł. na pożyczkę bezprocentową, należy zamieścić w XVII. rubryce budżetu wydatków na r. 1895.

W wykonaniu powyższych uchwał Wysokiego Sejmu wyasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z 22. lutego 1895 L. 12.872 do rąk Prezesa Rady powiatowej buczackiej kwotę 2.000 zł. tytułem zasiłku bezzwrotnego z poleceniem rozdzielenia zboża, zakupionego za tę kwotę, pomiędzy ludność gmin następujących: Bielawińce, Bobulińce, Dobropole i Mateuszówka, Kujdanów, Ossowce, Pilawa, Petlikowce Nowe i Petlikowce Stare.

Tem samem rozporządzeniem zawiadomiono Wydział powiatowy w Buczaczu o udzielonej przez Wysoki Sejm bezprocentowej pożyczce 3.000 zł. dla powyższych 8 gmin. Żądano przytem od Wydziału powiatowego poręki jako też oświadczenia się, jaki termin spłaty pożyczki byłby pożądany z uwzględnieniem położenia finansowego tych gmin, Po nadejściu skryptu dłużnego z poręką Wydziału powiatowego i terminem spłaty pożyczki w 10 równych ratach rocznych po 300 zł., od 1. września 1896 począwszy, rozporządzeniem z 19. marca 1895 L. 19.208 wyasygnowano do rąk Wydziału powiatowego w Buczaczu kwotę 3.000 zł. tytułem pożyczki bezprocentowej. Reskryptem powyższym polecono także kwotę tę 3.000 zł. zużyć bez zwłoki, tak, aby z chwilą, do siewu stosowną, nasienie znalazło się w ręku gospodarzy i zasiew nie doznał niepotrzebnej zwłoki.

Z rozdziału kwot powyższych, tak tytułem zapomogi, jak pożyczki udzielonych, złożył Wydział powiatowy w Buczaczu udokumentowane rachunki i otrzymał absolutoryum.

Uchwała w sprawie bezzwrotnego zasiłku 4.000 zł. na zakupno zboża na zasiewy wiosenne dla włościan powiatu

W załatwieniu sprawozdania komisyi budżetowej o petycyi Wydziału Rady powiatowaj w Trembowli, tudzież o wniosku posła Olpińskiego w sprawie pomocy dla gmin powiatu trembowelskiego, dotkniętych gradobiciem, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 5. lutego 1895 następujące uchwały:

1. Sejm udziela ze skarbu krajowego zasiłku bezzwrotnego 4.000 zł. na zakupno zboża na zasiewy wiosenne do rozdzielenia przez Radę powiatową trembowelską między włościan czternastu gmin, zniszczonych gradobiciem, w powiecie trembowelskim.

trembowelskiego, dotkniętych gradobiciem.

2. Wydział krajowy wypłaci tę kwotę na ręce prezesa Rady powiatowej trembowelskiej z poleceniem, wyrażonym w pierwszem ustępie uchwały.

3. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby z sumy, zamieszczonej w X. rubryce wydatków na bezzwrotne zasiłki w celu budowy dróg powiatowych i gminnych, wyznaczył odpowiednią według własnego uznania kwotę na budowę tej drogi powiatowej lub gminnej w okolicy, zniszczonej gradobiciem, w powiecie trembowelskim, której budowę uzna za potrzebną.

4. Uchwałą tą jest załatwiona także petycya gminy Wierzbowiec, wniesiona 10. stycznia r. b. do L. 380.

W wykonaniu powyższych uchwał Wysokiego Sejmu wyasygnował Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 26. lutego 1895 L. 13.192 kwotę 4.000 zł. w sposób, wskazany drugim ustępem uchwały.

Wydziałowi powiatowemu w Trembowli polecono dołożyć starania aby zakupione nasiona odpowiadały potrzebie pod względem jakości, oraz by rozdzielono je w czasie odpowiednim. Zarazem zalecono zwrócić uwagę włościan na konieczność i pożytek asekurowania plonów od gradu.

Gminy, pomiędzy które polecono rozdzielić zboże, zakupione za kwotą powyższą, są następujące: Budzanów, Janów, Kobyłowłoki, Laskowce, Młyniska, Mogielnica, Romanówka, Słobódka Janowska, Wierzbowiec, Dołhe, Hleszczawa, Podhajczyki, Skomorosze i Dereniówka.

Wykonaniem uchwały Wysokiego Sejmu ad 3. zajął się Departament IV.

Gmina Wierzbowiec, prosząca o pożyczkę głodową bezprocentową do L. s. 380/95, znajduje się w liczbie 14 gmin, które otrzymały uchwałą ad 1. zasiłek bezzwrotny.

Do LW. 73.375/95 przedłożył Wydział powiatowy w Trembowli z zaliczki powyższej rachunek, który mu zwrócono, jako niedokładny, do uzupełnienia.

Uchwała, którą Sejm przekazuje Wydziałowi krajowemu do zbadania i możliwego uwzględnienia petycye o udzielenie zasiłków bezzwrotnych i pożyczek bezprocentowych z powodu klęsk elementarnych i przeznacza na ten cel kwotę 12.000 zł.

Przy rozprawach nad rubr. XVII. wydatków budżetu krajowego na rok 1895 powziął Wysoki Sejm dnia 7. lutego 1895 następującą uchwałę:

1. Sejm przekazuje Wydziałowi krajowemu do roztrząśnienia i w miarę swego uznania do możliwego uwzględnienia z kwoty, na ten cel wyznaczonej, petycye następujące:

1. Petycyę L. 151 gmin Kropielniki i Kościelniki w powiecie rudczańskim, dotkniętych gradobiciem 18. lipca 1894 r. i proszących o pożyczkę 4.000 zł. i mały zasiłek bezzwrotny na zasiewy wiosenne i zakupno żywności dla ludzi

2. Petycyę L. 807. gminy Jankowice w powiecie Chrzanów o udzielenie bezprocentowej pożyczki włościanom tej gminy, zniszczonym przez powódź 1894 r. i pożyczkę bezprocentową na zasiewy wiosenne.

3. Petycyę L. 842. dwudziestu czterech gmin powiatu kolbuszowskiego, które z powodu gradobicia i braku zarobku proszą o zapomogę bez oznaczenia kwoty.

4. Petycyę L. 877. naczelnika gminy Kamionka w powiecie ropczyckim, dotkniętej 15. lipca 1894 r. klęską gradobicia, o zasiłek bezzwrotny lub bezprocentową pożyczkę w kwocie nieoznaczonej.

5. Petycyę l. 878. urzędu gminy Żdżary, leżącej (o ile Komisya zasięgła wiadomości) w powiecie ropczyckim, dotkniętej klęską gradobicia 15. lipca 1894 r. o udzielenie zasiłku bezzwrotnego lub pożyczki bezprocentowej w kwocie nieoznaczonej.

6. Petycyę L. 879. gminy Mizuń w powiecie stryjskim o zapomogę z powodu pożarów, które zniszczyły 40 gospodarstw włościańskich.

7. Petycyę L. 880. gminy Odrowąż powiatu nowotarskiego o zasiłek w kwocie nieoznaczonej na zakupno bydła dla gospodarzy, którzy utracili bydło z powodu zarazy płucnej.

8. Petycyę L. 869. Wydziału Rady powiatowej w Nowym Targu o subwencyę dla gospodarzy powiatu nowotarskiego w kwocie nieoznaczonej, z powodu że po wybuchu zarazy płucnej zabrano i wybito na

mocy ustawy z 17. sierpnia 1892 r. 1.370 sztuk bydła w sześciu gminach powiatu nowotarskiego; w petycyi nie wspomniano wcale, że za bydło, zabrane i wybite, zapłacono ze skarbu państwa właścicielom tegoż bydła na mocy wspomnianej ustawy z 17. sierpnia 1892 r. Jednak dodać należy, że właściciele bydła ponieśli znaczne straty przez to, że po wybiciu zarażonego bydła nie mogli innego kupić, dopóki trwała zaraza, przeto przez brak mleka do wyżywienia swych rodzin i brak nawozu na sterkoryzacyę pól ponieśli straty, jak to wykazało podanie, wystosowane do Koła posłów polskich we Wiedniu. Lecz o tych stratach nie wspomniano wcale w petycyi Wydziału Rady powiatowej nowotarskiej.

9. Petycyę L. 928. gminy Zastawce w powiecie podhajeckim, zniszczonej gradobiciem 13. lipca 1894 r., o pożyczkę bezprocentową 1.000 zł. i o zasiłek bezzwrotny 1.000 zł.

10. Petycyę L. 966. gminy Dobrowody w powiecie podhajeckim, która z powodu, że gradobicie 13. lipca 1894 r. zniszczyło plony, a następnie myszy zniszczyły zasiewy jesienne, uprasza o bezprocentową pożyczkę w kwocie 5.000 zł. i zasiłek bezzwrotny w kwocie nieoznaczonej.

11. Petycyę L. 967. gminy Grabie w powiecie wielickim z powodu zniszczeń, zrządzonych przez wylew Wisły, o pożyczkę bezprocentową w kwocie 5.000 zł.

12. Petycyę L. 573. Edwarda Amta, właściciela gospodarstwa rolnego w Brzezinach w powiecie ropczyckim, zniszczonego powodziami i gradobiciami, powtarzającemi się w latach 1891, 1892, 1893, 1894, o pożyczkę bezprocentową 1.000 zł.

13. Petycyę L. 988. Bolesława Stoczkiewicza, dzierżawcy we wsi Brzeziny Górne w powiecie ropczyckim, z powodu zniszczeń przez powodzie i gradobicie w latach 1893 i 1894 o zasiłek 500 zł. i pożyczkę bezprocentową 1.000 zł.

14. Petycyę L. 962. gminy Długopole w powiecie nowotarskim, podupadłej z powodu klęsk elementarnych o zasiłek w kwocie nieoznaczonej.

15. Petycyę L. 1.044 gminy Rozdziałowice w powiecie rudczańskim o pożyczkę w kwocie nieoznaczonej.

16. Wniosek naglący posła Jana hr. Stadnickiege i towarzyszy o wyznaczenie 3.000 zł. na zapomogi dla dotkniętych w 1894 r. gradem i wylewami mieszkańców powiatu ropczyckiego i na roboty publiczne w celu dostarczenia zarobku dla ludności, przekazuje Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania, jaka kwota jest niezbędna dla ulżenia skutków klęsk elementarnych w tym powiecie, i po zbadaniu do uwzględnienia według własnego uznania.

II. Zamieszcza się w rubryce XVII. pozycyi 353. budżetu wydatków na r. 1885, jako wydatek jednorazowy, kwotę 12.000 zł. w. a. do rozporządzenia Wydziału krajowego na pożyczki bezprocentowe i zasiłki bezzwrotne, których Wydział krajowy na podstawie petycyi i wniosków, mu przekazanych do zbadania, w razie i w miarę swego uznania udzielać będzie imieniem Sejmu w granicach wyznaczonej sumy 12.000 zł.

W wykonaniu powyższej uchwały Wysokiego Sejmu Wydział krajowy przystąpił niezwłocznie do zbadania przekazanych mu petycyi, postanawiając przedewszystkiem zasadę, iż udzielać będzie tylko zapomóg a nie pożyczek, a to z powodu, że kwota, przez Wysoki Sejm przeznaczona, zbyt była małą, aby ją jeszcze dzielić na pożyczki i na zapomogi — i że w okolicach, dotkniętych klęską, były prawie wszędzie w ostatnich latach już rozdawane pożyczki, tak że klęski zeszłoroczne innego już rodzaju pomocy wymagały.

Oprócz petycyi i wniosku, otrzymanych na podstawie powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, wzięto w rachubę także i te petycye, które Wysoki Sejm odesłał do Wydziału krajowego, jako niezałatwione.

Z zestawienia tych wszystkich petycyi wynikło, że nie można było załatwić wszystkich próśb bez zasięgnięcia bliższych informacyi i o te się też odniesiono.

Następującym jednak powiatom, względnie gminom, Wydział krajowy z powodu, iż stan rzeczy był już dokładnie wyjaśniony, udzielił bez bliższych dochodzeń rozporządzeniem z dnia 12. marca 1895 L. 8.669 zapomóg w łącznej kwocie 9.000 zł.

a) Powiat chrzanowski otrzymał (dla gmin 11). . .	2.000 zł.
b) powiat ropczycki	1.600 „
c) powiat nowotarski dla gmin, dotkniętych zarazą płucną u bydła, na ułatwienie włościanom zakupna zdrowego bydła w porozumieniu z komitetem krakowskiego Towarzystwa rolniczego	2.500 „
d) gmina Długopole w powiecie nowotarskim na podniesienie tamże gospodarstwa rolnego, a przedewszystkiem na zakupno nasienia dla obsiania łąk gminnych	150 „
e) powiat drohobycki (dla 20 gmin)	2.000 „
f) gmina Mizuń w powiecie dolińskim dla pogorzelców	150 „
g) trzy gminy powiatu podhajeckiego, tj. Zastawce, Dobrowody i Szwejków, po 200 zł.	600 „
razem . .	9.000 zł.

Zapomogi te bezzwrotne Wydział krajowy wypłacił do rąk właściwych Wydziałów powiatowych, pozostawiając ich uznaniu rozdział zasiłków, polecając zarazem, aby z użycia odpowiednich zaliczek złożyły udokumentowane rachunki.

Równocześnie Wydział krajowy przesłał inne petycye (o ile ich od razu nie załatwił odmownie) właściwym Wydziałom powiatowym do zaopiniowania, czy i jaka pomoc jest niezbędnie potrzebna gminom proszącym.

Na podstawie nadeszłych sprawozdań udzielono rozporządzeniem z dnia 11. kwietnia 1895 L. 22.154:

dla dwóch gmin powiatu rudeczańskiego (Kościelniki i Kropielniki)	800 zł.
dla powiatu husiatyńskiego (gmin 9)	1.000 „
dla powiatu wielickiego (gmin 5)	600 „
razem . .	2.400 zł.
którato kwota z rozdzieloną poprzednio do LW. 8.669/95. .	9.000 „
daje razem sumę .	11.400 zł.

Wobec tego z uchwalonych na ten cel przez Wysoki Sejm 12.000 zł. złotych pozostała nieznaczna reszta . . . . 600 zł.

Tymczasem Wydział krajowy musiał liczyć się z faktem, iż z powiatu kolbuszowskiego aż 24 gmin udawało się o pomoc do Wysokiego Sejmu, i że Wydział powiatowy przemyślański, zapytany o opinię co do petycyi jednej gminy, przedłożył prośby nowych gmin dwunastu.

Pomoc dla powiatu przemyślańskiego była niezbędną.

W sprawozdaniu swem bowiem przedstawił tamtejszy Wydział powiatowy stan ekonomiczny ludności włościańskiej powiatu jako tak rozpaczliwy, iż Wydział krajowy postanowił traktować powiat przemyślański zupełnie wyjątkowo i udzielić mu doraźnej pomocy pod odpowiedzialnością własną wobec Wysokiego Sejmu z powodu przekroczenia przeznaczonego na cel ten kredytu 12.000 zł. Ważnym motywem tego wyjątkowego zarządzenia Wydziału krajowego był szerzący się w powiecie przemyślańskim ruch emigracyjny. Ponieważ jednak tamtejszy Wydział powiatowy w sprawozdaniu swem nie podał wysokości kwoty, potrzebnej dla złagodzenia stanu rzeczy w powiecie, donosząc tylko ogólnie, że prócz gmin proszących znaczna jeszcze część powiatu znajduje się w tem samem położeniu, zażądano od Wydziału powiatowego, aby bezzwłocznie wskazał wysokość potrzebnej pomocy, jako też podał, czy z tej kwoty część i jaka mogłaby być użytą na pożyczki bezprocentowe.

W dalszem sprawozdaniu wykazał Wydział powiatowy jeszcze więcej, niż poprzednim razem, bo 36 gmin powiatu przemyślańskiego, w których przeważna część ludu, nie posiadając ani ziarnka zboża, ani kartofli, ani też wogóle żadnych artykułów żywności, a nie mogąc znaleźć wcale żadnego zarobku, z samej rozpaczy wysprzedaje cały swój do-

bytek i emigruje do Brazylii. Jako minimalną kwotę, niezbędną dla każdej z 36 gmin, podało sprawozdanie 100 zł., objawiając zdanie, że pożyczek nie należy udzielać, ponieważ byłyby nieściągalne wobec nadmiernego obdłużenia gruntów włościańskich. Wydział krajowy, licząc się nadto z okolicznością, że wiele gmin, nie wykazanych sprawozdaniem Wydziału powiatowego, wniosło pod ten czas odrębne prośby, postanowił rozporządzeniem z dnia 2. kwietnia 1895 L. 22.232 udzielić kwoty 4.000 zł., jako zasiłku bezzwrotnego dla gmin powiatu przemyślańskiego, dotkniętych nieurodzajem, z uwzględnieniem szczególnem gmin, najbardziej potrzebujących pomocy, zwłaszcza zaś tych, w których emigracya przybrała wielkie rozmiary.

Sposób rozdziału zasiłków, ewentualnie ziarna na zasiew i żywności, pozostawiono uznaniu Wydziału powiatowego. Na podstawie dalszych sprawozdań Wydziału powiatowego, stwierdzających, iż najbiedniejsi pomiędzy biednymi są zagrodnicy i zarobnicy, jako też wskutek osobistej interwencyi Wydziału powiatowego za pośrednictwem deputacyi, Wydział krajowy zezwolił na użycie całej zapomogi na roboty około dróg gminnych, zastrzegając jednak, ażeby cała kwota użytą była na zarobek dla ludności, żeby przeto nie zarządzać robót akordowych, lecz wyłącznie roboty dniowe.

W sprawie petycyi 24 gmin powiatu kolbuszowskiego Zarząd powiatowy tamtejszy, urzędujący w miejsce Rady powiatowej, nie przedłożył w czas sprawozdania.

Wydział krajowy jednak już przedtem rozporządzeniem z dnia 26. kwietnia 1895 L. 24.805 udzielił był dla powiatu kolbuszowskiego kwoty 1.000 zł, a to wskutek starań ludzi dobrej woli, którzy w braku legalnej Reprezentacyi powiatowej udawali się kilkakrotnie do Wydziału krajowego o pomoc dla włościan, dotkniętych klęskami elementarnemi. Z jednej strony zaapelowano do Wydziału krajowego podaniem zbiorowem, opatrzonem kilkudziesięciu podpisami najwybitniejszych obywateli, a między nimi członków byłej Rady powiatowej; z drugiej strony wniósł prośbę tamtejszy Zarząd powiatowy Towarzystwa Kołek rolniczych.

Wydział krajowy musiał liczyć się z temi podaniami, przemawiającemi za koniecznością udzielenia doraźnej pomocy powiatowi, ile że podanie zbiorowe mieszkańców tamtejszych, o którem świeżo wspomniano, opierało się na motywach 24 gmin, których petycyę przekazał był Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia. Wydział krajowy był tego zdania, że powiat kolbuszowski powinien być uwzględniony na równi z innymi powiatami, które petycyowały do Wysokiego Sejmu i otrzymały zasiłek z funduszu krajowego. Przyznaną rozporządzeniem do L. 24 805/95 zapomogę 1 000 zł. wypłacono do rąk prezesa sąsiedniej Rady powiatowej, p. Stanisława Jędrzejowicza w Rzeszowie, z poleceniem, aby w porozumieniu ze starostą kolbuszowskim zajął się rozdziałem zasiłku pomiędzy najbardziej potrzebujących włościan w powiecie kolbuszowskim.

Wydział powiatowy tarnowski przedłożył rozpaczliwą prośbę gminy Glów, a Wydział przemyślański, zdając ogólnie sprawę o robotach drogowych, zarządzonych kosztem 4.000 zł. (LW. 22.232/95) dla dania zarobku tamtejszej ludności włościańskiej, prosił o dodatkowy zasiłek na ten sam cel w kwocie 2.000 zł.

Uwzględniając wyjątkowe położenie gminy Glów i krytyczne stosunki w powiecie przemyślańskim, skąd zaczęły nadchodzić zatrważające wiadomości o masowej emigracyi i rujnującym wyzysku ze strony ajentów, którzy ten powiat obrali sobie formalnie za punkt środkowy swych operacyi, Wydział krajowy przyznał gminie Glów rozporządzeniem z dnia 4. maja 1895 L. 27.198 kwotę 200 zł. tytułem bezzwrotnego zasiłku, a na dalsze roboty drogowe w powiecie przemyślańskim przeznaczył do dyspozycyi tamtejszego Wydziału powiatowego rozporządzeniem z dnia 4. maja 1895 L. 28.706 kwotę 2.000 zł., z poleceniem uwzględnienia przedewszystkiem gminy, gorączką emigracyjną nawiedzonych.

Z powyższego okazuje się, że Wydział krajowy tytułem zapomóg głodowych wydał w r. 1895 sumę 18.600 zł., przekroczył więc uchwalony przez Wysoki Sejm kredyt w kwocie 12.000 zł. o sumę 6.600 zł.

Wydział krajowy uprasza Wysoki Sejm, ażeby ze względu na przedstawione powyżej okoliczności uznał to przekroczenie w całości za usprawiedliwione konieczną potrzebą.

Podania nowe o zapomogi czy pożyczki wpływały do Wydziału krajowego dalej bez przerwy, a załatwiane były odtąd z reguły odmownie z powołaniem się na brak funduszów, przeznaczonych na cel ten w ramach budżetu. Liczba ich dosięgła pięćdziesięciu, a nadchodziły z różnych stron kraju

Mimo niezaprzeczalnej w przeważnej części wypadków potrzeby pomocy Wydział krajowy, ograniczony budżetem w rozporządzaniu funduszem krajowym, załatwiał wszystkie podania odmownie dla braku funduszów.

Okólnik Wydziału krajowego z powodu powtarzającej się co roku akcyi zapomogowej Wys Sejmu.

W związku z tą częścią sprawozdania jest wydanie do Wydziałów powiatowych okólnika, zmierzającego do stałego czuwania nad stanem ekonomicznym ludności rolniczej.

Od całego szeregu lat bywa kraj nasz nawiedzany klęskami elementarnemi różnego rodzaju i różnych rozmiarów. Zdarza się, iż z małymi wyjątkami prawie cały kraj jest klęską dotknięty, jak n. p. posucha albo wielkie powodzie, które niszczą całe ogromne okolice, — zdarza się znowu, iż klęska ogarnia po kilka lub kilkanaście powiatów, ze sobą sąsiadujących, albo grupy powiatów w jednej i takież same grupy w drugiej części kraju i t. p. Skutkiem tego co roku jest Sejm w tem położeniu, że uchwala mniejsze lub większe kwoty na ratunek ludności włościańskiej, klęską dotkniętej, i wzywa Rząd do analogicznej ofiarności; a Wydział krajowy prawie co roku musi podejmować akcyę ratunkową na szerszą lub mniejszą skalę.

Wszakże zarówno w przygotowywaniu wniosków, jak i w następnem wykonaniu uchwał Wysokiego Sejmu, a więc w rozdzielaniu kwot pomiędzy powiaty i wskazaniu sposobu ich użycia, spotyka się Wydział krajowy z wielkiemi trudnościami, które sprawiają, że w wielu wypadkach zarówno oznaczenie ogólnej sumy, jak i rozdzielenie jej pomiędzy powiaty jest dziełem prostego przypadku, a zatem wadliwe. Trudności te stąd wynikają, że Wydział krajowy nie ma nieustannej ewidencyi stanu rzeczy w kraju pod względem stanu zasiewów i zbiorów, nadzwyczajnych zarobków przy robotach publicznych w powiatach i t. p. — i dopiero w razie klęski wiadomości te zbiera.

Aby temu zapobiedz i zarówno Wydział krajowy, jak i Wydziały powiatowe utrzymać w ciągłej ewidencyi stanu rzeczy w powiatach, rozporządzeniem z dnia 14. czerwca 1895 L. 38.899 Wydział krajowy wydał okólnik do wydziałów powiatowych załączony tu jako alegat */. zarządzający peryodyczne zbieranie wiadomości o stanie ekonomicznym ludności wiejskiej.

*/.

Okólnikiem tym zwrócono uwagę Wydziałów powiatowych na to, jak jest szkodliwem dla porządnej gospodarki finansowej kraju, jeżeli dopiero w czasie sesyi sejmowej z żądaniem pomocy występuje kilka lub nawet kilkanaście powiatów, w których częściowe klęski spowodowały tak wielki niedostatek, że ani siły jednostek, ani siły powiatów zaradzić im nie mogą, że zatem pomoc z funduszu krajowego okazuje się konieczną.

Jeszcze gorszem jest — co się nieraz zdarzało i w tym roku także się powtórzyło, — występowanie z takiemi żądaniami po sesyi sejmowej, kiedy Wydział krajowy, któremu nie wolno czynić wydatków, przez W. Sejm nie uchwalonych, ma przed sobą alternatywę: albo odmówić uzasadnionym często życzeniom i bardzo liczną ludność pozostawić bez pomocy wówczas, gdy ona na głód jest narażoną i gdy brak ziarna na zasiew albo brak paszy staje się zgubnym dla następnego roku gospodarczego, — albo też postąpić nieprawidłowo, t. j. przekroczyć granicę swoich uprawnień i uczynić wydatek, do którego go Sejm nie upoważnił.

Jako jeden ze sposobów zaradzenia złemu wydało się Wydziałowi krajowemu najodpowiedniejszem zbieranie dat, które nadsyłane być mają w trzech terminach, wskazanych okólnikiem.

Jako drugi nieodzowny warunek poprawy anormalnych stosunków przyjąć należy wierne i prawdziwe przedstawianie stanu rzeczy, jako też

ścisłe przestrzeganie terminów, w jakich sprawozdania Wydziałów powiatowych mają nadchodzić, aby na ich podstawie można w czas przygotować odpowiednie wnioski dla Wysokiego Sejmu.

Wreszcie sądzi Wydział krajowy, iż w wypadkach klęsk lokalnych konieczną jest pomoc lokalna, i że byłoby bardzo użytecznem stworzenie na ten cel powiatowych funduszów zapomogowych.

W razie klęsk, obejmujących jedną gminę lub kilka w powiecie rozrzuconych gmin, pomoc nie jest rzeczą funduszu krajowego, ale winna być bezwarunkowo pokrytą z funduszów powiatowych. Każdy powiat może śmiało na cele takiej pomocy lokalnej wstawiać w swój budżet 1—3 ct. dodatków do podatków i utworzyć z tego fundusz, z którego ewentualne oszczędności byłyby odkładane na tenże sam fundusz roku następnego Jeżeli zaś się zważy, że pewna część funduszu tego mogłaby być użytą nie na zasiłki bezzwrotne, lecz na pożyczki, nizko oprocentowane, nie jest wykluczoną nadzieja, iż tymi drobnymi środkami mogą z czasem sposobem mrówczym zebrać się większe a dla powiatu bardzo pożyteczne zapasy.

Akcya powiatów w tym kierunku nie wykazuje niestety dotąd dodatnich rezultatów. Jedynie dwa Wydziały powiatowe: chrzanowski i grybowski, przystąpiły do utworzenia powiatowych funduszów zapomogowych na wypadek klęsk elementarnych.

Wydział powiatowy chrzanowski jeszcze przed okólnikiem Wydziału krajowego, bo w sprawozdaniu z dnia 24. kwietnia 1895 L. 1081 (LW. 28.797/95) a więc z własnej inicyatywy oświadcza, że pragnie stworzyć taki fundusz, prosząc o zatwierdzenie swego planu z racyi następującej.

Wydział ten wniósł był do Wysokiego Sejmu petycyę o udzielenie zapomogi i bezprocentowej pożyczki na zasiewy dla ludności wsi nadwiślańskich, dotkniętych powodzią w r. 1894. Wydział krajowy, otrzymawszy tę petycyę razem z innemi do załatwienia, w myśl powziętej zasady udzielił dla powiatu chrzanowskiego tylko zapomogi bezzwrotnej, nie przypuszczając tego, co Wydział powiatowy przytacza w swem sprawozdaniu, o którem wyżej mowa. Sprawozdanie to konstatuje, że inna kategorya włościan wogóle korzysta z wsparć i zarobków, innej zaś potrzeba pożyczek na zasiewy — i ta druga kategorya właśnie udawała się do Wysokiego Sejmu za pośrednictwem Wydziału powiatowego. Nawiasowo zaznacza Wydział powiatowy w sprawozdaniu, że wsparcia bezpośrednie działają demoralizująco, bo do darów, rozdzielanych w naturze, mają pretensyę wszyscy w danej gminie bez względu, czy i o ile tego potrzebują.

Z tych powodów prosi Wydział powiatowy w Chrzanowie, aby asygnowana mu rozporządzeniem Wydziału krajowego z dnia 12. marca 1895 L. 8.669 kwota 2.000 zł, względnie kwota, powstała ze zwrotu pożyczek, z tej kwoty udzielonych, mogła być użytą na utworzenie powiatowego funduszu zapomogowego, któryby się pomnażał środkami, jakie Wydział powiatowy obmyśli.

Uznając słuszność motywów, wyżej przytoczonych, Wydział krajowy zgodził się na plan Wydziału powiatowego w Chrzanowie.

Wydział powiatowy grybowski poszedł za wskazówkami, udzielonemi mu okólnikiem, o którym wyżej mowa, i utworzył także powiatowy fundusz zapomogowy dla doraźnego wspierania włościan, nieznacznemi klęskami dotkniętych, przeznaczając na zawiązek tegoż kwotę 1.300 zł. i postanawiając zasilać go corocznym datkiem 100 zł. W sprawozdaniu swem z dnia 20. sierpnia 1895 L. 1878 (LW. 55.250/95) przyrzeka Wydział powiatowy grybowski spowodować odnośną uchwałę Rady powiatowej.

Podobne przyrzeczenia nadesłało jeszcze kilka Wydziałów powiatowych.

Ogromna jednak większość Wydziałów powiatowych nie korzystała ze wskazówki, danej im w tym względzie przez Wydział krajowy, a nie wszędzie też dopisały zażądane przez nas sprawozdania peryodyczne. Sprawozdania letnie z wyjątkiem kilku nadeszły prawie wszystkie, ale znaczna ich część tak późno, że Wydział krajowy powinien był wówczas mieć już w ręku dane nie o widokach (sprawozdanie letnie) zbiorów, lecz faktyczne

szczegóły o tychże, czego wymaga sprawozdanie jesienne — a i tych dotąd wpłynęło jeszcze zbyt mało. Wszakże na podstawie dotychczasowego materyału Wydział krajowy przyszedł do przekonania, że, chociaż zbiory w tym roku nie wypadły wogóle dobrze, to jednak nie może być mowy o jakiejś większej klęsce, mogącej dać powód do szerszej akcyi zapomogowej, klęskom lokalnym zaś siły powiatów zaradzić powinny.

O piekącej sprawie emigracyi Wydział krajowy zdaje sprawę na innem miejscu, tu zaś tylko wyraża przekonanie, że akcya, której się podjął, aby na przyszłość za wczasu mieć zawsze materyał gotowy, któryby dozwolił Wydziałowi krajowemu wcześnie wyrobić sobie przekonanie, czy i w jakich rozmiarach akcya pomocnicza jest pożądana — wyda skutki pomyślne i wyjdzie na pożytek ludu rolniczego — w czem Wydziały powiatowe mogą mieć wielką zasługę, jeżeli, wchodząc w intencye Wydziału krajowego, żądane przez Wydział sprawozdania opracowywać będą ściśle i nadsyłać w porę i postarają się o środki zapobiegania skutkom klęsk miejscowych z funduszów powiatu.

W wielu ze sprawozdań, w roku bieżącym nadesłanych, znajdujemy bardzo cenne wskazówki co do ekonomicznego stanu naszej ludności rolniczej. Wydział krajowy wszakże nie przedstawia jeszcze w tym roku Wys. Sejmowi opartego na tych sprawozdaniach obrazu położenia — a uczyni to, kiedy sprawozdania będą ściślejsze i obejmą całość kraju.

VIII. Sprawa emigracyi ludu.

W załatwieniu sprawozdania komisyi petycyjnej o petycyi polskiego Towarzystwa handlowo-geograficznego w przedmiocie emigracyi ludu do Brazylii, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 9. lutego b. r. następującą uchwałę:

I. Petycyę „Towarzystwa handlowo-geograficznego we Lwowie“ w sprawie emigracyi włościan do Brazylii odstępuje się Wydziałowi krajowemu z poleceniem, ażeby w porozumieniu z c. k. Rządem zdał przedewszystkiem, o ile możności, dokładne informacye o powodach, rozmiarach, kierunku i organizacyi wychodztwa we wszystkich okolicach kraju, gdzie ruch emigracyjny istnieje.

II. Wydział krajowy zbada, jakimi środkami możnaby skutecznie wpłynąć na powstrzymanie ruchu emigracyjnego, np. przez kolonizacyę wewnętrzną, nastręczanie ludności sposobności do zarobków itp. środkami.

III. Jeżeli zarządzone dochodzenia wykażą nadużycia lub szkodliwe niewłaściwości w urządzeniu ekspedycyi wychodźców, obmyśli Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Rządem odpowiednie środki ochronne dla przeszkodzenia tego rodzaju nadużyciom agentów emigracyjnych.

IV. Wydział krajowy wejdzie w rokowania z c. k. Rządem co do ewentualnego zapewnienia wychodźcom galicyjskim w Brazylii odpowiedniej opieki konsularnej.

V. Wydział krajowy zbada, czy i w jakim kierunku mogłyby być nawiązane stosunki handlowe z koloniami polskiemi w Ameryce z korzyścią dla przemysłu krajowego.

Sprawa emigracyi ludu do Ameryki, istniejącej u nas w większym rozmiarze od lat już kilkunastu, weszła wskutek tych uchwał po raz pierwszy na porządek obrad Wysokiego Sejmu.

Już proces emigracyjny wadowicki, który odbił się w całym kraju głośnem i żałobnem echem szalonego wyzysku biednego ludu, odsłonił w emigracyi ludu i praktykach, przy tem przez najrozmaitszych agentów stosowanych, bolesną ranę w stosunkach naszego ludu.

Wskutek tego poczęła się ruchem emigracyjnym żywo zajmować prasa; władze rządowe i autonomiczne zwracały nań baczniejszą uwagę, a powszechnie niemal godzono się na jedno: że emigracya ludu jest tak pod względem narodowym jak i ekonomicznym szkodliwą, i że należy ją wszelkiemi siłami i środkami wstrzymywać.

Inne nieco światło rzuciły jednak na tę sprawę dokładniejsze badania, przedsięwzięte z inicyatywy drugiego Zjazdu prawników i ekono-

mistów polskich we Lwowie w r. 1889. Na zjeździe tym po bardzo żywej i w zasadniczych kierunkach sprzecznej dyskusyi, szczególnie pod względem zapatrywań na ekonomiczne znaczenie wychodztwa, wybrano komisyę, która miała się zająć zbadaniem stosunków wychodztwa, powodów i kierunków jego, oraz innych warunków, wśród których ten ruch się odbywa. Komisya ta zajęła się poruczoną sprawą gorąco i dla wywiązania się z powierzonego sobie zadania wydała przedewszystkiem odpowiedni kwestyonaryusz, który został u nas za pośrednictwem konsystorzy biskupich rozesłany proboszczom łać. i gr. obrządku. Na podstawie wyników tego kwestyonarza, przedstawionych trzeciemu Zjazdowi prawników i ekonomistów w Poznaniu, w r. 1893 odbytemu, powziął ten Zjazd po szczegółowych rozprawach w odnośnej komisyi na posiedzeniu gremialnem rezolucye, stwierdzające, że emigracya ludności w dotychczasowej formie nie jest objawem ekonomicznie szkodliwym, oraz że należy nad wychodźcami roztoczyć opiekę celem ochrony ich przed wyzyskiem.

W uchwałach, na wstępie przytoczonych, zajął Wysoki Sejm pokrewne co do drugiej części stanowisko, a Wydział krajowy w wykonaniu tych poleceń przedsięwziął, co następuje:

Celem uzyskania wiarogodnych wiadomości o powodach, rozmiarach, kierunku i organizacyi wychodztwa we wszystkich okolicach kraju, gdzie ruch emigracyjny istnieje, wypracował Wydział krajowy kwestyo-
Aleg. 2. naryusz (Aleg. 2), który został rozesłany Wydziałom powiatowym do wypełnienia, z poleceniem, ażeby w tej sprawie starały się zbadać jak najsumienniej wszystkie okoliczności, zasługujące na uwagę, oraz by nie kierowały się w tym względzie żadnem uprzedzeniem. Równocześnie udzielony został kwestyonaryusz ten za pośrednictwem c. k. Prezydyum Namiestnictwa c. k. Starostwom w celu uzyskania tem większej pewności w wynikach kwestyonarza przez porównanie wiadomości, z dwóch źródeł pochodzących.

Na podstawie tego kwestyonarza zostanie przez Biuro statystyczne przedstawiony dokładny obraz ruchu emigracyjnego w kraju naszym, skoro Wydział krajowy otrzyma odpowiedzi starostw, i będzie ogłoszony w Rocznikach statystycznych.

Na razie na podstawie wiadomości, dostarczonych przez Wydziały powiatowe, podaje Wydział krajowy w tej mierze następujące najważniejsze ogólne wyniki:

Ruch emigracyjny w kraju naszym, od lat kilkunastu istniejący, rozpada się na dwie kategorye, mianowicie: 1. ruch ludności za zarobkiem bez zamiaru wysiedlenia się z kraju i 2. właściwą emigracyę.

Ruch zarobkowy istnieje od lat kilkunastu. Kraj czysto rolniczy nie może nastarczyć ludności dostatecznego zarobku przez rok cały, skutkiem tego wielka część ludności każdego powiatu poszukuje zarobku poza swemi siedliskami, w najbliższych miastach, sąsiednich powiatach a wreszcie i poza granicami kraju.

Ludność u północnej granicy kraju udaje się w wielkiej ilości do Królestwa polskiego do robót polnych w porze letniej, do miejsc fabrycznych zaś w porze zimowej, i zachodnie powiaty dostarczają kopalniom węgla na Szląsku, Morawach znacznego zastępu robotników; ludność podkarpacka udaje się do Węgier na żniwa, wreszcie włościanie pokuccy spieszą chętnie za zarobkiem w doliny rumuńskie i lasy mołdawskie. Mniejsze grona z zachodnich powiatów kresowych w pogoni za zarobkiem dostają się do Saksonii i prowincyi nadreńskich, gdzie jako robotnicy do robót polnych i prostych fabrycznych są dość poszukiwani. Na tej drodze, bez cienia myśli o porzuceniu ojcowizny, dostał się nasz włościanin i do Ameryki północnej. Całą różnicę między tem wychodztwem do Ameryki a zarobkowaniem, np. w Morawach lub Rumunii, stanowi różnica odległości, kosztów podróży i spędzonego czasu za domem.

Tego rodzaju emigracya istnieje w całym kraju, z wyjątkiem powiatów pokuckich i wschodnich, które tylko bardzo małego dostarczają jej kontyngentu; najwięcej zaś liczy zwolenników w podgórskich i środkowych powiatach zachodniej części kraju. Ubożsi gospodarze, wyrobnicy

i bardzo wielu rzemieślników-izraelitów, uzbierawszy lub pożyczywszy, rzadko na zastaw gruntu, kwotę 100—150 zł. na podróż do Ameryki, udają się tam na przeciąg 3—6 lat. W czasie tym z zaoszczędzonych zarobków przysyłają rodzinie, którą pozostawili w domu, znaczniejsze kwoty 100—300 zł. i więcej rocznie, a wreszcie powracają z resztą grosza do domu. W ciągu tych lat kilku zaoszczędzają znaczne kwoty, bo od 300—1.000 zł. a niekiedy nawet do 3.000 zł., którą obracają na spłatę długów i zakupno gruntów. Tacy emigranci ziemi nie sprzedają, rodziny pozostawiają w kraju. — Wypadki przesiedlania się na stałe do Ameryki północnej są nader rzadkie, a zachodzą niemal wyłącznie wtedy, gdy wysiedleniec za robotą znalazł tam niezwykle pomyślne stosunki i skutkiem tego sprowadził rodzinę, postanawiając się osiedlić na stałe. Z zamiarem z góry powziętym, wysiedlenia się przenoszą się do północnej Ameryki prawie wyłącznie izraelici-rzemieślnicy.

Robotnicy nasi pracują tam jako prości robotnicy do robót ziemnych oraz przy najprostszych i najwięcej wysiłku fizycznego wymagających pracach w fabrykach i kopalniach, pobierając płacę 1—3 dolarów dziennie, co pomimo bardzo wysokiej ceny artykułów żywności przy nadzwyczaj prymitywnych wymaganiach naszego włościanina pozwala na robienie znacznych oszczędności. Bardzo w tym względzie ciekawą jest statystyka przesyłek pieniężnych z Ameryki do naszych poczt o wiejskim okręgu doręczeń, stwierdza bowiem, że niektóre powiaty otrzymują z Ameryki bardzo znaczne, bo w dziesiątki a nawet setki tysięcy zł. sięgające posyłki. Na prośbę Wydziału krajowego zarządziła tutejsza c. k. Dyrekcya poczt i telegrafów sporządzenie wykazu przesyłek pieniężnych z Ameryki, który w szczegółach zostanie zużytkowany w wspomnianem powyżej opracowaniu statystycznem.

Tutaj nadmieniamy, że ogólna kwota przesyłek pieniężnych z Ameryki północnej w r. 1894 wynosi kwotę 2,656.953 zł. w. a. Rozdział tej
Aleg. 3. sumy na poszczególne powiaty zawiera tabela aleg. 3.

Wychodztwo tego rodzaju ma ustalone i łagodne formy. Wychodźcy wędrują przez Hamburg lub Bremę, zakupując karty okrętowe u tamtejszych ajencyi, lub co częściej, otrzymując je od swojaków, już w Ameryce przebywających.

Fakta wyzysku tych emigrantów, wskutek bardzo wśród ludu rozpowszechnionej znajomości dróg i sposobów dostania się do Hamburga są wogóle rzadkie, a również i w Hamburgu oraz Bremie, wedle wiadomości, jakie Wydział krajowy od kilku tam osiadłych rodaków zasięgnął, skutkiem wielkiej czynności władz, bardzo utrudnione. Bliższe szczegóły w tej mierze zawiera pismo obywatela F. Filipowicza, kupca z Hamburga,
Aleg. 4. które podajemy poniżej w całej osnowie jako Aleg. 4.

Natomiast tu w kraju traci niejednokrotnie emigrant sporo grosza skutkiem tego, że dla dostania się za granicę kraju bez paszportu używa pośrednictwa przemytników i rozmaitych ajentów.

Jakie są warunki, w których emigrant nasz ląduje na ziemię amerykańską, nie może Wydział krajowy przedstawić, gdyż nie otrzymał na odnośne zapytania, wystosowane do kilku obywateli tamtejszych i polskiego Domu emigracyjnego w Now. Jorku, żadnej odpowiedzi. Z braku skarg na wyzysk po przybyciu do Ameryki należy wnosić, że nie ma on miejsca.

Wreszcie zauważyć należy, że emigracya do Ameryki północnej od dwu lat ogromnie się zmniejsza z powodu, że stosunki zarobkowe uległy tam skutkiem krachu srebra i bankructwa wielu fabryk oraz i wielkiego napływu obcych robotników wielkiej zmianie na niekorzyść tak pod względem popytu za robotnikiem jak i ceny pracy.

Wydział krajowy nie może podać ścisłej cyfry rocznej emigracyi do Ameryki północnej skutkiem braku odnośnych dat, ogólna cyfra tych emigrantów w ostatnich 5 latach wynosiła około 30.000 osób w 20 powiatach przeważnie zachodnich.

Zupełnie inaczej przedstawia się emigracya do Brazylii.

Przesilenie rolnicze, które dotknęło większą własność, klęski elementarne, od szeregu lat kraj nasz pustoszące, ogromne rozdrabnianie

ziemi wśród mniejszej posiadłości ziemskiej, rosnące ciężary publiczne, a przytem nizka płaca robotnika, bo wynosząca przeciętnie 25—50 cnt. dziennie w lecie, w zimie 15—30 cnt. — oraz absolutny brak stałego zarobku, szczególnie w porze zimowej, sprawiły, że położenie ludności włościańskiej bezrolnej oraz gospodarzy kilkomorgowych, szczególnie w niektórych powiatach wschodnich, stało się wprost nieznośnem. Na tem ponurem tle nędzy, do stałego głodu nieraz dochodzącej, każda nadzieja polepszenia bytu staje się deskę ratunku, której się chętnie chwyta człowiek w położeniu rozpaczliwem. Stąd pochodzi, że lada pogłoska o tem, że gdzieś za granicami kraju są stosunki lepsze, że podatków się nie płaci, że się ziemi dostaje darmo lub nader tanio, tak łatwo znajduje wiarę nawet u znanego z nieufności chłopa.

To też, gdy zachodzą tak poważne przyczyny, mogące skłonić pewną warstwę ludności do szukania lepszej doli przez wyjście z kraju, stało się możliwem, że wieść nieraz nieuchwytna, której źródeł dojść trudno, jak to miało miejsce w czasie tłumnej emigracyi włościan z wschodnich kresowych powiatów do Rosyi, znajduje wiarę i wprawia całe masy włościaństwa w gorączkę.

Z końcem zeszłego roku rozeszła się w kraju naszym wieść taka o „raju brazylijskim“ i rzeczywiście wprawiła całe powiaty w ogromny ruch i odważniejsi, a właściwie bardziej ryzykowni, poczęli sprzedawać grunta i wędrować do Brazylii — wielu zaś wyczekiwało tylko pewniejszych wieści, ażeby pójść w tamtych ślady.

Prócz bałamutnych i niepewnych wiadomości o losach emigrantów naszych w Brazylii stały się w tym czasie, t. j. w początku b. r., głośne o szalonym wyzysku, jakiego ofiarą pada nasz włościanin i w kraju przy sposobności sprzedaży ziemi i przedewszystkiem w stacyach przewozowych w Udine i w Genui. Wieści te wymagały nieodzownie stwierdzenia, które mogło nastąpić tylko przez wysłanie na miejsce kogoś zaufanego i ze stosunkami emigracyjnymi już obeznanego, a gdy zawiązany w celu opieki nad emigrantami Komitet tow. św. Rafała we Lwowie również tę potrzebę uznał, a Dr. Józef Siemiradzki, docent tutejszego uniwersytetu i członek tego Komitetu ofiarował się poświęcić tej sprawie swój trud, przeto Wydział krajowy udzielił Komitetowi tow. św. Rafała na cele tej wycieczki rozporz. do L. 1.902/95 kwoty 300 zł., wkładając na Dra Siemiradzkiego obowiązek poczynienia w Genui starań wśród zamieszkałych tam Polaków o zapewnienie emigrantom opieki oraz złożenia Wydziałowi krajowemu sprawozdania z poczynionych spostrzeżeń, które
Aleg. 5. Wydział krajowy rzeczywiście otrzymał i jako Aleg. 5. do wiadomości Wysokiego Sejmu podaje.

Dr. Siemiradzki starał się o zapewnienie opieki nad emigracyą z Galicyi u konsulatu austryackiego w Genui i uzyskał u zakonu księży Salezyanów eksponowanie jednego zakonnika, znającego język polski, do Genui dla ochrony naszych emigrantów. Misyę tę sprawował ksiądz Trawiński, a następnie po tegoż wyjeździe z pewną partyą emigrantów do Brazylii, sprawuje tę funkcyę ks. Duda.

Równocześnie odniósł się Wydział krajowy do Wydziałów powiatowych północno-wschodnich okólnikiem z dnia 12. marca b r l. 17.961, ażeby zdały sprawę, czy i w jakim zakresie istnieje w tych powiatach ruch emigracyjny.

Z odpowiedzi Wydziałów powiatowych, oraz z wiadomości, zasięgniętych w c. k. Prezydyum Namiestnictwa, dowiedział się Wydział krajowy, że gorączka brazylijska w większym lub mniejszym stopniu szerzy się w powiatach: bobreckim, brodzkim, brzeżańskim, cieszanowskim, kamioneckim, kolbuszowskim, lwowskim, łańcuckim, przemyślańskim, rawskim, rohatyńskim, śniatyńskim, tarnobrzeskim, tłumackim, żółkiewskim i złoczowskim W powiatach bobreckim, brodzkim, lwowskim, kamioneckim, przemyślańskim, złoczowskim i żółkiewskim ruch ten przybrał rozmiary większe i charakter masowy, w innych występował łagodnie a nawet tylko sporadycznie.

Ze sprawozdań tych przekonał się zarazem Wydział krajowy, że głównym powodem emigracyi tej, zawsze jednak na tle wyżej wspomnianych przyczyn ekonomicznych, jest agitacya, najrozmaitszymi sposobami prowadzona przez ajencye kompanii przewozowej, szerząca najkłamliwsze, w różowych barwach przedstawiające Brazylię, wieści o tym kraju i szczęściu, jakie tam czeka wychodźców.

Z tych sprawozdań oraz z relacyi Dra Siemiradzkiego nabrał Wydział krajowy przekonania, że koniecznem jest dla powstrzymania emigracyi sprostowanie u ludu bałamutnych pojęć o Brazylii przez udzielanie mu zgodnych z prawdą wiadomości, oraz roztoczyć nad tymi, którzy się powstrzymać nie dali pieczę, któraby ich ochroniła od wyzysku, na łatwowiernych ze wszech stron czyhającego. Dla dopięcia pierwszego celu wydał Wydział krajowy w dniu 22. maja do l. 20.089 okólnik do wspo-
Aleg. 6. mnianych Wydziałów powiatowych (Aleg. 6.) ze stosownem poleceniem oraz zarządzeniem, ażeby Wydziały powiatowe w razie potrzeby informacyi odnosiły się do Komitetu tow. św. Rafała i delegatów tego Komitetu w czynnościach ich wspierały, oraz polecił Wydziałom powiatowym do rozpowszechnienia wśród ludu broszurę wydaną staraniem lwowskiego Komitetu Wydawnictwa dziełek ludowych p. t. Kilka słów o kraju „Brazylią“ zwanym, gdzie przedstawiono stosunki Brazylii w świetle właściwem. W ten sposób starał się Wydział krajowy za pośrednictwem Komitetu tow. św. Rafała wywiązać z polecenia, zawartego w uchwale III., i w tym celu prócz subwencyi na wycieczkę do Genui w kwocie 300 zł., udzielił Komitetowi tow. św. Rafała na koszta kancelaryi i korespondencyi dalszego zasiłku w kwocie 500 zł.

Wydatek ten usprawiedliwia Wydział krajowy konieczną potrzebą, jeśli Wydział krajowy miał postąpić w duchu uchwał Wys. Sejmu. Komitet tow św. Rafała bowiem zastąpił w tym wypadku w wykonywaniu tej pracy Wydział krajowy, który nie mógł za pośrednictwem Wydziałów powiatowych lub specyalnych organów bezpośrednio zajmować się akcyą opiekuńczą z obawy, ażeby przez to nie wywołać u włościan wrażenia, że władze autonomiczne emigracyę popierają, i przez to prądu emigracyjnego nie podsycić. Akcya Komitetu tow. św. Rafała polegała na tem, że tych ludzi, którzy się odwieść od zamiaru emigrowania nie dali, ekspedyował Komitet w większych partyach, dodając im przewodnika aż do Genui, a nawet w dwóch względnie trzech wypadkach aż do Brazylii. Karty okrętowe otrzymali emigranci z rąk Komitetu, nie płacili więc kosztów pośrednictwa, przewodnicy ułatwiali im wszelkie czynności tak, że emigrujący pod opieką Komitetu, z całą pewnością to stwierdzić można, uniknęli zupełnie wyzysku. Dodać tu należy, żesubwencya Wydziału krajowego nie pokryła kosztów Komitetu nawet w połowie, gdyż członkowie tegoż dopłacili z własnych funduszów blizko 1.000 zł. w. a.

Równocześnie odniósł się Wydział krajowy do c. k. Izby notaryalnej we Lwowie z prośbą, która została życzliwie przyjętą, ażeby poleciła c. k. notaryuszom w wspomnianych powiatach, by ci przy sposobności sporządzania kontraktów sprzedaży gruntów zwracali baczną uwagę na niezwykle niską cenę gruntów, gdzie się ten objaw okazał, oraz przez stosowne informacye starali się odwodzić lud od zamiaru emigrowania.

Równocześnie udał się Wydział krajowy o informacye o losie wychodźców naszych w Ameryce do kilku obywateli tam osiadłych, lecz niestety nie na wszystkie zapytania otrzymał dotychczas odpowiedzi, oraz postanowił zaczerpnąć potrzebnych wiadomości w konsulatach austryackich w Genui, Bremen, Hamburgu, oraz w ambasadziew Rio Janeiro. O pośrednictwo w tej mierze odniósł się Wydział kraj. do Prezydyum c. k. Namiest-
Aleg. 7. nictwa w załączonem (Aleg. 7.) piśmie, w którem zawiadomił je o krokach, jakie przedsięwziąć postanowił, i upraszając zarazem o pomoc w usiłowaniach Wydziału krajowego dla stłumienia emigracyi W odpowiedzi na to udzieliło nam Prezydyum c. k. Namiestnictwa w odezwie z dnia

Aleg. 8. 5. maja 1895 l. 3.997 (LW. 31.164.) (Aleg. 8) spostrzeżeń swych co do emigracyi, w piśmie zaś z dnia 15. lipca 1895 l. 7.009. (LW. 47 968)

Aleg. 9. (Alegat 9.) spostrzeżeń konsula genueńskiego. Od konsulatów zaś w Hamburgu, Bremen, ambasady w Rio Janeiro nie otrzymał Wydział krajowy do dnia zamknięcia sprawozdania żadnej wiadomości.

Trudno bardzo otrzymać o losie emigrantów naszych w Brazylii wiadomości zupełnie wyczerpujących — pewnych; cel ten dałoby się w zupełności osiągnąć chyba przez wysłanie tam delegata obrotnego i krytycznego, a przytem zupełnie nieuprzedzonego i raczej zapatrującego się pesymistycznie, niż zbyt różowo na sprawę emigracyi ludu.

Wedle wiadomości, pozbieranych u rozmaitych źródeł, stan faktyczny jest następujący:

Sprawy emigracyjne należą w Brazylii do zakresu działania Rządów poszczególnych stanów. Akcya Rządu związkowego polega tylko na tem, że w r. 1890 ujął sprawy emigracyi w ogólne ramy ustawowe, obecnie zaś ogranicza się do zawierania kontraktów z rozmaitemi towarzystwami o dostawę emigrantów i do pośrednictwa pomiędzy tymi a Stanami.

Rząd związkowy utrzymuje tedy emigrantów na swój koszt, dopóki się nie dostaną na miejsce przeznaczenia. Rządy poszczególnych stanów są wprawdzie obowiązane przestrzegać postanowień ustaw emigracyjnych, rząd związkowy jednak nie ma środków do wymuszenia tego tam, gdzie Stany poszczególne odstępują od tych przepisów. Dzieje się to zaś nader często, szczególnie w kwestyi wyboru miejsca pobytu i zajęcia.

Ustawa emigracyjna zastrzega emigrantom wolność wyboru zajęcia i miejsca osiedlania się. Stany, obfitujące w plantacye a cierpiące brak robotnika, patrzą przez szpary na to, że ajenci zmuszają nieraz najrozmaitszymi środkami emigranta do przyjęcia roboty w plantacyach, pomimo że zamiarem jego było osiąść na roli.

Dla wychodźców z Europy nadają się ze względu na klimat tylko prowincye środkowej i południowej Brazylii, a mianowicie stany: Parana, Mines Geraes, Sao Paulo, Santa Catharina i Rio Grande de Sul. W Brazylii północnej Europejczyk z powodu jej gorącego klimatu wyżyć nie może. Wychodźcy nasi dążą, o ile są poinformowani, do stanu Parana, który w samej rzeczy jest dla nich najodpowiedniejszy, gdyż klimat tej prowincyi odpowiada naszemu i pozwala na gospodarstwa rolne strefy umiarkowanej. Mniej odpowiednim, chociaż także niezłym jest stan Santa Catharina i Sao Paulo.

Stan Parana, położony między 22 i 27° szerokości południowej, 4 i 11° długości, ma około 33.000 klm kw. a przeszło 330.000 mieszkańców, należy z wyjątkiem pobrzeża do strefy umiarkowanej; dlatego też chętnie osiedlają się tam wychodźcy umiarkowanej strefy europejskiej. Wychodźcy z Polski liczą w powyższej ogólnej cyfrze znaczną część, obliczaną wedle niektórych (Lwowskie Tow. handl geogr.) na 30.000 osób, wedle wiadomości innych znacznie mniejszą.

Ambasada austryacka w Rio Janeiro oblicza ilość wychodźców z Austryi, osiadłych w Paranie, na około 16.000, z tego około 10.000 z Galicyi.

Pierwsze lata pobytu na koloniach są dla przybyszów bardzo ciężkie: zamiast spodziewanej dobrze uprawnej i zagospodarowanej ziemi, otrzymują kawał łąki i lasu, ktory potrzeba dopiero karczować i mozolnie do stanu uprawy doprowadzić. Po dwu do trzech latach pracy udaje się to jednak wychodźcom i odtąd poczynają dochodzić do pewnego dobrobytu.

Kolonistom dawniejszym, osiadłym w Paranie w okolicach Curitibi, powodzi się wcale dobrze. Produkują przeważnie żyto, kukurudzę, bób, nieco jęczmienia, owies, pszenicę, hreczkę, len, konopie, tytoń, cebulę, kartofle i jarzyny, nadto mogą zbywać jaja, drób, masło, ser, słoninę, drzewo opałowe i budowlane

Osadnicy na zachodzie, którzy z powodu wielkiej odległości od miasta mają utrudniony zbyt powyższych produktów, znajdują dobrze opłacający się zarobek w uprawie rośliny „Herba Mathe“, używanej

w Brazylii południowej za rodzaj herbaty. Ziemi w Paranie nie otrzymują koloniści daremnie, muszą ją kupić.

Z rozpoczęciem kolonizacyi w Paranie każda rodzina otrzymywała tylko około 5 hektarów ziemi, później około 10 hektarów, teraz około 25 hektarów. Kolonista musi spłacać: wartość gruntu, obliczaną po 500 milrejsów (około 250 zł.) za 10 hektarów, wartość domu, wystawionego przez Rząd w cenie 250 milrejsów, nasienia i narzędzi za 50 milrejsów i żywności za pierwszych 9 miesięcy 500 milr., razem zatem 1.300 milrejsów, płatnych w ratach w przeciągu lat dziewięciu, począwszy od drugiego roku po osiedleniu, czyli razem spłacają bardzo znaczną sumę około 2.000 milrejsów (4.000 zł.).

Obecnie podobno wartość kolonii liczą inaczej: cenę 1□ m ustanowiono na 1 real, zatem 25 hektarów na 256 milrejsów; spłata rozpoczyna się z drugim rokiem a prowizya wynosi 20% *).

Emigrant z chwilą osiedlenia się na gruncie otrzymuje prowizoryczny tytuł własności, na którymto akcie oznaczoną jest wartość gruntu i kwota udzielonej zaliczki. Po spłaceniu całego długu staje się nieograniczonym właścicielem i otrzymuje „stały tytuł“ własności, do tego zaś czasu nie może kolonii swej zbywać.

Wysokość zarobku w stanie Parana wynosi w przecięciu u robotnika rolnego 2 milrejsy, robotnik przemysłowy zarabia znacznie więcej.

W stanie Santa Catarina, graniczącym od północy ze stanem Parana, są warunki osadnictwa, podobnie jak w Paranie, lecz stosunki znacznie gorsze, i byt kolonistów rolników, dawniej już tam nawet osiadłych, jest ledwie znośnym. Polaków przebywa tam około 4.000, emigrantów z Galicyi z lat 1877 i 1878 jest około 1.800 osób. Obecnie wzrośnie prawdopodobnie prąd emigracyjny ku temu stanowi, gdyż władze w Sta Catarina zawarły z stowarzyszeniem Hamburger Colonisations-Verein umowę o kolonizacyę ogromnych odłogiem leżących obszarów tamże z warunkiem jednak, że roczna liczba emigracyi nie przeniesie 6.000 osób.

Emigracya do innych stanów południowej Brazylii ma stanowczo inny charakter i naraża na zagładę wszystkich, co się tam dostaną. Kolonizacya tam bowiem utrzymuje się w nader małym tylko stosunku i to pod warunkiem, że kolonista nabędzie grunt za gotówkę. Rządy stanów tych, pozostające w rękach właścicieli latifundyów, plantatorów kawy i trzciny cukrowej, starają się o zwabienie emigrantów dla zaspokojenia potrzeb sił roboczych, których brak od czasu zniesienia niewolnictwa ogromnie odczuwają. Ajenci ich czyhają na emigrantów w portowych stacyach, począwszy od Genui, roją się w Rio Janeiro i w najrozmaitszy sposób starają się pociągnąć za sobą emigrantów; najczęściej udaje się im to pod pozorem, że wychodźców doprowadzą do okolic, gdzie otrzymają ziemi „za darmo“, ile zechcą. Zapędziwszy na plantacye, pozostawiają ich na łaskę i niełaskę plantatorów. Niektórzy utrzymują ich w stanie znośnym, żywiąc dobrze i nieźle płacąc, z obawy, by im nie uciekli, inni zastępują to dobrą strawą, zresztą wyzyskując ich najhaniebniej — po prostu zastępują emigrantami uwolnionych z poddaństwa niewolników.

Dla włościanina naszego, gdy się raz na plantacye dostanie, niema ratunku wobec tego, że, nie znając języka, nie może ratować się ucieczką, ani poszukać sprawiedliwości, której zresztą nie znajdzie.

Z tego w krótkiem streszczeniu podanego szkicu wynika, że emigrant nasz tylko w stanie Parana, jako osadnik, może liczyć na jaką taką dolę, że zresztą w Brazylii niema dlań widoków powodzenia. Zanim się tam dostanie, czyhają nań zewsząd wyzyskiwacze, począwszy od tych, co w kraju starają się za wyrobienie paszportu, „szifkarty“ i t. d. wyłudzać grosz, dalej ajentów w rodzaju osławionego Gorgoleta w Udine, całej sfory rozmaitych wyzyskiwaczy w Genui, skończywszy na handlarzach żywym towarem, dostawcach robotników w Brazylii. Włościanin nasz tedy, jeśli się puszcza w tę drogę sam, bez inteligentnego przewodnika, znającego stosunki brazylijskie i język, narażony jest na niechybną zgubę.

*) „Przegląd emigracyjny“, „Stan Parana“ przez Siemiradzkiego, „Gazeta lwowska“ w grudniu 1895.

Wynika z tego, że nie można w żadnym razie doradzać ludowi naszemu emigracyi do Brazylii i to tak w interesie sił produkcyjnych kraju jak i w interesie samych emigrantów; nie można bowiem mieć żadnej pewności, gdzie się ten emigrant dostanie, czy w okolice, w których, przy pracy tak ciężkiej, o jakiej tu niemal wyobrażenia nie ma włościanin, może ostatecznie los swój jako rolnik poprawić, czy też dostanie się w okolice z powodu klimatu zabójcze, lub też wpadnie przy pomocy rozmaitych pośredników w ręce plantatorów, którzy go niemiłosiernie wyzyskują.

Ze stanowiska narodowego zaś jest emigracya przesiedlna w każdym razie szkodliwą, włścianin nasz bowiem w otoczeniu narodowości, kulturnie wyżej stojących, musi jeżeli nie w pierwszem to w drugiem pokoleniu wynarodowić się — zwłaszcza, gdy kraj macierzysty, nie mogąc się zdobyć na samodzielną politykę kolonizacyjną z powodu ogólnych warunków swego bytu, nie jest w możności udzielenia wychodźtwu pomocy materyalnej i moralnej przez narodowość, szkołę i kościół.

W tych warunkach na teraz przynajmniej stanowi emigracya przesiedlna ubytek w naszym bilansie narodowym.

Na szczęście, jak dotąd, ubytek ten jest niezbyt wielki, przynajmniej nie taki, jakby to mogło się z głosów prasy wydawać; wedle bowiem sprawdzonych urzędownie dat emigracya ludności w czasie po koniec października b. r. przedstawia następujące zestawienie:

Wychodztwo do Brazylii po koniec października 1895 r.

Powiat	gmin	Ilość rodzin	osób
1. Bóbrka	56	167	882
2. Brody	16	97	474
3. Brzeżany	34	163	720
4. Kamionka	32	150	756
5. Lwów	14	75	379
6. Podhajce	10	11	102
7. Przemyślany	43	164	801
8. Rawa	5	10	65
9. Rohatyn	11	42	122
10. Skałat	3	6	25
11. Sokal	11	28	126
12. Tarnopol	39	165	773
13. Trembowla	17	90	241
14. Złoczów	17	414	2140
15. Żółkiew	5	12	71
15 powiatów	313	1594	7677

W listopadzie b. r. emigrowało wedle dotąd otrzymanych wiadomości:

Brody	4	16	53
Kamionka	2	8	42
Rawa	1	5	16
Rohatyn	6	12	48
Podhajce	7	19	98
Skałat	7	28	133
Trembowla	10	30	75
	37	118	465
to jest razem	350	1712	8142

Ogółem tedy, jeśli powyższą cyfrę **8142** osób zaokrągliliśmy do 10 000 osób, w przypuszczeniu, że w ciągu listopada i grudnia wyemigrowała pewna liczba osób, w zestawieniu powyższem pominięta, to stanowi to zaledwie 0·16% ogółu ludności, a zatem cyfrę, która zastraszać nie powinna. W krajach sąsiednich, w Poznańskiem i w niektórych prowincyach niemieckich, jest procent stałej corocznej emigracyi znacznie większy.

Oczywista, że pomimo tego należy ze względu na niekorzystne warunki emigracyi w Brazylii, ruch ten o ile się to da, zapomocą perswazyi, dostarczenia zarobku w miejscu itp. środków łagodnych hamować o ile zaś emigranci powstrzymać się nie dadzą, ze względów czysto humanitarnych roztoczyć nad nimi opiekę, by nie dopuścić do obrabowania tych biednych ludzi i tu w kraju i za granicami.

Do akcyi tej powołanem jest jednak samo społeczeństwo, nie zaś władze, czyto urzędowe czy autonomiczne. Władze mogą tak w prewencyjnej jak i represyjnej drodze ścigać wszelkie nadużycia, wchodzące w kolizyę z istniejącemi ustawami, z całą ich surowością, co niewątpliwie c. k. Nami stnictwo, żywo się sprawą emigracyi zajmujące, zarządzi. Wysoki Sejm zaś mógłby chyba przyjść w pomoc tym czynnikom, któreby podjęły taką opiekuńczą akcyę. Mogłoby to uczynić bądź grono ludzi dobrej woli, jak do niedawna Komitet Tow św. Rafała, bądź też mogłoby może potrzebie tej zadość uczynić zupełnie prywatne przedsiębiorstwo przewozowe, uczciwie prowadzone i pod kontrolą publiczną pozostające.

Wreszcie w uchwale V. polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu zbadać, czy i w jakim kierunku mogłyby być nawiązane stosunki handlowe z koloniami polskiemi w Ameryce z korzyścią dla przemysłu krajowego.

W celu wykonania tej uchwały Wydział krajowy starał się zasięgnąć informacyi u osób, znających stosunki kolonii polskich w Ameryce, z nadesłanych na odnośne zapytania nielicznych zresztą odpowiedzi, w szczególności z odpowiedzi p. Edmunda Saporskiego, inżyniera z Cu-
Al. 10. ritiby Al. 10. (LW. 48406/95) wynika, iż pewne produkty nasze, jak piwo, likiery, mąka pszenna, konserwy, szynki, ser, masło, sól, narzędzia rolnicze, szkło, papier, tkaniny, lnu, wełny, bawełny, wyroby ze skóry i drzewa mogłyby znaleźć odbyt w koloniach polskich Ameryki południowej.

Sprawa ta jednak nie dojrzała do tego stopnia, ażeby można o niej stanowczy sąd wypowiedzieć. Zasadniczo jednak sądzi Wydział krajowy, że do akcyi praktycznej w tym względzie powołani mogą być tylko interesowani producenci i że stosunki handlowe dadzą się nawiązać z pożytkiem tylko w takim razie, gdy wezmą się do tego sami producenci w widokach interesu.

Usiłowania w tym kierunku zostały już rozpoczęte: Tutejsze Towarzystwo handlowo geograficzne wysłało bowiem do Brazylii Dra Stanisława Kłobukowskiego, ażeby na miejscu się rozpatrzył i kwestyę tę zbadał. Dr. Kłobukowski wyjechał, opatrzony w próbki naszych wyrobów, może więc uda mu się w nawiązaniu stosunków handlowych zrobić pomyślny początek. Tutaj nadmienić musimy, że Towarzystwo handlowo-geograficzne udało się w swoim czasie do Wydziału krajowego z prośbą o subwencyę na tę wyprawę w kwocie 2000 zł. — niestety Wydział krajowy musiał z braku funduszów na tego rodzaju cele, prośbie tej odmówić zgodnie z wnioskiem swej komisyi przemysłowej.

Reasumując powyższy wywód, stwierdza Wydział krajowy, że:

1. Emigracya w naszym kraju istnieje w dwóch kierunkach:

a) zarobkowa, ekonomicznie dodatnia z powiatów zachodnich do Ameryki północnej;

b) przesiedlna do Ameryki południowej, tak ze względów uszczuplenia sił produkcyjnych kraju, jak i ze względu na dobro samych emigrantów niekorzystna, i należy ją wszelkiemi siłami powstrzymywać.

2. Ze względów humanitarnych należałoby nad tą częścią ludności, której się od zamiaru emigracyi do Brazylii powstrzymać nie da, roztoczyć opiekę wszechstronną, tak, ażeby biedny ten włościanin mógł nie obdarty z funduszów szczupłych, jakie z kraju wynosi, dostać się tam, gdzie może przy bardzo ciężkiej pracy i długiej biedzie przecież dojść do jakiej takiej egzystencyi — co jest możliwem tylko przy zapewnieniu emigrantom opieki od wyjazdu z kraju aż do miejsca przeznaczenia.

3. Społeczeństwo samo jest jedynie zdolne złemu stanowczo zaradzić przez pomoc władzom w ściganiu ajentów i wyzyskiwaczy

w kraju, przez perswazyę odpowiednią odciąganie włościaństwa od zamiaru wychodztwa i organizowanie odpowiedniej opieki.

4. Sprawę nawiązania stosunków handlowych z koloniami polskiemi zamorskiemi należy studyować i poprzeć praktycznie usiłowania, do tego celu zmierzające.

W ten sposób sądzi Wydział krajowy, że w miarę środków, jakimi rozporządza, uczynił zadość uchwałom Wysokiego Sejmu z dnia 9. lutego b. r.

IX. Krajowe biuro statystyczne.

W czasie, który upłynął od ostatniego sprawozdania, krajowe biuro statystyczne ogłosiło drukiem i rozesłało następujące prace:

Melioracye rolne w Galicyi p. Stefana Komornickiego.

Urzędnicy galicyjskich Wydziałów powiatowych w r. 1894 p. Bolesława Czołowskiego. Prace te stanowią 1. zeszyt XV. tomu Wiadomości statystycznych.

Wydrukowaną jest dalsza praca p. t. Dzierżawy dóbr tabularnych w Galicyi p. Franciszka Morawskiego.

Wydrukowaną w części jest praca prof. T. Pilata p. t. Grunta wspólnie używane w Galicyi, do której przez ciągłe przypominania uzyskano materyał z dalszych dziesięciu powiatów, tak, że będzie ona obecnie obejmowała daty z 67 powiatów.

Oddaną do druku jest praca p.t. Licytacye gruntów włościańskich i małomiejskich w Galicyi w r. 1894 z poglądem na lata poprzednie p. Tadeusza Zajączkowskiego.

Oprócz powyższych prac, z których jedna o urzędnikach wydziałów powiatowych dokonaną została przez autora, nie należącego do składu biura statystycznego, zajmowało się biuro jeszcze następującemi pracami:

1. Zmiany własności tabularnej 1890—1894.

2. Wędrówki ludności galicyjskiej wewnątrz kraju na podstawie rękopiśmiennych materyałów spisu ludności nabytych od centralnej c. k. komisyi statystycznej.

3. Wykształcenie elementarne ludności w Galicyi w związku z podziałem ludności podług wieku — na podstawie materyałów, wymienionych pod 2.

4 Gęstość zaludnienia powiatu stryjskiego — praca próbna celem przedstawienia gęstości zaludnienia gminami w związku z wzniesieniem nad poziom.

Obecnie przystąpi krajowe biuro statystyczne do obszerniejszej pracy nad stosunkami kredytowymi mniejszej własności.

Katalog realny biblioteki Wydziału krajowego został ukończony i przygotowany do druku.

Wspomnieć tu jeszcze należy o dalszym przebiegu sprawy wspólnej statystyki samorządu wszystkich krajów austryackich, o której była mowa w poprzedniem sprawozdaniu z czynności Dep. II. na str. 29. Wspomniana tam wspólna konferencya delegatów wszystkich wydziałów krajowych w sprawie urządzenia takiej statystyki odbyła się w listopadzie 1894 a następnie w maju 1895.

Na konferencyi w listopadzie zgodzono się na to, ażeby wszystkie wydziały krajowe dostarczyły centralnej c. k. komisyi statystycznej na podstawie jednakich formularzy meteryału statystycznego, któryby objął wszystkie przedmioty z dziedziny życia samorządnego, które obudzają ogólniejszy interes poza granicami własnego kraju. Złożono subkomitet celem wskazania owych przedmiotów i wypracowania formularzy, do którego wszedł także delegat Wydziału krajowego prof. T. Pilat. Na konferencyi w maju przyjęto przedłożony program wspólnej statystyki autonomicznej i formularze, wypracowane przez subkomitet, i oznaczono, które wykazy miałyby być przedkładane corocznie, a które co pięć lub co dziesięć lat. Zestawienia wykazów i ogłoszenia drukiem całej publikacyi podjęła się centralna c. k. komisya statystyczna.

Ze względu na to, że ów udział krajowego biura statystycznego w wspólnej statystyce samorządu wszystkich krajów austryackich nie będzie wymagał ani jakichkolwiek zmian w organizacyi i składzie biura ani też nowych wydatków z funduszu krajowego, Wydział krajowy podaje tę sprawę do wiadomości Wys. Sejmu, nie czyniąc żadnych wniosków.

Biuro statystyki przemysłu i handlu krajowego.

Biuro statystyki przemysłu i handlu krajowego, zostające pod kierownictwem Dra Tadeusza Rutowskiego, rok 1895 poświęciło wyłącznie opracowaniu II części przedłożonej w roku ubiegłym Wysokiemu Sejmowi publikacyi p. t. „Statystyka ruchu towarowego na kolejach galicyjskich“ Część I.

Ta druga część daje dokładny przegląd wewętrznego ruchu towarowego Galicyi, oraz ruchu towarowego między Galicyą a innymi krajami Monarchii i za granicą i rozpada się na dwa działy:

1. „Wykazy sumaryczne ruchu towarowego całych linii kolejowych, oraz pochodzenia lub przeznaczenia towarów — krajami.

2. „Wykazy szczegółowe ruchu towarowego poszczególnych stacyi, pochodzenia lub przeznaczenia towarów, oraz kierunku ruchu“.

Ogólne zainteresowanie, jakie zapowiedź tej publikacyi wzbudziła w kraju, rozliczne zapytania ze strony osobistości, śledzących rozwój stosunków ekonomicznych kraju, o postęp i termin ogłoszenia pracy, były miarą żywotności i ważności publikacyi i wskazywały dobitnie na konieczność, by wspomniana praca mogła być jak najśpieszniej ogłoszoną.

Opanowanie olbrzymiego materyału statystycznego, składającego się z przeszło wyraźnie: dziewięciu milionów pozycyi, wymagających przeglądnięcia, uporządkowania, wynotowania, zestawienia i obliczenia, przechodziło siły biura (3 pracowników). Kierownik był zmuszonym przez cztery miesiące użyć jeszcze jednego pracownika poza biurem, i część tabelaryczna została ukończoną — obydwa działy znajdują się już pod prasą, a cała praca, opatrzona odpowiednim tekstem i objaśnieniami, będzie mogła być w bieżącej sesyi przedłożoną Wysokiemu Sejmowi.

Wyłączne poświęcenie się wspomnianej pracy uniemożliwiło wydanie zapowiedzianych na ten rok innych poblikacyi biura, mianowicie:

1. „Galicya na targowicy wiedeńskiej“, jako dalszy ciąg i uzupełnienie dawniejszej publikacyi o handlu Galicyi, zwłaszcza handlu bydłem z Wiedniem.

2. „Ludność miast, miasteczek, gmin wiejskich i obszarów dworskich podług wyznania i narodowości“; obraz jak ludność Galicyi rozsiedla się w mieście, — miasteczku, — na obszarze dworskim, w gminie wiejskiej, — pod względem liczebnym, narodowości i wyznania, opracowany na podstawie ostatniego spisu ludności z r. 1890 i porównawczo ze stanem z roku 1880. Obydwie te prace zostaną ukończone i ogłoszone drukiem w roku 1896.

X. Petycye (oprócz tych, o których zdajemy sprawę w specyalnych sprawozdaniach).

Petycye gmin Balicze Zarzeczne i Podróżne, Medynia i Stebnik o pozwolenie korzystania ze źródlisk solnych dla celów hodowlanych.

W załatwieniu sprawozdania Komisyi gospodarstwa krajowego z petycyi kilku gmin o pozwolenie na pobór surowicy solnej dla bydła powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 1. lutego 1895 następującą uchwałę:

Petycye gmin: Balicze, Zarzeczne i Podróżne w powiecie żydaczowskim, Medynia w powiecie kałuskim i Stebnik w powiecie bohorodczańskim o pozwolenie korzystania ze źródlisk solnych dla celów hodowlanych odstępuje się c. k. Rządowi z zaleceniem do uwzględnienia.

O uchwale tej Wysokiego Sejmu zawiadomiono c. k. Prezydyum namiestnictwa pismem Marszałka krajowego z d. 1. lutego 1895 Ls. 810.

Na przypomnienie w tej sprawie odezwą Wydziału krajowego z dnia 4. czerwca 1895 L. 34.709, odpowiedziało c. k. Prezydyum Namiestnictwa odezwą z dnia 21. września L. 10.305, że c. k. Ministerstwo skarbu reskryptem z dnia 29. sierpnia 1895, L. 37598 nie uwzględniło powyższych petycyi.

O odmowie zawiadomiono rozporządzeniem z 24. września 1895 L. 60.843 gminy interesowane za pośrednictwem Wydziałów powiatowych w Bohorodczanach, Kałuszu i Żydaczowie.

Petycya Wydziału powiatowego w Dobromilu o odpisanie 10 gminom zaległości z tytułu pożyczki z r. 1866.

Uchwałą z dnia 28. stycznia 1895 Wysoki Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu między innemi petycyę Wydziału powiatowego w Dobromilu o odpisanie 10 gminom zaległości z tytułu pożyczki z r. 1866.

Petycyę tę załatwił Wydział krajowy odmownie reskryptem z dnia 8. marca 1895 L. 11.038.

Petycya Mieczysława Tretera w sprawie wynagrodzenia indemnizacyjnego z dóbr Dźwiniacz Górny.

Na posiedzeniu dnia 30. stycznia 1895 uchwalił Wysoki Sejm przejść do porządku dziennego nad petycyą l. s. 303 p. Mieczysława Tretera, b. właściciela dóbr Dźwiniacz Górny, o wyjednanie mu u c. k. Rządu zaliczki 3000 zł. na rachunek wynagrodzenia indemnizacyjnego z dóbr Dźwiniacz Górny.

O tej uchwale zawiadomiono petenta reskryptem z dnia 12. lutego 1895 l. 8.664.

Petycya Oddziału czarnohorskiego Towarzystwa tatrzańskiego o subwencye na urządzenie schroniska górskiego w Worochcie.

Uchwałą z dnia 7. lutego 1895 Wysoki Sejm przeszedł do porządku dziennego nad petycyą Oddziału czarnohorskiego Towarzystwa tatrzańskiego o subwencyę na urządzenie schroniska górskiego w Worochcie.

O tej uchwale zawiadomiono proszących reskryptem z dnia 18. kwietnia 1895 l. 14578.

Alegat 1. do sprawozdania z czynności Departamentu II.

Lw. 12.553/95.

Kwestyonaryusz
w sprawie wychodztwa.

Powiat.....

1. Czy w powiecie tamtejszym istnieje dążność do wysiedlania się?
a) do innych krajów europejskich, których? w okolice?
b) za morze a mianowicie:
do Ameryki północnej? krajów? stanów?
do Ameryki południowej? krajów? stanów?
do innych części świata? do jakich okolic?

2. Czy wysiedlają się z zamiarem osiedlenia się stale w obcym kraju, czy też wychodzą na pewien tylko czas dla zarobku z zamiarem powrotu?

3. W których gminach powiatu istnieje emigracya w każdym z tych kierunków?

4. Jakie są rozmiary emigracyi z całego powiatu, w każdym z tych kierunków, mianowicie jaka liczba osób emigrowała w ostatnich pięciu latach?

Uwaga. Gdyby Wydział powiatowy nie mógł zebrać dat z pięciu lat, należy podać te, jakie z pewną dokładnością zebrać można, z oznaczeniem lat, do których daty się odnoszą.

5. Czy i w jakim rozmiarze wychodztwo wzrasta, lub zmniejsza się w ostatnich latach?

6. Czemu należy przypisać wzrost lub zmniejszenie się emigracyi?

7. O ile można rozróżnić wychodzców:
według wyznania?
rodzaju zajęcia:
wykształcenia?
Stanu:
wolni, żonaci, dzietni, bezdzietni?

8. Czy wychodzący zabierają ze sobą rodzinę, czy też zostawiają w domu?

9. Czy wychodzą ludzie zamożni, czy wyłącznie zubożali? gospodarze, rzemieślnicy, kupcy, chałupnicy, komornicy, czeladź, wyrobnicy?

10. Jaką przeciętną kwotę zabierają ze sobą wychodzcy?
do Ameryki?
do innych krajów?

11. Jakie są przyczyny wychodztwa?
n. p. niepowodzenie materyalne,
podział ziemi,
brak zarobku,
nadzieja polepszenia losu lub inne?

12. Jakie są stosunki zarobkowe w tamtejszym powiecie?
a mianomicie:
czy ludność włościańska ma dostateczną sposobność do zarobku i przy czem?
na wiosnę, w lecie, w jesieni, w zimie.

13. Przeciętna cena robotnika (według pór roku)

dorosłego mężczyzny?
dorosłej kobiety?
wyrostków obojga płci niżej lat 16?

14. Czy w powiecie okazuje się brak robotnika i w jakiej porze?

15. W jaki sposób zdobywają wychodzcy fundusz potrzebny na drogę?

16. sprzedają posiadaną ziemię? zastawiają? komu? i czy niema przy tem specyalnych warunków? czy cena ziemi przy tych sprzdażach nie jest nieproporcyonalnie niska?

Czy wychodzcy posyłają część zarobków rodzinie?

Jak znaczne są przesyłki, w jakich okresach czasu?

17. Czy istnieją w powiecie jawne lub tajne agitacye zachęcające do emigracyi, ajencye lub biura ułatwiające emigracye?

18. Czy wychodzący do Ameryki emigrują za paszportem, czy bez?

19. W jaki sposób dostają się za granicę? przy czyjej pomocy? skąd otrzymują karty okrętowe, w jaki sposób przychodzą do wyboru miejsca osiedlenia?

20. Czy wychodzcy zachęcają swoich bliskich do emigracyi, czy zrażają?

21. Po jakim czasie wracają, z jakim zaoszczędzonym zarobkiem? ile przeciętnie wynosi kwota zaoszczędzonych zarobków łącznie do kraju przysłanych i przywiezionych?

22. Czy wracający z emigracyi wchodzą w dawny tryb życia, czy nie czują się w kraju nieszczęśliwymi nawyknąwszy do innego życia, czy zachodzi różnica w ich życiu, sposobie bytu, gospodarowaniu, zapatrywaniach?

23. Czy wychodzcy są wyzyskiwani przy sposobności wyjazdu z kraju? przez kogo, w jaki sposób?

Alegat 2. do Sprawozdania z czynności Dep. II. Wydz. kraj.

Odpis

pisma F. Filipowicza.

S. T.

W uprzejmej odpowiedzi na Szanowne pismo ze stemplem pocztowym z dnia 12. 4. 95. mam zaszczyt w sprawie wychodzców na odnośne zapytania donieść, co następuje:

Wychodzca, wysiadłszy na tutejszym dworcu winien poprosić na peronie przeprzebywającego urzędnika policyjnego, aby mu wskazał albo urząd tak zwany „Auswandererbehörde, albo też męża zaufania towarzystwa dobroczynnego Św. Rafała. Obie te instytucye są zobowiązane udzielać wychodźcom dostatecznych informacyi, oraz wskazać na żądanie wychodzcy gospodę.

Gospody polecone przez reprezentanta władzy wychodzczej lub Towarzystwa Św. Rafała są wobec władzy policyjnej zobowiązane za opłatą marek 2 dziennie dać wychodzcy nocleg, całodzienną strawę pożywną i zdrową a nadto wychodzcę zaprowadzić do Towarzystwa żeglugi, aby się dowiedzieć, kiedy i na który okręt ma się

stawić. Tego rodzaju gospody nie wyzyskiwują wychodzcy, a jeżeli by się to stać miało, wychodzca winien władzę policyjną uwiadomić o zdarzeniu natychmiast.

Pobyt wychodzcy w Hamburgu przy normalnej żegludze trwa 2—3 dni, a może w danym razie nastąpić wyjazd natychmiast.

Wychodzca, który nie udaje się do gospody poleconej przez władze, lecz przez ajenta, od którego nabył bilet okrętowy, tem samem nie jest ubezpieczony od wyzysku, lecz owszem narażony na rozmaite przykrości i straty, jeżeli zbyt łatwowiernie oddaje się opiece osób mu poleconych w kraju; wyzyskiwacze czy przy zamianie pieniędzy, czy przy bądź jakiej okazyi bez najmniejszych skrupułów zdobywają łupy, zostawiając wychodzcę nieraz bez grosza; pijatyka i karty nie mało się przyczyniają do zapełniania wyzyskiwaczom kieszeni.

Jeżeli wychodzca w Hamburgu ma zamiar robić zakupna, niech się poradzi osób wiarogodnych. Towarzystwo św. Rafała chętnie mu w tym względzie posłuży radą.

Podczas jazdy na okręcie wychodzca eo ipso nie jest narażony na wyzyskiwanie. Zdarza się atoli, że stewarci okrętowi, stojący w zmowie z ajentami, starają wychodzcę obrać z pieniędzy nieraz z powodzeniem niemałem, jeżeli naiwna i nieoględna ofiara zaufa stewartowi zbytecznie.

Kontraktów żadnych ani w Hamburgu ani w Stanach Zjednoczonych po miastach portowych nie wolno zawierać z wychodzcami podług istniejących praw Kto lądując w Ameryce północnej wobec władz orzeka, że ma pracę, natychmiast do Europy wysyłanym bywa.

Wracający z Ameryki do kraju wychodzcy idąc za wskazówkami na wstępie wymienionych 2 instytucyi nie narażają się na żadne wyzyski w Hamburgu.

Natomiast Berlin pomimo czujności organów policyjnych jest główną obecnie siedzibą wyzyskiwaczy, przybyłych w ostatnich latach z Hamburga, gdzie wskutek nadzwyczaj ostrych przepisów policyjnych proceder wyzyskiwania jest wielce utrudnionym. Zaleca się więc, aby zwłaszcza podczas pobytu w Berlinie wychodzca miał się na baczności. Zresztą nietylko berlińscy, ale i hamburscy ajenci lub ich wspólnicy są wszędzie, gdzie mogą uchwycić chłopa polskiego, czy to na stacyach kolejowych czy w wagonach nawet, przebrani jako chłopi i t. p. i tam niepostrzegalnie operują.

Jako najlepszy środek zaradczy zalecam oprócz Auswandererbehörde, jako instytucyą czysto rządową, tutejsze Towarzystwo św. Rafała, mające cel dobroczynny wyłącznie na myśli. Dla bliższego zbadania załączam kartę polecającą tegoż Towarzystwa oraz Przewodnika po Ameryce północnej, nadto inne papiery informacyjne i karty.

Dalej usilnie zalecam, aby wychodzcy Polacy udawali się celem poradzenia się do tutejszego kapłana Polaka księdza Świder, który z wszelką gotowością udziela rady i wskazówki, oraz Sakramentów św.

Mając nadzieję, że informacye moje będą dostateczne na razie, jestem gotów w przyszłości Prześwietnemu Wydziałowi krajowemu służyć zawsze informacyami i pomagać radą i czynem. Nie zajmując się aż do chwili obecnej specyalnie wychodztwem być może, że nie jestem dość kompetentnym, ale starałem się u źródeł o wiadomości najlepsze a prawdziwe.

Gdyby wcześniej czy później zaszła potrzeba urządzenia tu biura polskiego informacyjnego dla wychodzców jak w ogóle dla całej Polonii krajowej i zamorskiej, a zdaje mi się, że takie biuro miałoby tu prawo bytu, będę gotów stanąć na czele tego biura jako mąż zaufania, znany całej Polonii w Hamburgu i zajmujący niezależne stanowisko jako kupiec, aby popierać cel dobry, humanitarny, patryotyczny.

Miłem mi by było, gdyby Prześwietny Wydział krajowy raczył w tej sprawie swoje zdanie zakomunikować mi.

W Hamburgu, 2. maja 1895.

F. Filipowicz.

Alegat 1 *a).* do sprawozdania z czynności Departamentu II.

Odpis

okólnika Wydziału krajowego z 14. czerwca 1895, L. 38893/95.

Jednym z najważniejszych obowiązków autonomicznych ciał reprezentacyjnych, a więc zarówno Wydziału krajowego, jak i Wydziałów powiatowych, jest nieustanne czuwanie nad ekonomicznym stanem kraju, zwłaszcza zaś nad stanem najliczniejszej a ekonomicznie najsłabszej ludności włościańskiej

Obowiązek ten tem silniej występuje na jaw obecnie, kiedy całe rolnictwo znajduje się w stanie ciężkiego przesilenia, a rok rocznie powtarzające się w naszym kraju powszechniejsze lub częściowe klęski elementarne spadły na ludność włościańską bardzo ciężkiem brzemieniem niedostatku.

Wobec tego cięży na organach samorządu krajowego podwójny obowiązek: po pierwsze starać się o podniesienie produkcyi krajowej i polepszenie zarobkowości włościan — powtóre zapobiegać skutkom owych klęsk elementarnych, zarówno powszechnych jak i częściowych.

Pierwsze jest nieustanną troską Sejmu, który w budżecie krajowym coraz wyższe wstawia kwoty na polepszenie komunikacyi, na koleje lokalne, na melioracye rolne, na hodowlę bydła, na szkoły rolnicze, stacye doświadczalne, na uprawę tytoniu, mleczarstwo, przemysł itp. Drugi obowiązek staje przed Sejmem i Wydziałem krajowym od całego szeregu lat prawie co roku niema bowiem prawie jednego roku, w którymby, czy to krociowe, czy przynajmniej kilkudziesięcio- lub kilkunastotysięczne kwoty nie były wstawione w budżet na zaliczki i zapomogi dla ludności włościańskiej całych powiatów, dotkniętych, czy to jakąś wielką klęską elementarną, czy też nieurodzajem takim, iż ludność ta jest pozbawiona ziarna na zasiew, ziemniaków na wyżywienie się, paszy dla bydła.

W akcyi tej Wydziały powiatowe współdziałają z całą gorliwością, tak przez przedkładanie wniosków o udzielenie pomocy z funduszu krajowego, jak przez zajmowanie się rozdzieleniem funduszów, jak wreszcie — w mniejszym stopniu — przyczynieniem się do tej pomocy z funduszów powiatowych.

Ażeby jednak działalność ciał autonomicznych w obu kierunkach, tj zarówno w podnoszeniu produkcyi i zarobkowości, jak i w łagodzeniu skutków klęsk elementarnych, skuteczniejszą uczynić, ażeby co do tej drugiej części zadania uchronić się od niespodzianek, szkodliwie oddziaływujących na porządną gospodarkę finansową kraju i powiatów, konieczną jest rzeczą, żeby te ciała autonomiczne utrzymywały ciągłą ewidencyę tych czynników, które na stan ekonomiczny ludności rolniczej stanowczy wpływ wywierają.

Dla porządnej gospodarki finansowej kraju jest wielce szkodliwem, jeżeli z żądaniem tej pomocy występuje kilka lub nawet kilkanaście powiatów, w których częściowe klęski spowodowały tak wielki niedostatek, że ani siły jednostek, ani siły powiatów zaradzić mu nie mogą, że zatem pomoc z funduszu krajowego okazuje się konieczną.

W czasie sesyi sejmowej wnioski takie, które w sumie swej czasem do kilkudziesięciu tysięcy sięgają, krzyżują program finansowy, jaki miał Wydział krajowy przy wnoszeniu do Sejmu u preliminarza budżetu — gdyby bowiem Wydział krajowy przy układaniu preliminarza był wiedział, że czeka go taki nadzwyczajny wydatek, byłby może przez odłożenie niektórych innych wydatków na rok następny zaprowadził oszczędności, celem uczynienia zadość słusznym życzeniom powiatów, walczących z niedostatkiem. Jeszcze gorszem jest, co się nieraz zdarzało — występowanie z takiemi żądaniami p o S e j m i e, kiedy Wydział krajowy, któremu n i e w o l n o czynić wydatków, przez Sejm nie uchwalonych, ma przed sobą alternatywę: albo odmówić uzasadnionym życzeniom i bardzo liczną ludność pozostawić bez pomocy wówczas, gdy ona może wprost na głód jest narażoną i gdy brak ziarna na zasiew albo brak paszy staje się zgubnym dla następnego roku gospodarczego — albo też postąpić nieprawidłowo, tj. przekroczyć granicę swoich uprawnień i uczynić wydatek, do którego go Sejm nie upoważnił.

Ażeby temu zapobiec i zarówno Wydział krajowy jak i Wydziały powiatowe utrzymać w ciągłej ewidencyi stanu rzeczy w powiatach, wzywamy Wydział powiatowy, aby nam przedkładał peryodyczne sprawozdania w następujących terminach i co do następujących przedmiotów:

1. *w czasie od 15. do 30. kwietnia* każdego roku według formularza *A)* sprawozdania o tem, jak wyszły oziminy, jakie były warunki wiosennych robót w polu, jaki jest przednowek, jakie są w ciągu roku oczekiwane roboty publiczne w powiecie, mające dać ludności zarobek?

2. *w czasie od 15 do 31. lipca* każdego roku sprawozdanie według formularza *B)* o wyniku sianokosów, zbioru pasz wogóle i o stanie plonów w polu.

3. *w czasie od 1. do 15. listopada* każdego roku sprawozdanie według formularza *C)* o faktycznie dokonanych zbiorach zbóż, ziemniaków, owoców, warzyw, słowem: wszystkich ziemiopłodów wogóle, tudzież o tem, czy ludność włościańska ma ziarno na zasiew, czy i jak dokonała zasiewów ozimych, czy porobiła dostateczne na zimę zapasy żywności dla siebie i paszy dla bydła?

W każdem z tych sprawozdań poda zarazem Wydział powiatowy takie szczegóły, które formularzem objęte być nie mogą, ponieważ odnoszą się do specyalnych stosunków powiatu, i doda zarazem wiadomość o tych wszystkich objawach, z których o polepszeniu się lub o pogorszeniu stosunków ludności włościańskiej wnosić można, np. o liczniejszych lub mniej licznych wypadkach sprzedaży ojcowizny, zwłaszcza sprzedaży przymusowej, o nieekonomicznem pozbywaniu się inwentarza żywego, o ruchu emigracyjnym, o obdłużaniu się włościan itp. Wszelkie też inne uwagi o stanie ekonomicznym ludności włościańskiej w powiecie i wszelkie stąd wnioski, zmierzające do naprawy tego stanu, będą zawsze pożądanem uzupełnieniem kwestyonarza.

Powtóre wzywamy Wydział powiatowy, aby niezależnie od powyższych sprawozdań, w razie jakiejś większej i powszechniejszej klęski elementarnej np. powodzi — nie czekał osobnego wezwania ze strony Wydziału krajowego, ale natychmiast nas o tem zawiadomił, a po tem pierwszem zawiadomieniu przedsięwziął bezzwłocznie zbadanie rozmiarów klęski i zawiadomił nas o wynikach tych dochodzeń, podając najostrożniej obliczoną minimalną kwotę koniecznego ewentualnie zasiłku.

Nakoniec zwracamy uwagę Wydziału powiatowego, iż w razie klęsk, mających zupełnie lokalny charakter. które dotknęły jakąś jedną gminę lub kilka tylko gmin, żądania zasiłków dla tych gmin nie mogą być i nie będą przez Wydział krajowe uwzględniane. Takie lokalne klęski różnego rodzaju pojawiają się co roku w każdym prawie powiecie — a chociaż kwota żądanego w każdym poszczególnym wypadku zasiłku może być niewielką, to jednak suma tych kwot z 74 powiatów, a z niektórych czasem suma kwot dla kilku gmin, staje się wogóle tak wielką, iż ani fundusz rozporządzalny wystarczyć na to nie może, ani też Wydział krajowy nie mógłby wobec Sejmu za tak znaczne przekroczenie budżetu odpowiadać. Tym lokalnym zatem klęskom zaradzić muszą powiaty same.

W tym celu doradza Wydział krajowy Wydziałom powiatowym, aby corocznie wstawiały do swoich budżetów pewną kwotę na taki fundusz pomocy, z któregoby według swego uznania i odpowiednio do stosunków udzielały, czyto pożyczek bezprocentowych, czyli też zasiłków bezzwrotnych. Oszczędności coroczne w tej pozycyi budżetu nie powinny przepadać i tonąć w ogólnym budżecie, ale należałoby je przenosić do tego pomocniczego funduszu roku następnego, do którego też wpływać powinny zwroty udzielanych z tego funduszu pożyczek na zasiewy, na paszę lub żywnosc. W ten sposób mogłyby systemem mrówczym w szeregu lat powstać w powiatach wcale poważne na te cele fundusze.

Wydział krajowy świadom jest tego, że, zobowiązując Wydziały powiatowe do przedkładania wskazanych powyżej trzech co roku sprawozdań, obarczonym już różnemi czynnościami Wydziałom nową dodaje czynność. Wydział powiatowy dobrze uczyni, jeżeli do tej czynności powoła delegatów, z których każdy miałby sobie przydzieloną pewną niewielką część powiatu. Delegatów takich znajdzie Wydział między gorliwymi dla spraw publicznych właścicielami obszarów dworskich, wielebnem duchowieństwem, intelligentniejszymi wójtami, kierownikami kółek rolniczych itp. Wydziałowi powiatowemu pozostałaby wtedy praca zestawienia sprawozdań, przez delegatów nadesłanych, oczywiście po krytycznem ich rozpoznaniu, i ułożenia sprawozdania dla Wydziału krajowego.

Nie wątpiąc o tem, iż Wydział powiatowy tą żywotną sprawą zajmie się z całą patryotyczną gorliwością, oczekujemy pierwszego sprawozdania według formularza *B)* najdalej w dniu 30. lipca. Przy tem pierwszym sprawozdaniu zawiadomi nas też Wydział powiatowy, w jaki sposób zebrał potrzebny do niego materyał, i poda nazwiska zamianowanych delegatów.

Zarazem zawiadamiamy, że równocześnie odnosimy się do c. k. Namiestnictwa o polecenie c. k. Starostwom, ażeby Wydziałom powiatowym na ich żądanie udzielały w tej sprawie wszelkiej pomocy.

Do Wysokiego Wydziału krajowego we Lwowie.

Wysoki Wydziale:

Z polecenia Lwowskiego oddziału towarzystwa św. Rafała udałem się w dniu 18 b. m. do Udiny i Genuy, w celu zbadania stosunków obecnego wychodźtwa Galicyjskich włościan do Brazylii. Wyniki dochodzeń moich, przeprowadzonych częścią w agenturach emigracyjnych i w biurach towarzystw przewozowych, częścią w drodze urzędowej, w towarzystwie c. k. generalnego konsula Austro-węgierskiego w konsulacie Brazyłijskim, w Genui, są następujące:

Dekretem z dnia 2. czerwca 1890 roku za Nr. 528 rząd prowizoryczny Rzeczypospolitej Brazylijskiej postanowił popierać emigrację rodzin rolników europejskich, przez udzielanie im bezpłatnego przejazdu z portów europejskich do którego bądź punktu Brazylji, subwencyonowanie towarzystw kolonizacyjnych i kolonizowanie terytorjów rządowych we wszystkich prowincyach rzeczypospolitej. Na cele te przeznacza się w budżecie państwowym kwota 100 miljonów milrejsów rocznie Dekret powyższy nie nakłada na emigrantów, przywiezionych na koszt rządowy żadnych obowiązków, pozostawiając im zupełną swobodę wyboru miejsca osiedlenia i rodzaju zatrudnienia, i zapewniając wychodźcom specjalną opiekę w pierwszych miesiącach po przybyciu przez pośrednictwo osobnego urzędu, zwanego „Inspectoria geral das terras e colonisaçao“, zależnego bezpośrednio od rządu federacyjnego i działającego na prówincyi przez organa sobie bezpośrednio podwładne — „Delegacias das terras e colonisaçao“.

Sposób działania tego urzędu przedstawiłem dokładnie w broszurze mojej „Za morze“, o ile się stosuje do prowincyj południowych, w których osiedlają się przeważnie wychodźcy z Europy północnej i środkowej.

Niespodziewanie liczny napływ emigrantów europejskich, wywołany powyższym dekretem, przechodzący środki rozporządzalne rządu federacyjnego spowodował zmianę pierwotnej ustawy już w roku 1891 — ograniczono mianowicie liczbę emigrantów, wywożonych na koszt rządu federacyjnego na 100.000 rocznie, a dostawę ich wyłączną powierzono towarzystwu „Compania Metropolitana“ w Rio de Janeiro, które od siebie już zawierało kontrakty przez licytację in minus z towarzystwami żeglugi zaatlantyckiej. Obok tego powstały w oddzielnych zamożniejszych stanach osobne „Inspectorias speciaes da immigraçao“ e colonisaçao“, zawierające na własną rękę układy z towarzystwami przewozowemi o dostawę emigrantów wyłącznie do pewnego stanu na osobnych warunkach. Kontrakty takie pozawierały prowincye: San Paulo z towarzystwem przewozowem „Societá Ligure — Brasiliana“ w Genui, Stan Espiritu Santo z Towarzystwem przewozowem „La Veloce“, i Stan Minas Geraes z towarzystwem „Navegazione generale Italiana“.

Warunki wspólne dla wszystkich prowincyj orzekają, iż bezpłatnie przewiezionemi do Brazylii mogą być jedynie całe rodziny rolników odpowiadające następującym wymaganiom: Każda rodzina powinna posiadać w swoim składzie przynajmniej jednego mężczyznę, zdolnego do pracy, nie starszego nad lat 45 i nie młodszego nad 18. Osoby pojedyńcze nie są przyjmowane pod żadnym pozorem. Wychodźcy powinni się wykazać metryką, dowodem legitymacyjnym — jak paszport lub książeczka robotnicza, oraz świadectwem wójta gminy, obejmującem spis imienny wszystkich emigrujących członków rodziny, poświadczenie, iż jest rolnikiem, nie był karanym i nie był jeszcze w Brazylji — oraz wymienić stan Brazylijski, do którego pragną być przewiezieni. Po przedłożeniu żądanych dokumentów, za zgłoszeniem do uprawnionej agentury przewozowej, emigranci otrzymują bilet wolnej jazdy do portu położonego obranego przez nich miejsca pobytu.

Agentury przewozowych towarzystw są zarazem biurami emigracyjnemi, przyjmującemi zgłoszenia chętnych do wyjazdu rolników. Agentury takie we Włoszech

istnieją oprócz miast portowych — we wszystkich większych miastach. Agentury w Udine operują na całą Lombardyę i Austro-Węgry.

Reprezentantem Kompanji Metropolitana jest w Genui adwokat Gustaw Gavotti (via Carlo Felice Nr. 6). On również reprezentuje komisyę emigracyjną prywatną stanu Sao Paulo. Pod-agentem jego jest w Udine Silvio Nodari (via Avuileja 29.).

Z powodu rozruchów politycznych zeszłego roku emigracja bezpłatna do stanów południowych: Paraná, Sta Catharina i Rio Grande do sul została czasowo wstrzymaną. Zakaz powyższy stosuje się również do prowincyi Minas Geraes — dokąd przewożą wychodźców wprawdzie, lecz tylko na rachunek prywatny rządu prowincyonalnego. Emigracja na koszt rządu federacyjnego dozwoloną jest obecnie jedynie do stanów Rio Janeiro, Espiritu Santo i Sao Paulo.

Oprócz agentów urzędowych, działających jawnie, i pozostających pod bardzo ścisłą koutrolą włoskiej policyi, istnieją również jak zwykle liczni agenci pokątni, polujący zazwyczaj na łatwowiernych cudzoziemców — a do takich należał osławiony Gergolet, ktory kłamliwemi obietnicami zwabiał do Udine tysiące ludzi z Galicji, Król Polskiego, Tyrolu, Dalmacyi, Gorycyi i Węgier, aby odebrawszy im pieniądze i papiery, odprzedawać następnie za prowizję rozmaitym agentom jawnym, działającym nietylko na rachunek rządu Brazylijskiego, ale i wielu innych rządów południowo-amerykańskich lub też prywatnych przedsiębiorstw w Azji, Afryce i Australji, werbujących robotników. Niema żadnej możności stwierdzić, dokąd wysłani zostali ludzie werbowani przez Gergoleta — to pewna, że ani jeden z nich nie dostał się tam, dokąd mu obiecano. Liczne skargi na nadużycia i zdzierstwa zwróciły wreszcie na Gergoleta uwagę władz włoskich, które go miały zamiar aresztować, ale agent nie czekając na tę ewentuałność, sam przed dwoma tygodniami uciekł do Brazylji

Agentów jakichkolwiek, działających z wiadomością towarzystw przewozowych lub agentów oficjalnych, w Galicyi nie ma wcale — agentury prowadzą korespondencję bezpośrednio ze stronami, dziwiąc się tylko, dlaczego listy, któremi biura agentów są w Udine zasypane, są pisane po niemiecku, kiedy przybywający na ich podstawie emigranci, niby własnoręcznie na listach podpisani, są niepiśmienni i nie rozumieją po niemiecku wcale. — Ze szczegółów zebranych przezemnie jestem przekonanym, że w Galicyi agenci-naganiacze działają na własną rękę, nie pobierając żadnego wynagrodzenia od towarzystw okrętowych, lecz jedynie od włościań — za pokątne pisanie listów do agenta w Udine.

W Udine emigranci, którzy zawiadomili agenta o dniu swego przybycia, są spotykani na dworcu w towarzystwie tłumacza Niemca, rozumiejącego cokolwiek po polsku i umieszczani bezpłatnie w szopie na słomie pokotem żywić się muszą własnym kosztem — pożądanem byłoby, aby emigranci nie przybywali do Udine wcześniej, jak na dwa lub trzy dni przed odejściem statku, na którym otrzymali przejazd, celem załatwienia jedynie niezbędnych formalności w Agencyi.

Koszta przejazdu koleją do Udine przez Wiedeń-Pontebbę wynoszą po 15 zł. od osoby, nie licząc kosztów utrzymania w drodze. Przez Węgry droga wypada drożej i trwa dłużej. Pociągiem osobowym wyjechawszy ze Lwowa o 5 rano wychodźcy stają w Pontebbie w przeciągu 48 godzin. Przejazd z Udiny do Genuy kosztuje po 20 franków od osoby, które należy zapłacić na ręce agenta. Agent nie pobiera żadnych innych opłat, zadowalniając się zniżką, jaką mu daje kolej przy przewozie emigrantów całemi wagonami. Agent lub jego pomocnik towarzyszą transportowi wychodźców do Genui i zdają ich tam wprost na okręt. Co się dzieje z wychodźcami po przybyciu na miejsce, zależy oczywiście od tego, do której prowincyi Brazyliskiej go zapisano, oraz od tego, czy odbył podróż na rachunek rządu federacyjnego, czy też rządu prowincjonalnego, posiadającego własne ustawy kolonizacyjne. Ci, którzy się dostali do stanów Espiritu santo i Minas Geraes, są straceni bezpowrotnie — klimat bowiem zabójczy pomorza i niezwykłe warunki pracy dziesiątkują ich szybko, a w głębi kraju, gdzie klimat jest zdrowy, wielka odległość od miejsc zbytu i drożyzna wiktuałów uniemożliwiają prawidłowy rozwój zakładanych kolonij.

Większość wychodźców obecnej daty dostało się, jak się zdaje, do stanu Sao Paulo — względnie na korzystniejsze posiadającego warunki, o ile emigranci dobrze są świadomi praw swoich i warunków pracy, lecz zgubnego dla wielu, błąkających sią bez dokładnych informacyj. Z wyjątkiem gorącej wązkiej strefy pomorskiej, w pobliżu portu Santos, stan Sao Paulo przedstawia płaskowyż cieplejszy wprawdzie od płaskowyżu sąsiedniej Parany, lecz posiądający w niektórych okolicach warunki bardzo podobne — okolicami takiemi są okręgi wschodnie, wzniesione około

800 metrów nad poziom morza, mianowicie okolice samej stolicy — Sao Paulo, miasta wielkiego i ruchliwego, w którem o zarobek nietrudno, dalej okręg San Bernardo, położony w blizkości portu i kolei, gdzie istnieją od paru lat dwie kolonje polskie: Rio Pekeno i Kapiwari, oraz okręgi Kampinas i Sorocaba, uprawiające kawę, lecz mająca klimat łagodniejszy, aniżeli dalej ku zachodowi wysunięte powiaty.

Ksiądz Chełmicki, który odznaczał się co do Brazylii wogóle wielkim i niezawsze usprawiedliwionym pessymizmem, zwiedziwszy plantacye kawowe w pobliżu San Paulo i Kampinas, na których było podówczas zatrudnionych wielu nobotników polskich, wyniósł stamtąd wrażenie dodatnie. Jako pewnik przyjąć można, iż na plantacjach wielkich, gdzie w grze są milionowe interesa, a tysiące rąk do pracy zawsze potrzeba — robotników traktują dobrze i niewyzyskują, gdy przeciwnie drobni „facendeiros“ źle się ze swemi ludźmi obchodzą i krzywdzą przy wypłatach.

Warunki, na których wynajmują robotników do plantacyj kawowych, w stanie Sao Paulo są następujące: robotnik otrzymuje mieszkanie, parę morgów na ogród i stałą płacą za dozorowanie drzewek kawowych, w rozmiarze 50 milrejsów od tysiąca rocznie. Normą przyjętą jest dla rodziny złożonej z dwojga dorosłych i kilkorga dzieci — 6000 drzewek owocujących i 2000 drzewek młodych — których pielenie, polewanie podkrzesywanie i t. p. roboty ogrodnicze są obowiązkiem robotnika; za plantowanie nowych drzewek i karczunek opłaty są osobne. Nadto robotnik otrzymuje udział w zyskach, obliczony po 300—400 reisów od każdego alkiera (50 kilo) kawy, zebranej w jego rewirze.

Ponieważ zazwyczaj robotnik zmuszonym jest zaopatrywać się w potrzebne sobie artykuły w sklepiku miejscowym, pomimo dobrego zarobku, przy końcu roku zazwyczaj pozostaje dłużnym w drugim dopiero roku z długu wychodzi, a w trzecim może sobie już kilkaset milrejsów zaoszczędzić Kontrakta zawierają się po przybyciu do stolicy stanu najmniej na jeden rok — po upływie roku wolno emigrantowi udać się gdzieindziej, powrócić do Europy, lub odnowić kontrakt najmu.

Wobec powyżej wyłuszczonych stosunków, zdaniem mojem byłoby rzeczą wskazaną — niezwłoczne utworzenie we Lwowie jawnego biura emigracyjnego, któreby usunęło potrzebę pokątnych doradców i korespodencyę chłopów w niezrozumiałym języku z mieszkającym o kilkaset mil od niego agentem, z drugiej zaś strony dałoby możność ścisłej kontroli rządowej nad ruchem wychodźczym i wzmocniło zachwiane zaufanie włościan do rządu.

Co się tyczy opieki nad wychodźcami w porcie genueńskim — opiekuje się nimi dostatecznie c. k. konsulat Austro-Węgierski — który za dni kilka będzie posiadał nadto do pomocy męża zaufania tow. Św. Rafała, w osobie jednego z polskich księży Salezjanów z Turynu — Księdza Franciszka Trawińskiego.

O ile rząd Brazylijski spełnia swoje obietnice, i jaką jest dola wychodźców galicyjskich w prowincyi Sao Paulo — przekonać się w drodze korespondencyi niepodobna — dokładne dane możnaby otrzymać jedynie przez wysłanie zaufanego pełnomocnika do Rio Janeiro i Sao Paulo, który musiałby być zaopatrzonym w urzędowe polecenia Ministerstwa spraw zagranicznych, celem ustnego porozumienia się w tej mierze z miarodajnemi osobami w Rio Janeiro i przyjrzenia się losom robotników plantacyjnych w rozmaitych powiatach prowincyi, do której obecnie, zanim stan Parana otwartym dla immigracyi — niewątpliwie emigranci galicyjscy udawać się będą świadomie czy nieświadomie.

Lwów 31. marca 1895.

Dr. Józef Siemiradzki.

Alegat 4. do sprawozdania z czynności Departamentu II.

Okólnik

Wydziału kraj. do Wydziałów pow. w Bóbrce, Brodach, Brzeżanach, Cieszanowie, Kamionce strum., Kolbuszowej, Lwowie, Łańcucie, Przemyślanach, Rawie, Rohatynie, Śniatynie, Tarnobrzegu, Tłumaczu, Żółkwi i Złoczowie.

L. 20089/95. Ze sprawozdań Wydziałów powiatowych, wiadomości w c. k. Namiestnictwie z innych źródeł zaczerpniętych, wiadomo Wydziałowi krajowemu, że tamtejszy powiat należy do tych, które objął ruch emigracyjny w kierunku do Brazylii. Zły stan rolnictwa, zubożenie włościan wzmagające się skutkiem klęsk elementarnych są powodem, że ludność włościańska w nadziei polepszenia losu tak chętnie daje posłuch dochodzącym ją bałamutnym wieściom o szczęściu zamorskiem. Niestety emigranci znajdują po przybyciu na wyznaczone miejsce zamiast polepszenia, pogorszenia swej doli. — Kolonizacya bowiem rolnicza w Brazylii została w stanie Parana, ze względu na klimat i uprawę roślin dla naszych włościan jedynie stosownym, zupełnie wstrzymaną z powodu panujących tam rozruchów politycznych, a przewożone bezpłatnie przez Rządy brazylijskie rodziny włościańskie z Galicyi, zmuszone są poprzestać na pracy roboczej w plantacyach kawy, bawełny i trzciny cukrowej.

Wprawdzie niektórzy i przy tem zajęciu wychodzą nie źle większość jednak dostawszy się bądź w ręce niesumiennych wyzyskiwaczy, bądź też zapędzona w okolicy niezdrowe, podzwrotnikowe ginie marnie.

Z tych powodów należy emigracyę wszelkiemi siłami powstrzymywać, używając jednak tylko perswaryi, przedstawiania stosunków tamtejszych z prawdziwym świetle, nie zaś przymusu i nakazów, te bowiem nieosiągają zamierzonego skutku a zmuszają włościan do krycia się z zamiarem emigracyi i dają przeto sposobność do wyzysku włościan, których od zamiaru emigracyi powstrzymać niepodobna. Należy dalej, i o ile to w mocy organów autonomicznych, chronić przed wyzyskiem, czyto przy sposobności sprzedaży gruntów i mienia, czy też samego wyjazdu.

Opiekę nad emigrantami w czasie ich transportu zorganizował w porozumieniu z Wydziałem kraj. i c. k. Namiestnictwem Komitet Tow. św. Rafała, mający siedzibę we Lwowie (ul. Kopernika l. 5.) a delegatów po powiatach. Komitet ten pośredniczy między kompanią przewozową a emigrantami, których wstrzymać już niepodobna, w udzielaniu kart bezpłatnego przejazdu, opiekuje się emigrantami przez dodanego do każdej partyi księdza w drodze od Lwowa aż do miejsca wylądowania w Brazylii. W komitecie też można w sprawach emigracyjnych zasięgnąć bliższych informacyi. Dla uniknienia nieporozumienia Wydział krajowy zaznacza, że czynności Komitetu nie zmierza do szerzenia ruchu emigracyjnego, raczej przeciwnie, lecz celem jego akcyi jest zmniejszenie cła przez ochronę emigrujących od wyzysku.

Komitetowi Tow. św. Rafała działającemu w powiatach przez swych delegatów należy udzielić wszelkiej pomocy; bliższych zaś wiadomości zasięgnie Wydział powiatowy w razie potrzeby u tegoż Komitetu.

O dalszym przebiegu emigracyi do Brazylii w tamtejszym powiecie należy złożyć z końcem października wyczerpujące sprawozdanie.

Lwów dnia 22. maja 1895.

Alegat 5. do sprawozdania z czynności Dep II.

Odpis

odezwy Wydziału krajowego do Świetnego c. k. Prezydyum Namiestnictwa w miejscu.

Odezwa!

W załatwieniu sprawozdania komisyi petycyjnej, które dołączamy. o petycyi polskiego towarzystwa handlowego we Lwowie w przedmiocie emigracyi ludu do Brazylii, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 9. lutego 1895 następującą uchwałę:

I. Petycyę „Polskiego Towarzystwa handlowo-geograficznego we Lwowie“ w sprawie emigracyi włościan do Brazyli, odstępuje się Wydziałowi kraj. z poleceniem, ażeby w porozumieniu z c. k. Rządem zebrał przedewszystkiem o ile możności dokładne informacye o powodach, rozmiarach, kierunku i organizacyi wychodźtwa we wszystkich okolich kraju, gdzie ruch emigracyjny istnieje?

II. Wydział krajowy zbada, jakimi środkami możnaby skutecznie wpłynąć na powstrzymanie ruchu emigracyjnego np. przez kolonizacyę wewnętrzną, nastręczanie ludności sposobności do zarobku i t. p. środkami?

III. Jeżeli zarządzone dochodzenia wykażą nadużycie lub szkodliwe niewłaściwości w urządzeniu expedycyi wychodźców, obmyśli Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Rządem odpowiednie środki ochronne dla przeszkodzenia tego rodzaju nadużyciom agentów emigracyjnych.

IV. Wydział krajowy wejdzie w rokowania z c. k. Rządem co do ewentualnego zapewnienia wychodźcom galicyjskim w Brazylii odpowiednej opieki konsularnej.

V. Wydział krajowy zbada: czy i w jakim kierunku mogłyby być nawiązane stosunki handlowe z koloniami polskimi i ruskimi w Ameryce z korzyścią dla przemysłu krajowego?

W wykonaniu powyższych poleceń Wysokiego Sejmu postanowił Wydział krajowy:

I. Rozesłać do wszystkich Wydziałów powiatowych kwestyonaryusz, którego wśród załączonej celem uzyskania wiarogodnych dat o powodach, rozmiarach, kierunku i organizacyi wychodźctwa we wszystkich okolicach kraju, gdzie ruch emigracyjny istnieje, oraz prosić c. k. Prezydyum o rozesłanie tego kwestyonaryusza do c. k Starostw, celem skonstatowania i ustalenia dat przez Wydziały powiatowe i gminny dostarczonych.

II. Zbadać w stacyach portowych Hamburgu i Bremie oraz Genui, w których odbywa się spedycya emigrantów, za pośrednictwem austr. konsulatów i osób zaufanych, stosunki naszych wychodźców w tych stacyach i zwrócić się do zarządu domu emigracyjnego w Nowym Yorku o wyjaśnienia o losie emigrantów tamże, wreszcie prosić ambasadę austryacką w Rio Janerio o faktyczne informacye o ustawach brazylijskich, dotyczących emigracyi i kolonizacyi, oraz prosić o wzięcie pod opiekę emigrantów tutejszych.

III. Zażądać od Wydziałów powiatowych w powiatach północno-wschodnich, sprawozdania, czy w dalszym powiecie istnieje ruch emigracyjny w kierunku do Brazylii; wydziałom powiatowym, które dadzą odpowież twierdzącą na poprzednie pytanie udzielić autentycznych wiadomości o warunkach emigracyi do Brazylii z poleceniem zakomunikowania ludności wiadomości tych w sposób niebudzący podejrzenia zachęty do emigracyi, a to celem sparaliżowania akcyi ajentów rozpuszczających niedorzeczne baśnie o szczęściu jakie emigrantów oczekuje.

Informacyi tych udzielić c. k. notaryuszom w powiatach zagrożonych gorączką brazylijską z prośbą, ażeby ci przy sposobności sporządzania kontraktów sprzedaży gruntów, starali się wybadać, czy sprzedający chcą emigrować i chronili ich przed wyzyskiem.

V. Udać się do Koła polskiego z prośbą o wyjednanie utworzenia w stolicy stanu Parana w Brazylii konsulatu austr., z dodatkiem by konsulem został Polak lub Rusin, a przynajmniej, by ewentualny konsul władał językiem polskim.

VI. Zasięgnąć opinii prof. Dra Józefa Siemiradzkigo znającego stosunki kolonii polskich w Brazylii, oraz p. Edmunna Zaporskiego w Curytybie, b. dyrektora kolonizacyi tamże czy i w jakim kierunku mogłyby być nawiązane stosunki handlowe z koloniami polsko-ruskimi w Brazylii a korzyścią dla przemysłu krajowego.

VII. Na prośbę tutejszego Towarzystwa św. Rafała udzielić subwencyi w kwocie 300 złr. na koszta wyprawy Prof. Siemiradzkiego do Udine i Genui dla zbadania losu wychodźców do Brazylii tamże.

W myśl uchwały ad 2. ma zaszczyt Wydział krajowy upraszać ck. Prezydyum o wyjednanie za pośrednictwem ck. władz centralnych od konsulasów austr. w Hamburgu, Bremie i Genui informacyi o losie naszych emigrantów tamże, a mianowicie gdzie bywają umieszczeni przed odpłynięciem, w jakich warunkach i jakim kosztem, czy niebywają tam wyzyskiwani, oraz jakich należy użyć środków dla ochrony ich przed wyzyskiem i od ambasady austryackiej w Rio Janeiro prócz tych informacyi, także wskazówek i dokładnych wiadomości o systemie kolonizacyi w Brazylii, a specyalnie, w którym stanie i na jakich warunkach otrzymują ziemię nasi emigranci i czy nie są przymusowo lub podstępem używani do robót na plantacyach kawy, który stan zdaniem ambasady byłby dla nowych emigrantów najodpowiedniejszym

Raczy zarazem c. k. Prezydyum wyjednać u władz centralnych polecenie ambasadzie austryackiej w Rio Janerio ażeby roztoczyła opiekę nad wychodźctwem naszem i starała się u rządu brazylijskiego wyjednać dlań jak najlepsze warunki.

Wydział krajowy uważa wzmagający się u nas ruch emigracyjny za objaw ujemny, szczególniej zaś emigracyę przesiedlną gdyż ruchowi zarobkowemu nie można odmówić pewnych stron dodatnich; gdy jednak ruchu emigracyjnego powstrzymać nie sposób, pragnie przynajmniej w myśl poleceń Wysokiego Sejmu złagodzić ujemne ich skutki, a przedewszystkiem, o ile to w jego mocy uchronić emigrujących włościan od wyzysku i za granicą i w kraju. Wedle zgodnych z różnych stron kraju wiadomości ludność emigrująca bywa wyzyskiwaną w kraju przez ajentów emigracyjnych i faktorów głównie przy sposobności przekradania jej za granicę, z powodu odmawiania przez ck. władze polityczne paszportów. Oczywista, że gdzie stoi na przeszkodzie niespełniony obowiązek służby wojskowej, tam jest odmowa paszportu i przytrzymanie emigrującego zupełnie azasadnionem, niejednokrotnie jednak i bez tego powodu odmawiają polityczne władze powiatowe paszportów a krakowska policya i posterunki żandarmeryi przytrzymują i zwracają do miejsc przynależności wychodźców w mylnem przekonaniu, że w ten sposób da się ruch emigracyjny stłumić. Tymczasem kto postanowił emigrować, szuka sobie dróg innych i oddaje się w opiekę przemytników, faktorów i ajentów, srogo tę opiekę przepłacając. Większą jeszcze szkodę ponoszą ci, co sprzedali już swe gruta, i z resztką grosza po spłaceniu długów i karty kolejowej ewentualnie i przejazdu morzem wyjeżdżają, po przytrzymaniu ich bowiem nie mają już tu możność utrzymania się i oddają się na łaskę i niełaskę faktorów.

Wydział krajowy upraszaŚwietne c. k. Prezydyum o wzięcie pod rozwagę tej okoliczności i wydanie odpowiednich poleceń podwładnym organom, oraz o polecenie ck. żandarmeryi, by z całą energią w powiatach dotkniętych gorączką emigracyjną czuwała nad ajentami którymi są najczęściej karczmarze, i chroniła lud wiejski przed wyzyskiem, nie wątpiąc zresztą, że Świetne Prezydyum tej sprawy nie spuszcza z oka.

Wreszcie w myśl poleceń Wysokiego Sejmu Wydział krajowy ma zaszczyt upraszać o zakumunikowanie mu wydanych przez Świetne Prezydyum w tej sprawie zarządzeń celem udzielenia analogicznych poleceń Wydziałom powiatowym oraz o przedstawienie ewentualnych wniosków.

Skoro Wydział krajowy otrzyma odpowiedź, w sprawie rozesłania kwestyonaryusza c. k. Starostwom, zostanie Świetnemu Prezydyum udzielona potrzebna ilość egzemplarzy.

Lwów, dnia 21. marca 1895.

Odezwa!

W odpowiedzi na cenną odezwę z 21. marca b. r. l. 12553 mam zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi krajowemu, że równocześnie przedstawiłem Wysokiemu c. k Ministerstwu spraw wewnętrznych prośbę Świetnego Wydziału krajowego o informacye u c. i k. poselstwa w Rio Janeiro i c. i k. konsulatów w Hamburgu, Bremie i Genui w sprawie wychodźctwa włościan.

Kwestyonaryusz, który Świetny Wydział krajowy wygotował w tej sprawie, chętnie rozeszlę c. k. Starostwom, skoro go otrzymam.

Pozwalam sobie jednak zauważyć, że emigracya do Stanów Zjednoczonych Ameryki północnej, która szerzyła się głównie w Galicyi zachodniej a która od kilku lat znacznie i stale się zmniejsza, zupełnie inne ma cechy niż emigracya do Brazylii. Pierwsza jest przeważnie tylko przemijającą; włościanie wyjeżdżają po największej części bez rodzin a zawsze z zamiarem powrotu, pragnąc w Ameryce zarobić fundusz na podniesienie gospodarstwa i poprawienie bytu. Emigranci do Brazylii wyrzekają się z góry zamiaru powrotu, wysprzedają całe mienie i wyjeżdżają z rodzinami, aby tam się osiedlić.

Z tego może właśnie powodu emigracya do Brazylii nie przybrała dotychczas znaczniejszych rozmiarów, zwłaszcza wobec utrudnień, które napotykają wychodźcy w przebyciu granicy włoskiej, w wyzyskaniu wolnego przejazdu przez morze i w zyskaniu ziemi lub stósownego zatrudnienia w Brazylii.

Szczegółowe informacye otrzymane w tej mierze z Brazylii ogłaszam za pośrednictwem c. k. Starostw włościanom a przez Gazetę lwowską szerszej publiczności. Jeżeli powiedziałem wyżej, że ruch emigracyjny do Brazylii nie przybrał znaczniejszych rozmiarów, to nie myślę wcale przeczyć gorączce emigracyjnej, która szerzy się wśród włościan w wschodniej Galicyi. Gorączkę tę odwodzącą ludność od pracy a zachęcającą do bezczynnego wyczekiwania na spełnienie się obietnic agentów domorosłych, będącą zaś wypływem wrodzonej włościanom łatwowierności w pogłoski, które im się podobają, uważam za objaw bardzo niepomyślny i staram się działać przeciw niemu. Gorączka ta ogarnęła powiaty: Bobrecki, Brodzki, Żółkiewski, Przemyślański, Złoczowski, Lwowski i Kamionecki, objawia się zaś sporadycznie w powiatach Cieszanowskim, Rawskim, Rohatyńkim.

Po kilka osób nie więcej niż 4 wyemigrowało dotychczas z powiatów Brzozowskiego, Kolbuszowskiego, Łańcuckiego, Śniatyńskiego, Tarnobrzeskiego, Tłumackiego.

W powiecie Bobreckim w 59 gminach 389 rodzin, składających się z 1786 osób i 61 osób bez rodziny zamierza emigrować, 15 osób sprzedało majątek nieruchomy wartości 4.030 zł. sąsiadom.

Z powiatu brodzkiego, z 16 gmin wyemigrowało 37 rodzin o 163 osobach i 5 osób bez rodzin; 35 osób sprzedało majątek nieruchomy wartości 17.868 zł. 35 sąsiadom i 4 osobom obcym, nadto zamierza emigrować około 100 rodzin jeszcze.

Z powiatu Żółkiewskiego, z 19 gmin zamierza emigrować 117 rodzin o 565 osobach i 36 osób bez rodziny, 13 osób sprzedało majątek nieruchomy wartości 5985 zł. 6 sąsiadom i jednej obcej osobie.

W powiecie Przemyślańskim objawia się ruch emigracyjny w 31 gminach, emigrowało z nich 72 rodzin o 278 osobach i 28 osób bez rodziny, zamierza zaś wyemigrować 400 osób, majątek nieruchomy sprzedało 35 osób za 9040 zł. 30 sąsiadom i 5 obcym.

Z powiatu złoczowskiego z 17 gmin emigrowało 9 rodzin o 47 głowach i 7 osób bez rodziny; 10 osób sprzedało sąsiadom majątek nieruchomy wartości 11.000 zł, wielu zamierza emigrować a 24 sprzedało z tego powodu majątek.

W powiecie Lwowskim z 8 gmin emigrowało 3 rodziny o 12 głowach i 1 osoba bez rodziny; majątek nieruchomy sprzedało 3 za 390 zł. sąsiadom i 12 osób sprzedało majątek, zamierzając emigrować.

W powiecie Kamioneckim z 41 gmin emigrowało 101 rodzin o 470 głowach i 23 osób bez rodzin; 94 osób sprzedało majątek za 24.512 zł. sąsiadom, 34 osób sprzedało majątek zamierzając emigrować. Z innych powiatów nikt nie emigrował dotychczas do Brazylii.

Szczegóły powyższe odnoszą się do czasu od 1. stycznia 1894 do 28. lutego 1895 r.

Zanim Świetny Wydział krajowy otrzyma odpowiedzi na rozesłany kwestyonaryusz, zawcześnie byłoby omawiać przyczyny emigracyi. Zauważyć jednak muszę, że nie pośledną tu gra rolę zwykła u ludu wschodnio galicyjskiego łatwowierność w byle jakie obietnice, ślepe naśladownictwo sąsiadów bez badania celu i pobudek ich działania. Nic więc dziwnego, że oprócz niejakiego Gergoleto w Udine, który przez pewien czas wyłudzał listownie od włościan pieniądze, nie agitował w kraju inny obcy agent; natomiast sprytniejsi włościanie, chcąc łatwo coś zarobić albo tanio wyłudzić grunt im potrzebny, namawiali innych do wychodźctwa, pisywali im listy i rozszerzali potworne wieści o korzyściach, które oczekują emigrantów a jako swojacy znajdowali zawsze chętny posłuch.

Kilkadziesiąt takich indywiduów ukarano sądownie lub administracyjnie, w żadnym jednak przypadku nie sprawdzono, by działały w porozumieniu z obcymi agentami lub na ich rachunek.

Co do przeszkód, które władze polityczne i policyjne czynią wychodźcom, to utyskiwania z tego powodu opierają się wyłącznie na przesadnych żalach wychodźców lub na zupełnej nieświadomości stanu rzeczy. Przedewszystkiem zauważyć należy, że jeżeli kto pragnie emigrować bez zamiaru powrotu, to objawia wcale niedwuznacznie wolę wystąpienia ze związku Państwa; w takim przypadku nie może być mowy o wydaniu paszportu, lecz tylko o potwierdzeniu, że emigrant wystąpił ze związku państwa. Takiego potwierdzenia nie można odmówić temu, kto dopełnił powinności wojskowej, inne zaś osoby potrzebują pozwolenia, którego w miarę okoliczności udziela pierwsza, druga lub trzecia instancya. O takie potwierdzenia lub pozwolenie emigranci nigdy się nie ubiegają, proszą tylko o paszport

Wydanie paszportu czasowo emigrującym osobom oprócz względów na służbę wojskową i opłatę taksy wojskowej zależy także od wykazania się funduszem na podróż, bez którego władze państw ościennych nie wpuszczają emigrantów na swoje terytoryum a bez którego emigranci najczęściej — w drodze lub już w Brazylii — dostają się w ręce niesumiennych agentów. Że emigranci zazwyczaj nie mogą odpowiedzieć tym warunkom, a wskutek tego nie mogą uzyskać paszportu — to daje wprawdzie powód do utyskiwań, ale nie świadczy wcale, by władze postępowały zbyt surowo lub niewłaściwie. Owszem emigranci, którzy dopełnili ciężących na nich obowiązków i mają fundusz na podróż, uzyskają paszport bez trudności, lekkomyślne jednak wydawanie paszportów narażałoby ludność na fatalne następstwa i byłoby wręcz rzeczą zdrożną. Dlatego też akcya, któraby zapewniła emigrantom opiekę podczas podróży i po przybyciu do Brazylii powitam z radością i jak obecnie popieram usiłowania Towarzystwa św. Rafała, tak samo akcyi tej użyczę wszelkiej pomocy.

Lwów dnia 5. maja 1895.

Badeni.

Odezwa!

Odwołując się do cennego pisma z 21. marca b. r. l. 12553, mam zaszczyt oznajmić Świetnemu Wydziałowi krajowemu, że w sprawie wychodźctwa do Brazylii otrzymałem następujące szczegóły od c i k konsulatu generalnego w Genui.

Brazylijskie Stowarzyszenie emigracyjne (Societa brasiliana metropolitana) zobowiązało się wobec rządu brazylijskiego pod bardzo korzystnymi warunkami w przeciągu lat 10 wprowadzić do kraju milion emigrantów religii katolickiej (co najmniej po 100.000 rocznie) i rozdzielić ich jako rolników po nieuprawnych obszarach we wszystkich Stanach tego rozległego kraju.

Najwięcej emigrantów, bo przeszło pół miliona, pozyskano dotychczas z Włoch.

Ponieważ jednak nie było możliwie całego kontyngentu robotników rolniczych dostarczyć z jednego państwa, towarzystwo emigracyjne przez agentów swoich rozpoczęło agitacyę po innych państw. Zwrócono mianowicie uwagę na Monarchię austryacką a w niej przedewszystkiem na Galicyę, skąd obiecywano sobie obfity połów.

Że zamiar powiódł się całkowicie, dowodzi gorączka emigracyjna, która opanowała ludność wiejską we wschodniej części kraju mniej więcej od roku i ciągle się szerzy. Jaką zaś wagę agenci brazylijskiego towarzystwa emigracyjnego przywiązują do wychodźctwa z Galicyi, wynika z krążącaj w Genui pogłoski, jakoby towarzystwu temu powiodło się nawiązać stosunki z lwowskim komitetem Stowarzyszenia św Rafała z tak pomyślnym wynikiem, iż komitet zobowiązał się, nie określając terminu, dostarczyć 50.000 chłopów galicyjskich pod warunkiem, że otrzymają wolny przewóz i będą mogli osiedlić się w Brazylii według swego wyboru.

Poszukiwania za skłonnymi do wychodźctwa odbywają się z całą bezwzględnością, a że układ zawarty z rządem brazylijskim zapewnia towarzystwu emigracyjnemu niemałe korzyści, organa tego towarzystwa nie przebierają w środkach, aby zyskać jak najwięcej klientów. W następstwie tego cały szereg agentów i subagentów uważa emigrantów za źródło obłowienia się a nie wahają się z tego korzystać także inne osoby, które w jakikolwiek sposób zetkną się z emigrantami. Niesumiennym agentom ułatwia wyzyskiwanie to, że wychodźcy nie znają języka i stosunków kraju, a w podróż wybierają się bez przygotowania na los szczęścia. Stają się więc łupem oszustów tak w Genui aż do chwili odjazdu, jak w Brazylii po przybyciu.

Z tego powodu c. i k. konsulat w Genui z całą stanowczością odradza wybór drogi przez Włochy a mianowicie przez port genueński.

Zaledwie wychodźcy koleją przybędą na dworzec główny w Genui, rzuca się na tych biedaków zgraja oberzystów i przewodników (jestto typ oszustów swego rodzaju) i ofiaruje usługi, ostrzegając przed oszustami i proponując, że będą im dopomagali aż do chwili wsiadania na okręt i dostarczą dobrego a taniego mieszkania. Następnie prowadzą ich do najgorszych nor w przystani, gdzie za najlichsze pomieszczenie w ciasnych, zadusznych i ciemnych kryjówkach, wydzierają wychodźcom ostatni grosz a gdyby on nie starczył, bez litości zabierają odzież. Jako dowód bezwstydnego zdzierstwa służyć mogą rachunki oberżystów złożone u władzy policyjnej genueńskiej, według których n. p. sześciu wychodźcom, między którymi było dwoje niemowląt, za nocleg, zupę, gotowane mięso i 3 flaszki t. zw. wina (raczej zafarbowanej wody) kazano zapłacić 32 lirów. Inni czterej emigranci musieli za zupę, sztukamięs, nieco sałaty i 2 flaszki wina zapłacić 40 lirów, a więc sumę, która trzykrotnie przewyższa ceny w dobrych restauracych. Jeszcze gorzej wychodzą ci, którzy mają ze sobą trochę gotówki, użyją pośrednictwa tych wampirów przy wymianie. Pewien emigrant z Galicyi dawszy oberżyście notę stureńskową do wymiany otrzymał od niego 100 lirów, z zapewnieniem, że tyle wypada według kursu. Inny dał całą swoją gotówkę wynoszącą 400 lirów do wymiany. Wsiadłszy już na okręt, dowiedział się, że mu wydano 20 fałszywych sztuk złotych monet. Pewien Tyrolczyk

zapłacił 145 lirów za przewóz. Wkrótce po odjeździe na wysokości Sawony parowiec popsuł się i musiał wrócić do portu. Tyrolczyk zażądał od agenta, u którego kupił kartę okrętową, zwrotu zapłaconej kwoty, otrzymał jednak odpowiedź, że nie ma do tego prawa, lecz tylko do przewozu na innym okręcie Agent pomimo tego przyobiecał mu postarać się przynajmniej o częściowy zwrot jego pieniędzy, uzyskał u przedsiębiorstwa przewozowego zwrot całej zapłaconej sumy a Tyrolczykowi dał 25 lirów, mówiąc, że wydobycie tej kwoty kosztowało go wiele wysiłku.

Zbrodnicze wyzyskiwanie wychodźców wzmaga się tak dalece, że nietylko dzienniki omawiają je z oburzeniem, lecz nawet władza policyjna wytoczyła dochodzenie karne przeciw najbardziej skompromitowanym agentom i dostarczyła tak obciążających dowodów, że 24 ajentów i oberżystów zasądzono na grzywny od 75 do 500 lirów.

Położenie wychodźców z Austo-Węgier i wogóle z obcych krajów jest o tyle gorsze w porównaniu z położeniem wychodźców włoskich, że tamtejsza rada Stanu za zgodą Ministerstwa do emigrantów obcych wsiadających na okręty w portach włoskich postanowiło niestósować przepisów ustawy o emigracyi i odmawia im korzyści, które w § 19 tej ustawy przyznano emigrantom włoskim pod względem mieszkania i zaopatrzenia się do chwili odjazdu.

Jeszcze niepomyślniejsze i bardziej opłakane jest położenie wychodźców wtedy, gdy po trudach długiej podróży morskiej, pełnej niebezpieczeństw i udręczeń, dostaną się do miejsca przeznaczenia. Tu znowu oszukańczy agenci i bezsumienni posiadacze plantacyi wyzyskują ich w najhaniebniejszy sposób a wyjątkowo tylko emigranci liczyć mogą na ziszczenie warunków, pod którymi ich zaangażowano.

O. Piotr Colbacchini, misyonarz i członek włoskiego towarzystwa św Rafała opieki na emigrantami, który niedawno wydał wyśmienite dzieło emigracyi włoskiej do Brazylii i stosunkach w tym kraju, opowiada jako świadek naoczny, że pewna karawana wychodźców włoskich, aby dostać się na miejsce przeznaczenia, musiała pieszo przejść 70 *km* bezdroża górskiego a przebywszy po czterech dniach niewymownych trudów, spotkała się z nowemi rozczarowaniami.

Wychodźców w miarę tego, jak okazuje się mniejsze lub większe zapotrzebowanie sił roboczych, rozdzielają między posiaczy plantacyi t. z. „fazendeiros“, którzy starają się ich pracę wyzyskać o ile się tylko da za najlichsze pomieszczenie i najgorsze pożywienie, żądając pełnienia jak najcięższych robót, aby za opłatę przewozu uzyskać odszkodowanie tem pewniej i tem prędzej, że, jak doświadczenie uczy, emigranci często giną wnet po przybyciu nie mogąc znieść klimatu, złej żywności, lub ulegając febrze i innym epidemiom. Dopiero po wielu latach wyczerpującej pracy i niedostatku udaje się niektórym wychodźcom wyswobodzić się i uzyskać znośną egzystencyę.

Prawa wyboru miejsca i pracy ani opieki u władz brazylijskich nie można się spodziewać. Rząd brazylijski ma z pewnością najlepsze intencye, braknie mu jednak sił, aby je przeprowadzić, braknie mu energii i należytej organizacyi. Organa podrzędne urzędujące w ogromnem oddaleniu od władzy centralnej postępują samowolnie, egoistycznie i stronniczo.

W roku 1894 w Genui wsiadło na okręty 1776 wychodźców z Austro-Węgier, z tego mężczyzn 1018, kobiet 367, chłopców 175, dziewcząt 216. Według zatrudnienia: kapitalistów 47, kupców 46, rzemieślników 163, rolników 1520.

Z pomiędzy tych wychodźców udało się do La Plata 459, do Brazylii 1097, do północnocnej Ameryki 168, do środkowej Ameryki 42, do Australii 10.

O własnym koszcie jechało osób 686, na koszt rządu brazylijskiego osób 1090.

Lwów dnia 15. lipca 1895.

Badeni w. r.

Alegat 8. do sprawozd. z czynności Dep. II.

Curityba 19. czerwca 1895.

Wysoka Izbo!

W odpowiedzi na zapytanie mi podane w piśmie z dnia 21. marca b. r. przez Wysoki Wydział krajowy mam honor donieść co następuje. Emigracya polska do Brazylii rozpoczęła się w roku 1869 do stanów S. Catharina i Perana, później do stanów Rio de Janeiro, S. Paulo i Rio Grande do Sul. W stanie Parane osiadło najwięcej kolonistów polskich, a szczególnie Galicyanie zaludnili liczne kolonje rządowe w Paranie. W 50 kolonjach Parany mieszkają przeważnie koloniści Polacy. Wychodźtwo z Galicyi datuje od roku 1875, a dzisiaj liczy tysiące rodzin rolniczych, osiadłych w kwitnących kolonjach, jakiemi są — Muricy, Zacharias a mianowicie Homar Coelho, którą nazywają spichlerzem miasta Kurityby. Pracowitość i oszczędność imigranta polskiego sprawiły, iż stan gospodarzy polskich jest dobry, a nawet zamożny. Kolonista pracuje na własnej roli, którą otrzymał od rządu po cenach nizkich, na długi kredyt.

Przepisy i warunki kolonizacyjne są dzisiaj te same, jakie były przed rokiem 1888. Całą kolonizacyą kieruje rząd. Do bieżącego roku kierował kolonizacyą rząd centralny w Rio de Janeiro i płacił wydatki na nią. Teraz rząd centralny oddał stanom całą sprawę kolonizacyjną; każdy stan powinien podług swoich dochodów kolonizować, co dla małych i biednych stanów jest niepodobieństwem. Rząd centralny dlatego corocznie wyznacza na każdy stan na cele kolonizacyjne w budżecie pewne kwoty. Na rok 1895 Parana otrzymała 150.000 milreis, S. Catharina 200.000 milreis.

Kolonje pozakładano blisko miast, lub utworzono nowe miasta na kolonjach. Dawniej rozdawano loty po 10 do 50 mórg (morga po 2553 m^2), dzisiaj mierzą się większe loty — po 20 do 25 hektarów (77 do 98 mórg). Cena gruntów rządowych reguluje 5 do 10 reis za bracę kwadratową (4.84 m^2), czyli po 5 do 10 milreis za morgę. Darmo grunta rząd nie daje, ale sprzedaje na kredyt po 6 lat Domki postawione na lotach powinien kolonista rządowi także zapłacić, jeżeli tenże domek postawił. Inne łaski rządowe, jak przewóz kolonisty z portów na kolonje, żywienie go tedy i jakiś czas na barakach, nasiona i narzędzie kolonista nie spłaca. Po otrzymaniu lotu od władzy kolonjalnej powinien kolonista brać się do pracy i zasiewu swojej roli, zbudować domek, jeżeli go niema na locie, i mieszkać na gruncie. Władze się dalej nie troszczą, czy dobrze lub źle gospodaruje. Drogi bywają kosztem rządu robione, koloniści powinni je dalej utrzymać. Nim kolonista nie spłaci długu rządowi nie pobiera tytułu własności (titulo definitivo), ale tylko tytuł prowizoryczny (titulo provisorio). Nie wolno koloniście przed spłaceniem swojego długu hypotekować lot, zaciągać dług lub sprzedawać grunt. Wolno mu tylko sprzedać zasiew lub swoje żniwo, bydło i t. p. Spłaciwszy dług rządowi a mając titulo definitivo w ręku kolonista może robić z lotem i z własnością bez pozwolenia gubernatora, co mu się zdaje, jak narodowiec.

Urząd kolonizacyjny sprawuje w stolicy Delegat de terras e colonisacao (delegat ziemski), który podlega gubernatorowi. Delegatowi podlegają szefowie kolonij i komisyj kolonizacyjnych, którzy przyjmują kolonistów do osiedlenia, i mają całą władzę na kolonjach. W portach, pod dozorem delegata ziemskiego, przyjmują kolonistów i przesyłają ich na miejsca wyznaczenia ajenci emigracyjni.

W stanach południowych Parana, S. Catharina i Rio Grande Sul, gdzie rząd ma liczne kolonje, emigrant osiedla się na swojej roli, a mało kto idzie jako zarobnik do miast lub na fazendy. Inak się dzieje w północnych stanach S. Paulo, Rio de Janeiro, Minas Geraer i w innych, gdzie bogaci fazenderowie kawy potrzebują tysiące robotnika. Rząd tutaj kolonij nie ma, a kolonista, który nie ma grosza na zakupno gruntu, jest zmuszony iść do fazenderów na zarobek. Wyjątek robi stan Espisito Santo, na północ od Rio de Janeiro, leżący w strefie tropikalnej. Rząd ma tam liczne osady kwitnące, zaludnione przez Niemców i Włochów. Grunta bardzo urodzajne do kawy.

Rząd brazylijski nie oszczędza grosza na kolonizacyę. Nadużycia i wyzyski, które się tu i ówdzie trafiają, pochodzą od niepraktycznych i niesumiennych urzędników, których wszędzie na świecie mamy. W wielu wypadkach temu sami koloniści winni, gdyż pomiędzy ludźmi spokojnymi przybywają także indywidua burzliwe i zanadto wymagające. Ciężko, a nawet niebezpiecznem jest w tym kraju, gdzie polityka gra wszędzie rolę, prywatnej osobie się żalić u góry lub orędować emigrantem, a tem więcej na urzędników wyższych. Jedyny posłuch i wpływ mają konsulowie. Polski kolonista dotychczas stoi i bez tej obrony, gdyż konsulami są innonarodowcy — a nie Polacy.

Takie są warunki i usposobienia rządu brazylijskiego względnie kolonistów. Przytoczyć powinno się, iż emigracya niemiecka w Brazylii jest najbardziej poważaną, gdyż sprytem i inteligencyą opanowała handel i przemysł tutejszy i prześcigła swoją solidarnością wszystkie inne narodowości. Za Niemcami idą górą Włosi, którzy rok rocznie pchają do Brazylii tysiące rodzin, a to zarobiwszy grosza na kolonjach, garną się masami jako wendziarze do miast i wszelkich kątów brazylijskich — dla zysku. Tylko nasz pracowity niepraktyczny ludek czepi się roli a mało kto zakłada w mieście handelek. Z tego wynika, iż pot polski żywi cudzych, a nawet wrogich jemu obywateli w Brazylii.

Tutaj miejsce zwrócić uwagę Wysokiego Wydziału na żyzny rynek produktów krajowych w Brazylii, które do dzisiaj nas nie dochodzą. Tysiące rodzin polskich kupują wyroby cudze a nie krajowe. Szczególnie cesarstwo niemieckie dostarcza większą część wyrobów tutaj sprzedanych kolonistom. Miliony marek idą z Brazylii do fabrykantów i kupców niemieckich w Europie. Piwa, likiery, wina węgierskie i reńskie, mąka pszenna, konserwy, szynki, ser, masło, sól, najrozmaitsze narzędzia, żelastwo, gwoździe, porcelany, szkło, papier i wyroby z tegoż, tkaniny z lnu, wełny, bawełny, jedwabiu, produkta regarnicze, skóry, obuwie, chemikalie i setki tysięcy drobnych produktów przemysłu krajowego sprzedaje się w Brazylii z większym zyskiem niż w kraju, chociaż płaca celna jest wygórowaną bo po 40 do 60% ad valorem.

Domy kupieckie tutejsze mają w portach naszych swoje składy i komisarza, który po zapłaceniu cła na komorze celnej (alfandega) towary na miejsce odbytu wysyła. W Paranie głównym portem jest Paranagua, skąd koleją żelazną do Kurityby dzień podróży. Parowce niemieckie z Hamburga i Bremen wprost jadą do Rio de Janeiro, Santos, Paranagua, i dalej na południe co miesiąc 4 razy.

Kupcy tutejsi sprzedają towary odbiorcom za gotówkę, lub na kredyt. Tenże daje się na 3 miesiące a potem odbiorca płaci 6%. Wyzyskania kredytu w Brazylii są wypadki, a przeto potrzeba nieco ostrożnie z nim obchodzić się, gdyż nie brak spekulantów cudzej własności.

Mego zdania z kraju już dawniej powinno się przesyłać wyroby swojskie, gdyż jest gdzie, i do swoich, a tak krajowi i koloniście w Brazylii wygodzić. Wielkie i czas tracące rokowanie nie powinno robić, lecz brać się do dzieła. Każdy kupiec lub przemysłowiec może po otrzymaniu pozwolenia na otwarcie handlu i zapłaceniu kwoty komorze miejskiej, gdzie zakłada handel, rozpocząć swój interes jak inni cudzoziemcy robili i robią.

Powyższe szczupłe objaśnienie proszę przyjąć łaskawie. Na dalsze usługi pozostaje

z wysokim szacunkiem

Saporski.

Alegat 9. do sprawozd. z czynności Dep. II. (Emigracya) za r. 1895.

Wykaz pocztowych przesyłek pieniężnych,

nadesłanych w r. 1894, z Ameryki do Galicyi, zestawiony przez c. k. Dyrekcyę poczt i telegrafów we Lwowie.

L. p.	Nazwa powiatu	Liczba przesyłek	Ogólna suma pieniężna w złr.	L. p.	Nazwa powiatu	Liczba przesyłek	Ogólna suma pieniężna w złr.
1	Biała	401	17.325	39	Myślenice	240	20.068
2	Bóbrka	222	7.663	40	Nadwórna	9	225
3	Bochnia	110	3.058	41	Nisko	1.092	61.202
4	Bohorodczany	11	168	42	Nowytarg	1.488	136.825
5	Borszczów	635	17.675	43	Pilzno	1.765	129.749
6	Brody	519	14.924	44	Podhajce	68	1.341
7	Brzesko	738	36.339	45	Przemyśl	173	3.903
8	Brzeżany	398	10.556	46	Przemyślany	113	2.512
9	Brzozów	392	31.011	47	Rawa	63	2.845
10	Buczacz	403	10.418	48	Rohatyn	1.104	178.730
11	Chrzanów	98	6.113	49	Ropczyce	1.109	52 187
12	Cieszanów	42	625	50	Rudki	9	225
13	Czortków	172	5.762	51	Rzeszów	689	42.864
14	Dąbrowa	884	36.179	52	Sambor	1.354	76.606
15	Dobromil	258	5.627	53	Sanok	2.240	221.335
16	Dolina	332	13.346	54	Sącz nowy	481	33.362
17	Drohobycz	412	9.583	55	Skałat	590	12.282
18	Gorlice	4.256	288.873	56	Śniatyn	45	1.223
19	Gródek	24	675	57	Sokal	209	6.480
20	Grybów	1.303	81 621	58	Stanisławów	215	6.999
21	Horodenka	10	152	59	Staremiasto	29	750
22	Husiatyn	270	5.796	60	Stryj	56	2.316
23	Jarosław	219	5.442	61	Tarnobrzeg	791	37.014
24	Jasło	4.093	329 547	62	Tarnopol	412	8.529
25	Jaworów	60	2.235	63	Tarnów	1.313	63.793
26	Kałusz	256	8.091	64	Tłumacz	266	5.632
27	Kamionka	185	3.742	65	Trembowla	219	5.439
28	Kolbuszowa	1.406	86.951	66	Turka	13	289
29	Kołomyja	89	3.297	67	Wadowice	67	3.112
30	Kosów	70	3.230	68	Wieliczka	224	4.771
31	Kraków	950	24.493	69	Zaleszczyki	265	6.455
32	Krosno	1.205	113.289	70	Zbaraż	173	3.333
33	Limanowa	54	4.664	71	Złoczów	494	16.475
34	Lisko	1.034	96.313	72	Żółkiew	191	5.491
35	Lwów	267	7.277	73	Żydaczów	3	81
36	Łańcut	1.404	67.818	74	Żywiec	38	2.522
37	Mielec	2.417	140.531		Razem	43.365	2,656.983
38	Mościska	56	810				

Uwaga: Wykaz ten nie obejmuje wszystkich przesyłek pieniężnych, przeznaczonych dla adresatów w Galicyi. Wiele bowiem przesyłek pieniężnych dostaje się z Ameryki za pośrednictwem banków w Pradze, Wiedniu i Budapeszcie. Banki te wysyłają otrzymane kwoty dalej, jako swoje posyłki pieniężne, wobec czego nie podobna sprawdzić ich pochodzenia. Wobec bardzo rozpowszechnionego zwyczaju używania pośrednictwa banków należy przyjąć, że ogólna suma przesyłek pieniężnych z Ameryki do Galicyi jest o wiele większą. Wykaz ten nie zawiera także żadnych danych, któreby stwierdzały, że przesyłki te pochodzą od emigrantów. Świadczy jednak o tem dostatecznie okoliczność, że największe sumy przesyłek pieniężnych wypadają na powiaty o najsilniejszem natężeniu ruchu zarobkowego do Ameryki północnej, że w przeważnej części przeznaczone są dla poczt o wiejskim okręgu doręczeń, a wreszcie, że ruch handlowy między Galicyą a Ameryką, o ile istnieje, nie jest bezpośrednim, wobec czego trudno inaczej tłómaczyć pochodzenie tych przesyłek, jak że są to oszczędności emigrantów.

SPRAWOZDANIE

z czynności

Departamentu III. Wydziału krajowego

za czas od 1. grudnia 1894 do 15. listopada 1895 r.

Departament III.

Szef Departamentu Antoni Jaxa Chamiec, Członek Wydziału krajowego i zastępca Marszałka krajowego w Wydziale krajowym.

Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej Sankcyi.

Ustawy o zakładaniu i urządzeniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci, oraz o władzach nadzorczych miejscowych i okręgowych dla szkół ludowych w Galicyi i Krakowie.

Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 23. maja 1895 użyczyć Najwyższej sankcyi uchwalonym przez Wys. Sejm na posiedzeniach w dniu 24. 29. stycznia 1895 projektom ustawy o zakładaniu i urządzeniu publicznych szkół ludowych i obowiązku posyłania do nich dzieci i ustawy zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 25. czerwca 1873 dz. u. kr. Nr. 255 o władzach nadzorczych miejscowych i okręgowych dla szkół ludowych w Galicyi i Krakowie.

Subwencyonowanie budowy teatru miejskiego we Lwowie

Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z dnia 10. maja 1895 zatwierdzić uchwałę Wys. Sejmu z dnia 8. lutego 1895 r., którą przyznano gminie miasta Lwowa na pokrycie z funduszu krajowego subwencyę w kwocie równającej się $^1/_3$ części ogólnych kosztów budowy jednak nie wyżej jak 300.000 zł. nie licząc wartości placu pod budowę, która ma być w ten sposób wypłaconą, że kraj przyjmuje zobowiązanie do płacenia procentów i rat amortyzacyjnych pożyczki przez gminę miasta Lwowa zaciągnąć się mającej.

Wydział krajowy reskryptem z dnia 11. maja 1895 L. 13187 zawiadomił Reprezentacyę miasta Lwowa o warunkach, pod jakimi przyznaną została przez Wys. Sejm subwencya na budowę teatru, wzywając tę Reprezentacyę, aby po powzięciu ostatecznej decyzyi co do wyboru placu pod budowę postarała się o wygotowanie planu budowy i przedłożyła go Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia wraz z kosztorysem, który według uchwały Wys. Sejmu będzie podstawą do cyfrowego oznaczenia subwencyi krajowej.

Po zatwierdzeniu przez Wydział krajowy planu i kosztorysu, ma Reprezentacya miasta Lwowa przedstawić Wydziałowi krajowemu projekt sfinansowania sprawy przez zaciągnięcie pożyczki pod możliwie najkorzystniejszymi warunkami, a na podstawie tych danych będzie mógł Wydział krajowy ocenić, jaka kwota z tytułu przyznanej subwencyi na pokrycie rat amortyzacyjnych i odsetek od pożyczki zaciągnąć się mającej do preliminarza budżetu krajowego na r. 1896 wstawioną być ma.

Wydział krajowy zwrócił zarazem uwagę Reprezentacyi m. Lwowa, iż według wyraźnego brzmienia uchwały sejmowej i objaśniającej intencyę Wys. Sejmu treści sprawozdania komisyi budżetowej, sprawa budowy teatru jest naglącą.

Na powyższe pismo nie otrzymał Wydział krajowy wprawdzie żadnej odpowiedzi, ale ze sprawozdań z posiedzeń Rady miejskiej, zamieszczonych w pismach publicznych, wiadomo, że Rada m. Lwowa rozpisała z terminem do końca stycznia 1896 konkurs na plany budowy teatru, zatem dopiero po rozstrzygnięciu konkursu będzie mogła Reprezentacya miasta zadość uczynić żądaniom Wydziału krajowego.

Do komisyi dla osądzenia planów budowy nowego teatru, powołała Rada miejska reprezentanta Wydziału krajowego, którego Wydział do-

piero wyznaczy; jako członków niearchitektów: Dra Antoniego Małeckiego, Karola Szayera i J. Kotarbińskiego; jako członków architektów z poza Lwowa: Odrzywolskiego z Krakowa, Dziekońskiego z Warszawy i Förstera z Wiednia, wreszcie jako architektów lwowskich: J. Janowskiego, prof. Zacharjewicza i dyr. Hochbergera.

Sprawy personalne.

Zmiany w składzie urzędników i sług Wydziału krajowego

Od ostatniego sprawozdania zaszły następujące zmiany w składzie urzędników i sług Wydziału krajowego.

a) W oddziale konceptowym: Dekretem z dnia 22 lutego 1895 L. 13.726 zamianował Wydział krajowy prowizorycznego aplikanta konceptowego Dra. Tadeusza Dwernickiego, aplikantem o niższem adjutum w rocznej kwocie 500 zł. Dr. Dwernicki został jednakowoż następnie na własne żądanie uwolniony ze służby krajowej z dniem 30. września 1895 r. (LW. 58.501/95.)

Dekretem z dnia 19. kwietnia 1895 L. 26.360 zamianował Wydział krajowy aplikanta konceptowego p Janusza Przygodzkiego, aplikantem o wyższem adjutum w rocznej kwocie 600 zł.

Dekretem z dnia 29. kwietnia 1895 L. 28.631 zamianował Wydział krajowy prowizorycznego aplikanta konceptowego p. Bolesława Czołowskiego, stałym aplikantem o niższem adjutum w rocznej kwocie 500 zł.

Uchwałą z dnia 16. września 1895 L. 58405, zamianował Wydział krajowy ucznia IV-go roku praw p. Janusza Onyszkiewicza bezpłatnym aplikantem konceptowym.

b) W oddziale rachunkowym: Dekretami z dnia 28. marca 1895 r. L. 8.016 zamianował Wydział krajowy pp. oficyała rachunkowego Edmunda Kopaczyńskiego adjunktem rachunkowym; asystentów rachunkowych Adama Mamczyńskiego i br. Aleksandra Lewartowskiego oficyałami rachunkowymi; aplikantów rachunkowych Stefana Kulczyckiego i Mikołaja Horodyskego, praktykantami rachunkowymi extra statum; aplikanta rachunkowego Franciszka Domiszewskiego, aplikantem rachunkowym o wyższem adjutum w rocznej kwocie 500 zł.; dyetaryuszów Wincentego Misińskiego i Antoniego Gorgoscha aplikantami rachunkowymi z systemizowanem niższem adjutum o rocznych 360 zł. Wincentego Misińskiego mianowano prowizorycznie.

Uchwałą z d. 28. marca 1895 L. 21.683 przeniósł Wydział krajowy adjunkta rachunkowego Wydziału krajowegc p. Mieczysława Schmitta na jego własne żądanie w stały stan spoczynku, a to na podstawie skonstatowanej przez lekarzy zupełnej niezdolności do dalszej służby.

c) W oddziale manipulacyjnym: Uchwałą z dnia 2. lipca 1895 L. 43.297 przyznał Wydział krajowy pisarzowi etatowemu p. Władysławowi Chmielewskiemu, dodatek osobisty do płacy w rocznej kwocie 100 zł. na tak długo, dopóki nie zostanie posunięty na posadę wyższą od obecnie zajmowanej.

Sprawy szkolne.

Wykonanie ustawy krajowej z d. 24. kwietnia 1894 dz. u. kr. Nr. 49, o kosztach zakładania i utrzymywania szkół ludowych i o funduszach szkolnych.

Wskutek wejścia w życie ustawy krajowej z dnia 24 kwietnia 1894, o kosztach zakładania i utrzymywania szkół ludowych i o funduszach szkolnych, przybyło Wydziałowi krajowemu wiele czynności.

Jeszcze przed wejściem w życie powyższej ustawy w miesiącach październiku, listopadzie i grudniu 1894 r. Rada szkolna krajowa przystępując do wydania nowych orzeczeń organizacyjnych dla wszystkich szkół ludowych w całym kraju, odniosła się do Wydziału krajowego po myśli końcowego ustępu art. 16. pomienionej ustawy, o objawienie w każdym poszczególnym wypadku zdania, jaką kwotę z dochodów własnego majątku opłacać mają miasta i miasteczka ponad 6% względnie 9% prestacyę wynikającą z ustawy.

W przeszło dwustu wypadkach musiał Wydział krajowy w ciągu nader krótkiego czasu, zbadać szczegółowo budżety, zamknięcia rachunkowe i inwentarze majątkowe gmin miejskich, i na tej podstawie wydać opinię po myśli postanowień ustawy. Wszystkie te sprawy zostały do 20. grudnia 1894, a zatem przed wejściem w życie ustawy kraj. z dnia 24. kwietnia 1894 załatwione, tak, że Rada szkolna krajowa mogła w właściwym czasie przystąpić do wydania orzeczeń organizacyjnych we wszystkich miastach i miasteczkach.

Przeciw wydanym przez Radę szkolną krajową w porozumieniu z Wydziałem krajowym orzeczeniom, wiele miast i miasteczek wniosło w ciągu r. 1895 rekursa do Ministerstwa oświaty. Rekursy te udzielała Rada szkolna krajowa do objawienia zdania Wydziałowi krajowemu który poddawał je ponownie badaniu i w miarę wyników, wypowiadał o nich swe zdanie, motywując je obszernie. Wydział krajowy musi tutaj zaznaczyć, że zwyjątkiem dwóch wypadków, w których wskutek zmienionych stosunków majątkowych rekurującego miasta, nałożona pierwotnie prestacya zniżoną została we wszystkich innych wypadkach rekurujące gminy miejskie opierały swe wywody przeważnie na twierdzeniu, iż wyższych prestacyi z tytułu posiadania majątku, opłacać nie są obowiązane, albo też zasłaniały się brakiem funduszów.

Wydział krajowy może tylko stwierdzić, iż przy wydawaniu opinii Radzie szkolnej krajowej w powyższych sprawach, miał zawsze na oku obok interesu funduszu szkolnego krajowego, także ten wzgląd, by gmin miejskich nie obciążyć zbytecznie wydatkami na płace nauczycieli.

Przy przypisywaniu gminom i obszarom dworskim prestacyj na płace nauczycieli na podstawie wydanych przez Radę szkolną krajową orzeczeń, przyszedł Wydział krajowy do przekonania, że Urzędy podatkowe, zestawiając wykazy opłacanych w gminach i obszarach dworskich podatków bezpośrednich postępowały niejednolicie. Mianowicie w licznych wypadkach okazało się, że nieuiszczali dotąd prestacyj szkolnych kontrybuenci, którym obowiązujące ustawy uwolnienia od tych prestacyj nie przyznały. Gdy nadto kilka urzędów podatkowych odniosło się wprost do Wydziału krajowego o wyjaśnienie różnych wątpliwości, Wydział krajowy po porozumieniu się w krótkiej drodze z Prezydyum kraj. Dyrekcyi skarbu i opierając się na §§. 12 i 13 instrukcyi z dnia 22. listopada 1894 Dz. u. kr. nr. 86. według których przypis prestacyj szkolnych na rzecz funduszu szkolnego krajowego należy do Wydziału krajowego, a w interesie tegoż funduszu leżało stworzenie stałej i jednolitej podstawy przy obliczaniu prestacyi szkolnych — wydał do wszystkich Urzędów podatkowych okólnik, wyjaśnił wszystkie sporne kwestye oraz wskazał Wydział krajowy, jak — jego zdaniem — w przyszłości w tym względzie postępować wypada.

Przedewszystkiem zwrócił Wydział krajowy uwagę Urzędów podatkowych, iż tak 3% dodatki okręgowe szkolne, jako też 6% prestacye na płace nauczycieli, powinne być obliczane od wszystkich podatków bezpośrednich z dodatkami państwowymi w gminie i na obszarze dworskim, względnie w okręgu szkolnym przypisanych, nie wyłączając przypisanych podatków t. zw. idealnych, domowo-czynszowego, względnie klasowego od domów czasowo uwolnionych od tego podatku. Ustawa państwowa przyznaje bowiem wyraźnie to uwolnienie tylko od podatku państwowego, zaś ustawy krajowe nie przyznają tym domom żadnego uwolnienia od dodatków. Jedynie od dodatku krajowego uwolnione zostały uchwałą sejmową domy w miastach, wolne czasowo od podatku domowo-czynszowego.

Następnie podniósł Wydział kiajowy, że koleje żelazne, jeżeli opłacają w gminie jakikolwiek podatek państwowy, winne uiszczać także 3% dodatek okręgowy, oraz prestacyę na płacę nauczycieli, według stopy procentowej, oznaczonej dla kontrybuentów w gminie. Również gal. fundusz propinacyjny obowiązany jest uiszczać tak 3% dodatek okręgowy jako też 6% prestacyę na płace nauczycieli. Ponieważ przed zniesieniem prawa propinacyi, prawo to wykonywanem było przez właścicieli obszarów dworskich, względnie w miastach, które w obrębie swej gminy po-

siadały wyłączne prawo propinacyi, — wykonywanem było przez te gminy i przy obszarach dworskich, względnie w gminach miejskich przypisywanym był podatek dochodowy, przeto i obecnie fundusz propinacyjny, jako opłacający podatek dochodowy, zaliczyć należy do kontrybuentów obszaru dworskiego, względnie gminy miejskiej.

Ponieważ niektóre urzędy podatkowe użalały się, że Dyrekcya gal. funduszu propinacyjnego nie podaje fasyi dochodu wedle pojedynczych gmin, ale często fasjonuje ten dochód z kilku a nawet kilkunastu gmin w jednej sumie i dla tego nie można dla każdej gminy osobno oznaczyć i przypisać prestacyj na płace nauczycieli, Wydział krajowy odniósł się do Dyrekcyi gal. funduszu propinacyjnego zwracając jej uwagę, iż podobne postępowanie sprzeciwia się wyraźnemu brzmieniu rozp. Ministerstwa Skarbu z dnia 16. lutego 1892 l. 38.624 i z dnia 10. września 1892 l. 31.456, według których począwszy od r. 1893 przypis podatku dochodowego gal. funduszowi propinacyjnemu, nastąpić ma w każdej poszczególnej gminie kastralnej, w której fundusz ten prawo propinacyi wykonuje, na podstawie osiągniętego w każdej gminie dochodu. Wydział krajowy upraszał tedy Dyrekcyę funduszu propinacyjnego, aby fasyę dochodu zostawiała dla każdej gminy osobno, któremu to życzeniu przyrzekła Dyrekcya uczynić zadość.

W okólniku swym do Urzędów podatkowych zwrócił Wydział krajowy w końcu uwagę, iż prestacye szkolne i 3% dodatek okręgowy pobierane być winny także od dochodów plebańskich, o ile dochody te przewyższają kongrue Zdaniem Wydziału krajowego probostwa zaliczać należy do kontrybuentów, opłacających podatki swe w gminie.

Wydział krajowy zwrócił zarazem uwagę urzędów podatkowych, iż w tym samym kierunku, jak to powyżej oznaczono, przedkładane przez Urzędy podatkowe, na żądanie Wydziału krajowego lub władz szkolnych, wykazy podatków bezpośrednich, obejmować winne wszystkie kategorye podatków bezpośrednich wraz z podatkiem idealnym, oraz wszystkich kontrybuentów opłacających podatek bezpośredni, z wyjątkiem tych którym z ustawy przysługuje uwolnienie od dodatków.

Powyższy okólnik udzielił Wydział krajowy Radzie szkolnej krajowej do użytku przy obliczaniu prestacyi szkolnych, wynikających z art. 7. i 9. ustawy krajowej z dnia 24. kwietnia 1894 Dz u. kr. nr. 49, zaś Prezydyum kraj. Dyrekcyi skarbu do wiadomości i ewentualnego użytku urzędowego, gdyby uznała za stosowne ze swej strony wydać Urzędom podatkowym stosowne polecenie.

Dalszą czynnością Wydziału krajowego z ustawy krajowej z dnia 24. kwietnia 1894 wynikającą, było, otworzenie na podstawie orzeczeń Rady szkolnej krajowej, otworzenie w księgach rachunkowych 3814 kont w których przypisano gminom, obszarom dworskim i niektórym innym stronom konkurencyjnym prestacyę na płace nauczycieli. Następnie wprowadzono do ewidencyi 618 pozycyi czystego dochodu z gruntów i realności szkolnych, jak również 565 pozycyj należytości prestacyjnych w naturaljach wartości 23.104 zł. 27 ct.

Z Urzędów podatkowych ściągnięto 367 sztuk różnych kapitałów szkolnych, rozdzielono je na kapitały, zastrzeżone na płace nauczycieli które to kapitały wynoszą razem przeszło 478.000 zł., zaś kapitały przeznaczone na miejscowe potrzeby szkolne odesłano dotyczącym Radom szkolnym miejscowym za pośrednictwem Rad szkolnych okręgowych.

Na podstawie wykazów Urzędów podatkowych, przypisano 3732 pozycyj zaległych po koniec roku 1894 prestacyj na płace nauczycieli, których urgowanie nastąpi dopiero po udzieleniu przez Radę szkolną krajową sprawdzonych wykazów zaległości. Natomiast bieżące prestacye za r. 1895, Wydział krajowy poleca ściągnąć pod rygorem zarządzenia środków przymusowych.

Kilka gmin miejskich wniosło do Wydziału krajowego prośbę o powstrzymanie środków przymusowych przy ściąganiu prestacyj na płace nauczycieli, nałożonych na nie z tytułu posiadania majątku, zasłaniając się tem, iż przeciw orzeczeniom wydanym przez Radę szkolną krajową

w porozumieniu z Wydziałem krajowym, wniosły rekurs do Ministerstwa oświaty. Miasta te domagały się zezwolenia, aby nie potrzebowały opłacać tych prestacyj, dopóki orzeczenia wydane nie staną się prawomocne.

Ponieważ do końca roku 1894 istotnie tak postępowano, iż tylko prawomocnemi orzeczeniami nałożone prestacye do uiszczenia przypisywano w następstwie czego zaległości wzrastały, a później trzeba było zezwalać na spłatę tych zaległości w kilku a nawet kilkunastu latach, a często nawet na częściowe odpisywanie, przez co fundusz szkolny krajowy narażonym był na straty. — Wydział krajowy postanowił zasadniczo odmawiać prośbom o zwłokę w opłacaniu prestacyj szkolnych. Zdaniem Wydziału krajowego rekurs nie wstrzymuje obowiązku uiszczenia prestacyj w terminach ustawą wskazanych, i tak jak podatki państwowe, mają być datki konkurencyjne na cele szkolne, ściągane w drodze egzekucyi politycznej,

Od kilku lat zalega dotąd w Ministerstwie oświaty wiele rekursów gmin miejskich wniesionych przeciw nałożonym na nie z mocy dawniejszej ustawy prestacyom z tytułu posiadania majątku zakładowego. Wydział krajowy chcąc pozostałe z tego powodu zaległości w prestacyach uregulować, odniósł się pismem z dnia 19. października 1895 l. 67.001 do Rady szkolnej krajowej z prośbą, aby przedstawiła Ministerstwu oświaty, iż ze względu na prawidłową gospodarkę finansową w funduszu szkolnym krajowym, jest rzeczą niezbędną, aby wnoszone przez gminy miejskie rekursy, mogły być jak najrychlej załatwione.

Przeciw przypisowi prestacyj szkolnych na płace nauczycieli szkół ludowych miejskich w Krakowie, wniosła gm. m. Krakowa zażalenie do Trybunału administracyjnego, wychodząc z założenia, że suma podatków bezpośrednich w m. Krakowie przypisanych, na podstawie której obliczoną została 12% prestacya, jest niższą, od sumy przyjętej przez Wydział krajowy, a opierającej się na wykazie urzędu podatkowego krakowskiego. Przeciw temu zażaleniu wniósł Wydział krajowy obronę, a Trybunał administracyjny wyznaczył dla tej sprawy ustną rozprawę na dzień 30. listopada 1895 r. Do rozprawy tej ze względu na zasadnicze znaczenie sporu, delegował Wydział krajowy oprócz adwokata wiedeńskiego Dra Kornfelda, także referenta swego, wicesekretarza Karola Kucharskiego.

Podczas bytności swej we Wiedniu ma wicesekretarz Kucharski poczynić w Ministerstwie oświaty starania, ażeby zalegające tamże rekursy w sprawach prestacyj szkolnych, mogły być jak najrychlej załatwione.

Pretensye funduszu szkolnego krajowego do byłych funduszów szkolnych okręgowych.

Z powodu zniesienia w myśl art. 23. ustawy krajowej z dnia 24. kwietnia 1894. Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 49. funduszów szkolnych okręgowych pretensya funduszu szkolnego krajowego z końcem roku 1894 wynosi:

a) w niespłaconych zaliczkach kwotę . . .	225.029 zł.	67½	ct.
b) w niewyrachowanych zasiłkach	288.322 „	87½	„
razem	513.352 zł.	55	ct.

Na pokrycie tej pretensyi oddały były fundusze szkolne okręgowe:

a) pozostałe zapasy kasowe w gotówce	58.363 zł.	49	ct.
b) w należytościach czynnych:			
α) zaległe prestacye szkolne .	407.280 „	07½	„
β) „ 3% dodatki okręgowe	159.003 „	21	„
γ) inne zaległości czynne . .	113.556 „	42	„
razem . . .	679.839 zł.	70½	ct.

Z powyższej sumy należytości czynnych, należy w pierwszym rzędzie pokryć należytości bierne a to:

1. niepobrane płace 12.893·28½			
2. nadpł. 3% dodat. 52.510·42½			
3. nadpł. prestacye 160.074·41	225.478 zł.	12	ct.

z porównania okazuje się przewyżka należytości czynnych . . . . . 454.361 zł. 58½ ct.
do tego przeprowadzenie mylnych zarachowań w kwocie . . . . . 627 „ 47½ „
razem . . . . 513.352 zł. 55 ct
co odpowiada pretensyom funduszu szkolnego krajowego.

Oprócz tego ma fundusz szkolny krajowy do żądania od miejskiego funduszu szkolnego okręgowego Krakowskiego tytułem zwrotu udzielonych po koniec roku 1894 zaliczek w kwocie . . . 131.245 zł. 40 ct.
tudzież udzieloną w roku 1895 zaliczkę . . . . . 34.756 „ — „
razem . . . . . 166.001 zł. 40 ct.

Zaliczki na budynki szkolne.

Stan niespłaconych zaliczek na budynki szkolne z końcem roku 1893 wynosił . . . . . 56.997 zł. 81 ct.
w roku 1894 spłacono . . . . . 5.278 „ 01 „
pozostało z końcem roku 1894 niespłaconych zaliczek 51.719 zł. 80 ct.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 22. września 1892 utworzono z majątku zarodowego funduszu szkolnego krajowego, osobny fundusz pożyczkowy na budowę szkół, zostający pod zarządem c. k. Rady szkolnej krajowej i od tego czasu nie udziela się z funduszu szkolnego krajowego żadnych zaliczek, lecz tylko ściąga się raty dotychczas niespłacone.

Jednakże c. k. Urzędy podatkowe ściągając zapadłe raty, często przez pomyłkę, należące się funduszowi szkolnemu krajowemu, pobierają do funduszu pożyczkowego na budowę szkół, lub też na odwrót. W skutek tego wyłania się liczna korespondencya i przeprowadzenia kasowe. W roku 1895 przeprowadzono w ten sposób przeszło 8.000 zł. a znaczne część przeprowadzeń jest jeszcze w toku.

Pretensya do Skarbu królestwa Polskiego.

Sprawa rewindykacyi kapitałów od rządu rosyjskiego, należących się funduszowi szkolnemu kraj. mimo urgensów wniesionych do c. k. Namiestnictwa, dotychczas załatwioną nie została.

Taksy szkolne.

Należytości taks spadkowych, przypadające na rzecz krajowego funduszu szkolnego wynosiły z początkiem roku 1894 7.549 zł. 24½ ct.
Należytość za rok 1894 . . . . . 10.069 „ 55 „
razem . . . . 17.618 zł. 79½ ct.
z tego odpisano . . . . 229 „ — „
pozostało . . . . . 17.389 zł. 79½ ct.
w roku 1894 uiszczono . . . . . 9.935 zł. 70 „
zaległość zatem z końcem roku 1894 wynosi . . . 7.454 zł. 09½ ct.
z której to kwoty przypada:
a) na zaległość z lat dawniejszych 3.007 zł. 38 ct.
b) „ „ z roku 1894 4.446 „ 71½ „
razem jak wyżej 7.454 zł. 09½ ct.

O spieszne i energiczne ściągnięcie zaległych taks spadkowych wezwano wszystkie c. k. Urzędy podatkowe i proszono c. k. Prezydyum Namiestnictwa do LW. 28390/95 ażeby ze swej strony przynagliło do tej czynności c. k. Starostwa.

W skutek powyższego przynaglenia pościągano znaczną ilość taks zaległych, a ściągnięcie reszty jest w toku.

Fundusz szkół ludowych z roku 1872

Majątek zarodowy tego funduszu wynosił z końcem roku 1894
w gotówce . . . . . — zł. —½ ct.
w efektach w wal. austr. . . . . 10.611 „ 33 „
w wal. koron: . . . . . 181.900 koron
Odsetki od efektów w roku 1894 przyniosły dochodu w kwocie: 4.115 zł. 89 ct.
w roku 1895 przyniosą około . . . . . 4.065 „ — „
z powyższych dochodów spłacono w roku 1894 XIX. ratę należytości rządowej w kwocie . . . . . 354 „ 50 „

w roku zaś 1895 XX. ratę tejże należytości w kwocie	354 zł.	50 ct.
pozostałą zaś resztę dochodów rozdzielono tytułem bezzwrotnych zasiłków na budowę szkół a to:		
gminie Mokrotyn	50 „	— „
po 100 zł. gminom: Kleszczowna, Łowcza, Uhrynów, górny, razem	300 „	— „
po 150 zł. gminom: Pluty, Bereźnica, Chechły, Czartorya, Gdeszyce, Horodyszcze, Virauszow, Klimkowce, Łany, Łętownia, Rakobuty, Rosochowaciec, Stanisłówka, Sufczyna, Szczyty, razem	2.250 „	— „
po 200 zł. gminom: Biała, Ciche, Czystohorb, Lipnica górna, Zborowice, razem	1.000 „	— „
po 300 zł. gminom: Borszczów, Dąbrowica, Dębica razem	900 „	— „
po 350 zł. gminom: Andrychów, Rogożnik, Staremiasto, Wojniłów, razem	1.400 „	— „
po 400 zł. gminom: Jezierzany, Nowytarg, Rudki, Uhnów	1.600 „	— „
rozdzielono więc razem . .	7.500 zł.	— ct.

Uchwały sejmowe w załatwieniu sprawozdania Rady szkolnej krajowej o stanie szkół średnich galicyjskich za lata 1893 i 1894

Na posiedzeniu dnia 30. Stycznia 1895 uchwalił Wys. Sejm przy załatwieniu sprawozdania Rady szkolnej krajowej o stanie szkół średnich galicyjskich za lata 1893 i 1894 cały szereg rezolucyj, mających na celu rozwój i poprawę stosunków w tych szkołach. Na zapytanie Wydziału krajowego, jakie postanowienie powziął Rząd wskutek uchwalonych przez Wys. Sejm rezolucyj, odpowiedziała Rada szkolna krajowa odezwą z dnia 9. października 1895 l. 24.504 (LW. 65981/95.) że rezolucye te zostały przedłożone Ministerstwu wyznań i oświaty. O ile sprawy w rezolucyach podniesione, wchodzą w zakres działania Rady szkolnej krajowej, starała się ona postępować w sposób zgodny z intencyami Wys. Sejmu, o czem świadczą: utworzenie nowego gimnazyum w Przemyślu z językiem wykładowym ruskim; budowy nowych gmachów dla szkoły realnej w Krakowie i dla gimnazyum w Drohobyczu; rokowania rozpoczęte w sprawie czterech nowych budynków i liczne kosztowne adaptacye w dawnych.

Co do nauki gimnastyki spodziewa się Rada szkolna krajowa rychłego polepszenia, skoro z zakładu otwartego w Krakowie celem kształcenia kandydatów na nauczycieli gimnastyki, zaczną wychodzić ukwalifikowane siły.

Rada szkolna kraj. zapowiedziała zresztą, iż szczegółowe przedstawienie spraw podniesionych w rezolucyach Wys. Sejmu, zamieści w swem dorocznem sprawozdaniu drukowanem.

Uchwała w sprawie zasięgania wiadomości o stanie szkół ludowych za pośrednictwem osób zajmujących się szkolnictwem.

Na posiedzeniu dnia 29. stycznia 1895 Wys. Sejm po przyjęciu w trzeciem czytaniu projektu ustawy, zmieniającej niektóre postanowienia ustawy z dnia 25. czerwca 1873 Dz. u. kr. Nr. 255 o władzach nadzorczych miejscowych i okręgowych dla szkół ludowych, uchwalił rezolucyę wzywającą Rząd, a względnie Radę szkolną krajową o zarządzenie, ażeby Rady szkolne okręgowe o stanie szkół im podległych, obok zwykłych wizytacyj przez inspektorów szkolnych, przekonywały się o ile zajdzie tego potrzeba, także przez delegatów wzywanych do tego z pośród osób zajmujących się żywo szkolnictwem ludowem i znających jego stosunki.

Na zapytanie Wydziału krajowego, jakie zarządzenie wydane zostało w skutek powyższej rezolucyi sejmowej, Rada szkolna krajowa oznajmiła, iż w sprawie zwiedzania szkół ludowych przez osobnych delegatów, wydała pouczenie do Rad szkolnych okręgowych w duchu rezolucyi sejmowej. Zarazem zakomunikowała Rada szkolna krajowa Wydziałowi krajowemu, wydany w tej sprawie okólnik do wszystkich Rad szkolnych okręgowych z dnia 18. października 1895 L. 27.241, następującej osnowy:

„Stabilizacya i pomnożenie posad inspektorów szkolnych okręgowych ułatwiły c. k. Radom szkolnym okręgowym w wielkiej mierze wykonywanie nadzoru nad szkołami i należytą o szkołach tych informacyę. Chociażby jednak każdy okręg szkolny posiadał już osobnego inspektora

i chociażby inspektor jak najgorliwiej spełniał swoje obowiązki wizytacyjne, to: tak zetknięcie się bezpośrednie i osobiste nauczyciela z delegatem Rady szkolnej okręgowej nie może być częstem, mianowicie w szkołach wiejskich oddalonych nieraz i odosobnionych. Dlatego c. k. Rada szkolna krajowa wyjaśniając poruszone w tej mierze wątpliwości, oznajmia, że stabilizacya i pomnożenie posad inspektorów okręgowych nie naruszyły praw Rad szkolnych okręgowych wysyłania w miarę potrzeby osobnych delegatów do zwiedzania szkół. Na delegatów tych może c. k. Rada szkolna okręgowa zapraszać, czyto swoich członków czy też osobistości z poza swego grona, duchownych lub obywateli, poważne stanowisko zajmujących i okazujących dla szkół żywy interes. Zadaniem delegata takiego jest zwiedzić jednorazowo oznaczoną szkołę lub szkoły i naukę w nich odbywaną i zdać o ich stanie sprawę Radzie szkolnej okręgowej. Sprawozdaniu temu nie należy zakreślać żadnych granic, natomiast poinformować należy delegata, że mu nie służy prawo zdawania jakichkolwiek wskazówek lub poleceń nauczycielom, bo prawo to zastrzeżone jest wyłącznie c. k. inspektorowi. Wizytacye tego rodzaju, jeżeli wybór osobistości będzie trafnym, nietylko dla nauczyciela powinny być pożądane, bo ułatwią mu zetknięcie się ze społeczeństwem, ale nadto przynieść mogą korzyć szkole, bo poważni obywatele poinformują się o niej bezpośrednio i sądzić ją będą na podstawie własnych spostrzeżeń.

Funkcye tego rodzaju nie mogą pociągnąć za sobą żadnych kosztów dla funduszu szkolnego, zachować bowiem muszą charakter dobrowolny, obywatelski.

Sprawozdania delegatów załatwiać należy na posiedzeniach Rady szkolnej okręgowej i przedkładać Radzie szkolnej krajowej".

Rada szkolna krajowa oznajmiła zarazem Wydziałowi krajowemu, iż w tym przedmiocie zda bliżej sprawę w drukowanem sprawozdaniu ze swych czynności.

Uchwała w sprawie zakładania internatów przy seminaryach nauczycielskich.

W załatwieniu sprawozdania komisyi szkolnej o stanie szkół ludowych i seminaryów nauczycielskich w r. sz. 1893/4 na podstawie sprawozdania Rady szkolnej krajowej, powziął Wys. Sejm między innemi uchwałę polecającą Wydziałowik rajowemu, ażeby przeprowadził rokowania z ciałami samorządnemi, w kraju istniejącemi, w celu stopniowego zakładania internatów przy każdem seminaryum nauczycielskiem, w tej myśli, żeby w nich znaleźli pomieszczenie uczniowie trzech ostatnich lat, kształczący i wychowujący się na nauczycieli szkół ludowych.

W celu wykonania powyższej uchwały odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 25. kwietnia 1895 L. 8.266 do Rady szkolnej krajowej z prośbą o rychłe oznajmienie, w których miejscowościach brak dotąd przy seminaryach nauczycielskich internatów.

Na powyższą odezwę otrzymał Wydział krajowy pismem z dnia 4. listopada 1895 L. 25.518 (LW. 72.043/95) z Rady szkolnej krajowej odpowiedź, iż w sprawie założenia nowych, względnie reorganizacyi istniejących internatów przy seminaryach nauczycielskich, wystąpi Rada szkolna krajowa z odpowiednimi wnioskami w czasie właściwym, po gruntownem zbadaniu sprawy i zebraniu potrzebnych materyałów.

Wobec powyższej wiadomości, zalecone przez Wys. Sejm przeprowadzenie rokowań, musi być powstrzymane aż do nadejścia wniosków Rady szkolnej krajowej.

Uchwały sejmowe przy załatwianiu sprawozdania z Rady szkolnej krajowej o stanie szkół ludowych i seminaryów nauczycielskich za r. 1893/4.

Prócz powyżej wymienionej rezolucyi, uchwalił Wys. Sejm w załatwieniu sprawozdania komisyi szkolnej o stanie szkół ludowych i seminaryów nauczycielskich na podstawie sprawozdania Rady szkolnej krajowej:

a) wezwanie do Rządu, ażeby przez stopniowe coroczne podwyższanie ilości okręgowych inspektorów szkolnych, liczba ich już w najbliższych latach zrównaną została z ilością szkolnych okręgów, temsamem zaś, dla każdego okręgu odrębny inspektor był mianowany;

b) wezwanie do Rządu, ażeby przez stosowne zarządzenia w szczególności zaś przez wzmocnienie sił pomocniczych i kancelaryjnych przy Radach szkolnych okręgowych uwolnił ispektorów szkolnych okręgowych

od zajęć administracyjnych i kancelaryjnych, nie odpowiadających ściśle ich właściwemu powołaniu;

c) wezwanie do Rady szkolnej krajowej, ażeby w drodze administracyjnej zarządziła, iżby inspektorowie okręgowi nawiązywali z reprezentantami gmin i obszarów dworskich stosunki wspólności w celu popierania oświaty ludowej i co do środków podniesienia takowej (jako to: ochronki, czytelnie, nauki robót ręcznych i t. p.) oraz do wyszukania źródeł potrzebnych na opędzenie kosztów ztąd wynikających, — w czem szczególnie winni im są pomoc delegowani Rad powiatowych do Rad szkolnych okręgowych.

Rada szkolna krajowa nie udzieliła wprawdzie Wydziałowi krajowemu żadnych wskazówek, czy i w jaki sposób, żądaniom wyrażonym w powyższych rezolucyach stało się zadość, spodziewać się jednak należy że Rada szkolna krajowa, jak to corocznie czyni — udzieli Wys. Sejmowi wyjaśnień w tej mierze w najbliższem swem dorocznem sprawozdaniu o stanie szkół ludowych i seminaryów za r. sz. 1894/5.

Wydawnictwo polskich podręczników dla szkół średnich.

W budżecie krajowym na r. 1893 wyznaczył Wys. Sejm kwotę 2.000 zł. na wydawnictwo polskich podręczników dla szkół średnich, do rozporządzalności Rady szkolnej krajowej, a względnie komisyi książek szkolnych przez tę Radę ustanowionej. Powyższą subwencyę wyasygnował Wydział krajowy do rąk wiceprezydenta Rady szkolnej krajowej.

Kwotę 2.000 zł. wraz z pozostałością z roku 1892 w kwocie 77 zł. 70 ct. zużytkowała Rada szkolna krajowa w następujący sposób:

a) Na honorarya autorskie: Prof. Romualdowi Bobinowi we Lwowie za wydanie „Pamiętników Paska“ 204 zł.; dyrektorowi Hugonowi Zatheyowi w Krakowie pierwsza połowa honoraryum za wydanie „Autologii greckiej“ 300 zł.; prof. Janowi Czubkowi, za przekład i wydanie „Pamiętników Heidensteina“ dla młodzieży szkół średnich 500 zł.; prof. Dr. Baranickiemu w Krakowie na wydanie arytmetyki 100 zł. — czyli razem 1.104 zł.

b) Za rewizye językowe tekstu podręczników: Dr. Józefowi Tretiakowi za podręcznik „Historya kraju rodzinnego“ prof. A. Lewickiego 100 zł.; Dr. Józefowi Tretiakowi za podręcznik „Historyi wieków średnich“ prof. Dr. Zakrzewskiego 80 zł. — razem 180 zł.

c) Za pracę nad ułożeniem normalnego zbioru środków naukowych do nauki historyi naturalnej prof. Dr. Rostafińskiemu 100 zł.

d) Za rewizye i recenzye podręczników szkolnych otrzymali: prof. Dr. Abraham we Lwowie 100 zł.; prof. T. Sołtysik we Lwowie 50 zł., prof. S. Librewski we Lwowie 30 zł., dyrekt. S. Piątkiewicz w Przemyślu 100 zł., prof. G. Maryniak we Lwowie 100 zł., prof. J. Zieliński w Jarosławiu 30 zł., prof. L. Rudnicki we Lwowie 50 zł., nauczyciel Gutwiński w Podgórzu 50 zł., prof. Ellinger w Tarnopolu 40 zł, prof. Fialka w Brodach 25 zł., prof. J. Dziurzyński 25 zł., prof. Gustowicz w Krakowie 25 zł., prof. Jamrógiewicz we Lwowie 30 zł., dyrek. E. Charkewicz we Lwowie 30 zł. — razem 685 zł.

Ogółem wydano 2069 zł., pozostała zatem reszta na r. 1894 w kwocie 8 zł. 70 ct. Sprawozdania i rachunku z subwencyi udzielonej na ten cel w roku 1894, Rada szkolna kraj. dotąd nie nadesłała.

Wydawnictwo ruskich książek.

W wydawnictwie ruskich książek szkolnych, subwencyonowanem z funduszu krajowego coroczną dotacyą w kwocie 2.000 zł., oraz dochodem uzyskanym ze sprzedaży książek, pozostało z końcem r. 1892 książek w wartości (brutto) . . . . . 19.119 zł. 78 ct.

W ciągu roku 1893 przybyło książek za . . 6.020 „ 50 „

razem . . 25.140 zł. 28 ct.

Z tego wydano na polecenie Wydziału krajowego książek za . . . . . 61 „ 10 —

pozostało . 25.079 zł. 18 ct.

Z dniem 31. grudnia 1893 znajdowało się na składzie niesprzedanych książek za . . . . . 22.653 „ 35 „

sprzedano przeto w ciągu r. 1893 za . . 2.425 zł. 83 ct.

a po odliczeniu przypadającego księgarni 22% rabatu w kwocie . . . . . 533 zł. 68 ct.

przypadła dla funduszu kraj. kwota . . . 1.892 zł. 15 ct.
która wpłynęła do kasy krajowej Na rok 1893 uchwalił Wys. Sejm na wydawnictwo tych książek kwotę 4.100 zł. Z dotacyi tej wydano:

Szewczenki drukarnia *a)* za druk, papier, korektę i oprawę książki: „Wyimki z narodnej literatury ukraińsko-ruskiej XIX wieku“ . . . . . 1.033 zł. 45 ct.

b) za druk, papier i oprawę książki: Ruska hramatyka“ . . . . . 1.055 „ — „

c) prof. Barwińskiemu, honoraryum autorskie za książkę ad *a)* . . . . . 449 „ 14 „

d) Dr. Smal-Stockiemu za książkę ad *b)* . . 575 „ — „

e) resztę kredytu asygnowano Radzie szkolnej krajowej . . . . . 987 „ 41 „

razem . . 4.100 zł. — ct.

Z końcem r. 1893 pozostało w zapasie książek wartości . . . . . 22.653 „ 35 „

w r. 1894 przybyło książek za . . . . . 6.862 „ — „

razem . . 29.515 zł. 35 ct.

Na polecenie Wydziału krajowego wydano bezpłatnie książek za . . . . . 89 „ 30 „

pozostało przeto . . 29.426 zł. 05 ct.

Z dniem 31. grudnia 1894 r. znajdowało się na składzie niesprzedanych książek za . . . . . 25.682 „ 80 „

sprzedano przeto w ciągu r. 1894 za . . . . . 3.743 zł. 25 ct.

a po odliczeniu przypadającego księgarni 22% rabatu w kwocie . . . . . 823 „ 51½ ct.

przypadła dla funduszu krajowego kwota . 2.919 zł. 73½ ct.,
która wpłynęła do kasy krajowej.

Na rok 1894 uchwalił Wys. Sejm na wydawnictwo książek kwotę 4.200 zł. Z dotacyi tej wydano:

Szewczenki drukarnia, za druk, papier i oprawę „Mineralogia dla wyższych szkił serednych“ . . . 289 zł. 53 ct.

Werchratski Jan, honoraryum za ruskie tłumaczenie powyższej książki . . . . . 156 „ 25 „

Szewczenki drukarnia, za druk, papier, korektę i oprawę: „Dra Z. Samolewycza. Wprawy łatyński dla II. kl.“ . . . . . 362 „ 68 „

Kocowski Włodz., za ruskie tłumacz. książki powyższej . . . . . 250 „ — „

Matijew Jan, za ruskie tłumacz. książki „Dra K. Benonieho. Korotkij naczerk geografii“ . . . . 100 „ — „

Szewczenki drukarnia, za druk, papier, korektę i oprawę: „Wzory poezyi i prozy dla V. klasy szkił serednych. Ułożyw Dr. Konstant. Luczakowskij . . 1.877 „ 15 „

Dr. Konstanty Łuczakowski, za ułożenie książki jak pod poz. 6. . . . . 750 „ — „

Drukarnia Szewczenki za druk „Korotkij naczerk geografii dla szkił narodnych. Ułożyw Tatomir-Benoni w perekładi J. Matijowa . . . . . 344 „ 25 „

Dr. Karol Benoni, za wypożyczenie klisz do książki jak pod poz. 8. . . . . 25 „ — „

Towarz. pedag. we Lwowie, za wypożyczenie klisz do książki jak pod poz. 8. . . . . 40 „ — „

C. k. Rada szkolna kraj. reszta kredytu na wydawnictwa . . . . . 5 „ 14 „

Razem . . 4.200 zł — ct.

Sprawa zaprowadzenia w kraju zakładu dla kształcenia kandydatów na nauczycieli religii mojżeszowej przy szkołach ludowych.

Powołując się na zeszłoroczne nasze sprawozdanie w niniejszym przedmiocie, Wydział krajowy donosi, że w myśl wskazówek Rady szkolnej krajowej odniósł się następnie do tutejszego rabina Dra Jecheskiela Caro z prośbą o objawienie fachowego zdania, w jaki sposób urządzonym być powinien zakład dla kształcenia kandydatów na nauczycieli religii mojżeszowej, aby odpowiadał on zamierzonemu celowi.

Memoryał opracowany nader szczegółowo przez Dra Caro, udzielił Wydział krajowy Radzie szkolnej krajowej do poczynienia uwag, po otrzymaniu których cały materyał przesłany został do zaopiniowania senatom akademickim, Uniwersytetów lwowskiego i krakowskiego.

W tym przedmiocie wniosło również do Wydziału krajowego Towarzystwo polityczne żydów galicyjskich i bukowińskich przedstawienie, które udzieliliśmy do użytku senatom akademickim.

Wydział krajowy odniósł się zarazem do Zborów izraelickich we Lwowie, Krakowie i 30 większych miast w kraju z zapytaniem, czy i jaką kwotą przyczyniłyby się do kosztów urządzenia i utrzymania pomienionego zakładu. Nie wszystkie zbory izraelickie nadesłały dotąd deklaracye w tej sprawie, z przedłożonych relacyj wynika zaś że ofiarność czynników najbardziej interesowanych w tej sprawie jest dość skromną.

Petycya głównego Zarządu Towarzystwa szkoły ludowej o bezzwrotny zasiłek na budowę polskiej szkoły w Białej.

Główny Zarząd Towarzystwa szkoły ludowej w Krakowie wniósł na ostatniej sesyi sejmowej petycyę o bezzwrotny zasiłek z funduszu krajowego na postawienie budynku w Białej dla pomieszczenia polskiej szkoły wydziałowej. Petycyę tę wraz z innemi petycyami gmin o zasiłki i pożyczki na budowę szkół, przekazał Wys. Sejm uchwałą z dnia 9. lutego 1895 Radzie szkolnej krajowej do zbadania i ewentualnego uwzględnienia.

Rada szkolna kraj. zwróciła powyższą petycyę Wydziałowi krajowemu z uwagą, iż nie może uwzględnić jej we własnym zakresie działania ponieważ kredyt w kwocie 50.000 zł. przyzwolony przez Wys. Sejm na rok 1895, na zasiłki na budowę szkół jest przeznaczony wyłącznie na zasiłki dla funduszów szkolnych miejscowych, na budowę szkół po myśli art. 9. ustawy z dnia 24. kwietnia 1894 Dz u. kr. Nr. 49.

Rada szkolna kraj. oznajmiła zarazem Wydziałowi krajowemu, że językiem wykładowym w szkołach ludowych w Białej, utrzymywanych wyłącznie kosztem gminy, jest język niemiecki, zaś dzieci w wieku szkolnym, używających języka polskiego jest w Białej przeszło 200. Rada szkolna kraj. pozostawiła ocenieniu Wydziału krajowego czyli wobec tych okoliczności zechce poprzeć petycyę Zarządu Towarzystwa szkoły ludowej u Wys. Sejmu.

Ponieważ Zarząd Towarzystwa szkoły ludowej nie dołączył do swej petycyi planu i kosztorysu zamierzonej budowy, ani nie wykazał, jakimi funduszami na ten cel rozporządza, oznajmił Wydział krajowy zarządowi, iż dopiero po przedłożeniu powyższych danych będzie mógł wziąć petycyę pod rozwagę i powziąć decyzyę co do ewentualnego poparcia jej wobec Wys. Sejmu.

Szkoła izraelicka w Tarnopolu.

Uchwałą z dnia 16. lutego 1894 polecił Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu, aby w myśl uchwały sejmowej z dnia 8. kwietnia 1892 r. zbadał wszechstronnie stosunki szkoły izraelickiej w Tarnopolu i zdał o tem sprawozdanie, uwzględniając w niem także sprawę ewentualnego obciążenia funduszu krajowego w razie zastąpienia szkoły izraelickiej w Tarnopolu publiczną szkołą ludową.

Na żądanie Wydziału krajowego, zarządziła Rada szkolna krajowa ponowne wszechstronne zbadanie stosunków pomienionej szkoły. Ze sprawozdania jakie Wydział krajowy w tym przedmiocie otrzymał, okazuje się, że w szkole izraelickiej w Tarnopolu panują anormalne stosunki, a to głównie wskutek nadmiernego przepełnienia klas młodzieżą męską i żeńską i jak najgorszych hygienicznych warunków pomieszczenia tej szkoły.

W skutek tego, jak również z powodu innych braków pod względem organizacyi tego zakładu, nie może on spełniać zadania swego na równi z publiczną szkołą ludową, a zatem nie czyni zadość potrzebie szkół gminy m. Tarnopola.

Ponieważ gmina wyznaniowa izraelicka usterkom dla brakn funduszów zaradzić nie może, a fundusz krajowy nie mógłby jej przyjść z pomocą, z tak znacznym zasiłkiem, jaki zaproponowała Rada szkolna okręgowa w Tarnopolu w kwocie 7.000 zł. rocznie, Rada szkolna krajowa chcąc przynajmniej w części potrzebie wykazanej zadość uczynić, postanowiła z dniem 1. września 1895 zorganizować 4-klasową szkołę pospolitą żeńską.

Szkoła ta miała być utworzoną o ile możności w takiem miejscu, aby z niej korzystać mogła znaczniejsza część młodzieży żeńskiej, uczęszczającej obecnie do prywatnej szkoły izraelickiej.

Jakkolwiek w skutek tego frekwencya w szkole izraelickiej się zmniejszy zarazem spodziewać się należy poprawy stosunków tej szkoły pod względem rozlokowania dziatwy i rezultatów nauki, to jednak fundusze zakładu nie będą jeszcze wystarczające, aby usunąć istniejące braki, wynikające ztąd, że część nauczycieli tej szkoły źle jest płaconą i że dla braku funduszu emerytalnego nie można usunąć tych członków grona nauczycielskiego, którym wiek niepozwala spełniać skutecznie obowiązków.

Mimo zorganizowania w Tarnopolu nowej 4-klasowej publicznej szkoły żeńskiej, liczba klas w szkole izraelickiej się nie zmniejszy, albowiem obok 4-klasowej szkoły męskiej będzie i nadal w tym zakładzie istnieć 4-klasowa szkoła żeńska; nadto przy szkole męskiej będą musiały być utworzone 4 klasy równorzędne, czem zaradzi się przepełnienie klas, jakie dotychczas istniało przy tej szkole.

W razie zrównania płac nauczycieli szkoły izraelickiej w Tarnopolu z płacami nauczycieli szkół publicznych, jak to jest projektowane według nowego zarysu statutu szkoły, wydatek na płace nauczycieli wynosiłby 8.192 zł. Ponieważ zaś wydatek na płace nauczycielskie zorganizowany od 1. września b. r. 4-klasowej szkoły publicznej żeńskiej będzie wynosił 2.802 zł., przeto suma 10.994 zł. przedstawia cyfrę wydatku, jakiby spadł na fundusz szkolny krajowy, wrazie gdyby szkołę izraelicką w Tarnopolu przeniesiono w całości w etat publicznych szkół ludowych.

Do wykazanego wyżej wydatku na płace nauczycielskie w szkole izraelickiej w sumie 8.192 zł. doliczyć należy wydatek na płacę praktykanta i nauczycielki robót ręcznych w sumie 726 zł. — tak że cały wydatek wyniesie 8.918 zł. Gdy według obliczenia Rady szkolnej okręgowej dochód roczny szkoły izraelickiej wynosi 10.700 zł., przeto pozostawałaby na pokrycie wydatków na potrzeby rzeczowe szkoły, mianowicie: na mieszkanie kierownika, usługę, opał, utrzymanie budynku, najem sal, bibliotekę, przybory i inne tylko kwota 1.782 zł., wystarczająca na zaspokojenie zaledwie połowy tych wydatków.

Rada szkolna krajowa jest zdania, że przy zapobiegliwej gospodarce byłoby niezawodnie możliwem znaczne zredukowanie wydatków na potrzeby rzeczowe i administracyi zakładu, obliczone przez Radę szkolną okręgową w Tarnopolu w kwocie 3.546 zł., zaś na emerytury 4 nauczycielom i 2 wdowom 3.166 zł.

Rada szkolna krajowa wyraziła zdanie, które Wydział krajowy podziela, że przy pomocy stałego zasiłku z funduszu krajowego w kwocie rocznej 1.500 zł., szkoła izraelicka w Tarnopolu, powinnaby dochodami swymi nie tylko opędzić wszelkie wydatki na podwyższenie płac nauczycielskich i potrzeby rzeczowe, ale mógłoby także odłożyć pewną kwotę na roczne dary z łaski dla wysłużonych, niezdolnych do pracy nauczycieli.

Z powyższych powodów Wydział krajowy postanowił oświadczyć się za wyjednaniem u Wys. Sejmu stałego rocznego zasiłku w kwocie 1.500 zł. na utrzymanie izraelickiej szkoły w Tarnopolu, a potrzebną na ten cel kwotę na r. 1896, wstawił do preliminarza budżetu funduszu szkolnego krajowego na r. 1896.

Szkoła izraelicka w Brodach.

O stosunkach szkoły izraelickiej w Brodach w r. sz. 1894/5, przedłożył Wydziałowi krajowemu poseł Oktaw Sala, stały delegat do nadzoru tej szkoły, sprawozdanie, z którego okazuje się, że ubiegły rok szkolny dwukrotnie zaznaczył się ujemnie dla zakładu. W pierwszem półroczu

grasowała epidemicznie płonnica, zaś w drugiem półroczu kur. Mimo to dzięki gorliwości ciała nauczycielskiego ostateczny rezultat w postępie uczniów z końcem roku szkolnego, był korzystny. Frekwencya tylko w szkole dziewcząt się nieco zmiejszyła. W r. sz. 1894/5 uczęszczało do szkoły izraelickiej w Brodach 411 chłopców a 593 dziewcząt, — razem 1.004 dzieci.

Stosunek godzin nauki pod względem języka wykładowego był następujący:

1. w szkole chłopców.

W	2	oddziałach	I.	klasy	22	godzin polskich,	12	godzin	niemieckich.
„	2	„	II.	„	22	„ „	20	„	„
„	2	„	III.	„	33	„ „	16	„	„
„	2	oddziale	IV.	„	15	„ „	11	„	„
Razem w 7 odddziałach					92	godzin polskich,	59	godzin	niemieckich.

2. w szkole dziewcząt.

W	3	oddziałach	I.	klasy	33	godzin polskich,	21	godzin	niemieckich.
„	2	„	II.	„	36	„ „	20	„	„
„	2	„	III.	„	40	„ „	20	„	„
„	2	„	IV.	„	41	„ „	20	„	„
Razem w 9 oddziałach					150	godzin polskich,	81	godzin	niemieckich.

Ogółem było zatem 244 godzin polskich a 140 niemieckich. W porównaniu z r. sz. 1893/4 przybyło 12 godzin z wykładem polskim a tylko 7 godzin z wykładem niemieckim.

W składzie ciała nauczycielskiego, obejmującego obecnie 15 nauczycieli a 8 nauczycielek, naszły pewne zmiany, — w ciągu kilku miesięcy zmarło bowiem 3 nauczycieli i 1 nauczycielka. Ośmiu nauczycielom podwyższono płace, przez co zrównano ich pobory z płacami nauczycieli innych publicznych szkół ludowych.

Były bankier Brodzki Mojżesz Kallir, zmarły we Wiedniu, zapisał w testamencie swym sumę 25.000 zł. na rzecz Brodzkiej szkoły izraelickiej Suma ta po strąceniu 1.000 zł. uiszczonej tytutem należytości spadkowej i innych drobnych wydatków, została przez inspekcyę szkolną w porozumieniu ze spadkobiercami testatora, rozdzieloną w następujący sposób:

a)	na fundusz pensyjny dla nauczycieli	12.000 zł.
b)	na fundusz zakupna ubrania dla biednych uczniów tej szkoły	5.000 „
c)	na fundusz dla zakupna wyżywienia biednym dzieciom	3.000 „
d)	na fundusz na premie i nagrody	2.000 „
e)	na fundusz na książki szkolne	1.000 „
f)	na fundusz na bibliotekę szkolną	1.000 „
	razem	24.000 zł.

Delegat Wydziału krajowego podnosi jednakowoż, — „że stosunki finansowe tej szkoły w ścisłem znaczeniu, o ile są budżetem objęte, pozostały prawie niezmienione, gdyż ani dochód z dodatku na mięso, ani dotacya z fundacyi br. Hirscha, podwyższenia nie doznały. Administracya rozmaitych funduszów istniejących przy tej szkole jest sumienna, utrzymanie budynków szkolnych staranne“.

Petycya gm. m. Tarnopola o odpisanie zaległości do funduszu szkolnego krajowego z tytułu prestacyj na płace nauczycieli miejscowych szkół ludowych.

Uchwałą z dnia 9. lutego 1895 przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu petycyę gm. m. Tarnopola o odpisanie zaległości do funduszu szkolnego krajowego z tytułu prestacyj na płace nauczycieli miejscowych szkół ludowych, — do zbadania w porozumieniu z Radą szkolną krajową i ewentualnego przedstawienia wniosku Wys. Sejmowi.

Zaległość o którą gm. m. Tarnopola chodziło, wynosi kwotę 29.221 zł., a powstała ona z tąd, iż gmina ta w latach 1892—1894 nie uiszczała w przepisanych terminach prestacyj szkolnych w wysokości nałożonej na nią orzeczeniami Rady szkolnej krajowej w porozumieniu z Wydziałem krajowym, ale przeciw każdemu z orzeczeń wniosła rekurs do Ministerstwa oświaty.

Ponieważ gm. m. Tarnopola przed kilku laty doznała już raz od Wys. Sejmu znacznej ulgi przez odpisanie zaległości prestacyj szkolnych, od roku 1895 zaś została jej również prestacya na płace nauczycieli zniżoną; Wydział krajowy nie uwzględnił powyższej petycyi sejmowej.

Petycya gm. m. Nowego Sącza o odpisanie prestacyj na płace nauczycieli miejscowych szkół ludowych.

Uchwałą z dnia 9. lutego 1895 przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu petycyę gm. Nowego Sącza o odpisanie zaległych prestacyj na płace nauczycieli miejscowych szkół ludowych, do zbadania w porozumieniu z Radą szkolną krajową i ewentualnego przedłożenia wniosku. Po dokładnem zbadaniu aktów tej oprawy, okazało się, że gminie m. Nowego Sącza przypisano do uiszczenia prestacyę na płace nauczycieli nadetatowych, podczas gdy prawomocnem orzeczeniem obowiązaną była opłacać prestacyę tylko na płace nauczycieli etatowych. Po sprostowaniu należytości, okazało się, że gmina N. Sącza zalega z końcem r. 1894 z prestacyą w kwocie 17.322 zł. 05 ct., którą to zaległość rozłożył Wydział krajowy do spłaty w 6 ratach rocznych, odmawiając tem samem prośbie gminy o zupełne odpisanie zaległej prestacyi.

Uchwała o udzielenie konwentowi PP. Benedyktynek w Przemyślu bezprocentowej pożyczki na postawienie budynku dla pomieszczenia szkoły robót kobiecych utrzymywanej przez ten konwent

Uchwałą z dnia 31. stycznia 1895 udzielił Wys. Sejm konwentowi PP. Benedyktynek w Przemyślu, na postawienie budynku dla pomieszczenia szkoły robót kobiecych, utrzymywanej przez ten konwent, pożyczkę bezprocentową w kwocie 5.000 zł., zwrotną w ciągu lat siedmnastu począwszy od r. 1897. Pożyczka miała być wypłaconą po złożeniu przez konwent deklaracyi co do spłacania tej pożyczki w terminach oznaczonych.

Według wzoru wskazanego przez Wydział krajowy, zeznała ksieni i przełożona konwentu PP. Benedyktynek, stosowny skrypt dłużny, wykazała się zezwoleniem c. k. Namiestnictwa i konsystorza biskupiego obrz. łać. w Przemyślu na zaciągnięcie pożyczki i po dopełnieniu tych warunków, Wydział krajowy wypłacił przyznaną pożyczkę za pośrednictwem Urzędu podatkowego w Przemyślu.

Petycya inspektorów okręgowych szkolnych o zwrot wkładek uiszczonych na rzecz krajowego funduszu szkolnego emerytalnego.

Dwudziestu czterech inspektorów okręgowych szkolnych, którzy byli dawniej na etacie nauczycieli szkół ludowych winosło do Wys. Sejmu petycyę o zwrot wkładek, uiszczonych przez nich na rzecz krajowego funduszu szkolnego emerytalnego, wówczas, gdy pełnili służbę nauczycieli szkół ludowych.

Petycyę tę wraz ze sprawozdaniem komisyi petycyjnej, przekazał Wys. Sejm uchwałą z dnia 12. stycznia 1895 Wydziałowi krajowemu, do zbadania i przedłożenia Wys. Sejmowi wniosku.

Idąc za intencyą, objawioną przez Wys. Sejm w dyskusyi nad tym przedmiotem, odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 30. stycznia 1895 l. 3195 do Rady szkolnej krajowej z zapytaniem, jaki wydatek ponieść by musiał fundusz szkolny krajowy, gdyby według wniosku komisyi petycyjnej zwrócone zostały petentom wkładki uiszczone na rzecz kraj. funduszu emerytalnego. Wydział krajowy upraszał zarazem Radę szkolną krajową, o podanie przynajmniej w przybliżeniu, jaki wpływ na fundusz szkolny krajowy miałby podobny precedens w przyszłości, gdyby z grona nauczycieli szkół ludowych obsadzono dalsze posady inspektorów okręgowych.

Do chwili zamknięcia niniejszego sprawozdania, nie otrzymał Wydział krajowy na powyższe pismo odpowiedzi.

Petycya Teodora Krupy byłego nauczyciela ludowego, obecnie dyetaryusza manipulacyjnego o odpisanie reszty zaliczki w kwocie 132 zł. 40 ct. udzielonej mu przez Wys. Sejm w r. 1881 jako nauczycielowi ludowemu.

Teodor Krupa b. nauczyciel budowy, obecnie dyetaryusz manipulacyjny Wydziału krajowego wniósł na ostatniej sesyi petycyę o odpisanie reszty zaliczki w kwocie 132 zł. 40 ct. udzielonej mu przez Wys. Sejm w r. 1881. Uchwałą z dnia 1. lutego 1895 opstąpił Wys. Sejm powyższą petycyę Wydziałowi krajowemu do możliwego uwzględnienia w porozumieniu z Radą szkolną krajową.

Wydział krajowy postanowił powyższą resztę zaliczki jako nieściągalną odpisać.

Petycye gmin o zniżenie prestacyj szkolnych.

Kilkoma uchwałami przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania w porozumieniu z Radą szkolną krajową, liczne petycye gmin domagających się zniżenia dobrowolnych zobowiązań na pokrycie wydatku na płace nauczycieli ludowych.

Petycye nauczycieli, wdów i sierót po nich o emeryturę lub dary z łaski.

W tej sprawie przedkłada Wydział krajowy osobne sprawozdanie.

Co do tych petycyj, które na uwzględnienie zasługują, przedkłada Wydział krajowy osobne sprawozdanie.

Pomniki historyczne i archiwa aktów grodzkich i ziemskich.

Zamek Oleski.

Uchwałą z dnia 7. lutego 1895 upoważnił Wys. Sejm Wydział krajowy do oddania Zamku Oleskiego wraz z należącemi do niego gruntami jednej z istniejących w kraju kongregacyi zakonnych w bezpłatne używanie na czas nieograniczony, pod warunkiem, że kongregacya ta przyjmie na siebie obowiązek strzeżenia całości zamku i gruntów utrzymywania zamku z zachowaniem jego pamiątkowego charakteru własnym kosztem zawsze w dobrym stanie, ponoszenia kosztów ubezpieczenia zamku i wszystkich z posiadaniem zamku i należących do niego gruntów połączonych ciężarów i danin wszelkiego rodzaju i używania zamku w ten sposób, iżby zachowaną była możność zwiedzania każdego czasu bez żadnych opłat tej przynajmniej części zamku, z którą łączy się najściślej wspomnienia z życia króla Jana III.

Wys. Sejm upoważnił zarazem Wydział krajowy do przyznania kongregacyj zakonnej, którejby oddał zamek Oleski, ryczałtu na częściowe pokrycie kosztów restauracyi zamku w maksymalnej kwocie 10.000 zł., którą to kwotę wstawić miał Wydział krajowy do preliminarza budżetu krajowego na rok 1896.

Uchwała powyższa powziętą została na podstawie sprawozdania przedłożonego Wys. Sejmowi pod dniem 11. stycznia 1895 L. 68.013/94 w którem Wydział krajowy w myśl wdrożonych wówczas rokowań, miał to przeświadczenie, iż będzie można oddać na podstawie powyższych warunków zamek Oleski w bezpłatne używanie jednej z kongregacyi zakonnej w kraju istniejących.

W ciągu roku 1895 zaszły jednakowoż niespodziewane trudności; główny przełożony owej kongregacyi zakonnej zmarł, zanim pertraktacye co do oddania zamku Oleskiego mogły być doprowadzonemi do skutku. Kapituła generalna tej kongregacyi zebrana dla wyboru nowego przełożonego, uchwaliła, iż nie może podjąć się utrzymania jak należy zamku Oleskiego, ani obsadzenia go odpowiednio i równocześnie zrzekła się przyjęcia tegoż zamku w bezpłatne używanie na czas nieograniczony. Wskutek zerwania się tych układów, Wydział krajowy nie wstawił na cel powyższy do budżetu krajowego na r. 1896 kwoty 10.000 zł.

Petycya grona konserwatorów Galicyi zachodniej w sprawie ochrony zamku królewskiego na Wawelu w Krakowie.

Grono Konserwatorów Galicyi zachodniej wniosło na ubiegłej sesyi sejmowej petycyę o wezwanie Rządu, ażeby przepisy ku ochronie zabytków były wobec zamku królewskiego na Wawelu w Krakowie, oraz innych budynków historycznych, będących w posiadaniu zarządu wojskowego jak najściślej przestrzegane. W załatwieniu tej petycyi, uchwalił Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 7. lutego 1895 wezwanie do Rządu, ażeby w drodze właściwej przypomniał urzędowi wojskowemu ścisłe przestrzeganie przepisów, tyczących się konserwacyi pamiątek historycznych.

W odpowiedzi na powyższą rezolucyę, Prezydyum Namiestnictwa zakomunikowało Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 8. marca 1895 L. 2246/pr. (LW. 17917/95) odpis pisma Ministerstwa oświaty z którego wynika, że Ministerstwo wojny wydało komendzie korpuśnej w Krakowie polecenie, ażeby przy wszelkich zmianach objektów, mających wartość historyczną lub architektoniczną, porozumiewała się z organami komisyi centralnej dla zabytków sztuki i w miarę rozporządzalnych funduszów czyniła zadość stawianym żądaniom.

Restauracya zamku królewskiego w Żółkwi.

W sprawie restauracyi zamku królewskiego w Żółkwi, na którą Wys. Sejm przeznaczył subwencyę w kwocie 6000 zł. płatną w dwóch ratach rocznych t. j. w r. 1895 i 1896 nadeszła odpowiedź od burmistrza miasta Żółkwi, jako pełnomocnika gminy, który w myśl żądania Wydziału krajowego zgodził się, aby zamek Żółkiewski z wyjątkiem apartamentów

piątrowych po odrestaurowaniu użytym był na schronisko dla ludzi zasłużonych krajowi, albo też na inny cel użyteczności publicznej przez Reprezentacyę kraju, a względnie przez Wydział krajowy wskazać się mający. Burmistrz przedłożył zarazem plan i kosztorys częściowej restauracyi; wygotowanie planów i kosztorysów na restauracyę całego budynku z zatrzymaniem charakteru stylowego zastrzegł sobie konserwator zabytków historycznych prof. Zacharjewicz.

Gmina m. Żółkwi przedłożyła zarazem wykaz funduszów, jakie na cele zamierzonej restauracyi rozporządza. Wykaz ten obejmuje:

a) Subwencyę z funduszu krajowego w kwocie 6000 zł.; *b)* zasiłek uchwalony przez Radę m. Żółkwi 6000 zł.; *c)* subwencyę z centralnej komisyi dla zabytków historycznych, spodziewaną w kwocie 600 zł.; *d)* składki publiczne w całym kraju na zbieranie których gmina przyrzeczone ma zezwolenie; *e)* czynsze pobierane za tymczasowe wynajmowanie parteru na kasyno wojskowo-cywilne.

Uchwaloną przez Wys Sejm pierwszą ratę subwencyi za rok 1895 w kwocie 3000 zł. wypłacił Wydział krajowy do rąk konserwatora prof. Zacharjewicza, pod którego nadzorem i kierunkiem restauracya zamku się odbywa.

Restauracya cerkwi św. Ducha w Rohatynie.

W dniu 14. stycznia 1895 konserwator hr. Wojciech Dzieduszycki złożył w Wydziale krajowym plany i kosztorys restauracyi cerkwi św. Ducha w Rohatynie, a Wydział krajowy pismem z dnia 19. stycznia 1895 L. 3410 odesłał plany i kosztorys przewodniczącemu grona konserwatorów Galicyi wschodniej p. Władysławowi Łozińskiemu. Obecnie nie stoi zatem nic na przeszkodzie wykonaniu zamierzonej restauracyi cerkwi Rohatyńskiej.

Restauracya kościoła i klasztoru w Tyńcu.

Odwołując się do ostatniego naszego sprawozdania, Wydział kraj urgował Namiestnictwo o odpowiedź w jakiem stadyum znajdują się pertraktacye z przeorem XX. Benedyktynów w Cluny we Francyi, w sprawie odstąpienia temu konwentowi budynku klasztoru pobenedyktyńskiego wraz z klasztorem w Tyńcu.

W odpowiedzi przesłało Namiestnictwo pismo książęco-biskupiego konsystorza z Krakowa, z którego wynika, że układy są w toku, że wypadnie może pewne starania poczynić u Stolicy św., a skoro tylko decyzya stanowcza zapadnie, nie omieszka konsystorz zawiadomić o niej.

Restauracye klasztoru OO. Bernardynów w Dukli.

Wyznaczoną przez Wys. Sejm na r. 1895 subwencyę w kwocie 500 zł. na restauracyę klasztoru OO. Bernardynów w Dukli, asygnował Wydział krajowy do rąk przełożonego klasztoru X. Maurycego Miętusa, wzywając go zarazem ażeby, co do wykonania robót porozumiał się wprzód z konserwatorem zabytków sztuki i pomników historycznych dla powiatu krośnieńskiego Dr. Stanisławem Tomkowiczem i zastosował się do uwag przez niego poczynionych.

Wydział krajowy otrzymał na powyższe zarządzenie odpowiedź od X. Miętusa, iż udaje się osobiście do Krakowa w celu porozumienia się z Dr. Tomkowiczem.

Restauracya kościoła OO. Bernardynów w Leżajsku.

W uwzględnieniu petycyi przełożonego konwentu OO. Bernardynów w Leżajsku, udzielił Wys. Sejm na r. 1895 jednorazowy zasiłek w kwocie 500 zł. na restauracyę pomienionego kościoła, oraz na restauracyę stalli i organów.

Przyznany zasiłek wyasygnował Wydział krajowy na ręce przewodniczącego grona konserwatorów Galicyi wschodniej p. Władysława Łozińskiego.

P. Łoziński doniósł jednakowoż Wydziałowi kraj., iż kwestya restauracyi tego kościoła została uregulowaną w porozumieniu z konserwatorem właściwego okręgu hr. Janem Szeptyckim, który czuwać ma nad odpowiedniem wykonaniem robót. W skutek tego na wniosek p. Łozińskiego, wypłacił Wydział krajowy zasiłek do rąk gwardyana Konwentu.

Restauracya krużganków w klasztorze OO. Franciszkanów w Krakowie.

Uchwałą z dnia 7. lutego 1895 przekazał Wys. Sejm petycyę konwentu OO. Franciszkanów w Krakowie o zaliczkę na restauracyę krużganków klasztornych Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania na najbliższej sesyi sejmowej.

Wykonując powyższą uchwałę odniósł się Wydział krajowy przedewszystkiem do Grona konserwatorów Galicyi zachodniej, wyrażając zdanie, iż ze względu na znaczną wysokość żądanej subwencyi nie można w tym

wypadku obejść się bez sporządzenia i przedłożenia planu i kosztorysu zamierzonej restauracyi i że dopiero na podstawie tych danych, mógłby Wydział krajowy powziąć decyzyę co do wniosków, jakie w tej mierze Wys. Sejmowi przedstawić wypadnie.

Wydział krajowy prosił zatem Grono konserwatorów, ażeby zażądało od konwentu planów i kosztorysu, oraz wykazu rozporządzalnych funduszów na restaucyę, gdyż Wydział krajowy mógłby poprzeć prośbę o subwencyę, gdyby reszta potrzebnych funduszów była zapewnioną.

Restauracya krużganków w klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie.

Uchwałą z dnia 7. lutego 1895 wyznaczył Wys. Sejm na odrestaurowanie starożytnych gotyckich krużganków przy klasztorze OO. Dominikanów w Krakowie się znajdujących a pożarem w roku 1850 zniszczonych subwencyę w kwocie 4.400 zł płatną w dwóch rocznych ratach. Na rok 1895 wstawiono na ten cel do budżetu krajowego kwotę 2.200 zł.

Z końcem lutego 1895 r. zawiadomiło Namiestnictwo Wydział krajowy, iż przeor jeneralny konwentu XX. Dominikanów w Krakowie wniósł do Ministerstwa wyznań i oświaty prośbę o udzielenie państwowej subwencyi w kwocie 10.000 zł. na powyższy cel. Prośbę tę udzielił p. minister Namiestnictwu z oznajmieniem, iż w obec znakomitego, artystycznego i historycznego znaczenia tegoż krużganku skłonnym jest udzielić na restauracyę tegoż z funduszów państwowych stosowną subwencyę, w przypuszczeniu że tak kraj jak i miasto Kraków przyznają odpowiednią subwencyę, oraz, iż konwent sam ofiarowany przezeń datek wedle możności w stosunku do wysokości ogólnych kosztów podwyższy.

Uchwaloną przez Wys. Sejm subwencyę wypłacił Wydział krajowy do rąk zastępcy konserwatora II. sekcyi dla miasta Krakowa Dra Stanisława Tomkowicza, o czem zawiadomiono Namiestnictwo.

Czyli Ministerstwo udzieliło jaką subwencyę na restauracyę pomienionych krużganków, Wydziałowi krajowemu nie wiadomo.

Odbudowanie kościoła rzym. kat w Ciężkowicach.

Uchwałą z dnia 7. lutego 1895 przekazał Wys. Sejm petycyę komitetu obywatelskiego do zbierania składek na odbudowanie rzym. kat. kościoła w Ciężkowicach o subwencyę, Wydziałowi krajowemu do zbadania i sprawozdania na najbliższej sesyi sejmowej.

Wydział krajowy odniósł się w tej sprawie do grona konserwatorów Galicyi zachodniej z zapytaniem, czyli kościół w Ciężkowicach można zaliczyć do rzędu budowli, którym ze względów historycznych, artystycznych lub pamiątkowych, przysługuje prawo do konserwacyi z funduszów publicznych poza obowiązkową prestacyą konkurencyjną i dobrowolnemi ofiarami ze składek publicznych.

P. konserwator okręgu Dr. Tomkowicz oświadczył w swej opinii przedłożonej gronu konserwatorów w Krakowie, że kościół w Ciężkowicach nie przedstawia interesu archeologicznego i że nie można go uważać za zabytek historyczny lub pamiątkową wartość mający. Zawalenie się wieży kościelnej było zdaniem konserwatora skutkiem jedynie lekkomyślnego sposobu traktowania rzeczy przez komitet parafialny, który budowę wieży, stosunkowo wysokiej i konstrukcyjnie trudnej powierzył przedsiębiorcy nie mającemu kwalifikacyi. Grono konserwatorów oświadczyło Wydziałowi kraj. iż opinię Dra Tomkowicza w zupełności podziela.

W obec powyższej opinii fachowej, Wydział krajowy postanowił petycyi komitetu obywatelskiego w Ciężkowicach nie polecać Wys. Sejmowi do uwzględnienia.

Ruiny pamiątkowe w Oświęcimie.

Uchwałą z dnia 7. lutego 1895 przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy wniosek p. Kramarczyka domagający się subwencyi w kwocie 3.000 zł. na wykupno szczątków kościoła i klasztoru podominikańskiego w Oświęcimiu.

Wydział krajowy zażądał opinnii konserwatorów, czyli ruiny te ze stanowiska ściśle konserwatorskiego posiadają wartość, któraby uzasadnić mogła żądanie subwencyi. Odpowiedź wypadła dodatnio, stwierdzono bowiem, że mury kościoła przedstawiają bardzo rzadki w Polsce zabytek budownictwa ceglanego wczesnego gotycyzmu z przejścia z wieku XIII w XIV, że zawierają i dziś jeszcze bardzo wiele cennych fragmentów ar-

Kraj. archiwa aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i Krakowie.

Na przedstawienie Akademii Umiejętności w Krakowie, zamianował Wydział krajowy uchwałą z 11. stycznia 1895 L 71.470/94 Michała Goneta, ucznia IV. roku wydziału filozoficznego w Uniwersytecie Franciszka I. we Lwowie, zaś uchwałą z dnia 19. kwietnia 1895 L. 25 832, Tadeusza Bosakowskiego, ucznia IV. roku praw oraz Jana Friedberga, ucznia III. r. filozofii na tymże Uniwersytecie, aplikantami Archiwum krajowego aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie.

Sprawy teatrów.

Teatr polski we Lwowie.

W ubiegłym sezonie operowym, który trwał od połowy stycznia do połowy kwietnia 1895 r. dała Dyrekcya trzydzieści kilka przedstawień, których wartość artystyczną uznała komisya powołana do nadzoru sceny polskiej we Lwowie, za dostateczną, aby wypłaty subwencyi nie wstrzymywać, czyniąc to głównie przez wzgląd na okoliczność, iż były to pierwsze kroki nowej dyrekcyi teatru w dziale operowym. Na podstawie wniosków komisyi wypłacił Wydział krajowy Dyrekcyi subwencyę na operę za rok 1895, zatrzymując jedynie, jak corocznie kwotę 1000 zł. jako gwarancyę na najbliższy sezon operowy.

Komisya wyraziła jednakowoż w swem sprawozdaniu, przedłożonem w lipcu 1895, iż ostatni sezon operowy mimo kilku sił solowych bardzo dobrych, słabszym był pod względem artystycznym od dawniejszych. Opera lwowska od dawna chroma na punkcie repertoaru i orkiestry. Repertoar ułożony szablonowo z utworów osłuchanych pomija ciągle zarówno dzieła dawniejsze nadające się do wznowienia, jako też dzieła nowsze n p. z oper nowszej szkoły francuskiej, którego z arcydzieł Ryszarda Wagnera, lub opery Smetany, które wszędzie obecnie wielkie zainteresowanie budzą. Również podniosła komisya potrzebę rychłego przeprowadzenia reorganizacyi orkiestry.

Co do personalu wyraziła komisya nadzieję, iż Dyrekcya postara się na przyszły sezon o śpiewaków polskich, aby uniknąć mięszaniny języków, usuwanej obecnie ze wszystkich scen operowych. Zdaniem komisyi ostatnia opera polska w Krakowie przedstawiła tak wielką ilość sił swojskich, iż trudności w ich pozyskaniu nie powinny być wielkie, a na tej drodze możnaby urzeczywistnić myśl założenia stałej opery polskiej, dającej na przemian przedstawienia we Lwowie i Krakowie. Sprawozdanie komisyi udzielił Wydział krajowy Dyrekcyi teatru z wezwaniem zastosowania się do życzeń wyrażonych przez komisyę.

W dziale komedyi i dramatu poczyniła komisya w swem wyczerpującem sprawozdaniu wiele krytycznych uwag, które posłużą dyrekcyi za wskazówkę na przyszłość.

Komisya przyznaje Dyrekcyi widocznie dobre chęci, pewną staranność i postęp w niejednej gałęzi, szczególniej na zewnątrz w kostyumach i dekoracyach; natomiast widzi komisya niedostatek w artystycznem kierownictwie. Teatrowi zbywa — zdaniem komisyi — na reżyszerze-dramaturgu, na kierowniku artystycznie literackim. Co do personalu samego, uważa go komisya w całości za wystarczający, sądzi atoli, że jest niezbędnem pozyskanie artystki dla starszych ról dramatycznych.

Komisya przyznaje jednakowoż, iż wszelkie usiłowania obecnej i przyszłej dyrekcyi teatru lwowskiego będą uwieńczone dobrym skutkiem dopiero wówczas, gdy nowy gmach teatralny ukończonym zostanie. Dziś nawet największe artystyczne sukcesy nie mogłyby znaleść u publiczności dostatecznego poparcia z tego prostego powodu, że znaczna część publiczności delikatniejszego zdrowia, zwłaszcza w zimowych miesiącach, to jest w najlepszych miesiącach teatralnych dla względów zdrowia bywać w teatrze nie może.

Subwencya za dramat i komedyę za r. 1895 została Dyrekcyi na wniosek komisyi wypłaconą, pozostała tylko reszta w kwocie 550 zł., która przypadnie do wypłaty z końcem b. r.

Teatr polski w Krakowie.

Na podstawie przychylnego wniosku komisyi artystycznej która przyznaje wiele zasług dyrektorowi p. Pawlikowskiemu w prowadzeniu

chitektonicznych i że z starożytnej tej i okazałej niegdyś świątyni dochowało się jeszcze tyle, że przywrócenie jej do dawnego stanu nie przedstawiałaby zbyt wielkich trudności.

Równie przychylną dla wniosku jest opinia Wydziału Rady powiatowej bialskiej, do którego Wydział krajowy także z zapytaniem się odnosił. Położono w niej nacisk na zasługę komitetu, który podjął się wykupna tych szacownych ruin z rąk innowierców, aby je uchronić od profanacyi, w jakiej niestety obecnie się znajdują, — i którego usilnym i wytrwałym zabiegom powiodło się już wykupienie i oddanie służbie Bożej kaplicy św. Jacka do ruin byłego kościoła przylegającej. Koszta wykupna i restauracyi tej kaplicy wynoszą 6.000 zł., a po tym wydatku pozostało komitetowi z całej uzbieranej ze składek sumy jeszcze tylko 3.000 zł., gdy na cel wykupna i oparkanienia reszty ruin potrzeba 13.000 zł.

W obec tych opinij Wydział krajowy nie wahałby się przedstawić Wys. Sejmowi wniosku na uchwalenie żądanej we wniosku p. Kramarczyka subwencyi 3.000 zł., gdyby miał pewność, że reszta sumy potrzebnej na wykupno sumy jest zabezpieczoną i że ruiny po wykupnie będą należycie konserwowane. Ponieważ zaś pod tym względem akta nie dają potrzebnej informacyi, odniósł się Wydział krajowy do komitetu z żądaniem wyjaśnienia w obu wskazanych kierunkach oświadczając mu zarazem, że od zadowalniającej odpowiedzi zależeć będzie ostateczne tej sprawy przez Wydział krajowy załatwienie.

Restauracya bóżnicy w Leszniowie.

W sprawie ewentualnego subwencyonowania restauracyi bóżnicy w Leszniowie, nie otrzymał Wydział krajowy od petenta, którym był Wydział powiatowy w Brodach, żądanych planów i kosztorysów.

Sprawa wcielania do krajowych archiwów aktów grodzkich i ziemskich, starych ksiąg sądowych, znajdujących się w przechowaniu c. k. sądów

W zeszłorocznem sprawozdaniu donieśliśmy iż Wydział krajowy odniósł się do Prezydyum c. k. Sądu krajowego wyższego w Krakowie z zapytaniem, czy byłoby skłonnem do wydania zarządzenia, aby znajdujące się jeszcze w sądach zabytki archiwalne o ileby się do tego kwalifikowały, zostały przeniesione do jednego z krajowych archiwów aktów grodzkich i ziemskich.

Na powyższe pismo zażądało Prezydyum wyż. sądu w Krakowie od Wydziału krajowego szczegółowego wskazania znajdujących się w przechowaniu sądów krakowskiego okręgu zabytków archiwalnych, których wcielanie do jednego z krajowych archiwum aktów grodzkich i ziemskich byłoby pożądanem. Prezydyum wyż Sądu krakowskiego oznajmiło zarazem, iż przedstawi w tym celu konkretne wnioski Ministerstwu sprawiedliwości, od którego ostateczna decyzya w tej mierze jest zawisłą.

Nadesłane przez Sąd krakowski spisy zabytków archiwalnych udzielił Wydział krajowy do zaopiniowania Dyrekcyi kraj. archiwum aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie, która oznajmiła, że wszystkie bez wyjątku archiwalia objęte spisami, nadają się ze względu na swe znaczenie i wagę historyczną do umieszczenia w krakowskiem kraj. archiwum.

Dyrektor archiwum podniósł zarazem, że przedewszystkiem nie małej wagi interes naukowy przedstawiają akta i księgi przechowane w c. k. Sądzie obwodowym rzeszowskim, a mianowicie księgi miasteczka Sokołowa 5 tomów od r. 1584—1763.

Sprawa połączenia aktów i ksiąg, znajdujących się w archiwach gminnych z archiwami aktów grodzkich i ziemskich we Lwowie i w Krakowie.

Opierając się na powyższej opinii Wydział krajowy pismem z dnia 21. września 1895 L. 52.860 odniósł się z prośbą do Prezydyum wyż. Sądu w Krakowie o wyjednanie u Ministerstwa sprawiedliwości zezwolenia na przeniesienie wszystkich archiwaljów w spisie wymienionych do kraj. archiwum aktów grodzkich i ziemskich w Krakowie.

W ciągu roku 1895 wezwał Wydział krajowy ponownie Zwierzchności gminne w Pilźnie i Mostach wielkich, ażeby przedłożyły bezzwłocznie inwentarze swych archiwaliów, Zwierzchność gminną w Kukizowie wezwano zaś, ażeby w myśl okólnika Wydziału krajowego z r. 1887, albo przedłożyła inwentarz archiwaliów, albo też nadesłała swe archiwalia w celu złożenia ich w jednem z archiwów krajowych

teatru polskiego w Krakowie, postanowił Wydział krajowy wypłacić mu drugą połowę rocznej subwencyi za rok 1894, a następnie połowę subwencyi w kwocie 4.000 zł. za czas od 1. stycznia do końca czerwca 1895. Komisya artystyczna podnosi, że na scenie krakowskiej „ukazują się w ogóle dzieła sceniczne w opracowaniu tak starannem, jakbyśmy je na scenie stołecznej oglądali". Jako wielką zasługę p. Pawlikowskiego podnosi komisya, iż nie szczędząc funduszów, zorganizował w Krakowie w porze letniej operę, która cieszyła się wielkim powodzeniem. Pod względem kasowym okazał się jednakowoż pewien niedobór, który w znacznej części musiał pokryć przedsiębiorca.

Teatr ruski.

Teatr ruski pozostaje pod bezpośrednim zarządem Wydziału „Ruskiej Besidy" we Lwowie. Zarząd ten wykonywał wydział Towarzystwa przez trzech najstarszych artystów, a dla kontroli rachunków powołał stałą komisyę, złożoną również z trzech artystów. Zarząd i komisyę kontrolującą nadzorował wydział Towarzystwa przez swego referenta teatralnego.

W II. półroczu 1894 r. składał się personal z 25 osób nie licząc w to 8 członków orkiestry. Przedstawienia dawano w Stanisławowie, Kołomyi, Bursztynie, Rohatynie, Przemyślanach, Lwowie, Jarosławiu, Rzeszowie i Przemyślu. Przedstawień dano ogółem 96. Repertuar wzbogacił się w tym czasie wielu nowemi sztukami, obecnie liczy on 31 sztuk, z tych 19 oryginalnych.

W I. półroczu 1895 składał się personal z 24 osób (14 sił męskich i 10 żeńskich). Przedstawienia dawano w Przemyślu, Drohobyczu, Samborze, Stryju, Żydaczowie, Tłumaczu i Stanisławowie, a było ich ogółem 101, sztuk oryginalnych było ogółem 20.

Subwencyę na rok 1895 wypłacono w całości na ręce przewodniczącego „Ruskiej Besidy" we Lwowie.

Konkurs dramatyczny na oryginalne utwory sceniczne w języku polskim z zakresu dramatu i poważnej komedyi.

W kwietniu 1894 r. rozpisał Wydział krajowy drugi konkurs dramatyczny na oryginalne utwory sceniczne w języku polskim, z zakresu dramatu i poważnej komedyi, obejmujące co najmniej trzy akta i zapełniający cały wieczór teatralny. W myśl uchwały Wys. Sejmu z dnia 26. listopada 1890, Wydział krajowy wyznaczył dwie nadgrody: pierwszą w kwocie 500 zł., drugą w kwocie 250 zł.

W warunkach konkursu zastrzegł Wydział krajowy, iż prace już drukiem ogłoszone, jak niemniej przedstawione na którejkolwiek scenie, nawet amatorskiej są od konkursu wykluczone. Również nie zostały przypuszczone do konkursu prace autorów już nieżyjących, chociażby dotąd nie były ogłoszone.

Rozstrzygnięcie konkursu i przyznanie nagród zastrzeżono osobnej komisyi, w której skład powołał Wydział krajowy pp. J. E. Stanisława hr. Badeniego, Dr. Karola Estreichera, Stanisława Koźmiana, Józefa Kotarbińskiego, Adama Krechowieckiego, Władysława Łozińskiego, Dra Antoniego Małeckiego, Dra Romana Pilata i Tadeusza Romanowicza.

W terminie konkursowym nadesłano 45 utworów dramatycznych. Komisya konkursowa, której nadesłane utwory do oceny udzielone zostały odbyła w dniach 27. i 28. lutego, 1, 2. i 3. marca 1895 posiedzenia, na których przyznała komisya: pierwszą nadgrodę w kwocie 500 zł. komedyi w 3-ech aktach p. t. „Towarzysz pancerny", której autorem jest p. Michał Wołowski z Warszawy; drugą nagrodę w kwocie 250 zł. dramatowi w 5 aktach p. t. „Na bezdrożach", którego autorem jest p. Wacław Sawiczewski, uczeń Wydziału filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie.

Nadto odznaczyła komisya zaszczytną wzmianką następujące utwory: dramat „Las" p. Wandy z Czarnowskich Daleckiej z Mińska na Litwie; dramat „Nowi ludzie" p. Henryka Piątkowskiego z Warszawy: dramat „Jadwiga Tarłówna" p. Bronisława Grabowskiego z Częstochowy; wreszcie fantazya dramatyczna „Uśpiona" pod pseudonimem Jana Szarskiego z Krakowa.

Konkurs na oryginalne utwory sceniczne ruskie.

W lutym 1895 rozpisał Wydział krajowy drugi konkurs na oryginalne czystym językiem ruskim napisane utwory sceniczne, z zakresu dramatu, poważnej komedyi i sztuk ludowych ze śpiewami lub bez śpiewu

takiej objętości, iżby zapełniały cały wieczór teatralny. W warunkach konkursu zamieścił Wydział krajowy postanowienie, iż prace już drukiem ogłoszone, jak niemniej przedstawione na którejkolwiek scenie, nawet amatorskiej, będą od konkursu wykluczone Również nie będą przypuszczone do premiowania prace autorów już nieżyjących, chociażby dotąd ogłoszonemi nie były.

Rozstrzygnięcie konkursu i przyznanie nagród zastrzeżono osobnej komisyi, do której powołał Wydział krajowy pp. J. E. Stanisława hr. Badeniego, Alexandra Barwińskiego, Dra Stefana Szmal-Stockiego, Michała Gruszeckiego, Hilarego Ogonowskiego, Jana Matijewa, Dra Eugeniusza Oleśnickiego, Dra Jarosława Kułaczkowskiego, Włodzimierza Kocowskiego i Jana Kopacza. Nagród do rozdania wyznaczono cztery: pierwszą w kwocie 250 zł., drugą, w kwocie 200 zł., zaś trzecią i czwartą po 150 zł. W terminie konkursowym nadesłano 15 prac, które Wydział krajowy przesłał w październiku 1895 wydziałowi Towarzystwa „Ruska Besida“ we Lwowie, celem rozdziału tych prac między członków komisyi. W m. grudniu 1895 zebrać się ma komisya w Wydziale krajowym, celem przyznania nagród.

Inne ważniejsze sprawy.

Samoistne gimnazyum państwowe w Przemyślu z językiem wykładowym ruskim.

W załatwieniu sprawozdania komisyi szkolnej o wniosku posła Barwińskiego i towarzyszy, uchwalił Wys. Sejm na posiedzeniu dnia 24. stycznia 1895 wezwanie do Rządu, ażeby istniejące w gimnazyum Przemyskiem klasy równorzędne z językiem wykładowym ruskim oddzielił od tego gimnazyum i utworzył z nich osobne gimnazyum państwowe w Przemyślu z językiem wykładowym ruskim

Powyższej uchwale Wys. Sejmu stało się zadość. Prezydyum Rady szkolnej kraj. odezwą z dnia 6. lipca 1895 l. 300. (LW. 46.537/93) zawiadomiło Wydział krajowy, iż Jego Ces. i Król. Apostolska Mość Najwyższem postanowieniem z dnia 12. Maja 1895 raczył zezwolić, aby w Przemyślu przez odłączenie istniejących przy tamtejszem państwowem gimnazyum klas równorzędnych z językiem wykładowym ruskim, utworzone zostało z początkiem roku szkolnego 1895/6 samoistne gimnazyum państwowe z językiem wykładowym ruskim.

Zakupno zbiorów artystycznych pozostałych po Janie Matejce.

Pismem z dnia 22. grudnia 1894 L. 602/pr. (LW. 73.300/95). prezydent m. Krakowa p. Friedlein przesłał Wydziałowi krajowemu w 2. egzemplarzach żądany spis przedmiotów artystycznych, pozostałych po ś. p. mistrzu Janie Matejce, z oznaczeniem ceny wartości każdego przedmiotu. P. prezydent miasta zawiadomił zarazem Wydział krajowy, iż komitet ku uczczeniu pamięci Jana Matejki postanowił przedmioty spisem objęte, zalecić Wydziałowi krajowemu do zakupienia dla Muzeum im. Matejki. Na tej podstawie zażądał p. prezydent asygnowania na jego ręce kwoty 10 000 zł. przeznaczonej przez Wys. Sejm na zukupno zbiorów pozostałych po Janie Matejce.

Pod dniem 8. czerwca 1895 otrzymał Wydział krajowy od przewodniczącego komitetu Towarzystwa im. Matejki prof. Dra Maryana Sokołowskiego, zawiadomienie, iż komitet zawiązany ku uczczeniu pamięci Matejki, zebrawszy fundusze na zakupno domu Matejki i uzyskawszy od Sejmu jednorazowy zasiłek w kwocie 10.000 zł. w celu nabycia pamiątek artystycznych, rozwiązał się w dniu 12. maja 1895, przekazując Towarzystwu im. Jana Matejki dalszą działalność w tym względzie oraz zgromadzone fundusze. Reskryptem z dnia 14. kwietnia 1895 zatwierdziło Namiestnictwo statuty Towarzystwa im. Jana Matejki, mającego na celu nabycie na własność domu po Matejce, urządzenia w nim muzeum jego dzieł i pamiątek, i przekazania go gminie m. Krakowa, lub innej trwałej byt mającej instytucyi. Zarazem zawiadomił prezes Tow. im. Matejki, iż stosownie do umowy zawartej z właścicielami domu Jana Matejki, Towarzystwo jego imienia ma nabyć ten dom z dniem 1. lipca 1895.

Nadesłane przez prezydenta miasta inwentarze przedmiotów należących do spuścizny artystyczej po Janie Matejce, zaopatrzył Wydział kra-

jowy, klauzulą, stwierdzającą, iż przedmioty te zakupił Wydział krajowy na mocy uchwały Wys. Sejmu z dnia 12. lutego 1894 za sumę 10.000 zł. na własność dla muzeum im. Jana Matejki, założyć się mającego w domu Matejki w Krakowie, z zastrzeżeniem, że z tego zbioru artystycznego korzystać będą mogli uczniowie krakowskiej szkoły sztuk pięknych, i że w razie, jeżeliby Muzeum takie do skutku nie przyszło, zbiory te pomieszczone być mają w jednej z sal szkoły sztuk pięknych w Krakowie albo w Muzeum narodowem w Sukiennicaah w Krakowie. Równocześnie pismem z dnia 10. czerwca 1895 L. 73.300 przesłał Wydział krajowy jeden egzemplarz zaklauzulowanego spisu prezydentowi m. Krakowa oraz asygnował na jego ręce kwotę 10.000 zł. Pismem z dnia 12. sierpnia 1895 L. 347/pr. (LW. 53.896/95). zawiadomił prezydent m. Krakowa Wydział krajowy, iż zakupione przedmioty artystyczne, dopoki muzeum nie będzie otwarte, pozostawiono w miejscu, w którem się dotąd znajdowały a dozór nad nim poruczono komitetowi wykonawczemu Towarzystwa im. Jana Matejki Prezydent przedłożył zarazem uzupełniony spis zakupionych przedmiotów oraz deklaracyę Towarzystwa, iż przyjmuje zobowiązanie w uchwale Wys. Sejmu zastrzeżone, że uczniowie krakowskiej szkoły sztuk pięknych mają prawo korzystać z zakupionego zbioru.

Prawo polskie na uniwersytetach krajowych.

W sprawie petycyi Towarzystwa prawniczego we Lwowie o uznanie prawa polskiego przedmiotem egzaminacyjnym przy egzaminach ścisłych na uniwersytetach krajowych, nie nadeszła decyzya Rządu. Wydział krajowy urgował ponownie Prezydyum Namiestnictwa w tej sprawie.

Uchwała w sprawie wprowadzenia języka polskiego jako urzędowego w urzędach państwowych

W załatwieniu sprawozdania komisyi prawniczej o wniosku posła Michalskiego co do wprowadzenia w urzędach kolei państwowych i pocztowych tudzież w wewnętrznej służbie żandarmeryi języka polskiego, jako urzędowego, wezwał Wys. Sejm uchwałą z dnia 4. lutego 1895 Rząd „aby się do Najwyższego postanowienia z dnia 4. czerwca 1869 i całego Ministerstwa z dnia 5. czerwca 1869. (Dz. u. kr. nr. 24) po myśli i duchu tych rozporządzeń ściśle i bez uchylania się od tych postanowień stosował".

Powyższa rezolucya zakomunikowaną została J. E. c. k. Namiestnikowi, pismem Marszałka krajowego z dnia 4. lutego 1895 Ls. 1187.

Uchwała w sprawie zmian niektórych postanowień ustawy konkurencyjnej kościelnej.

W załatwieniu sprawozdania komisyi administracyjnej o wnioskach posłów Zolla i Okuniewskiego, uchwalił Wys. Sejm na posiedzeniu dnia 30. stycznia 1895 wezwanie do Rządu, aby po porozumieniu się z Ordynaryatami naszego kraju, przedłożył w jak najbliższym czasie w myśl ustawy z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. nr. 7 z r. 1895) projekt noweli do ustawy konkurencyjnej z dnia 15. sierpnia 1866, w którymby uwzględnione były życzenia Wys. Sejmu, dążące przedewszystkiem do zmiany §§. 8 i 9 tejże ustawy. Na zapytanie Wydziału krajowego wystosowane do Prezydyum Namiestnictwa pod dniem 21. września 1895 L. 60.839, jaką decyzyę powziął Rząd w tej sprawie, odpowiedziało Prezydyum Namiestnictwa odezwą z dnia 4. października 1895 L. 10.737/ pr. (LW. 63.582/95), że powyższą rezolucyę Wys. Sejmu przedłożyło relacyą z dnia 24. kwietnia 1895 L. 1.578/pr. Ministerstwu wyznań i oświaty, zkąd decyzya dotąd nie nadeszła. Prezyd. Namiestnictwa odniosło się przeto w tej sprawie ponownie do tegoż Ministerstwa.

Petycya stowarzyszenia wzajemnej pomocy dyaków dyecyzyi Lwowskiej o poprawę ich bytu materyalnego w drodze zmiany ustawy o konkurencyi kościelnej.

Uchwałą z dnia 1. lutego 1895 odstąpił Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy petycyę stowarzyszenia wzajemnej pomocy dyaków decyzyi Lwowskiej o polepszenie ich bytu materyalnego w drodze zmiany §. 12. ust. o konkurencyi kościelnej z 15 sierpnia 1866.

Jakkolwiek sprawa ta jest w ścisłem związku z uchwałą Wys. Sejmu z dnia 30. stycznia 1895, którą wezwano Rząd do przedłożenia w myśl ustawy państwowej z 31. grudnia 1894, projektu noweli do ustawy konkurencyjnej z dnia 15. sierpnia 1866, Wydział krajowy przedłoży Wys. Sejmowi sprawozdanie, gdy zestawione zostaną materyały otrzymane od ordynaryatów biskupich.

Fundacya Franciszka Kochmanna na premie dla literatów polskich.

Z fundacyi Franciszka Kochmanna, przeznaczonej na premie dla dzieł w języku polskim za najlepsze uznanych, przypada co roku do nadania jedna premia w kwocie 1000 zł., zaś druga w kwocie 500 zł.

Ocenieniem dzieł do konkursu zgłoszonych i przyznawaniem nagród zajmuje się osobna komisya konkursowa, przez Wydział krajowy powołana, w której skład wchodzą najwybitniejsi przedstawiciele zawodu naukowego i literackiego, oraz dwóch kuratorów fundacyi, przez Radę m. Lwowa wyznaczonych.

W październiku roku 1894 przyznała komisya pierwszą nagrodę w kwocie 1000 bezimiennemu autorowi dzieła wydanego nakładem Muzeum narodowego w Rapperswylu w r. 1894 p. t. „Kościuszko“. Drugą nagrodę w kwocie 500 zł. przyznano Dr. Piotrowi Chmielowskiemu za jego monografie literackie o Mickiewiczu i Kraszewskim.

Nowy konkurs na rok 1895 ogłoszony został z terminem prekluzyjnym po dzień 31. grudnia 1895 r.

Pomnik dla ś. p. Agenora hr. Gołuchowskiego.

Magistrat m. Lwowa nie odpowiedział dotąd na wezwanie Wydziału krajowego, aby doniósł, czy i jaką uchwałę powzięła Reprezentacya miasta co do oznaczenia miejsca pod pomnik dla ś. p. Agenora hr. Gołuchowskiego.

Wydział kraj. odniósł się w listopadzie 1895 ponownie do Magistratu z wzewaniem o doniesienie, w jakiem stadyum znajduje się obecnie ta sprawa.

Zażalenie Antoniego Gottlieba, dyrektora szkoły wydziałowej żeńskiej w Krakowie, wniesione do Trybunału państwa przeciw funduszowi szkolnemu krajowemu z powodu rzekomego ukrócenia jego praw emerytalnych przy stabilizowaniu go na posadzie dyrektora.

Antoni Gottlieb, dyrektor szkoły wydziałowej żeńskiej w Krakowie wniósł do Trybunału Państwa zażalenie przeciw funduszowi szkolnemu krajowemu, z powodu rzekomego ukrócenia jego praw emerytalnych przy stabilizowaniu go na posadzie dyrektora

A. Gottlieb opierał swe zażalanie na tej okoliczności, że będąc prowizorycznym dyrektorem pierwotnej szkoły wydziałowej miejskiej, pobierał płacę o rocznych 1500 zł, po stabilizowaniu go zaś na tej posadzie w r. 1876, gdy powyższa szkoła została na podstawie ustawy z r. 1873 zorganizowaną na etatową, przyznano mu płacy tylko w kwocie 900 zł.

Przeciw temu zażaleniu wniósł Wydział krajowy obronę, a po przeprowadzeniu ustnej rozprawy, Trybunał odrzucił w zupełności pozew wniesiony przez Antoniego Gottlieba.

Sprawa wierzytelności fundacyi stypendyjnej Samuela Głowińskiego przeciw Salamonowi Tandowi o zapłacenie 1361 zł. 63 ct. i 4 rat po 2500 zł. w. a. z pn.

Jak w ostatniem sprawozdaniu nadmieniono, celem zaspokojenia reszty tej pretensyi, uzyskano relicytacyę $^3/_8$ części majętności „Propinacya wierzchniańska B“, i „Propinacya wierzchniańska A“, które jako najwyżej ofiarujący nabył Eliasz Sekler. Odnośne protokoły relicytacyi przyjęte zostały do wiadomości sądowej uchwałami c. k Sądu obwodowego w Stanisławowie z 16. czerwca 1894 do l. l. 11.536 i 11.537, przeciw którym dłużnik wniósł rekursa. C. k Wyższy Sąd krajowy we Lwowie uchwałami z 23. października 1894 do l. l. 18.934 i 18.935, nie mniej c. k. Sąd najwyższy we Wiedniu uchwałami z 19. marca 1895 do l. l. 3.241 i 3.242 odrzucił te rekursa, wskutek czego rzeczone uchwały c. k. Sądu obwodowego w Stanisławowie, przyjmujące protokół relicytacyi do wiadomości sądowej stały się prawomocne.

Ponieważ nabywca Eliasz Sekler warunków relicytacyi nie dopełnił, i ceny kupna mimo upływu terminu nie złożył, wdrożono kroki sądowe celem uznania złożonej przez nabywcę kaucyi za przepadłą i rozpisanie nowej relicytacyi $^3/_8$ części majętności „Propinacya wierzchniańska A“ i „Propinacya wierzchniańska B“, dłużnika Salamona Tanda własnych.

Petycye przekazane Wydziałowi kraj. do załatwienia.

Wszystkie petycye wniesione do Wys. Sejmu podczas ostatniej sesyi sejmowej, a przekazane Wydziałowi krajowemu do urzędowania, o ile dotyczą departamentu III. zostały przez Wydział krajowy załatwione.

Zasiłki na różne cele.

Subwencyonowanie misyj katolickich.

Uchwalony przez Wys. Sejm na rok 1895 do dyspozycyi Wydziału krajowego, kredyt w kwocie 3000 zł. na misye katolickie, rozdzielił Wydział krajowy po zasięgnięciu opinii konsystorzów, jak następuje:

Rzym. kat. archidyecezyi Lwowskiej udzielono 300 zł.; rzym. kat. dyecezyi Krakowskiej 500 zł.; rzym. kat. dyecezyi Przemyskiej 200 zł.; rzym. kat. dyecezyi Tarnowskiej 500 zł.; greck. kat. archidyecezyi Lwow-

skiej 1000 zł.; grecko-katol. dyecezyi Przemyskiej 150 zł.; grecko-katol. dyecezyi Stanisławowskiej 350 zł.

Wydawnictwo biblioteki politechnicznej.

W sprawozdaniu o budżecie krajowym na rok 1895, przy poz. 85 „Kolegium profesorów szkoły politechnicznej we Lwowie na wydawnictwo biblioteki politechnicznej 2-ga rata z subwencyi 5000 zł, rozłożonej na 10 lat — 500 zł.“ — wyraziła komisya budżetowa życzenie, ażeby Wydział krajowy o postępach tego wydawnictwa uczynił wzmiankę w sprawozdaniu z czynności.

Asygnując powyższy zasiłek zastrzegł Wydział krajowy, aby Kolegium profesorów przesyłało Wydziałowi bezpłatnie po 1 egz. wydawnictwa, a zarazem zażądał przedłożenia wykazu dochodów i wydatków wydawnictwa.

Ze sprawozdania otrzymanego z Rektoratu szkoły politechnicznej we Lwowie, rachunek za lata 1894 i 1895 przedstawia się jak następuje:

Dochody:	Subwencya z Wys. Sejmu za rok 1894 i 1895		1000 zł.
Wydatki:	Należytość stemplowa za 2 kwity	5 zł.	
	Zasiłek wydawnictwa „Roboty wodne prof. Richtera	450 „	
	C. W. Kreidelsowi w Wiesbaden na rachunek za klisze w kwocie 722 zł. 94 ct. do wydawnictwa Technologii mechanicznej prof. Bykowskiego	545 „	
	Razem		1000 zł.

Dotychczas ogłoszoną została drukiem praca „Roboty wodne“ część I. prof. Rychtera. Z końcem roku 1895 wyjdzie zaś z druku „Technologia mechaniczna“ część I., prof. Bykowskiego.

Zasiłki dla młodzieży kształcącej się w naukach i sztukach.

W budżecie krajowym na rok 1895 przeznaczył Wys. Sejm ryczałt do rozporządzenia Wydziału krajowego w kwocie 3000 zł. dla młodzieży kształcącej się w naukach i sztukach. Z powyższego ryczałtu udzielił Wydział krajowy następujące zasiłki:

a) na kształcenie się w malarstwie Józefowi Mehofferowi z Krakowa, na dalsze kształcenie się w Paryżu 200 zł.; Władysławowi Skibińskiemu w Poznańskiem 170 zł.; Mieczysławowi Wierszyłowskiemu w Monachium 150 zł.; Władysławowi Maślakiewiczowi w Monachium 150 zł.; Władysławowi Rossdorferowi we Wiedniu 100 zł.; Tadeuszowi Rychterowi w Krakowie 100 zł., Janowi Truszowi w Krakowie 100 zł.; Janowi Olpińskiemu w Monachium (dodatek do pobieranego stypeudyum z fund. Malinowskiego 50 zł.; Feliksowi Wygrzywalskiemu w Monachium (dodatek do pobieranego stypendyum z fund. Malinowskiego) 50 zł.; Tytusowi Romańczykowi aplikantowi konc. Wydziału kraj. 100 zł.

b) Na kształcenie się w śpiewie: Mikołajowi Lewickiemu na wyjazd do Włoch 200 zł.; Irenie Bohuss we Lwowie 180 zł., Janinie Korolewicz we Lwowie 100 zł.; Emie Raab w Dreźnie 150 zł.; Maryi Kozłowskiej w Dreźnie 150 zł.; Pelagii Chełmowskiej we Florencyi 150 zł.; Joannie Przygodzkiej we Wiedniu 100 zł.; Karolinie Karczewskiej we Wiedniu 100 zł.; Michalinie Korczyńskiej we Lwowie 50 zł., Karolinie Prochaska w Dreźnie 125 zł.; Wandzie Zawistowskiej we Lwowie 50 zł.

c) Na kształcenie się w grze na fortepianie: Paulinie Szalit we Wiedniu 100 zł.; Maryi Praschill w Kołomyi 100 zł.; Zofii Gralewskiej we Lwowie 100 zł.; Oktawii Rojek we Lwowie 50 zł.; Maryi Waśniewskiej we Lwowie 50 zł.

d) Na kształcenie się w grze na skrzypcach: Edwardowi Dawidowiczowi w Kołomyi 50 zł.; Janowi Kossowinowi we Lwowie 25 zł.

Zasiłki dla stowarzyszeń akademickich.

Z ryczałtu w kwocie 800 zł. przeznaczonego przez Wys. Sejm w budżecie krajowym na r. 1895 do dyspozycyi Wydziału kraj. dla stowarzyszeń akademickich, przyznał Wydział krajowy następujące subwencye:

Bratniej pomocy wszechnicy we Lwowie 150 zł.; Bratniej pomocy politechniki we Lwowie 100 zł.; Akademickiemu Towarzystwu polskiemu

„Ognisko“ we Wiedniu 150 zł.; Przytulisku polskiemu we Wiedniu 100 zł., Ruskiemu Towarzystwu „Watra“ we Lwowie 100 zł.; Przytulisku Uniwersytetu wiedeńshiego (Asyl-Verein) 50 zł.; Ruskiemu Towarzystwu „Ruslan“ we Lwowie 50 zł.; Wiedeńskiemu Towarzystwu dla pielęgnowania chorych uczniów 50 zł.; Stowarzyszeniu akademickiemu „Znicz“ na Szląsku 50 zł.

Zasiłki dla burs mieszczących ubogą młodzież polską i ruską.

W budżecie krajowym na rok 1895 przeznaczył Wys. Sejm kwotę 4.000 zł., z której Wydział krajowy w porozumieniu z Radą szkolną krajową udzielić miał zasiłki na utrzymanie burs, mieszczących ubogą młodzież polską i ruską.

Zgodnie z wnioskiem Rady szkolnej krajowej przyznał Wydział krajowy z powyższego ryczałtu następujące zasiłki:

Bursie ruskiej im. św. Jana Chrzciciela w Drohobyczu 200 zł.; bursie im. Józefa Jakóbowicza w Brzeżanach 200 zł.; bursie im. Kopernika w Jarosławiu 100 zł.; bursie ruskiej im. św. Onufrego w Jarosławiu 100 zł.; bursie polskiej w Kołomyi 200 zł.; bursie ruskiej im. św. Michała w Kołomyi 100 zł.; bursie polskiej w Przemyślu 400 zł.; bursie ruskiej im. św. Mikołaja w Przemyślu 300 zł.; bursie gimnazyalnej im. ks. Dymnickiego w Rzeszowie 300 zł.; bursie gimnazyalnej w Samborze 300 zł.; bursie nauczycielskiej w Tarnopolu 500 zł.; bursie ruskiej w Tarnopolu 300 zł.; bursie ruskiej im. św. Mikołaja we Lwowie 300 zł.; bursie polskiej w Stanisławowie 200 zł.; bursie ruskiej w Stanisławowie 200 zł.; bursie polskiej w Wadowicach 300 zł.

Zasiłki dla internatów istniejących przy seminaryach nauczycielskich.

W budżecie krajowym na r. 1895, wyznaczył Wys. Sejm do rozporządzenia Wydziału krajowego kwotę 4.400 zł., na subwencye dla istniejących internatów. Przed przystąpieniem do rozdziału zasiłków zażądał Wydział krajowy opinii od Rady szkolnej krajowej i zgodnie z jej wnioskiem przyznał subwencye:

Internatowi dla uczniów seminaryum nauczycielskiego męskiego w Krakowie 800 zł.; internatowi dla uczenic seminaryum nauczycielskiego żeńskiego w Krakowie 800 zł.; internatowi dla uczniów seminaryum nauczycielskiego męskiego w Tarnowie 800 zł.: internatowi dla uczniów seminaryum nauczycielskiego męskiego w Samborze 800 zł.: internatowi św. Jozefata dla uczniów seminaryum nauczycielskiego męskiego we Lwowie 500 zł.; internatowi dla uczniów seminaryum nauczycielskiego męskiego w Stanisławowie 400 zł.; Towarzystwu opieki obywatelskiej nad internatem dla kandydatek seminaryum nauczycielskiego żeńskiego we Lwowie 300 zł.

Zasiłki dla Towarzystw gimnastycznych „Sokół“.

W budżecie krajowym na r. 1895 wyznaczył Wys. Sejm tytułem subwencyj: Towarzystwu gimnastycznemu „Sokół we Lwowie 1000 zł; Towarzystwu gimnastycznemu „Sokół“ w Krakowie 500 zł. Zasiłki te zostały pomienionym Towarzystwom asygnowane.

Nadto wyznaczył Wys. Sejm do rozporządzenia Wydziału krajowego kwotę 800 zł. na zasiłki dla Towarzystw gimnastycznych „Sokół“ na prowincyi, oraz ruskiego Towarzystwa „Sokół“ we Lwowie. Z kredytu tego przyznał Wydział krajowy następujące zasiłki:

Towarzystwu „Sokół“: w N. Sączu 100 zł., w Drohobyczu 100 zł., w Gorlicach 100 zł., w Podgórzu 100 zł., w Jaworowie 100 zł., w Rzeszowie 100 zł., w Wadowicach 50 zł., w Tarnopolu 50 zł., w Pilznie 50 zł, Towarzystwu ruskiemu „Sokół“ we Lwowie 50 zł.

Zasiłki dla Towarzystw rzemieślniczych

W budżecie krajowym na rok 1895 przeznaczył Wys. Sejm ryczałt w kwocie 1.500 zł. do rozporządzenia Wydziału krajowego na zasiłki dla stowarzyszeń rzemieślniczych we Lwowie i na prowincyi. Z ryczałtu tego udzielił Wydział krajowy następujące zasiłki:

Towarzystwu „Skała“ we Lwowie 300 zł., Towarzystwu „Gwiazda“ we Lwowie 200 zł., Towarzystwu „Jad Charuzim“ we Lwowie 100 zł., Towarzystwu „Rodzina“ we Lwowie 50 zł., Towarzystwu „Zorja“ we Lwowie 100 zł., Towarzystwu „Praca“ w Krakowie 100 zł., Towarzystwu „Gwiazda“ w Krakowie 100 zł, Towarzystwu „Ojczyzna“ w Tarnowie 50 zł., Towarzystwu „Gwiazda“ w Tarnowie 50 zł., Towarzystwom „Gwia-

zda“ w Kołomyi 75 zł., w Stanisławowie 100 zł., w Brodach 50 zł., w Jarosławiu 75 zł., w Gródku 50 zł., w Zaleszczykach 100 zł.

Jednorazowe zasiłki z kredytu wyznaczonego do dyspozycyi Wydziału krajowego, w skutek kilku petycyj wniesionych do Wys. Sejmu.

W rubr. XVII. poz. 363 budżetu krajowego na r. 1896 wyznaczył Wys. Sejm do dyspozycyi Wydziału krajowego ryczałt w kwocie 900 zł. na udzielenie zasiłków kilku petentom, których prośby przekazał Wys. Sejm równocześnie do załatwienia Wydziałowi krajowemu. Z powyższego kredytu przyznał Wydział krajowy następujące jednorazowe zapomogi:

Zofii Gołemberskiej, wdowie po dziennikarzu 150 zł., Ludomirowi Benedyktowiczowi malarzowi w Krakowie 200 zł., Antoninie Kwiecińskiej artystce dramatycznej we Lwowie 150 zł., Maryi Pini, wdowie po weteranie z r. 1848 i 1863 i dyetaryuszu Wydziału kraj. 80 zł., Salomei Lipińskiej, wdowie po skrzypku 50 zł., Stowarzyszeniu Polal , w Budapeszcie 60 zł., Julii Stankiewiczowej żonie prebendaryusza w zakładzie hr. Skarbka 50 zł., Janowi Koelerowi emer. artyście opery we Lwowie 40 zł., Albinie Staniszowej wdowie po weteranie z 1863 r. 30 zł., Józefowi Leszczyńskiemu, weteranowi z 1831 r. 30 zł., Emilii Balickiej wdowie po nauczycielu ludowym 30 zł., Magdalenie Śnieszko wdowie po nauczycielu ludowym 30 zł.

Petycya Towarzystwa kolonii wakacyjnych we Lwowie o subwencyę i jednorazowy zasiłek na budowę domu w Mikuliczynie.

Uchwałą z dnia 7. lutego 1895 przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i przedłożenia wniosków na następnej sesyi w sprawie petycyi zarządu lwowskiego Towarzystwa kolonii wakacyjnych dla dziewcząt o subwencyę w kwocie 1.000 zł. na r. 1895, oraz o jednorazowy datek na wybudowanie własnego domu na Mikuliczynie w kwocie 3.000 zł.

Wydział krajowy wezwał zarząd Towarzystwa do przedłożenia sprawozdania z czynności za czas od 30. czerwca 1892 do 31. grudnia 1894, oraz planu i kosztorysu projektowanego własnego budynku w Mikuliczynie, wreszcie wykazu funduszów, który ma już do dyspozycyi na tę budowę.

Mimo urgensu wystosowanego pod d. 25. października 1895 L. 68.897, zarząd Towarzystwa nie przedłożył Wydziałowi krajowemu żądanych dat.

Fundacye stypendyjne i dobroczynne.

Fundacye aktywowane z początkiem r. szk. 1895/6.

Z początkiem roku szkolnego 1895/6 wprowadziliśmy w życie cztery fundacye, a mianowicie:

1. Fundacyę ś. p. Tomasza Kiełbusiewicza, w której istnieje jedno stypendyum o rocznych 200 zł. przeznaczone dla spokrewnionych z fundatorem uczniów krajowych szkół gimnazyalnych, realnych lub rolniczych. W braku takich kandydatów zostanie stypendyum za ten rok szkolny przyznane jako posag pannie lub wdowie, spokrewnionej z fundatorem. Rozdawnictwo należy do Wydziału krajowego.

2. Fundacyę Józefa Krupacza, w której istnieje jedno stypendyum na teraz w rocznej kwocie 8 zł. przeznaczone dla patentowanych inwalidów rodem z Żółkwi, narodowości polskiej lub niemieckiej, a mianowicie w pierwszym rzędzie dla patentowanych inwalidów żandarmeryi, w drugim zaś dla patentowanych inwalidów podoficerów c. i k. armii. Pierwszeństwo służy kompetentom z familii Bisikiewiczów. Rozdawnictwo należy do Wydziału krajowego.

3. Fundacyę ś. p. księżny Augusty Montléart. W fundacyi tej, która ma obecnie przeszło 70.000 zł. majątku i rozporządza rocznym dochodem 2.991 zł. 20 ct. w. a. istnieją stypendya po 150 zł. rocznie dla uczniów i uczennic szkół ludowych, tudzież stypendya po 300 zł. w. a. rocznie dla uczniów i uczennic szkół średnich, wyższych lub zawodowych.

Stypendya te otrzymać i pobierać mogą tylko rzeczywiście zdolne dzieci włościan wsi Krzyszkowice w powiecie myślenickim, potrzebujące pomocy, które uczęszczały już przynajmniej przez dwa lata do szkoły ludowej w Krzyszkowicach i zamierzają w celu dalszych studyów udać się do szkoły w innej miejscowości, albo też takie dalsze studya poza obrębem Krzyszkowic już odbywają. Rozdawnictwo należy do Wydziału krajowego.

4. Fundacyę Jana Michała Włochowicza. Czyste dochody tej fundacyi są przeznaczone na sprawienie odzieży i przyborów szkolnych dla biednych, religię katolicką wyznających i do Skałatu przynależnych uczniów i uczennic szkoły ludowej w Skałacie, z pierwszeństwem w równych zresztą okolicznościach dla krewnych fundatora.

Rozdawnictwo wykonywa sam fundator, a w razie przeszkody osobny w tym celu ustanowiony komitet, na który po zgonie fundatora prawo to stale przejdzie. Zarząd fundacyi należy do Wydziału krajowego, który ma też czuwać nad ścisłem dopełnieniem woli fundatora i w tym celu otrzymywać będzie udokumentowane sprawozdania o dokonanem rozdawnictwie.

Fundacye ukonstytuowane w ciągu r. 1894/5.

Kwota użyta na cele fundacyi w r. 1895/6 wynosi 75 zł. w. a. W ciągu roku 1894/5 ukonstytuowano trzy fundacye, a mianowicie: fundacyę ś. p. Józefa Grossa de Rosenburg, księżny Augusty Montlèart i Jana Michała Włochowicza, tę ostatnią ponownie, gdyż pierwotnie była ona ukonstytuowana jako fundacya stypendyjna, a fundator dopiero później zmienił jej przeznaczenie w sposób podany powyżej. Fundacye księżny Augusty Montlèart i Jana Michała Włochowicza weszły już w życie.

Sprawozdanie o dawniejszych fundacyach dotąd nieaktywowanych.

Nawiązując do dawniejszych naszych sprawozdań, złożonych za czas od 1. lipca 1890 do 30. listopada 1894 podajemy w dalszym ich ciągu co następuje:

Fundacya śp. Grzegorza Aywasa.

Dochody tej fundacyi wynoszą na teraz 582 zł. w. a. rocznie; ukonstytuowanie ma nastąpić dopiero wtedy, gdy dochody te wystarczą na wypłatę dwóch stypendyów po 300 zł. w. a. rocznie.

Fundacya śp. Dyonizego Bertolego.

Dotąd nie udało się Wydziałowi krajowemu sprzedać skrzypiec zapisanych na fundacyę; zgłaszający się z chęcią nabycia nie ofiarowali za nie odpowiedniej ceny.

Fundacya śp. Ezechiela Berzewiczego.

W skutek rekursów krewnego fundatora, Rykolfa Berzewiczego, który zgłosił się do spadku z pominięciem testamentu, przeciąga się postępowanie spadkowe, wedle ostatniej uchwały sądowej, którą Wydział krajowy w tej sprawie otrzymał (z d. 17. lipca 1895 L. 5.950) miał Rykolf Berzewiczy w przeciągu 7 dni wnieść skargę o unieważnienie testamentu. Jeżeli to uczynił, to zrealizowanie fundacyi dozna znacznego opóźnienia.

Fundacya śp. Antoniego Blicharskiego na utrzymanie nauczyciela przy szkole w Jamnicy.

Mimo kilkakrotnych zapytań nie otrzymał Wydział krajowy dotąd od c. k. Prokuratoryi Skarbu zawiadomienia, o ile postąpiła sprawa zrealizowania niniejszej fundacyi. Czynność ta nie musi być jeszcze ukończoną, gdyż w marcu 1895 wpłynęła do Wydziału krajowego ze strony Franciszka Blicharskiego (Blicharczyka) propozycya ugody co do niniejszego zapisu. Propozycyę tę odstąpił Wydział krajowy c. k. Prokuratoryi Skarbu do urzędowania.

Fundacya śp. Edwarda Chrzanowskiego.

Majątek fundacyi jest już niemal w całości zrealizowany i znajduje się w depozycie sądowym, zupełnemu zrealizowaniu stoi jednak na przeszkodzie ta okoliczność, że główny inwentarz spadku nie jest jeszcze sporządzony i ani wysokość majątku spadkowego, ani wysokość długów nie można dokładnie obliczyć.

W każdym razie jest rzeczą pewną, że majątek fundacyi będzie wynosił mniej od kwoty przez fundatora legowanej (7 500 zł.) a mianowicie tylko około 5.000 zł.

Fundacya im. Kazimierza Czarniakowskiego.

Stan rzeczy nie uległ żadnej zmianie.

Fundacya śp. Izabeli Duszyńskiej.

Pomimo ciągle ponawianych zapytań nie otrzymał Wydział krajowy żadnego zawiadomienia o postępie sprawy zrealizowania tej fundacyi, widocznie zatem nie musiała zajść w stanie rzeczy żadna ważniejsza zmiana.

Fundacya śp. Michała Gątkiewicza.

Stan rzeczy nie uległ żadnej zmianie.

Fundacya śp. Józefa Grossa de Rosenburg.

Fundacya ta, o której ukonstytuowaniu donieśliśmy już powyżej, nie może jeszcze wejść w życie, ponieważ wedle woli fundatora ma się z niej wypłacać 2 stypendya po 150 zł. w. a. rocznie, a fundacya nie ma jeszcze zapewnionego dochodu w potrzebnej na to wysokości.

Fundacya śp. Roberta Heferna.

Stan rzeczy zmienił się o tyle, iż w skutek zgonu Bolesława Heferna w d. 1. września 1895 zgasło tegoż ewentualne prawo dożywocia. Obecnie zatem cięży na fundacyi już tylko dożywotnie prawo poboru odsetek, które fundatorka sobie zastrzegła.

Fundacya śp. Dr. Kornela Hofmana.

Stan rzeczy nie uległ żadnej zmianie.

Fundacya śp. Ludwika Jankowskiego.

Stan rzeczy nie uległ żadnej zmianie.

Fundacya Teofila i Hersylii Januszewskich.

Stan rzeczy nie uległ żadnej zmianie.

Fundacya śp. Stanisława Karzykiewicza.

Sprzedaż majątku fundacyjnego nie została dotąd przeprowadzona, gdyż nie można było znaleźć nabywcy, któryby za spadkową aptekę ofiarował odpowiednią cenę. Prawdopodobnie zajdzie potrzeba sprzedania tej apteki i reszty majątku fundacyjnego w drodze publicznej licytacyi.

Legat fundacyjny może być zrealizowany dopiero po dokonanej sprzedaży majątku spadkowego.

Fundacye im. śp. Tytusa Kielanowskiego dla gmin Kędzierzawce i Zuratyn.

Majątek obu tych fundacyi został już zupełnie zrealizowany, a mianowicie realności przeznaczone na fundacyę są już na ich imię zaintabulowane, efekta zaś złożone w kasie krajowej Wydziału krajowego i zawinkulowane. W skutek tego wypracował Wydział krajowy projekty aktów obu tych fundacyi i przesłał je c. k. Namiestnictwu do aprobaty.

Fundacya śp. Franciszka Kochmana dla dziewcząt. służących.

Aktywowanie tej fundacyi nastąpi w myśl art. 21 aktu fundacyjnego dopiero wtedy, gdy z jej dochodów można będzie — po odtrąceniu 10% na pomnożenie majątku zakładowego — wypłacać corocznie trzy posagi w kwotach 500 zł., 400 zł. i 300 zł. Aż do tej chwili będą dochody fundacyi kapitalizowane. Na teraz wynoszą one 640 zł. 40 ct.

Fundacya kopca Unii lubelskiej.

Fundacya ta jest już ukonstytuowaną. Aktywowanie jej nastąpi w myśl art. III. aktu fundacyjnego dopiero wtedy, gdy dochody wystarczą na wypłatę jednego stypendyum o rocznych 120 zł. w. a. Obecnie wynoszą dochody 62 zł. rocznie.

Fundacya śp. Wojciecha Kucharskiego.

Mimo kilkakrotnych zapytań nie otrzymał Wydział krajowy zawiadomienia, o ile sprawa zrealizowania wierzytelności spadkowych postąpiła naprzód od czasu ostatniego naszego sprawozdania. Widocznie zatem czynność ta nie jest jeszcze ukończona.

Fundacya śp. Leona Jana Kantego dw. im. Kuczyńskiego.

Zrealizowanie majątku tej fundacyi nastąpi już w najbliższej przyszłości, gdyż dobra spadkowe zostały już sprzedane.

Fundacya Karola i Reginy Lipińskich.

Fundacya ta, ukonstytuowana jeszcze w r. 1892/3 nie mogła być dotąd aktywowaną, ponieważ musiała ponosić znaczne wydatki na budowy. Dalszą przeszkodą w tym względzie był nieuregulowany stosunek współwłasności co do Urlowa, który tylko w $^3/_4$ do fundacyi należy, w $^1/_4$ zaś stanowi własność spadkobierców ś. p. Konstantego Lipińskiego.

W celu uregulowania tego stosunku przeprowadził Wydział krajowy rokowania, których rezultatem był projekt rozdziału współwłasności przez fizyczny podział Urlowa, przyczem zostaną też wyrównane wszystkie wzajemne pretensye. Propozycyę zawarcia odnośnego układu przedłożył Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu, które dotąd nie wydało jeszcze swej decyzyi. Jeżeli układ taki przyjdzie do skutku, będzie można niebawem wprowadzić fundacyę w życie.

Ewentualna fundacya śp. Józefa Lityńskiego.

Zabezpieczenie tej fundacyi jest dopiero w toku, a nie mogło dotąd nastąpić z powodu, że kurator małoletnich spadkobierczyń fundatora zażądał ograniczenia substytucyi, ustanowionej na rzecz fundacyi, gdyż substytucya ta narusza ich prawo do części obowiązkowej. Ponieważ w tym względzie porozumienie między Prokuratoryą Skarbu a kuratorem do skutku nie przyszło nastąpić musi rozstrzygnięcie w drodze sporu, który kurator prawdopodobnie już wytoczył.

Fundacya ś. p. Ignacego Marynowskiego.

Pierwszy administrator fundacyi, Mieczysław Marynowski zmarł d. 4. grudnia 1894 nie wyszukawszy odpowiednich dóbr, któreby można zakupić na majątek zakładowy fundacyi. W celu zamianowania nowego administratora rozpisał Wydział krajowy konkurs po dzień 31. grudnia 1895.

Fundacya ś. p. Antoniego Monsona.

Stan rzeczy nie uległ żadnej zmianie.

Fundacya familijna ś. p. dra Adama Morawskiego.

W myśl §. 5. aktu fundacyjnego ma być niniejsza fundacya reaktywowaną, gdy jej dochody wystarczą na wypłatę jednego stypendyum o rocznych 105 zł. Na teraz wynoszą duchody 77 zł. 50 ct. w. a. i będą kapitalizowane tak długo dokąd wymaganej wysokości nie dosięgną.

Fundacya ś. p. Adama Jelity Neronowicza.

Stan rzeczy nie uległ zmianie.

Fundacya ś. p. Ignacego Ohanowicza.

Stan rzeczy nie uległ zmianie.

Fundacya ś. p. Magdaleny Pasieczańskiej.

Majątek fundacyi jest już w całości zrealizowany i znajduje się w depozycie c. k. Sądu pow. w Horodence. Wydanie tego majątku a następnie ukonstytuowanie i aktywowanie fundacyi będzie mogło nastąpić dopiero po zgaśnięciu dożywotnego prawa poboru odsetek, zastrzeżonego przez fundatorkę dla Maryi Mokłowskiej, Joanny Nowak, Malwiny Kulczyckiej i Karoliny Łukasiewicz.

Fundacya ś. p. Bolesława Paszyca.

Majątek tej fundacyi jest już zupełnie zrealizowany i znajduje się w przechowaniu Wydziału krajowego z wyjątkiem części w kwocie 4000 zł., przeznaczonej na ewentualne pokrycie pretensyi przeciw fundacyi dochodzonych. Niezakwestyonowany w ten sposób majątek wynosi 14.450 zł. w. a. — W celu ukonstytuowania tej fundacyi ułożył Wydział krajowy projekt aktu fundacyjnego i przesłał go odezwą z d. 24. lipca 1895 l. 65758 c. k. Namiestnictu do zbadania. Decyzya Namiestnictwa, o którą Wydział krajowy pismem z d. 6. września 1895 l. 57252 ponownie upraszał, nie nadeszła dotychczas.

Fundacya imienia Ryszarda Pieściorowskiego.

Spory wytoczone przez Sybillę Dydyńską i Wilhelminę Nowosielecką załatwione zostały ugodą sądową z d. 10. lipca 1895, zawartą bez poprzedniego zasięgania opinii Wydziału krajowego. W myśl tej ugody przyznano tymże kwotę 18.440 zł. w. a. w zamian, za co zrzekły się one wszelkich pretensyi do spadku i uznały ważność testamentu ś. p. Ryszarda Pieściorowskiego.

Wskutek tej ugody mógł sąd pertraktacyjny zakończyć postępowanie spadkowe i uczynił to już wydając d. 24. września 1895 dol. 5780 dekret dziedzictwa na imię fundacyi jako uniwersalnej spadkobierczyni.

W obec tego stanu rzeczy powinnoby zrealizowanie majątku fundacyjnego nastąpić w niedługim czasie, a po ostatecznem uporządkowaniu całego spadku będzie można pzzystąpić do ukonstytuowania jej i wprowadzenia w życie.

Fundacya ś. p Ignacego Pierzchały.

Aktywowanie tej fundacyi, ukonstytuowanej jeszcze w r. 1892/3, nastąpi w myśl art. IV. aktu fundacyjnego z początkiem roku szkolnego 1906/7, jako jedenastego roku szkolnego od roku, z którego dochodów należytość rządowa ostatecznie umorzoną zostanie (1895/6). Aż do tego czasu będą dochody kapitalizowane.

Fundacya imienia Pictruskich.

Spór wytoczony ś. p. fundatorce o unieważnienie testamentu ś. p. Konstantego Pietruskiego, rozstrzygnięty w pierwszych dwóch instancyach na korzyść ś. p. fundatorki, a względnie jej masy spadkowej, znajduje się obecnie w stadyum nadzwyczajnej rewizyi. Po rozstrzygnięciu tego sporu będzie można przystąpić do zrealizowania majątku fundacyi.

Fundacya imiemia ś. p. Oktawa Pietruskiego.

Fundacya ta nie może być jeszcze ukonstytuowaną, ponieważ majątek jej, składany w ratach miesięcznych, które trwać będą do połowy roku 1896 — nie jest jeszcze w zupełności zrealizowany.

Trzy fundacye utworzone przez ś. p. Leopolda Rolanda.

Powtórna interwencya dyplomatyczna o uwolnienie fundacyi od wymierzonej niesłusznie przez władze szwajcarskie znacznej należytości spadkowej nie odniosła skutku. W obec tego zarządzono już wytoczenie odpowiedniego sporu przeciw fiskusowi kantonu fryburskiego. Zrealizowanie fundacyi będzie mogło nastąpić dopiero po prawomocnem rozstrzygnięciu tego sporu.

Ewentualna fundacya Zygmunta br. Romaszkana.

Stan rzeczy nie uległ zmianie.

Fundacya Bursy im. Leona Sapiehy.

Stan rzeczy nie uległ zmianie.

Fundacya ś. p. ks. Alexandra Słowińskiego.

Wszystkie pretensyi masy spadkowej zostały już zupełnie zrealizowane z wyjątkiem jednej, w kwotach 8.100 zł. i 4.270 zł. w. a., która dotąd zrealizowana jest tylko częściowo.

Uporządkowanie całej masy i wypłacie legatów, a w szczególności kapitału 2000 zł., zapisanego na fundacyę stoi nadto na przeszkodzie spór, wytoczony przez Tadeusza Wnorowskiego przeciw masie spadkowej o 6000 zł., który dotąd nie jest rozstrzygnięty.

Kwestya oddania niniejszej fundacyi w zarząd Wydziału krajowego nie została również rozstrzygniętą.

Fundacya p. n. Stypendyum imienia Eligiusza i Karoliny małż. Sobolewskich.

Kapitał 3000 zł., przeznaczony na fundacyę został zabezpieczony jeszcze w r. 1888 przez adnotacyę prawa zastawu na złożonych w depozycie sądowym funduszach masy spadkowej. Kapitał ten płatny jest w myśl woli fundatorki ś. p. Karoliny Sobolewskiej dopiero po zupełnem zrealizowaniu majątku spadkowego. Czynność ta jest jeszcze w toku.

Trzy fundacye ś. p. Karola Soboty.

Fundacye te, ukonstytuowane jeszcze w ciągu roku 1893/4 nie mogą wejść w życie, gdyż dochody pierwszych dwóch fundacyi wynoszą po 354 zł., trzeciej zaś 88 zł., a według woli fundatora należy wypłacać w pierwszych dwóch fundacyach po dwa stypendya w kwocie 200 zł. rocznie, w trzeciej zaś jedno stypendyum o rocznych 100 zł. w. a. Dochody muszą być zatem kapitalizowane, dokąd do wymaganej wysokości nie dojdą.

Fundacya ś. p. Franciszka Stachiewicza.

Majątek tej fundacyi został już wydany Wydziałowi krajowemu, który wygotował projekt aktu fundacyjnego i przesłał go c. k. Namiestnictwu do aprobaty. Ukonstytuowanie fundacyi nastąpi zatem prawdopodobnie w ciągu r. 1895/6, wprowadzenie jej w życie wypadnie na dłuższy czas odroczyć, gdyż wedle woli fundatora ma stypendyum wynosić 300 zł. rocznie, a dochody wynoszą na teraz tylko 204 zł. w. a. rocznie.

Fundacya im. Ewarda Adama hr. Stadnickiego.

Legat fundacyjny w sumie 10.000 zł. został już w stanie biernym dóbr spadkowych Nawojowa z przyległościami zaintabulowany. Spłata tego legatu ma nastąpić wedle woli fundatora po większej sprzedaży lasu w dobrach spadkowych. Wedle informacyi uzyskanych przez c. k. Namiestnictwo przyjdzie taka sprzedaż za lat kilka do skutku.

Fundacya im. Magdaleny i Bonifacego Stillerów.

Nieruchomości spadkowe zostały już sprzedane, a mianowicie realność l. k. 943¼ we Lwowie za 35.400 zł. w. a., a grunta objęte wykazami hipotecznymi dla m. Lwowa l. 216, 217, 218 za 7500 zł. Dalsze rokowania względem ostatecznego skonsolidowania majątku fundacyjnego są w toku.

Fundacya Adolfa Juliusza Strissowera p. n. „Stypendya Strissowerowskie“.

Akt fundacyjny został już wygotowany wedle nowego projektu, na który c. k. Namiestnictwo się zgodziło. Obecnie jest w toku podpisywanie tego aktu przez powołane do tego czynniki, aktywowanie fundacyi nastąpi prawdopodobnie z początkiem r. szk. 1896/7.

Fundacya Stupnickich i Jankowskich, utworzona przez ś. p. Marcelego Stupnickiego

Stosunki tej fundacyi, aktywowanej prowizorycznie od II. półrocza 1894/5, zostały w ciągu roku 1894/5 ostatecznie uporządkowane. Wskutek tego przystąpił Wydział krajowy do ukonstytuowania tej fundacyi, ułożył w tym celu projekt aktu fundacyjnego i przesłał go osobom, które z woli fundatora są powołane do udziału w czynności ukonstytuowania fundacyi.

Po wysłuchaniu zdania tych osób przedłoży Wydział krajowy rzecz całą c. k. Namiestnictwu, a po nadejściu ostatecznej decyzyi tej władzy przystąpi do zeznania aktu fundacyjnego.

Fundacye ś. p. Juliusza Webera.

Uzupełniając wzmiankę, podaną w ostatniem naszem sprawozdaniu z czynności przytaczamy co do tych fundacyi co następuje:

Zmarły w dniu 13. maja 1892 ś. p. Juliusz Weber, właściciel realności we Lwowie zapisał kodycylem z dnia 21. lipca 1891, sporządzonym wspólnie z żoną, Filomeną z Mamczyńskich, realność pod l. 70 w Weinbergen gminie Weinbergen jako fundusz szkolny z zastrzeżeniem obowiązku wnoszenia z dochodów, jakie przyniesie dzierżawa gruntów dnia 2. stycznia każdego roku sumy 140 zł. do Wydziału krajowego. Suma ta ma być co roku w dniu 12. kwietnia wypłacana młodzieńcowi wyznania chrześciańskiego, urodzonemu w Weinbergen, który wyuczył się rzemiosła w Weinbergen lub we Lwowie. Weberom lub z nimi spokrewnionym służy pierwszeństwo. Fundacya ta ma nosić imię Juliusza i Filomeny z Mamczyńskich Weberów i pozostawać pod opieką i kontrolą Wydziału krajowego i zboru ewangielickiego we Lwowie.

Ustępem X. swego testamentu z d. 1. kwietnia 1892 zapisał ten sam Juliusz Weber sumę 6000 zł. na utworzenie trzech stypendyów, w równej wysokości, po jednem dla uczniów szkoły ludowej w Weinbergen, w Winnikach i szkoły ewangelickie we Lwowie, religii chrześciańskiej Stypendya mają być nadawane corocznie, temu uczniowi, który wykaże najlepszą znajomość języka polskiego, wypłata ma się odbywać w dniu 5. lipca każdego roku. Rozdawnictwo wykonywać ma Wydział kraj. na propozycyę komisyi egzaminacyjnej, zarząd fundacyi należy do Wydziału krajowego.

Obie te fundacye mają wejść w życie po śmierci żony fundatora Filomeny z Mamczyńskich Weberowej.

Odezwą z d. 28. lutego 1895 l. 71303 zawiadomił Wydział krajowy c. k. Namiestnictwo o powyższych legatach z prośbą o zarządzenie stosownych kroków w celu ich zrealizowania.

Zarazem oświadczył Wydział krajowy, że przyjmuje zarząd i rozdawnictwo tych fundacyi.

Fundacya imienia Konrada Wilczyńskiego.

Fundacya ta jest już ukonstytuowaną. Aktywowowanie jej nastąpi skoro jej dochody, wynoszące na teraz 142 zł. rocznie, wzrosną przez kapitalizacyę do takiej wysokości, iż wystarczą na wypłatę stypendyum w oznaczonej aktem fundacyjnym (art. IV.) kwocie 180 zł. rocznie.

Fundacya Jędrzeja i Maryi Żemłów.

Sprawa zabezpieczenia majątku po ś. p. Jędrzeju Żemła pozostałego postąpiła o tyle, że dekretem dziedzictwa c. k. Sądu pow. w Gródku z d. 30. grudnia 1894 przyznano cały po nim pozostały spadek trzem fundacyom przez niego ustanowionym (z których jedna, stypendyjna, pozostawać będzie w zarządzie Wydziału krajowego) z zastrzeżeniem tylko prawa dożywotniego użytkowania tego majątku na rzecz pozostałej wdowy Maryi Żemła. Większa część majątku spadkowego jest już spieniężona i znajduje się w depozycie c. k. Sądu powiatowego w Gródku, ulokowana na 6 książeczek kasy oszczędności, opiewających na 6137 zł., Zrealizowanie reszty majątku, a mianowicie ściągnięcie niektórych wierzytelności i reszty ceny kupna za realności objęte wykazami hipotecznymi l. 2095 i 2097 jest w toku.

Ukonstytytuowanie i aktywowanie fundacyi będzie mogło nastąpić dopiero po zgaśnięciu służącego Maryi Żemła prawa dożywotniego użytkowania całego majątku spadkowego.

Fundacye nowo przybyłe i nowo powstałe.

Fundacya ś. p. ks. Jana Dołżańskiego.

Zmarły w Korczynie dnia 6. lutego 1875 tamtejszy gr. paroch ks. Jan Dołżański zapisał kodycylem z daty Korczyn $^{10}/_{22}$ lipca 1873 rozmaite swoje wierzytelności i papiery warteściowe tudzież część inwentarza ży-

wego i martwego na fundacyę stypendyjną dla ucznia wydziału lekarskiego Rusina, który się zobowiąże leczyć nietylko allopatycznie ale także homeopatycznie.

Po zupełnem zrealizowaniu majątku tej fundacyi zaproponowało c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu odezwą z d. 19. sierpnia 1895 l. 65949 objęcie jej zarządu i rozdawnictwa. Wydział krajowy przyjął te prawa, wypracował projekt aktu fundacyjnego i przesłał go pismem z d. 22. listopada 1895 l. 55904 c. k. Namiestnictwu do zbadania, upraszając oraz o wydanie mu majątku fundacyjnego.

Fundacya Maryi Gewürtzowej.

Ś. p. Marya Gewürtzowa zapisała kodycylarnem rozporządzeniem ostatniej woli z d. 14. kwietnia 1891 trzy obligacye długu państwa w łącznej imiennej wartości 1.200 zł. w. a. na fundacyę swego imienia, której zarząd przekazała Wydziałowi krajowemu. Dochody mają być corocznie wydawane rabinowi w Dębicy, który ma z nich pokryć koszta nabożeństwa pośmiertnego w rocznicę śmierci fundatorki, kwotę 10 zł. wręczyć towarzystwu „chewre kadische bikor cholinu“ a pozostałą resztę rozdzielić między ubogich izraelitów w mieście Dębicy.

Na zapytanie c. k. Prokuratoryi Skarbu, która zajmuje się zrealizowaniem tej fundacyi, oświadczył Wydział krajowy odezwą z d. 20. lipca 1895 L. 47.294, że przyjmuje jej zarząd.

Fundacya Dra Stanisława Hassewicza.

W dniu 9. listopada 1894 złożył Wny Józef Męciński, poseł sejmowy, w kasie Wydziału krajowego sumę 10.000 zł. w. a. w austryackiej rencie państwowej imieniem Dra Stanisława Hassewicza, na rzecz fundacyi ku podniesieniu narodowości polskiej na Szlązku.

Bliższych wskazówek co do przeznaczenia tej fundacyi, których dochody na razie kapitalizuje się, nie otrzymał Wydział krajowy dotychczas.

Fundacya śp. Róży z Rosnowskich hr. Lanckorońskiej.

Rozporządzeniami ostatniej woli z d. 17. maja 1889 i z d. 28. lipca 1894 zapisała ś. p. Róża z Rosnowskich hr. Lanckorońska swój dom z ogródkiem, położony we Lwowie przy ulicy Trzeciego Maja l 11 na fundacyę postanawiając, że dom ten ma być korzystnie sprzedany, a dochody z uzyskanego w ten sposób kapitału służyć mają na udzielanie chorym artystom i artystkom sceny i opery polskiej we Lwowie w razie potrzeby zasiłków w kwocie od 50 zł. do 150 zł. Zarząd fundacyi i rozdawnictwa zasiłków przekazała fundatorka Wydziałowi krajowemu.

Tymczasowy zarząd rzeczonej realności objął na żądanie spadkobierców fundatorki syndyk Wydziału krajowego.

Pismem z d. 22. listopada 1895 L. 34 091 oświadczył Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu, że przyjmuje zarząd i rozdawnictwo tej fundacyi, i upraszał o wydanie stosownych zarządzeń w celu jej zrealizowania.

Fundacya Zygmunta i Fryderyki Michalewiczów.

Kodycylem z d. 15. grudnia 1890 zapisała zmarła w Brodach d. 11. lutego 1894 ś. p. Fryderyka z Erbrichów Michalewiczowa, wdowa po burmistrzu w Brodach, sumę 13.500 zł. w papierach wartościowych na fundacyę p. n. „fundacya Zygmunta i Fryderyki Michalewiczów“. Fundacya ta ma służyć na wypłatę 4 stypendyów po 150 zł. dla chłopców zrodzonych w kraju, z ślubnych rodziców, wyznania rzymsko- lub greckokatolickiego, którzy ukończyli chlubnie szkoły ludowe i do dalszych nauk będą potrzebowali pomocy, z pierwszeństwem dla synów c. k. urzędników podatkowych. Rozdawnictwo poruczyła fundatorka ustawionemu przez nią kuratorowi w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

Drugim kodycylem z d. 4. lutego 1894 obciążyła fundatorka połowę dochodów kapitału fundacyjnego dożywociem na rzecz Dra Jana Gieli.

Odezwą z d. 3. kwietnia 1895 L. 20.250 oświadczył Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu, że przyjmuje prawa i obowiązki przekazane mu przez fundatorkę i gotów jest przyjąć także prawo zarządu majątku fundacyjnego. O stanie sprawy zrealizowania majątku tej fundacyi nie otrzymał Wydział krajowy dotąd żadnej wiadomości.

Fundacya p. n. „Stypendyum księdza

Zmarły we Lwowie 12. marca 1888 deficyent ks. Ireneusz Mokrzycki zapisał 6.750 zł. na fundacyę p. n. „Stypendyum księdza Ireneusza Mokrzyckiego i tegoż matki Maryi Mokrzyckiej“. Dochody tej fundacyi,

Ireneusza Mokrzyckiego i tegoż matki Maryi Mokrzyckiej".

która dopiero po zgaśnięciu zastrzeżonego matce fundatora dożywocia miała wejść w życie, służyć mają na jedno stypendyum, przeznaczone dla ubogich uczniów ślubnego pochodzenia, obrz. łac. od pierwszej klasy gimnazyalnej aż do ukończenia dwóch lat prawa lub filozoqi, albo też trzech lat medycyny, z pierwszeństwem dla sierót zupełnych, a następnie dla sierót po ojcu.

Po zgaśnięciu dożywocia Maryi Mokrzyckiej i zupełnem zrealizowaniu majątku fundacyjnego ofiarowało c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu odezwą z d. 26. lutego 1895 L. 16.494 zarząd i rozdawnictwo tej fundacyi. Pismem z d. 22. listopada 1895 L. 57.239 oświadczył Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu, że prawa te przyjmuje, przesłał mu do zbadania projekt aktu fundacyjnego i prosił o wydanie majątku fundacyi.

Ewentualna fundacya Leopolda Szmoniewskiego.

Zmarły w Stanisławowie d. 1. października 1893 ś. p. Leopold Szmoniewski ustanowił testamentem z daty Stanisławów 23. sierpnia 1893 swą żonę Anielę z Żolińskich Szmoniewskę swą uniwersalną spadkobierczynią. Zarazem postanowił, że taż spadkobierczyni może całym po nim pozostałym spadkiem aktami między żyjącymi swobodnie rozporządzać, że jednak na wypadek śmierci może rozporządzać tylko połową odziedziczonego po nim a podówczas jeszcze znajdującego się majątku, druga zaś połowa ma stanowić kapitał zakładowy fundacyi stypendyjnej imienia Leopolda Szmoniewskiego, dla dwóch ubogich uczniów szkół gimnazyalnych i realnych w Galicyi, dobrze się uczących i prowadzących należących do rodziny Szmoniewskich, a mianowicie w pierwszej linii dla noszących imię Szmoniewskich. W braku takich kandydatów korzystać może z fundacyi młodzież rzymsko-katolickiej religii, polskiej narodowości w Galicyi urodzona. Jeżeliby kapitał, który w ten sposób na fundacyę przypadnie był bardzo mały, należy dochody kapitalizować dokąd nie wystarczą na wypłatę dwóch stypendyów po 25 zł. rocznie. Zarząd i rozdawnictwo fundacyi przekazał fundator Wydziałowi krajowemu.

Ponieważ fundator żonie swej zostawił zupełną swobodę dysponowania spadkiem aktami między żyjącymi, przeto może ona przyjście fundacyi do skutku zupełnie udaremnić, pozbywając się całego spadku aktami między żyjącymi. W obec tego jest niniejsza fundacya tylko ewentualną i nie może być na teraz wcale zabezpieczoną

W tym stanie rzeczy nie uważał Wydział krajowy za stosowne oświadczać się co do przyjęcia zarządu i rozdawnictwa tej ewentualnej fundacyi, zwłaszcza że do złożenia tego oświadczenia będzie obowiązany dopiero wtedy, gdy fundacya rzeczywiście przyjdzie do skutku.

Stan majątku zarodowego funduszów stypendyjnych, naukowych, dobroczynnych i pomników z dniem 31. października 1895.

I. Fundusze stypendyjne.

A. W efektach.

1. Zapas z dniem 1. stycznia 1895 r. z wyłączeniem fundacyi:
   a) Wystawy krajowej z r. 1877.
   b) Stowarzyszenia urzędników i sług kolei Karola Ludwika, które należą do Dep. II. wynosił:
   a) w walucie austryackiej . . . . 1,234.372 zł. 40 ct.
   b) w walucie koronowej 5,162.400 koron
   a po zredukowaniu na wal. austr. . . 2,586.200 „ — „
2. Zakupiono do dnia 31. października 1895
   a) w walucie austryackiej . . . . 24.483 „ 01 „
   b) w walucie koronowej 430.000 koron
   a po zredukowaniu na wal. austr. . . 215.000 „ — „
3. Przybyło do dnia 31. października 1895 na rzecz już istniejących fundacyi . . . . . — „ — „

4. Wpłynęło do dnia 31. października 1895 na rzecz nowoprzybyłych fundacyi:		
a) w walucie austryackiej		61.169 zł. 21 ct.
b) w walucie koronowej 47.200 koron a po zredukowaniu na wal. austr. . .		23.600 „ — „
razem . .		4,144.824 zł. 62 ct.
Spieniężono do dnia 31. października 1895 . .		192.511 „ 18 „
pozostaje . .		3,952.313 zł. 44 ct.
Osobno prowadzone fundacye:		
a) Schiffnera: a) w wal. austr.	57. zł. 81 ct.	
b) w wal. koronowej 3.600 kor. a po zredukowaniu na wal. austr.	1.800 „ — „	
b) Kochmana I. a) w wal. austr.	10.825 „ — „	
b) w wal. koronowej 32.600 kor. a po zredukowaniu na wal. austr.	16.300 „ — „	
c) Kochmana II. a) w wal. austr.	1.629 „ 57 „	
b) w wal. koronowej 38.600 kor. a po zredukowaniu na wal. austr.	14.300 „ — „	
razem . .		44.912 „ 38 „
Ogółem w efektach .		3,997.225 zł. 82 ct.

B. W dobrach i realnościach.

Winniki z przyległościami	67.875 zł. 03 ct.
Godowa	39.972 „ — „
Realność w Strzyżowie	3.527 „ — „
„ w Rzeszowie	37.773 „ 80 „
razem .	149.147 zł. 83 ct.

C. W należytościach czynnych.

Fundacya Boznańskiego	2.564 zł. 58½ ct.
„ Lipińskich	4.179 „ 27 „
„ Łosia	6.363 „ 64½ „
„ Olszewskiego	4.200 „ — „
„ Torosiewicza	5.000 „ — „
„ Głowińskiego od fund. obłąkanych . .	28.161 „ 19½ „
„ „ „ „ położnic . .	7.040 „ 30 „
razem .	57.508 zł. 99½ ct.
Ogółem wynosi stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych	4,203.882 zł. 64½ ct.
Z końcem października 1894 wynosił stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych	4,025.415 „ 39½ „
W porównaniu z rokiem ubiegłym pomnożył się stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych w tym okresie czasu o . . .	178.467 zł. 25 ct.

II. Fundusze naukowe, dobroczynne i pomnikowe.

A. W efektach.

Fundusz „Macierzy“ polskiej	38.073 zł. 75 ct.
„ Beliny Brzozowskiego dla bursy stanisławowskiej	3.158 „ 21 „

Fundusz	Maryi Mochnackiej dla czterech ubogich ciemnych żebrać się wstydzących . .	4.731	zł. 95	ct.
„	Dra Malinowskiego, Dział I. (dla zubożałych adwokatów i wdów po adwokatach) .	22.205	„ 19	„
„	Dra Malinowskiego, Dział II. (ku wspieraniu artystów i literatów)	1.191	„ 85	„
„	Dra Malinowskiego, Dział III. (ku popieraniu celów galic. Towarzystwa muzycznego we Lwowie)	19.648	„ 91	„
„	Dra Malinowskiego, Dział IV. (ku wspieraniu ubogich sług prywatnych) . .	21.549	„ 54	„
„	Dra Malinowskiego, Dział V. (posagowa dla ubogich dziewcząt służących) . - .	10.945	„ 49	„
„	Dra Malinowskiego, Dział VI. (ku wspieraniu ubogich chłopców uczących się rzemiosła)	14.307	„ 16	„
„	Ludwiki Niezabitowskiej na rzecz zboru Klaudyi	9.183	„ 50	„
„	Pomnika Agenora hr. Gołuchowskiego .	45.451	„ 64	„
„	Aleksandra hr. Stadnickiego . . .	23.846	„ 94	„
„	pomnika Kościuszki w Krakowie . .	15.591	„ 52	„
„	Komarnickich	1.720	„ 96	„
„	Jędrzejowiczowej	8.007	„ —	„
„	Russanowskiej	63.619	„ 19	„
„	Stanowy sierociński	44.012	„ 29	„
„	Ludwiki i Anny Helclów . . .	954.016	„ 71	„
„	Łukowskich	8.420	„ 10	„
„	Siemianowskich III. (dla wdów po nauczycielach szkół ludowych)	22.519	„ 99	„
„	Siemianowskich IV. (posagowa dla biednych dziewcząt)	21.663	„ 07	„
„	Bursy im. ks. Leona Sapiehy dla kandydatów na nauczycieli szkół ludowych . .	16.240	„ 29	„
„	Skrzyńskiego (dla panien szlacheckich) .	18.102	„ 68	„
„	Skrzyńskiego (dla dziewcząt wiejskich) .	3.557	„ 10	„
„	Abrahama Oranża dla ubogich izraelitów w Krakowcu	9.253	„ 76	„
„	Kośvitzky'ego Józefa I. dla ślepych w Krakowie	1.599	„ 28	„
„	Kośvitzky'ego Józefa II dla wychowańców zakładu sierot pod wezwaniem św. Józefa w Krakowie	3.294	„ 49	„
„	Kośvitzky'ego Józefa III. dla poprawionych złoczyńców w Krakowie . . .	1.598	„ 95	„
„	galicyjski inwalidów wojskowych . .	36.189	„ 97	„
„	niżankowicki	2.973	„ 62	„
„	Łodzia Ponińskiego	60.419	„ 51	„
„	Niezabitowskiej Ludwiki, dla „domu pracy“ dla „taniej kuchni chrześciańskiej i izraelickiej“	22.225	„ 72	„
„	Józefa Krupacza dla inwalidów wojskowych	274	„ 64	„
	Razem w efektach .	1,529.594	zł. 97	ct.

B. W należytościach czynnych.

Fundusz	Dra Malinowskiego, Dział II. (ku wspieraniu artystów i literatów) pożyczka udzielona Kasynu miejskiemu we Lwowie .	20.000	zł. — ct.

Fundusz Skrzyńskiego (dla panien szlacheckich) kapitał zahipotekowany na dobrach „Łużna“ z przyległościami.	7.954 zł. 55 ct.	
„ Skrzyńskiego (dla dziewcząt wiejskich) kapitał zahipotekowany na dobrach „Łużna“ z przyległościami .	1.590 „ 91 „	29.545 zł. 46 ct.
Razem w należytościach czynnych .		29.545 zł. 46 ct.

C. W realnościach.

Fundusz Ludwika i Anny Helclów — kapitały wyłożone na budowę i urządzenie „domu ubogich“ w Krakowie	733.767 zł. 55 ct.
Ogółem wynosi majątek zarodowy z końcem października 1895 funduszów naukowych, dobroczynnych i pomnikowych w efektach należytościach czynnych i realnościach	2,292.907 zł. 98 ct.
Z końcem października 1894 wynosił majątek zarodowy tych funduszów w efektach, należytościach czynnych i realnościach	2,244.945 zł. 72 ct.
Z porównania z rokiem poprzednim okazuje się zwiększenie majątku zarodowego tych funduszów o	47.962 zł. 26 ct.
Do wyżej wykazanego stanu fundacyj dobroczynnych i pomnikowych	2,292.907 zł. 98 ct.
doliczywszy stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych	4,203.882 „ 64½ „
Okazuje się, że w tym departamencie wynoszą kapitały, efekta, wartości dóbr temuż departamentowi przydzielone ogółem	6,496.790 zł. 62½ ct.
a gdy z roku 1894 z końcem października ogół tych majątków wynosił	6,270.361 „ 11½ „
przeto w porównaniu z ubiegłym rokiem pomnożył się o	226.429 zł. 51 ct.
Doliczywszy do wykazanego wyżej stanu majątków zarodowych funduszów przydzielonych departamentowi III. w sumie	6,496.790 „ 62½ „
Stan majątków zarodowych z końcem października 1895 piętnastu funduszów dobroczynnych i stypendyjnych przydzielonych innym depertamentom a pozostających w zarządzie Wydziału krajowego w łącznej sumie	395.364 zł. 75 ct.
Okazuje się ogólny stan majątków zarodowych funduszów stypendyjnych, dobroczynnych i pomnikowych w sumie	6,892.155 zł. 37½ ct.

Fundacya Macierzy polskiej.

Stosownie do przepisu art 26. statutu fundacyi „Macierz polska“, przedkłada Wydział krajowy z zarządu majątku zakładowego tej fundacyi następujące sprawozdanie:

Rok 1894.

A Dochody:

	Gotówka:	Efekta:
1. Subwencye i datki dobrowolne:		
a) subwencya z funduszu krajowego za rok 1894	5.000 zł. — ct.	— zł. — ct.
b) subwencya od gminy m. Lwowa za rok 1894	200 „ — „	— „ — „

	c) legat przeznaczony dla „Macierzy polskiej“ przez ś. p. Kazimierza Wilczyńskiego . . .	913	zł.	28	ct.	—	zł.	—	ct.
2	Dochody ze sprzedaży wydawnictw własnych	2.630	„	—	„	—	„	—	„
3	Odsetki od efektów . . .	1.555	„	75	„	—	„	—	„
4.	Gotówka za spieniężone efekta .	400	„	—	„	—	„	—	„
5.	Efekta zakupione	—	„	—	„	1.322	„	58	„
	razem	10.699	zł.	03	ct.	1.322	zł.	58	ct
6.	Do tego: zapas z początkiem r. 1894	212	„	16	„	37.151	„	17	„
	Suma dochodów	10.911	zł.	19	ct.	38.473	zł	75	ct

B. Wydatki:

1.	Koszta wydawnictw własnych .	6.301	zł.	40	ct	—	zł.	—	ct.
2.	Zasiłki naukowe dla dzieci niezamożnych rodziców . . .	500	„	—	„	—	„	—	„
3	Koszta administracyi . . .	1.000	„	—	„	—	„	—	„
4.	Wynagrodzenie sekretarza „Macierzy“	350	„	—	„	—	„	—	„
5.	Wynagrodzenie redaktora czasopisma „Gospodarz“	300	„	—	„	—	„	—	„
6.	Wynagrodzenie sług za nadzór nad biurem „Macierzy“ . . .	38	„	—	„	—	„	—	„
7.	Gotówka wydana na zakupno efektów	1.313	„	28	„	—	„	—	„
8	Efekta spieniężone . . .	—	„	—	„	400	„	—	„
9.	Odsetki bierne	1	„	75	„	—	„	—	„
10.	Rozmaite nieprzewidziane wydatki .	20	„	—	„	—	„	—	„
	razem	9.824	zł.	43	ct.	400	zł.	—	ct.
11.	Do tego: zapas z końcem roku 1894	1.086	„	76	„	38.073	„	75	„
	Suma wydatków	10.911	zł.	19	ct.	38.473	zł.	75	ct.

Wykazany wyżej pod poz. 11. wydatków zapas z końcem roku 1894 w gotówce 1.086 zł. 76 ct., jest zapasem majątku obrotowego; zaś w efektach 38.073 zł. 75 ct. wal. austr., jest zapasem majątku zarodowego fundacyi.

Zarząd majątku zarodowego Zakładu im. Ossolińskich.

W myśl §. 41 i 58 ustawy fundacyjnej zakładu im. Ossolińskich kasa krajowa Wydziału krajowego przechowuje majątek zarodowy Zakładu w efektach, pobiera dochody działu bibliotecznego, z których wedle asygnacyi kuratora literackiego daje w miarę potrzeby zasiłki kasie podręcznej, będącej pod zarządem kuratora literackiego.

Kontrolę rachunkową wykonuje Wydział krajowy. Obrót pieniężny w roku 1894 był następujący:

A Stan ogólny majątku z końcem roku 1893 wynosił:

a)	w papierach wartościowych	245.006 zł. 17 ct.		
	a po strąceniu:			
1.	wydzielonego kapitału po myśli statutu na rzecz funduszu rezerwowego	36.701·91		
2.	kaucyi dzierżawców	3.742 50	40.444 „ 41 „	
	pozostaje majątek zakładowy .			204.561 zł. 76 ct.
b)	w kapitałach hipotekowanych:			
	Zapis Chołoniewskiego	3.150·—		
	„ Neronowicza	525·—		
	„ Pawlikowskiego	2.362·50	. . . .	6.037 „ 50 „
c)	w funduszach bibliotecznych (wartość inwentarza) .			512.763 „ 84 „

d) w gotówce i należytościach czynnych . . . 21.952 zł. 64½ ct.

Majątek ten wynosi z końcem roku 1894:

a) w papierach wartościowych 250.476 zł. 20 ct.
a po strąceniu:
1. wydzielonego kapitału po myśli statutu na rzecz funduszu rezerwowego 39.294·96
2. kaucya dzierżawców 3.871·50 43.166 zł. 46 ct.

pozostaje jako majątek zakładowy . 207.309 zł. 74 ct.

W porównaniu z rokiem 1893 przybyło w efektach 2.747 zł 98 ct.

b) w kapitałach hipotekowanych:
Zapis Chołoniewskiego 3 150·—
„ Neronowicza 525·—
„ Pawlikowskiego 2.362·50 . . . . 6.037 „ 50 „

bez zmiany jak w roku 1893.

c) we funduszach bibliotecznych:
1. dobra i realności (jak w r. 1893) 342.943·66½
2. zbiory . . . . . 144.603·90½

przyrosła wartość zakupionych książek, dzieł i zbiorów o 3.582 zł. 63 ct.

3. nakłady . . . . . 24.638·72

przybyło w roku 1894 według szczegółowego inwentarza nakładów wartości 92 zł. 82 ct.

4. sprzęty . . . . . 5.807·38

przybyło w porównaniu z rokiem 1893 sprzętów w r. 1894 wartości 1.555 zł. 02 ct.

razem we funduszach bibliotecznych . 517.993 zł. 67 ct.

d) w gotówce i należytościach czynnych . . . 15 070 „ 33 „

ubyło w roku 1894 o 6.882 zł. 31 ct.

W całym majątku zakładowym przybyło:
a) w efektach . . . 2.747 zł. 98 ct
b) we funduszach biliotecznych 5.230 „ 47 „

ogółem przybyło . . 7.978 zł. 45 ct.
ubyło zaś w należytościach czynnych o . . . . 6.882 „ 31 „

z porównania ogółem przybytek 1.096 zł. 14 ct.

B. Obrót kasowy w majątku obrotowym wynosił w r. 1894:

A) Dochody.

a) Dochody w gotówce.

1. Rzeczywiste:

Rata od Kuratora ekonomicznego	6.300	zł. —	ct.
Czynsze z gmachu	1.300	„ —	„
Dochód z ogrodu	32	„ 50	„
Dochód z dóbr Rakowca i z lasu	7.550	„ —	„
Odsetki	3.264	„ 15	„
Opłata od wydawnictwa książek szkolnych za drukarnię	10.000	„ —	„
Za sprzedane nakłady	52	„ 25	„
Rozmaite dochody	33	„ 48	„

2. Przenośne:

Subwencya Sejmowa na ochronę zabytków historycznych . . . 500 zł. — ct.			
i odsetki od lokowanej gotówki . . 41 „ 24 „	541	„ 24	„
Zwrot zaliczek na płace	100	„ —	„

Do funduszu zapasowego:			
a) rata pożyczki od wydawnictwa książek szkolnych	2.600 zł.	—	ct.
b) zwrót pożyczki od funduszów bibliotecznych .	4.000 „	—	„
Zaliczka od wydawnictwa książek szkolnych na rachunek opłaty za rok 1895	5.000 „	—	„
Suma	40 773 zł.	62	ct.
Zapas kasowy z dniem 31. grudnia 1893 . . .	1.038 „	39	„
Razem	41.812 zł.	01	ct.

(b Dochody w efektach:

Zakupione efekta do:			
Depozytu Kuratoryi ekonomicznej	147 zł.	98	ct.
Funduszu zapasowego	2.600 „	—	„
„ rezerwowego	5.093 „	05	„
Zamieniono efekta:			
Z kaucyi dzierżawcy Rakowca	6.129 „	—	„
Suma	13.970 „	03	„
Zapas efektów z dniem 31 grudnia 1893 . . .	359.356 „	17	„
Razem	373.326 zł.	20	ct.

B) Wydatki.

a) Wydatki w gotówce.

1. Rzeczywiste			
Zakupno, oprawa dzieł i prenumerata czasopism . .	4.109 zł.	83	ct.
Muzeum	302 „	52	„
Wydawnictwo (Nakłady własne)	358 „	42	„
Podatki	1.657 „	53	„
Płace urzędników i sług, remuneracye, pensye i zapomogi	14.336 „	36	„
Stypendya	2.250 „	-	„
Dalsze koszta odrestaurowania gmachu zakładowego .	3.215 „	69	„
Koszta administracyjne i asekuracyi gmachu . .	1.044 „	90	„
Koszta kancelaryjne, porto i t. p.	1.053 „	75	„
Opał i światło	1.777 „	90	„
Podatki, opłaty na szkołę, różne wydatki i asekuracya leśniczówki w Rakowcu	1.078 „	81	„
Ruchomości biurowe i biblioteczne	1.767 „	63	„
Odsetki od lokacyi zaliczki sejmowej	41 „	24	„
Stypendyum im. Dra Antoniego Małeckiego . .	300 „	-	„
Za papier i druk „Kwartalnika Tow. historycznego“ .	304 „	80	„
2. Przenośne:			
Wydano z zaliczki sejmowej	1.028 „	—	„
Pożyczka zwrócona funduszowi zapasowemu . .	4.000 „	—	„
Ulokowano w Banku kraj. na rachunek bieżący . .	32 „	15	„
„ „ „ „ „ książeczkę wkładkową dla funduszu zapasowego	2.600 „	—	„
Suma	41.259 „	53	„
Zapas kasowy z dniem 31. grudnia 1894 . . .	552 „	48	„
Razem	41.812 zł.	01	ct.

b) Wydatki w efektach.

Zamieniono efekta:			
Z kaucyi dzierżawcy Rakowca	3.000 zł.	—	ct.
Suma	3.000 zł.	—	ct.
Zapas kasowy w efektach (wal. austr. i korony);			
Z dniem 31. grudnia 1894	370.326 zł.	20	ct.
Razem	373.326 zł.	20	ct.

c) Zaległości czynne wynoszą:

1. Na rachunku bieżącym Banku krajowego . .	554 zł.	50	ct.
2. 4½ % pożyczki z funduszu zapasowego na wydawnictwo książek szkolnych	13.000 „	—	„
3. 4½ % pożyczka udzielona Kuratoryi ekonomicznej .	5.072 „	73	„
4. Rozmaite	1.778 „	50½	„
Razem	20.405 zł.	73½	ct.
Zaległości bierne	5.887 „	88	„
Nadwyżka należytości czynnych z końcem r. 1894 .	14.517 zł.	85½	ct.

Fundusz emerytury aktorów sceny polskiej we Lwowie.

Zapas z dniem 1. stycznia 1895 r. wynosił -			
w walucie austryackiej	195.697 zł.	54	ct.
w walucie koronowej . . . . 99.000 koron,			
a po zredukowaniu na walutę austryacką . . .	49.500 „	—	„
Razem w wal. austr.	245.197 zł.	54	ct.
Zakupiono po dzień 24. listopada 1895 wal. austr. .	248 „	70	„
zaś walutą koronową 50 000 koron, a po zredukowaniu na walutę autryacką	25.000 „	—	„
Razem	270.446 zł.	24	ct.
Spieniężono po dzień 24 listopada 1895 w wal. austr.	22.413 „	45	„
Stan majątku zarodowego z d. 24. listopada 1895 wynosi	248.032 zł.	79	ct.

Do tego funduszu należy:

Członków czynnych .	27
emerytów	22

4 % i 5 % wkładki od pobieranych gaż tudzież wypłaconych emerytur przyniosły w roku 1894 dochodu . . . . 3.999 zł. 97 ct.
wypłacono zaś emerytur w kwocie . . . . 10.822 zł. 51 ct.

W myśl §. 5. statutu emerytury aktorów przeznaczono na koszta administracyjne tego funduszu rocznie 550 zł.

Dodatek

do sprawozdania z czynności Dep. III. Wydziału krajowego.

Petycya inspektorów okręgowych szkolnych o zwrot wkładek uiszczonych na rzecz kraj. funduszu emerytalnego.

Na stronicy 16 niniejszego sprawozdania podał Wydział krajowy do wiadomości Wys. Sejmu, w jakiem stadyum znajduje się sprawa petycyi inspektorów okręgowych szkolnych o zwrot wkładek uiszczonych na rzecz funduszu szkolnego emerytalnego. Już po zamknięciu niniejszego sprawozdania nadeszła z Rady szkolnej krajowej w tym przedmiocie odpowiedź, którą pozwala sobie Wydział krajowy dodatkowo podać do wiadomości Wys. Sejmu.

Rada szkolna krajowa oznajmiła Wydziałowi krajowemu, że z pomiędzy nauczycieli szkół ludowych mianowano dotąd wogóle 44 inspektorów szkolnych okręgowych a między tymi 24 stale.

Dwaj nauczycieli szkół ludowych, mianowani inspektorami nie uiścili żadnych wkładek emerytalnych z powodu, że przed mianowaniem zajmowali tylko tymczasowe posady nauczycielskie.

Według dołączonych do odezwy Rady szkolnej zestawień na wypadek zwrócenia uiszczonych wkładek inspektorom szkolnym okręgowym, dotąd stale zamianowanym, fundusz szkolny krajowy poniesćby musiał naraz wydatek w kwocie 7295 złr. 27½ ct.

Dalszy zwrot wkładek inspektorom, dotąd tylko tymczasowo mianowanym, po ich stabilizacyi w przeciągu 2 do 3 lat, wynosiłby kwotę 3226 złr. 62 ct., razem przeto kwotę 10521 złr. 89½ ct.

Ogólna liczba inspektorów szkolnych okręgowych w kraju wraz z mianowanymi z pomiędzy nauczycieli innych szkół wynosi obecnie 62, przy stopniowem zaś pomnażaniu posad inspektorskich aż do liczby powiatów wraz z miastami Lwowem i Krakowem wypadnie jeszcze obsadzić 14 posad.

Mianowani na te posady inspektorowie będą znowu stopniowo po trzech latach służby stabilizowani i wówczas wypadłoby zwrócić im wkładki emerytalne.

Biorąc jednak na uwagę, że nie wszystkie te posady będą nadane kandydatom ze szkół ludowych, Rada szkolna kraj. sądzi, że dalszy wydatek, spowodowany zwrotem wkładek emerytalnych okazałby się znacznie mniejszym.

Z powyższego przedstawienia okazuje się, iż kraj. fundusz szkolny emerytalny poniesćby musiał obecnie wydatek w kwocie 10.521 złr. 89½ ct., który zwiększyć się może o przeszło 2 tysiące złr. gdyby tylko połowa nieobsadzonych dotąd posad inspektorów przydadła w udziale nauczycielom szkół ludowych. Wydział krajowy pozwala sobie dalej zwrócić uwagę Wys. Sejmu, iż uwzględnienie petycyi inspektorów okręgowych szkolnych może pociągnąć za sobą dalsze znaczne obciążenie kraj. funduszu szkolnego emerytalnego. Znaną jest rzeczą, że wielu nauczycieli ludowych opuszcza swój zawód, przechodząc do służby rządowej a mianowicie do poczt, telegrafów, urzędów skarbowych, do kolei żelaznej i t. p. Nauczyciele ci mogliby również opierając się na tej zasadzie, że z fundu-

szu emerytalnego szkolnego korzystać nie będą, domagać się zwrotu wkładek przez siebie do tego funduszu wpłaconych. Podobne wypadki zajść mogą i zachodzą z katechetami, którzy mianowani są stałymi nauczycielami religii a otrzymując później probostwo, opuszczają zawód nauczycielski.

Uwzględnienie petycyi inspektorów okręgowych mogłoby zatem być bardzo niebezpiecznym precedensem na przyszłość a nadto nie dałoby się usprawiedliwić ani przepisami ustawy ani zwyczajem praktykowanym, czyto w służbie państwowej, czy też w instytucyach publicznych. Nie było wypadku, aby rząd zwrócił kiedy ustępującemu urzędnikowi wpłacaną t. zw. taksę administracyjną, albo aby instytucye zwracały wkładki emerytalne. Zasadą powszechnie przyjętą jest, że wkładki takie przepadają na rzecz odnośnego funduszu emerytalnego.

W niniejszym wypadku zwrot wkładek nie dałby się nawet usprawiedliwić względami na stosunki majątkowe interesowanych, gdyż nauczyciele ludowi, mianowani inspektorami z charakterem urzędników państwowych IX. i VIII. rangi doznali znacznego polepszenia swego bytu materyalnego a w razie przeniesienia w stan spoczynku otrzymują znacznie wyższe emerytury, zaś wdowy po nich wyższe zaopatrzenia.

Z powyższych powodów Wydział krajowy nie uważa na wskazane przedkładać Wysokiemu Sejmowi jakiekolwiek wnioski.

Sprawozdanie

z czynności Departamentu IV. Wydziału krajowego

za czas od 16. grudnia 1894. do 30. listopada 1895.

z 10 alegatami.

DEPARTAMENT IV.

Szef departamentu: Edward Jędrzejowicz, członek Wydziału krajowego.

A.

Ustawy i uchwały podlegające Najwyższej sankcyi.

Najwyższem postanowieniem z d. 1. maja 1895 r, użyczoną została Najwyższa Sankcya uchwalonemu przez Wysoki Sejm projektowi ustawy, którym uznano za drogę krajową: dojazd łączący krajowe zakłady naukowe rolnicze w Dublanach z drogą krajową lwowsko-stojanowską.

Najwyższem postanowieniem z d. 19. marca 1895 r, otrzymały Najwyższą Sankcyę uchwały Sejmu krajowego, przyznające prawo do poboru myta:

Wydziałowi powiatowemu w Zbarażu, na drogach Zbaraż-Podwołoczyska i Zbaraż-Berezowica mała,

Wydziałowi powiatowemu w Przemyślanach na drodze gminnej Gliniany-Jaktorów,

Wydziałowi powiatowemu w Gródku na drodze gminnej Gródek-Załuż,

Obszarowi dworskiemu wspólnie z gminą w Czułowicach powiatu Rudeńskiego od mostu na rzece Wereszycy,

Obszarowi dworskiemu w Kołodrubach, powiatu Rudeńskiego od mostu na rzece Dniestrze

Obszarowi dworskiemu w Chmielowej, powiatu Zaleszczyckiego od przewozu przez rzekę Dniestr,

Radzie powiatowej w Wieliczce na drodze powiatowej Dobczycko-Szczyrzyckiej od mostu powiatowego na rzece Rabie w Dobczycach i na drodze powiatowej Wieliczko-Dobczyckiej,

Radzie powiatowej w Borszczowie na drodze powiatowej Iwanków-Germakówka,

Radzie powiatowej w Sokalu na drodze powiatowej Sokal-Krystynopol,

Radzie powiatowej w Gorlicach na drodze Ropa Wysowa,

Radzie powiatowej w Stryju na drodze powiatowej Stryjsko-Żurawieńskiej,

Radzie powiatowej w Nowym Sączu na drogach powiatowych Krzyżówka-Muszyna, Krzyżówka-Krynica-Muszyna i Nowy Sącz-Krzyżówka,

Najwyższem postanowieniem z dnia 10. kwietnia 1895 r. otrzymały Najwyższą Sankcyę uchwały Sejmu krajowego, przyznające prawo do poboru myta:

Wydziałowi powiatowemu w Mielcu na drodze gminnej Bugaj Otałęż,

Wydziałowi powiatowemu w Limanowie na drodze gminnej Krasne-Tymbark.

Probostwu w Leżajsku powiatu łańcuckiego od przewozu przez rzekę San w Rzuchowie.

Obszarowi dworskiemu Ordynacyi łańcuckiej:

a) od przewozu na rzece Wisłoku w Gniewczynie łańcuckiej,

b) od przewozu na rzece Wisłoku w Czarnej,

c) od przewozu na rzece Wisłoku w Białobrzegach,

d) od przewozu na rzece Wisłoku w Budach łańcuckich.

Radzie powiatowej w Żydaczowie na drodze powiatowej Brzezina-Rozdół-Rozwadów.

Radzie powiatowej w Żydaczowie od mostu powiatowego na rzece Stryju pod Żydaczowem a Iwanowicami.

Radzie powiatowej w Wieliczce od mostu powiatowego na rzece Wildze.

Radzie powiatowej w Dobromilu na drodze powiatowej Krościenko-Kuźmina.

Radzie powiatowej w Husiatynie na drodze powiatowej z Husiatyna do Horodnicy.

Radzie powiatowej w Łańcucie od mostu na rzece Wisłoku w Dąbrówkach.

Radzie powiatowej w Łańcucie od dwóch mostów na rzece Malarce w Kańczudze.

Radzie powiatowej w Łańcucie od mostu na rzece Trzeboś w Rudzie.

Radzie powiatowej w Łańcucie od mostu na rzece Mleczce w Gniewczynie łańcuckiej.

Radzie powiatowej w Drohobyczu na drodze powiatowej Borysław-Schodnica.

Radzie powiatowej w Tarnopolu na drodze powiatowej Tarnopol-Brody.

Radzie powiatowej w Stryju na drodze powiatowej Słobudka-Sokołów.

Radzie powiatowej w Złoczowie na drodze powiatowej złoczowsko-ożydowskiej, przyczem równocześnie traci moc obowiązującą koncesya mytnicza z dnia 4. grudnia r. 1890 Nr 3. Dz. u. kr z r. 1891.

Radzie powiatowej w Kamionce strumiłowej na drodze powiatowej z Jabłonówki do Chołojowa w Połonicznej.

Najwyższem postanowieniem z dnia 30. kwietnia r. 1895 otrzymały Najwyższą Sankcyę uchwały Sejmu krajowego, przyznające prawo do poboru myta:

Wydziałowi powiatowemu w Jarosławiu na drodze gminnej Jarosław-Kańczuga,

Wydziałowi powiatowemu w Skałacie na drodze gminnej Podwołoczyska-Grzymałów,

Wydziałowi powiatowemu w Rzeszowie na drodze gminnej Miłocin-Bratkowice,

Wydziałowi powiatowemu w Cieszanowie na drodze gminnej cieszanowsko chotyłubskiej,

Wydziałowi powiatowemu w Cieszanowie na drodze gminnej lubaczowsko hruszowskiej,

Wydziałowi powiatowemu w Podhajcach na drodze gminnej Podhajce-Bożyków,

Wydziałowi powiatowemu w Jaworowie na drodze gminnej Jaworów-Sądowa Wisznia,

Wydziałowi powiatowemu w Brodach na drodze gminnej Podkamień-Pieniaki.

Wydziałowi powiatowemu w Wieliczce na drodze gminnej Świątniki-Swoszowice,

Wydziałowi powiatowemu w Tarnopolu na drodze gminnej Tarnopol-Grzymałów,

Wydziałowi powiatowemu w Gorlicach na drodze gminnej Zagórzany-Dominikowice, od mostu na rzece Ropie,

Wydziałowi powiatowemu w Łańcucie na drodze gminnej Urzejowice-Krzeczowice, od mostu na rzece Mleczce,

Wydziałowi powiatowemu w Tarnopolu na drodze gminnej Jankowice-Czernichów, od mostu na rzece Serecie,

Gminie miasta Sokala od przewozu przez rzekę Bug,

Wydziałowi powiatowemu w Samborze od mostów na rzekach w Czerchawie i Błażówce na drodze gminnej w Czerchawie.

Najwyższem postanowieniem z dnia 27. września 1895 nie otrzymała Najwyższej Sankcyi uchwała Sejmu krajowego, którą Antoniemu Boroniowi z Jezierzan udzielono koncesyi na pobór opłat mytniczych od przewozu przez Wisłę między Jezierzanami a Kopanką z powodu zastrzeżenia ewentualnego przeniesienia tej koncesyi na rzecz Wydziału powiatowego oraz z powodu kolizyi jej z ustawą przemysłową.

B.

Uchwały sejmowe nie podlegające Najwyższej sankcyi.

Uchwała o przyjęciu do wiadomości sprawozdania Wydziału krajowego z czynności Dep. IV.

Uchwałą z dnia 24 stycznia 1895., przyjął Wysoki Sejm do wiadomości sprawozdanie komisyi drogowej o czynnościach Dep. IV Wydziału krajowego za czas od 1. stycznia do 15. grudnia 1894 r.

W sprawozdaniu tem poruszone zostały między innemi następujące sprawy wymagające bliższego wyjaśnienia:

1) życzenie aby zebrana przez oddział techniczno-drogowy statystyka dróg krajowych, powiatowych i gminnych oraz kolei żelaznych została ogłoszona drukiem w roku bieżącym;

2) życzenie, aby w sprawozdaniach Departamentu IV. umieszczane były wykazy częściowych kwot preliminowanych na koszta budowy tych dróg, na które udzielone zostały zasiłki z funduszu krajowego, zaś po ukończeniu budowy pewnej drogi, umieszczano w sprawozdaniu ogólne zestawienie tak kosztów budowy jakoteż udzielonych zasiłków z funduszu krajowego;

3) życzenie, by Wydział krajowy wziął pod rozwagę konieczność dalszej, intenzywniejszej pomocy z funduszu krajowego dla dróg powiatowych i gminnych zasługujących na wyjątkowe uwzględnienie;

4) wezwanie, aby Wydział krajowy starał się dalej usilnie o uzyskanie zniżeń taryf kolejowych dla przewozu materyałów potrzebnych do budowy i utrzymania dróg;

5) życzenie, by Wydział krajowy nie ustawał w czynieniu dalszych starań w sprawie uzyskania zasiłków ze skarbu Państwa na budowę dróg strategicznych i zabezpieczenie przez c. k. Rząd kosztów konserwacyi tychże;

6) życzenie, aby Wydział krajowy czynił dalsze kroki ku pomyślnemu załatwieniu rokowań z gr. kat. Biskupstwem w Preszowie w sprawie projektowanego odbudowania drogi Pienińskiej i zabezpieczenia tej drogi od szkód spowodowanych spuszczaniem na nią drzew z przyległych lasów;

7) życzenie, aby Wydział krajowy przygotował do najbliższej sesyi sejmowej zebrane materyały dotyczące sprawy reformy ustawy drogowej;

8) wskazówka, iż celem obniżenia kosztów utrzymania dróg krajowych bez szkody dla stanu tych dróg należy działać w dwóch kierunkach, mianowicie przez użycie trwalszego materyału na pokład szutrowy i stopniowe zastąpienie drewnianych mostów murowanymi.

9) wskazówka, iż należy zasadniczo zmienić obecnie obowiązujące przepisy co do drzew przydrożnych, zaprowadzając w drodze ustawodawczej postanowienia wkładające na Zwierzchności gminne bezwzględną odpowiedzialność za uszkodzenie i zaniedbywanie drzew przydrożnych.

Wszystkie powyższe sprawy były przedmiotem badań względnie zarządzeń Wydziału krajowego, a mianowcie:

Sprawa uzupełnienia i wydrukowania statystyki drogowej

Ad. 1.

Ponieważ daty przedłożone w 1894 r. przez Wydziały powiatowe, odnoszące się do statystyki drogowej zostały zebrane dla wystawy krajowej pospiesznie i wymagały uzupełnienia, przeto Wydział krajowy rozporządzeniem z dnia 5. kwietnia br. l. 73718 odniósł się ponownie do wszystkich Wydziałów powiatowych o zestawienie dat jaknajdokładniejszych. Daty te w ciągu bieżącego roku w miarę ich przedkładania zostały przez Oddział techniczno-drogowy sprawdzone, sprostowane i uzupełnione po koniec 1894 r. tak, iż wydrukowanie dokładnej statystyki drogowej jest obecnie kwestyą niedalekiej przyszłości.

Ad. 2

Sprawa umieszczania w sprawozdaniach z czynności preliminarzy kosztów tych dróg, na które udzielone zostały zasiłki z funduszu krajowego.

Stosując się do życzenia komisyi drogowej Wysokiego Sejmu, aby w sprawozdaniu z czynności departamentu IV. umieszczane były przynajmniej częściowe koszta budowy dróg powiatowych i gminnych, na które Wydział krajowy udzielił zasiłków z funduszu krajowego, zaprowadził Wydział krajowy utrzymywanie w oddziale techniczno-drogowym stałej ewidencyi co do każdej poszczególnej drogi następujących danych: 1) długości drogi zbudowanej w ostatnim roku, 2) kosztów budowy tej części, 3) kwoty subwencyi z funduszu krajowego wyasygnowanej w ostatnim roku, 4) długości drogi zbudowanej od czasu rozpoczęcia robót, 5) ogólnych dotychczasowych kosztów budowy, 6) wysokości łącznych subwencji z funduszu krajowego na ten cel wyasygnowanych, 7) długości drogi pozostałej jeszcze do budowy, 8) długości dalszej części drogi przeznaczonej do budowy w najbliższym czasie, 9) preliminowanego kosztu tejże budowy.

W wykazie dróg powiatowych i gminnych, których budowę prowadzono w 1895 roku, zamieszczonym poniżej w części niniejszego sprawozdania zatytułowanej: „drogi powiatowe i gminne“ uwidocznione zostałe częściowe koszta budowy tychże dróg, w myśl życzenia komisyi drogowej Wysokiego Sejmu.

Ad. 3.

Sprawa intenzywniejszej pomocy dla dróg powiatowych i gminnych zasługujących na wyjątkowe uwzględnienie.

Komisya drogowa w sprawozdaniu swem o czynnościach dep IV. za rok 1894, wyraziła życzenie: „aby Wydział krajowy wziął pod rozwagę konieczność dalszej, intezywniejszej pomocy z fundu zu krajowego dla dróg powiatowych i gminnych, zasługujących na wyjątkowe uwzględnienie“.

Wydział krajowy, powołując się na sprawozdanie za r. 1894, w którem wyraził swoje zapatrywanie w tym przedmiocie, zaznacza obecnie również, że budowa dróg w takich warunkach została wprawdzie już rozpoczętą od lat kilku w niektórych powiatach, na podstawie specyalnych uchwał Wys. Sejmu, przyznających subwencye krajowe powyżej 50% na poszczególne budowy.

Aby akcyę tę skutecznie rozwinąć i zachęcić powiaty, będące w tych warunkach – do budowy dróg; należałoby zdaniem Wydziału krajowego, aby prócz przyznania przez Wysoki Sejm wyższej subwencyi na budowę takich dróg, zabezpieczyć także odpowiednią konserwacyę zbudowanej drodze przez objęcie tejże pod zarząd Wydziału krajowego, przy stałym współudziale funduszów miejscowych.

W ten sposób utworzyłaby się nowa kategorya dróg niekrajowych ale budowanych i utrzymywanych przez Wydział krajowy. Wprowadzenie tej kategoryi dróg przedstawiałoby rzeczywiste korzyści przez udzielanie koniecznej pomocy ubogim powiatom, a szczególnie tym, które niemają dróg krajowych i kolei (jak Kosów, Turka itd.); oraz uchroniłoby drogi zbudowane wielkim nakładem od zniszczenia w skutek niedostatecznego lub niewłaściwego utrzymania.

Przeprowadzenie jednak tej zasady wymagałoby znacznego podwyższenia dotacyi na subwencyonowanie budowy jakoteż utworzenia nowej rubryki w budżecie krajowym na konserwacyę takich dróg. Sprawa ta wszakże zasadniczo może być tylko załatwioną w drodze ustawodawczej a to ze względu na postanowienie § 18. ustawy drogowej.

Ad 4.

Sprawa ulg taryfowych na kolejach państwowych dla transportu materyałów do budowy i konserwacyi dróg autonomicznych.

Odnośnie do sprawozdania z r. 1894 i w dalszym toku tej sprawy Wydział kraj. resk. LW. 74337/94, rozesłał do wszystkich Wydziałów powiatowych wykaz poszczególnych przestrzeni, na które c. k. generalna dyrekcya przyznała obniżenie taryf dla przewozu szutru i kamienia na rok 1895, celem ewentualnego zużytkowania takowych.

Następnie zaś reskryptem z dnia 28 kwietnia rb. LW. 49564/94 zawezwano Wydziały powiatowe i Magistraty dziewiętnastu większych miast do zdania sprawy, czy i o ile korzystały z przyznanych dotychczas ulg taryfowych przy transporcie materyałów drogowych, a to celem przedstawienia Generalnej Dyrekcyi poszczególnych relacyi, dla których byłyby pożądane dalsze zniżenia.

Z nadesłanych dotąd sprawozdań okazuje się, że: Wydziały powiatowe w Bóbrce, Jarosławiu, Jaworowie, Mościskach, Sokalu, Tarnobrzegu, Cieszanowie, Łańcucie i Wieliczce, jakoteż Magistraty miast Lwowa i Przemyśla korzystały w rb. z obniżeń taryfowych przy transporcie szutru i kamienia, a nadto przy utrzymaniu dróg krajowych w okręgach: Krakowskim, Rzeszowskim i Jarosławskim przy transporcie szutru, kamienia łamanego i dębiny. Nieotrzymano zaś żądanych dat jeszcze od dwudziestu pięciu Wydziałów i od siedmnastu magistratów większych miast.

Zamiana używanych dotąd materyałów drogowych na trwalsze przez sprowadzanie koleją, wymagające porównawczego ocenienia za pomocą doświadczeń powodować musi konieczną zwłokę w zebraniu dat dotyczących; wobec czego użytkowanie przyznawanych zniżeń taryf kolejowych może być tylko stopniowo wprowadzanem.

Ad 5

Sprawa uzyskania zasiłków ze skarbu państwa na budowę dróg wojskowych oraz na zabezpieczenie przez c. k. Rząd kosztów konserwacyi dróg zbudowanych na żądanie i pod dozorem c. k. Rządu.

W sprawie zabezpieczenia ze strony c. k. Rządu kosztów konserwacyi dróg budowanych na żądanie i pod dozorem c. k. Rządu odniósł się był Wydział krajowy w 1894 r. do c. k. Ministerstwa za pośrednictwem c. k. Prezydyum Namiestnictwa z ponownem przedstawieniem tej sprawy i prośbą o wyjednanie odpowiedniej stałej dotacyi ze skarbu państwa na konserwacyę dróg pomienionych.

Odezwą z dnia 22. stycznia 1895 l. 8252 (LW. 6100/95) zawiadomiło nas c. k. Prezydyum Namiestnictwa, iż c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych oznajmiło reskryptem z 14 listopada 1893 l. 21641, że jakkolwiek nie leży w intencyi Ministerstwa, aby ciężarem utrzymania zbudowanych kosztem państwa dróg ważnych pod względem wojskowym w całości obarczać władze autonomiczne, to jednak nie podziela zapatrywania zawartego w rezolucyi sejmowej komisyi drogowej z 13. maja 1893 co do objęcia konserwacyi tych dróg na koszt państwa zwłaszcza, że pomiędzy tymi traktami znajdują się także drogi krajowe i powiatowe, do których konserwacyi odnośne organa autonomiczne są obowiązane z mocy ustawy drogowej. Sprawa utrzymania innych dróg rekonstruowanych z pomocą zasiłków państwowych ma być na przyszłość w ten sposób traktowaną, że przedewszystkiem ustalić wypada stosunek konkurencyjny dla każdej poszczególnej drogi, a na tej podstawie mogłaby dopiero być unormowaną wysokość przyczynku skarbu państwa do kosztów konserwacyi.

C. k. Ministerstwo zauważyło też, że o zasadniczem, ustawowem ustaleniu miary tego przyczynku ze strony państwa w obec prowizorycznego charakteru strategicznych dróg nie może w ogóle być mowy i że układ

a) W ustanowionym etacie znosi się jedną posadę elewa technicznego I klasy, jedną posadę elewa techniczego II klasy i trzy posady elewów technicznych III klasy, a natomiast powiększa się tenże etat o cztery posady inżynierów-adjunktów i trzy posady asystentów technicznych z dodatkami aktywalnymi odpowiedniego stopnia.

b) W miejsce dotychczasowego dyurnisty manipulacyjnego ustanawia się stałą posadę w charakterze pisarza manipulacyjnego z płacą 600 złr. rocznie.

II. Upoważnia się Wydział krajowy do mianowania extra statum jednego inżyniera I-szej klasy w oddziale techniczno-drogowym do zastępowania inżyniera tejże klasy przydzielonego do krajowego biura kolejowego.

W skutek powyższej uchwały Wysokiego Sejmu Wydział krajowy był w możności poczynienia następujących zmian w składzie osób technicznej służby drogowej a mianowicie:

Uchwałą z dnia 22. lutego 1895 LW. 9341 mianował Wydział krajowy dotychczasowych elewów I klasy pp. Stanisława Latkowskiego, Kazimierza Engla i Juljusza Orzelskiego etatowymi asystentami technicznymi zaś elewów II klasy pp. Edmunda Libańskiego i Tadeusza Rozwadowskiego tudzież elewa III klasy p. Tadeusza Żebrowskiego asystentami technicznymi extra statum, uchwałą z dnia 22 lutego 1895 LW. 13921 p. Władysława Turskiego dotychczasowego inżyniera II klasy, inżynierem klasy I extra statum, wreszcie uchwałą z dnia 26. lutego 1895 LW. 11613. p Waleryana Wolskiego dotychczasowego dyetaryusza manipulacyjnego, etatowym pisarzem manipulacyjnym w oddziale techniczno-drogowym.

O innych nominacyach zdajemy sprawę w ustępie: „Zmiany w etacie służby Oddziału tech. drogowego“,

Uchwała w sprawie policzenia lat czynnej służby przy drogach krajowych konduktorowi Geringowi

W załatwieniu petycyi p. Franciszka Geringa konduktora dróg krajowych o zaliczenie do czasu służby wszystkich lat spędzonych przy drogach krajowych powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu dnia 7 lutego 1895. następującą uchwałę:

„Upoważnia się Wydział krajowy do zaliczenia lat czynnej służby przy drogach krajowych p, Franciszkowi Geringowi bez względu na przerwę przy ewentualnym wymiarze emerytury w myśl statutu emerytalnego“.

O powyższej uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomiono petenta.

Uchwała o udzieleniu Waleryanowi Wolskiemu dyetaryuszowi Wydziału krajowego veniae aetatis et studiorum.

W załatwieniu sprawozdania Komisyi petycyjnej o petycyi p. Waleryana Wolskiego dyetaryusza w oddziale techniczno drogowym Wydziału krajowego, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 9 lutego 1895 następującą uchwałę: „Waleryanowi Wolskiemu dyetaryuszowi Wydziału krajowego udziela się veniam aetatis & studiorum.

Na podstawie powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, tudzież uchwały z dnia 31 stycznia 1895 nadał Wydział krajowy p. Waleryanowi Wolskiemu etatem objętą posadę pisarza manipulacyjnego w oddziale techniczno-drogowym.

Uchwała w sprawie subwencyi na budowę części drogi gminnej Czchów-Jakóbkowice w pow. Nowosądeckim.

Uchwałą z dnia 22. stycznia 1895 polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, „aby do budowy części drogi gminnej Czchów-Jakóbkowice od mostu na rzece Białej przy prof. 73. aż do połączenia tejże z drogą krajową w 36. kilometrze w gminie Jakóbkowice przyszedł w pomoc Wydziałowi powiatowemu w Nowym Sączu zasiłkiem z funduszu subwencyjnego dla dróg gminnych i powiatowych do wysokości 50%, zaś dodatkowo z funduszu na rekonstrukcje dróg krajowych przeznaczonego do wysokości 25% ogólnych kosztów budowy, według planów przez Wydział krajowy zatwierdzonych dokonać się mającej“.

W myśl powyższej uchwały Wysokiego Sejmu zażądał Wydział krajowy od Wydziału powiatowego projektu pomienionej drogi według typu przyjętego dla dróg krajowych; gdy poleceniu temu stało się zadość, wyasygnował Wydział krajowy zasiłek na budowę części drogi Czchów-Jakóbkowice w sumie 1377 złr. stanowiący 75% ogólnych kosztów budowy obliczonych na 1837 złr. 37 ct. z poleceniem, aby budowa pomienionej drogi od mostu na rzece Białej do drogi polowej jeszcze w bieżącym roku wykonaną została.

Uchwała w sprawie subwencyonowania budowy mostu na Stryju w Kruszelnicy.

Uchwałą z dnia 23. stycznia 1895 przyznał Wysoki Sejm na budowę mostu na rzece Stryju w Kruszelnicy, na drodze Synowódzko wyżne — Korczyn—Podhorodce, subwencyę z funduszów krajowych do wysokości 15% ogólnych kosztów, a nadto bezprocentową pożyczkę z funduszu pożyczkowego do wysokości 25% tychże kosztów.

Z uwagi, że koszta projektowanego mostu w Kruszelnicy nie były nawet w przybliżeniu oznaczone, gdyż w petycji do Wysokiego Sejmu podano je na 12000 złr., zaś w sprawozdaniu Wydziału powiatowego w Stryju na 20.000 złr., zaznaczył Wydział krajowy w rozporządzeniu swem do tegoż Wydziału powiatowego potrzebę przeprowadzenia dokładnych studjów technicznych i opracowania szczegółowego projektu mostu, oświadczając zarazem gotowość wydelegowania na żądanie Wydziału powiatowego inżyniera dla wykonania powyższych studjów i wypracowania projektu. Do tej pory Wydział powiatowy nie zgłosił się do Wydziału krajowego o udzielenie tej pomocy technicznej.

Uchwała w sprawie petycyi gminy Wrzawy i innych o wybudowanie drogi łączącej tę miejscowość z drogą krajową lub drogą gminną szutrowaną. Petycya mieszkańców prawego brzegu Sanu w powiecie Tarnobrzeskim o wybudowanie drogi z Chwałowic do Jastkowic.

Uchwałą z dnia 31. stycznia 1895 odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycyę gmin Wrzawy, Antoniów, Pniów, Orzechów, Witkowice i Chwałowice w powiecie Tarnobrzeskim o wybudowanie drogi łączącej te miejscowości z drogą krajową lub drogą gminną, szutrowaną z poleceniem zbadania i pouczenia petentów w jaki sposób mogą uzyskać subwencyę na budowę drogi pożądanej

Nadto w myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 9. lutego 1895 przekazaną została Wydziałowi krajowemu niezałatwiona przez Wysoki Sejm petycya mieszkańców prawego brzegu Sanu, w powiecie Tarnobrzeskim, o wybudowanie drogi z Chwałowic do Jastkowic.

W myśl powyższych uchwał udzieliliśmy pomienione petycye Wydziałowi powiatowemu w Tarnobrzegu do zbadania tychże i zdania sprawy Wydziałowi krajowemu. W odpowiedzi oznajmił Wydział powiatowy, iż uważa budowę obu pomienionych dróg za nader potrzebną dla odnośnej okolicy powiatu i przedłoży w swoim czasie wnioski co do subwencyonowania tychże z funduszu krajowego. Biorąc to oświadczenie do wiadomości, odniósł się Wydział krajowy zarazem do c. k, Rządu z zapytaniem, czy budowa dróg z Chwałowic do Gorzyc i z Chwałowic do Jastkowic, mogłaby być ewentualnie popartą zasiłkiem ze skarbu państwa.

Uchwała w sprawie petycyi Rady powiatowej w Sokalu o przyznanie jej większej dotacyi na budowę dróg.

Uchwałą z dnia 31. stycznia 1895 odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia w myśl obowiązujących przepisów petycyę Wydziału Rady powiatowej w Sokalu o przyznanie wyższej subwencyi na budowę dróg powiatowych.

Załatwiając pomienioną petycyę oznajmił Wydział krajowy Wydziałowi powiatowemu w Sokalu, iż z powodu braku rozporządzalnych funduszów, które zupełnie są wyczerpane zasiłkami, jakie na rok 1895. i cały szereg lat następnych, poszczególnym powiatom w kraju mają być wypłacone, nie może przyznać i wyasygnować dla powiatu sokalskiego większego niż na rok bieżący w sumie 7.000 złr. preliminowanego zasiłku krajowego.

Uchwała w sprawie petycyi gmin

Uchwałą z dnia 31. stycznia 1895 odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania petycyę gminy Wiśniowczyka, Zarwanicy, Sapowa

nastąpić może tylko od wypadku do wypadku na podstawie porozumienia, z u względnieniem różnych interesów, jakie dla każdej pojedyńczej drogi istnieją.

Zarazem upraszało c. k. Prezydyum Namiestnictwa o sporządzenie i nadesłanie szczegółowego wykazu tych dróg, na których prawidłową konserwacyę środki przewidziane ustawą drogową nie wystarczają, tudzież o wykazanie dla każdej poszczególnej drogi interesentów lub ich grup, którym na utrzymaniu komunikacyi zależy i o oznaczenie miary ich przyczynienia się do kosztów utrzymania.

Odezwą z dnia 2. października 1895. l. 3572 (LW. 63005) oznajmiło nam nadto c. k. Prezydyum Namiestnictwa, iż co do wysokości udziału funduszu państwowego w kosztach konserwacyi wyżej pomienionych dróg c. k. Ministerstwo spraw wewn. reskryptem z 23. marca 1895 l. 2809 zauważyło, że oznaczenie wysokości tego udziału ma nastąpić na podstawie stosunków konkurencyjnych, przyczem między innymi czynnikami także uwzględnić należy postanowienia wykonawczego regulaminu drogowego §. 27. al. 3. (rozporządzenie wykonawcze do ustawy o prestacyach drogowych z 24. września 1886), według którego droga zbudowana lub uregulowana przy pomocy subwencyi krajowej, winna być następnie utrzymywaną w stanie odpowiednim do funduszów, wyłożonych na jej budowę lub uregulowanie. Również zauważyło c. k Ministerstwo że ociąganie się interesentów od uiszczania prestacyi na konserwacyę dróg gminnych, administrowanych przez c. k. Rząd, na których zaprowadzono myta, w obec postanowień §. 21. powyższego regulaminu nie jest uzasadnione.

Ponieważ daty, jakie Wydział krajowy w tym przedmiocie posiadał, okazały się niewystarczające dla ułożenia wykazu żądanego przez c. k. Prezydyum Namiestnictwa, przeto wezwaliśmy Wydziały powiatowe, aby nam przedłożyły szczegółowe dane co do kosztów prawidłowej konserwacyi dróg gminnych zbudowanych na żądanie c. k. Rządu lub przy udziale zasiłku ze skarbu państwa i wykazały przeciętny roczny niedobór tychże kosztów nie znajdujących pokrycia w środkach miejscowych.

Po otrzymaniu dat od wszystkich Wydziałów powiatowych (obecnie brak jeszcze sześciu odpowiedzi) sporządzone zostaną żądane wykazy i udzielone c. k Prezydyum Namiestnictwa, któremu odezwą z dnia 25 października 1895 l. 63005 oznajmiliśmy, iż wraz z tymi wykazami przedłożymy dalsze wnioski w tym przedmiocie. Zarazem zauważyliśmy, iż zdaniem naszem nie obejdzie się w tej sprawie bez komisyonalnego zbadania na miejscu przez organa Wydziału krajowego, niemal każdej poszczególnej drogi co do warunków i kosztów jej utrzymania, ewentualnie co do doprowadzenia jej do dobrego stanu, oraz co do wysokości rozporządzalnych środków miejscowych, dodając, iż byłoby pożądanem dla rychłego załatwienia powyższej sprawy, aby to komisyonalne zbadanie odbyć się mogło przy udziale organów c. k Rządu, w którym to względzie oczekiwać będziemy oświadczenia się ze strony c. k. Prezydyum Namiestnictwa.

Ad 6.

Sprawa odbudowania drogi Pienińskiej.

W myśl uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 15. lutego 1894 opracował Wydział krajowy operat budowy drogi Pienińskiej na terytoryum galicyjskiem, udzielił swej pomocy technicznej do wykonania odnośnych robót i przyznał na ten cel zasiłek z funduszu krajowego ewentualnie aż do wysokości 75% kosztów budowy. Na rachunek tego zasiłku asygnował Wydział krajowy na rok bieżący 9000 zł., co wraz z dodatkiem dzierżawcy zakładu zdrojowego w Szczawnicy w kwocie 1500 zł wynosiła 10.500 zł. Fundusz ten wystarczył w r. 1895 na budowę jednej części drogi jednak tylko na długości 400 metrów z powodu bardzo kosztownych a koniecznych budowli.

W szczególności wydano:

1) na budowę 3 mostów . . . . . 4.000 zł.
2) „ „ tam na „Ruskim Potoku" . . 1.200 „

3) na budowę murów	2.000 zł.
4) ziemne, poręcze, narzędzia admin. itp. . .	2.950 „
razem . .	10.150 zł.

Rokowania między Akademią umiejętności w Krakowie a gr. kat. probostwem w Preszowie, mające na celu usunięcie trudności stojących na przeszkodzie odbudowaniu drogi Pienińskiej na terytoryum węgierskiem nie osiągnęły dotąd pożądanego skutku. Wprawdzie ks. biskup preszowski zaproponował, aby z końcem kwietnia każdego roku komisya z przedstawicieli obu stron interesowanych na miejscu stwierdzała szkodę wyrządzoną na drodze przez zarząd dóbr biskupich lub handlarzy drzewa, ale propozycyi tej Wydział krajowy nie mógł przyjąć, jako niedostatecznej do zabezpieczenia drogi od ewentualnych szkód spowodowanych nieracyonalnem spuszczaniem materyału drzewnego. Ocenienie bowiem przy końcu kwietnia wątpliwości, czy uszkodzenie muru oporowego i drogi nastąpiło skutkiem spuszczania drzewa czy też wyłącznie tylko z przyczyn elementarnych, tj. ruszenia się lodów na Dunajcu, byłoby niezmiernie utrudnionem. Wobec tego odniósł się Wydział krajowy ponownie do Akademii umiejętności, aby nie odrzucając na razie propozycyi ks. biskupa, starało się uzyskać jego przyzwolenie na odbycie ustnych rokowań w tej sprawie na miejscu w Szczawnicy lub Czerwonym klasztorze przy udziale delegatów biskupstwa i kapituły w Preszowie, delegata Wydziału krajowego i członka zarządu Akademii.

Ad 7.

Sprawa zebrania materyałów do reformy ustawy drogowej.

Zebrane materyały do reformy ustawy drogowej zestawione są osobno w „dodatku do sprawozdania z czynności departamentu IV. Wydziału krajowego za czas od 16. grudnia 1894. do 30. listopada 1895“.

Ad 8.

Sprawa obniżenia kosztów utrzymania dróg krajowych.

W tym przedmiocie zdajemy sprawę na innem miejscu w ustępie E: „Drogi krajowe“.

Ad 9.

Sprawa obsadzenia dróg drzewami.

W sprawie sadzenia i pielęgnowania drzew przydrożnych wystosował Wydział krajowy do wszystkich Wydziałów powiatowych okólnik z dnia 31. maja 1895 LW. 7860. w którym zalecając nieustanne i jak najenergiczniejsze dążenie do coraz skuteczniejszego wprowadzania w życie §. 10. zestawienia przepisów policyi drogowej z dnia 1 marca 1892 LW. 10323. opartego na dawniejszych, przepisach odnośnych wezwał zarazem Wydziały powiatowe, by celem zabezpieczenia od uszkodzeń drzew pomienionych i zapewnienia im skutecznej opieki spowodował przestrzeganie i ścisłe wykonywanie przez powołane do tego organa, dotyczących przepisów karnych oraz postanowień §§. 17, 38, 39, 40 i 41 ustawy z dnia 17 lipca 1876 Dz. u. kr. Nr, 28 o ochronie własności polnej.

Uchwała w sprawie zmiany etatu osób i płac technicznej służby drogowej Wydziału krajowego

W załatwieniu sprawozdania Komisyi drogowej o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie uzupełnienia etatu oddziału technicznodrogowego powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 31. stycznia 1895. następującą uchwałę: I. Dotychczasowy etat osób i płac technicznej służby drogowej Wydziału krajowego, uchwalony przez Wysoki Sejm dnia 1. kwietnia 1892 zmienia się w sposób następujący:

Wiśniowczyka i innych o budowę drogi między Podhajcami a Dobropolem;

i Hajworonki o budowę drogi między Podhajcami a Dobropolem, z poleceniem pouczenia petentów, w jaki sposób uzyskać mogą subwencyę na budowę lub naprawę pożądanej drogi.

Ponieważ Wydział powiatowy podhajecki w sprawozdaniu swem do Wydziału krajowego zaznaczył był, że budując dwie drogi subwencyonowane, dla trzeciej drogi Podhajce-Dobropole, specyalnej dotacyi przeznaczyć nie może, przeto poleciliśmy Wydziałowi powiatowemu, aby starał się na razie drogę z Podhajec do Dobropola naprawić funduszami miejscowymi, przy pomocy zasiłków z pow. funduszu dróg gminnych, zaś po ukończeniu rozpoczętej budowy dróg subwencyonowanych, przystąpił do gruntownej rekonstrukcyi drogi z Podhajec do Dobropola przy użyciu na ten cel funduszów powiatowych i zastosowaniu się do wymogów, od których zależnem jest subwencyonowanie budowy z funduszu krajowego.

Uchwała w przedmiocie udzielenie zasiłku na budowę drogi w powiecie Trembowelskim w okolicy zniszczonej gradobiciem.

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895. polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu, aby z sumy zamieszczonej w X. rubryce wydatków na bezzwrotne zasiłki w celu budowy dróg powiatowych i gminnych, wyznaczył odpowiednią, według własnego uznania kwotę na budowę tej drogi powiatowej lub gminnej w okolicy zniszczonej gradobiciem w powiecie trembowelskim, której budowę nzna za potrzebną.

Przystępując do wykonania powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, zawezwaliśmy Wydział powiatowy w Trembowli, aby wskazał nam drogę w okolicy klęską gradobicia dotkniętej, której budowę podjąć zamierza, a następnie, w myśl obowiązujących przepisów o subwencjonowaniu dróg, przedłożył nam odpowiednio opracowany operat techniczny budowy i preliminarz pokrycia kosztów, który posłuży do oznaczenia zasiłku z funduszu krajowego.

Nadmieniamy przytem. iż z Rubr. XVII. poz. 354 budżetu wyasygnował Wydział krajowy w lutym b. r. 4.000 złr. na zakupno zboż. na zasiewy wiosenne dla ludności włościańskiej w czternastu gminach powiatu trembowelskiego, dotkniętych klęską gradobicia.

Uchwała w sprawie petycyi miasta Krościenka o budowę mostu na Dunajcu

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i załatwienia petycyę miasteczka Krościenka o zbudowanie kosztem funduszu krajowego mostu na Dunajcu.

W wykonaniu tego polecenia oznajmił Wydział krajowy Wydziałowi powiatowemu w Nowym Targu, iż w razie dojścia do skutku projektu budowy stałego mostu kratowego na filarach murowanych na Dunajcu w Krościenku gotów będzie udzielić na ten cel gminie miasta Krościenka, za poręką powiatu, odpowiednią, dłuższo-terminową, bezprocentową pożyczkę. Przytem zaznaczył Wydział krajowy, iż w obec skośnego prądu Dunajca, który w miejscu, gdzie most ma stanąć, całą siłą uderza na prawy brzeg, przed przystąpieniem do wypracowania projektu mostu należy koniecznie uskutecznić częściową regulacyę Dunajca i zabezpieczyć prawy brzeg rzeki w owem miejscu. W tym celu winna Zwierzchność gminy Krościenka odnieść się do c. k. Namiestnictwa.

Uchwała w sprawie petycyi Wydziału powiatowego w Nisku o budowę drogi z Kopek do Krzeszowa.

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałow krajowemu do zbadania i odpowiedniego załatwienia petycyę Wydziału powiatowego w Nisku o udzielenie zasiłku na budowę drogi z Kopek do Krzeszowa.

Wobec subwencyonowania z funduszu krajowego znacznemi kwotami budowy innych dróg powiatu niskiego, oświadczył Wydział krajowy tamtejszemu Wydziałowi powiatowemu, iż sprawę udzielenia zasiłku na budowę drogi z Kopek do Krzeszowa będzie mógł wziąć pod rozwagę dopiero po ukończeniu budowy dróg obecnie subwencyonowanych.

Uchwała w sprawie subwencyi na budowę dróg powiatowych z Ławrowa do Mszańca i ze Strzyłek do Mszań-

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 upoważnił Sejm Wydział krajowy „do udzielania subwencyi powiatowi Staremiasto na budowę dróg powiatowych z Ławrowa do Mszańca i ze Strzyłek do Mszańca w wysokości po nad normy oznaczone okólnikiem z 1882. roku, jednak nie wyżej jak 75% ogólnych kosztów budowy.“

Przystępując do wykonania powyższej uchwały Wysokiego Sejmu postanowił Wydział krajowy przed oznaczeniem wysokości udzielić się ma-

ca w pow. Staromiejskim.

jącego zasiłku i warunków wypłaty tegoż zasiłku na budowę dróg z Ławrowa przez Mszaniec do granicy powiatu Turczańskiego względnie Liskiego i ze Strzyłek ku Mszańcowi, udzielić Wydziałowi powiatowemu w Staremmieście pomocy technicznej do sporządzenia projektów wstępnych obu dróg i projektu szczegółowego tej części jednej z obu dróg powyższych, której budowa w najbliższej przyszłości miałaby być wykonaną. Szczegółowy projekt drogi z Ławrowa ku Mszańcowi na długości 5 klm. w krótce przez nasz oddział techniczno-drogowy będzie wykończony.

Uchwała w sprawie petycyi Wydziału powiatowego w Łańcucie o subwencyę na budowę dróg Przeworsk-Markowa i Przeworsk-Zarzecze.

Uchwałą z dnia 9. lutego 1895 odstąpił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia w myśl okólnika LW. 51432,82 i dodatkowej instrukcyi LW. 3326/90 petycyę Wydziału Rady powiatowej w Łańcucie o przyznanie subwencyi na budowę dróg z Przeworska na Gać do Markowej i z Przeworska na Maćkówkę do Zarzecza.

W wykonaniu powyższej uchwały Wysokiego Sejmu postanowił Wydział krajowy przyznać na budowę drogi z Przeworska do Markowej subwencyę w wysokości 50% rzeczywistych kosztów budowy i udzielić powiatowi pomocy technicznej do wypracowania odnośnego operatu. Do wykonania tej czynności wydelegował Wydział krajowy swego inżyniera, wyasygnował Wydziałowi powiatowemu w Łańcucie na rachunek przyznanej subwencyi 4000 zł. w. a. a nadto chcąc umożebnić wykonanie w tym roku budowy na przestrzeni około 5. klm. wyasygnował na budowę drogi Markowa—Przeworsk pożyczkę bezprocentową w sumie 8000 zł. zwrotną z dalszych zasiłków na budowę tej drogi przyznanych.

Budowa powyższej drogi w roku bieżącym wykończoną została w zupełności od Przeworska na długości 4·6 klm.

Uchwała w sprawie petycyi gmin Kuźmina, Krecow, Birczа i t. d. o przełożenie drogi krajowej Przemyśl-Sanok na przestrzeni Tyrawa-Wojskie.

W tym przedmiocie przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Uchwała w sprawie petycyi gminy Ostrów o uwolnienie jej od opłaty myta lub zniżenie tejże opłaty na drodze z Przemyśla do Krzywczy.

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i właściwego załatwienia petycyę gminy Ostrów o uwolnienie jej od opłaty myta lub zniżenie tejże opłaty na drodze z Przemyśla do Krzywczy.

W wykonaniu powyższej uchwały Wysokiego Sejmu Wydział krajowy przekonawszy się przez zbadanie sprawy na miejscu, że gmina Ostrów żąda zniżenia dla jej mieszkańców opłaty myta nie na drodze krajowej lecz na gościńcu państwowym z Przemyśla do Krzywczy wiodącym, odniósł się odezwą z 15 maja 1895, l. 30368 co c. k. Namiestnictwa o powzięcie w tej sprawie decyzyi. W odpowiedzi oznajmiło nam c. k. Namiestnictwo odezwą z 25. maja 1895 l. 43396, iż petycya gminy Ostrów odstąpiona została c. k. krajowej Dyrekcyi Skarbu, jako władzy kompetentnej do właściwego załatwienia.

Uchwała w sprawie petycyi gminy Szczawnicy wyżnej i niżnej, Szlachtowy, Jaworek, Białej wody i Czarnej wody o zniesienie myta mostowego dla przechodniów

W tym przedmiocie przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

przez most na Dunajcu, na drodze krajowej Szczawnica-Krościenko

Uchwała w sprawie petycyi Izraela Nestla dzierżawcy myta na drodze krajowej Lwów- Rohatyn o opust czynszu dzierżawnego.

Wykonując uchwałę Wysokiego Sejmu z dnia 5. lutego 1895, którą odstąpiono Wydziałowi krajowemu petycyę Izraela Nestla dzierżawcy myta na drodze krajowej Lwów—Rohatyn o opust czynszu dzierżawnego do zbadania i do możliwego uwzględnienia, przyznaliśmy petentowi po sprawdzeniu okoliczności w petycyi przytoczonych, jednorazowy opust czynszu w kwocie 47 zł. 50 ct.

Uchwała w sprawie petycyi Wydziału Rady powiatowej w Kołomyi o koncesyę na pobór myta na drodze gminnej Jabłonów-Delatyn.

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu petycyę Wydziału rady powiatowej w Kołomyi o koncesyę na pobór myta na drodze gminnej Jabłonów—Delatyn do zbadania i przedłożenia w swoim czasie odnośnego wniosku.

W wykonaniu powyższego polecenia Wys Sejmu, zawezwaliśmy Wydz. p. w Kołomyi, aby po ukończeniu drogi gminnej Jabłonów-Delatyn, przedłożył nam potrzebne do ocenienia sprawy i ewentualnie przedłożenia Wys. Sejmowi wniosku względem udzielenia koncesyi do poboru myta na rzecz utrzymania wspomnianej drogi. Dotąd nie otrzymaliśmy od Wydziału pow. zażądanego sprawozdania.

Uchwała w prawie zmiany przepisów mytniczych obowiązujących m. Lwów

W tym przedmiocie przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

C.

Petycye przez Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia przekazane.

Uchwałą z dnia 9. lutego 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia wszystkie niezałatwione petycye.

W myśl uchwały powyższej załatwił Wydział krajowy wszystkie przekazane mu petycye, o sposobie zaś załatwienia tych, które zostają w związku z budżetem krajowym i dotacyą przeznaczoną na subwencyonowanie dróg powiatowych i gminnych zdajemy Wysokiemu Sejmowi sprawę jak następuje:

Petycja Wydziału powiatowego w Husiatynie o zarządzenie przeniesienia zapory mytniczej na drodze krajowej w Husiatynie.

W załatwieniu tej petycyi wdrożono potrzebne dochodzenia, które nie zostały jeszcze ukończone.

Petycya Kazimierza Wolskiego przełożonego obszaru dworskiego. o naprawę drogi Bonarówka-Żyżnów.

W załatwieniu tej petycyi polecono Wydziałom powiatowym w Rzeszowie i Krośnie, ażeby zarządziły naprawę tej drogi środkami miejscowymi przy ewentualnym udziale subwencyi z powiatowego funduszu dróg gminnych.

Petycya mieszkańców przysiółka Grabczyny należącego do gminy Żabna w powiecie Tarnobrzeskim o otwarcie zamkniętego przez c. k. Starostwo przewozu na rzece Sanie między Grabczyną a Żabnem.

W załatwieniu tej petycyi odniósł się Wydział krajowy do c. k. Namiestnictwa z prośbą o zbadanie żądania mieszkańców Grabczyny i odpowiednie zarządzenia. Pomimo przypomnienia z dnia 4 września 1895 l. 57175. c. k. Namiestnictwo nie zawiadomiło dotychczas Wydziału krajowego o powziętej w tym przedmiocie decyzyi.

Petycya Wydziału powiatowego w Dolinie o udzielenie subwencyi z funduszów krajowych na cele drogowe i o wejście w układy z władzami rządowymi względem utrzymania dróg gminnych mających ważność strategiczną

W załatwieniu tej petycyi oznajmiono Wydziałowi powiatowemu w Dolinie, że udzielanie zasiłków z funduszu krajowego jest w obecnym wypadku niedopuszczalnem, albowiem z przedłożonych kosztorysów na naprawę trzech dróg tamtejszego powiatu okazuje się, że wzmiankowane drogi wymagają zwykłej konserwacyi; zarazem pouczono Wydział pow. że prośba powyższa mogłaby dopiero wtedy być wziętą pod rozwagę, gdyby Wydz. pow. podejmując rekonstrukcyę drogi zastósował się do wymogów okólnika Wydziału krajowego z dnia 22 grudnia 1882 l. 51432 i dodatkowej instrukcyi z dnia 20 lipca 1890 l 3326. Co do drugiej części prośby oznajmiono Wydziałowi powiatowemu, że Wydział krajowy podjął już rokowania z ck. Rządem, mające na celu zasadnicze uregulowanie sprawy utrzymania dróg strategicznych w kraju.

Petycya gminy i obszaru dworskiego w Spytkowicach powiatu myślenickiego o przyspieszenie przyznania im należnego wynagrodzenia za wywłaszczone grunta pod budowę rządowego gościńca myślenickiego.

W załatwieniu tej petycyi Wydział krajowy przesłał takową c. k. Namiestnictwu wraz z odnośnem sprawozdaniem komisji petycyjnej z prośbą o zawiadomienie Wydziału krajowego o sposobie załatwienia tej sprawy. Pomimo przypomnienia z 15 lipca 1895 LW. 45440 c. k. Namiestnictwo nic dało dotychczas żadnej odpowiedzi.

Petycya gminy Mokra Strona ad Przeworsk o uwolnienie tej gminy od opłaty myta pod Prze-

W załatwieniu tej petycyi zawiadomiono gminy Mokra Strona za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Łańcucie że prośba jej o uwolnienie od opłaty myta pod Przeworskiem nie może być uwzględnioną z tego powodu, że pobór tego myta zaprowadzony został za zgodą władzy politycznej z zastrzeżeniem uwolnień lub zniżeń w opłacie myta, zawartych w obowiązujących przepisach mytniczych, uwolnienie zaś o które gmina prosi nie

worskiem na drodze kraj. Przeworsk-Kańczuga i o przesunięcie tej rogatki do 2-go kilometra.

opiera się na tych przepisach. Co się zaś tyczy żądania przez gminę przesunięcia rogatki do 2. kilometra, wdrożono doohodzenie, które jest w toku.

Petycya Ferdynanda Pakuszewskiego konduktora dróg kraj. III kl. o udzielenie mu veniam aetatis.

W załatwieniu tej petycyi zawiadomiono petenta, że Wysoki Sejm prośby jego nie załatwił.

Petycya Wydziału powiatowego w Trembowli o zezwolenie pobierania myta na drodze powiatowej Trembowla-Ławcze-Skałat.

W tym przedmiocie przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

Petycya gmin Nuszcze-Podlipce, Iwaczów i t. d o przyspieszenie budowy drogi Płuhów-Podkamień.

W załatwieniu tej petycyi poleciliśmy Wydziałowi powiatowemu w Złoczowie, aby jak najrychlej przystąpił do żądanej budowy drogi i zarazem asygnowaliśmy na ten cel z funduszów krajowych subwencyę w kwocie 500 zł.

Petycya powiatu wielickiego w sprawie utrzymania drogi Świątniki-Mogilany w celach przemysłowych.

W załatwieniu tej petycyi oznajmiono Wydziałowi powiatowemu w Wieliczce, że Wysoki Sejm petycyi tej nie załatwił.

Petycya gmin i obszarów dworskich Nowejwsi, Łotragóry i Zawadki o przyjęcie drogi prowadzącej od gościńca między Czudcem a Strzyżowem przez wymienione gminy i obszary dworskie do miasteczka Wielopola skrzyńskiego za drogę krajową.

W załatwieniu tej petycyi oznajmiono wymienionym gminom i obszarom dworskim za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Rzeszowie że Wysoki Sejm petycyi tej nie załatwił.

Petycya gminy Tuchla powiatu stryjskiego o przyznanie jej z funduszów krajowych zapomogi na budowę dróg komunikacyjnych Tuchla-Sławsko, Tuchla-Hołowiecko, Tuchla-Hrebenów i na budowę mostu nad rzeką Opór.

W załatwieniu tej petycyi zawiodomiono zwierzchność gminy Tuchla za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Stryju, że sprawę subwencjonowania budowy powyższych dróg będzie mógł Wydział krajowy wziąć pod rozwagę po dopełnieniu warunków przepisanych okólnikiem z dnia 22. grudnia 1882 l. 51432 i dodatkowej instrukcyi z 22. lipca 1890 l. 3326 wszakże dopiero po ukończeniu budowy innych dróg w powiecie Stryjskim subwencyonowanych obecnie z funduszu krajowego.

Petycya Wydziału powiatowego w Bohorodczanach w sprawie wyjednania 90% subwencyi ogólnych kosztów budowy drogi Dźwiniacz-Sołotwina.

W załatwieniu tej petycyi polecono Wydziałowi powiatowemu, aby przedłożył Wydziałowi krajowemu odpowiedni projekt techniczny zamierzonej rekonstrukcyi drogi nie mniej plan finansowy budowy drogi zbudować się mającej oraz przybliżony preliminarz pokrycia kosztów przyszłej konserwacyi, poczem Wydział krajowy będzie mógł powziąć decyzyę co do udzielenia subwencyi.

Petycya gminy Świątniki górne o udzielenie doraźnego zasiłku celem budowy linii telegraficznej z Mogilan do Świątnik górnych.

W załatwieniu tej petycyi zawiadomiono gminę Świątniki górne za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Wieliczce, że Wydział krajowy nie może powyższej petycyi uwzględnić, gdyż nie rozporządza funduszami na podobne cele

Petycya Ferdynanda Baczyńskiego em. konduktora dróg krajowych w Starym Sączu w sprawie wymiaru emerytury.

Uchwałą z dnia 28. stycznia 1895 przekazał Wysoki Sejm wszystkie petycye, które mogłyby obciążyć budżet krajowy, od dnia 29 stycznia 1895 Wydziałowi krajowemu do załatwienia.

W myśl powyższej uchwały zawiadomił, Wydział krajowy petenta że Wysoki Sejm prośby jego nie załatwił.

Petycya Stanisława Baumana konduktora dróg kraj. w Nowym Targu o zapomogę i bezprocentową pożyczkę.

W wykonaniu uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 7. lutego 1895 mocą której powyższą petycyę Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do możliwego uwzględnienia z funduszów oznaczonych pod poz. 134 Rubr. X. budżetu kraj na rok 1895 odstąpił, wyasygnowano petentowi tytułem trzech miesięcznej zaliczki na płacę zwrotnej w dwudziestu równych ratach miesięcznych kwotę 125 zł. aw., tudzież kwotę 50 zł. tytułem jednorazowej zapomogi.

Petycya Władysława Kołodziejczyka o zwrot 1200 fl. z zapłaconego czynszu dzierżawnego z myt krajowych w Bieńczycach i Mogile za lata 1893 i 1894 z powodu cholery.

W załawieniu tej petycyi Wydział krajowy po przeprowadzeniu dochodzenia na miejscu przyznał petentowi tytułem odszkodowania za rok 1894 kwotę trzysta zł. aw.

D.

Wezwania do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

Uchwała w sprawie budowy mostu na Sanie w Przemyślu.

Uchwałą z dnia 5. lutego 1895 wezwał Wysoki Sejm c. k. Rząd, ażeby w drodze konstytucyjnej wyjednał dodatkowy na rok 1895. kredyt, potrzebny na całkowite wykończenie budowy mostu na Sanie w Przemyślu i zarządził co potrzeba, aby budowa tego mostu w roku 1895 ukończoną została.

W załatwieniu tego wezwania Wysokiego Sejmu oznajmiło c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu, odezwą z 10. marca 1895. d. 1806, że c. k., Ministerstwo spraw wewnętrznych, reskryptem z 20. stycznia 1895 L. 241 zarządziło ukończenie budowy żelaznego mostu na Sanie w Przemyślu już w roku 1895, a c. k. Namiestnictwo poczyniło w tej mierze stosowne kroki.

Uchwała w przedmiocie petycyi gmin Medyń, Pieńkowce, Prosowce i Worobiówka, powiatu zbarazkiego o wynagrodzenie za nadobowiązkową robociznę przy budowie drogi Tarnopol-Podwołoczyska.

W załatwieniu sprawozdania komisyi drogowej w przedmiocie petycyi gmin Medyń, Pieńkowce, Prosowce i Worobiówka powiatu zbarazkiego o wynagrodzenie za nadobowiązkową robociznę przy budowie drogi Tarnopol-Podwołoczyska powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 5. lutego 1895. następującą uchwałę: „Petycyę gmin Medyń, Pieńkowce, Prosowce i Worobiówka przekazuje się c. k. Rządowi do zbadania i jeżeli się słuszność po stronie petentów okaże do możliwego uwzględnienia".

W załatwieniu tego wezwania Wysokiego Sejmu oznajmiło c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 13. lipca 1895. l. 56877., że c. k. Starostwo w Tarnopolu wyasygnowało polleceniem z 11. czerwca 1895. l. 17943 wymienionym wyżej gminom wynagrodzenie za nadobowiązkową robotę przy budowie drogi Tarnopol-Podwołoczyska z funduszu pro praet. budowy tejże drogi po 60% z przypadających należytości a to:

1) gminie Medyń z 280 złr. 30½ cnt.	.	173 złr.	58 cnt.
2) gminie Pieńkowce z 300 złr. . . .		180 „	— „
3) gminie Prosowce z 169 złr. 32 cnt.	.	101 „	59 „
4) gminie Worobiówka z 315 złr. 14 cnt;	.	180 „	8 „

a resztę 40% tych należytości odpisało z powodu zrzeczenia się gmin na podstawie przedłożonych deklaracyi i o tej asygnacie zawiadomiło wszystkie wyżej wymienione gminy.

Petycya Wydziału powiatowego w Stryju o przełożenie zapory mytniczej w Bratkowcach na drodze rządowej Samborsko-podkarpackiej.

W załatwieniu sprawozdania komisyi administracyjnej o petycji Wydziału stryjskiej Rady powiatowej w przedmiocie przeniesienia zapory mytniczej w Bratkowcach pod Stryjem, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 9. lutego 1895 r. następującą uchwałę: „Petycję Wydziału Rady powiatowej stryjskiej (Ls. 623) o przełożenie zapory mytniczej na stacyi mytniczej drogi rządowej samborsko-podkarpackiej w Bratkowcach pod Stryjem, odstępuje się c. k. Rządowi do możliwego przychylnego załatwienia"

W załatwieniu powyższego wezwania c. k. Prezydyum Namiestnictwa zawiadomiło Wydział krajowy odezwą z dnia 21. października 1895 r. l. 11.651, że c. k. Ministerstwo skarbu zezwoliło reskryptem z dnia 5. października 1895. r. l. 41.052 na prośbę Wydziału Rady powiatowej w Stryju, aby stacyę mytniczą w Bratkowcach znajdującą się obecnie w 2. marce 80 słupa kilometrowego gościńca podbeskidzkiego, na której pobiera się należytość mytową za 16 kilometrów, podzielono na dwie stacye mytnicze z prawem poboru opłaty mytowej za 8 kilometrów, a to: aby jedną stację mytniczą pozostawiono na dotychczasowem miejscu, drugą zaś utworzono w gminie katastralnej „Grabowiec stryjski“ między 1. a 2. marką 74. słupa kilometrowego.

E.

Drogi krajowe.

a) Utrzymanie dróg krajowych.

Utrzymanie dróg krajowych było w ogóle w rb. normalne, niezdarzyły się bowiem znaczniejsze uszkodzenia drogowe wskutek przyczyn elementarnych — wszakże z powodu wyjątkowo wielkich zasp śniegowych, wydatek na konieczne utrzymanie komunikacyi był bardzo znaczny i wynosił około 18000 zł.; co w porównaniu do zwykłego na ten cel wydatku (3—4 tysiące) stanowi różnicę około 14000 zł. która spowodować może przekroczenie dotacyi przeznaczonej na utrzymanie dróg krajowych w roku bieżącym.

b) Sprawa obniżenia kosztów utrzymania dróg krajowych bez szkody dla ich stanu.

Wydział krajowy dąży stale do obniżenia kosztów konserwacyi dróg krajowych, które daje się osiągnąć przez:

1) zamianę miękkiego materyału konserwacyjnego (szutru) na trwalszy a wyjątkowo przez zastąpienie pokładu szutrowego ceglanym; przyczem ma się na uwadze zużytkowanie refakcyj kolejowych.

2) przez uzupełnienie warstwy szutrowej do normalnej grubości,

3) przez stopniową wymianę mostów drewnianych na stałe (betonowe lub murowane)

4) przez częściowe rekonstrukcye dróg na przestrzeniach wadliwie założonych — w miarę rozporządzalnych funduszów na ten cel przeznaczonych, któreto przestrzenie obok niedogodności komunikacyi większy koszt utrzymania obecnie powodują.

Zarządzenia pomienione wymagają znacznych nakładów i mogą być tylko stopniowo wprowadzane i wobec tego średni koszt utrzymania dróg krajowych 222 zł. na kilometr przez dłuższy przeciąg czasu nie może być obniżany, co było już zaznaczone w sprawozdaniu Wydziału krajowego za r. 1894. Zauważyć przytem należy, że z kredytu przeznaczonego na konserwacyę dróg krajowych, pokrywane bywają również datki konkurencyjne na regulacyę rzek (San, Dunajec, Nowy Breń, Trześniówka, Łęg) — jakoteż stale pokrywa się wydatki wynikające z ustawy o ubezpieczeniu robotników od wypadków i w razie choroby.

c) Nowe budowy i rekonstrukcye dróg.

W r. b. ukończono budowę drogi Kańczuga-Dynów długości 26,7 km, szerokość drogi w koronie wynosi 6 m. pokładu szutrowego 5 m, Największy spadek — przy przejściu góry szklarskiej wynosi 6%. Na tej drodze wybudowano 83 objektów, a mianowicie:

36 sztuk o przyczołkach murowanych na cemencie, z pomostami dębowymi — światła 1—10 m.; i

47 sztuk sklepionych betonowych od 0,60 m. — do 4 m. światła.

Nadto wykonano w wielu miejscach podmurowanie skarp z obrukowaniem rowów — jako ubezpieczenie drogi; poręczy ustawiono długości 3415 m.

Na budowę wraz z wykupnem gruntów i budynków wydano ogółem . . . . . 239661 zł.

Budowę tę wykonano przy udziale subwencyi państwowej w kwocie . . . . . 100000 zł.

i państwowej pożyczki bezprocentowej . . . . : 60000 zł.

Kolaudacyę wykonanych robót ze względu na subwencyę udzieloną z funduszów państwowych przeprowadził na gruncie delegat c. k. Namiestnictwa w miesiącu październiku r. b, i w protokole kolaudacyjnym oświadczył, że droga Kańczuga-Dynów w górskiej okolicy położona w nader trudnych warunkach wybudowaną została przez Wydział krajowy zupełnie dobrze z materyałów doborowej jakości użytych nietylko do budowy torowiska ale także i do objektów, że przeto cała budowa jest zupełnie dobrą i celowi odpowiednią.

Ukończono przebudowanie drogi Strusów-Buczacz na 1.—4. km. włącznie w warunkach bardzo trudnych; przyczem zmniejszono spadki z 10% na 5% i uregulowano drogę źle założoną i znajdującą się w skutek tego w złym stanie, przez co dogodność komunikacyi wiele zyskała.

Rozpoczęto przebudowanie drogi Horodenka-Śniatyn w 13 i 14 km. na długości 1500 m, celem zmniejszenia spadków dochodzących do 15% na 5% i uregulowanie kierunku jakoteż potrzeby przebudowania dwóch mostów na tej przestrzeni znajdujących się już w bardzo złym stanie.

Stosownie do sprawozdania z czynności za r. 1894. przeprowadzono częściowo wzmocnienie (uzupełnienie) pokładu szutrowego na niektórych drogach, a na drodze Brzeżany-Tarnopol i Złoczów-Brzeżany wykonano zupełnie przerobienie warstwy szutrowej na łącznej długości 4 kilometrów.

d) Uzasadnienie preliminarza rekonstrukcyi dróg krajowych w 1896 roku.

Na pokrycie kosztów zamierzonej rekonstrukcyi dróg krajowych w r. 1896 preliminuje się wydatek ogólny w kwocie 60.000 zł. a mianowicie:

a) na budowę mostu na Dunajcu pod Zbyszycami na drodze krajowej Zakliczyn-Sącz-Niedzica . . . . . 40000 zł.

b) tudzież na częściowe wzmocnienie pokładu szutrowego na drogach: Rohatyn-Tarnopol, Złoczów-Brzeżany, Gorlice-Konieczna i Dublańskiej . . . . . 20000 zł.

Razem . 60000 zł

Odnośnie do sprawozdania naszego za rok 1894. zaznaczamy że projektowane pierwotnie przebudowanie drogi Zakliczyn-Niedzica między Zbyszycami a Dąbrową, niemogło być rozpoczęte i w roku bieżącym ze względu że dotychczas rokowania z c. k, Rządem ukończone niezostały co do udzielenia przyrzeczonego na ten cel zasiłku. Wskutek korzystnych rezultatów otrzymanych ze sondowania koryta Dunajca i na podstawie opinii komisyi złożonej z delegatów Wydziału kraj. c. k. Namiestnictwa i Wydziału pow. w N. Sączu zamierza obecnie Wydział krajowy zamiast projektowanego przełożenia drogi, przeprowadzić budowę mostu pod Zbyszycami.

W przekonaniu, że rokowania z c. k. Rządem w tym przedmiocie wkrótce ukończone zostaną, preliminuje Wydział krajowy na prowadzenie tych robót w r. 1896 kwotę 40000 zł. (połowę kosztów budowy).

W dziale tych wydatków preliminuje Wydział krajowy na częściowe wzmocnienie pokładu szutrowego 20000 zł. a w szczególności na drogach: Rohatyn-Tarnopol, Złoczów-Brzeżany. Gorlice-Konieczna i Dublańskiej, jak nie mniej celem ukończenia rozpoczętej już rekonstrukcyi, wyżej wspomnianej, na drodze Horodenka-Śniatyn w 13. i 14. kilometrze.

Na uzasadnienie tego ostatniego wydatku Wydział krajowy powołuje się na sprawozdanie za r. 1894., w którem wykazano, że według pomiarów uskutecznionych w r. 1892 stan pokładu szutrowego na niektórych drogach do uzupełnienia normalnej grubości warstwy szutrowej — oprócz zwykłej corocznej konserwacyi — wymagał jeszcze około 170000 metr: sześć: materyału kamiennego.

Rezultat licytacyi wydzierżawienia stacyi mytniczych na drogach krajowych.

Z dniem 31. grudnia 1894 upłynął zwyczajny termin dzierżawy dla 106 stacyi mytniczych na drogach krajowych. Stacye te zostały wydzierżawione a mianowicie: 7 z wolnej ręki, zaś 99 po przeprowadzeniu rozpraw licytacyjnych.

Wysokość czynszu dotychczasowego, służąca za podstawę przy wydzierżawieniu wspomnianych stacyj mytniczych, wynosiła łączną kwotę . . . . . 171.501 złr. — cnt.

zaś wydzierzawiono pomienione myta za łączną kwotę . . . . . 189.360 „ — „

zatem w porównaniu z ceną wywołania wyżej o 17.859 „ — „

Rezultat ogólny administracyi myt krajowych.

Dochód z myt na drogach krajowych w roku 1893, wedle zamknięć rachunkowych z tego roku w rzeczywistości uczynił kwotę . . . . . 228.427 „ 40 „

Że zaś dochód z dzierzawy tych myt w roku 1892. przyniósł . . . . . 225.651 „ 14 „

przeto zwiększył się w roku 1893. o kwotę 2.776 „ 25 „

Dochód mytniczy na rok 1894. preliminowano w kwocie . . . . . 225.000 „ — „

zaś wedle ostatecznego obrachunku uczynił za ten rok w rzeczywistości kwotę . . . . . 225.601 „ 4 „

zatem w porównaniu z rokiem 1893. zmniejszył się dochód o kwotę . . . . . 2.826 „ 36 „

Podług kontraktów dzierżawnych na rok 1895. ogólna cyfra dochodu z wydzierżawionych myt na drogach krajowych wynosi kwotę . . . . 228.888 „ 34 „

Domki mytnicze.

Kosztem funduszu krajowego przedsięwzięto budowę nowych domków mytniczych w Dynowie, Stojanowie i Zaleszczykach; nadto zarządzono naprawę domków mytniczych w Haliczu, Horodyszczu, Jamnicy, Jezupolu, Maszkowcach, Raszkowie, Sielcu, Stecowej i Zabełczu.

Zaległości w dochodach mytniczych.

Zaległości w dochodach mytniczych z końcem roku 1893 wynosiły . . . . . 8.571 zł. 68 ct.

z których ściągnięto kwotę . . . . 1.232 „ 73 „

pozostała zatem w rzeczywistości zaległość w kwocie . . . . . 7.338 „ 95 „

cięży na zawodnych dzierżawcach myt a mianowicie:

w Bagienicy	613 „	83 „
w Bohutynie i Rozchadowie	618 „	62 „
w Dawidowie, Repechowie i Spilczynie . .	775 „	28 „
w Suchostawie	1.292 „	51 „
w Krzyżu	361 „	5 „
w Micchocinie	331 „	19 „
w Podliskach małych	348 „	81 „
w Raszkowie i Serafińcach	2.270 „	78 „

Przeciwko zawodnym dzierżawcom wdrożono kroki sądowe.

Zmiany w etacie służby oddziału techniczno-drogowego.

1. W miesiącu marcu 1895. r. zmarł Aleksander Zieliński emerytowany inżynier-adjunkt. Pozostałej po nim wdowie, pani Julii Katarzynie z. im. z Laskowskich Zielińskiej przyznał Wydział krajowy w myśl obowiązującego statutu emerytalnego, pensyę wdowią w kwocie 500 złr. rocznie i dodatki na wychowanie dwojga dzieci po 50 złr. rocznie.

2. Dnia 3. czerwca 1895. r. zmarł konduktror dróg krajowych w Buczaczu Józef Kottas, w obec czego zamknięte zostały pobory zmarłego z końcem czerwca 1895. r.

3. Uchwałą z dnia 26. lutego 1895. l. W. 9824 mianował Wydział krajowy prowizorycznie konduktorem dróg krajowych III. klasy Rudolfa Lityńskiego, poruczając mu dozór nad drogą krajową Brzeżany-Tarnopol, od 41° do 84° kilometra z miejscem urzędowej siedziby w Kozowej, natomiast dotychczasowego konduktora tej przestrzeni p. Feliksa Widego przydzielił Wydział krajowy ze względów służbowych do czynności w oddziale rachunkowym.

4. Uchwałą z dnia 25. maja 1895. l. W. 20749 mianował Wydział krajowy:

a) ukończonego technika Bolesława Bronikowskiego i pomocnika technicznego Tadeusza Kobylańskiego elewami technicznymi I klasy;
b) elewa technicznego III. klasy Jędrzeja Moraczewskiego, elewem technicznym II klasy;
c) pomocnika technicznego Karola Zinkiewicza, prowizorycznym elewem technicznym II. klasy;

5. Uchwałą z dnia 21. czerwca 1895. l. W. 40383 mianował Wydział krajowy inżynierów-adjunktów Szczęsnego Barzykowskiego, Franciszka Barańskiego i Konstantego Biernackiego, inżynierami II. klasy, prowizorycznego asystenta technicznego, Mikołaja Czajkowskiego prowizorycznym inżynierem-adjunktem, asystentów technicznych Aleksandra Bogdanowicza i Kazimierza Engla inżynierami-adjunktami, wreszcie asystentów technicznych extra statum Edmunda Libańskiego i Tadeusza Żebrowskiego etatowymi asystentami technicznymi, zaś prow. asystenta extra statum Władysława Ziemińskiego prowizorycznym etatowym asystentem technicznym.

5. Uchwałą z dnia 21. czerwca 1895. l. W. 40384 mianował Wydział krajowy dyplomowanego inżyniera Łucyana Botkiewicza prowiz. asystentem technicznym;

6. Uchwałą z dnia 8. października 1895. l. W. 44119 mianował Wydział krajowy dotychczasowego dyetaryusza w oddziale techniczno-drogowym Tadeusza Czerskiego konduktorem dróg krajowych, poruczając mu dozór nad drogami krajowemi Monasterzyska-Buczacz i Strusów-Buczacz z miejscem urzędowej siedziby w Buczaczu.

F.

Drogi powiatowe i gminne.

Ogólny obraz obecnego ruchu około budowy dróg powiatowych i gminnych w kraju.

Poniżej zamieszczony wykaz daje ogólny obraz obecnego ruchu około budowy dróg powiatowych i gminnych w kraju. Stosując się — o ile to było dotąd możliwem — do życzenia wyrażonego w sprawozdaniu komisyi drogowej, przyjętem do wiadomości przez Wysoki Sejm uchwałą z dnia 24. stycznia 1895, podajemy przy każdej poszczególnej drodze daty odnoszące się do kosztów (ogólnych lub częściowych) budowy, wysokości przyznanego zasiłku z funduszu krajowego i wysokość wyasygnowanych z tego tytułu zasiłków łącznych. lub poszczególnych w roku 1895.

I. *Powiat bialski*: budowa drogi pow. *Biała-Jawiszowice*, długości 19.5 klm. na ukończeniu; koszt budowy obliczony na 82.000 zł., na rachunek 50% subwencyi asygnowano dotąd 34.500 zł.

II. *Pow. bobrecki*: rozpoczęto budowę drogi *Bryńce-Choderkowce* część jej Bryńce Wybranówka (4. 6 klm.) z odnogą do Wybranówki (180 mb.) jest na ukończeniu; koszt budowy obliczono na 21.300 zł. na rachunek 25% zasiłku asygnowano 3.000 zł.

Na budowę drogi *Bortniki-Chodorów* przyrzeczono 50% subwencyi jeżeli droga zostanie przedłużoną do Żydaczowa.

III. *Pow bocheński*: Na budowę drogi *Wiśnicz-Lipnica* (8.6 klm.) częściowy projekt 3. 2 klm; koszt 9200 zł. — przyrzeczono w zasadzie subwencyę, gdyż droga ta skraca objazd drogami innemi o 4. 4 klm.

Na budowę drogi *Chrostowa-Niszkowice* (4. 7 klm. koszt 20000 zł.) wyasygnowano na rachunek 50% zasiłku 3000 zł.

Na budowę drogi *Marszowice-Podłęże* (18 klm. koszt 34000 zł.) wydano 20.696 zł. w czem subwencya 8500 zł, projekt na dalszą budowę na 1. 9 klm. kosztem 6141 zł. subwencya na ten cel 2000 zł.

Budowa drogi *Nadwiślańskiej* na ukończeniu; koszt budowy 31. 6 klm. wynosi 59.793 zł. do uzupełnienia robót potrzeba 1400 zł. subwencyi wyasygnowano 24.660 zł.

Ukończono budowę drogi *Chorostków-Nieznanowice* 6·1 klm. koszt 13467 zł. subwencya 4.300 zł.

IV. *Pow. bohorodczański*: na budowę drogi *Majdan-Rosólna* (3. 8 klm. koszt 12000 zł.) przyrzeczono w zasadzie 30% subwencyi i pomoc przy sporządzeniu projektu.

Na budowę drogi *Dźwiniacz-Sołotwina* przyrzeczono 50% subwencyi po przedłożeniu projektu.

V. *Pow. borszczowski*: w budowie droga *Jezierzany-Ujście biskupie* z odnogą *Bilcze-Seret* (38. 5 klm.) pod kierunkiem konduktora dróg krajowych; pod koniec 1892. wydano na budowę 32.5 klm. 105.530 zł. w czem na rachunek 50% subwencyi 42068 zł

W budowie drogi *Mielnica-Kudryńce* (9. 5 klm.) na ten cel wydano w ostatnich 6 latach 25.979 zł. w czem zapomoga głodowa 6963 zł. subwencyi nie udzielono.

VI. *Pow. brodzki*: dalsza budowa drogi *Podkamień Pieniaki-Płuchów* (20 klm.) zbudowano 10.5 klm. kosztem 38955 zł. subwencya państwowa 8000 zł. krajowa 6000 zł. obszaru dworskiego w Pieniakach 5000 zł.

Dalsza budowa drogi *Brody-Tarnopol* (46 klm.) zbudowano 34 klm. kosztem 155.485 zł. w tem subwencyi krajowej 78000 zł.

VII. *Pow. brzeski*: Znaczniejszych robót nie było.

VIII. *Pow. brzeżański:* dalsza budowa drogi *Horodyszcze-Kozłów*, podług projektu i pod kierunkiem inżyniera krajowego; długość 1[illegible] klm., z czego zbudowano 3 klm. — subwencya krajowa 3.900 zł.

IX *Pow. brzozowski*: znaczniejszych robót nie było. Projekt drogi *Brzozów-Nozdrzec* na długości 7.2 klm. wypracowany przez oddział techniczny.

X. *Pow. buczacki*: droga *Jazłowiec-Uścieczko* (Nowosiółka Beremiany) — długość 2 klm, koszt 6000 zł, na ukończeniu (podług projektu i pod kierunkiem inżyniera krajowego; subwencya 2000 zł.

Budowa drogi *Jazłowiec-Niżniów* (40 klm.) koszt 175.000 zł. prowadzi się w dwóch punktach: 1) od Sokołowa ku Jazłowcowi ukończono 3.3 klm., a w dalszym ciągu w Skomorochach (na ukończeniu 3.7 klm.) podług projektu i pod kierunkiem inżyniera krajowego; 2) od granicy pow. tłumackiego, na ukończeniu 3 klm. Budowa tej drogi w bardzo trudnych warunkach technicznych; dotychczasowe koszta 16.000 zł. na rachunek 50% subwencyi wyasygnowano 7000 zł.

Budowę drogi *Zadarów-Wygoda* ukończono (5.3 klm); subwencya 10.000 zł.

XI. *Pow. chrzanowski:* dalsza budowa drogi *Chrzanów-Zator* (długość 13.4 klm. — koszt 42.810 zł.); rachunki złożone na 30.005 zł.; na rachunek 40% subwencyi udzielono ogółem 12.500 zł.

XII. *Pow. cieszanowski*: w budowie droga *Lubaczów-Hruszów*; — projekt zatwierdzono na 6.1 klm. 34.500 zł; ukończono 3 8 klm. kosztem 17.634 zł., — wyasygnowano na rachunek 40% subwencyi 7000 zł.

W projekcie jest budowa drogi *Żuków-Doliny*.

XIII. *Pow. czortkowski*: ukończono budowę drogi *Jagielnica Jezierzany* (19 klm.), subwencyowanej do 50% kosztów.

XIV. *Pow dąbrowski:* ukończono budowę drogi *Wola żelechowska-Ujście jezuickie* (5.4 klm. kosztem 14.187 zł. w tem subwencya 5000 zł).

Dalsza budowa drogi *Siedliszowice-Jadowniki mokre;* zbudowano 4.3 klm.; subwencya 2700 zł.

XV. *Pow. dobromilski:* dalsza budowa drogi *Hubice-Bircza* (podług projektu i pod kierunkiem inżyniera krajowego); zbudowano 2.6 klm. kosztem 8110 zł.; na rachunek 50% subwencyi asygnowano 7055 zł.

W projekcie budowy dróg: *Hruszatyce-Nowe-miasto* (2.1 klm. 5400 zł.) i *Jureczkowa-Kuźmina* (częściowy projekt sporządził oddział techniczny).

XVI. *Pow. doliński:* ważniejszych robót nie było. Żądanie Wydziału powiatowego subwencyi na rekonstrukcyę 3 dróg (51 klm.) jako zbyt ogólnikowe i niepoparte projektami nie mogło być uwzględnione.

XVII. *Pow. drohobycki*: dalsza budowa drogi *Borysław-Schodnica* (podług projektu i pod kierunkiem inżyniera krajowego). Dawniej zbudowano 4 klm.; obecnie wykończono 3 klm. kosztem 18.000 zł. przy sub-

wencyi 3000 zł. Producenci nafty pokrywają $^1/_3$ część kosztów i dają grunta i materyały bezpłatnie. Subwencya krajowa wynosi 30% kosztów.

W projekcie budowa drogi *Chyrawka-Glinne* (9 klm.); projekt na 3.4 klm. — kosztem 16 800 zł.

XVIII. *Pow. gorlicki:* dalsza budowa drogi *Zagórzany-Kobylanka-Dominikowice*; zbudowano 1.3 klm. z mostem na Ropie kosztem 17.746 zł. (subwencya 7000 zł.).

Dalsza budowa drogi *Ropa-Wysowa*; zbudowana 21 klm. i roboty ziemne na 3 klm. kosztem 67.114 zł., w czem subwencyi 24 600 zł. Pozostają do budowy 2 klm. i nadto potrzebna rekonstrukcya drogi na 7-ym kilometrze z powodu usuwającej się góry.

Na 11-tu drogach wykonano częściowe budowy włącznej długości 6 klm. kosztem 16.184 zł.

XIX. *Pow. grodecki:* drogę *Gródek-Hoszany* zbudowano na długości 6.7 klm. kosztem 17.346 zł. — na rach. 35% subwencyi asygnowano 6071 zł.

XX. *Pow. grybowski:* rozpoczęto budowę drogi *Florynka-Krzyżówka* (Krynica) podług projektu wypracowanego przez krajową służbę techniczną na długości 4 6 klm.

Budowę drogi *Wojnarowa-Korzenna* ukończono na długość 7.6 klm. kosztem 17.823 zł.; na rachunek 75% subwencyi asygnowano 11.200 zł.

XXI *Pow. horodeński:* w budowie droga *Niczwiska-Kamionka* (Obertyn) — ukończono 12.8 klm kosztem 54.000 zł. w tem subwencyi 26.700 zł.; pozostaje do budowy 4.5 klm. kosztem 35.000 zł. Ze względu na usterki w budowie zamierzono poruczyć techniczne kierownictwo inżynierowi krajowemu.

XXII. *Pow. husiatyński:* dalsza budowa dróg *Husiatyn-Probużna* (koszt do końca 1894 r. 74.866 zł.) i *Husiatyn-Postołówka* (koszt j. w. 45 684 zł.); wyasygnowano subwencyi 21.000 zł.; z tytułu wykonanych robót należy się subwencyi 31.788 zł.

Dalsza budowa drogi *Chorostków-Mszaniec;* ukończono 9 klm. kosztem 19.795 zł (subwencya 4300 zł.) — pozostaje do budowy 1.9 klm.

XXIII. *Pow. jarosławski:* rozpoczęto budowę drogi *Sieniawa-Majdan* (długość 15.6 klm. koszt 70.000 zł); przyrzeczone subwencye państwowa 30.000 zł., krajowa 20.000 zł. (na co wyasygnowano 500 zł.).

Przeprowadzono rekonstrukcyę 1 klm. drogi *Jarosław-Huciska* kosztem 8900 zł. (subwencya 2000 zł.).

Dalsza budowa drogi *Pruchnik-Kańczuga;* projekt częściowy na 700 mb., asygnowano subwencyi 4500 zł.

Ukończono budowę dróg: *Jarosław Sieniawa, Przemyśl-Pruchnik,* oraz 2 klm. drogi *Węgierka-Krzywcza.*

W projekcie budowa drogi *Przeworsk-Bystrowice* (19 klm.).

XXIV. *Pow. jasielski:* w budowie droga *Kozłówka-Wysoka* w Markuszowej — 1.1 klm., kosztorys na 2561 zł.; subwencya 800 zł.

Projektowana budowa drogi *Rożanka-Dobrzechów* (2 klm. 9161 zł.) jako część drogi Sędziszów-Strzyżów; decyzyę co do subwencyi odroczono do czasu porozumienia się z sąsiednimi powiatami.

XXV. *Pow. jaworowski:* ukończono budowę drogi *Jaworów-Sądowa Wisznia* (14.8 klm.) podług projektu i pod kierunkiem krajowej służby drogowej: subwencya 35.000 zł.

W projekcie budowa drogi *Jaworów-Niemirów* (15 klm.) przy udziale subwencyi państwowej; projekt wypracowany przez krajową służbę drogową.

XXVI. *Pow. kałuski:* dalsza budowa drogi *Kałusz-Kopanka* (19.2 klm.); ukończono 6.9 klm. kosztem 29.126 zł., w tem subwencyi 12.200 zł. Co do drogi *Majdan Rosólna* podobnie jak w powiecie bohorodczańskim.

XXVII. *Pow. kamioncki:* dalsza budowa drogi *Jabłonówka Chołojów;* po koniec r. 1894 zbudowano 10.6 klm. kosztem 55.675 zł., w tem subwencyi krajowej 18.000 zł.; pozostało do budowy 13 klm. podług projektu i pod kierunkiem inżyniera krajowego.

Zamierzono rozpocząć. względnie rozpoczęto, budowę drogi *Zadwórze-Kamionka* w Streptowie (3 klm.), *Kamionka Batiatycze* (2.5 klm.), *Busk-Żuratyn* (3·2 klm.), *Radziechów Szczurowice* (18 klm.) i w *Żuratynie* (3.2). Niektóre projekty wykonał inżynier krajowy.

XXVIII. *Pow. Kolbuszowski.* dalsza budowa dr. *Kolbuszowa-Sokołów*, ukończono 22.7 klm. za 69.660 zł. w tem subwencje 39.800 zł. na wykończenie potrzeba jeszcze około 15.000 zł.

Rozpoczęto budowę dr. *Majdan Rozwadów.* (vide pow. Nisko)

W projekcie budowa dr. *Kolbuszowa-Mielec* (18 klm. — 70000 zł.)

XXIX. *Pow. Kołomyjski*: projekfowana rekonstrukcya drogi *Jabłonów-Łuczki* (Delatyn) (18.5 klm. — 20.000 zł.); subwencya w zasadzie przyznana.

XXX. *Pow. Kosowski*: dalsza budowa drogi *Kosów-Jasionów-górny* (subwencya 70%), podług projektu i pod kierunkiem inżyniera kraj. Do końca 1894 r. zbudowano 2·9 klm. kosztem 24223 zł, w tem subw. 17.500; w roku bież asygnowano 15.000 zł. subwencyi. Budowa drogi w niezwykle trudnych warunkach.

XXXI. *Pow. Krakowski*: znaczniejszych robót nie było.

XXXII *Pow. Krościeński*: w oddziale technicznym sporządzono projekt drogi *do Iwonicza* na dalsze 4 klm. (1 klm. zbudowano w 1892 r).

XXXIII. *Pow. limanowski*: dalsza budowa dr. *Krasne Tymbark*; do końca 1894 ukończono 13·3 klm za 46.964 zł; do budowy 3.9 klm. za 8.200 zł. (subwencya 25.200 zł).

Żądanie gmin o budowę dr *Młynne Ujanowice* (Tęgoborze) jeszcze niezałatwione.

XXXIV. *Pow liski*: znaczniejszych robót nie było.

XXXV. *Pow. lwowski*: dalsza budowa dr. *Lwów-Szczerzec-Komarno* (35 klm). wyszutrowano w 9 punktach 15·8 klm. pierwsze 6 klm i w Szczercu muszą być przebudowane do budowy jeszcze 22 klm. za 88.000 złr. Częściowe projekty wypracowano w oddziale techn.

Dalsza budowa dr. *Jaryczów Podliski*, do końca 1894 r. zbudowano 7·6 klm. za 54.758 zł., w tem na rach. 50% subwencyi 31 000 zł; do budowy 4 klm.

XXXVI. *Pow. Łańcucki:* na ukończeniu budowa dr. *Kańczuga-Pruchnik.* (podług proj. kraj. służby dróg.)

Dalsza budowa drogi *Łańcut-Markowa* (podług proj. kraj. służby drogowej); zbudowano 13. klm za 53.203 zł., w tem subwencyi 20000 zł., do budowy 4·5 klm. za 22.700 zł. Dalsza budowa dr. *Urzejowice Krzeczowice* (częściowe projekty wypracowane przez kraj. służbę drog.)

Rozpoczęto budowę dr. *Przeworsk-Markowa* (podł. proj. i pod kierunkiem kraj. służby dróg.) ukończono od Przeworska 4.6 klm.

XXXVII. *Pow. mielecki:* ukończono budowę dr. *Radomyśl-Czarna* (3·8 klm. za 11.781 zł.) subwencyi 3.500 zł.

Rozpoczęto budowę dr. *Radomyśl-Przecław*; zbudowano po koniec 1894 r. 1·5 klm za 6190 zł, w tem subwencyi 6.000 zł.

XXXVIII. *Pow. mościcki*: dalsza budowa drogi *Dmytrowice-Sambor*, zbudowano 3·1 klm. za 19.179 zł. w tem subwencyi 7500 zł. (projekt częściowy kraj. służby drog).

Zbudowano drogę *Sądowa Wisznia-Jaworów* (2·7 klm.) podług projektu i pod kierunkiem kraj. służby drog., przy subwencyi 4.500 zł; pozostaje do budowy 0·5 klm.

W projekcie budowy dróg *Chodnowice Husaków* (1·5 klm. — 9.488 zł), *Sądowa Wisznia-Dmytrowice* (część 0·7 klm. — 6.072 zł. przy subwencyi 1.500 złr.) i *Pakość-Husaków* (11·3 klm. — 54.000 zł).

XXXIX. *Pow. myślenicki*: dalsza budowa dr. *Poim Jordanów*, do końca 1892 r. zbudowano 15 klm, za 18.751 zł. przy subwencyi 12.000 zł.

Dalsza budowa dr. *Biertowice Zembrzyce* w Sułkowicach (vide pow. wadowicki).

XL. *Pow. nadwórniański*: Budowę drogi *Nadwórna Markowce* (19.5 klm) subwencyonowanej do 70% przerwano z powodu wydatków na nagłą po-

trzebę budowy dojazdów kolejowych. Ukończono 14 klm, kosztem 28.06 zł, w czem subwencyi 27.350 zł.

XLI. *Pow. niski*: Dalsza budowa drogi *Majdan-Rozwadów* (ogólna długość w 3 powiatach 34 klm, subwencyonowanej kwotą 100.000 zł. z funduszów państwowych Podług projektu i pod kierunkiem kraj. służby drogowej zbudowano 6 klm, oraz wykonano roboty ziemne i budowlane na 11 klm.

Dalsza budowa drogi *Zarzecze-Ulanów* z końcem 1894 r. zbudowano 10·2 klm kosztem, 19.996 zł, w tem subwencyi 9.700 zł.

Dalsza budowa dr. *Nisko Przyszów;* po koniec 1894 zbudowano 3.6 klm. za 8.782 zł. (subw. 5000 zł.)

Dalsza budowa dr. *Jeżów-Nart* po koniec 1894 r. zbudowano 3.6 klm. za 6.341 złr. (subw 4.100 zł.)

XLII. *Pow. nowotarski:* dalsza budowa drogi *Zakopane Łysa Polana* (17 klm,) (podług proj. i pod kierunkiem kraj. służby drogowej) przy subwencyi 70% ukończono 7 klm, w toku budowa na 4 klm.

Dalsza budowa drogi. *Zakopane-Olcza* przy subwencyi 70% (podług proj. i pod kierunkiem kraj. służby drogowej), ukończono 1 klm.

Techniczny nadzór nad utrzymaniem dróg Zakopańskich poruczono inżynierowi okręgowemu.

Rozpoczęto budowę dr. ze *Szczawnicy do Pienin.* (podług projektu i pod kierunkiem kraj. służby drogowej), przy subwencji 75% z całej długość 1.8 k m. do granicy węgierskiej ukończono 0·4 klm. kosztem 10.500 zł.

XLIII. *Pow. pilzneński*: ważniejszych robót nie było.

XLIV. *Pow. podhajecki*: dalsza budowa dróg *Podhajce-Bożyków i Podhajce Bohatkowce,* przy subwencyi 40% na pierwszą dr. a 50% na drugą; do końca 1894 wydano 53.453 zł. w czem subwencyi 20.000 zł.

XLV. *Pow. przemyski*: budowę drogi *Jaksmanice-Husaków* (10.1 klm). ukończono kosztem 36.690 zł. przy subwencyi 16.800 zł.

XLVI. *Pow. przemyślański*: dalsza budowa drogi *Przemyślany Pomorzany* (subwencya krajowa i państwowa po 33⅓% Z długości 27·8 klm, zbudowano dawniej środkami miejscowymi 7·8 klm,. następnie 2.4 klm, za 16.600 zł, przy subwencyi 3.000 zł. Koszta pozostałych 16.6 klm, obliczono na 124.000 zł. (dalsza subw. 7000 zł.)

Dalsza budowa dr. *Wodniki Kurowice* (4·8 klm), zbudowano 2·4 klm, za 8.230 zł, w czem subwencyi państw. 3.000 zł, krajowej 3.000 zł; pozostaje do budowy 2·4 klm, kosztem 13.000 zł.

XLVII. *Pow. rawski:* ukończono budowę dr. *Rawa-Uhnów-Zasławie* (20 klm). Przed 1880 r. zdudowano 6 klm. przy udziale jednorazowej subwencyi; pozostałe 14 klm, zbudowano kosztem 51.331 zł, w czem ryczałtowa subw. 15.000 zł.

W budowie droga *Lubycza Józefówka* (17·5 klm.) przy subwencyi 50%. zbudowano 12·1 klm, kosztem 47.702 zł. w czem subwencyi 10.800 zł.

W projekcie budowa dr. *Rawa Niemirów,* przy udziale subw. państwowej. 23 klm; projekt wykonuje oddz. techniczy.

XLVIII. *Pow. rohatyński*: w projekcie dalsza budowa drogi *Bołszowce-Słoboda Kąkolnicka* i budowa drogi *Rohatyn Czercze* (4·6 klm), która ewentualnie zastąpi część drogi krajowej Lwów-Rohatyn między Czerczem a Podgrodziem (4·5 klm.) wymagającej rekonstrukcyi. Przez to odległość ze Lwowa do Rohatyna skróciłaby się o 2·4 klm.

XLIX. *Pow. Ropczycki.* ważniejszych robót nie było.

Zamierzono budowę drogi Sędziszów Kolbuszowa.

L. *Pow. rudecki*: budowa drogi *Rudki-Sądowa Wisznia* wykończona na długości 3.6 klm. kosztem 22700 zł. w czem subw. głodowa 10.000 zł. państwowa 3.400 zł., krajowa 5000 zł.; dalszy projekt (2·7 klm.— 15000 zł.) wypracowany przez kraj. służbę drog.

W projekcie budowy dróg *Hoszany-Uherce i Komarno-Szczerzec* (9·5 klm. — 30000 zł.)

LI. *Pow. rzeszowski*: dalsza budowa drogi *Tyczyn Jawornik* przy subwencyi 50% (24.000 zł).

Dalsza budowa dr. *Miłocin-Bratkowice*; po koniec 1893 r. ukończono 4·2 klm. kosztem 21335 przy subwencyi (35%) w kwocie 7467 zł.

Dalsza budowa dr. *Przybyszówka-Zgłobień*; po koniec 1894 r. ukończono 4.2 klm. kosztem 29219 w czem subwencyi (50%) 15000 zł.

LII. *Pow. samborski*: dalsza budowa drogi *Sambor-Mościska* (18 klm) przy subwencyi 50%; do końca 1894 r. zbudowano 16.3 klm. za 22670 zł. w czem subw. 11000 zł.

LIII. *Powiat Sanocki*: w budowie *most* kratowy na rzece Tabo *w Rymanowie* z dojazdami kosztem 8000 zł. (subw. 4000 zł.)

LIV. *Pow. sądecki*: w budowie droga *Czchów-Jakóbkowice* (podług projektu i pod kierunkiem kraj służby drog); częściowo ma zas ąpić część drogi krajowej Słotwina Sącz wymagającej rekonstrukcyi w tem miejscu, na rachunek 75% subwencyi asygnowano 10377 zł.

Ukończono budowę dr. *Librantowa-Bobowa* kosztem 56150 zł. w czem subwencyi 27800 zł.

Projektowana budowa dr. *Krynica-Werchomla* (9.4 klm, kosztem 43.200 zł); dawniej zbudowano 1.6 klm.; projekt wstępny na 4.6 klm. i szczegółowy na 3.2 klm. wypracowany przez kraj. służbę techn. Subwencyę przyrzeczono pod warunkiem przyczynienia się do kosztow stron interesowanych i zarządu dóbr państw.

LV. *Pow. skałacki*: ukończono budowę dr. *Grzymałów-Sorocko-Trembowla* z odgałęzieniem ku Tarnopolowi i Poznance hetmańskiej przy subwencyi 50%.; po koniec 1894 r. ukończono 19.7 klm. kosztem 84355 zł., w czem subwencyi 41000 zł.; pozostało do budowy 1.3 klm.

LVI. *Pow. śniatyński*: na ukończeniu budowa drogi *Zabłotów-Różnów* z mostem kratowym na Prucie na filarach betonowych o 7 przęsłach po 33 m. dług. Długość drogi 14·7 klm. ogólny koszt około 130000 zł. Na rachunek 50% subwencyi po 7000 zł. rocznie asygnowano 17000 zł. (Podług projektu i pod kierunkiem kraj. służby drogowej).

W projekcie budowa dr. *Zabłotów-Buczaczki*, (6 klm).

LVII. *Pow. Sokalski*: dalsza budowa drogi *Sokal-Krystynopol.* dotychczasowy koszt 59532 zł. w czem subwencyi 25.500 zł.

Rozpoczęto budowę dr. *Bełz-Warcz* (16·5 klm. i zbudowano 2 klm.

W projekcie budowa dr *Sokal Tartaków* (9 klm).

Z powodu braku kamienia w okolicy rozpoczęto od 2 lat budowę pokładu drogowego z cegły. Wydział pow. wybudował własny piec ceglany, specyalnie urządzony do wypalania odpowiedniej cegły i mogący dostarczyć rocznie cegły na 4 klm. drogi

LVIII. *Pow. stanisławowski*: ważniejszych robót nie było,

LIX. *Pow. staromiejski*: W projekcie budowa dr. *Ławrów-Mszaniec* przy subwencyi 75%. projekt na 5 klm. wykonany przez kraj. służbę drogową.

LX. *Pow. Stryjski*: dalsza budowa drogi *Stryj-Żórawno*, ukończono 12.3 klm. za 42.359 złr. w czem subwencyi 20.335 złr.; do budowy 1·1 klm. kosztem 10.000 złr.

Dalsza budowa drogi *Słobudka Sokołów*, ukończono 6.8 klm. z mostem na Sukielu (100 mb.) za 55.850 złr. w czem subwencyi 13.670 złr. do budowy jeszcze 9.8 klm. kosztem 34.000 złr.

W projekcie budowa drogi *Świętosław-Hrebenów-Sławsko* i *most* na rzece Stryju w *Kruszelnicy*.

LXI. *Powiat tarnobrzeski*: w budowie droga *Zaleszany-Radomyśl*, po koniec roku 1893. zbudowano 4·6 klm. kosztem 27.966 złr., subwencya przyznana 10.000 złr., asygnowano 6.000 złr.

Ukończono rekonstrukcyę drogi *Tarnobrzeg-Stale* (subw. 800 złr.)

W budowie droga *Grębów Stale*, po koniec 1894. r. ukończono 2 klm. kosztem 8716 złr. w czem subwencyi 4 000 złr.

Rozpoczęto budowę drogi *Majdan-Rozwadów* (vide pow. niski).

LXII. *Pow. tarnopolski*: dalsza budowa dróg *Tarnopol-Grzymałów* (28 klm.) i *Iwaczów-Obarzanice* (15 klm.) ogólna subwencya 50%. Do roku 1894. koszt pierwszej wynosił 55 989 złr. (subw. 9.000 złr.), drugiej 41.786 złr. (subw. 11.009 złr), obie budowy są na ukończeniu

LXIII. *Pow. tarnowski*: ukończono budowę drogi *Tarnów-Wałki* (10.6 klm.) kosztem 23.421 w czem subw. 6.000 złr.

Ukończono budowę drogi *Tuchów-Olszyny* (8·8 klm.) z mostem kratowym na Białej, subwencya 50% wynosiła 25.500 złr.

LXIV. *Pow. tłumacki*: dalsza budowa drogi w *Kutyskach* (podług projektu i pod kierunkiem kraj. służby drog)

Zamierzono budowę drogi *Nadwórna-Markowce* (projekt wykonany przez krajową służbę drogową).

Nadto projektuje Wydział powiatowy budowę sieci dróg (6 dróg — 43 klm. — 68.000 złr.) przyrzeczono subwencyę na jedną z nich po dopełnieniu warunków.

LXV. *Pow. trembowelski*: rozpoczęto budowę drogi *Janów-Kobyłowłoki* (9 klm.)

LXVI. *Pow. turczański*: dalsza budowa drogi *Turka Czarna* (podług projektu i pod kierunkiem kraj. służby drogowej). Wydział pow. zmienił kierunek zamiast do Lutowisk do Czarnej dla skrócenia dojazdu do kolei. Do końca 1894 r. zbudowano 5. klm; za 30 920 zł. przy subwencyi 75%

LXVII. *Pow. wadowicki*; budowa drogi *Wadowice-Brzeźnica* na ukończeniu; długość 13. 2 klm. kosztem 54303 zł. w czem subw. 25000 zł. na wykończenie budowy potrzeba jeszcze 3050 zł.

Dalsza budowa dr. *Biertowice Zembrzyce*; łącznie z pow. myślenickim zbudowano 9. klm. pozostaje do budowy 16. klm. Subwencya państwowa wynosiła dotąd 43.800 zł. krajowa 19000 zł. fundusze miejscowe 10.129 zł.

LXVIII. *Pow. wielicki*: dalsza budowa drogi *Swiątniki-Swoszowice*, zbudowano 6.8 klm. za 18.909 złr. w czem subw. państw. 5.077 złr., powiatowej 11.228 złr., prestacyi 2.603 złr., pozostało do budowy 2.5 klm. kosztem 14.000 złr. Przyznano subwencyi 12 000 złr.. wyasyguowano 2,000 złr., reszta w 2. ratach po 5.000 złr.

Ukończono budowę drogi *Swiątniki-Mogilany*

Dalsza budowa drogi *Wieliczka-Swiątniki* (12.6 klm.), ukończono 12.1 klm. kosztem 41.088 złr. w czem subw. 18 500 złr.

LXIX *Pow. Zaleszczyki*: rozpoczęto budowę drogi *Koszyłowce Bazar* (częściowy projekt na 5.3 klm. kosztem 8.948 złr. — subwencya 3.000 zł.)

LXX. *Pow. zbarazki*: dalsza budowa drogi *Zbaraż-Podwołoczyska* (33.5 klm.) i *Zbaraż-Berezowice* (22.5 km.) projekty zatwierdzone 18.9 km. i 11.8 km., koszt budowy do końca 1894. r. 91.938 złr. wczem na rachunek 50% subw. 43.000 złr. (podług projektów i pod kierunkiem kraj. służby drogowej).

LXXI. *Pow. złoczowski*: Dalsza budowa drogi *Złoczów Ożydów*, po koniec roku 1894. zbudowano 19.6 klm kosztem 86.734 złr. w czem na rachunek 40% subwbwencyi 32.000 złr., na wykończenie potrzeba jeszcze 4.874 złr.

Dalsza budowa drogi *Płuchów-Podkamień*. Po koniec roku 1892. zbudowano 2.9 klm. kosztem 9.519 złr. przy subw. państwowej 5.000 złr. pozostaje do budowy 13.3 klm. kosztem 42.000 złr.

LXXII. *Pow. żółkiewski*: rozpoczęto budowę dr. *Turynka-Kamionka* (podług projektu i pod kier. kraj. służby drog.); zbudowano 2·7 klm. kosztem 8.600 zł. w czem subwencyi 5.000 zł.; do budowy pozostaje 16 klm.

LXXIII *Pow. Zydaczowski*; dalsza budowa dr. *Stryj-Zurawno* (22 klm.) zbudowano 3·7 klm. kosztem 8842 zł.; (subwencya wynosi 50% po 3000 zł, rocznie).

LXXIV. *Pow. żywiecki*; znaczniejszych robót nie było. (Namiestnictwo żąda projektu Żywiec-Cięcina i Rajcza Sól; przyrzeczono sporządzić projekt jeżeli będzie zapewniona znaczniejsza subwencya).

Według powyższego wykazu budowano w 1895 r. w 60 powiatach 107 dróg czyli więcej o 12 aniżeli w 1894 roku; na ukończeniu było 18 dróg.

Nadto przeprowadzono wstępne rokowania co do rozpoczęcia budowy 36 dróg nowych.

Dla dróg budowanych w 1895 r., jako też dla zamierzonych budowli wypracowała krajowa służba drogowa w 40 wypadkach częściowe projekty; prowadzone były również budowy 23 dróg pod kierunkiem technicznym tejże służby drogowej.

Stan budowy dróg powiatowych i gminnych z końcem 1888 r. Rozwój budowy tychże w sześcioleciu od 1889 do 1894 roku. Program budowy na następne sześciolecie 1896 — 1900.

Wobec niezwykłego rozwoju budowy dróg powiatowych i gminnych w kraju w ostatnim sześcioleciu oraz z uwagi na rozpoczynającą się nową kadencyę Wysokiego Sejmu, uważaliśmy za potrzebne przedstawić Wysokiemu Sejmowi szczegółowe daty odnoszące się do dotychczasowej budowy dróg powiatowych gminnych i oraz programu dalszej budowy tychże w najbliższym okresie czasu.

W tym celu załączamy:

Alegat 1. 1) sub/. wykaz długości dróg powiatowych i gminnych w kraju zbudowanych po koniec 1888 roku;

Alegat 2. 2) sub/. wykaz dróg powiatowych i gminnych zbudowanych w okresie sześcioletnim od 1889 — 1894 r.

Alegat 3. 3) sub/. program budowy dróg powiatowych i gminnych w sześcioleciu od 1895 — 1900 r.

Alegat 4. 4) sub/. wykaz łącznej długości ważniejszych dróg, które pozostaną do budowy po 1900 r.

Wykazy sub. 1. 2. i 3. sporządzone zostały na podstawie sprawozdań Wydziałów powiatowych.

Według pomienionych wykazów ogólna długość dróg powiatowych i gminnych zbudowanych do końca 1888 r. wynosiła 2 807 klm., z czego najwięcej posiadał powiat Krakowski (262 klm); powyżej 100 klm. posiadały powiaty: Chrzanów (141), Krosno 134), Bochnia (132), Jasło (130), Nowy Sącz (126), Brzozów (123), Tarnów (113), Gorlice (112), Rzeszów (111) i Dąbrowa (103) — czyli ogółem 10 powiatów. Od 50 do 100 klm. posiadało tych dróg ośm powiatów, a mianowicie: Brzesko, Pilzno, Staremiasto, Jarosław, Limanowa, Mielec, Ropczyce i Wieliczka. Poniżej 50 klm, posiadało tych dróg 45 powiatów; zupełnie zaś dróg powiatowych i gminnych z końcem 1888 r. nie było w 10 powiatach: Brzeżany, Cieszanów, Dobromil, Dolina, Husiatyn, Kosów, Sokal, Stanisławów, Trembowla i Zbaraż.

Z dołączonego wykazu dróg powiatowych i gminnych zbudowanych w ostatnim sześcioleciu od 1889 do 1894 roku włącznie okazuje się, że w tym czasie zbudowano ogółem 2030 kilometrów tychże dróg kosztem łącznym 5,559.867 złotych w. a. Koszta te pokryte zostały: a) funduszami miejscowymi w kwocie 3,516.488 zł, b) subwencyą państwową w kwocie 648.589 zł. c) zasiłkami z funduszu krajowego w sumie 1,394.790 zł.

Powyższy wykaz nieobejmuje dróg zbudowanych w Zakopanem oraz drogi Chabówka — Sieniawa — Nowytarg łącznej długości 21 klm. kosztem ogólnym 110.166 zł. przy udziale subwencyi krajowej 90.643 zł. jak również drogi Kosów-Jasionów górny w powiecie Kosowskim zbudowanej na długości 2.900 m. — kosztem 24.223 zł. przy udziale subwencyi krajowej 17.500 zł. Natomiast Wydział powiatowy Rzeszowski wykazał niewłaściwie budowę dwóch większych mostów na Wisłoku na r. 1889. — gdyż takowa została wykonaną w r. 1887.

Przy uwzględnieniu zatem tego wyjaśnienia wynika z powyższego wykazu, iż budowano średnio rocznie po 342 klm., kosztem 942.211 zł., w czem średni udział subwencyi krajowej wynosi 248.300 zł., państwowej 105.377 zł., a środków miejscowych 588.534 zł.

W ostatnim okresie sześcioletnim najwięcej wydano na budowę dróg w powiatach: Tarnopol (242.000), Kraków (225.000), Skałat (196.000), Łańcut (178.000), Nisko (176.000), Husiatyn (169.000), Rzeszów 167.000), Złoczów (166.000), Wieliczka (165.000), Kamionka (164.000), Borszczów 141.000), Lwów (130.000), Nowytarg (125.000), Bóbrka (124.000), Nowy Sącz (122.000), Brody 119.000).

Tylko w trzech powiatach (Dolina, Staremiasto, Żywiec) nie budowano żadnych dróg w tym okresie czasu.

Według poszczególnych programów najbliższej akcyi na polu budowy dróg powiatowych i gminnych, przedłożonych przez Wydziały powiatowe a zestawionych w dołączonym wykazie (Alegat 3) budowa pomienionych dróg w najbliższem sześcioleciu od 1895 — do 1900 roku obejmuje łącznie 3230 kilometrów kosztem 8,365.000 zł. Według tego projektu należałoby zbudować rocznie 536 klm. dróg kosztem około 1,395.000 zł., a że preliminowane na ten cel środki miejscowe wynoszą rocznie przeciętnie 647.000 zł. przeto przypadająca do pokrycia zasiłkami z funduszu krajowego i funduszów państwowych reszta wydatku wynosiłaby rocznie 748.000 zł,, tak iż przy obecnej dotacyi (1895 r.) funduszu krajowego na zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych w kwocie 350.000 zł. okazuje się potrzeba uzyskania na ten cel rocznej dotacyi ze skarbu Państwa w sumie co najmniej 350.000 zł.

Cyfry powyższe w połączeniu z cyfrą 20.000 klm. ważniejszych dróg ktore pozostaną jeszcze do budowy po 1900 r, (Alegat 4) wykazują słuszność twierdzenia Wydziału krajowego wyrażonego w memoryale wystosowanym do Koła Polskiego w Wiedniu (LW. 21643/95) (o którym zdajemy sprawę w rozdziale zatytułowanym: Inne ważniejsze sprawy)w sprawie wyjednania ze skarbu państwa dodatkowego kredytu na budowę dróg w okolicach dotkniętych gorączką emigracyjną oraz w sprawie uzupełnienia sieci dróg rzedowych w kraju, że odnośnemu żądaniu nie są w stanie sprostać wyłącznią czynniki autonomiczne jak; kraj, powiaty i gminy. mimo nawet wysiłków, jakich na tem polu dają ciągłe dowody, jeśli dzlałalności ich nie poprze wydatniej i skuteczniej czynnik nie mniej od nich w rozwoju komunikacyi ze stanowiska ogólnego dobra interesowany, to jest państwo.

Po wykonaniu budowy dróg powyższym programem objętych, pozostawałoby jeszcze do budowy dla uzupełnienia sieci komunikacyjnej, w kraju około 20.000 klm. ważniejszych dróg, (Alegat 4) zestawionych na podstawie mapy poglądowej, przyczem miano na względzie połączenie każdej gminy drogą uporządkowaną z miejscowością parafialną, sądową i powiatową.

Uzasadnienie preliminarza bezwrotnych zasiłków dla dróg powiatowych i gminnych w 1896 r.

Na bezzwrotne zasiłki na budowę dróg powiatowych i gminnych preliminuje Wydział krajowy na 1896 r.

a) wydatek zwyczajny w dotychczasowej wysokości .	300.000 zł.
b) wydatek nadzwyczajny	70.000 zł.
Razem .	370.000 zł.

Budowa dróg powiatowych i gminnych subwencvonowana z funduszu krajowego na podstawie warunków okólnika z dnia 22 gruduia 1882 l. 51432 i dodatkowej instrukcyi z dnia 20 lipca 1890 l. 3326 rozwinęła się znacznie w ostatniem sześcioleciu, jak tego dowodzi wykaz dołączony do niniejszego sprawozdania. Ten rozwój budowy, niemniej szereg uchwał Wysokiego Sejmu przyznających wyższe ponad 50% kosztów wynoszące subwencye krajowe na poszczególne drogi w powiatach niezamożnych Turka-Lutowiska 75%, Kossów-Jasionów 70%, Korzenna-Wojnarowa i Nadwórna-Markowce (po 75%), drogi Zakopańskie 70%, droga Pienińska, droga do Iwonicza 75% powodował prawie corocznie przekroczenie stałych dotacyi na ten cel przez Wysoki Sejm przeznaczonych, wskutek czego Wydział krajowy widział się zmuszonym do żądania nadzwyczajnego kredytu na 1895 r. w kwocie 50000 zł.

Budowy odnośnych dróg są jeszcze w toku wykonania, a nadto w roku bieżącym uchwalił Wysoki Sejm 75 % subwencyi na budowę drogi Ławrów-Mszaniec w powiecie Staremiasto. Również objął Wydział krajowy budowę drogi gminnej Rozwadów-Majdan, przechodzącej przez powiaty Kolbuszowa, Nisko i Tarnobrzeg i postanowił takową subwencyonować z funduszu krajowego, mając przyrzeczony na tę budowę zasiłek ze skarbu państwa w kwocie 100 000 zł.

Wobec zatem powyższych zobowiązań zmuszonym jest Wydział krajowy przedstawić konieczną potrzebę powiększenia nadzwyczajnego kredytu na 1896 r. o 20.000 zł. czyli uchwalenie takowego w kwocie 70.000 zł.

Subwencye

udzielone na budowę i rekonstrukcyę dróg powiatowych i gminnych w ciągu roku 1894.

Lp.	W powiatach	Pojedynczo		Razem	
1	Biała, na budowę drogi powiatowej Biała-Jawiszowice	—	—	7.500	—
2	Bochnia, na budowę drogi gminnej Nadwiślańskiej	—	—	3.000	—
3	Borszczów, na budowę drogi powiatowej Jezierzany-Bilcze	—	—	7.000	—
4	Brody, na budowę drogi powiatowej Brody-Załośce	5.000	—		
	i drogi gminnej Podkamień-Pieniaki-Łukawiec	4.000	—	9.000	—
5	Brzeżany, na budowę drogi gminnej Horodyszcze-Kozłów	—	—	3.000	—
6	Buczacz, na budowę drogi gminnej Jazłowiec-Niżniów	—	—	6.000	—
7	Chrzanów, na budowę drogi powiatowej Chrzanów-Zator	—	—	5.000	—
8	Cieszanów, na budowę drogi powiatowej Lubaczów-Hruszów	—	—	4.000	—
9	Czortków, na budowę drogi powiatowej Jagielnica-Ułaszkowce	—	—	6.000	—
10	Dąbrowa, na budowę dróg gminnych 1) Nadwiślańskiej	1.000	—		
	2) Siedliszczawice-Jadowniki mokre	1.500	—	2.500	—
11	Dobromil, na budowę dróg gminnych 1) Posada rybotycka-Trójca	1.850	—		
	2) Trójca-Łodzinka-Bircza	2.000	—	3.850	—
12	Drohobycz, na budowę drogi powiatowej Borysław-Schodnica			4.500	—
13	Gorlice, na budowę dróg gminnych 1) Zagórzany-Kobylanka	1.000	—		
	2) Ropa-Wysowa	2.500	—	3.500	—
14	Grybów, na budowę drogi gminnej Korzenna-Wojnarowa	—	—	3.000	—
15	Horodenka, na budowę drogi powiatowej Nieżwiska-Obertyn-Kamionka	—	—	4.500	—
16	Husiatyn, 1) na budowę dróg powiatowych Husiatyn-Probużna-Hadynkowce i Husiatyn-Postołówka	8.000	—		
	2) na budowę drogi gminnej Chorostków-Mszaniec	1.000	—		
	3) na regulacyę dróg i ulic spalonej części m. Husiatyna	300	—	9.300	—
17	Jarosław, na budowę dróg gminnych Jarosław-Rokietnica, Pruchnik-Kańczuga i Węgierka-Krzywcze	—	—	6.000	—
	do przeniesienia			87.650	—

Lp.	W powiatach	Pojedynczo		Razem	
	z przeniesienia			87.650	—
18	Jasło, na budowę drogi gminnej Kozłówka-Wysoka	—	—	600	—
19	Jaworów. na budowę drogi gminnej Jaworów-Sądowa-Wisznia	—	—	9.000	—
20	Kałusz, na budowę drogi gminnej Kałusz-Kopanka	—	—	1.000	—
21	Kamionka, na budowę dróg powiatowych Jabłonówka-Chołojów i Nowosiółek-Lisko	—	—	9.000	—
22	Kolbuszowa, na budowę drogi powiatowej Kolbuszowa-Sokołów	—	—	5.000	—
23	Kossów, na budowę drogi powiatowej Kossów-Jasienów górny-Żabie	—	—	10.500	—
24	Krosno, na budowę drogi gminnej Krosno-Iwonicz	—	—	1.500	—
25	Limanowa, na budowę drogi gminnej Krasne-Tymbark	—	—	4.000	—
26	Lwów, na budowę drogi gminnej Jaryczów-nowy-Podliski małe	—	—	7.000	—
27	Łańcut, na budowę 1) drogi powiatowej Łańcut-Kańczuga	3.000	—		
	2) drogi gminnej Urzejowice-Krzeczowice	1.000	—	4.000	—
28	Mielec, na budowę dróg gminnych 1) Brzyście-Sadkowa góra	1.500	—		
	2) Radomyśl-Przecław	3.000	—	4.500	—
29	Mościska, 1) na rekonstrukcyę drogi gminnej Radochońce- Hussaków	360	—		
	2) na budowę drogi gminnej Dmytrowice-Sambor	1.000	—	1.360	—
30	Myślenice, 1) na budowę drogi gminnej Zembrzyce-Biertowice	1.000	—		
	2) na rekonstrukcyę drogi gminnej Chabówka-Sieniawa	15.800	—	16.800	—
31	Nadwórna, na budowę drogi gminnej Nadwórna-Markowce	—	—	10.000	—
32	Nisko, na budowę dróg gminnych 1) Nisko-Zarzecze-Ulanów	2.000	—		
	2) Jeżów-Nart	1.000	—		
	3) Nisko-Przyszów kameralny	1.000	—	4.000	—
33	Nowy Sącz, na budowę drogi gminnej Nowy Sącz-Librantowa-Bobowa	—	—	3.300	—
34	Zarząd zakładu kąpielowego w Szczawnicy. na naprawę drogi ze Szczawnicy do czerwonego klasztoru	—	—	258	15
	do przeniesienia	—	—	179.468	15

Lp.	W powiatach	Pojedynczo		Razem	
	z przeniesienia			179.468	15
35	Nowy Targ, 1) na rekonstrukcyę drogi gminnej Chabówka-Nowy-Targ	2.200	—		
	2) na budowę drogi gminnej Zakopane-Łysa Polana	18 000	—		
	3) na budowę dróg gminnych w Zakopanem	2.077	78	22.277	78
36	Podhajce, na budowę dróg gminnych 1) Podhajce-Bożyków	3.000	—		
	2) Podhajce-Bohatkowce	2.000	—	5.000	—
37	Przemyśl, na budowę drogi gminnej Przemyśl-Jaksmanice-Hus aków	—	—	4.000	—
38	Rawa, 1) na budowę drogi powiatowej Rawa-Uhnów-Zasławie	5.000	—		
	2) na budowę drogi gminnej Lubycza-Józefówka	3 000	—	8.000	—
39	Rzeszów, 1) na budowę drogi powiatowej Tyczyn-Jawornik	4.000	—		
	2) na budowę drogi gminnej Przybyszówka-Zgłobień	8 000	—	12.000	—
40	Sambor, na budowę drogi gminnej Sambor-Mościska	—	—	3.000	—
41	Skałat, na budowę drogi gminnej Grzymałów-Sorocko-Trembowla	—	—	4.000	—
42	Śniatyn, na budowę drogi powiatowej Zabłotów-Różnów	—	—	7.000	—
43	Sokal, na budowę drogi powiatowej Sokal-Krystynopol	—	—	7.000	—
44	Stryj, 1) na budowę drogi powiatowej Stryj-Żurawno	1.535	19½		
	2) na budowę drogi gminnej Słobódka-Sokołów	8.670	24		
	3) na budowę mostu na rzece Sukielu pod Sokołowem	2.000	—	12.205	43½
45	Tarnobrzeg, na budowę 1) drogi powiatowej Tarnobrzeg-Stale	400	—		
	2) dróg gminnych Stale-Grębów Zaleszany-Radomyśl	2.000 3.000	— —	5 400	—
46	Tarnopol, na budowę drogi gminnej Iwaczów dolny-Obarzańce	—	—	6.000	—
47	Tarnów, na budowę drogi gminnej Tuchów-Olszyna	—	—	8.000	—
48	Tłumacz, na budowę drogi gminnej w Kutyskach	—	—	1.500	—
	do przeniesienia	—	—	284.851	36½

Lp.	W p o w i a t a c h	Pojedynczo		Razem	
	z przeniesienia			284.851	36½
49	Trembowla, na budowę drogi powiatowej Trembowla-Sorocko-Skałat	—	—	5.000	—
50	Turka, na budowę drogi gminnej Turka-Lutowiska	—	—	15.000	—
51	Wadowice, na budowę				
	1) drogi powiatowej Wadowice-Brzeźnica	3.000	—		
	2) drogi gminnej Zembrzyce-Biertowice	3.000	—	6.000	—
52	Wieliczka, na budowę dróg gminnych				
	1) Krasne-Żerosławice-Kępanów	500	—		
	2) Świątniki górne-Gorzków	3.000	—		
	3) Świątniki-Mogilany	2.129	67	5.629	67
53	Zaleszczyki, na budowę dróg powiatowych				
	1) Kasperowce-Gródek	4.000	—		
	2) Uścieczko-Jazłowiec	1.000	—	5 000	—
54	Zbaraż, na budowę dróg gminnych Zbaraż-Berezowica	—	—		
	i Zbaraż Podwołoczyska	—	—	8.000	—
55	Złoczów, na budowę drogi powiatowej Złoczów-Ożydów	—	—	5.000	—
56	Żółkiew, na budowę drogi powiatowej Żółkiew-Krechów-Fujna	—	—	2.000	—
57	Żydaczów, na rekonstrukcyę drogi powiatowej Stryj-Żurawno	—	—	6.000	—
	Razem	—	—	342.481	03½
	Do tego wydatki na kontrolę i pomoc techniczną poniesione w roku 1894	—	—	7.768	47
	Sa	—	—	350.249	50½
	Według zamknięcia rachunków za rok 1894 wynoszą wydatki	—	—	300.000	— ½
	Różnicę w kwocie	—	—	50.249	50
	stanowią:				
	1) Zasiłki udzielone z innych pozycyi budżetu, mianowicie:				
	z Rub. X. lit. B. poz. 124b. (Rekonstrukcye)	18.400	—		
	z „ X. „ C. poz. 125. (Utrzymanie)	1.000	—	19 400	—
	2) Zasiłki udzielone zaliczkowo w roku 1894 i tam przeniesione	—	—	30.849	50
	Razem j. w.	—	—	50.249	50

Zakładowy fundusz pożyczkowy na drogi gminne i powiatowe.

Zakładowy fundusz pożyczkowy na drogi powiatowe i gminne wynosił od roku 1883 po koniec roku 1893 . . . . . 230.000 zł. — ct.
Dotacya na rok 1894 . . . . . 20.000 „ — „
Razem 250.000 „ — „

Po koniec roku 1893 udzielono Wydziałom powiatowym bezprocentowych pożyczek w kwocie . 399.550 zł. — ct.
w roku 1894. Wydziałom powiatowym:

1.	w Brodach . . .	5000	
2.	„ Buczaczu . . .	6000	
3.	„ Cieszanowie . . .	5000	
4.	„ Dąbrowie . . .	1300	
5.	„ Drohobyczu . . .	4000	
6.	„ Gorlicach . . .	5000	
7	„ Husiatynie . . .	5000	
8.	„ Jarosławiu . . .	6000	
9.	„ Krośnie . . .	5000	
10.	„ Przemyślanach . .	3000	
11.	„ Podhajcach . . .	5000	
12.	„ Śniatynie . . .	15000	
13.	„ Samborze . . .	5000	
14.	„ Sokalu . . .	3000	
15.	„ Turce	1000	
16.	„ Zbarażu . . .	4000	78.300 „ — „
	Razem 47. powiatom .		477.850 zł. — ct.

Na rachunek tych pożyczek spłacono
po koniec roku 1893. . . . 189.088 zł. 84 ct.
i w roku 1894 . . . 39.072 „ 21 „ 228.161 „ 05 „
Pozostaje do zwrotu w następnych latach . . . . . 249.688 zł. 95 ct.
Od lokowanej rozporządzalnej gotówki na 3% rachunku bieżącym otrzymano odsetki po koniec roku 1893. w kwocie . . . . . 3.940 „ 55 „
a w roku 1894. . . . . 599 „ 56 „
Razem 4.540 zł. 11 ct.
Od Wydziałów powiatowych otrzymano tytułem 6% odsetków zwłoki z powodu niedotrzymania terminu spłaty rat pożyczkowych po koniec roku 1893. 750 „ 59 „
a w roku 1894 . . . . . 72 „ 46 „
Razem 823 zł. 05 ct.

Bilans z końcem roku 1894.

Należytości czynne:

1.	Od Wydziałów powiatowych .	249.688 zł. 95 ct:
2.	Na 3% rachunku bieżącym .	5.063 „ 48 „
3.	Zapas w kasie krajowej . .	610 „ 73 „
	Razem	255.363 zł. 16 ct.

Należytości biernych nie ma a gdy w r. 1893. wykazano majątek . . . . . 234.691 „ 14 „
przeto okazuje się przyrost w 1894. r. . . 20.672 zł. 02 ct.
a w szczególności z dotacji 20.000 zł. — ct.
i odsetków z lokacyi i za zwłokę 672 „ 02 „
Razem 20.672 zł 02 ct.

Ewidencya miejscowych i powiatowych funduszów dróg

Załączony pod ·/. wykaz dochodów i wydatków miejscowych funduszów dróg gminnych za rok 1893. obejmuje 61 powiatów, gdyż Wydziały powiatowe: buczacki, cieszanowski, jarosławski, kosowski, podhajecki, rawski, ropczycki, skałacki, tarnowski, trembowelski,

gminnych.

A. Wykaz dochodów i wydatków miejscowych funduszów dróg gminnych za rok 1893.

wadowicki i żółkiewski mimo przypomnień Wydziału krajowego nie przedłożyły dat odnośnych do dnia zamknięcia niniejszego wykazu.

Na utrzymanie w 61. powiatach 36.798·534 klm. dróg gminnych służył w roku 1893. fundusz w łączuej kwocie 1,504.865 złr. 3 cnt. a. w. a w szczególności służyły: prestacye w robociźnie wartości 1.095.422 złr. 81 cnt. aw. prestacye w materyale drzewnym wartości 85.332 złr. 81 cnt. aw., dotacya z powiatowego funduszu dróg gminnych w kwocie 305.162 zł. 69 cnt. aw., dochody mytnicze w kwocie 4.872 złr. 91 cnt. aw. tudzież

Alegat 5. inne dochody gotówką w kwocie 14.073 złr. 81 cnt. aw.

Z powyższej łącznej sumy dochodów w kwocie 1,504.865 złr. 3 cnt. aw. wydano w rzeczywistości na utrzymanie 36.798·534 klm. dróg gminnych kwotę 1,377.350 złr. 6 cnt. aw., pozostała zatem z końcem roku reszta nieodrobionych prestacyi wartości 120.585 złr. 71 cnt. aw. tudzież niedobory do pokrycia z funduszu powiatowego dróg gminnych w kwocie 6.929 złr. 26 cnt. aw. czyli razem 127.514 złr. 97 cnt. aw.

B. Zamknięcie rachunków powiatowego funduszu dróg gminnych za rok 1893.

Zamknięcia rachunków powiatowego funduszu dróg gminnych za rok 1893. jak wynika z załączonego pod ·/. wykazu, nie przedłożyły tylko Wydziały powiatowe w Drohobyczu, Tarnopolu i Tarnowie, zaś zwrócono do uzupełnienia Wydziałom powiatowym w Buczaczu, Gorlicach i Ropczycach.

Alegat 6.

Powiatowe fundusze dróg gminnych, powiatów w powyższym wykazie zestawionych miały w roku 1893. ogólnego dochodu 1,030 203 złr. 94 cnt. aw., wydatków 937.926 złr. 56 cnt. aw. pozostało zatem z końcem roku 96.397 złr. 56½ cnt. aw. — Potrącając niedobór z pozycyi 19, 50 i 60 w kwocie 4.120 złr. 18½ cnt., wynosił stan gotówki w zestawionych w wykazie powiatach z końcem roku 1893. kwotę 92.277 złr. złr. 38 cnt. aw.

G.

Publiczne dojazdy kolejowe.

Uzupełniając zeszłoroczne sprawozdanie nasze w przedmiocie budowy nowych dojazdów kolejowych, podajemy do wiadomości Wysokiego Sejmu, iż w czasie od 1. grudnia 1894. do dnia zamknięcia niniejszego sprawozdania osięgnięto następujące dalsze wyniki w urządzeniu publicznych dojazdów kolejowych, zaprojektowanych przez odnośne Reprezentacje powiatowe, a mianowicie:

1. Wydział powiatowy w Bóbrce proponuje dojazd od stacyi kolei w Staremsiole do drogi krajowej w Wodnikach (zarządzono sporządzenie projektu).

2. Wydział powiatowy w Cieszanowie projektuje dojazd od stacyi kolei w Horyńcu do drogi krajowej Jarosław-Bełzec obok miasteczka Narola o długości 18 klm. szerokość 7 m. kosztem prelim. w kwocie 61.500 zł. którego budowa miałaby być przeprowadzoną w dwóch latach.

Dojazd powyższy mający cechę publicznego dojazdu kolejowego przedstawia ważne korzyści dla okolicznych mieszkańców i dla powiatu cieszanowskiego ze względu na ułatwienie komunikacyi i umożliwienie transportu produktów rolnych, gospodarskich, drzewa budulcowego, kamienia ciosowego i innych produktów przemysłu miejscowego.

Przy rozprawie konkurencyjnej przeprowadzonej w dniu 13. maja 1895. sprzeciwili się projektowanej budowie zastępcy zarządu kolei państwowych, natomiast wszystkie inne strony konkurujące oświadczyły się za uznaniem tego dojazdu jako publicznego.

3. Wydział powiatowy w Dobromilu uzyskał w r. b. orzeczenie c. k. Namiestuictwa uznające potrzebę wybudowania publicznych dojazdów kolejowych:

a) w Dobromilu na długości 2 klm. 330 m. b. kosztem 5.250 złr.

b) w Nowem mieście na długości 1 klm. 130 m. b. kosztem 17.500 zł.

Budowę rozłożono na 3 lata.

4. Na skutek sprawozdania Wydz. pow. w Husiatynie w przedmiocie przedłużenia dojazdu kolejowego w Kopyczyńcach na przestrzeni 850 m. po dawnym szlaku drogi krajowej przez groblę i ulicę miasteczka aż do połączenia z drogą rządową odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 6. września 1895. l. W. 53.240 do c. k. Namiestnictwa o wydanie odnośnego orzeczenia.

5. Wydział powiatowy w Łańcucie proponuje dojazd od stacyi kolei w Rogóźnie przez Białobrzegi do Żołyni.

6. Wydział powiatowy w Przemyślu zaprojektował dojazd od stacyi kolei w Medyce do gościńca rządowego Przemyśl-Mościska w Medyce. Długość dojazdu wynosić będzie 900 metrów, kosztem 4.180 złr. 49 cnt. (orzeczenie uzyskane).

7. W powiecie rohatyńskim: Zaprojektowany przez komisyę stacyjną budowy linii kolei Halicz Ostrów, dojazd od stacyi w Lipicy dolnej do drogi strategiczno rządowej Bursztyn-Łopuszna na dł. 278.5 m. został zatwierdzony orzeczeniem c. k. Namiestnictwa z dnia 28. października b. r. Budowa ma być przeprowadzoną w ciągu roku 1896.

8. W sprawie dojazdu w Trzcianie w powiecie rzeszowskim, zostało wydane w r. b. orzeczenie, mocą którego uznano potrzebę budowy dojazdu kolejowego w Trzcianie jako publicznego z zatrzeżeniem, że obecnie nie zachodzi potrzeba przebudowania istniejącego mostu. Wskutek żądania Zarządu kolei państwowych, ażeby ze względu na zamierzoną regulacyę potoku Trzcianki, most dotyczący został koniecznie przebudowany i rozszerzony, odbyła się w miesiącu wrześniu r. b. ponowna rozprawa konkurencyjna, przy której nastąpiło zupełne porozumienie pomiędzy stronami konkurującemi. Po wypracowaniu przez Wydział powiatowy w Rzeszowie nowego projektu, odniesiemy się do c. k. Namiestnictwa o wydanie orzeczenia.

9. Sprawa projektowanego dojazdu kolejowego w Jezierni w powiecie złoczowskim odroczona w celu przeprowadzenia ponownej rozprawy konkurencyjnej jakto w zeszłorocznem sprawozdaniu zaznaczyliśmy, dotychczas nie postąpiła, przeprowadzona bowiem ponownie rozprawa konkurencyjna w grudniu roku 1894. spowodowała konieczność dalszych badań na gruncie i wypracowania nowego projektu.

10. W powiecie *Żółkiewskim*:

a) W sprawie dojazdu kolejowego od stacyi Kulików-Mierzwica do gościńca państwowego w miasteczku Kulikowie, zostało w r. b. wydane orzeczenie uznające potrzebę budowy, z powodu wszakże rekursu wniesionego przez mieszkańców Kulikowa co do kierunku dojazdu, została sprawa odroczoną.

b) Wydział powiatowy proponuje nadto dojazd od stacyi w Dobrosinie do gościńca rządowego wśród wsi Dobrosina na dług. 1560 m. b. kosztem 7.000 zł.

H.

Inne ważniejsze sprawy.

Sprawa klasyfikacji dróg.

Jak wiadomo Wysokiemu Sejmowi z naszego sprawozdania zeszłorocznego przedstawił nam c. k. Rząd zamiar przeprowadzenia podziału wszystkich dróg publicznych w drodze ustawodawczej na trzy klasy według ważności i sposobu budowy (tj. wytrzymałości mostów i szerokości drogi). Na skutek tego przedstawienia wezwaliśmy wszystkie Wydziały powiatowe do sporządzenia i przedłożenia wykazów obejmujących: istniejący obecnie stan komunikacyi pod względem szerokości i wytrzymałości mostów na drogach powiatowych, gminnych i dojazdach kolejowych z podaniem frekwencji i ciężarów ładunków transportowanych.

Dokładne zebranie tych dat natrafia na rzeczywiste trudności wogóle, a w szczególności co do dróg gminnych nieuporządkowanych przy których

nietrzymano się dotąd żadnych norm stałych co do budowy mostów, a prócz tego wskutek braku jakiejkolwiek statystyki drogowej w tym kierunku nie można ocenić należycie ważności drogi ze względu na frekwencyę; — co powoduje, że przedkładane sprawozdania i wykazy wymagają w wielu wypadkach koniecznych uzupełnień.

Materyał w tym przedmiocie nadsyłany stopniowo, bywa zestawiany dla przedstawienia w swoim czasie odpowiednich wniosków.

W sprawie datków dobrowolnych deklarowanych na budowę dróg krajowych.

Według załączonego sub. /. wykazu przedstawia się stan datków deklarowanych na budowę dróg krajowych jak następuje:

Ogólna należytość zaległa z końcem r. 1893 wynosiła .	20.228 zł.
należytość bieżąca	179 „
razem .	20 407 zł.
uiszczono w ciągu r. 1894	3.660 zł.
pozostaje z końcem r. 1894.	16 747 zł.

Alegat 7.

Spłata tej należytości wpływać ma do funduszu krajowego ratami, a mianowicie:

1. *Na drodze krajowej Lwów Stojanów*

a) Rada powiatowa w Kamionce strumiłowej należytość w kwocie 8.000 zł spłaca w ratach po 1 000 zł. rocznie.

b) Gmina Kamionka strum należytość w kwocie 3 868 zł. spłaca po 250 zł. rocznie.

2. *Most pod Kurowcem.* Rada powiatowa w Nowym Sączu należytość w kwocie 2 000 zł, spłaca po *1* 000 zł rocznie.

3 *Droga krajowa Rzeszów-Nadbrzezie.* Tylko dwie pretensye nie zostały dotychczas ściągnięte, a to: a) należytość zalegająca u księcia Hieronima Lubomirskiego w kwocie 1.078 zł. z powodu niemożności uzyskania w drodze dobrowolnej i potrzeby wytoczenia procesu; b) Zaległość gminy Sokołów w kwocie 800 zł. nieuiszczona pomimo rozłożenia jej na raty po 100 zł. rocznie

Natomiast wszystkie inne datki deklarowane na rzecz tej drogi zostały już uiszczone.

4. *Droga Tarnów-Szczucin.* Rada powiatowa w Dąbrowie należytość w kwocie 1 (00 zł. spłaca po 500 zł. rocznie.

W sprawie rachunków z robót własnego zarządu na drogach krajowych.

Celem ścisłego kontrolowania czy organa służby dróg krajowych przedkładają regularnie rachunki z robót wykonywanych na drogach krajowych we własnym zarządzie ewentualnie konstatowania w każdym poszczególnym wypadku faktu, gdzie rachunki rzeczone zalegają, nadto w celu ocenienia czy rachunki miesięczne sprawdzane bywają w sposób odpowiedni i zgodny z obowiązującymi przepisami, — zawezwał Wydział krajowy okólnikiem z dnia 12. listopada 1895 r LW. 22.638 wszystkie Wydziały powiatowe, które drogami krajowemi zarządzają, by wraz z rachunkami robót własnego zarządu, przedkładały zawsze Wydziałowi krajowemu także relacyę konduktora, którą rachunki odesłane zostały inżynierowi do sprawdzenia, oraz relacyę inżyniera przy której tenże sprawdzone rachunki przesłał Wydziałowi powiatowemu.

Zarazem wezwał Wydział krajowy wszystkich inżynierów okręgowych do ścisłego przestrzegania, by rachunki robót własnego zarządu były przedkładane regularnie każdego miesiąca wraz ze sprawozdaniem o sposobie ich sprawdzenia.

Rachunki funduszów pro praeterito budowy dróg krajowych i powiatowych.

Wedle załączonego /. wykazu (od poz. 1 do 17 tudzież 18 i 19) funduszów pro praeterito budowy dróg krajowych i powiatowych po koniec rokn 1894 wynikłości rachunków 16 dróg w 11 powiatach przedstawiają się jak następuje:

Alegat 8.

Należytości czynne od stron konkurencyjnych .		99.108 zł.	16½ ct.
Zapasy kasowe gotówką i efektami . . .		18.455 zł.	36½ ct.
Razem .		117.563 zł.	53 ct.
Należytości bierne przypadające stronom konkurencyjnym do wypłaty za przerobne . . .		118.612 zł.	29 ct.
zatem po strąceniu nadwyżki .	18.606 zł. 86 ct.		
od niedoboru	19.655 zł. 62 ct.		
okaznje się niedobór		1.048 zł.	76 ct.

który wprawdzie zmniejszył się znacznie od niedoboru wykazanego w sprawozdaniu za rok 1893 zwiększy się jednak prawdopodobnie znowu znacznie z powodu, iż należytości czynne, przypadające do wpłaty od stron konkurencyjnych, zostaną odpisane z tego względu, że pierwotne przypisy w księgach likwidacyjnych były niejasne i zbyt ogólnikowe.

Podług zatem wyżej wspomnianego wykazu odpisano z należytości czynnych po koniec roku 1894 . . . . . 4.188 zł. 81 ct.

W czasie zaś od 1 listopada 1894 po koniec września 1895 na podstawie już przez Wydział krajowy zatwierdzonych aktów kwotę . . . . . 2.793 zł. 48 ct.

Razem . 6.982 zł 29 ct.

Sprawa odpisania zaległych datków konkurencyjnych kilku obszarom dworskim powiatu sanockiego w kwocie 1.010 zł. 90½ ct. odstąpiona na polecenie Wysokiego Sejmu do zbadania c. k. Namiestnictwu, została załatwioną stanowczo przy LW. 50757/894 a kwota powyższa 1010 zł. 90½ ct. mieści się już w odpisanej kwocie 2.793 zł. 48 ct.

W przedmiocie zaś zaległych datków konkurencyjnych na rzecz funduszu drogi krajowej Przemyśl-Sanok, wykazanych w sprawozdaniu c. k. Starostwa w Dobromilu z dnia 18 grudnia 1894 L. 14631 w kwocie 4064 zł. 94½ ct. zaś podług aktów przedmiotowych do LW. 50756/1894 w kwocie 2.427 zł. 13 ct. a ciężących na gminach i proboszczach powiatu sanockiego, których petycye polecił Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu załatwić przychylnie w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem nadeszły już żądane przez nas wyjaśnienia i wkrótce przystąpimy do stanowczego załatwienia tej sprawy.

Na przekazaną przez Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycyę Dra Henryka Jasieńskiego właściciela dóbr w Zarzyszczach oraz gminy Rosochowaciec konwersyę prestacyi drogowych pro praeterito budowy drugi powiatowej Grzymałów-Skałat-Smykowce i drogi krajowej Brzeżany-Tarnopol, odstąpioną c. k. Namiestnictwu do zbadania przy LW. 16760 1895 odpowiedziało c. k. Namiestnictwo do LW. 59602 1895 że według sprawozdań c. k. Starostw w Brzeżanach i Tarnopolu wspomniana konwersya nastąpić nie może, albowiem gminie Rosochowaciec nie należy się żadne wynagrodzenie za przerobne do budowy 4-ech dróg tarnopolskich ani też do budowy drogi krajowej Brzeżany-Tarnopol zwłaszcza, że Wydział krajowy zgodził się przy LW. 19805 894, aby na częściowe pokrycie zaległego datku konkurencyjnego 435 zł. 35½ ct. do funduszu pro praeterito budowy drogi krajowej Brzeżany-Tarnopol ciężącego na gminie Rosochowaciec, użyto reszty z nadpłaty w kwocie 220 zł. 90½ ct. należącej się gminie Iszczków z funduszu pro praeterito budowy drogi krajowej Brzeżany-Podwołoczyska, zaś brakującą resztę w kwocie 214 zł. 45 ct. odpisano.

C. k. Namiestnictwo zawiadomiło nas odezwą z dnia 2 lipca 1895 L, 49534 (LW. 46502 1895) że celem spieszniejszego zakończenia obrachunku drogi powiatowej Grzymałów-Skałat-Smykowce, poruczono administracyę jej od 1. sierpnia 1895 c. k. Starostwu w Skałacie.

Również oznajmiło c. k. Namiestnictwo przy odezwie z dnia 19 sierpnia 1895 L. 67820 (LW. 55457 1895) że strony konkurencyjne do funduszu pro praeterito budowy dróg krajowych Brzeżany-Złoczów i Brzeżany Tarnopol po wypłatę należących się im datków — mimo należycie ogłoszonego edyktu w gazecie urzędowej — nie zgłosiły się, zatem sprawę funduszów pomienionych dróg zostających pod zarządem c. k. Starostwa w Brzeżanach rozwiązano w ten sposób, że z zaległości czynnych funduszu pro praeterito budowy drogi krajowej Brzeżany-Tarnopol w łącznej kwocie 563 zł. 32½ ct. zgłoszono do masy spadkowej ś. p. Arcybiskupa Wierzchlejskiego 208 zł; 62½ ct. które zostaną przelane w czasie właściwym do funduszu krajowego wraz z resztą zaległości 354 zł. 70 ct., której ściągnięcie przekazano c. k. Starostwu w Tarnopolu.

Przelanie zaś zapasu kasowego gotówką 83 zł. 65½ ct. i w książeczkach wkładkowych kasy oszczędności 2.999 zł. 50 ct. do funduszu kra-

jowego na częściowe pokrycie niedoboru funduszu pro praeterito budowy drogi krajowej Jarosław-Bełzec, nastąpi bezwłocznie po zrealizowaniu pomienionych wkładek.

Nadesłaną przez c. k. Urząd podatkowy w Jarosławiu do LW. 17655 1895 kwotę 109 zł. 51 ct. przechowywaną tam przeszło lat 20 bez oprocentowania, ulokowano na książeczkę Banku krajowego Nr. 9556 również na częściowe umorzenie niedoboru wspomnianego wyżej funduszu.

Ubezpieczenie robotników i drożników na drogach krajowych od wypadków i w razie choroby.

W myśl ustawy z dnia 28. grudnia 1887 (dz. p. p. z. r. 1888 Nr. 1.) ubezpieczenie robotników i drożników na drogach krajowych od wypadków przy robotach prowadzonych we własnym zarządzie w roku 1894 połączone było z następującymi wydatkami:

a) za roboty zwyczajne wykonywane przy utrzymaniu dróg krajowych w kwocie . . . . . 175 zł. 68 ct.
b) za roboty nadzwyczajne (przy budowie mostów, w kamieniołomach, cegielniach i t. p.) . . . . . 268 „ 25 „

Razem 443 „ 93 „

w porównaniu z rokiem 1893 więcej o . . . . . 228 „ 65 „

Wykazany wydatek w latach następnych niewątpliwie się jeszcze zwiększy z powodu, że c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych w rozporządzeniu z dnia 20 lipca 1894 (dz. p. p. Nr. 167) o rozszerzeniu ustawy o ubezpieczeniu robotników od wypadków, przypadające premie asekuracyjne począwszy od 1. stycznia 1895 znacznie podwyższyło.

W zastósowaniu się do ustawy z dnia 30 marca 1888 (dz. p. p. Nr. 33) o ubezpieczeniu robotników w razie choroby a mianowicie do postanowień w §. §. 54. i 56 tejże ustawy zawartych, przyjął Wydział krajowy na fundusz krajowy zobowiązanie do ponoszenia świadczeń w razie choroby lub śmierci robotników i drożników zajętych przy robotach prowadzonych we własnym zarządzie na drogach krajowych.

Z tytułu tych świadczeń w specyalnych wypadkach ponoszonych, w roku 1894, ogólny wydatek z funduszu krajowego uczynił kwotę 108 zł.

W sprawie rewizyi i regulacyi myt na drogach krajowych.

Wydział krajowy po myśli §. 10 ust. z dnia 25 grudnią 1871 (dz. ust. kraj. z roku 1872 Nr. 18) zarządził w porozumieniu z c. k. Numiestnictwem zaprowadzenie nowej stacyi myta drogowego na drodze krajowej Rzeszów — Nadbrzezie w Zaleszanach w klm. 82.430 tejże drogi krajowej tudzież dokonał rewizyi i regulacyi myt na prodze krajowej Czorsztyn — Zabornia przez przeniesienie zapór mytniczych mianowicie na stacyi w Dębnie do 7·2 klm drogi i na stacyi w Klikuszowej (pod Obidową) do 8·743 klm. Natomiast mimo przychylnego oświadczenia się c. k. Namiestnictwa wstrzymane zostało zamierzone przeniesienie myta na drodze krajowej Rzeszów — Nadbrzezie w Gorzycach na granicę Trześnia i Zalesia gorzyckiego w klm. 89·440 drogi tudzież przeniesienie myta na drodze krajowej Dębica — Nadbrzezie w Wielowsi do klm. 83.020 z powodu że przy wydzierżawieniu tych myt w Gorzycach i Wielowsi na nowy okres z początkiem roku 1896 wszyscy oferenci zażądali utrzymania dotychczasowego stanu rzeczy.

Niezależnie od tego przeprowadzając dalszą regulacyę myt na drodze krajowej Tarnopol — Podwołoczyska Wydział krajowy zniósł stacyę mytniczą w Białejkarczmie a natomiast podwyższył taryfę mytniczą na stacji w Podwołoczyskach od sztuki bydła pociągowego z 4. ct. na 6 ct.

Dokonawszy regulacyi myta na drodze krajowej Lwów — Stojanów przeniesieniem zapory mytniczej w Podliskach małych w obręb gminy Żydatycze, na wniosek c. k. Starostwa i Wydziału powiatowego we Lwowie zniżył Wydział krajowy mieszkańcom gminy Żydatycze do połowy opłaty mytnicze na przejazd przez tamtejszą zaporę. Z przeniesieniem zapory mytniczej na drodze krajowej Skała — Zaleszczyki w Bedrykowcach na terytoryum gminy Dobrowlany nieustawały zatargi między tą gminą a dzierżawcą myta. Chcąc tym zatargom tamę położyć i zapobiedz bezprawnemu objazdowi rogatki zatwierdził Wydział krajowy układ, mocą którego gmina Dobrowlany za wolny przejazd przez tamtejszą zaporę zobowiązała się znieść istniejące objazdy i niedopuścić do nadużyć jakie dotąd miały miejsce.

Wskutek próśb gmin Dołżanka i Domamorycz wnoszonych do Wysokiego Sejmu i Wydziału krajowego o przeniesienie zapory mytniczej na drodze krajowej Tarnopol — Brzeżany w Zagrobeli do Janówki względnie uwolnienie ich od opłaty myta na tejże stacyi, Wydział krajowy po przeprowadzeniu komisyjnego dochodzenia zgodnie z wnioskiem tarnopolskiego Wydziału powiatowego i inżyniera okręgowego, przyznał proszącym gminom uwolnienie od opłaty myta w Zagrobeli. Zarazem w uwzględnieniu ubytku w dochodach mytniczych spowodowanego tem uwolnieniem a obliczonego rocznie na kwotę 800 złr. przyznał Wydział krajowy dzierżawcom myta opust czynszu w tej wysokości.

W sprawie rewizyi myt prywatnych opartych na dawnych koncesyach rządowych.

Gdy po wybudowaniu i oddaniu do użytku publicznego mostu państwowego na rzece Sanie pod Zarzeczem ustała potrzeba przewozu przez San w powyższej miejscowości zarządzonem zostało zniesienie tegoż przewozu.

Wydział powiatowy i c. k. Starostwo w Nisku podały zgodnie do wiadomości Wydziału krajowego, iż utrzymywanie nadal przewozów pod Kłyżowem i Pławem jest nieodzownie potrzebnem, ponieważ mieszkańcy tamtejszych gmin posiadają grunta po obu stronach Sanu, do których dostęp tylko zapomocą utrzymywanych przewozów jest możliwy.

W sprawie uregulowania myt przewozowych w Hubinie i Koropcu Kościelnikach, Kośnierzynie, Ostrej, Snowidowie i Woziłowie wdrożonem zostało dalsze dochodzenie.

W sprawie wykonywania kontroli nad miastami pobierającemi kopytkowe.

Z pobierających kopytkowe sprawowały zarząd drogowy pod kontrolą Wydziału krajowego następujące miasta: Brody, Brzeżany, Jarosław, Kołomyja, Nowy Sącz, Przemyśl, Rzeszów, Stanisławów, Tarnopol i Tarnów. W gminie zaś miasta Buczacza, po myśli ustawy z dnia 6. września 1893, (dz. ust. kraj. N 60) sprawuje bezpośredni zarząd tamtejszy Wydział powiatowy.

W roku 1895 zawezwaliśmy odnośne Wydziały powiatowe, aby wyznaczyły specyalne komisje kontrolujące do dokładnego badania tak preliminowanych jak i wykonanych robót drogowych i aby tymże komisyom poleciły częściową kolaudacyę wykonanych robót. Jednocześnie poleciliśmy naszym inżynierom, aby udział brali w czynnościach komisyj kontrolujących i zdawali peryodyczne raporty Wydziałowi krajowemu. Niezależnie od tego wydawaliśmy specyalne zarządzenia do tych gmin, w których zachodziła potrzeba poprawy administracyi drogowej.

Dopiero wskutek kilkakrotnych przynagleń Wydziału krajowego przedłożyły wszystkie zarządy drogowe (niektóre z nich znacznie po terminie oznaczonym) rachunki z wykonanych w roku 1894 robót drogowych i preliminarze drogowe na rok 1895.

Oceniając gospodarkę drogową w wyżej wymienionych miastach na podstawie sprawozdań komisyi kontrolujących i inżynierów Wydziału krajowego zaznaczyć możemy w ogólności w większej części miast widoczny postęp w administracyi drogowej tudzież ulepszenie dróg, ulic i placów miejskich. W szczególności najwięcej intenzywną przedstawia się działalność w gminie przemyskiej, która zwiększając znacznie sieć swoich środków komunikacyjnych wydała na ten cel w roku 1894 z własnych funduszów kwotę 25.259 złr., a w preliminarzu jej na rok 1895 przewidywany jest niedobór przeszło 30.000 złr., który ewentualnie również z własnych funduszów gminy pokryty będzie.

Gmina brodzka w granicach preliminarza wykonała w roku 1894 roboty drogowe bardzo starannie i usilnie troszczy się o ulepszenie środków komunikacyjnych, a powolna polceniu Wydziału krajowego przeznaczyła znaczniejszą kwotę na czyszczenie miasta, nie wliczając jej do wydatków drogowych.

Buczacki Wydział powiatowy objąwszy dnia 20. czerwca 1893 administracyę drogową w gminie miasta Buczacza przy stosunkowo bardzo nieznacznym dochodzie, bo nie przynoszącym rocznie 7.000 złr. doprowadził do nadspodziewanie pomyślnego rezultatu. Dość zaznaczyć, że całkiem zaniedbany, rynek został zamieniony na plac równy, wypłytowany i okolony

żelazną balustradą, że ulicę gimnazyalną wyszutrowano i zaopatrzono w trotoary płytowe, że przedmieście Nagorzankę połączono z miastem, chodnikami o krawężnikach ciosowych, że uregulowano ulicę kolejową i matkowską, że zrekonstruowano główny most na Strypie, i przebudowano drogę do Barysza wiodącą.

Również zarząd drogowy miasta Żółkwi, który dopiero od dwóch lat pobiera opłaty kopytkowego, prócz całego zasobu z funduszu drogowego nie szczędził własnych funduszów w celu uporządkowania komunikacyi w obrębie miasta.

W dalszym ciągu zasługuje na uznanie gmina stanisławowska, która nie pomijając zwyczajnych robót konserwacyjnych ze znacznym nakładem podjęła wedle jednolitego systemu przeprowadzenie kanalizacyi w całem mieście i takowej częściowo dokonuje.

Następnie zadawalniający przedstawia się stan administracyi drogowej w gminie jarosławskiej, dopiero od lat czterech pobierającej opłaty kopytkowego, dalej w gminie tarnopolskiej tudzież w gminie tarnowskiej, które należycie wykonywują roboty połączone z utrzymaniem swoich dróg, ulic i placów i które dążą do regulacyi i otwarcia nowych ulic, co zwłaszcza jest wielce pożądanem w Tarnopolu na rozległych przedmieściach.

Zgodnie z opinią komisyi kontrolującej stwierdzamy, że gmina rzeszowska w roku 1894 w należyty sposób wykonała roboty drogowe, jednakże nie ściśle w granicach przyjętego prnliminarza. Gmina ta ma wprowadzić zalecone jej ulepszenia w administracyi drogowej.

Ze zmianą zarządu drogowego w gminie kołomyjskiej, okazuje się w roku 1895 pożądany zwrot ku lepszemu. Nowy zarząd zajął się uporządkowaniem administracyi drogowej i uregulowaniem zaległości biernych oraz wykonał preliminowane roboty starannie.

Mniej zadawalniający stan rzeczy skonstatowany w Brzeżanach i Nowym Sączu zniewolił Wydział krajowy do stanowczego żądania uporządkowania administracyi drogowej z zagrożeniem zastosowania środków przymusowych.

Subwencye państwowe na budowę dróg i mostów nieararyalnych w roku 1895.

W załączeniu ⁄. przedkłamy Wysokiemu Sejmowi wykaz dróg i mostów niepaństwowych, będących w budowie lub już ukończonych wraz z wykazem zezwolonych i asygnowanych na ten cel zasiłków ze skarbu państwa

Alegat 9.

Memoryał Wydziału krajowego w sprawie wyjednania ze skarbu państwa dodatkowych kredytów na budowę dróg w okolicach dotkniętych gorączką emigracyjną i w sprawie uzupełnienia sieci dróg rządowych w kraju.

Tłumny ruch emigracyjny, jakiego widownią były w roku bieżącym liczne okolice wschodniej części naszego kraju, z jednej, a nagłe bardzo znaczne obniżenie wstawianej od szeregu lat w preliminarz budżetu państwowego dotacyi na budowę dróg w kraju naszym, z drugiej strony, oto powody, które skłoniły Wydział krajowy do wzięcia pod rozwagę zarówno sprawy żywszego i skuteczniejszego w przyszłości udziału państwa w pracy i kosztach uzupełnienia sieci dróg kraju naszego wogóle, jak niemniej sprawy wyjednania w roku bieżącym subwencyi umożliwiającej podjęcie w okolicach, nawiedzonych gorączką emigracyjną, robót drogowych, mających dostarczyć ekonomicznie podupadłej ludności tych okolic sposobności do zarobku a nadto mogącym z czasem przyczynić się do ekonomicznego podniesienia tych okolic przez racyonalne uzupełnienienie ich środków komunikacyjnych. Wynikiem zajęcia się tą sprawą był memoryał, który Wydział krajowy wystosował w tym przedmiocie do „Polskiego Koła poselskiego“ w Wiedniu. Memoryał ten mamy zaszczyt Wys. Sejmowi przedłożyć w całej osnowie ⁄. nadmieniając, że równocześnie przesłał go Wydział krajowy w odpisie J. E. P. Namiestnikowi i J. E. P. Ministrowi dla Galicyi z prośbą o poparcie postulatów w memoryale wyrażonych.

Alegat 10.

W odpowiedzi na ten memoryał oznajmił J. E. p. prezes „Koła polskiego“ w Wiedniu pismem swem z d. 14. lipca 1895, że memoryał został „Kołu“ zakomunikowany i że „Koło“ „podziela zdania Wydziału krajowego, iż w obu kierunkach akcya rządowa byłaby nader pożądaną“, że jednakże

wyjednanie już na r. 1895 dodatkowego kredytu w kwocie 200.000 złr. na roboty w okolicach, z których ludność emigrowała, nie może nastąpić z powodu opóźnionej pory. Zwróciwszy nadto uwagę, że dalsze w r. 1896 pomyślne załatwienie sprawy zależeć będzie głównie od wniosków c. k. Namiestnictwa w tym przedmiocie, zapewnił p. prezes Koła Wydział krajowy, iż sprawę tę ze swej strony przedstawił tak p. ministrowi spraw wewnętrznych jak p. ministrowi dla Galicyi i że wręczył im wspomniany memoryał.

Wobec tego odniósł się Wydział krajowy odezwą z d. 24 lipca 1895 r. LW. 46960 do J. E. P. Namiestnika, upraszając Go ponownie, by raczył wywody i żądania w memoryale zawarte łaskawie ocenić i przychylną swą opinią wobec c. k. rządu centralnego poprzeć je tak, by sprawa uzupełnienia sieci dróg rządowych w kraju, odpowiednio do potrzeb ekonomicznych kraju i interesów państwa, mogła być uwzględnioną już w preliminarzu państwowym na r. 1896.

Utrzymanie drogi Chodorów-Rohatyn.

Droga gminna Chodorów-Rohatyn, dotąd jeszcze, tak jak w latach poprzednich, utrzymywaną jest przez Wydział krajowy na rachunek c. k. Rządu, t. j. za zwrotem kosztów utrzymania ze skarbu Państwa.

Celem częściowego pokrycia kosztów utrzymania, została ta droga omyconą, przez urządzenie dwóch stacyj mytniczych, po wydzierżawieniu których przez c. k. Starostwo w Rohatynie, dochody wpływają bezpośrednio do skarbu Państwa.

Objęcie dróg gminnych w zarząd Wydziału powiatowego.

Z powodu nieodpowiedniej administracyi objęły w bezpośredni zarząd na podstawie §. 28 noweli do ust. drogowej z roku 1885. 1. Brodzki Wydział powiatowy, drogi gminne w Styberówce. 2. Jarosławski Wydział powiatowy w gminie Słoboda; Wreszcie limanowski Wydział powiatowy w Limanowej objął w bezpośredni zarząd drogę gminną subwencyonowaną Krasne-Tymbark za zgodą i na życzenie odnośnych miejscowych zarządów drogowych.

W sprawie przepisów policyi drogowej.

Wydział powiatowy w Chrzanowie, poparty przez Wydziały powiatowe: bocheński, brzozowski, kałuski, krakowski, liski, łańcucki, rzeszowski, sanocki, stanisławowski złoczowski i żółkiewski odniół się do Wydziału krajowego, z żądaniem, by spowodował w drodze ustawy krajowej uzupełnienie dotychczasowych przepisów policyi drogowej następującemi postanowieniami.

1. oznaczeniem *minimalnej* szerokości kół dla wozów z ciężarami, względnie *maxymalnej* wagi ładunku wozów dla danej szerokości kół;

2. nakazem zaopatrywania wozów ciężarowych w tabliczki z napisem nazwiska właściciela i miejscowości z której pochodzi;

3. nakazem zaopatrywania wszystkich wozów (furmanek) w latarki nocne;

W odpowiedzi na powyższe żądanie, Wydział krajowy oznajmił, iż przyjmuje do wiadomości powyższe uwagi Reprezentacyi powiatowej w Chrzanowie, jako przyczynek do materyału przyszłej reformy przepisów poticyi drogowej, przyczem zaznaczył, iż potrzebę uzupełnienia obecnie obowiązujących przepisów policyi drogowej w niektórych kierunkach, uznał Wydział krajowy już w okólniku swym *z dnia 1. marca 1892.* l W. 10.323 i że zestawienie tychże przepisów, uskutecznione przez Wydział krajowy w roku 1892. nastąpiło głównie w tym celu, by z jednej strony przypomnieć obowiązujące postanowienia i w ten sposób zapewnić ich wykonanie ściślejsze, z drugiej zaś strony by dać możność zebrania w drodze doświadczenia odpowiedniego materyału, mającego posłużyć do wykazania braków i niedostatków tych przepisów, który to materyał będzie mógł posłużyć w właściwym czasie do wypracowania projektu ustawy krajowej o policyi drogowej.

Bez rozprawy odrzucił c. k. Trybunał administracyjny zażalenie Stanisława Klobasy-Zrenckiego, właściciela dóbr w Skołyszynie, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 28. czerwca 1895. l. W. 35.082

w sprawie zobowiązania żalącego się do uiszczenia osobnego, jednorazowego datku w kwocie 2.000 złr. a. w. z powodu niezwykłego zużycia nieomyconych dróg gminnych z Potoka do Jedlicza i z Jaszczwi do Jedlicza.

Przed odbyciem naznaczonej rozprawy c. k. Trybunału administracyjnego, cofniętem zostało zażalenie:

Ołeksy Kałamaja z Jamnicy, powiatu stanisławowskiego, przeciw orzeniu Wydziału krajowego z dnia 5. grudnia r. 1893. l. 58.835, którem w toku instancyi zatwierdzono wydany żalącemu się nakaz wstrzymania budowy, względnie rozebrania baraku, postawionego przezeń w niedozwolonej odległości od drogi publicznej.

Po przeprowadzonej rozprawie roztrzygnął c. k. Trybunał administracyjny poniżej podane zażalenia jak następuje:

1. Odrzucił zażalenie Dra Władysława i Wandy Balków, właścicieli dóbr, w Budomierżu przeciw orzeczeniu Wydziału kraj. z dnia 30. czerwea 1894. r. l. 30. 938, którem w toku instancyi uznano parcele gruntowe l. kat. 1.298 i 1.300 w gminie Budomierzu za publiczną drogę gminną.

2. Odrzucił zażalenie Leona Lifschütza i Emanuela Kurzmanna, byłych dzierzawców młyna w Surochowie powiatu jarosławskiego, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 31 października 1893 r. l. 54.573 nakładającemu na nich obowiązek opłacania osobnego datku rocznego za niezwykłe zużywanie dróg gminnych nieomyconych.

3. Odrzucił zażalenie Józefa Czarniakowskiego z Kipiaczki, powiatu tarnopolskiego przeciw orzeczeniu Wydziału prajowego z dnia 12. grudnia 1893. l. W. 58.249, którem w toku instancyi, uznano drogę w gminie Berezowica wielka za publiczną drogę gminną.

4. Na zażalenie Joanny Janiczek. sekundo voto Kowalskiej z Dobczyc, powiatu bocheńskiego, zniósł c. k. Trybunał administracyjny ze względów formalnych orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 14. sierpnia 1893. r. l. 20.397. którem w toku instancyi nałożono na żalącą się obowiązek naprawy mostu na młynówce, przecinającej drogę powiatową.

5. Wskutek zażalenia wniesionego przez gminę Kniaziołuka zniósł Trybunał administracyjuy ze względów formalnych orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 14 stycznia 1893. r. l. 21.651, którem w toku instancyi nałożono na pomienioną gminę obowiązek utrzymania publicznej drogi gminnej z Wychodówki do Hoszowa.

6. Na zażalenie Michała Dutki z Doliny, powiatu czortkowskiego zniósł Trybunał administracyjny z braku kompetencyi orzeczenie Wydziału krajowego z dnia 30. sierpnia 1893. r. l. 40.244 którem w toku instancyi polecono żalącemu się przywrócić do pierwotnego stanu samowolnie zwężoną drogę publiczną, gminną.

Następujące sprawy wytoczone przed c. k. Trybunał administracyjny nie są dotychczas rozstrzygnięte:

a) Zażalenie firmy Maurycy Fränkel w Jabłonkowie, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 23. marca 1894. roku l. 13.760, którem nałożono na tę firmę obowiązek płacenia osobnego datku rocznego za niezwykłe zużywanie dróg gminnych.

b) Zażalenie Jossla Chajesa, właściciela realności w Kołomyi przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 30. marca 1894 l. 5237 którem nieuwzględniono jego rekursu przeciw orzeczeniu Wydziału powiatow. w Kołomyi z dnia 22. października 1893 r. l. 2.997 w sprawie budowlanej.

c) Zażalenie firmy J. & J. Kohn we Wiedniu przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 12. marca 1895. r. l. $73.55^{3}/_{94}$ którem nałożono na pomienioną firmę obowiązek opłacania osobnego datku rocznego za niezwykłe zużywanie nieomyconych dróg gminnych w powiecie Limanowskim.

d) Zażalenie Reprezentacyi gminy Rajtarowice powiatu samborskiego, przeciw orzeczeniu Wydziału krajowego z dnia 9. listopada 1894. r. l. 50.056., którem odrzucono rekurs Zwierzchności gminnej w Rajtarowicach przeciw orzeczeniu Wydziału powiatowego w Samborze z dnia 7. lipca 1894. r. l. 1.540 w sprawie zaniechania dotychczasowej drogi

gminnej w Rajtarowicach a poprowadzenia takowej przez grunta obszaru dworskiego tejsamej miejscowości.

Sprawa drogowa wytoczona przed c. k. Trybunałem państwa.

Wydział krajowy na podstawie §. 12. ustawy z dnia 18. kwietnia r. 1869, przedłożył do L. 59962/94, wniosek do c. k. Trybunału państwa o rozstrzygnięcie sporu kompetencyjnego powstałego między Wydziałem powiatowym i c. k. Sądem powiatowym w Brodach, w sprawie sporu prowizoryalnego Wicka Molińskiego przeciw Radzie powiatowej w Brodach i innym, pozwanym o naruszenie w posiadaniu ogrodu i płotu postawionego na drodze gminnej publicznej w Zalesiu ad Czernica.

C. k. Trybunał państwa po przeprowadzonej rozprawie orzekł, że w powyższej sprawie c. k. Sąd powiatowy w Brodach jest kompetentnym do wydania wyroku.

Nowo utworzone urzędy pocztowe i stacye telegraficzne.

C. k. Dyrekcya poczt i telegrafów dla Galicyi zawiadomiła nas o utworzeniu nowych urzędów pocztowych i telegraficznych w następujących powiatach i miejscowościach:

w	powiecie	Bochnia w Staniątkach	urząd	pocztowy	
„	„	Brody w Uwinie	„	„	
„	„	Brzeżany w Potutorach	„	„	
„	„	Brzeżany w Słobodzie koło Tarnopola	„	„	
„	„	Cieszanów w Płazowie	„	„	
„	„	Dobromil w Lipiu	„	„	
„	„	Gródek w Domażyrzu	„	„	
„	„	Grybów w Ptaszkowej	„	„	na dworcu kolejow.
„	„	Grybów w Cieniawie	„	„	
„	„	Kałusz w Wierzchni	„	„	
„	„	Krosno w Chorkówce	„	„	
„	„	Lwów w Tołszczowie	„	„	
„	„	Lwów w Prusach	„	„	
„	„	Łańcut w Woli zarczyckiej	„	„	
„	„	Łańcut w Rakszawie	„	„	
„	„	Łańcut w Medyni głogows.	„	„	
„	„	Przemyśl w Stubnie	„	„	
„	„	Rawa w Rawie	„	„	na dworcu kolejow.
„	„	Rohatyn w Byble	„	„	
„	„	Rudki w Horożanie wielkiej	„	„	
„	„	Rzeszów w Hyżnem	„	„	
„	„	Tarnopol w Denysowie	„	„	
„	„	Tarnopol w Ihrowicy	„	„	
„	„	Tarnopol w Suszczynie	„	„	
„	„	Wieliczka w Podgórzu-Płaszowie	„	„	na dworcu kolejow.
„	„	Wieliczka w Raciborsku	„	„	
„	„	Żółkiew w Macoszynie	„	„	na dworcu kolejow.

Sprawozdanie o Banku krajowym.

Sprawozdanie o czynnościach Banku krajowego przedkłada Wydział krajowy oddzielnie wraz ze sprawozdaninm Rady nadzorczej tegoż Banku.

Sprawy kolejowe.

Z czynności naszych w zakresie spraw kolejowych przedkładamy Wysokiemu Sejmowi osobne sprawozdanie.

WYKAZ
długości dróg powiatowych i gminnych zbudowanych do końca 1888 r.

	Powiat	Długość w kilometrach
1	Kraków	262
2	Chrzanów	141
3	Krosno	134
4	Bochnia	132
5	Jasło	130
6	Nowy Sącz	126
7	Brzozów	123
8	Tarnów	113
9	Gorlice	112
10	Rzeszów	111
11	Dąbrowa	103
12	Brzesko	64
13	Pilzno	61
14	Staremiasto	61
15	Jarosław	59
16	Limanowa	57
17	Mielec	57
18	Ropczyce	52
19	Wieliczka	50
20	Tłumacz	49
21	Biała	44
22	Żywiec	41
23	Sanok	40
24	Buczacz	38
25	Skałat	38
26	Przemyśl	37
27	Kolbuszowa	36
28	Borszczów	33
29	Przemyślany	33
30	Łańcut	30
31	Nowytarg	29
32	Śniatyn	29
33	Nisko	28
34	Tarnobrzeg	28
35	Tarnopol	25
36	Kołomyja	24
37	Mościska	24
	Do przeniesienia	2554 klm.

	Powiat	Długość w kilometrach
	Z przeniesienia	2554
38	Gródek	23
39	Drohobycz	22
40	Złoczów	21
41	Brody	18
42	Czortków	14
43	Myślenice	14
44	Podhajce	14
45	Wadowice	13
46	Lisko	12
47	Nadwórna	12
48	Kamionka	11
49	Grybów	10
50	Lwów	9
51	Rudki	8
52	Bóbrka	7
53	Stryj	7
54	Zaleszczyki	7
55	Kałusz	6
56	Sambor	6
57	Horodenka	5
58	Rawa	5
59	Turka	3
60	Żydaczów	2
61	Bohorodczany	1
62	Jaworów	1
63	Rohatyn	1
64	Żółkiew	1
65	Brzeżany	—
66	Cieszanów	—
67	Dobromil	—
68	Dolina	—
69	Husiatyn	—
70	Kosów	—
71	Sokal	—
72	Stanisławów	—
73	Trembowla	—
74	Zbaraż	—
	Ogółem	2807 klm.

Wykaz dróg powiatowych i gminnych

zbudowanych w okresie od 1889 — 1894 roku.

Powiat	Droga	Długość klm.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy
1. Biała	Biała-Jaszowice	19·5	—	40.000	40.000	80.000
	4 inne drogi	18·3	—	—	13.100	13.100
	Razem	37·8	—	40.000	53.100	93.100
2. Bóbrka	Wodniki-Kurowice	14·3	—	25.000	27.395	52.395
	Strzałki-Romanów	9·4	10.000	8 000	19.864	37.864
	Bortniki-Holeszów	3·8	—	5.800	4.730	10.530
	Chodorów-Żydaczów	7·5	23.000	—	—	23.000
	Razem	35·0	33.000	38.800	51.989	123.789
3. Bochnia	Nadwiślańska	13·5	4.000	8.500	10 800	23.300
	Markowice-Podłęże	7·0	—	5.451	6.800	12.251
	Chrostowa-Nieznanowice	0·4	—	2.000	5.541	7.541
	Kępanów-Żerosławice	0·6	—	500	400	900
	8 innych dróg	20·5	—	—	33.300	33.300
	Razem	42·0	4.000	16.451	56.841	77.292
4. Bohorodczany	Dźwiniacz-Sołotwina	7·0	—	—	5.214	5.214
5. Borszczów	Jezierzany-Ujście biskupie	19·5	—	32.990	83.105	116.095
	3 inne drogi	13·9	—	—	24.485	24.485
	Razem	33·4	—	32.990	107.590	140.580
6. Brody	Brody-Załośce	12·0	—	52.000	13.366	65.366
	Podkamień-Pieniaki	9·0	8.000	6 000	19.800	33.800
	Brody-Olesko	5·1	8.500	—	6.304	14.804
	2 inne drogi	1·8	—	—	5.739	5.739
	Razem	27 9	16.500	58.000	45.209	119.709
7. Brzesko	Wrzępia-Dołęga	4·4	—	4.500	12.500	17 000
	Wesołów-Stróże	3·4	—	1.500	8 300	9.800
	4 inne drogi	15·7	—	—	12.600	12.600
	Razem	23·5	—	6.000	33.400	39.400
8. Brzeżany	Litatyn-Kozowa	9 2	—	15.200	20.291	35.491
	Horodyszcze-Kozłów	6·5	—	3 000	11.194	14.194
	Razem	15·7	—	18.200	31.485	49 685
9. Brzozów	Izdebnik-Warska	4·0	3 000	—	1.092	4.092
	8 innych dróg	45 5	—	—	23.094	23.094
	Razem	49 5	3.000	—	24.186	27.186
10. Buczacz	Buczacz-Petlikowce	6·8	80	—	10.518	11.318
	Korościatyn-Zadarów	2·0	2.500	—	4.696	7.196
	Zadarów-Wygoda	2·9	—	8.000	3.964	11.964
	Barysz-Czechów	2·0	4.000	—	1.490	5.490
	Jałowiec-Rusiłów	1·0	1.000	—	1.000	2.000
	Niżniów-Jazłowiec	3·3	—	6.000	4.521	10.521
	9 innych dróg	19·4	—	—	26.970	26.970
	Razem	37·4	8.300	14.000	53.159	75.459

Powiat	Droga	Długość klm.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy
11. Chrzanów	Chrzanów-Maniska	7·1	1.600	—	4.000	5.600
	Zatorsko	6·0	—	9.500	16.113	25.613
	8 innych dróg	18·9	—	—	21.628	21.628
	Razem	32·0	1.600	9.500	41.741	52.841
12. Cieszanów	Lubaczów-Dachnów	4·8	—	9.000	17.000	26.000
	Lubaczów-Hruszów	7·0	—	9 000	22.500	31.500
	2 inne drogi	10·2	—	—	26.500	26.500
	Razem	22·0	—	18.000	66.000	84.000
13. Czortków	Jagielnica-Jezierzany	12 0	—	26.000	26.000	52.000
	Dżuryn-Bazar	8·0	—	4.000	14.000	18.000
	Wygnanka-Probużna	11·0	—	—	29 000	29.000
	Razem	31·0	—	30.000	69.000	99.000
14. Dąbrowa	Otfinów-Borysowa	3·0	—	4.000	6.294	10.294
	Dąbrowa-Radomyśl	10 5	3 100	—	1.500	4 600
	Szczucin-Hubenice	12·0	13 000	—	1.750	14.750
	Siedliszowice-Jadowniki	2·4	1.000	1.500	1.500	4.000
	2 inne drogi	1·5	—	—	1.100	1.100
	Razem	29 4	17·100	5.500	12.144	34.744
15 Dobromil	Posada rybot.-Trójca	3·5	—	3·750	3·750	7.500
	Trójca-Łodzinka	2·5	—	3.000	3·000	6.000
	most na Wiarze	0·1	—	2.800	2·800	5.600
	Bircza-Brzoska	2·0	4·400	—	500	4.900
	Razem	8·1	4·400	9·550	10.050	24.000
16. Dolina	—	—	—	—	—	—
17. Drohobycz	Borysław-Schodnica	5·0	—	10.500	14·746	25.246
	2 inne drogi	9·4	—	—	54.443	54.343
	Razem	14·4	—	10.500	69.089	79.589
18. Gorlice	Ropa-Wysowa	7·5	—	8.500	12.229	20.729
	Zagórzany-Dominikowce	1·8	—	1.000	6.826	7.826
	Siary-Rychwałd	3·2	—	1.000	4.143	5.143
	7 innych dróg	27·0	—	—	12.910	12.910
	Razem	33·5	—	10.500	36.108	46.608
19. Gródek	Gródek-Załuże	8·6	42.548	—	5.775	27.649
	Lozina-Dąbrowica	6·3		—	—	20.674
	12 innych dróg	13·4	—	—	15.555	15.555
	Razem	18·3	42.548	—	21.330	63·878
20. Grybów	Grybów-Krynica	2.8	8.000	1.500	2.000	11.500
	Wojnarowa-N. Sącz	9·0	—	1.200	16.623	17.823
	Wojnarowa-Krużlowa	1·0	—	—	1.250	1.250
	Razem	12·8	8.000	2.700	19.873	30.573
21. Horodenka	Kamionka-Obertyn	8·5	—	18.500	18.500	37.000
	2 inne drogi	15·5	—	—	39.000	39.000
	Razem	24·0	—	18.500	57.500	76.000
22. Husiatyn	Husiatyn-Probużna	10·9	—	21.000	99.543	74.053
	Husiatyn-Postołówka	15·1	11 000			56.490
	Suchodół-Krzyweńkie	2·5	—	—	13.000	13.000
	Chorostków-Mszaniec	8·1	5.000	3.000	9.293	17.293
	Chorostków-Uwisła	2·2	1.000	—	4.518	5.518
	Suchodół-Sidorów	1·6	2.500	—	500	3.000
	Razem	40·4	19.500	24.000	125.854	169.354

*

Powiat	Droga	Długość kilom.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy
23. Jarosław	Jarosław-Sieniawa	14·4	26.595	5.525	6.623	38.743
	Jarosław-Rokietnica	6·0	—	10.400	12.400	22.800
	Pruchnik-Kańczuga	3·0	—	5.500	6.250	11.750
	Ostrów-Ryszkowa wola	4·5	10.000	—	—	10.000
	Węgierka-Krzywcza	2·3	—	5.000	7.400	12.400
	Razem	30·2	36.595	26.425	32.673	95.693
24. Jasło	Twierdza-Pietrusza Wola	1 2	—	1.500	2.593	4.093
	Wysowa-Markuszowa	1·0	—	600	311	911
	7 innych dróg	22 5	—	—	17.100	17.100
	Razem	24·7	—	2.100	20.004	22.104
25. Jaworów	Jaworów-Sądowa Wisznia	14·0	9.500	35.000	42.724	87.224
26. Kałusz	Kałusz-Zurawno	1·0	—	6.000	4.807	10.807
27. Kamionka str.	Krasne-Bałuczyn	2·2	3.524	4.000	4.562	12 086
	Busk-Korłów	3·5	13.832	—	4.753	18.585
	w Radziechowie	1·0	—	2.800	2.200	5.000
	Zadwórze-Lisko	3·5	—	12.000	16.898	28.898
	Busk-Rakobuty	3·5	—	9.000	11.880	20.880
	Busk-Chołojów	11·5	—	36.000	42.310	78.310
	Razem	25 2	17.356	63.800	82.603	163.759
28. Kolbuszowa	Kolbuszowa-Sokołów	18·7	—	30.000	33.800	63.800
	Kolbuszowa-Sędziszów	5·6	11.800	—	2.200	14.000
	Kolbuszowa-Mielec	2·0	3.400	—	1.300	4.700
	Raniszów-Głogów	0·4	672	—	240	912
	Majdan-Brostowa	0·8	700	—	—	700
	Razem	27·5	16·572	30·000	37·540	84·112
29. Kołomyja	Kołomyja-Obertyn	18·0	—	30.000	46.000	76.000
	8 innych dróg	51·2	—	—	42.000	42.000
	Razem	69·2	—	30.000	88.000	118.000
30. Kosów	—	—	—	—	—	—
31. Kraków	29 dróg razem	32·0	6.676	2.000	216.547	225·223
32. Krosno	do Iwonicza	1·0	—	6.600	2.232	8.832
	6 innych dróg	27·0	—	—	14.000	14.000
	Razem	28·0	—	6 600	16.232	22.832
33. Limanowa	Krosno-Łososina	1·5	—	600	1.183	1.783
	Owieczka-Raszówki	0·1	—	300	471	771
	Krasne-Tymbark	14·0	—	18.500	20.679	39.179
	4 inne drogi	14·5	—	—	16 512	16.512
	Razem	30·1	—	19.400	38.845	58.245
34. Lisko	Uherce-Myczkowce	2·8	1.200	—	1.268	2.468
	2 inne drogi	26·6	—	—	5.400	5.400
	Razem	29·4	1.200	—	6.668	7·868
35. Lwów	Lwów-Komarno	4·2	1.640	—	19.600	21.240
	Jaryczów-Podliski	6·3	1.000	26.000	18.504	45.504
	Lwów-Gliniany	5·1	22.851	—	12 461	35.312
	Szczerzec-Wybranówka	2·3	1.000	1.100	8.272	10.372
	Winniki-Krotoszyn	1·4	1.000	—	6.300	7.300
	Siemianówka-Chrusno	0·7	555	—	2.870	3.425
	Borki-Zawadów	0·3	250	—	1.000	1.250
	Barszczowice-Mikłaszów	0·3	555	—	1.395	1.950
	5 innych dróg	1 0	—	—	4.128	4.128
	Razem	21·6	28.851	27.100	74.530	130.481

Powiat	Droga	Długość kilom.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy
36. Łańcut	Łańcut-Tarnogóra	13·0	25 000	6.000	34.000	65.000
	Łańcut-Kańczuga	11·0	—	14.000	32.178	46.178
	Krzeczowice-Urzejowice	3·0	—	4.500	4.500	9.000
	3 inne drogi	13·0	—	—	58.000	58.000
	Razem	40.0	25.000	24.500	128.678	178.178
37. Mielec	Tuszów-Sadkowa góra	5·0	2.000	3.000	8.950	13.950
	Radomyśl-Czarna	4·0	—	3.500	8.293	11.793
	Radomyśl-Przecław	1·5	—	3.000	3.190	6.190
	4 inne drogi	11·2	—	—	19.884	19.884
	Razem	21 7	2.000	9·500	40.317	51.817
38. Mościska	Sądowa Wisznia-Sambor	3 0	10·200	5.000	5 912	21.112
39. Myślenice	Peim-Jordanów	9·0	—	6.000	18.240	24.249
	Biertowice-Zembrzyce	3·5	—	4.000	—	4.000
	Osieczany-Zasań	3·4	1.200	—	900	2.100
	7 innych dróg	11·8	—	—	11.043	11.043
	Razem	27·7	1.200	10.000	30.192	41.392
40. Nadwórna	Nadwórna-Markowce	19·4	—	19.647	8 420	28.067
	8 innych dróg	37·9	—	—	7.830	7.830
	Razem	57·3	—	19.647	16.250	35.897
41. Nisko	Racławice-Ulanów	11·0	2.000	9.550	23.496	35.046
	Rudnik-Tarnogóra	10·3	18.361	10.600	22 012	50.973
	Groble-Łętownia	6·6	3.500	2.000	5.646	11.146
	Zarzecze-Domosława	11·0	70.000	—	1.300	71.300
	w Ulanowie	1·4	—	—	7·612	7.612
	Razem	40 3	93.861	22.150	60.066	176.077
42. Nowy Targ	4 drogi razem (oprócz dróg Zakopańskich)	22.0	—	—	14.500	14.500
43. Pilzno	Pilzno-Radomyśl	1·0	3.155	—	644	3.799
44. Podhajce	Podhajce-Bożyków	9·0	—	5.000	9.102	14.102
	Podhajce-Chodaczków	5·0	—	—	9.625	9.625
	Razem	14·0	—	5.000	18.727	23.727
45. Przemyśl	Husaków-Nowemiasto	3·5	—	8.000	16.194	24.194
	Jaksmanice-Husaków	9·0	—	14.000	18.046	32.046
	Żurawica-Buszkowice	2·1	15.065	—	—	15.065
	Przemyśl-Krowniki	1·2	7 041	—	—	7.041
	Razem	15·8	22.106	22.000	34.240	78.346
46. Przemyślany	Gliniany-Zadwórze	4·3	—	7.500	14.584	22 084
	Gliniany-Bałuczyn	3·2	7 267	3.300	3.537	14 104
	Kurowice-Bóbrka	2 4	3 000	3.000	2.231	8.231
	2 inne drogi	8·1	—	—	34.768	34 768
	Razem	18·0	10.267	13.800	55 120	79.187
47. Rawa	Rawa-Ulmów	14·5	5.000	15.000	31.446	51.446
	Lubycza-Józefówka	12·0	—	15.800	29.138	44.938
	Razem	26·5	5.000	30.800	60.584	96.384
48. Rohatyn	Hanowce-Demeszkowice	1·9	300	—	1.120	1.420
	Łuka-Bukaczowce	3·0	—	400	2.070	2.470
	8 innych dróg	27·9	—	—	49.272	49.272
	Razem	32·8	300	400	52.462	53.162
49. Ropczyce	Sędziszów-Kolbuszowa	5·0	—	—	?	?

Powiat	Droga	Długość klm.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy
50. Rudki	Rudki-Sądowa wisznia	4·0	11.400	5.000	300	16.700
	Koniuszki-Hordynia	4·0	4.900	—	1.100	6.000
	4 inne drogi	5·3	—	—	12 850	12.850
	Razem	13·3	16.300	5·000	14.250	35.550
51. Rzeszów	Tyczyn-Borek	7·7	—	36.445	36.445	72.890
	Miłocin-Bratkowice	6·7	—	12.474	23.165	35.639
	Przybyszówka-Zgłobień	4·2	—	13.371	13.371	26.742
	mosty na Wisłoku	0·2	16.329	13.131	11 532	40.992
	4 inne drogi	28·5	—	—	32.000	32.000
	Razem	47·3	16.329	75.421	116.513	208.263
52. Sambor	Sambor-Mościska	10·0	—	15 000	14.762	29.762
	Przemyśl-Rudki	5·0	—	6.000	8.804	14.804
	Razem	15·0	—	21 000	23.566	44.566
53. Sanok	Sanok-Bukowsko	8·3	2.835	9.693	12.115	24.643
	4 inne drogi	11·8	—	—	9.200	9.200
	Razem	20·1	2.835	9 693	21.315	33.843
54. Skałat	Podwołoczyska-Grzymałów	18·7	—	10.401	53.466	63.867
	Grzymałów-Trembowla	17·3	—	34.000	50.358	84.358
	8 innych dróg	10·4	—	—	47.826	47 826
	Razem	46·4	—	44.401	151.650	196.051
55. Nowy Sącz	Stary Sącz-Mniszek	2·1	18.500	—	—	18.500
	Gródek-Tropie	1·3	498	—	498	996
	Krynica-Tylicz	3·2	11.000	11.000	—	22.000
	Gółkowice-Gaboń	0·6	400	—	220	620
	Łącko-Zagoszyn	1·0	600	—	118	718
	Chełmiec-Chamranice	4·0	526	—	4.483	5.009
	Swidnik-Ujanowice	1·4	400	—	658	1.058
	Sącz-Korzenna	5·8	—	17.500	17.500	35.000
	44 innych dróg	53·1	—	—	38.013	38.013
	Razem	72·5	31.924	28.500	61.490	121.914
56. Sniatyń	Zabłotów-Różnów	15·0	—	65.000	65.000	130.000
57. Sokal	Sokal-Krystynopol	7·5	—	30.708	30.708	61.416
	3 inne drogi	2·5	—	—	15.000	15.000
	Razem	10·0	—	30.708	45.708	76.416
58. Stanisławów	3 drogi razem	22·7	—	—	23.136	23.136
59. Starcmiasto	—	—	—	—	—	—
60. Stryj	Stryj-Zurawno	6·7	—	15.379	11.103	26.482
	Słobudka-Sokołów	8·0	2.000	24.512	22.511	49.023
	4 inne drogi	18·9	—	—	21.913	21.913
	Razem	33·6	2.000	39.891	55.527	97.418
61. Tarnobrzeg	Zaleszany-Radomyśl	4·6	1.500	10.000	16.466	27.966
	Stale-Grębów	2·0	—	3.000	5.979	8.979
	Razem	6·6	1.500	13.000	22.445	36.945
62. Tarnopol	Tarnopol-Brody	5·0	—	12.000	13.807	25.807
	Tarnopol-Grzymałów	15·5	—	11.500	67.751	79.251
	Iwaczów-Obarzaniec	12·0	—	11.500	46.403	57.903
	7 innych dróg	20·0	—	—	79.240	79.240
	Razem	52·5	—	35.000	207.201	242.201
63. Tarnów	Tarnów-Wałki	10·7	—	6.000	18.296	24.296
	Tuchów-Olszyny	8·8	—	25 500	28.001	53 501
	Razem	19·5	—	31.500	46.297	77.797

Powiat	Droga	Długość klm.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy
64. Tłumacz	Tłumacz-Kutyska	4.6	—	1.500	4,020	5 520
	47 dróg innych	68 0	—	—	55.882	55.882
	Razem	72·6	—	1,500	59.902	61,402
65. Trembowla	Trembowla-Skałat	16 6	—	32 000	32.000	64.000
	3 inne drogi	20 0	—	—	10.000	10.000
	Razem	36·6	—	32.000	42.000	74 000
66. Turka	Turka-Czarna	5·0	—	23.000	7.455	30.455
67 Wadowice	Wadowice-Brzeźnica	5·8	—	11 000	10.457	21.457
	Zembrzyce-Biertowice	3·9	37.300	11.000	10.129	58.429
	Wadowice-Frydrychowice	4·4	150	—	5.852	6.002
	Brody-Skawinki	0·6	350	—	660	1.010
	3 inne drogi	5·9	—	—	9.564	9.564
	Razem	20·6	37.800	22.000	36.662	96.462
68. Wieliczka	Dębniki-Kobierzyn	4·0	2.494	—	13.288	15.782
	Wieliczka-Świątniki	7·2	1.198	8.000	12.596	21.794
	Świątniki-Mogilany	5·8	7.000	13.620	10.231	30.860
	Dąbie-Kępanów	2·5	2 430	1.400	4.618	8,448
	Krasne-Kępanów	1·9	150	2.600	2.652	5.402
	Gorzków-Zakliczyn	2·5	1.213	—	5.892	7,105
	Siersza-Zbydnowice	1·6	650	—	1.650	2.300
	Świątniki-Swoszowice	2·6	3.575	—	10.448	14.023
	Czasław-Kasina	5·9	1.500	—	4.674	6,174
	Czasław-Lipnik	1·1	300	—	699	999
	Dobczyce-Brzezowa	2·0	300	—	1.730	2,030
	Dobczyce-Pałkowice	3·6	3.724	—	1.836	5.560
	Zabawa-Brzegi	1·3	875	—	2.709	3,584
	Kokotów-Grabie	0·8	200	—	3.454	3,654
	Biskupice-Zburczyce	1·2	747	—	1.612	2,359
	Bieżanów-Rybitwy	1·6	600	—	2.441	3.041
	Podgórze-Grabie	2·5	250	—	3.760	4,010
	Rzęka-Kudwanów	1·0	100	—	1.900	2.000
	Wieliczka-Sosnowice	1 8	300	—	2.700	3.000
	Mogilany-Buków	1 5	600	—	2.200	2.800
	10 innych dróg	16 7	—	—	20.275	20,275
	Razem	69·1	28.206	25.629	111.365	165,200
69. Zaleszczyki	Uścieczko-Jazłowiec	12 5	—	13.500	13.500	27.000
	Kasperowce-Gródek	6 5	—	4.000	13.000	17.000
	w Chmielowej	2·4	—	—	5.000	5.000
	Razem	21·4	—	17.500	31.500	49.000
70. Zbaraż	Zbaraż-Podwołoczyska	13·7	—	39 000	52.936	57.307
	Zbaraż-Berezowica	7·4	—			34.629
	Razem	21·1	—	39.000	52.936	91.936
71. Złoczów	Złoczów-Ożydów	15·3	—	23.000	35.671	58.671
	Krasne-Rusiłów	1 6	3.025	2.500	3.553	9.078
	Krasne-Gołogóry	10·1	—	8.500	27,231	32.731
	w Bałuszynie	3·3	13.140	—	6.475	19.615
	Olesko-Konty	1·1	2.000	—	100	2.100
	Płuchów-Podlipce	1·9	6 000	—	2,756	8,756
	6 innych dróg	9·3	—	—	34.840	34,840
	Razem	42·6	24.165	34.000	107.626	165,791
72. Żółkiew	Żółkiew-Krechów	11·0	—	20,634	20.634	41.268

Powiat	Droga	Długość kilom.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowa	Koszta budowy
73. Żydaczów	Żydaczów-Rozwadów	21·5	20·640	—	749	21.389
	Żydaczów-Żurawno	20·3	10·500	—	1.584	12.084
	Żurawno-Sryj	7·0	—	6.000	14.000	20.000
	Żydaczów-Zaleśce	6·4	8·600	—	353	8.953
	6 innych dróg	58·0	—	—	5.897	5.897
	Razem	113·2	39.740	6.000	22.583	68.323
Żywiec	—	—	—	—	—	—

Zestawienie wyników poprzedniego wykazu.

L. p.	Powiat	Długość dróg kilom.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy	
1	Biała	37·8	—	40.000	53.100	93.100	
2	Bóbrka	35·0	33.000	38.800	51.989	123.789	
3	Bochnia	42·0	4.000	16.451	56.841	77.292	
4	Bohorodczany	7·0	—	—	5.214	5.214	
5	Borszczów	33·4	—	32.990	107.590	140.580	
6	Brody	27·9	16.500	58.000	45.209	119.709	
7	Brzesko	23·5	—	6.000	33.400	39.400	
8	Brzeżany	15·7	—	18.200	31.485	49.685	
9	Brzozów	49·5	3.000	—	24.186	27.186	
10	Buczacz	37·4	8.300	14.000	53.159	75.459	
11	Chrzanów	32·0	1.600	9.500	41.741	52.841	
12	Cieszanów	22·0	—	18.000	66.000	84.000	
13	Czortków	31·0	—	30.000	69.000	99.000	
14	Dąbrowa	29·4	17.100	5.500	12.144	34.744	
15	Dobromil	8·1	4.400	9.550	10.050	24.000	
16	Dolina	—	—	—	—	—	
17	Drohobycz	14·4	—	10.500	69.089	79.589	
18	Gorlice	33·5	—	10.500	36.108	46.608	
19	Gródek	28·3	42.548	—	21.330	63.878	
20	Grybów	12·8	8.000	2.700	19.873	30.573	
21	Horodenka	24·0	—	18.500	57.500	76.000	
22	Husiatyn	40·4	19.500	24.000	125.854	169.354	
23	Jarosław	30·2	36.595	16.425	32.673	95.693	
24	Jasło	24·7	—	2.100	20.004	22.104	
25	Jaworów	14·0	9.500	35.000	42.724	87.224	
26	Kałusz	1·0	—	6.000	4.807	10.807	
27	Kamionka str.	25·2	17.356	63.800	82.603	163.759	
28	Kolbuszowa	27·5	16.572	30.000	37.540	84.112	
29	Kołomyja	69·2	—	30.000	88.000	118.000	
30	Kosów	—	—	—	—	—	
31	Kraków	32·0	6·679	2.000	216.547	225.223	
32	Krosno	28·0	—	6.600	16.232	22.832	

L. p.	Powiat	Długość dróg kilometr.	Subwencya państw.	Subwencya krajowa	Fundusze miejscowe	Koszta budowy	
33	Limanowa	30·1	—	19·400	19.873	58.245	
34	Lisko	29·4	1.200	—	57.500	7.868	
35	Lwów	21·6	28.851	27.100	74.530	130.481	
36	Łańcut	40·0	25.000	24.500	128.678	178.178	
37	Mielec	21·7	2.000	9.500	40.317	51.817	
38	Mościska	3·0	10.200	5.000	5.912	21.112	
39	Myślenice	27·7	1.200	10.000	30.192	41.392	
40	Nadwórna	57·3	—	19.647	16.250	35.897	
41	Nisko	40·3	93.861	22.150	60.066	176.077	
42	Nowytarg	22·0	—	—	14.500	14.500	
43	Pilzno	1·0	3.155	—	644	3.799	
44	Podhajce	14·0	—	5.000	18.727	23.727	
45	Przemyśl	15·8	22.106	22.000	34.240	78.346	
46	Przemyślany	18·0	10.267	13.800	55.120	79.187	
47	Rawa	26·5	5.000	30.800	60.584	96.384	
48	Rohatyn	32·8	300	400	52.462	53.162	
49	Ropczyce	5·0	—	—	—	—	kosztów nie
50	Rudki	13·3	16.300	5.000	14.250	35.550	podano.
51	Rzeszów	47·3	16.329	75.421	116.513	208.263	
52	Sambor	15.0	—	21.000	23.566	44.566	
53	Sanok	20·1	2.835	9.693	21.315	33.843	
54	Sącz	72·5	31.924	28.500	61.490	121.914	
55	Skałat	46·4	—	44.401	151.650	196.051	
56	Śniatyn	15·0	—	65.000	65.000	130.000	
57	Sokal	10·0	—	30.708	45.708	76.416	
58	Stanisławów	22·7	—	—	23.136	23.136	
59	Staremiasto	—	—	—	—	—	
60	Stryj	33·6	2.000	39.891	55.527	97.418	
61	Tarnobrzeg	6·6	1.500	13.000	22.445	36.945	
62	Tarnopol	52·5	—	35.000	207.201	242.201	
63	Tarnów	19·5	—	31.500	46.297	77.797	
64	Tłumacz	72·6	—	1.500	59.902	61.402	
65	Trembowla	36·6	—	32.000	42.000	74.000	krajowa
66	Turka	5·0	—	23.000	7.455	30.455	subwencya
67	Wadowice	20·6	37.800	22.000	36.662	96.462	75%
68	Wieliczka	69·1	28.206	25.629	111.365	165.200	
69	Zaleszczyki	21·4	—	17.500	31.500	49.000	
70	Zbaraż	21·1	—	39.000	52.936	91.936	
71	Złoczów	42·6	24.165	34.000	107.626	165.791	
72	Żółkiew	11·0	—	20.634	20.634	41.268	
73	Żydaczów	113·2	39.740	6.000	22.583	68.323	
74	Żywiec	—	—	—	—	—	
	Ogółem	2030·8	648.589	1,394.790	3,516.488	5,559.867	
	W cyfrach okrągłych	2000	650.000	1,400.000	3,500.000	5,600.000	

Program budowy dróg powiatowych i gminnych w sześcioleciu 1895—1900 r.

L. p.	Powiat	Długość kilom.	Koszt ogólny	Spodziewana subwencya		Środki miejscowe	
				państw.	krajowa		
1	Biała	71	90.000	6.000	24.500	59.500	
2	Bóbrka	16	73.000	23.000	5.000	45.000	
3	Bochnia	44	93.000	—	24.000	69.000	
4	Bohorodczany	34	59.000	13.000	29.000	17.000	
5	Borszczów	15	40.000	–	13.000	27.000	
6	Brody	73	336.000	63.000	136.000	137.000	
7	Brzesko	38	52.000	-	34.000	18.000	
8	Brzeżany	20	—	—	—	—	koszta nie podane
9	Brzozów	36	131.000	7.500	58.000	65.500	
10	Buczacz	52	207.000	3.000	91.000	113.000	
11	Chrzanów	21	45.000	—	16.000	29.000	
12	Cieszanów	83	304.000	2.000	142.000	160.000	
13	Czortków	37	102.000	—	49.000	53.000	
14	Dąbrowa	23	37.000	1.000	18.000	18.000	
15	Dobromil	77	121.000	25.000	45.000	51.000	
16	Dolina	—	—	—	—	—	
17	Drohobycz	17	100.000	2.000	35.000	63.000	
18	Gorlice	53	137.000	—	68.000	69.000	
19	Gródek	38	84.000	—	42.000	42.000	
20	Grybów	18	140.000	23.000	71.000	46.000	
21	Horodenka	22	93.000	—	25.000	68.000	
22	Husiatyn	20	60.000	7.000	26.000	27.000	
23	Jarosław	58	194.000	30.000	73.000	91.000	
24	Jasło	73	208.000	58.000	112.000	38.000	
25	Jaworów	16	100.000	50.000	25.000	25.000	
26	Kałusz	10	38.000	—	19.000	19.000	
27	Kamionka	53	352.000	148.000	107.000	97.000	
28	Kolbuszowa	43	132.000	2.000	65.000	65.000	
29	Kołomyja	83	65.000	—	29.000	36.000	
30	Kosów	27	122.000	—	85.000	37.000	
31	Kraków	22	28.000	—	11.000	17.000	
32	Krosno	40	24.000	—	2.000	22.000	
33	Limanowa	29	70.000	17.000	30.000	23.000	
34	Lisko	306	61.000	—	27.000	34.000	
35	Lwów	44	246.000	36.000	60.000	150.000	
36	Łańcut	82	360.000	5.000	180.000	175.000	
37	Mielec	16	40.000	—	19.000	21.000	
38	Mościska	17	81.000	12.000	35.000	34.000	
39	Myślenice	31	115.000	25.000	55.000	35.000	
40	Nadwórna	89	61.000	—	33.000	28.000	
41	Nisko	93	354.000	132.000	135.000	87.000	
42	Nowytarg	76	105.000	—	—	105.000	

L. p.	Powiat	Długość kilom.	Koszt ogólny	Spodziewana subwencya		Środki miejscowe	
				państw.	krajowa		
43	Pilzno	12	26.000	—	13.000	13.000	
44	Podhajce	74	198.000	—	99.000	99.000	
45	Przemyśl	27	64.000	—	32.000	32.000	
46	Przemyślany	21	162.000	50.000	53.000	59.000	
47	Rawa	35	133.000	—	66.500	66.500	
48	Rohatyn	63	253.000	46.000	109.000	98.000	
49	Ropczyce	3	15.000	—	7.500	7.500	
50	Rudki	17	37.000	4.000	12.000	21.000	
51	Rzeszów	46	250.000	26.000	112.000	112.000	
52	Sambor	24	64.000	—	29.000	35.000	
53	Sanok	27	86.000	—	43.000	43.000	
54	Sącz nowy	35	106.000	—	53.000	53.000	
55	Skałat	43	125.000	—	82.000	43.000	
56	Śniatyn	114	106.000	—	53.000	53.000	
57	Sokal	22	179.000	—	89.500	89.500	
58	Stanisławów	18	24.000	—	12.000	12.000	
59	Staremiasto	78	92.000	—	64.000	28.000	
60	Stryj	35	169.000	13.000	82.000	74.000	
61	Tarnobrzeg	29	139.000	24.000	69.000	46.000	
62	Tarnopol	62	277.000	—	54.000	223.000	
63	Tarnów	29	109.000	4.000	51.000	54.000	
64	Tłumacz	76	107 000	—	45.000	62.000	
65	Trembowla	8	58.000	—	29.000	29.000	
66	Turka	35	175.000	—	131.000	44.000	subwencya 75%
67	Wadowice	44	132.000	—	61.000	71.000	
68	Wieliczka	32	83.000	23.000	21.000	39.000	
69	Zaleszczyki	36	93.000	—	46.000	47.000	
70	Zbraż	37	150.000	—	75.000	75.000	
71	Złoczów	50	169.000	14.000	58.000	97.000	
72	Żółkiew	53	185.000	25.000	79.000	81.000	
73	Żydaczów	25	102.000	—	51.000	51.000	
74	Żywiec	4	—	—	—	—	kosztów nic podan
	Ogółem	3.230	8,365.000	914.500	3,568.000	3,882.500	

WYKAZ

łącznej długości ważniejszych dróg, które pozostaną do budowy po 1900 r.

	Powiat	Długość w kilometrach
1	Biała	po 100 klm.
2	Brzozów	
3	Dąbrowa	
4	Kraków	
5	Sniatyń	
6	Chrzanów	po 150 klm.
7	Grybów	
8	Krosno	
9	Limanowa	
10	Mościska	
11	Staremiasto	
12	Stryj	
13	Wadowice	
14	Zaleszczyki	160 klm.
15	Brzesko	po 200 klm.
16	Buczacz	
17	Czortków	
18	Gorlice	
19	Horodenka	
20	Kołomyja	
21	Myślenice	
22	Nisko	
23	Przemyślany	
24	Sanok	
25	Sącz	
26	Tarnów	
27	Zbaraż	
28	Żółkiew	
29	Brzeżany	220 klm.
30	Cieszanów	220 „
31	Dobromil	240 „
32	Bohorodczany	po 250 klm.
33	Nisko	
34	Pilzno	
35	Podhajce	
36	Stanisławów	
37	Tłumacz	
38	Trembowla	po 250 klm.
39	Wieliczka	
40	Żydaczów	
41	Żywiec	
42	Bobrka	po 300 klm.
43	Bochnia	
44	Gródek	
45	Jasło	
46	Jaworów	
47	Kałusz	
48	Kolbuszowa	
49	Łańcut	
50	Nowytarg	
51	Przemyśl	
52	Rawa	
53	Rohatyn	
54	Ropczyce	
55	Rudki	
56	Sambor	
57	Skałat	
58	Sokal	
59	Tarnopol	
60	Brody	310 klm.
61	Nadwórna	350 „
62	Tarnobrzeg	350 „
63	Borszczów	po 400 klm.
64	Drohobycz	
65	Husiatyn	
66	Jarosław	
67	Kamionka	
68	Kosów	
69	Mielec	
70	Rzeszów	
71	Turka	
72	Złoczów	
73	Lwów	500 klm.
74	Dolina	500 „
		Ogółem 20.000 klm.

WYKAZ

dochodów i wydatków miejscowych funduszów dróg gminnych za rok 1893.

L. p.	Powiat	Długość dróg gminnych klm.	Ilość numerów domów względnie rodzin	Dochody: Wartość prestacyi zł.	ct.	Należytość w materyale drzewnym od obszarów dworskich do 5% zł.	ct.	Dotacya z pow. funduszu dróg gminnych zł.	ct.	Należytość w czynszach z myta zł.	ct.	Inne dochody gotówką zł.	ct.	Razem zł.	ct.	Wydatki: Ryczałtowo zł.	ct.	Z końcem roku pozostałość w nieodrobionych prestacyach zł.	ct.	Uwaga
1	Biała	483.281	12.592	26.896	26	455	96	2.025	73	—	—	7.323	45	36.701	40	32.638	35	5.063	05	
2	Bóbrka	905.711	10.261	16.415	20	260	80	1.503	73	864	16	99	80	19.143	69	17.616	53	1.527	16	
3	Bochnia	642.624	15.735	22.724	88	1.541	76	7.010	04	—	—	452	78	31.729	46	28.404	98	3.238	76	
4	Bohorodczany	453.000	9.825	12.256	90	368	30	2.916	92	—	—	—	—	15.542	12	14.434	40	1.145	25	
5	Borszczów	501.827	18.779	18.779	—	3.262	87	2.099	06	—	—	—	—	24.140	93	22.048	51	2.092	42	
6	Brody	995.269	16.002	19.202	40	2.298	16	—	—	—	—	198	42	21.698	98	22.196	85	336	03	
7	Brzesko		15.230	23.607	85	1.220	37	4.128	51	—	—	74	12	29.030	85	25.587	02	2.549	67	
8	Brzeżany	588.407	11.184	12.561	65	1.842	02	—	—	—	—	—	—	14.403	67	13.909	72	493	95	
9	Brzozów	288.690	11.155	15.041	70	969	10	4.827	09	—	—	—	—	20.837	98	21.583	26	357	22	
10	Buczacz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 10531/95 i 36738/95
11	Chrzanów	439.000	10.494	20.094	40	200	10	7.822	58	—	—	811	40	28.928	48	26.667	02	996	—	
12	Cieszanów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 26526/95
13	Czortków	461.000	10.251	14.398	12	2.075	32	115	—	—	—	2	80	16.591	24	14.993	91	820	68	
14	Dąbrowa	751.069	9.532	9.601	50	1.405	95	649	87	—	—	141	62	11.798	94	11.168	59	495	—	
15	Dobromil	344.000	9.778	13.264	70	691	06	1.472	07	—	—	—	—	15.427	83	13.915	18	1.511	65	
16	Dolina	525.529	13.851	31.039	80	85	45	1.484	55	—	—	—	—	32.609	80	27.824	35	3.215	45	
17	Drohobycz	603.730	15.958	32.109	31	1.711	72	1.646	69	—	—	—	—	35.467	72	32.760	97	2.706	75	
18	Gorlice	375.970	11.926	20.498	70	933	42	16.484	28	1.946	75	4	50	39.867	65	37.888	24	1.909	44	
19	Gródek	829.245	8.812	10.574	40	1.474	55	129	96	—	—	—	—	12.178	91	10.346	87	1.034	68	
20	Grybów	386.252	7.421	10.545	30	384	76	115	14	—	—	—	—	11.045	20	11.573	89	716	—	
21	Horodenka	599.918	14.460	18.783	00	2.145	10	4.871	89	—	—	—	—	25.799	99	23.203	01	2.671	98	
22	Husiatyn	764.772	13.511	16.288	99	2.143	46	—	—	—	—	963	51	19.395	96	13.163	32	6.231	65	
23	Jarosław	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 26061/95
24	Jasło	683.121	16.903	29.773	60	1.496	97	13.558	77	—	—	—	—	44.829	34	42.596	51	1.104	03	
25	Jaworów	612.352	11.625	11.625	—	1.031	61	913	98	—	—	21	80	13.592	39	13 314	77	735	67	
26	Kałusz	575.914	12.401	22.308	40	900	82	7.391	64	—	—	—	—	30.600	86	28.975	06	1.625	80	
27	Kamionka	744.250	15.056	15.056	—	2.240	74	410	69	—	—	—	—	17.707	43	16.513	68	1.193	75	
28	Kolbuszowa	550.906	10.540	13.450		643	14	890	89	—	—	—	—	14.984	03	14.983	23	173	—	
29	Kołomyja	397.862	15.323	19.662	05	1.519	48	13.072	21	—	—	—	—	34.253	74	32.517	77	1.379	65	
30	Kosów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 24981/95
31	Kraków	349.063	8.907	24.085	20	551	74	11.216	66	—	—	63	80	35.917	40	36.123	69	66	30	
32	Krosno	369.728	12.124	23.663	45	779	40	5.605	17	25	—	1.395	24	31.468	26	30.313	80	3.244	57	
33	Limanowa	480.994	10.554	16.902	90	553	27	2.797	37	—	—	—	—	20.253	54	19.869	53	325	55	
34	Lisko	713.000	11.474	22.948	—	1.098	27	2.700	—	—	—	—	—	26.746	27	26.796	77	80	—	
35	Lwów	1,055.590	16.591	27.978	20	2.603	74	16.222	40	—	—	501	20	47.305	54	39.318	38	3.405	73	
36	Łańcut	1,048.200	22.888	18.498	40	1.575	80	10.294	82	—	—	—	—	30.369	02	28.973	06	1.396	80	
37	Mielec	801.534	11.280	14.287	80	1.805	74	2.975	96	—	—	4	60	19.074	10	11.867	72	7.241	61	
38	Mościska	541.202	11.757	11.769	—	1.660	73	724	39	—	—	239	51	14.393	63	13.139	05	2.640	93	
39	Myślenice	463.100	14.152	15.749	80	488	41	3.176	52	—	—	—	—	19.414	73	18.449	16	770	69	
40	Nadwórna	503.543	13.006	26.183	50	569	52	1.059	34	—	—	14	70	27.827	06	25.813	48	1.911	—	
41	Nisko	512.700	9.935	11.214	30	555	14	660	04	—	—	—	—	12.429	48	8.379	21	3.291	46	
42	Nowytarg	558.500	12.895	19.224	—	345	37	23.205	93	—	—	—	—	42.775	30	42.770	54	177	90	
43	Pilzno	272.894	7.681	8.908	85	875	84	3.238	09	—	—	—	—	13.022	78	12.046	35	976	43	
44	Podhajce	825.629	11.749	14.098	40	2.194	33	16.852	65	—	—	192	48	35.137	86	30 869	25	4.600	35	
45	Przemyśl	—	—	—	—	—	—	—	—	1.800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 9615/95 i 36569/95
46	Przemyślany	739.399	10.734	12.881	10	1.314	40	7.150	45	—	—	—	—	21.355	95	15.097	15	2.891	58	
47	Rawa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 23448/95 i 35619/95
48	Rohatyn	777.050	13.381	17.330	80	2.005	83	5.229	53	—	—	606	51	25.409	67	22.183	73	2.393	58	
49	Ropczyce	—	—	—	—	—	—	—	—	237	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 3260/95 i 34491/95
50	Rudki	630.463	10.215	10.215	—	1.366	89	100	—	—	—	—	—	11.681	89	14.899	46	606	98	
51	Rzeszów	853.900	21.291	21.291		2.076	47	5.913	77	—	—	—	—	28.381	24	27 739	41	641	83	
52	Sambor	510.134	15.028	19.726	50	1.382	14	8.067	94	—	—	—	—	29.176	58	24.549	37	4.627	21	
53	Sanok	500.735	14.671	23.473	60	1.356	64	6.890	45	—	—	7	62	31,728	31	29.560	92	1.972	10	
54	Sącz nowy	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 50323/95
55	Skałat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 23850/95
56	Śniatyn	369.000	11.349	17.879	60	956	21	—	—	—	—	—	—	18.835	81	16.540	23	1.905	09	
57	Sokal	800.300	13.222	13.222	—	2.597	63	8.201	66	—	—	—	—	24.021	29	21.521	93	1.390	—	
58	Stanisławów	426.000	11.825	19.364	90	1.072	35	—	—	—	—	—	—	20.437	25	20.036	02	499	23	
59	Staremiasto	260.289	8.459	10.150	80	432	85	4.550	—	—	—	—	—	15.133	65	10.519	10	639	60	
60	Stryj	941.000	12.568	20.253	30	1.522	09	13.232	72	—	—	—	—	35.008	11	33 582	91	1.115	40	
61	Tarnobrzeg	592.273	10.446	12.970	40	2.217	52	5.793	50	—	—	874	55	21.855	97	19.820	34	2.398	25	
62	Tarnopol	1,076.000	14.372	14.474	20	6.268	10	10.325	59	—	—	—	—	31.067	89	21.407	25	10.216	62	
63	Tarnów	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do L. 19223/95
64	Tłumacz	527.284	14.236	19.947	20	1.397	65	10.232	45	—	—	—	—	31.577	30	28.963	80	2.059	75	
65	Trembowla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 21428/95 i 53439/95
66	Turka	489.788	10.077	20.150	—	403	09	3.107	35	—	—	—	—	23.660	44	23.660	44	—	—	
67	Wadowice	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Urgowano do Lw. 26138/95
68	Wieliczka	714.523	15.015	24.974	25	1.153	38	4.733	09	—	—	—	—	30.860	72	31,920	39	1.681	35	
69	Zaleszczyki	785.646	12.399	14.879	—	2.339	38	—	—	—	—	—	—	17.218	38	15.455	06	2.735	70	
70	Zbaraż	710.554	10.387	10.387	—	1.247	24	2.111	10	—	—	71	30	13.816	64	13.366	72	481	92	
71	Złoczów	1,165.739	22.006	21.771	65	2.039	78	7.430	48	—	—	—	—	31.241	91	29.225	11	2.016	80	
72	Żółkiew	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	do Lw. 51367/94 zwolniono Wydz. pow. od przedłożenia wykazów po koniec r. 1893
73	Żydaczów	479.100	10.168	14.388	90	1.609	75	3.548	79	—	—	8	10	19.555	54	15.097	11	4.356	56	
74	Żywiec	449.483	15.570	23.620	70	1.613	04	3.173	19	—	—	—	—	28.406	93	27.647	63	502	16	
	Razem	36,798.534	771.017	1,095.422	81	85.332	81	305.162	69	4.872	91	14.073	81	1,504.865	03	1,377.350	06	120.585	71	
														1.377.350	06					
														Potrącając od dochodu wydatek				127.514	97	
														Pozostałość wynosi				120.584	71	
														i składa się:						
														1) z nieodrobionych prestacyi				120.585	71	
														2) z niedoborów do pokrycia przez fundusze powiatowe .				6.929	26	
														Razem jak wyżej				127.514	97	

ZAMKNIĘCIE RACHUNKÓW
powiatowego funduszu dróg gminnych za rok 1893.

L. p.	Powiat	Dochody		Wydatki		Pozostałość kasowa z końcem roku		Uwaga
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
1	Biała	12.390	25½	8 537	81	3.852	44½	
2	Bóbrka	25.127	31	22.538	56	2.588	75	
3	Bochnia	20.013	74	16.748	69½	3.265	04½	
4	Bohorodczany	3.334	38	3.334	38	—	—	
5	Borszczów	6.098	59	4.668	99½	1.429	59½	
6	Brody	13.197	85	12.346	23	851	62	
7	Brzesko	18 421	59	17.097	60	1.323	99	
8	Brzeżany	38.339	85½	38.319	09½	20	76	
9	Brzozów	9.137	46½	8.135	—	1.002	46½	
10	Buczacz	—	—	—	—	—	—	zwrócono do uzupełnienia przy LW. 10531/95.
11	Chrzanów	12.369	35	8.466	65	3 902	70	
12	Cieszanów	7.968	75	7.953	87	14	88	
13	Czortków	5.694	73	5 273	37	421	36	
14	Dąbrowa	10.647	90	10.625	33	22	57	
15	Dobromil	9.335	52	8.886	52	449	—	
16	Dolina	11.165	47	9.306	46	1.859	01	
17	Drohobycz	—	—	—	—	—	—	urgens do LW. 8869 i 36570,95.
18	Gorlice	—	—	—	—	—	—	zwrócono do przer. do LW. 12356,95.
19	Gródek	11.814	96	14.432	88	—	—	Niedobór w kwocie 2.617 zł. 92 ct.
20	Grybów	5.299	44½	3.389	32½	1.910	12	
21	Horodenka	8.730	31½	7.395	81	1.334	50½	
22	Husiatyn	13.219	62½	10.987	43	2.232	19½	
23	Jarosław	9.729	52	9.729	52	—	—	
24	Jasło	13.558	77	12.491	98	1.066	79	
25	Jaworów	6.860	12½	5.254	48	1.605	64½	
26	Kałusz	18.915	24½	18 508	24	407	00½	
27	Kamionka str.	13.765	91½	13.763	86	2	05½	
28	Kolbuszowa	5.859	23½	4.447	16	1.412	07½	
29	Kołomyja	24.134	43	24.134	43	—	—	
30	Kosów	3.414	67½	2.533	76½	880	91	
31	Kraków	21.605	23	21.605	23	—	—	
32	Krosno	19.987	90	19.287	90	700	—	
33	Limanowa	9.663	00½	8.953	49	709	51½	
34	Lisko	3.636	04	3.621	71	14	33	
35	Lwów	52.891	79½	43.224	90½	9.666	89	
36	Łańcut	15.136	81½	15.136	81½	—	—	
37	Mielec	16.877	71	15.582	03½	1.295	67½	

L. p.	Powiat	Dochody zł.	Dochody ct.	Wydatki zł.	Wydatki ct.	Pozostałość kasowa z końcem roku zł.	Pozostałość kasowa z końcem roku ct.	Uwaga
38	Mościska	6.448	25	4.800	80	1.647	45	
39	Myślenice	13 138	84½	12 440	41	698	43½	
40	Nadwórna	4.700	50	4.124	53	575	97	
41	Nisko	41.933	60	34.129	16	7.807	44	
42	Nowytarg	4.499	43	3.988	83	510	60	
43	Pilzno	3.702	57½	3.241	69	460	88½	
44	Podhajce	22.819	78½	22.603	90½	215	88	
45	Przemyśl	40.326	20½	40.326	20½	—	—	
46	Przemyślany	16.901	27½	16.510	35	390	92½	
47	Rawa	21.290	08	21.290	08	—	—	
48	Rohatyn	9.092	70	8.794	67	298	03	
49	Ropczyce	—	—	—	—	—	—	zwrócono do przerob do LW. 52705|94. urgens o zwrot do L. W. 3260|95 i 34491|95.
50	Rudki	4.484	89	5 551	01	—	—	Niedobór w kwocie 1.066 zł. 12 ct.
51	Rzeszów	16.169	87	14.864	98	1.304	89	
52	Sambor	23.379	17	23.367	07	12	10	
53	Sanok	21.611	98½	18.221	91	3.390	07½	
54	Sącz nowy	15.864	63½	15.696	01½	168	62	
55	Skałat	56.468	94	56.458	90	10	04	
56	Śniatyn	11.842	29	11.771	55	70	74	
57	Sokal	11.548	12½	11.545	44	2	68½	
58	Stanisławów	11.385	74	10.033	52	1.352	22	
59	Staremiasto	2.696	75½	2.395	11	301	64½	
60	Stryj	8.573	85½	9.010	—	—	—	Niedobór w kwocie 436 zł. 14½.
61	Tarnobrzeg	16.030	27	16 030	27	—	—	
62	Tarnopol	—	—	—	—	—	—	urgens 26 895 LW. 24791
63	Tarnów	—	—	—	—	—	—	„ do LW. 19223|95.
64	Tłumacz	10.698	28	10.232	46	465	82	
65	Trembowla	6.329	39	5.984	15	345	24	
66	Turka	3.793	57	3.762	35	31	22	
67	Wadowice	18.941	95½	18.941	95½	—	—	
68	Wieliczka	26.218	79	26.209	20	9	59	
69	Zaleszczyki	7.406	38	3.920	18	3.486	20	
70	Zbaraż	22.318	02	19.074	42	3.243	60	
71	Złoczów	33.833	83	16.663	72	17.170	11	
72	Żółkiew	10.368	95½	8.252	79	2.116	16½	
73	Żydaczów	20.829	79	14.944	19	5.885	60	
74	Żywiec	6 211	70	6 028	21	183	49	
	Razem	1,030 203	94	937 926	56	96.397	56½	
	Potrącając niedobór z pozycyi 19, 50 i 60 w kwocie					4.120	18½	
	Stan gotówki z końcem r. 1893 w 74 powiatach					92.277	38	

Alegat 7 do sprawozdania z czynności Dep. IV. Wydziału krajowego za rok 1895.

WYKAZ

datków dobrowolnych deklarowanych na budowę dróg krajowych po koniec roku 1894.

L. p.	Przedmiot	Należytość		Razem	Odpisano	Pozostaje	Uiszczenie	Pozostała zaległość			Uwaga
		zaległa	bieżąca					z lat ubiegłych	z roku bieżącego	Razem	
	I. Droga Lwów-Stojanów										
1	Rada pow. w Kamionce str.	9.000 —	— —	9.000 —	— —	9.000 —	1.000 —	8.000 —	— —	— —	
2	Gmina Kamionka str.	4.118 22½	— —	4.118 22½	— —	4.118 22½	250 22½	3.868 —	— —	— —	
	II. Most pod Kurowem										
1	Rada pow. w Nowym Sączu	3.000 —	— —	3.000 —	— —	3.000 —	1.000 —	2.000 —	— —	— —	
	III. Droga Rzeszów-Nadbrzezie										
1	Gmina Zaleszany	38 20	— —	38 20	— —	38 20	38 20	— —	— —	— —	
2	Gmina Charzewice	25 —	— —	25 —	— —	25 —	25 —	— —	— —	— —	W procesie
3	Gmina Sokołów	800 96	— —	800 96	— —	800 96	— —	800 96	— —	100 —	
4	Ks. Hironim Lubomirski	1.078 14	— —	1.078 14	— —	1.078 14	— —	1.078 14	— —	1.078 14	
5	Gmina Charzewice	79 80	— —	79 80	— —	79 80	79 80	— —	— —	— —	
6	Horodyński Bogusław	200 —	— —	200 —	— —	200 —	200 —	— —	— —	— —	
7	Gmina Majdan zbydniowski	13 —	— —	13 —	— —	13 —	13 —	— —	— —	— —	
8	Trojacki Kazimierz	375 —	— —	375 —	— —	375 —	375 —	— —	— —	— —	
9	Trojacki Kazimierz	— —	125 —	125 —	— —	125 —	125 —	— —	— —	— —	
10	Landau Abraham	— —	54 13	54 13	— 54	53 59	53 59	— —	— —	— —	
	IV. Droga Tarnów-Szczucin										
1	Wydział pow. w Dąbrowie	1.500 —	— —	1.500 —	— —	1.500 —	500 —	1.000 —	— —	— —	
	Razem	20.228 32½	179 13	20.407 45½	— 54	20.406 91½	3.659 81½	16.747 10	— —	1.178 14	
	Wydatek do poz. 9.	— —	— —	— —	— —	— —	5 37				
	Czysty dochód						3.654 44½				

stanu funduszów pro praeterito budowy dróg krajowych

Liczba porządkowa	Fundusz pro praeterito budowy drogi	Administruje c. k Starostwo w	z należytości czynnych z końcem roku 1893			
			wykazanych w kwocie		odpisano w kwocie	
			zł.	ct.	zł.	ct.
1	Lwów-Rohatyn	Bóbrce	6.639	28	44	47
2	Tyśmienica-Kołomyja	Kołomyi	834	82	2	35
3	Czortków-Skała	Czortkowie	475	02	—	—
4	Czortków-Monasterzyska	Czortkowie				
5	Czortków-Monasterzyska	Buczaczu	2.277	53	819	51
6	Strussów-Buczacz	Buczaczu				
7	Brzeżany-Tarnopol	Brzeżanach	2.631	88½	—	—
8	Brzeżany-Złoczów	Brzeżanach	38	20½	—	—
9	Brzeżany-Złoczów	Złoczowie	62	09	—	—
10	Sanok-Rzeszów	Sanoku	4.340	51½	—	—
11	Sanok-Przemyśl	Sanoku	7.181	57	—	—
12	powiat Tarnawa-Radoszyce	Sanoku	162	34	—	—
13	„ Tarnopol-Brody	Tarnopolu	10.798	50	—	—
14	„ Grzymałów-Skałat	Tarnopolu	—	—	—	—
	Smykowce	Tarnopolu	33.399	26	—	—
15	„ Strussów-Buczacz	Tarnopolu	15.525	99	15	71
16	Brzeżany-Podwołoczyska	Tarnopolu	21.158	22	3.306	77
17	Jarosław-Bełzec	Jarosławiu	—	—	—	—
18	Drogi obwodowe byłego obwodu	Nowym-Sączu	—	—	—	—
19	Drogi obwodowe byłego obwodu Nowosądeckiego	Limanowy	15	92½	—	—
		Razem	105.541	15	4.188	81

K A Z

i powiatowych z końcem roku 1894 względnie 1893.

Wynikłości z końcem roku 1894											
A k t y w a						Pasywa		Z porównania okazuje się			
Należytości czynne od stron konkurenc.		Zapas kasowy gotówką i efektami		Razem		Należytości bierne od stron konkurenc.		Zwyżka		Niedobór	
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
6.413	32	1.551	90½	7.965	22⅓	6.053	29½	1.911	93	—	—
531	99	236	17	768	16	—	—	768	16	—	—
475	02	190	96½	665	98½	587	91½	78	07	—	—
										—	—
2.377	53	1	13	2.278	66	1.550	67	727	99	—	—
										—	—
1.553	68½	2.358	56½	3.912	25	1.250	28½	2.661	96½	—	—
26	88½	1.532	38½	1.559	27	157	18	1.402	09	—	—
4.320	83½	2.017	72½	6.338	56	922	77½	5.415	78½	—	—
7.150	42	257	87	7.408	29	2.950	69½	4.457	59½	—	—
159	64	205	54	365	18	—	—	365	18	—	—
10.527	80½	235	07½	10.762	88	10.088	29½	674	58½	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
32.816	64	1.198	85	34.015	49	34.120	01	—	—	104	52
16.811	62	1.500	72½	18.312	34⅓	27.337	45½	—	—	9.025	11
16.026	85	7.040	87½	23.067	72½	29.172	76½	—	—	6.105	04
—	—	—	—	—	—	4.420	95	—	—	4.420	95
—	—	127	58½	127	58½	—	—	127	58½	—	—
15	92½	—	—	15	92½	—	—	15	92½	—	—
99.108	16½	18.455	36½	117.563	53	118.612	29	18.606	86	19.655	62
										1.048	76

WYKAZ

zasiłków zezwolonych i asygnowanych ze skarbu państwa na budowę niepaństwowych dróg i mostów.

L. p.	Przedmiot	Długość objektu w klm.	Zezwolone koszta budowy	Zezwolone kredyty do końca r. 1894	Zezwolone kredyty w roku 1895	Uwaga
	I. Budowle wykonywane przez organa rządowe.					
1	Most na Dniestrze w Żurawnie i droga Żurawno-Knihynicze . . .	21.700	100.440	40.000	10.000	Most długości 167 m. ukończony wraz z drogami dojazdowemi
2	Droga Jarosław-Gorzyce	15.314	97.000	89.000	3.738	ukończone, kredyt dodatkowo zezwolony
3	Droga Olszyny-Mełsztyn	4.000	38.100	35.000	1.134	
4	Droga Tryncza-Leżajsk	14.070	83.327	76.000	7 300	
5	Most Biskupice-Żabno (powiat tarnowski) .	0.429	77.340	—	10.000	Licytacya na zabezpieczenie budowy rozpisana
	I. Razem .	55.513	396 207	240.900	32.172	
	II. Subwencye udzielone Wydziałowi rad powiatowych.					
1	Kilka uwag w okręgu fortecy w Przemyślu	39.400	62.684	26.000	10.000	
2	Maydan-Stany-Rozwadów (w pow. Tarnobrzeg, Nisko, Kolbuszowa)	30.589	100.000	20.000	10.000	
3	Rawa-Uhnów (powiat żółkiewski) . .	19.000	9.000	—	5.000	
	II. Razem .	88.989	171.684	46 000	25 000	
	I. Razem .	55.513	396.207	240.900	32.172	
	Ogólna suma . .	144.502	567.891	286.900	57.172	

LW. 21.643/95.

Prześwietne Koło poselskie!

Przedłożony do konstytucyjnego traktowania preliminarz budżetu państwowego na r. 1895, a mianowicie wydatki wstawione w Rozdziale 7. pod tytułem 5. a §. 12. tego preliminarza na budowę dróg i mostów w kraju naszym są powodem, że Wydział krajowy, mając na oku dobro komunikacyi w kraju i jej stały rozwój bez względu na to, czy rzecz dotyczy komunikacyi utrzymywanych kosztem funduszów krajowych, czy funduszu państwa, poczuwa się do obowiązku zwrócenia uwagi Koła Polskiego na ów dział wydatków w tegorocznym preliminarzu budżetu państwa i określić jego znaczenie dla kraju.

W wydatkach zwyczajnych preliminowano na r. 1895 na utrzymanie i konserwacyę dróg rządowych w Galicyi kwotę 975.000 zł., podniesiono zatem wydatek na cel ten w roku zeszłym uchwalony o sumę 5000 zł., a podwyższenie to uzasadnia w zupełności zwiększony koszt utrzymania nowozbudowanych w ciągu kilku ostatnich lat mostów, natomiast w wydatkach nadzwyczajnych na roboty drogowe w Galicyi preliminowano na r. 1895 sumę 118.700 zł. rozpadającą się na 10 poszczególnych pozycyi. Otóż ta to właśnie pozycya jest bezpośrednim powodem przedstawienia niniejszego, w tej pozycyi bowiem zamieszczał w ciągu kilku lat ostatnich c. k. Rząd te wydatki, które, wobec zupełnego prawie zastoju działalności administracyi państwowej na polu rozwoju sieci dróg rządowych w kraju naszym, były jedynym dowodem dbałości państwa o poprawę stosunków komunikacyjnych u nas, zawierały bowiem przeważnie subwencye państwowe na budowy dróg, bądź krajowych i powiatowych bądź gminnych, dla interesów państwowych doniosłe znaczenie mających. Zapatrując się więc w ten sposób na powyższą pozycyę, uważając ją niejako za całkowity i jedyny wyraz polityki c. k. Rządu w dziedzinie podniesienia dróg w naszym kraju, uważa Wydział krajowy za swój obowiązek zwrócić uwagę Prześwietnego Koła Polskiego na doniosłość tej pozycyi preliminarza dla kraju naszego już przedewszystkiem ze stanowiska jego ogólnej polityki komunikacyjnej, a następnie ze stanowiska szczególnych potrzeb kraju naszego w roku właśnie bieżącym.

Przechodząc do spełnienia tego obowiązku, podnieść przedewszystkiem należy, że c. k. Rząd obniżył, preliminując na r. 1895 wydatek nadzwyczajny na budowę dróg i mostów w Galicyi w kwocie 118.700 zł., bardzo znacznie wydatek, jaki w roku zeszłym w pozycyę tę wstawiono. Wystarczy przypomnieć, że na r. 1894 preliminowano w tej pozycyi sumę 282.400 zł., że więc zmniejszono wydatek ten z roku na rok o bardzo poważną kwotę 163.700 zł. To nagłe obniżenie preliminarza w tej

pozycyi występuje tem jaskrawiej, jeśli się weźmie na uwagę cyfry wydatków w ciągu ostatnich lat sześciu w tej rubryce preliminowane. Wykazują one nie mniej gwałtowny i rażący zwrot w kierunku oszczędności na polu popierania budowli drogowych w kraju, dokonany w preliminarzu tegorocznym, nigdy bowiem w całem poprzedniem sześcioleciu wydatek ten nie był tak niski, jak to obecnie c. k. Rząd preliminuje. Budżety poprzednie wykazują następujące kwoty na cel powyższy:

w r.	1890:	228.950 zł.
„ „	1891:	297.940 „
„ „	1892:	255.400 „
„ „	1893:	312.000 „
„ „	1894:	282.400 „
razem		1,376.690 zł.

Jeżeli na podstawie tych cyfr obliczymy przeciętną roczną sumę wydawaną przez państwo na cele budowy dróg i mostów w Galicyi, to przedstawi się ona w cyfrze: 275.338 zł., wydatek zaś, na rok bieżący preliminowany, jest od tej przeciętnej niższym o kwotę: 156.638 zł. w. a.

Tak znaczne zniżenie wydatku państwa na roboty drogowe w kraju naszym, co do powierzchni najrozleglejszym a także co do liczby mieszkańców najpierwszym w szeregu krajów monarchii, w kraju, w którym ze względu na jego położenie geograficzne rozwój należyty dróg i komunikacyi niezmierną ma dla interesów państwa doniosłość, mogłoby znaleść jedynie uzasadnienie albo w absolutnej niemożności skarbu państwa do ponoszenia wydatków na należyte uzupełnienie sieci drogowej, albo w uzasadnionem przekonaniu, że na tem polu nie pozostaje już nic do zrobienia, że sieć ta w kraju naszym żadnego uzupełnienia nie wymaga. Nie potrzeba dowodzić, że wobec pomyślnego stanu finansów państwa, motyw pierwszy w wypadku niniejszym nie mógł decydować, a niemniej i motyw drugi należy wykluczyć wobec tego, że chodzi o komunikacye w kraju, który skutkiem długoletniego zaniedbania, jest pod względem komunikacyi o wiele gorzej położonym, niż którykolwiek z krajów koronnych. Dosyć wspomnieć, że w kraju naszym wedle cyfr urzędowych przypada na 100 □ kilometrów powierzchni, zaledwo 3·677 kilometrów dróg rządowych (eraryalnych), i że stosunek ten w innych krajach jest o wiele korzystniejszy. I tak najwymowniej przedstawia się to w następującem zestawieniu:

1.	Czechy mają na 100 □ *km*	powierzchni	8·262 *km*	dróg	rząd.
2.	Dalmacya ma na 100 □ „	„	8·008 „	„	„
3.	Pobrzeże ma na 100 □ „	„	7·952 „	„	„
4.	Szląsk ma na 100 □ „	„	7·289 „	„	„
5.	Górna Austrya ma na 100 *km* □	„	5·894 „	„	„
6.	Karyntya ma na 100 *km*	„	5·730 „	„	„
7.	Tyrol z Vorarlbergiem mają na 100 □ *km*	powierzchni . . .	5·313 „	„	„
8.	Salzburg ma na 100 □ *km*	powierzchni	5·090 „	„	„
9.	Kraina ma na 100 □ *km*	„	5·009 „	„	„
10.	Bukowina ma nu 100 □ *km*	„	4·115 „	„	„
11.	Morawy mają na 100 □ *km*	„	3·774 „	„	„

Po tych krajach dopiero przychodzi kraj nasz z 3·677 *km* dróg rządowych na 100 □ *km* powierzchni, Styrya z 3·480 *km* i Dolna Austrya z 3·435 *km* na tej samej powierzchni. Niekorzystny ten stosunek ilości dróg rządowych do powierzchni kraju ma jednak inną przyczynę w Galicyi, inną zaś w Dolnej

Austryi i Styryi. W Dolnej Austryi jest on wynikiem po części faktu, iż Reprezentacya tego kraju objęła w chwili wprowadzenia autonomii prawie wszystkie wówczas w tym kraju istniejące drogi „rządowe“ w administracyę kraju, uznając je za drogi krajowe, przez co zmniejszyła się znacznie ilość dróg, dziś w tym kraju jako rządowe wykazywanych, na korzyść ilości dróg krajowych. Po części jest ów stosunek wynikiem tej okoliczności, że wobec świetnego rozwoju sieci dróg autonomicznych w Dolnej Austryi, stała się działalność państwa na polu dalszego powiększania ilości dróg rządowych prawie zbędną, dosyć przytoczyć, iż wedle cyfr po koniec r. 1891 zebranych, było w Dolnej Austryi:

a) dróg krajowych	571·286 *km*
b) dróg powiatowych i konkurencyjnych .	7.282·159 „
c) uporządkowanych dróg gminnych .	3.194·676 „
razem przeto . .	11.048·121 „
a dodawszy do tego	681·068 „
dróg rządowych, otrzymamy	11.729·189 *km*

jako ogólną sumę dróg w tym kraju, co w stosunku do jego powierzchni daje 59·163 *km* na każde 100 □ *km* powierzchni. Styrya znowu dzięki swej przyrodzie z jednej, a rozwojowi dróg powiatowych, z drugiej strony, mogła się także odejść bez dalszego rozwoju sieci dróg rządowych. Nie licząc dróg gminnych, których długości, źródła na których się opieramy nie podają, ma ten kraj z końcem r. 1891 dróg powiatowych: 3.996·856 *km*, co samo daje 17·819 *km* na każde 100 □ *km* powierzchni, a jeśli się uwzględni 780·503 *km* dróg rządowych, to się okaże, że Styrya, nie licząc wcale sieci dróg gminnych, miała w r. 1891 21·299 *km* dróg na każdych 100 □ *km* powierzchni. Wreszcie zaznaczyć trzeba, że tak w Dolnej Austryi, jak zwłaszcza w Styryi, silnie obecnie już rozwinięte sieci koleji żelaznych (w Austryi dolnej z końcem r. 1891 na 1000 □ *km* powierzchni 83·106 *km* i na 100.000 mieszkańców 61·891 *km* kolei, w Styryi na 1000 □ *km* powierzchni 52·792 *km* i na 100.000 mieszkańców 92·306 *km* kolei) zastępują w znacznej mierze gościńce rządowe. Inaczej zupełnie mają się rzeczy w kraju naszym. Sieć dróg rządowych, jakkolwiek bardzo niedostateczna, jak to powyżej przytoczone cyfry wykazują w porównaniu z innymi krajami monarchii, uznać trzeba tembardziej za niedostateczną, jeśli się weźmie na wzgląd stosunki komunikacyjne, specyalnie w kraju naszym istniejące. Wymownie o tem przekonuje fakt, iż od roku 1875, a więc w ciągu lat 20, nie powiększono sieci dróg rządowych wcale: gdy bowiem w wspomnianym roku liczyły drogi rządowe (eraryalne), budowane ze względu na potrzeby ekonomiczne i komunikacyjne kraju, 2.890·653 *km* długości, to z końcem roku 1891 wykazuje zestawienie c. k. Centralnej Komisyi statystycznej długość ich w sumie 2.886·570 *km* a zauważyć trzeba, że w ciągu ostatnich trzech lat nie przybyła ani jedna linia komunikacyjna rządowa w kraju naszym, w czasie tym bowiem c. k. Rząd ograniczył działalność swą na konserwacyę istniejących dróg rządowych w kraju z jednej strony, z drugiej zaś popierał, jak to już wspomniano, budowę dróg, mających dlań doniosłość, subwencyami ze skarbu państwa udzielanemi bądź krajowi, bądź powiatom a nawet gminom. Działalność ta, jakkolwiek bardzo cenna dla kraju, jak to poniżej, mówiąc o jej rezultacie wykażemy, będąca jednak w przeważnej mierze wynikiem względów i przyczyn odrębnych, przypadkowo tylko godzących się z wymogami racyonalnej polityki komunikacyjnej, nie mogła uczynić zadość długo zaniedbanym potrzebom komunikacyjnym kraju, w którym z końcem r. 1891 ogólna

suma długości wszelkich kategoryi dróg (wliczając i drogi erarvalne) przedstawiała się w cyfrze 13.062·626 *km* tak, że na każde 100 □ *km* powierzchni kraju przypadało wedle tego obliczenia zaledwo 16·640 *km* dróg wszelkich kategoryi. Porównanie tych cyfr z wykazanemi powyżej dla Dolnej Austryi, gdzie suma dróg 11.729·189 *km* wynosi i gdzie na każde 100 □ *km* powierzchni 59·163 *km* dróg przypada, a której powierzchnia mało co przewyższa jedną czwartą część kraju naszego, której ludność, wliczając ludność stolicy państwa prawie jedną trzecią część ludności Galicyi przedstawia — daje jaskrawy obraz upośledzenia naszego kraju pod względem ilości dróg, a nadmienić należy, że przykład ten nie jest specyalnie i wyjątkowo dla kraju naszego niekorzystnym, zestawienie bowiem stosunków drogowych Galicyi ze stosunkami innych krajów monarchii daje równie przekonywujący dowód, jak dalece kraj nasz pod tym względem w tyle poza nimi pozostał. Przekonuje o tem następujące zestawienie, oparte na urzędowych datach c. k. Centralnej Komisyi statystycznej:

	ma dróg w ogóle	na 100 □ *km*
1. Górna Austrya . .	8.431·680 *km*	70·360 *km*
2. Szlązk	3.599·955 „	69·955 „
3. Pobrzeże	4.986·367 „	62·576 „
4. Dolna Austrya . .	11.729·189 „	59·163 „
5. Kraina	5.505·550 „	55·299 „
6. Czechy	27.045·782 „	52·060 „
7. Morawa	10.317 829 „	46·430 „
8. Bukowina . . .	3.986·226 „	38·178 „
9. Dalmacya . . .	2.809·951 „	21·894 „
10. Styrya	4.777·359 „	21·299 „
11. Salzburg	1.254·053 „	17·534 „
12. Galicya	13.062·626 „	16·640 „
13. Karyntya	1.597·765 „	15·471 „
14. Tyrol z Vorarlbergiem .	4.493·359 „	15·342 „

Kraj nasz więc zajmuje znowu 12-te dopiero, bliskie szarego końca, miejsce w tem zestawieniu krajów monarchii, a tu zwrócić należy uwagę, że dwa kraje, które w tem zestawieniu umieszczono po Galicyi, są krajami górskimi, w których z natury samej duże przestrzenie powierzchni, zajęte górami, nie są dla dróg przystępne i dróg nie potrzebują, są to bowiem przestrzenie niezamieszkałe, tudzież, że co do Karyntyi brak dat dotyczących dróg gminnych, po których uwzględnieniu prawdopodobnie, kraj ten zająłby wyższe w owem zestawieniu miejsce aniżeli Galicya. Powyżej, mówiąc o stosunkach komunikacyjnych w Austryi Dolnej i Styryi istniejących, wspomnieliśmy o rozwoju w tych krajach sieci kolei żelaznych i przytoczyliśmy dotyczące cyfry według stanu rzeczy z końcem roku 1891 skonstatowanego; nie będzie więc może zbytecznem, jeżeli podniesiemy, że i na tem także polu, mimo dokonanych w ciągu ostatnich piętnastu lat budowy linii kolejowych, kraj nasz pozostaje w tyle poza innymi krajami koronnymi i że istniejąca obecnie tamże linia kolei żelaznych nieuzupełnia tych luk i braków w sieci dróg kraju naszego, o których powyżej przytoczone cyfry świadczą. Wedle dat z r. 1891 wynosiła łączna długość kolei żelaznych w kraju naszym 2.704·379 *km*, co czyni na 1000 □ *km* 34 452 *km* a na 100.000 mieszk. 40·927 *km*, daleko nam więc do owych 83·106 *km* przypadających w Austryi dolnej na 1000 □ *km* i 61·891 *km* które tam na 100.000 mieszkańców przypadają. Obecnie po wybudowaniu kolei Stanisławów-Woronianka wynosi łączna długość linii kolejowych galicyjskich 2.795·089 *km*, na 1000 □ *km* przypada zatem dziś w kraju naszym zaledwie 35·607 *km*, a na

100.000 mieszkańców 42·299 *km*. A więc na 100 □ *km* powierzchni przypada w kraju naszym wedle cyfr urzędowych 16·640 *km* dróg i 3·560 *km* koleji, razem zaledwo 20 *km* środków komunikacyi, co najlepiej dowodzi, że nawet znaczny w ostatnich czasach rozwój sieci kolejowej nie może uzupełnić w ogólnej sieci komunikacyjnej kraju naszego braków istniejących wskutek poprzedniego zaniedbania i że sieć kolejowa w Galicyi nie spełnia jeszcze zadania uzupełnienia sieci dróg i komunikacyi w tej mierze, jak w Austryi dolnej, Styryi i innych krajach monarchii.

Cyfry powyżej przytoczone na względzie mające cały kraj i będące wyrazem ogólnego stanu komunikacyi, mogłyby się spotkać z zarzutem, że są zbyt ogólne a więc, że się nie liczą z właściwościami poszczególnych okolic i że w skutek tego nie mogą być podstawą do właściwych wniosków w sprawie konieczności wydatniejszego działania administracyi państwowej na polu rozwoju sieci dróg rządowych w kraju naszym. By ten zarzut uprzedzić pozwala sobie Wydział krajowy zwrócić uwagę na fakt, iż cała północna część powierzchni kraju naszego pozbawiona jest dróg rządowych prawie zupełnie. Rzut oka na mapę przekonuje, że na całej przestrzeni na północ od linii kolei Karola-Ludwika położonej znajdujemy jedynie następujące gościńce rządowe: 1. Kraków-Michałowice (długości 8·175 klm. zbudowany jeszcze za czasów Rzeczypospolitej Krakowskiej), 2. Bochnia-Świniarów (długości 15·400 klm.), 3. Lwów-Bełzec (długości 84·456 klm.) i 4. Złoczów-Brody (długości 45·500 klm.), łącznie zatem cała ta przestrzeń, dla braku kamienia, w niekorzystnych z natury warunkach położona, ma ledwo 153·531 klm. gościńców rządowych, mimo, że, właśnie w skutek wspomnianej okoliczności, utrudniającej czynnikom miejscowym budowę dróg bitych, byłaby ta przestrzeń kraju właśnie najodpowiedniejszem polem do rozwinięcia działalności państwa, zwłaszcza, że przestrzeń ta, jako terytoryum graniczne, w interesie ściśle państwowym dróg bitych najwięcej wymaga. Wobec tego stanu rzeczy, jaki obecnie ma miejsce, mamy w kraju naszym 12 powiatów (z tych jedenaście nadgranicznych) w których nie ma ani kawałka gościńca rządowego. Powiaty te są: Borszczów, Chrzanów, Cieszanów, Dąbrowa, Kamionka, Kolbuszowa, Mielec, Nisko, Skałat, Sokal, Tarnobrzeg i Zbaraż Powierzchnia ich: 11.780·956 □klm. daje przestrzeń tylko o 200 □klm. mniejszą niż górna Austrya, a ludność: 930.285 mieszkańców przewyższa ludność wspomnianego kraju koronnego o 146.454. Pięć z tych powiatów: Dąbrowa, Kolbuszowa, Mielec, Nisko i Tarnobrzeg, tworzy jednolitą zwartą grupę o powierzchni 4.347·354 □klm. i o ludności 333.967 mieszkańców, (większej zatem niż Gorycya i Gradyska razem, a o nie wiele mniejszej niż Istrya), a mimo wytężonej działalności kraju i Reprezentacyi powiatowych tych powiatów na polu podniesienia komunikacyi, popieranej nadto w ostatnich latach przez skarb państwa, ma ta grupa, uważana jako całość, dróg krajowych: 169 klm., to jest na 100 □klm. powierzchni 3·887 klm., dróg powiatowych i dojazdów kolejowych: 210 klm, to jest na 100 □klm. — 4·830 klm.; wreszcie dróg gminnych uporządkowanych: 148 klm. to jest 3·404 klm. na 100 □klm. powierzchni. Jeśli ogólną liczbę dróg uporządkowanych wszelkich powyżej wyszczególnionych kategoryi dającą: 527 klm. rozważymy w stosunku do powierzchni, jaką zajmują te powiaty, to otrzymamy wynik niepomyślny w porównaniu z stosunkiem powyżej dla całego kraju oznaczonym, na 100 □klm. bowiem powierzchni przypadnie nam nie 16·640

klm., jak wynika z obliczenia dla całego kraju, ale zaledwo 12·122 klm. Także uwzględnienie linii kolejowej przecinającej 2 powiaty do grupy tej należące (powiat Tarnobrzeski z 55·500 klm. i powiat Mielecki z 36 klm. kolei) nie wpłynie tak dalece dodatnio na obraz powyżej przedstawiony wypadnie bowiem na 100 klm. zaledwo 2·104 klm. kolei żelaznej. Jeśli stan komunikacyi badać będziemy w każdym z tych powiatów oddzielnie, to otrzymamy następujące cyfry, dające obraz tych stosunków możliwie najdokładniejszy:

Powiat	ogólna ilość dróg:	na 100□klm.
Dąbrowa	144 klm.	22·024 klm.
Mielec	113 „	12·609 „ i 4.017 klm. kolei żel.
Nisko	118 „	12·133 klm.
Tarnobrzeg	91 „	9·439 „ i 5·946 klm. kolei żel.
Kolbuszowa	59 „	6·811 klm.

a porównując ilość dróg z ilością mieszkańców dojdziemy do cyfr następujących:

Pow. Dąbrowa na 1.000 mieszkańców przypada 2·266 klm. dróg
„ Nisko „ „ „ „ 1·957 „ „
„ Mielec „ „ „ „ 1·584 „ „ i 0·504 klm. kolei
„ Tarnobrzeg „ „ „ 1·336 klm. dróg i 0·851 klm. kolei
„ Kolbuszowa „ „ „ 0·833 klm. dróg

Jeszcze smutniej przedstawiają się stosunki komunikacyjne w grupie zwartej, którą na północnym wschodzie kraju naszego tworzą 2 powiaty graniczne: Sokalski i Kamionecki, zajmujące powierzchnię 2.856·066 □klm. z ludnością 187.076 liczącą. Wszelkie uporządkowane drogi w obu tych powiatach wynosiły z końcem r. 1892 — 102 klm. (a w tem 63 klm. dróg krajowych zbudowanych wielkim nakładem kraju), przypada więc w tej grupie na każde 100 □klm. powierzchni zaledwo 3·571 klm. a na 1.000 mieszkańców 0·545 klm. dróg. Jeśli zważymy, że w powiecie kamioneckim nie ma prawie kolei żelaznej, linia bowiem kolei Lwów-Podwołoczyska przecina na przestrzeni zaledwo 2 klm. sam południowy skrawek tego powiatu, to cyfry powyższe nabiorą dopiero właściwego znaczenia. W obu powiatach razem wziętych długość linii kolejowej wynosi 31 klm. na 100 □klm. przypada zatem w tej grupie 1·085 klm. a na 1.000 mieszkańców 0·167 klm. kolei. Badając każdy z tych powiatów oddzielnie, przekonamy się, że dzięki wybudowaniu w powiecie Kamioneckim dwóch linii dróg krajowych: Krasne-Busk i Lwów-Stojanów, stosunki tego powiatu, o których jeszcze poniżej będzie mowa, są korzystniejsze, niż stosunki sąsiedniego powiatu Sokalskiego, w Kamioneckim bowiem powiecie przypada na 100 □klm. powierzchni 4·929 klm. a na 1.000 mieszkańców 0·783 klm. dróg, gdy w powiecie Sokalskim na takąż powierzchnię zaledwo 2·022 klm. i na tyleż mieszkańców 0·299 klm. dróg znajdujemy. Powiaty: Skałacki i Zbaraski, tworzą wreszcie trzecią grupę powiatów pozbawionych zupełnie dróg rządowych. Powierzchnia tych powiatów 1.642·679 □klm. a ludność 150.769 mieszkańców, miała z końcem r. 1892 dróg krajowych 52 klm., dróg zaś gminnych uporządkowanych 87 klm. i 32 kilometrów kolei żelaznej; na 100 □klm. powierzchni wypada w tej grupie dróg wszelkich kategoryi: 9·070 klm., kolei: 1·948 klm. a na 1.000 mieszkańców dróg: 0·988 klm., kolei zaś: 0·212 klm. Stosunek ten ogólny jest dla powiatu Zbaraskiego korzystniejszym, niż stosunek, jaki wypadnie po zestawieniu znajdujących się w tym właśnie powiecie dróg z jego powierzchnią:

gdzie na 100 □klm. powierzchni przypada tylko 3·880 klm. dróg i 2·587 klm. kolei żelaznych, a na 1.000 mieszkańców 0·449 klm. dróg i 0·299 klm. kolei, gdy powiat Skałacki ma na 100□ klm. powierzchni 13·707 klm. dróg i 1·389 klm. kolei, a na 1.000 mieszkańców 1·415 klm. dróg i 0·142 klm. kolei.

Trzy pozostałe z owej liczby 12 powiatów galicyjskich, w których niema wcale dróg rządowych, nie położone obok siebie lecz oddzielone znaczną przestrzenią kraju, nie nadają się do zestawienia w jedną grupę, zbyt bowiem wybitne zachodzą w ich położeniu różnice, by je można jednolicie traktować. Jeden z nich, o charakterze wybitnie podolskim, wyłącznie rolniczy, u południowo-wschodniego krańca kraju położony, powiat Borszczowski, w innych znajduje się warunkach aniżeli powiat wręcz odmienny, przeważnie produkcyi górniczej i przemysłowi oddany, licznemi stosunkowo kolejami przerżnięty, a na krańcu zachodnim położony, powiat Chrzanowski, lub też niżeli, piaszczysty i lesisty, powiat Cieszanowski. To też każdego z tych powiatów stosunki komunikacyjne osobnego wymagają przedstawienia.

Powiat Borszczowski z powierzchnią: 1.024·805 □klm. i ludnością 106.755 głów liczącą, nie mający dotąd żadnej kolei, ma sieć drogową złożoną dotąd z 125 klm. drogi krajowej, 50 klm. dróg powiatowych i 26 klm. uporządkowanych dróg gminnych, łącznie zatem drogi te przedstawiają 211 klm. Na 100 □klm. powierzchni przypada więc 19·613 klm. na 1.000 mieszkańców zaś 1·182 klm. Powiat Cieszanowski, którego powierzchnia 1.888·891 □klm. a ludność 73.837 głów liczy, ma dróg krajowych: 51 klm., dróg powiatowych i dojazdów kolejowych 19 klm. dróg zaś gminnych uporządkowanych 9 klm. i kolei żelaznych 41 klm., na 100 □klm. powierzchni przypada więc wszelkich dróg: 6·644 klm., kolei 3·448 klm. a na 1.000 mieszkańców 1·069 klm. dróg i 0·555 klm. kolei. W powiecie Chrzanowskim lepsze o wiele panują stosunki, na powierzchni bowiem 721·161 □klm. znajdujemy w nim 30 klm. drogi krajowej, 107 klm. dróg powiatowych, 103 klm. dróg gminnych i 91 klm. dróg żelaznych, łączna więc długość dróg uporządkowanych wynosi 240 klm., na 100 □klm. powierzchni wypada więc 33·279 klm. dróg i 12·618 klm. drogi żelaznej a na 1.000 mieszkańców 3·081 klm. dróg i 1·168 klm. kolei.

Z 12 powiatów zatem, o których powyżej mowa zaledwo trzy powiaty mają swe sieci drogowe tak rozwinięte, że stosunek między powierzchnią powiatów a ilością dróg przewyższa ów niekorzystny stosunek dla całego kraju obliczony a znajdujący wyraz w cyfrze 16·640 klm. na 100 □klm. Są to powiaty: Chrzanowski; (33·279 klm. na 100 □klm. powierzchni) Dąbrowski (22·024 klm. na 100 □klm. powierzchni) i Borszczowski (19·613 klm. na 100 □klm. powierzchni), W dziesięciu pozostałych powiatach pozbawionych zupełnie dróg rządowych stosunek ten jest gorszym od cyfry przeciętnej dla całego kraju obliczonej, gdy bowiem wśród tych powiatów najpierwsze miejsce zajmuje powiat Skałacki (13·707 klm. na 100 □klm. powierzchni), to po nim następują powiaty: Mielecki (12·609 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni), Niski (12·133 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni), Tarnobrzeski (9·439 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni), Kolbuszowski (6·811 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni), Cieszanowski (6·644 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni), Kamionecki (4·929 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni), Zbaraski (3·880 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni), i wreszcie Sokalski (2·022 klm. dróg na 100 □klm. powierzchni).

Niestety powiatów w kraju naszym, w których mimo, że mają drogi rządowe, stosunki komunikacyjne nie są lepsze, jest więcej. Oto ich szereg:

Powiat na 100□ klm. powierzchnia a na 1000 mieszkańców

1. Dolina	4·083	klm.	1·121	klm.	dróg	uporządkowanych
2. Brody	4·851	„	0·650	„	„	„
3. Rawa	4·924	„	0·725	„	„	„
4. Dobromil	5·673	„	0·829	„	„	„
5. Jaworów	5·775	„	0·796	„	„	„
6. Rudki	6·196	„	1·112	„	„	„
7. Podhajce	6·226	„	0·832	„	„	„
8. Żółkiew	7·390	„	1·099	„	„	„
9. Bohorodczany	7·394	„	1·163	„	„	„
10. Stryj	8·505	„	1·820	„	„	„
11. Mościska	8·753	„	0·937	„	„	„
12. Brzeżany	9·123	„	1·220	„	„	„
13. Kałusz	9·299	„	1·412	„	„	„
14. Husiatyn	9·666	„	0·973	„	„	„

Przypominając, że rozwój sieci kolejowych w tych powiatach nie jest też tak dalece posuniętym, by czynił zbędnem uzupełnienie sieci komunikacyjnej w tych okolicach, pozwalamy sobie przytoczyć cyfry dotyczące tego działu komunikacyi, illustrujące łącznie z powyżej przytoczonemi datami właściwy stan komunikacyi wyliczonych powiatów. Cyfry te są:

	na 100 klm. powierzchni		a na 1000 mieszkańców		
1. Dolina	1·961	klm.	0·538	klm.	kolei;
2. Brody	1·427	„	0·191	„	„
3. Rawa	6·566	„	0·967	„	„
4. Dobromil	3·225	„	0·471	„	„
5. Jaworów	—	„	—	„	„
6. Rudki	1·112	„	0·112	„	„
7. Podhajce	—	„	—	„	„
8. Żółkiew	2·161	„	0·321	„	„
9. Bohorodczany	—	„	—	„	„
10. Stryj	6·171	„	1·252	„	„
11. Mościska	4·180	„	0·444	„	„
12. Brzeżany	—	„	—	„	„
13. Kałusz	2·198	„	0·359	„	„
14. Husiatyn	3·551	„	0·973	„	„

A więc prócz powyżej wykazanych powiatów dziewięciu, w których stosunek dróg do powierzchni był niższym, niż stosunek ten dla całego kraju ustanowiony, mamy jeszcze czternaście powiatów, w których liczba dróg na 100□ klm. powierzchni nie dochodzi do 10 klm. w których więc stosunki komunikacyjne w jeszcze niepomyślniejszym znajdują się stanie. Razem omówiliśmy powyżej stosunki panujące w 26 powiatach, a więc co do liczby powiatów w więcej niż w jednej trzeciej części kraju całego. Trzy tylko z tych powiatów jak wykazano mają ilość dróg przewyższającą cyfrę przeciętną obliczoną dla całego kraju, to jest mają dróg więcej niż 16·640 klm. na 100□ klm., reszta to jest 23 powiaty mają mniejszą ilość dróg, a 20 z tych powiatów nie ma nawet takiej ilości dróg uporządkowanych, by 10 klm. na 100□ klm. powierzchni przypadało. Powierzchnia tych 20 powiatów daje 23.840·991□ klm. a ludność liczy 1,613.900 głów, jest to więc powierzchnia większa niż Morawy (22.222□ klm.) a jak nadmieniono stanowiąca prawie trzecią część powierzchni całego kraju, ludność zaś na niej zamieszkała wynosi więcej niż czwartą część całego zaludnienia Galicyi i pozbawioną jest dostatecznych środków komunikacyi.

Cyfry powyższe, przedstawiające wymownie położenie tak znacznej części kraju pod względem komunikacyjnym, dowodzą z jednej strony, iż twierdzenie, jakoby sieć dróg rządowych nie potrzebowała już w kraju naszym uzupełnienia i rozwoju, byłoby co najmniej nieuzasadnionem, z drugiej zaś strony stwierdzają, jeżli się weźmie na uwagę ogrom zadania, jakie jeszcze pozostaje do spełnienia na polu doprowadzenia środków komunikacyi do takiego stanu, jakiego wymaga ekonomiczny interes kraju, że zadaniu uzupełnienia sieci drogowej w kraju tak długo pod tym względem zaniedbanym, nie są w stanie sprostać wyłącznie czynniki autonomiczne jak: kraj, powiaty i gminy, mimo nawet wysiłków, jakich na tem polu dają ciągłe dowody, jeśli działalności ich nie poprze wydatniej i skuteczniej czynnik, nie mniej od nich w rozwoju komunikacyi ze stanowiska ogólnego dobra interesowany, to jest, Państwo.

Działalność wspomnianych czynników w erze autonomicznej illustrują dosadnie następujące cyfry rozwoju sieci dróg krajowych, powiatowych, dojazdów kolejowych a wreszcie uporządkowanych dróg gminnych. W roku 1868 objął kraj od Rządu, w myśl protokołu odbiorczego. 158 mil i 3377 sążni dróg krajowych czyli 1199·862 klm. Równocześnie okazało się, iż droga krajowa Halicz Siwka jest zupełnie dla interesów komunikacyi zbędną. Wysoki Sejm zatem uchwalił jeszcze w ciągu sesyi r. 1868 zaniechanie tej drogi. odpadła więc wskutek tego przestrzeń 18.571 klm. z sieci dróg krajowych. Nadto okazało się, że stan dróg objętych nie odpowiadał wszędzie wymogom techniki i bezpieczeństwa komunikacyi, tak, że koniecznością było przebudować z gruntu 290 klm. bieżących z objętej od Rządu sieci dróg krajowych. Właściwie więc objął kraj: 1.199·862 klm. mniej: 18·571 klm. i mniej 290 klm. a więc objął właściwie tylko 891·291 klm. dróg i to w stanie tak wadliwym i co do budowy samej i co do utrzymania, że i na tej przestrzeni potrzeba było przeprowadzić cały szereg rekonstrukcyi mniejszych lub większych i wzmacniać pokład kamienny na całej jej długości. Roboty te nie powstrzymały jednak rozwoju sieci dróg krajowych. W uznaniu wielkiej doniosłości sprawy stworzenia w kraju jak najrychlej głównych przynajmniej arteryi komunikacyjnych w celu umożliwienia ludności dźwignięcia się ekonomicznego po zastoju, nie szczędził Sejm ofiar na budowę dróg krajowych tak, że sieć tych dróg po chwilę obecną wzrosła więcej niż w dwójnasób, obecnie bowiem liczy 1829 klm., co w porównaniu z ilością kilometrów objętych w r. 1868 daje jako wzrost cyfrę 937·709 klm. Wzrost ten wyrażony w procencie cyfry pierwotnej równa się 105·207% tejże pierwotnie objętej cyfry. Jeszcze pomyślniej przedstawiają się cyfry rozwoju sieci dróg powiatowych. Łączna długość wybudowanych dróg tej kategoryi wynosiła w r. 1868 tylko 584·246 kilometrów, obecnie z końcem roku 1894 wynosi długość dróg powiatowych wraz z dojazdami kolejowemi 2223 klm., wzrost więc przedstawia cyfrę 1638·754 klm., co stanowi 280·490% pierwotnie objętej sieci. Jeśli zważymy nadto, że w czasie ery autonomicznej uporządkowano przy pomocy subwencyi krajowych po koniec roku 1894 około 1450 klm. dróg gminnych i że sieć dróg gminnych n i e s u b w e n c y o n o w a n y c h a staraniem Wydziałów powiatowych i pod ich dozorem rekonstruowanych wynosiła z końcem r. 1892 (późniejszych dat z r. 1893 i 1894 Wydział krajowy jeszcze nie posiada) 2450·866 klm., to uzyskamy obraz działalności czynników autonomicznych na polu rozwoju i uporządkowania sieci komunikacyjnej w kraju, działalności, której wynikiem jest przysporzenie:

a) dróg krajowych o . . . . . 937·709 klm.
b dróg powiatowych o . . . . . 1638·754 klm.
c) dróg gminnych subwencyowanych o . 1450·000 klm.
d) dróg gminnych uporządkowanych . . 2450·866 klm.

Razem . . . 6477.329 klm.

dróg uporządkowanych, w której to cyfrze nie jest jeszcze objętą, jak powyżej zaznaczono, działalność dwuletnia Reprezentacyi powiatowych na polu uporządkowania dróg gminnych przez kraj niesubwencyowanych. Zbyteczna prawie dodawać na tem miejscu, jakich ofiar osiągnięcie tego rezultatu wymagało ze strony skarbu krajowego, ofiary te bowiem dobrze są znane prześwietnemu Kołu polskiemu, będącemu zawsze w ścisłej łączności z Sejmem krajowym. Dosyć nadmienić, że rubryka budżetu krajowego, obejmująca wydatki na drogi, była od początku ery autonomicznej stałym wyrazem ciągłej pieczołowitości Sejmu o tę gałęź administracyi kraju i nieustannej na ten cel ofiarności. Miarą wzrostu trwałego tej ofiarności można uznać cyfrę oznaczającą wzrost wydatków krajowych na drogi od r. 1866 do r. 1895. Całość w roku 1866 na drogi preliminowanego wydatku zamykała się w sumie 60.000 zł.; wydatek na ten cel preliminowany na r. 1895 wynosi 1,053.397 zł. w ciągu zatem ery autonomicznej wzrósł wydatek roczny kraju na drogi o sumę blisko miliona, bo o 993.397 zł., co daje wzrost wyrażony w procencie od sumy preliminowanej w r. 1866 o 1.655·661 zł. %. Suma wydatków poniesionych przez kraj na drogi i ich utrzymanie w czasokresie od r. 1866 po r. 1895 wynosi 23,752.556 zł., z tego wydano: na budowę dróg krajowych 5,684.242 zł., na utrzymanie i rekonstrukcye dróg krajowych, 10,739.022 zł. na zasiłki dla dróg powiatowych i gminnych 3,787.825 zł., na budowę i utrzymanie dojazdów kolejowych 195.000 zł. Nadto na dotacyę pożyczkowego funduszu dla budowy dróg powiatowych i gminnych w kwocie 300.000 zł. wypłacono dotąd 270.000 zł. Wydatki poniesione w tym czasie przez Reprezentacye powiatowe jakoteż przez gminy i obszary dworskie na cele drogowe nie dają się zestawić równie jasno i szczegółowo, brak bowiem dotąd statystycznego zestawienia dat odnośnych. Tu więc jedyną miarę działalności niższych czynników autonomicznych na tem polu mogą stanowić powyżej podane cyfry przyrostu dróg powiatowych, dalej dróg gminnych subwencyonowanych i dróg gminnych uporządkowanych za staraniem Wydziałów powiatowych bez pomocy i subwencyi kraju. A cyfry te świadczą wymownie o tej działalności, skoro wykazują od r. 1868 po koniec roku 1894 przybytek 5,539·620 klm. dróg uporządkowanych, mimo że, jak już wspomniano brak w tej cyfrze wyników działalności Reprezentacyi powiatowych około uporządkowania dróg gminnych w ciągu ostatnich dwu lat.

Takie są wyniki ofiarności i działania kraju i powiatów łącznie z gminami i obszarami dworskiemi w ciągu ery autonomicznej. Wyniki to, bezwzględnie rzecz biorąc, chlubne i pomyślne i śmiało możemy powiedzieć, że zapewne żaden z krajów koronnych nie wyprzedził nas w działalności na tem polu, a jeśli się weźmie na wzgląd ogólne położenie kraju w chwili rozpoczęcia tej działalności, jeśli się zważy rozliczność zadań, jakie wskutek długoletniego zastoju w administracyi i gospodarstwie kraju, przypadły tym czynnikom do spełnienia, to zaiste powiedzieć trzeba, że ofiary poniesione w tym czasokresie w celu podniesienia komunikacyi przechodziły nawet możność kraju i powiatów. A jednak wobec potrzeb kraju, wobec skreślonego powyżej stanu komunikacyi w tak znacznej części kraju, wobec niepomyślnego wyniku porównania stosunków komunikacyjnych

naszych z stosunkami temi w innych krajach monarchii, wyniki te są niezaprzeczenie zbyt skromne, interesom kraju nie czyniące zadość w pełnej mierze. Mając na uwadze potrzebę silniejszego rozwoju komunikacyi drogowej, potrzebę jak najrychlejszego uzupełnienia owych licznych luk i braków, należy nam z kolei przedstawić także działalność państwa na polu komunikacyjnem w kraju naszym od chwili, w której administracyę dróg w przeważnej części objęły czynniki autonomiczne. Od r. 1868, jak już wspomniano, usunęła się administracya państwa prawie zupełnie od inicyatywy w sprawie uzupełnienia sieci dróg ekonomicznie ważnych. W całym tym okresie czasu nie zbudowano ani jednej nowej drogi rządowej, poprzestając na konserwacyi dróg rządowych poprzednio zbudowanych, dopiero w ostatnim lat dziesiątku, na naleganie sfer wojskowych zwrócił c. k. Centralny Rząd uwagę na powyższą sprawę. Wynikiem tego była akcya c. k. Rządu na polu z jednej strony budowy wprost kosztem skarbu państwa i pod kierunkiem jego organów dróg mających znaczenie pomienione, z drugiej strony subwencyonowania ze skarbu państwa budowy takich dróg, czy to krajowych, powiatowych lub gminnych. Od tej też pory wzrosła pozycya budżetu państwowego, zwana „wydatkami nadzwyczajnemi na budowę dróg w Galicyi“, dość znacznie, gdy bowiem dawniej obejmowała ona rzeczywiście tylko nadzwyczajne wydatki na potrzebę istniejących w Galicyi dróg rządowych, a więc wydatki nie mieszczące się w pojęciu zwykłych kosztów konserwacyi, to od chwili zainaugurowania wspomnianej akcyi Rządu, obejmuje ona prócz tych niezwykłych wydatków na rekonstrukcye i budowy dróg rządowych (budowa mostów na tych drogach, przebudowy poszczególnych przestrzeni itp.), wynoszących przeciętnie połowę całej na wydatki nadzwyczajne prelimowanej sumy, także wydatki na budowę dróg wojskowych lub subwencyonowanie dróg autonomicznych mających pewną doniosłość dla c. i k. administracyi wojskowej. Ztąd stała się ta pozycya budżetu państwa, wobec ograniczenia działalności Rządu w Galicyi jedynie do konserwacyi dróg rządowych już istniejących, właściwie jedynym wyrazem polityki komunikacyjnej c. k. Rządu w kraju naszym a wysokość kredytów w pozycyi tej na wspomniany cel budowy dróg przyznanych, jedyną oznaką inicyatywy w tej polityce. Wydział krajowy w tej chwili nie rozporządza datami, któreby pozwoliły dokładnie i wyczerpująco przedstawić wyniki akcyi c. k. Rządu na podstawie tych kredytów przeprowadzonej, daty jednak na których się poniżej opiera, jakkolwiek mogą w nich być niedokładności, uważa za dostateczne dla wytworzenia ogólnego poglądu na znaczenie całej tej akcyi i jej znaczenia dla komunikacyi w kraju. Wedle tych dat zbudowano kosztem c. k. Rządu, w okresie autonomicznym w kraju naszym około 380 klm. dróg, które obok znaczenia swego dla c. i k. administracyi wojskowej są także przydatne dla ruchu ekonomicznego, są to bowiem przeważnie dawne drogi gminne odpowiednio do celów wojskowych zrekonstruowane. Drogi te w znacznej części omycone, są utrzymywane staraniem c. k. Rządu, lecz nie uznane dotychczas za drogi rządowe, wobec czego do utrzymywania niektórych z nich używane bywają także prestacye, przeznaczone ustawą drogową dla dróg gminnych. Oprócz pokrywania kosztów budowy dróg powyższych, wykonanej prawie w zupełności przez organa rządowe przyczyniał się skarb państwa w okresie autonomicznym subwencyami w różnej bardzo mierze udzielanemi, do budowy 35 dróg bądź krajowych, bądź powiatowych i gminnych, przez władze autonomiczne budowanych. Łączna długość tych dróg wynosi 438 klm. a rozdziela się na 36 powiatów. Przyjmując,

że skarb państwa przyczynił się do budowy tych wszystkich dróg subwencyami wynoszącemi średnio $^1/_4$ część kosztów ich budowy przypadnie dróg wybudowanych przy pomocy subwencyi państwowych, na skarb państwa około 110 klm. Łączna suma dróg zbudowanych w kraju naszym przez państwo, lub środkami przez państwo dostarczonemi, wynosiłaby więc za cały czas ery autonomicznej wedle powyższego rachunku 380 klm. + 110 klm., to jest 490 klm. Wynik to wobec rezultatu działania czynników autonomicznych w tym okresie czasu, streszczonego powyżej w cyfrze nowo zbudowanych lub uporządkowanych 6.477 klm. dróg, wobec dalej niepomyślnego stanu kraju pod względem komunikacyjnym, zdaniem naszem bardzo niedostateczny, a to tem bardziej, że nie brak w czynności tej państwa, stron wysoce ujemnych, o których tu koniecznie choć pokrótce wspomnieć należy. Przedewszystkiem ujemną stronę całej tej akcyi państwa pod względem ogólnej polityki komunikacyjnej stanowi ta okoliczność, iż celem jej nie jest zaspokojenie potrzeb ekonomicznych kraju, lecz zadosyć uczynienie wymogom innym. Potrzeby więc komunikacyjne okolicy, w której Rząd takie drogi buduje, mimochodem tylko — że tak powiemy i przypadkowo — znajdują uwzględnienie. Ztąd dzieje się, że częstokroć drogi ze stanowiska ekonomicznego ważne i doniosłe nie przychodzą do skutku, gdyż nie mogą liczyć na pomoc skarbu państwa, podczas gdy ze względu na zapewnioną subwencyę państwa podejmuje się nieraz budowę dróg, które dla interesów ludności są mniej pożądane i mniej doniosłe dla podniesienia okolicy odnośnej. Drugą taką ujemną stronę powyżej przedstawionej akcyi państwa stanowi nieuregulowanie kwestyi obowiązku utrzymywania dróg powyższych oraz fakt, że przy rozstrzyganiu o obowiązku utrzymywania tych dróg c. k. Rząd różnemi bardzo powoduje się motywami. Drogi zbudowane przez organa rządowe jako też niektóre ważniejsze zbudowane przez organa autonomiczne przy znaczniejszej pomocy ze skarbu państwa, są utrzymywane dotychczas, staraniem c. k. Rządu w sposób powyżej wskazany. Inne utrzymują dotąd czynniki autonomiczne, na których ciąży wskutek tego dotkliwy dla ich funduszów drogowych obowiązek konserwowania dróg dla potrzeb ludności mniej doniosłych, częstokroć nawet obojętnych, a to z widoczną ujmą dla wymogów racyonalnej i ekonomicznym potrzebom odpowiadającej polityki komunikacyjnej. Nadto co do dróg pomienionych, utrzymywanych staraniem c. k. Rządu podnieść należy okoliczność, iż wobec zmienności zapatrywań w odnośnych sferach decydujących — mogłyby być one kiedyś jako drogi wojskowe zaniechane i przekazane do utrzymywania czynnikom autonomicznym, na które spadłby, w takim razie, nowy ciężar znaczny, siły ich przechodzący i tamujący dalszy rozwój innych dróg mogących mieć dla nich bez porównania donioślejsze znaczenie ekonomiczne. Mimo starań ze strony Wydziału krajowego o zmianę powyżej skreślonego stanu rzeczy, ostatnia enuncyacya c. k. Rządu w tej sprawie zawarta w reskrypcie c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 14. listopada 1894 r. l. 21641, będącym odpowiedzią na rezolucyą Sejmu krajowego z dnia 13. maja 1893, nie daje dotąd nadziei całkowitego spełnienia słusznych żądań kraju w tej kwestyi. Wydział krajowy, zamierzając po zebraniu wyczerpujących dat kwestyę tę illustrujących, zwrócić się również i w tym specyalnym przedmiocie do Prześwietnego Koła z obszerniejszem przedstawieniem pomienionej kwestyi, poprzestaje na razie na tem krótkiem tylko zaznaczeniu tej także ujemnej strony akcyi rządowej na polu budowy dróg w naszym kraju.

Wreszcie należy tu jeszcze podnieść, że działalność c. k. rządu na tem polu stopniowo od pewnego czasu coraz ciaśniejsze zakreśla sobie granice. Dowodzi tego omówiony już u wstępu niniejszego pisma fakt nagłego obniżenia w preliminarzu na rok 1895 wydatku nadzwyczajnego na budowę dróg w Galicyi, obniżenia z roku na rok o kwotę: 163.700 zł., a w porównaniu z przeciętną z ostatnich lat 5 o kwotę: 156.638 zł., dowodzi tego zaś jeszcze wymowniej bliższy rozbiór poszczególnych pozycyi tego wydatku w ostatnich kilku latach. Rozbiór taki wykazuje, że: 1) w r. 1890, w którym cały nadzwyczajny wydatek na drogi w Galicyi preliminowano w sumie 228.950 zł., przypadło z tej dotacyi na budowę lub subwencyonowanie dróg strategiczne znaczenie mających (w 6 pozycyach) 138.800 zł., gdy reszta 90.150 zł. przeznaczona była na rekonstrukcyę dróg rządowych lub budowę mostów; 2) w r. 1891 z preliminowanej całej sumy 297.940 zł. przypadła na wydatki pierwszej kategoryi kwota 180.940 zł., na drugą kategoryę kwota 117.000 zł.; 3) w r. 1892 z ogólnej sumy 255.400 zł., przeznaczono na wydatki pierwszej kategoryi (w 15 pozycyach) kwotę 170.400 zł., gdy na drugą przyznanno tylko 85.000 zł.; 4) w r. 1893 z ogólnej sumy wydatków 312.000 zł., przypadło na powyższą kategoryę 113.374 zł., na drugą (rekonstrukcyę dróg rządowych w znaczeniu ścisłem i budowy mostów na tych drogach) 198.626 zł.; 5) w r. 1894 z ogólnej sumy wydatku 282.400 zł. przeznaczono na budowę dróg i ich subwencyonowanie już tylko 88.000 zł.; wreszcie 6) w r. 1895 preliminowano w 6 pozycyach na budowę i subwencyonowanie dróg tylko 48.700 zł., gdyż reszta nadzwyczajnego wydatku w kwocie 70 000 zł., rozdzielona na 4 pozycye, dotyczy budowy mostów na drogach rządowych w ścisłem znaczeniu i rekonstrukcye tychże dróg. Nadto w całym wydatku preliminowanym na r. 1895 z wyjątkiem tylko jednej pozycyi, znajdujemy same pozycye będące wynikiem zobowiązań dawniej już przez c. k. Rząd zaciągniętych, to jest raty dalsze na budowy już dawniej rozpoczęte, a jedynie pierwsza rata subwencyi na budowę drogi gminnej Uhnów-Rawa może wskazywać, że c. k. Rząd nie zamierza poprzestać na budowie dróg dotychczas rozpoczętych, że nie uważa swej akcyi na polu budowy w Galicyi dróg znaczenia państwowego już za zamkniętą.

Mając ocenić scharakteryzowaną i przedstawioną powyżej akcyę c. k. Rządu ze stanowiska komunikacyjnych interesów kraju, nie może Wydział krajowy uznać wyników jej żadną miarą za dostateczne, ani tak znacznego zniżenia wydatków państwa na cele drogowe za usprawiedliwione Zdaniem Wydziału krajowego zadanie administracyi państwa na polu podniesienia komunikacyi w krajach koronnych nie może i nie powinno się ograniczać jedynie do budowy i subwencyonowania budowy dróg mających znaczenie jednostronne i na konserwacyę dróg rządowych już istniejących, lecz winno rozciągać się także na budowę dróg pod względem komunikacyjnym i ekonomicznym ważnych, winno w tej gałęzi administracyi, podobnie jak we wszystkich innych uzupełniać i wspomagać działalność krajów i czynników autonomicznych w tych wszystkich wypadkach, w których środki krajów i wspomnianych czynników nie są w stanie sprostać ogromowi zadania, jakie im przypadło w udziale. Słuszności tej ogólnie przyjętej zasady zdrowej i racyonalnej administracyi zbyteczna prawie dowodzić, boć zbyteczna z jednej strony rozpisywać się obszerniej o znaczeniu należycie rozwiniętej sieci komunikacyjnej dla ekonomicznych interesów kraju, równie jak z drugiej strony zbyteczna wykazywać, że podźwignienie ekonomiczne kraju, rozkwit jego produkcyi i handlu, podniesienie

się dobrobytu w interesie całego państwa leżeć musi, podnosząc zdolność podatkową ludności, wpływając dodatnio na stosunki sanitarne i obronne, zapewniając kolejom państwowym należyty dowóz transportów, a przez to podnosząc ich rentowność, ułatwiając państwu wogóle spełnianie jego zadań administracyjnych, słowem w ostatecznym rezultacie tworząc podwaliny siły i potęgi państwa. A jeśli powyższa zasada jest powszechnie, nietylko w teoryi nauki administracyi, ale i w praktyce wysoko ekonomicznie stojących państw europejskich, jak Francya, Belgia i Prusy przyjętą i za słuszną uznaną, tedy żądanie zastósowania jej w sprawie podniesienia komunikacyi w kraju naszym ma tem więcej słuszności za sobą, że wobec kraju naszego ma administracya państwa obowiązek płynący z tej zasady tem słuszniej i w tem większej mierze do spełnienia, iż niepomyślny i niedostateczny dla ekonomicznych interesów kraju stan jego sieci drogowej, jest wynikiem zaniedbania tej gałęzi administracyi w kraju naszym ze strony państwa w epoce, w której wyłącznie na państwie ciążył obowiązek jej rozwoju i uzupełnienia. Dosyć tu porównać rezultaty dziewięćdziesięciokilkoletniej działalności państwa z podanymi powyżej wynikami pracy, dokonanej w ciągu dwudziestukilku lat przez czynniki autonomiczne. Nie gdzeindziej też jak tylko w tem długoletniem zaniedbaniu komunikacyi kraju naszego ze strony państwowej administracyi, w tej krzywdzie krajowi naszemu wyrządzonej, należy szukać przyczyny niepomyślnego wyniku porównania komunikacyjnej sieci tego kraju z siećmi innych krajów koronnych i źródła owego ogromnego zadania, jakie pozostaje jeszcze do spełnienia, by kraj nasz z tymi innymi krajami zrównać, zadania, które niewątpliwie przechodzi siły kraju samego i czynników autonomicznych. Słuszna więc, by państwo nie tylko już w wykonaniu powyżej omówionej zasady dobrej administracyi, ale także w poczuciu obowiązku naprawienia owej przez długie lata krajowi wyrządzanej krzywdy, wzięło wydatniejszy udział w przeprowadzeniu owego zadania, nieograniczając się li tylko do budowy i subwencyonowania budowy dróg wojskowych, ale bądź to czyniąc zadość obowiązkowi uzupełnienia sieci dróg rządowych komunikacyjnych, od którego to obowiązku państwo dotąd nie zostało zwolnionem, bądź popierając wydatniej akcyę kraju i czynników autonomicznych na polu budowy dróg nowych i przebudowy dróg dotąd nieuporządkowanych. A zadanie to wymaga rzeczywiście tej pomocy państwa. Dosyć wspomnieć, że dotąd przeszło 40.000 *km* dróg gminnych, dziś w stanie „dzikim“ prawie będących, tak, że ich nawet urzędowe publikacye statystyczne za drogi nie uważają, oczekuje uporządkowania i że z tej sieci około 15.000 *km* przedstawia drogi bardzo pod względem komunikacyjnym i ekonomicznym ważne i doniosłe. Wybudowanie tych tylko 15.000 *km* wymagałoby, przyjmując szybkość dzisiejszego postępu robót drogowych, dokonywanych bądź pod zarządem bądź pod nadzorem Wydziału krajowego, lat przeszło sześćdziesięciu, a w rezultacie nawet nie zbliżyłoby kraju naszego pod względem stosunku ilości dróg do powierzchni, do tego stanu jaki znajdujemy dziś w krajach o średnio rozwiniętych sieciach drogowych, jak Morawy (46 *km* na 100 *km*□) lub Czechy (52 *km* na 100 *km*□), kraj nasz bowiem miałby wtedy zaledwo 35·540 *km* dróg na 100 *km*□ powierzchni. By dorównać temu stanowi, jaki dziś mają Czechy, potrzebaby powiększyć sieć dróg, dziś w kraju naszym istniejącą nie o 15.000 ale o 30.000 *km*, w takim razie bowiem osiągniętoby stosu ek, którego wyrazem byłaby liczba 54 *km* dróg na każde 100□ *km* powierzchni kraju.

Cyfry te wskazują wymownie, jaki ogrom zadania na tem polu pozostaje do spełnienia, biorąc bowiem, jako cel w tym zadaniu do osiągnięcia wskazany, stosunki dziś panujące w Czechach, nie stawiamy zbyt wygórowanych żądań, nie dążymy do rzekomo niedosiągnionych ideałów, nie bierzemy za wzór krajów, w których, jak we Francyi lub Belgii, sieci drogowe są tak rozwinięte, że na 100 □ klm. powierzchni przypada więcej niż 120 klm. dróg bitych, lecz zadowalniamy się stosunkami panującemi w kraju, który ponadto, że ma tak rozwiniętą i w ciągłym rozwoju będącą sieć drogową, może używać i używa do celów transportu i komunikacyi o wiele korzystniejszych dróg wodnych, niż kraj nasz i o wiele zupełniejszej niż w kraju naszym sieci dróg żelaznych, (w Czechach na 1000 □ klm. powierzchni prawie 90 klm. kolei, gdy w Galicyi na tę powierzchnię zaledwie około 36 klm. kolei przypada). Osiągnięcie tego, jak powiedziano, skromnie określonego celu wymagałoby, gdyby akcya na polu uzupełnienia sieci drogowej miała być w kraju naszym dalej, jak dotąd, prowadzoną wyłącznie prawie siłami i środkami czynników autonomicznych, lat prawie 120, okresu więc czasu zbyt długiego ze względu na ogólny postęp i rozwój sieci drogowych innych krajów naszej monarchii. Wydział krajowy nie mogąc wśród ciężkich warunków, jakie obecne położenie ekonomiczne stworzyło dla krajów rolniczych, narażać rolnictwa krajowego na skutki tak powolnego postępu, uniemożliwiającego mu rywalizacyę już nie tylko z zagranicą i z krajami korony św. Szczepana ale nawet z innemi krajami tej połowy monarchii; dopatrując się w szybszym rozwoju sieci drogowych jednego z głównych czynników podźwignienia rolnictwa i ułatwienia tej głównej gałęzi produkcyi kraju przetrwania obecnej kryzys; pragnąc dalej zapewnić świeżo wdrożonej akcyi budowy kolei lokalnych trwałe warunki skutecznego działania i rozwoju przez rozwój sieci dróg dowozowych: udaje się do Prześwietnego Koła polskiego w tej tak doniosłej dla kraju naszego sprawie i opierając się na powyżej przytoczonych datach o stanie sieci drogowej w kraju, działalności kraju na tem polu i niedostateczności działania administracyi państwa, uprasza Prześwietne Koło polskie o skłonienie c. k. Rządu do zmiany jego polityki w sprawach komunikacyi w naszym kraju, zapewnienie jego udziału w budowie dróg mających doniosłość dla kraju i państwa, bądź bezpośrednio przez budowę dróg potrzebnych z ramienia Rządu podejmowaną, bądź pośrednio przez popieranie ze skarbu państwa budowy dróg prowadzonych przez czynniki autonomiczne pod nadzorem Wydziału krajowego. Przedstawiając powyższe żądania ma Wydział krajowy pełną nadzieję, że mogą one liczyć na silne i skuteczne poparcie Prześwietnego Koła polskiego, jako sprawa doniosła dla kraju i państwa, a podniesiona w myśl zasad, któremi się oddawna kierował Sejm krajowy, stojący zawsze na tem zasadniczem stanowisku, iż administracya państwowa, mimo przekazania sprawy budowy i utrzymania dróg gminnych, powiatowych i krajowych czynnikom autonomicznym, nie została zwolnioną od obowiązków co do rozwoju komunikacyjnych dróg rządowych na niej ciężących, ani też od obowiązku popierania rozwoju i budowy dróg komunikacyjnych autonomicznych, o ileby to zadanie przechodziło środki czynników autonomicznych. Dowodem tego zapatrywania Sejmu krajowego najlepszym jest przyjęte z powszechnem uznaniem przemówienie ś. p. Mikołaja Zyblikiewicza na posiedzeniu Sejmu z d. 7. października 1869 r. w tej sprawie i uchwalona na

subwencyi ze skarbu państwa na tę drogę, umożliwiłoby Wydziałowi powiatowemu w Kamionce Strumiłowej podjęcie budowy na znaczniejszej przestrzeni a z drugiej strony pobudziłoby też Reprezentacyę powiatu Brodzkiego do energiczniejszego prowadzenia budowy tej drogi w obrębie powiatu Brodzkiego, dając w ten sposób ludności gmin okolicznych okolicy lesistej i w nieurodzajnej glebie położonej możność zarobku.

5. Droga Radziechów - Szczurowice (w powiecie Kamioneckim), długości około 30 klm., mająca przyrzeczoną subwencyę z funduszu krajowego w wysokości 50% ogólnego kosztu budowy, miałaby być w tym roku rozpoczętą i prowadzoną w obrębie terytoryum gminy Radziechów. Przyznanie subwencyi na tę drogę także ze skarbu państwa umożliwiłoby prowadzenie robót na większą skalę a tem samem dałoby możność zarobku ludności tej także okolicy powiatu Kamioneckiego.

6. Droga Brody - Załoźce (w powiecie Brodzkim), na której pozostaje jeszcze w budowie około 11 klm. Droga ta subwencyonowana przez kraj zasiłkiem wynoszącym 50% kosztów budowy, jest obecnie w budowie od gminy Jaśniszcze począwszy ku Założcom, gdzie się wiąże z drogą Tarnopol-Założce. Ważna dla celów państwowych niezaprzeczenie, a równie też ważna ze względów komercyalnych i w ogóle ekonomicznych, może ta budowa drogi jedynie przy pomocy skarbu państwa być jeszcze w roku bieżącym intenzywniej i forsowniej prowadzoną.

7. Droga Płuhów - Podkamień, w pow. Złoczowskim, do budowy zostaje 12 *km*, w powiecie Brodzkim przestrzeń mająca być zbudowaną wynosi 9 *km*. Droga ta niegdyś subwencyonowana z skarbu państwa, przecina w pow. Złoczowskim gminy: Płuchów, Podlipce, Iwaczów, Nuszcze, Kruhów, w powiecie zaś Brodzkim gminy: Łukawiec, Cupiele, Pieniaki, Litowiska i Podkamień, objęte wszystkie prądem emigracyjnym, których położenie zatem ekonomiczne wymaga w dobrze zrozumianym interesie państwa i kraju pomocy, zwłaszcza, że powiaty Złoczowski i Brodzki, będąc już zaangażowane w innych robotach drogowych na budowę tej drogi nie są w stanie odpowiednich funduszów łożyć.

8. Droga Horodyszcze-Jezierna (w pow. Brzeżańskim), obejmująca jeszcze do zbudowania linię około 12 *km* długą, a przecinającą gminy Horodyszcze, Słobudka, Dmuchawiec i Kozłów. Droga ta ma już przyznaną subwencyę Wydziału krajowego w wysokości 50% kosztów budowy, a gdy powiat Brzeżański jest jednym z więcej dotkniętych ruchem emigracyjnym powiatów, przeto udzielenie ze skarbu państwa subwencyi w r. b. na budowę tej właśnie drogi, jest pod względem ekonomicznym nader pożądanem.

9. Droga Jaryczów, Podliski, w pow. Lwowskim, ogólnej długości 11·880 *km*, z której zbudowano dotąd 7·600 *km* kosztem 31.000 zł., pozostaje zaś jeszcze 4·200 *km* do budowy. Droga ta jest subwencyonowaną przez Wydział krajowy, który ponosi połowę kosztów jej budowy. W myśl planu miałoby być w r. b. zbudowane tylko 2 *km* (kosztem 10.625 zł.), gdyby jednak c. k. Rząd udzielił na nią w roku bieżącym subwencyi, niczby nie stało na przeszkodzie podjęciu robót na większą skalę, co dałoby możność dania zarobku gminom: Jaryczów nowy, Jaryczów stary, Zapytów i Podliski, tudzież gminom okolicznym, gdzie ludność jest nader skorą do emigracyi wskutek niepomyślnego położenia gospodarczego.

10. Droga Lwów-Gliniany, w pow. Lwowskim, na której szlaku pozostaje jeszcze do wybudowania przestrzeń około 20 *km* położona wśród gmin, których ludność, mimo akcyi zapobiegawczej organów rządowych, opuszcza ciągle tłumnie rodzinne strony. Intenzywniejsze prowadzenie budowy tej drogi, subwencyonowanej ze skarbu państwa, jest więc ze wszech miar pożądanem i ważnem.

11. Droga: Lwów-Szczerzec (w powiecie Lwowskim) łącznej długości 35 *km*, droga ta mająca przyznaną subwencyę z funduszu krajowego, jest niemałego znaczenia pod względem wojskowym i budowy jej domagają się od lat kilku Władze wojskowe, tworzy ona bowiem linię dowozową dla siana transportowanego z okolic naddniestrzańskich do magazynów wojskowych we Lwowie. Gdy nadto droga ta przecina liczne gminy, jak: Sokolniki, Kulparków, Maliczkowice, Glinna, Siemianówka, Zagródki, Falkenstein i Sroki, których ludność ze względu na swe ekonomiczne położenie, potrzebuje rychłej pomocy przez dostarczenie jej zarobku, przeto żądanie pomocy z skarbu Państwa na budowę tej drogi jest uzasadnionem.

12. Droga Przemyślany-Pomorzany, w powiecie Przemyślańskim. Na tej drodze, subwencyonowanej już tak ze skarbu państwa, jak i z funduszu krajowego, pozostaje jeszcze do budowy około 20 *km*. Gdy obecnie powiat Przemyślański jest jednem z głównych ognisk tłumnej emigracyi ludności włościańskiej, przeto należy projektowane na tej drodze, na rok bieżący roboty przy pomocy subwencyi ze skarbu państwa na jak najszerszą skalę rozwinąć.

Roboty powyżej wymienione w razie umożliwienia ich przyspieszenia, przez przyznanie wydatnych subwencyi ze skarbu państwa dostarczyłyby więc ludności zarobku w 7 najbardziej ruchem emigracyjnym dotkniętych powiatach, a temsamem mogłyby skutecznie zapobiedz wzmożeniu się z jesienią bieżącego roku tłumnego wychodźctwa z kraju.

Suma, jakiejby było potrzeba na subwencyonowanie w roku bieżącym wspomnianych robót, nie przechodzi, zdaniem Wydziału krajowego kwoty oszczędzonej przez skarb państwa w budżecie na rok 1894 uchwalonym i w preliminarzu na rok bieżący ułożonym, w pozycyi „nadzwyczajne wydatki na budowę dróg w Galicyi“, zamyka się bowiem w cyfrze 200.000 zł. Wydział krajowy sądzi zatem, że wyjednanie dodatkowego kredytu na rok bieżący w wysokości tej właśnie kwoty nie powinno by natrafić u c. k. Rządu na trudności, nie narazi bowiem skarbu państwa na niekorzystną zmianę preliminarza i nie naruszy równowagi budżetowej państwa, a uczyni zadość obowiązkom jego wobec ciężko ekonomicznie zagrożonej znacznej części ludności kraju naszego.

Kończąc niniejsze przedstawienie, streszczamy raz jeszcze zawarte w niem postulaty, upraszając Prześwietne Koło Polskie, by raczyło:

1. Wyjednać u c. k. Rządu przedłożenie, mające na celu przyznanie dodatkowego kredytu w sumie 200.000 zł. na rok 1895, na subwencye dla budowy 12 dróg w okolicach dotkniętych gorączką emigracyjną.

2. Po porozumieniu z c. k. Rządem przeprowadzić uchwalenie w Radzie Państwa następującej rezolucyi:

temże posiedzeniu jednomyślnie rezolucya w sprawie budowy nowych dróg rządowych uzupełniających sieć tych dróg w kraju naszym.

Przedstawiwszy w ten sposób ze stanowiska potrzeb ogólnej polityki komunikacyjnej znaczenie udziału administracyi państwa dla sprawy podniesienia środków komunikacyjnych kraju, którego to udziału dotąd jedynym a zbyt skromnym wyrazem jest pozycya preliminarza państwowego „nadzwyczajne wydatki na budowę dróg w Galicyi“ nazwana, przechodzimy obecnie do przedstawienia doniosłości znacznej redukcyi tej właśnie pozycyi w roku bieżącym, już nie ze stanowiska ogólnego i zasadniczego interesu komunikacyi, lecz ze stanowiska specyalnie w roku bieżącym zachodzących w kraju naszym stosunków. Znanym jest Prześwietnemu Kołu polskiemu szereg klęsk elementarnych, które od lat kilku rokrocznie spadają na ludność naszego kraju: przypominamy więc tylko, że od roku 1889 przetrwał kraj dwukrotne klęski ogólne: posuchy w r. 1889, nieurodzaju i powodzi w r. 1893, że liczne okolice naszego kraju ucierpiały nadto w szeregu pięciu lat ostatnich w skutek kilkakrotnie powtarzających się w tym czasie powodzi, dalej gradobić i burz nawalnych, wreszcie wskutek myszy i innych szkodników polowych. Ponadto panująca kryzys rolnicza, spadek cen produktów gospodarstwa rolnego, trwające od lat kilku, oto wszystko czynniki, które mimo ofiar ze skarbu kraju i państwa niesionych w celu złagodzenia skutków wspomnianych klęsk elementarnych i zapobieżenia objawom groźnego położenia ekonomicznego, podkopały w licznych wypadkach egzystencyę rolników, zarówno właścicieli większych posiadłości jak włościan, a wywołując redukcyę robót gospodarczych do koniecznego tylko minimum, spowodowały brak sposobności do zarobku, uniemożliwiły więc licznej warstwie ludności włościańskiej, nie posiadającej gruntu wcale lub na zbyt małym kawałku gruntu osiadłej, egzystencyę dalszą i utrzymanie rodzin. Naturalnym wynikiem tego stanu rzeczy jest więc ogólne osłabienie siły ekonomicznej i gospodarczej ludności włościańskiej, tej głównej warstwy ludności kraju, a w dalszem następstwie niezadowolenie jej z warunków bytu w kraju, osłabienie wśród tej warstwy przywiązania do rodzinnej zieni, chęć szukania lepszej doli gdzieindziej, skłonność do łatwowiernego ulegania podszeptom ajentów towarzystw emigracyjnych, umiejących ten stan usposobienia ludności wyzyskać w celu skłonienia jej do tłumnej wędrówki za morze. Wzmożony silnie od jesieni roku zeszłego ruch emigracyjny z całego kraju, a specyalnie gorączka emigracyjna, która opanowała 7 powiatów we wschodniej części naszego kraju, dowodzą najlepiej, jak krytycznem jest położenie ekonomiczne ludności.

Wobec takiego stanu rzeczy w kraju tem dotkliwiej uczuć by się dało ludności szukającej zarobku zniżenie tak nagłe i znaczne dotacyi państwowej na budowę dróg a w następstwie nagła redukcya robót przy tych drogach, zwłaszcza, że rozkład tych robót, widoczny z preliminarza, daje możność zarobku, jedynie poszczególnym okolicom siedmiu zaledwo powiatów, wśród których niema wcale powiatów głównie gorączką emigracyjną opanowanych. Wydział krajowy zatem, rozpatrzywszy się w położeniu ekonomicznem ludności i w potrzebach komunikacyjnych tych okolic, postanowił upraszać Prześwietne Koło o wyjednanie u c. k. Rządu centralnego dodatkowych kredytów na subwencyonowanie budowy dróg poniżej wymienionych celem dania zarobku ludności jeszcze w ciągu tegorocznej jesieni i zapobieżenia dalszemu tłumnemu wychodźctwu. Nadmieniając, że Wydział krajowy

ze swojej strony, o ile mógł dysponować jeszcze zasobami z funduszu uchwalonego na rok bieżący przez Wys. Sejm na zasiłki dla budowy dróg powiatowych i gminnych, tudzież z funduszu pożyczkowego, nie odmówił poszczególnym Reprezentacyom powiatowym pomocy w uwzględnieniu powyżej określonego położenia, pozwalamy sobie wyliczyć tu te drogi właśnie, które jako położone w powiatach zagrożonych, a jako mające też znaczenie dla celów państwowych, zasługują zdaniem naszem na subwencyonowanie budowy ich ze skarbu państwa, zarówno ze względów ich doniosłości dla komunikacyi jak i w celu powyżej określonym dostarczenia ludności zarobku i zapobieżenia w ten sposób wzmaganiu się prądu emigracyjnego w pośród niej.

Drogi te są:

1. Kamionka-Turynka, o łącznej długości 21·5 klm., przecinająca w powiecie Żółkiewskim gminy Batiatycze, Żełdec, Turynka, w powiecie zaś Kamioneckim, gminę Kamionka Strumiłowa. Budowa tej drogi, na którą Wydział krajowy przyznał już 50%-wą subwencyę, może być rozpoczętą natychmiast, operaty bowiem techniczne zostały już wygotowane i gdyby uzyskać się dało dla niej subwencyę ze skarbu państwa, mogłaby dać ludności powyżej wymienionych gmin tudzież gmin sąsiednich sposobność zarobku, gdyby w skutek wspomnianej subwencyi roboty na całej lub przynajmniej na znaczniejszej przestrzeni tej drogi prowadzone być mogły. Okolica, którą droga ta przecina w obu wymienionych powiatach jest właśnie widownią silnie rozwiniętego ruchu emigracyjnego, który w razie, jeśli niekorzystnie się zapowiadające — jak dotąd zbiory nie okażą się korzystnemi, może z jesienią wzróść bardzo znacznie.

2. Droga Zadworze Nowosiółki - Kamionka Strumiłowa, o długości około 30 klm., przecinająca powiat Kamionecki i gminę Streptów, jedno z głównych siedlisk ruchu emigracyjnego w tym powiecie. Część tej drogi: Nowosiółki - Kamionka Strumiłowa znajdującą się w budowie postanowił Wydział krajowy w uznaniu zarówno jej doniosłości komunikacyjnej, jak ze względu na krytyczne położenie ludności gmin nią przeciętych subwencyonować do wysokości 50% kosztów budowy. I tu, jak co do poprzednio wymienionej drogi, przyznanie subwencyi państwowej w roku bieżącym przyspieszyłoby postęp robót a tem samem dałoby ludności możność większego zarobku.

3. Droga Busk - Chołojów, w powiecie Kamioneckim, długości 31 klm., z których w budowie jest 14 klm. Gminy leżące na szlaku tej drogi mianowicie: Jabłonówka, Grabowa, Maziarnia, Połoniczna, Nieznanów i Chołojów, dostarczyły już w pierwszym kwartale b. r., licznego zastępu zwolenników emigracyi i zachodzi obawa, że zachęcona tym przykładem reszta ludności w razie braku ekonomicznej pomocy z jesienią jeszcze liczniej emigrować zechce. Droga ta ma również ze strony Wydziału krajowego zapewnioną subwencyę 50%-wą.

4. Droga Busk-Toporów, w powiecie Kamioneckim i Brodzkim, długości 19 klm. miała być subwencyonowaną ze skarbu państwa, a na rzecz jej budowy przyznał Wydział krajowy zasiłek z funduszu krajowego w kwocie 10.000 zł. Przecina ona prócz gminy Busk, także gminy: Wierzblany, Adamy, Czanyż, w powiecie kamioneckim, w powiecie zaś brodzkim, okolicę gminy Toporów, jedno z głównych ognisk ruchu emigracyjnego w tym powiecie. Przyznanie wydatniejszej

Wzywa się c. k. Rząd, aby jak najrychlej wziął pod rozwagę sprawę odpowiadającego interesom państwa i celu uzupełnienia sieci dróg rządowych w Galicyi i pierwszą ratę potrzebnego na ten cel kredytu wstawił w preliminarz budżetu państwowego już w r. 1896.

Lwów dnia 21. czerwca 1895.

Marszałek krajowy:
Eustachy Sanguszko w. r.

Członek Wydziału krajowego:
Edward Jędrzejowicz w. r.

Do

Świetnego Koła polskiego

na ręce

JE. JWgo Pana

Filipa Zaleskiego

jako Przewodniczącego Koła

w Wiedniu.

krain

MATERYAŁY

do reformy ustawy drogowej

(Dodatek do sprawozdania z czynności Departamentu IV. Wydziału krajowego za czas od 16. grudnia 1894 do 30. listopada 1895).

Materyały do reformy ustawy drogowej.

Komisya drogowa w sprawozdaniu swem z dnia 17. stycznia 1895 o czynnościach Departamentu IV. za czas od 1. stycznia do 15. grudnia 1894 (Alegat 96/1894-5 stronica 6), przyjętem przez Wysoki Sejm do wiadomości na posiedzeniu dnia 24. stycznia 1895 wyraziła życzenie, aby Wydział krajowy na podstawie sprawozdań Wydziałów powiatowych i własnych doświadczeń zebrał materyały do reformy ustawy drogowej i przygotował je do najbliższej sesyi sejmowej.

Czyniąc zadość temu życzeniu i powołując się na swe poprzednie sprawozdania w przedmiocie reformy ustawy drogowej, zawarte w sprawozdaniach z czynności Departamentu IV. (Alegat 7/1887-8 stronica 160, Alegat 10/1888 stronica 138, Alegat 11/1889 stronica 113, Alegat 22/1890 stronica 142, Alegat 21/1892 stronica 215, osobne sprawozdanie Alegat 68/1892-3, Alegat 15/1894 stronica 14 i Alegat 11/1894-5 stronica 37) Wydział krajowy po ukończeniu i zamknięciu studyów w powyższej sprawie przedkłada Wysokiemu Sejmowi w załączeniu następujące materyały do reformy ustawy drogowej:

Aleg 1. 1. Podane w streszczeniu opinie 74 Reprezentacyi powiatowych [1]. objawione w odpowiedzi na okólnik Wydziału krajowego z dnia 25. maja 1894 LW. 12.651.

Aleg. 2. 2. Podział terytoryalny kraju [2].

Aleg. 3. 3. Wykaz posiadłości tabularnej i nietabularnej podług rodzaju ziemi [3].

Aleg. 4. 4. Wykaz ludności w Galicyi [4].

Aleg. 5. 5. Wykaz partyi mieszkalnych w Galicyi [5].

Aleg. 6. 6. Wykaz ludności męskiej w Galicyi w wieku od 15-tu do 60-ciu lat [6].

Aleg. 7. 7. Wykaz podatków bezpośrednich w Galicyi, przypisanych na rok 1893 [7].

Aleg. 8 8. Zestawienie, wykazujące według powiatów politycznych ilość gmin i przypisanych dodatków gminnych tudzież gminy, które w powiecie najwyższe i najniższe dodatki na pokrycie własnych potrzeb opłacają z poszczególnieniem stopy procentowej i wysokości rocznych kwot, wreszcie stopę i przypisaną kwotę na potrzeby powiatowe, dróg powiatowych i gminnych [8].

Aleg. 9. 9. Wykaz domów w Galicyi [9].

Aleg. 10. 10. Wykaz ilości domów podług klas w wiejskich gminach katastralnych się znajdujących [10].

Aleg. 11. 11. Wykaz gmin wiejskich, podlegających całkowicie podatkowi domowo-czynszowemu [11].

Aleg. 12. 12. Wykaz gmin miejskich, podlegających całkowicie podatkowi domowo-czynszowemu [12].

Aleg. 13. 13. Wykaz właścicieli domów, nie posiadających żadnego gruntu (chałupników) oraz takich, którzy posiadają mniej aniżeli $^1/_4$ ha. i mniej niż $^1/_2$ ha. gruntu [13].

Aleg 14. 14. Wykaz bydła roboczego w gminach wiejskich i na obszarach dworskich [14].

Aleg. 15. 15. Wykaz miast galicyjskich z podaniem ilości domów, mieszkańców, partyi i podatków bezpośrednich [15].

Aleg. 16. 16. Wykaz ważniejszych miasteczek galicyjskich z podaniem ilości domów, mieszkańców i podatków bezpośrednich [16].

Aleg. 17. 17. Wykaz długości dróg gminnych oraz wartości prestacyi w robociźnie i materyale, przypisanych na rok 1892 [17].

Wydając do Wydziałów powiatowych powyżej wymieniony okólnik, którego treść podaną została do wiadomości Wysokiego Sejmu w ostatniem sprawozdaniu z czynności Departamentu IV. Wydziału krajowego (Alegat 11/1894-5 stronica 39) Wydział krajowy miał na celu z jednej strony danie sposobności Reprezentacyom

powiatowym jako ciałom na mocy ustaw najbardziej powołanym do objawienia swych zapatrywań w sprawie reformy ustawy drogowej z drugiej zaś strony miał na celu zebranie tych dat, któreby dały możność ocenienia głównych podstaw przyjętych w poszczególnych ustawach drogowych w państwach i krajach europejskich przy wymiarze prestacyi drogowych nie mniej też możność zoryentowania się w odrębnych stosunkach kraju naszego jako całości tudzież w różnicach, zachodzących pomiędzy poszczególnymi jego powiatami wreszcie pomiędzy gminami wiejskiemi, obszarami dworskimi, miastami i miasteczkami co do podstaw wyżej wspomnianych.

Ponieważ Wydział krajowy w powołanym wyżej okólniku zwrócił był uwagę Reprezentacyi powiatowych przedewszystkiem na postanowienia §. 12. ustawy drogowej, normujące wymiar prestacyi na rzecz dróg gminnych, stanowiące niejako jądro rzeczy w sprawie reformy ustawy drogowej przeto i odpowiedzi Reprezentacyi powiatowych temu przedmiotowi są głównie poświęcone.

Z 74 Reprezentacyi powiatowych tylko 6 (brzozowska, dąbrowska, limanowska, liska, nowotarska i zbaraska) nie życzy sobie jakiejkolwiek zmiany obowiązującej ustawy drogowej — wszystkie zaś inne (68) oświadczają się za przeprowadzeniem tej reformy.

Gdy częstokroć traktują one o prestacyi w robociźnie odrębnie od prestacyi w materyale drzewnym, przeto zestawiamy poniżej opinie tych 68 Reprezentacyi najpierw co do prestacyi w robociznie a następnie opinie co do prestacyi w materyale drzewnym.

Za zniesieniem prestacyi w robociznie i zastąpieniem tychże dodatkiem do podatków bezpośrednich oświadcza się 23 Reprezentacyi powiatowych a to: bialska, borszczowska, brzeżańska, chrzanowska, drohobycka, husiatyńska, jarosławska, kamionecka, kolbuszowska, kołomyjska, łańcucka, mielecka (do wszystkich podatków t. j i pośrednich), podhajecka, rzeszowska (z pewną modyfikacyą jak w sprawozdaniu pod 1/. przedłożonem), rudecka, sokalska, staromiejska, tarnobrzeska, tłumacka, trembowelska, turczańska, wadowicka i żydaczowska.

Reszta Reprezentacyi t. j. 45 oświadcza się w ogólności przeciw zastąpieniu obecnych prestacyi drogowych wyłącznie dodatkami do podatków bezpośrednich.

Ze wspomnianych 45 Reprezentacyi powiatowych 8 Reprezentacyi (bóbrecka, buczacka, gródecka, jasielska, krośnieńska, nadwórniańska, rawska i wielicka) zupełnie nie życzy sobie zmiany odnośnego postanowienia § 12. ustawy drogowej.

Za zaprowadzeniem bezwarunkowej przymusowej spłaty dotychczasowej prestacyi w robociznie zamiast swobody uiszczania jej w naturze lub gotowiznie oświadczają się 4 Reprezentacye powiatowe a w szczególności: bohorodczańska, kałuska, pilznieńska i stanisławowska.

Za zamianą prestacyi w naturze na gotówkę z pewnemi modyfikacyami lub pod pewnymi warunkami oświadcza się 9 Reprezentacyi powiatowych t j. brodzka, czortkowska, lwowska, niska, przemyska, ropczycka, skałacka, zaleszczycka i żółkiewska.

Reszta Reprezentacyi powiatowych (24) a w szczególności: bocheńska, brzeska, cieszanowska, dobromilska, dolińska, gorlicka, grybowska, horodeńska, jaworowska, kosowska, krakowska, mościska, myślenicka, nowosądecka, przemyślańska, rohatyńska, samborska, sanocka, śniatyńska, stryjska, tarnopolska, tarnowska, złoczowska i żywiecka przedłożyła wnioski tak różnorodne i skombinowane, że ugrupowanie ich według pewnych kategoryi jest niemożliwe, jak o tem świadczy załącznik pod 1/.

Wspomniane Reprezentacye biorą za podstawę wymiaru prestacyi podatek bezpośredni, podatek domowy, dom i grunt, — dom i rodzinę, — dom i bydło, — dom, podatek gruntowy i bydło, — dom, grunt i rodzinę, a wreszcie dom i rodzinę w związku z podatkiem i bydłem.

Co się tyczy ustępu 4. §. 12. ust drog. dotyczącego wydawania przez obszary dworskie materyału drzewnego, to tylko 6 już wyżej wymienionych Reprezentacyi powiatowych wcale nie życzy sobie zmiany ustawy drogowej a temsamem i dopiero co wymienionego postanowienia.

Również i Reprezentacye: lwowska, myślenicka i wielicka (3) nie objawiają w sprawozdaniach życzenia zmiany powyższego postanowienia.

Reprezentacye powiatowe (28) bialska, bocheńska, borszczowska, brzeżańska, chrzanowska, dobromilska, dolińska, drohobycka, husiatyńska, jarosławska, kamionecka, kolbuszowska, kołomyjska, łańcucka, mielecka, pilznieńska, podhajecka, rudecka, rzeszowska, sokalska, staromiejska, stryjska, tarnobrzeska, tłumacka, trem-

bowelska, turczańska, wadowicka i żydaczowska wobec proponowanej zmiany postanowienia dotyczącego prestacyi w robociznie oświadczają się za zupełnem zniesieniem obowiązku obszarów dworskich co do wydawania materyału drzewnego.

Reprezentacye powiatowe bohorodczańska, brodzka, horodeńska, kałuska, niska, samborska, śniatyńska, stanisławowska, tarnopolska, zaleszczycka i żółkiewska (11) pragną, aby obszary dworskie zamiast materyału uiszczały bezwarunkowo 5% dodatku do podatków bezpośrednich (na fundusz objektów drogowych).

Rada powiatowa przemyślańska żąda, by obszary dworskie zamiast materyału drzewnego uiszczały na objekty drogowe 5% a w razie potrzeby nawet 10% dodatku do podatków bezdośrednich.

Również i Reprezentacye powiatowe: buczacka, jaworowska, krakowska, krośnieńska, nadwórniańska i ropczycka (6) żądają, aby obszary dworskie zamiast materyału uiszczały w zasadzie 5% dodatku do podatków bezpośrednich, aby wszakże dodatek ten mógł być ewentualnie czasowo zmniejszony lub zamiast niego materyał drzewny wydany.

Reprezentacya powiatu złoczowskiego jest za zniesieniem dotychczasowego fakultywnego obowiązku wydawania przez obszary dworskie materyału i za zastąpieniem go 2% dodatkiem do podatków bezpośrednich, z pozostawieniem jednak wolności uiszczania tej powinności w naturze.

Reprezentacya powiatowa w Czortkowie żąda nałożenia na obszary dworskie po 2% dodatku do podatków bezpośrednich zamiast dotychczasowego materyału.

Reprezentacye powiatowe: bóbrecka, jasielska i rohatyńska (3) oświadczają się za nałożeniem na ten cel w gminach i na obszarach dworskich dodatku do podatków bezpośrednich.

Za wydaniem jasnego postanowienia, iż obszary dworskie mają wydawać materyał wartości 5% podatków bezpośrednich lub spłacić niespotrzebowany materyał gotówką oświadczają się Reprezentacye powiatowe: brzeska, gorlicka, gródecka, grybowska, kosowska, mościska, nowosądecka, rawska, skałacka i tarnowska (10).

Reprezentacye powiatowe: przemyska, sanocka i żywiecka (3) oświadczają się za tem, aby obszary dworskie bezwarunkowo materyał wydawały, wreszcie reprezentacya powiatu cieszanowskiego żąda tylko wogóle zmiany ustawy drogowej.

Powody zmiany postanowienia prestacyi w robociźnie i materyale drzewnym podane są w streszczeniu sprawozdań odnośnych Reprezentacyi powiatowych.

Oprócz zmiany postanowienia §. 12. dotyczącego wymiaru prestacyi na rzecz dróg gminnych proponują niektóre Reprezentacye powiatowe jeszcze zmiany innych postanowień ustawy drogowej a w szczególności proponują: podział dróg gminnych na dwie kategorye (§. 4), zmianę postanowienia co do wywłaszczenia nieruchomości na rzecz dróg publicznych (§. 8),

§-fu 17. dotyczącego uwolnienia pewnej kategoryi osób od przyczyniania się do ciężarów drogowych, §-u 19 dotyczącego pociągnięcia przedsiębiorców do osobnego datku z powodu niezwykłego zużycia nieomyconych dróg powiatowych i gminnych, §-u 21 dotyczącego wynagrodzenia za uprzątanie śniegów i naprawy szkód, przez wypadki elementarne zrządzonych, §-u 28 dotyczącego miejscowych zarządów drogowych, §-u 31 dotyczącego miast, opłacających ekwiwalent w pieniądzach zamiast prestacyi w naturze, i wreszcie tych postanowień, które ze zmianą zasadniczą wymiaru prestacyi drogowych również zmianie uledzby musiały.

Przystępując do objaśnienia pojedynczych tablic, oznaczonych alegatem od 2 –17 zaznaczyć musimy, iż daty w powyższych tablicach są zestawione powiatami politycznymi według alfabetycznego porządku i że daty dotyczące miast Lwowa i Krakowa zestawiono osobno przy końcu każdej tablicy z wyjątkiem dat w tablicy II.

W tablicy I. (Alegat 2.) podaliśmy obszar powiatów tudzież ilość gmin politycznych według zapisków krajowego biura statystycznego, ilość gmin katastralnych według archiwum map zaś ilość obszarów dworskich według publikacyi „Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1890“.

Galicya zajmuje 78.496·84 klm □ obszaru. Największy obszar przypada na powiat Doliński (2497·762 klm. □) najmniejszy na powiat krakowski (497·885 klm□).

Gmin politycznych w Galicyi bez miast Lwowa i Krakowa jest 6236, z tych najwięcej (167) ma powiat nowosądecki, najmniej powiat bohorodczański (37). Gmin katastralnych w Galicyi bez miast Lwowa i Krakowa jest 5943, z tych przypada najwięcej na powiat nowosądecki (163) najmniej na powiat bohorodczański (35). Ob-

szarów dworskich w Galicyi jest 5293. Najwięcej obszarów ma powiat liski (153) — najmniej powiat żywiecki (13).

Tablicę II. (Alegat 3.), obejmującą rozmiar głównych kultur ziemi podajemy na podstawie „wiadomości statystycznych o stosunkach krajowych, wydanych przez krajowe biuro statystyczne pod redakcyą prof. Dr. Tadeusza Pilata“ Tom XII. z r. 1891.

Tablica wspomniana podaje przegląd głównych rodzajów uprawy i wykazuje stosunek własności tabularnej do nietabularnej tak w całym kraju jak też w poszczególnych jego powiatach.

Z obszaru Galicyi, wynoszącego według powyższego zestawienia 13,640.646 morgów 275 sąż. kwadr. zajmuje własność tabularna (t j. własność zapisana w galicyjskiej tabuli krajowej i w istniejących dla dóbr tabularnych nowych księgach hipotecznych, założonych w myśl ustawy kraj. z 20. marca 1874 Nr. 29 dz. ust. kraj.) 5,362.245 morgów 282 sąż. kwadr. zatem 39·31% całej powierzchni kraju. Pozostały obszar 8,278.400 morgów 1593 sąż. kwadr. t. j. 60·69% całej powierzchni kraju obejmuje własność ziemską, zapisaną w księgach hipotecznych powiatowych, zatem własność prywatną i publiczną w gminach wiejskich i małomiejskich, dalej nieruchomości w 15 największych miastach, które podlegają jurysdykcyi realnej c. k. sądów krajowych i obwodowych a wreszcie nie będące przedmiotem ksiąg hipotecznych dobro publiczne (publiczne wody i drogi wszelkich kategoryi). Tę własność ziemską w przeciwstawieniu do własności tabularnej zgodnie z terminologią przyjętą przez krajowe biuro statystyczne nazywamy „nietabularną“

Z powyżej wymienionego obszaru własności tabularnej w kraju zajmują role 1,723.046 morgów 656 sążni kwadr., łąki 343.156 morg. 1565 sąż. kwadr., ogrody 27.669 morg. 1392 sąż. kwadr., pastwiska 213.782 morg. 1196 sążn. kwadr., lasy 2,937.398 morg. 1123 sąż. kwadr., stawy i moczary 50.329 morg. 1.380 sąż. kwadr. nieużytki i innne wolne od podatku 53.235 morgów 657 sążni kwadr. i place pod budowlami 13.625 morg. 313 sążni kwadr.

Z własności „nietabularnej“ 8,278.400 morgów 1593 sążni kwadr. przypada na role 4,886.308 morgów 1.357 sąż. kwadr., łąki 1,179.456 morg. 315 sąż. kwadr., ogrody 163.262 morgów 206 sążni kwadr., pastwiska 1,078.183 morg. 1.369 sąż. kwadr., lasy 579.284 morg. 41 sąż. kwadr., stawy i moczary 4.413 morg. 782 sąż. kwadr., nieużytki i inne wolne od podatku 320.642 morg. 174 sąż. kwadr. i wreszcie na place pod budowlami 66.850 morgów 549 sążni kwadratowych.

Największy procent na własność tabularną wypada na powiat Doliński (61·16%), najmniejszy na powiat myślenicki (20.08%).

Tablica III (Alegat 4), obejmująca ludność w Galicyi z końcem grudnia 1890 r. zestawiona jest według wykazu szczegółowego miejscowości w Galicyi, wydanego w r. 1893 przez c. k. centralną komisyę statystyczną.

Ogółem w Galicyi bez miast Lwowa i Krakowa jest 6,405.280 mieszkańców. Z liczby tej przypada na gminy wiejskie 4,914.383 mieszkańców, na obszary dworskie 272.273 mieszkańców, na miasta 614 159 mieszkańców, na miasteczka 604.517 mieszkańców, razem przeto na gminy miejskie 1,218.624 mieszkańców. Najwięcej mieszkańców liczy powiat złoczowski (148.808), najmniej powiat pilznieński (47.685). Najwięcej ludności w gminach wiejskich jest w powiecie rzeszowskim (113.777), najmniej w powiecie pilznieńskim (38.258). Najwięcej ludności na obszarach dworskich jest w powiecie sokalskim (8.011), najmniej w powiecie kosowskim (366). Najwięcej mieszkańców w gminach miejskich jest w powiecie kołomyjskim (42.358), najmniej w powiecie krakowskim (1.356).

Tablica IV. (Alegat 5), obejmująca partye mieszkalne obliczoną i zestawioną została za pomocą kombinacyi na podstawie ludności zestawionej w tablicy III. (Alegat 4) tudzież ogólnej liczby partyi w powiatach, zamieszczonej w publikacyi „Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1890“ I. zeszyt r. 1892.

Razem w całym kraju jest 1,280.591 partyi mieszkalnych. Z liczby tej przypada według naszego obliczenia na wszystkie gminy wiejskie 981.267 partyi, na obszary dworskie 53.465 partyi, na miasta 122.041 partyi, na miasteczka 123.818 partyi czyli razem na gminy miejskie 245.859 partyi. Najwięcej partyi mieszkalnych jest w powiecie złoczowskim (28.642), najmniej w powiecie grybowskim (8.709) Najwięcej partyi w gminach wiejskich jest w powiecie rzeszowskim (22.118), najmniej w powiecie pilznieńskim (7.250). Najwięcej partyi na obszarach dworskich jest w powiecie sokalskim (1470), najmniej w powiecie kosowskim (83). W gminach miejskich naj-

więcej partyi jest w powiecie kołomyjskim (8.991), najmniej w powiecie krakowskim bez miasta Krakowa 1. 272).

Tablica V. (Alegat 6.), obejmująca ludność męską w Galicyi w wieku od 15-tu do 60-ciu lat ułożoną została na podstawie dat, zawartych w publikacyi „Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1890".

W całym kraju powyżej wymienionej ludności jest 1.805.157, najwięcej w powiecie złoczowskim (42.440), najmniej w powiecie pilznieńskim (12.545).

Tablica VI (Alegat 7), ułożona na podstawie dat udzielonych przez c. k. krajową Dyrekcyę Skarbu obejmuje wykaz każdego z osobna i wszystkich razem podatków bezpośrednich w Galicyi przypisanych na rok 1893. 1. dla gmin wiejskich, 2. obszarów dworskich i 3. gmin miejskich.

Z powyższego zestawienia okazuje się, że na rok 1893. przypisano w Galicyi (bez miast Lwowa i Krakowa) 9,576.797 zł 55 ct. podatków bezpośrednich a w szczególności podatku gruntowego 5,482.573 zł. $2^1/_2$ ct., domowo-czynszowego 815.544 zł. $48^1/_2$ ct., domowo-klasowego 1,592.160 zł. $81^1/_2$ ct., zarobkowego 750.544 zł. $43^1/_2$ ct., dochodowego z patentu 865.629 zł. 57 ct., dochodowego (5%) 70.345 zł. 22 ct.

Z powyżej wymienionych podatków bezpośrednich przypadło na gminy wiejskie 5,340.627 zł. 81 ct., czyli 55.76% ogólnej sumy przypisanych podatków bezpośrednich, na obszary dworskie 2,337.234 zł. $98^1/_2$ ct. czyli 24·40% i na gminy miejskie 1,898.934 zł. $75^1/_2$ ct. czyli 19·84%. Największą kwotę podatków bezpośrednich w powyższym roku przypisano powiatowi przemyskiemu (268.214 zł. $5^1/_2$ ct.) najmniejszą grybowskiemu (39.714 zł. $33^1/_2$ ct.) Największą kwotę w gminach wiejskich przypisano w powiecie lwowskim (149.455 zł. $78^1/_2$ ct.), najmniejszą w powiecie grybowskim (25.793 zł. $89^1/_2$ ct.) Największą kwotę na obszarach dworskich przypisano w powiecie tarnopolskim 69.350 zł. $15^1/_2$ ct.), najmniejszą w powiecie turczańskim (6636 zł. 78 ct) Największe podatki w gminach miejskich przypisano w powiecie przemyskim (115.728 zł. 81 ct.), najmniejsze w powiecie krakowskim (bez miasta Krakowa 1186 zł.)

Tablica VII. (Alegat 8) zestawiona przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu podług kwestonaryusza Wydziału krajowego wykazuje według powiatów politycznych ilość gmin wiejskich i przypisanych na rok 1893 dodatków gminnych tudzież gminy wiejskie, które w powiecie najwyższe i najniższe dodatki na pokrycie własnych potrzeb opłacają z poszczególnieniem stopy procentowej i wysokości rocznych kwot wreszcie stopę i przypisaną kwotę na potrzeby powiatowe, dróg powiatowych i gminnych. Zestawienie wspomniane nie obejmuje dodatków na rzecz funduszów szkolnych. Największa kwota z przypisanych dodatków gminnych na rok 1893 była w powiecie borszczowskim (108.090 zł. 22 ct.) najmniejsza w powiecie limanowskim (4.224 zł. 51 ct.). Najwyższe dodatki gminne przypisane były na rok 1893 w gminie Głuchowice powiatu lwowskiego (300%), zaś z drugiej strony w dwóch gminach powiatu lwowskiego, dwóch powiatu myślenickiego, siedmiu powiatu nowosądeckiego, dwóch powiatu nowotarskiego, jednej gminie powiatu rzeszowskiego i jednej gminie powiatu żółkiewskiego dodatków gminnych we wspomnianym roku zupełnie nie było. Najwyższe dodatki powiatowe do podatków bezpośrednich przypisane były na rok 1893 w powiecie niskim (39%), najniższe w powiecie jarosławskim i przemyskim (po 8%).

Wykaz domów w Galicyi (tablica VIII. Alegat 9.) zestawiony został podług „wykazu szczegółowego miejscowości w Galicyi", wydanego przez c. k. centralną komisyę statystyczną na podstawie obliczeń spisu ludności z 31. grudnia 1890 r.

Według powyższego zestawienia jest w Galicyi (z wyjątkiem miast Lwowa i Krakowa) 1,029.630 domów.

Z liczby tej przypada na gminy wiejskie 845.955 domów, na obszary dworskie 34.223 domów, na miasta 64.984 domów, na miasteczka 84.468 domów czyli razem na gminy miejskie 149.452 domów. Najwięcej domów ma powiat rzeszowski (24.220), najmniej powiat grybowski (7.671).

W gminach wiejskich najwięcej domów jest w powiecie rzeszowskim (21.132), najmniej w powiecie grybowskim (6.560). Na obszarach dworskich jest najwięcej domów w powiecie złoczowskim (1.010) najmniej w powiecie kosowskim i żywieckim (po 87). W gminach miejskich jest najwięcej domów w powiecie złoczowskim (5.562), najmniej w powiecie krakowskim (bez miasta Krakowa 186).

Tablica IX. (Alegat 10) zestawiona przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu wykazuje ilość domów według klas, w wiejskich gminach katastralnych się znajdujących. Ogółem w kraju w powyższych gminach jest 832.237 domów, podlegających podatkowi domowo-klasowemu i 11.725 domów, podlegających podaktowi domowo-czyn-

szowemu. Z powyższej ilości 832.237 domów jest wcielonych do I. klasy taryfowej (z podatkiem 220 zł) 15 domów, do II. klasy (z podatkiem 180 zł.), 7 domów, do III. klasy (z podatkiem 150 zł.) 7 domów, do IV. klasy (z podatkiem 125 zł.) 13 domów, do V. klasy (z podatkiem 100 zł.) 26 domów, do VI. klasy (z podatkiem 75 zł.) 44 domów, do VII. klasy (z podatkiem 50 zł.) 178 domów, do VIII. klasy (z podatkiem 30 zł.) 801 domów, do IX. klasy (z podatkiem 20 zł.) 1.134 domów, do X. klasy (z podatkiem 15 zł.) 937 domów, do XI. klasy (z podatkiem 10 zł.) 1.237 domów, do XII. klasy (z podatkiem 5 zł. 50 ct.) 2 533 domów, do XIII. klasy (z podatkiem 4 zł. 90 ct.) 5.290 domów, do XIV. klasy (z podatkiem 2 zł. 10 ct.) 21.424 domów, do XV. klasy (z podatkiem 1 zł. 70 ct.) 222.924 domów, do XVI. a klasy (z podatkiem 1 zł. 50 ct.) 564.983 domów i do klasy XVI. b. (z podatkiem 75 ct. 10.684 domów.

Z przytoczonych cyfer okazuje się, iż najwięcej domów wcielonych jest do XVI. a klasy taryfowej (564 983), najmniej do II. i III. klasy (po 7 domów).

Najwięcej domów, podlegających podatkowi domowo-czynszowemu i domowo-klasowemu w wiejskich gminach katastralnych jest w powiecie łańcuckim (20.262), najmniej w powiecie grybowskim (6 602)

Kończąc nasze uwagi co do dat, zawartych w powyższej tablicy zaznaczyć musimy, iż według ustawy z dnia 9. lutego 1882 (dz. u. p. N. 17) do klasy XVI. a. z podatkiem 1 zł. 50 ct. należą domy, zawierające jedną część mieszkalną, zaś 75 ct. (kl XVI. b.) opłaca się od chat trzcinowych, lepianek ziemnych bez muru albo od chat tylko z pręcia uplecionych albo zrobionych z palików w ziemię wbitych. Taż sama zniżona kwota 75 ct. pobierana być może także od tych budynków w Galicyi, które stoją pojedynczo bez związku z osadą i zawierają nie więcej nad jedną część mieszkalną

Według zestawienia (tablica X Alegat 11) dokonanego przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu jest w Galicyi w 10 powiatach takich 20 gmin wiejskich, które całkowicie podlegają podatkowi domowo-czynszowemu.

Ze wspomnianych gmin przypada 7 gmin na powiat krakowski.

W dalszym ciągu zestawiono (tablica XI. Alegat 12.) na podstawie dat, udzielonych przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu gminy miejskie, podlegające w roku 1893 całkowicie podatkowi domowo-czynszowemu. Takich gmin miejskich według powyższego wykazu jest w kraju 21, z których największy podatek domowo-czynszowy (62.665 zł) przypisano dla miasta Przemyśla.

Na podstawie dat, zebranych przez Wydziały powiatowe zestawiliśmy w tablicy XII. (Alegat 13.) wykaz właścicieli domów, nieposiadających żadnego gruntu (chałupników) oraz takich, którzy posiadają mniej niż 1/4 ha. i mniej niż 1/2 ha. gruntu

Takich właścicieli domów, którzy nie mają żadnego gruntu jest w kraju 99.837, posiadających mniej aniżeli 1/4 ha. gruntu jest 75.701, wreszcie posiadających mniej aniżeli 1/2 ha. gruntu jest 75 355.

Najwięcej chałupników przypada na powiat borszczowski (3.496), najmniej na powiat nowosądecki 393).

Najwięcej właścicieli domów, posiadających mniej aniżeli 1/4 ha gruntu jest w powiecie tłumackim (3 276), najmniej w powiecie turczańskim (223). Najwięcej właścicieli domów, posiadających mniej niż 1/2 ha. gruntu liczy powiat złoczowski (3.269), najmniej powiat grybowski (63)

Daty tablicy XIII (Alegat 14.) dotyczące ilości bydła roboczego w gminach wiejskich i na obszarach dworskich zebrane zostały przez Wydziały powiatowe i jakkolwiek mogą być tu i ówdzie niedokładne, to jednak w całości dają one obraz i możność zoryentowania się.

Według powyższego wykazu jest w gminach wiejskich i na obszarach dworskich w 72 powiatach 698.670 bydła roboczego. (Wydziały pow. brzeżański i gródecki nie przedłożyły żądanego wykazu co do bydła) Z liczby tej przypada na gminy wiejskie 576.863 a na obszary dworskie 117.359 sztuk bydła roboczego.

Przystępując do objaśnienia następnych dwóch tablic, obejmujących daty dotyczące miast i ważniejszych miasteczek w Galicyi zaznaczyć przedewszystkiem musimy, iż według dekretu kancelaryi nadwornej z dnia 15. marca 1811 L. 3.517 miastami są te miejscowości, które posiadają przywilej na miasta, miasteczkami zaś te, które posiadają prawo odbywania jarmarków.

Według zapisków, w Departamencie I. Wydziału krajowego prowadzonych jest w Galicyi bez miast Lwowa i Krakowa 94 miast, szczegółowo wymienionych w tablicy XIV. (Alegat 15.). W tablicy tej podajemy zarazem ilość domów i mieszkańców według „wykazu szczegółowego miejscowości w Galicyi“ (Special-Orts-Repertorium von Galizien), wydanego przez c. k. centralną komisyę statystyczną na podstawie obliczeń spisu ludności z 31. grudnia 1890 roku, dalej podajemy ilość partyi według obliczeń w Wydziale krajowym dokonanych i wreszcie sumę podatków bezpośrednich, przypisanych na rok 1893 według zestawienia c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu.

We wspomnianych 94 miastach jest domów 64.984, mieszkańców 614.159, partyi mieszkalnych 122.041. Podatki bezpośrednie tychże miast (z wyjątkiem miasta Zator w powiecie wadowickim, dla którego kwoty nie wymieniono) wynoszą łącznie kwotę 1.384 340 zł. 92 ct. Najwięcej domów jest w mieście Kołomyji (3.333), najwięcej ludności w Przemyślu (35.209), gdzie też na rok 1893 największą kwotę podatków bezpośrednich (110.513 zł. 96 ct.) przypisano. Najmniej domów, ludności i podatków bezpośrednich jest w Nowotańcu (103, 634 i 316 zł. 16½ ct.)

Jak wskazuje powyższa tablica i tablica III. jest w Galicyi 17 powiatów, w których nie ma miast tylko są miasteczka (brzeski, chrzanowski, dąbrowski, horodeński, kałuski, kolbuszowski, limanowski, łańcucki, mielecki, nadwórniański, niski, podhajecki, przemyślański, rawski, skałacki, tarnobrzeski, turczański) i na odwrót 5 powiatów (dobromilski, drohobycki, samborski, tarnobrzeski i zbaraski), w których są tylko miasta a nie ma miasteczek.

Ponieważ z miast, w powyższej tablicy zestawionych są niektóre takie, które pod względem ilości domów, mieszkańców i opłacanych podatków bezpośrednich, niższe przedstawiają cyfry, aniżeli niektóre ważniejsze miasteczka, przeto dla dokładnego poglądu na całość zestawiliśmy w tablicy XV (Alegat 16.) ważniejsze miasteczka z podaniem z tych samych źródeł jak przy miastach ilości domów, mieszkańców i podatków bezpośrednich, przypisanych na rok 1893. W szczególności objęliśmy wspomnianą tablicą te ważniejsze miasteczka, dla których wydaną została ustawa, zawierająca przepisy budownicze z dnia 28 kwietnia 1882. (dz. u. kr. Nr. 77) i z d. 4. kwietnia 1889 (dz. u kr. Nr. 31).

W miasteczkach tych jest razem domów 44.118, mieszkańców 341 074. Podatki bezpośrednie, przypisane na rok 1893 wynosiły kwotę 409 371 zł. 66 ct. (z wyjątkiem Chorostkowa, dla którego w wykazie przedłożonym nam przez c. k. krajową Dyrekcyę Skarbu nie wymieniono kwoty) Najwięcej domów jest w Horodence (1.782), najwięcej ludności również w Horodence (11.162) i największą kwotę podatków bezpośrednich przypisano w Horodence (17.002 zł. 29 ct.). Najmniejsze miasteczko pod względem ilości domów jest Strzyżów (180), pod względem ludności Limanowa (1.603). Najniższa suma przypisanych w r. 1893 podatków bezpośrednich jest w Strzyżowie (1.312 zł. 47 ct.)

W ten sposób w tablicy XIV i XV. są zestawione daty dla 29 miast, dla których wydaną została powyżej wymieniona ustawa z r. 1882. tudzież daty dla 131 miast i ważniejszych miasteczek, dla których wydaną została ustawa z r. 1889, a nadto w tablicy XIV. zestawiono daty dla wszystkich innych miast Galicyi, które nie są objęte powyższemi ustawami.

W tablicy XVI. (Alegat 17) zestawiliśmy długość publicznych dróg gminnych, oraz wartość prestacyi w robociźnie i materyale drzewnym, przypisanych na rok 1892. W końcu na podstawie wspomnianych dat obliczyliśmy wartość prestacyi, przypadającej średnio na 1 klm. drogi gminnej w każdym powiecie i całym kraju.

Daty co do długości dróg podane są przez Wydziały powiatowe i obejmują trakty służące do komunikacyi zewnętrznej łącznej długości około 38 000 klm. (a z tych około 23.000 klm. ważniejszych) i inne publiczne drogi gminne dla wewnętrznej komunikacyi długości około 10.000 klm. czyli razem według powyższego zestawienia długości około 48.310 klm.

Zauważyć jednak przytem musimy, że daty te nie są oparte na ścisłych pomiarach i uważane być muszą jako przybliżone, co zarazem poniekąd tłómaczy pewną różnicę pomiędzy datami powyższemi a podanemi w sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie reformy ustawy drogowej z dnia 27. grudnia 1892 (Alegat 68/1892-3 stronica 3).

Wartość przypisanych na rok 1892 prestacyi w robociźnie i materyale wynosiła 1,440.350 zł. 11 ct, z której to kwoty przypadło na prestacye w robociźnie 1,333.237 zł. 36 ct., na materyał drzewny 107.112 zł. 75 ct.

Najwięcej dróg gminnych jest w powiecie rzeszowskim (1.459 klm.), najmniej w powiecie pilznieńskim (274 klm.) Największą wartość przedstawiały prestacye przypisane na r. 1892 w powiecie liskim (37.520 zł. 45 ct.), najmniejszą w powiecie pilznieńskim (9 759 zł. 11 ct.). Najwięcej prestacyi na 1 klm. drogi przypada w powiecie dolińskim (wartość 59 zł. 89 ct.) najmniej w powiecie tarnobrzeskim (wartość 12 zł. 11 ct.).

Przeciętnie w całym kraju przypada na 1 klm. drogi gminnej prestacyi w wartości 29 zł. 77 ct.

Zebrane materyały zdaniem Wydziału krajowego są w ogólności dostateczne do ocenienia, na jakich zasadach i w jakim kierunku reforma ustawy drogowej mogłaby być przeprowadzoną z uwzględnieniem ekonomicznych i społecznych interesów kraju.

Nie wątpimy też, że materyały przez nas zestawione będą wszechstronnie rozpatrzone, dostarczą podstawy do przedmiotowego ocenienia różnorodnych poglądów na sprawę reformy ustawy drogowej i dadzą Wydziałowi krajowemu możność przedłożenia Wysokiemu Sejmowi projektu rzeczonej reformy, opartego na ścisłych badaniach.

Streszczone opinie 74. Reprezentacyi powiatowych, objawione w odpowiedzi na okólnik Wydziału krajowego z dnia 25. maja 1894, LW. 12651.

1. Rada powiatowa w Białej uchwaliła na wniosek Wydziału powiatowego oświadczyć się za zmianą ustawy drogowej w tym kierunku, „by dotychczasowe prestacye, odrabiane w naturze, przemienione były na dodatki do podatków bezpośrednich“.

Zdaniem Rady powiatowej obowiązujące postanowienie § 12. ust. drog. niesłusznie rozdziela ciężary drogowe na poszczególnych kontrybuentów.

Ściąganie nieodrobionych prestacyi natrafia na nadzwyczajne trudności i wywołuje w gminach rozgoryczenie, co pociąga za sobą zniechęcenie zarządów drogowych a w dalszem następstwie przepadanie prestacyi drogowych i zaniedbanie dróg.

Wydział powiatowy objąwszy we własną administracyę drogi gminne w pewnej miejscowości natrafia na jeszcze znaczniejsze trudności. Nadto obszary dworskie mające wydawać drzewo do budowy dróg i mostów w rzadkich tylko razach obowiązkowi temu czynią zadość, w wielu bowiem gminach drzewa tego wcale nie potrzeba bądź dla braku mostów bądź też dlatego, że mosty budowane bywają z materyałów innych jako odpowiedniejszych.

Przez zamianę obecnych prestacyi na dodatek do podatków zaradziłoby się obecnym wadliwościom, drogi mogłyby być odpowiednio utrzymywane a ta część kontrybuentów, która teraz czuje się pokrzywdzoną, miałaby możność zarobkowania przy robotach drogowych.

2. Reprezentacya powiatu bóbreckiego zaznacza, iż dotychczasowy wymiar prestacyi wszedł w zwyczaj u ludu wiejskiego i zżył się z jego ideą, dlatego każda zmiana lub inna podstawa przy konserwatywnym charakterze ludności wiejskiej natrafiłaby na ogólną niechęć, a przy ciągłych zmianach posiadłości gruntowej i zmianach ilości inwentarza roboczego u pojedynczych właścicieli, byłaby ewidencya prawie niemożliwą.

Zmiana w kierunku obniżenia jednym a podwyższenia drugim mocą ustawy obowiązku prestacyi wywołałaby u przeważnej części ludności wiejskiej niezadowolenie i dałaby sposobność innym żywiołom do rozwinięcia skutecznej i w każdym razie szkodliwej agitacyi.

Reprezentacya powiatowa uważa zatem zmianę odnośnego ustępu § 12. za nieodpowiednią a w każdym razie nie na czasie.

Wydawanie materyału drzewnego przez obszary dworskie jest tylko zabytkiem dawnego zwyczaju i nie licuje z obowiązkiem równego ponoszenia ciężarów przez wszystkich.

Gdyby więc miała nastąpić norma stałej spłaty za materyał drzewny na mosty, w takim razie powinien każdy opodatkowany opłacać 3% dodatku od stałych podatków na rzecz utrzymania mostów, wogóle objektów budowlanych, o ile Rada powiatowa, do czego ma być uprawnioną, niższego dodatku nie ustanowi,— W przeciwnym razie ma pozostać dotychczasowy obowiązek wydawania przez obszary dworskie materyału drzewnego w wartości 5% dodatku od stałych podatków jednak tylko w razie potrzeby.

Dualizm w Zarządzie drogowym bez oddania przewodnictwa bądź to przełożonemu obszaru dworskiego lub naczelnikowi gminy utrudnia nadzwyczaj sprężyste działanie

Zaradzić temu niema obecnie sposobu a poruszoną wadliwość można będzie dopiero wówczas uchylić, gdy ustawa gminna ulegnie potrzebnej zmianie, albowiem dzisiejszy ustrój administracyi gminnej nie daje rękojmi wykonywania choćby najlepszych ustaw.

3 Rada powiatowa w Bochni uchwaliła większością głosów zaopiniować, że wymiar prestacyi ma się rozkładać według klasy po-

datku, do której dom należy, że obszary dworskie mają zupełnie być zrównane z resztą kontrybuentów pod względem wymiaru prestacyi i nie uiszczać nadal żadnych osobnych prestacyi w materyale, a celem pomnożenia funduszu powiatowego dróg gminnych, z którego materyał na mosty miałby być zakupywany, uchwalono zaproponować zwiększenie dodatku powiatowego na ten fundusz z 3% na 4% od podatków bezpośrednich.

Wreszcie uchwalono zaproponować zamianę prestacyi w naturze na pieniądze w 30 większych miastach, dla których wydaną została ustawa gm. z 13. marca 1889, oraz dozwolenie Radom powiatowym oznaczania tych mniejszych miasteczek, w których tak samo prestacya w gotówce ma być uiszczaną. — W tym względzie wychodziła z tego zapatrywania, że w miasteczkach naszych są częstokroć bardzo wielkie różnice pod względem rodzaju ludności. — niekiedy bowiem miasteczka te mają ludność przeważnie rolniczą, zbliżoną i sposobem życia i zamożnością do ludności wiejskiej, — a w takich miasteczkach odrabianie prestacyi w naturze jest oczywiście zupełnie wskazane; inne znowu miasteczka mają ludność przeważnie handlową i przemysłową — po części bardzo ubogą, gdzie odrabianie prestacyi w naturze nie da się absolutnie przeprowadzić i niemal cała siła prestacyjna marnuje się w nich bezpowrotnie. — Te zatem należałoby pociągnąć do ekwiwalentu pieniężnego.

O tem zaś, które miasteczka do jakiej kategoryi należeć winny, powinna decydować Rada powiatowa jako najlepiej znająca stosunki miejscowe a uchwała taka powinna być potwierdzona przez Wydział krajowy jako instancyę wyższą, mającą prawo w tak ważnych sprawach głos swój objawiać

Dosłowny tekst proponowanej przez Radę powiatową noweli drogowej opiewa jak następuje:

§ 12. Prestacye na rzecz dróg gminnych wymierza się w sposób następujący:

a) od każdego Nru domu płacącego podatek domowy w XVI. klasie odrabiać należy rocznie 2 dni piesze;

b) od każdego Nru domu płacącego podatek domowy w XV i XIV. klasie odrabiać należy 4 dni piesze;

c) od każdego Nru domu płacącego podatek domowy w XIII. klasie i wyższych odrabiać należy rocznie 6 dni pieszych.

Kontrybuenci posiadający potrzebny inwentarz roboczy winni są odrabiać prestacyę ciągłą zamiast pieszej a to w stosunku 2 dni pieszych do 1go dnia ciągłego.

Nadto wolno będzie Zarządowi drogowemu za zgodą Wydziału powiatowego w razie uznanej potrzeby pociągnąć do prestacyi ciągłej i innych kontrybuentów płacących podatek domowy w XIV. i wyższych klasach, choćby nawet potrzebnego inwentarza roboczego nie posiadali.

W miastach rządzących się odrębną ustawą gminną z 13. marca 1889, prestacye wymierzone po 4 dni piesze od rodziny prowadzącej samoistne gospodarstwo mają być zamienione na pieniądze według ceny przez Radę powiatową ustanowionej, a wypadającą z tej zmiany kwotę pieniężną w całej gminie rozłoży Rada gminna na podstawie podatków bezpośrednich na wszystkich do prestacyi obowiązanych.

W miasteczkach mniejszych prestacye będą odrabiane bądź w naturze według normy powyżej dla gmin wiejskich i obszarów dworskich ustanowionej, bądź też będą zamienione na pieniądze w ten sposób, jak w 30 miastach większych; decyduje w tym względzie Rada powiatowa, której uchwała wymaga zatwierdzenia Wydziału krajowego.

Kto opłaca podatek bezpośredni przypisany w gminie lub na obszarze dworskim, uiszcza rocznie oprócz prestacyi powyżej oznaczonej 4% dodatku do podatków bezpośrednich.

Gdyby ilość prestacyi w pewnej miejscowości przewyższała potrzebę, może Rada powiatowa za zezwoleniem Wydziału krajowego zniżyć na rok jeden wymiar prestacyi

§ 14. Za podstawę do obliczenia prestacyi rocznej służyć będą wykazy klas opłacanego przez poszczególnych właścicieli domów podatku domowego względnie spisy rodzin lub partyj oraz spisy inwentarza roboczego układane corocznie na podstawie stanu w dniu 1. kwietnia każdego roku.

Wykazy te będą układane pod kontrolą Wydziału powiatowego przez organa miejscowe (§ 28. ust. 3 i 4.) co lat 3 według stanu, jaki się znajdował w gminie i na obszarze dworskim dnia 31. grudnia.

Prestacye winien Zarząd drogowy w miarę potrzeby zużyć rokrocznie w całości oraz nieuiszczone w terminie prestacye wykonać bezzwłocznie na koszt obowiązanych.

Nieużyte w ciągu roku prestacye mają obowiązani do dni 30 po ukończonym roku spłacić według cen wykupna (§ 16.) a kwotę pieniężną, ztąd jako też z nieużytych spłat pieniężnych powstałą, naczelnik gminy i przełożony obszaru dworskiego wnieść mają bez zwłoki do kasy Wydziału powiatowego (§ 27. ust. 3.). — Prestacya w naturze ogranicza się na terytoryum gminy wraz z obszarem dworskim jedną stanowiących miejscowość, wolno wszakże Zarządowi drogowemu użyć roboty ciągłej do dostawy materyałów, znajdujących się w innej miejscowości z warunkiem, że dostawa ta uskutecznioną być może w ciągu jednego dnia.

Jeżeli kontrybuent nie chce lub nie może wykonać osobiście robocizny prestacyjnej, na-

tenczas zastąpić go może w uiszczeniu powinności drogowej tylko osoba zupełnie uzdolniona do tej roboty.

Osoby, które nie ukończyły 18. roku życia albo też wskutek starości niezdolne są do pracy, nie mogą zastępować nikogo w odbywaniu powinności drogowych.

§ 17. Osoby, ustawą gminną uwolnione od ciężarów gminnych, tem samem wolne są od przyczyniania się do ciężarów do dróg (§ 83. ust. gmin.), wszelako są obowiązane do odrabiania prestacyi od posiadanej nieruchomości

§ 26. Rada powiatowa stanowi:

1. o budowie i kierunku nowej drogi powiatowej, o zmianie kierunku lub zaniechaniu drogi istniejącej i zawiadamia o tem Wydział krajowy (§ 7);

2. o funduszach potrzebnych do budowania i utrzymania dróg powiatowych;

3. o prestacyach gmin i obszarów dworskich do dróg powiatowych;

4. o dotacyi potrzebnej na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych (§ 27 ust. 3.);

5. o corocznej cenie wykupna prestacyj uchwałą przynajmniej na 3 miesiące przed rozpoczęciem każdego roku administracyjnego powziąć się mającą;

6. o sposobie uiszczania prestacyj w naturze lub gotówce w miasteczkach mniejszych a uchwała Rady powiatowej w tej mierze wymaga zatwierdzenia Wydziału krajowego.

§ 31. Ustawa drogowa nie obowiązuje miasta Lwowa i Krakowa.

W granicach tej ustawy oraz innych odnośnych ustaw i przepisów obowiązujących wyda c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym wykonawczy regulamin drogowy, mający zarazem obejmować szczegółowe postanowienia o potrzebnych terminach w poszczególnych czynnościach administracyjnych, o współudziale władz rządowych w czuwaniu nad dobrym stanem dróg tudzież o przedsiębraniu w razie potrzeby stosownych środków egzekucyjnych.

4. Rada powiatowa w Bohorodczanach oświadczyła się większością głosów za przemianą prestacyi w naturze na spłatę w gotówce.

5. Rada powiatowa w Borszczowie, uznając dotychczasową prestacyę drogową za uciążliwą dla uboższych posiadaczy domów i gruntów, proponuje zamianę dotychczasowej prestacyi w naturze na dodatek do podatków bezpośrednich, ściągalny przez c. k. urzędy podatkowe Wobec powyższego miejscowe Zarządy drogowe — zdaniem Rady powiatowej — nie miałyby racyi bytu.

6. Z wyczerpującego sprawozdania Wydziału powiatowego w Brodach przyjętego do zatwierdzającej wiadomości przez Radę powiatową przytaczamy następujące wyjątki:

Nie ulega wątpliwości, że ustawa drogowa obecnie obowiązująca nawet przy niektórych dodatnich stronach nie wpłynęła na poprawę stanu dróg gminnych w naszym powiecie w pożądanej przez ogół mierze; fakt ten nie da się zaprzeczyć, a w naturalnem tego następstwie wyłania się przekonanie, że należałoby przeprowadzić pewne zmiany tej ustawy, któreby niekorzystny stan dróg gminnych stanowczo usunęły i utrzymanie łatwej i bezpiecznej komunikacyi odnośnym władzom umożliwiły.

Każdy, kto tylko miał sposobność widzieć wykonywany przez odrabiających tak zwany szarwark, przyznać musi, że efekt roboczy stoi w rażąco niekorzystnym stosunku do przyjętej ceny dnia roboczego czyli że dzień roboczy, zużyty przez odrabiającego szarwark, nie jest wart zapłaty uchwalonej przez Radę powiatową ceny 30 ct. i zaledwie połowy tej wartości dochodzi.

Brak bezpośredniej ekzekutywy paraliżuje wszelkie zabiegi i zarządzenia, mające na celu użyteczne wykorzystanie sił roboczych szarwarkowych.

Nie można pominąć i tej okoliczności, że przy wykonywaniu naprawy dróg gminnych odrabiającym prestacyę drogową brakuje zwykle kierownictwa praktycznie do tego usposobionych ludzi. — Jakkolwiek bowiem Zarząd drogowy składa się ze Zwierzchności gminnej i przełożonego obszaru dworskiego, to jednak w rzeczywistości w bardzo rzadkich wypadkach na współdziałanie przełożonego obszaru dworskiego liczyć można.

Pozostaje tylko sam naczelnik gminy, który — najczęściej nieudolny — naprawy wszelkie dorywczo i bezładnie wykonywać zezwala i tym sposobem siły prestacyjne marnuje. — A na kontrybuentów w tym względzie również liczyć nie można! Potrzebaby wychować i oświetlić całe pokolenie, które zrozumiawszy nie tylko swój własny interes lecz i obowiązki społeczne, chciałoby chętnie i użytecznie w tym kierunku pracować. — W końcu nie wolno pominąć tej bardzo ważnej a wielce ujemnej strony ustawy drogowej tj że opiera się ona na niesprawiedliwem rozłożeniu ciężarów na pojedynczych kontrybuentów, bo czyż można utrzymywać, że taki „chałupnik“, nie posiadający żadnego sprzężaju, a często nawet ani jednej sztuki bydła, w równej mierze z gospodarzem zamożnym korzysta i zużywa drogi gminne komunikacyjne?

Zebrawszy wszystkie uwagi razem przechodzi się do przekonania:

1. że obowiązująca ustawa drogowa nie daje możności utrzymania dróg gminnych w dobrym stanie,

2. że nawet przy pomnożeniu funduszów

na cele utrzymania dróg i stworzenia odpowiednego personalu dla administracyi i kontroli pozostałby niesłuszny rozkład ciężarów na kontrybuentów i utrudnione byłoby wykorzystanie prestacyj odrabianych w naturze z powodu niechęci i niezrozumienia własnego interesu znaczniejszej części kontrybuentów,

3. że zatem należy dążyć do zasadniczej reformy ustawy drogowej.

Wydział i Rada powiatowa uwzględniając konieczność ulżenia najbiedniejszej części ludności wiejskiej, a z drugiej strony chcąc uniknąć zbyt wielkiego obciążenia podatkowego, sądzi, że nie zrzekając się dotychczasowych, dwóch źródeł robót drogowych, należy głównie zreformować sposób użycia tychże a to w sposób następujący:

1. Jako podstawę do obliczenia przyjmuje się:

a) po 2 dni piesze rocznie od właściciela domu, żadnego gruntu nie posiadającego,

b) po 3 dni piesze od numeru domu, którego właściciel posiada mniej jak 1 morg gruntu,

c) po 4 dni piesze od numeru domu, którego właściciel posiada więcej aniżeli 1 morg gruntu. — Prestacye te jednak nie będą odrabiane lecz bezwarunkowo spłacane w gotówce po cenach, corocznie przez pojedyncze Rady powiatowe uchwalonych.

2. Prestacye obszarów dworskich tj. dostarczenie materyału do ewentualnej wartości 5 % opłacanych podatków z ewentualnem prawem wykupna zmienia się w obowiązkową opłatę w gotówce na podstawie cen materyału uchwalonych przez Rady powiatowe.

3. Opłata na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych podnosi się z 3% na 4% dodatku na cele utrzymania dróg gminnych.

4. Tak ekwiwalent prestacyi w gotówce jakoteż 4% dodatek będą pobierane przez c. k. urzędy podatkowe wraz z podatkami bezpośrednimi — Wreszcie należałoby wyraźnie zastrzedz, że przewidziane objęcie zarządu bezpośredniego przez Wydział powiatowy dróg gminnych ma nastąpić na koszt i stratę członków odnośnego miejscowego Zarządu drogowego.

7. Rada powiatowa w Brzesku zaproponowała większością głosów następujące zmiany ustawy drogowej:

I. Jako zmianę § 12. ust. drog.

a) obszar dworski winien wydać potrzebny do budowy i utrzymania dróg gminnych materyał, za najodpowiedniejszy przez Zarząd drogowy względnie Wydział powiatowy uznany, we wartości 5% dodatku do podatków bezpośrednich nie przewyższającej,

b) w razie gdyby przewidziana w ustępie *a*) potrzeba w ciągu roku nie zachodziła, winien obszar dworski spłacić 5% dodatku do podatków bezpośrednich na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych

II. Jako zmianę §§. 12. i 14.

Zarząd drogowy a względnie Wydział powiatowy będzie miał prawo pewną część prestacyi drogowych w miarę potrzeby przeznaczyć do spłaty.

III Zmiany §. 28. ust. drog. nie proponuje się.

8. Wydział powiatowy w Brzeżanach przedłożył następujący wniosek:

W interesie równomiernego ponoszenia kosztów utrzymania dróg w stosunku do zamożności świadczących jako też w interesie skuteczniejszej administracyi drogowej uznaje się za wskazane i racyonalne, aby w gminach wiejskich w miejsce prestacyi świadczonej w naturze wprowadzono opłaty w stosunku do podatków, zaś w gminach miejskich w miejsce robocizny opłaty od każdego numeru domu i od każdej rodziny a względnie partyi, prowadzącej samoistne gospodarstwo domowe.

W duchu powyższych zmian zmienićby należało i §. 28. ust. drog. w ten sposób, że administracya dróg gminnych spoczywać winna w zupełności w rękach Wydziału powiatowego z prawem używania do poszczególnych czynności Zwierzchności gminnej — jako podwładnego organu wykonawczego.

Ustanowiony dodatek drogowy, którego wysokość uchwalałaby Rada powiatowa, wpływałby do kasy Rady powiatowej i stanowiłby „jednolity powiatowy fundusz dróg gminnych.“

9. Rada powiatowa w Brzozowie oświadczyła się jednogłośnie przeciw jakiejkolwiek zmianie obowiązującej ustawy drogowej.

10. Wydział i Rada powiatowa w Buczaczu oświadczyły się jednogłośnie tylko za zmianą §. 12. a z tym odpowiednio i §§. 26. i 27

Z powodu że obecne brzmienie §. 12. co do drzewa na mosty uniemożliwia dobrą administracyę dróg gminnych i w wielu wypadkach, gdzie tylko zachodzi potrzeba budowy większych mostów, naraża powiatowy fundusz dróg gminnych na ogromne wydatki, a tem samem powoduje brak funduszów na budowę i konserwacyę dróg gminnych, uchwaliła Rada powiatowa, iż byłoby pożądanem w interesie dróg gminnych wprowadzić tę zmianę, „by obszary dworskie nie wydawały materyału drzewnego w naturze i w miarę każdorazowej potrzeby, lecz aby każdy obszar dworski obowiązany był bezwarunkowo uiszczać każdego roku 5% opłacanych podatków bezpośrednich na powiatowy mostowy fundusz i to tak długo, dopóki fundusz ten nie urósłby do sumy zapewniającej dobre utrzymanie mostów przy drogach gmin-

nych w całym powiecie, w którym to razie byłaby Rada powiatowa uprawnioną w porozumieniu i za zezwoleniem Wydziału krajowego zredukować 5% dodatku do podatków bezpośrednich lub nawet ewentualnie zasystować pobór tegoż na czas jakiś.

11. Rada powiatowa w Chrzanowie powzięła następującą uchwałę:

A) Rada powiatowa wyraża zapatrywanie, że dla powiatu chrzanowskiego byłoby najodpowiedniejszem i najkorzystniejszem, aby świadczenia prestacyi w naturze na rzecz dróg gminnych zupełnie zniesione zostały, a koszta budowy i utrzymania dróg gminnych pokrywane były dodatkami do podatków bezpośrednich, a w ślad za tem, aby zarząd wszystkich dróg gminnych w powiecie powierzony został Wydziałowi powiatowemu.

B) Na przypadek, gdyby zniesienie prestacyi w naturze nie dało się jeszcze obecnie przeprowadzić, Rada powiatowa wyraża życzenie, aby w ustawie drogowej przeprowadzone zostały następujące zmiany:

a) aby za podstawę wymiaru robocizny prestacyjnej obok numerów domów przyjętą została także ilość posiadanego gruntu z uwzględnieniem jakości tegoż względnie klasy podatku gruntowego jako miary dobroci gruntu w ten sposób, aby obowiązek świadczenia był stopniowany;

b) aby było ustawą wyraźnie zastrzeżone, że obszar dworski obowiązany jest spłacić z końcem roku wartość nieużytego materyału drzewnego;

c) aby został zniesiony przepis co do zamiany prestacyi pieszych na ciągłe, a natomiast aby wymiar prestacyi robocizny ciągłej oznaczony został ustawą;

d) aby dodany został do ustawy przepis że: „Rada powiatowa na wyraźne życzenie przez interesowaną gminę i obszar dworski może uchwalić, iż w tej gminie mają być prestacye w robociźnie i materyale drzewnym na pewien okres czasu zastąpione dodatkami do podatków bezpośrednich i oznaczyć stopę tego dodatku lub też zastosować w danej gminie przepis §. 31. ust. dr.“

Głównymi motywami, że Rada powiatowa opiniuje w pierwszym rzędzie pokrywanie potrzeb drogowych dodatkami do podatków są:

1) równomierny rozkład ciężaru,

2) o wiele większa wydatność robocizny za zapłatę w porównaniu z robocizną prestacyjną.

12. Rada powiatowa w Cieszanowie uchwaliła oświadczyć się za zmianą ustawy drogowej.

Uchwała powyższa tak opiewa:

Reforma ustawy drogowej jest konieczną, gdyż dziś praktykowany sposób naprawy dróg gminnych nie prowadzi wcale do polepszenia stanu tych komunikacyi.

Należy reformę przeprowadzić w tym kierunku, iżby takowa zabezpieczała dostateczny zasób gotówki na budowę dróg i poruczyła zarząd tych funduszów fachowo uzdolnionym organom.

13. Wydział i Rada powiatowa w Czortkowie uchwaliły zaproponować zamianę prestacyi w naturze na pieniądze.

Odnośna uchwała wspomnianej Rady powiatowej opiewa:

„z uwagi, że prestacye w naturze są co do formy zabytkiem dawnych czasów i z powodu że robocizna powyższa po największej części bezpożytecznie się marnuje, należy bezwarunkowo prestacyę w naturze znieść i zamienić ją na pieniądze i to w ten sposób, że w gminach wiejskich chałupnicy mają opłacać kwotę w stosunku do ceny dwóch dni pieszych; a gospodarze gruntowi w stosunku do 4-ch dni (za chałupnika uważać należy właściciela chaty, nie mającego więcej jak $^1/_4$ morga gruntu).

W miasteczkach zaś opłacać winne partye prowadzące samoistne gospodarstwo domowe a to zarobnicy dzienni niepłacący podatku zarobkowego w stosunku do 2-ch dni, wszyscy zaś inni do 4-ch dni pieszych. —

Wszystkie w ten sposób powstałe fundusze idą na rzecz każdej poszczególnej gminy lecz pozostają pod bezpośrednim zarządem Wydziału powiatowego, który też winien prowadzić osobny rachunek dla każdej gminy z uzyskanych i wydanych funduszów prestacyjnych.

Wobec tego więc miejscowe Zarządy drogowe winny przedkładać przed końcem każdego roku preliminarz robót, wykonać się mających na rok przyszły i po zatwierdzeniu takowego przez Wydział powiatowy, mają przedsiębrać roboty i wypłacać tylko na mocy asygnat i pobranych pieniędzy od Wydziału powiatowego.

Część z tych funduszów jednak nie wyżej jak 25% powinna być wstawioną do preliminarza na nadzwyczajne roboty i wydatki. — Z końcem zaś każdego roku winny Zarządy drogowe złożyć z tego dokładny rachunek i ewentualną nadwyżkę odesłać do Wydziału powiatowego Niezużyte fundusze prestacyjne z końcem każdego roku mają być przeniesione na rok następny na rzecz każdej poszczególnej gminy, a gdyby się okazał w niej stały nadmiar funduszów prestacyjnych, może być rozporządzeniem Wydziału powiatowego pobór należytości prestacyjnych zmniejszonym lub nawet którego roku powstrzymanym.

Z powodu że dotychczasowe postanowienie dotyczące pobierania materyału drzewnego w naturze jest źródłem wielu trudnych do rozstrzygnięcia sporów i z powodu że podatek od obszarów dworskich bardzo nierównomiernie obciąża w różnych miejscowościach i latach kontrybuentów, należy odnośny punkt §. 12. znieść, a zastąpić go postanowieniem, by obszary dworskie opłacały gotówką bezwzględnie 2% dodatku corocznie i z tego powstały fundusz, wpływający do kasy powiatowej, ma być obracanym na zakupno materyałów do budowy i naprawy mostów. Jeżeliby powyższy fundusz nie wystarczył, to ma być subwencyonowany przez powiatowy fundusz dróg gminnych."

Co do Zarządów drogowych nie widzi Reprezentacya powiatowa potrzeby jakichkolwiek zmian.

14. Reprezentacya powiatu dąbrowskiego jest zdania, iż nie zachodzi potrzeba merytorycznej zmiany obowiązującej ustawy drogowej, tylko wydania jasnego rozporządzenia wykonawczego do takowej — zwłaszcza co do przepisów ustawy o obowiązku dostarczania materyału drzewnego przez obszary dworskie.

15. Rada powiatowa w Dobromilu nabrała z dotychczasowych spostrzeżeń przekonania, że tak wymiar prestacyi w naturze jakoteż sposób uiszczania tychże zarówno dla gmin jakoteż dla obszarów dworskich jest niesprawiedliwy i uciążliwy, zaś ze względu na prawidłową administracyę drogową wielce niekorzystny.

Należałoby zatem — zdaniem Rady powiatowej — prestacye w robociźnie jakoteż w materyale drzewnym zastąpić dodatkiem drogowym na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych a to dla s rawiedliwego rozkładu dodatków na gminę i obszar dworski połowę wartości prestacyjnych nałożyć i ściągnąć w formie równych dodatków do podatków z gminy i obszaru dworskiego, zaś drugą połowę nałożyć i ściągnąć w formie opłat od mieszkańców posiadających sprzężaje.

Na ten wypadek należałoby także ustanowić ustawowy przymus do dostarczenia robocizny ze strony gminy i obszaru dworskiego za odpowiednią zepłatą w razie nagłej potrzeby.

Zarząd drogowy tak pod względem technicznym jakoteż ekonomicznym powinien być oddany wyłącznie w ręce Wydziału powiatowego, zaś Zwierzchność gminna i przełożony obszaru dworskiego winny zająć stanowisko organów pośrednio wykonawczych.

16. Rada powiatowa w Dolinie proponuje, aby prestacye drogowe obliczano według opłacanych podatków bezpośrednich, co spowodowałoby, że gospodarze obowiązani byliby do najwyższej, półgospodarze do niższej, a najbiedniejsi do stosunkowo najniższej prestacyi drogowej. Każdy kontrybuent odrobić winien prestacye najdalej do końca października, poczem należytość za nieodrobioną prestacyę bezwarunkowo na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych do kasy Wydziału powiatowego ma być wpłacaną. — Dotychczasowe Zarządy drogowe — zdaniem Rady powiatowej — należy zatrzymać.

17 Rada powiatowa w Drohobyczu powzięła jednogłośnie następującą uchwałę:

„1) Przepis §. 12. należy zmienić w ten sposób, ażeby prestacye na rzecz dróg gminnych zastąpić dodatkami pieniężnymi, zarówno gminy jak i obszary dworskie obciążającymi,— o sposobie zaś nakładania tych danin będzie można orzekać dopiero po uchwaleniu reformy podatkowej. 2) Zarząd dróg gminnych należy poruczyć Wydziałom powiatowym."

18. Uchwała Rady powiatowej w Gorlicach tak opiewa:

1) aby sumienniejszy podział prestacyi rozdzielić należałoby przypisać komornikom i chałupnikom 2 dni, a właścicielom gruntu do 4-ch morgów 3 dni zaś ponad 4 morgi właścicielom, którzy stale zaprzęgów nie posiadają, 5 dni od każdego numeru domu a względnie partyi, prowadzącej gospodarstwo domowe, —

2) zmienić ustęp 4 §. 12. o tyle, że obszar dworski winien za prestacye swe dostarczyć na miejsce materyał drzewny w wysokości 5% dodatku a w razie gdyby się wzbraniał — zapłacić do kasy Rady powiatowej według cen przez Radę powiatową uchwalonych przypadającą nań kwotę, — zarazem odrobić lub zapłacić prestacye ciągłe i piesze z budynków, nie na obszarze dworskim stojących a jego własnością będących.

Zarząd drogowy wskaże, dokąd materyał drzewny ma być dostarczony i przyznaczy robotę ciągłą i pieszą, gdzie takowa ma być wykonaną; ztąd wynika, że obszar dworski obowiązany jest w razie, gdyby Zarząd drogowy nie zażądał materyału drzewnego, rok rocznie opłacać przypadającą nań 5% należytość, a nie jak dotąd bywało usuwać się od zapłaty materyału, gdy ten nie był zażądany.

3) Utworzenie funduszu zapasowego jest nie tylko wskazanem ale koniecznem, jeżeli drogowa gospodarka powiatowa ma być dla powiatu dodatnią i korzystną.

4) Zamiana prestacyi w naturze na pieniądze byłaby bez kwestyi jako najsłuszniejsza i najbardziej wskazana; zważywszy jednak że w okolicach od miast i ruchu przemysłowego oddalonych, a w chwilach wolnych od robót

gospodarskich na bezrobocie skazana ludność biedniejsza, chętniejby prestacye przypisane odrabiała, aniżeli za takowe płaciła, byłoby może wskazanem pozostawić gminom i obszarom dworskim do woli prestacye odrabiać lub za takowe płacić.

19. Wydział powiatowy w Gródku przedłożył następującą uchwałę Rady powiatowej:

„§. 12. ust. 4. powinienby opiewać:

Obszar dworski winien nadto wydać corocznie do budowy i utrzymania dróg gminnych materyał drzewny w wartości 5%, opłacanych przez obszar dworski podatków bezpośrednich lub uiścić wartość gotówką.

Decyzya czyli materyał drzewny ma być w naturze wydany czyli też gotówką uiszczony zależy od obszaru dworskiego.

Koszta dowozu materyału drzewnego mają być pokryte środkami wskazanymi w §. 11. lit. *a.* i *c.*

§. 27. ust. 2. powinienby opiewać: Wydział powiatowy mianuje przewodniczącego miejscowego Zarządu drogowego z pośród członków takowego, nadzoruje urzędy gminne i obszary dworskie (cały dalszy ustęp bez zmiany)“

Proponowana zmiana §. 12. dąży do zapewnienia funduszów na utrzymanie i budowę mostów i zaszanowania powiatowego funduszu dróg gminnych, który z powodu wzmagających się wydatków na materyał drzewny prawie w całości na ten jedyny cel musiałby być wydawanym.

Przez zmianę §. 27. byłoby umożliwionem powierzyć przewodnictwo w Zarządzie drogowym prawie zawsze osobie, stojącej na wysokości zadania swego.

20. Rada powiatowa w Grybowie uchwaliła znaczną większością głosów następujący wniosek Wydziału powiatowego:

W zasadzie obowiązek odrabiania prestacyi drogowych winien pozostać, rozkład tylko takowych powinien być uskuteczniony na podstawie siły roboczej z uwzględnieniem członków, którzy nie posiadają żadnego majątku ani siły roboczej, a których Rada gminna — za zezwoleniem Wydziału powiatowego — miałaby prawo nawet całkowicie od obowiązku odrabiania prestacyi uwolnić.

Chałupnicy winni odrabiać po 2 dni piesze, opłacający podatek gruntowy niżej 1 złr. po 3 dni piesze, płacący zaś wyżej po 4 dni piesze, a obowiązek ten dotyczyłby również i właścicieli gruntów, którzy w dotyczącej gminie nie posiadają budynków.

Jeżeli gospodarz posiada więcej jak jeden zaprzęg, to od każdego następnego zaprzęgu parokonnego winien odrabiać 3 dni piesze, zaś od parobydlanego lub jednokonnego po 2 dni piesze, nie wykluczając możności użycia tych zaprzęgów w razie potrzeby jako dni ciągłych.

Postanowienie, dotyczące obowiązku wydawania materyału drzewnego, należałoby pozostawić niezmienione z tym dodatkiem, że obszary dworskie mają uiścić do kasy Wydziału powiatowego wartość materyału, jeżeli w ciągu roku nie wymagałoby się takowego.

W końcu zaznacza Wydział powiatowy, iż przeciw ostatniemu wnioskowi głosowało 3 radnych z większych posiadłości, żądając zniesienia prestacyi, zamiany takowej na pieniądze i ściągania tych funduszów przez Wydział powiatowy drogą dodatku do podatków.

21. Rada powiatowa w Horodence oświadczyła się większością głosów za tem, aby prestacye w robociźnie nadal pozostały, jednak aby wymiar tychże był progresywny.

Obszar dworski winien nadto uiszczać zamiast materyału drzewnego corocznie z końcem pierwszego kwartału na fundusz objektów sztucznych, istniejących na drogach gminnych, datek w wysokości 5% płaconych przez siebie podatków bezpośrednich.

22. Wydział powiatowy w Husiatynie oznajmia, iż trwa przy swoim wniosku, uchwalonym przez pełną Radę powiatową w roku 1891, a mianowicie: iż wskazanem jest, aby prestacye drogowe uiszczane były gotówką w stosunku procentowym do opłacanych podatków, praktyka bowiem dotąd nabyta przekonywa, że jeden robotnik za gotówkę najęty, choćby drożej opłacany, lepszą i wydatniejszą da robotę, aniżeli czterech robotników, szarwarek odbywających.

23. Wydział powiatowy w Jarosławiu przedłożył następującą jednogłośnie uchwaloną opinię Rady powiatowej:

„Ustawa drogowa potrzebuje koniecznej zmiany w dwóch kierunkach a mianowicie:

1) zamiany prestacyi odrabianej w naturze na gotówkę,

2) zmiany samego wymiaru prestacyi na pobór w stosunku opłacanych przez kontrybuentów podatków w formie dodatków, jakie Rada powiatowa dla całego powiatu nakładaćby mogła z ustanowieniem maximum tychże dodatków. Ponieważ z powyższemi zmianami łączy się zmiana zasady, na jakiej dotychczasowa ustawa się opiera, uważa Wydział i Rada powiatowa dyskusyę nad pojedynczymi §§. ustawy za bezprzedmiotową, albowiem §§. te odpowiednio do zmiany zasady zmienione być muszą.

Z powyżej proponowanemi zmianami łączy się naturalnie zniesienie zupełne prestacyi,

tak w robociźnie przez gminy i obszary dworskie jako też i w materyale drzewnym przez obszary dworskie uiszczanych.“

24. Wydział powiatowy w Jaśle relacyonuje:

słuszność przemawia za tem, aby równe prawa były stosowane do wszystkich w spełnianiu obowiązków dobra publicznego.

Są liczne wypadki, że w gminie nie ma obszaru dworskiego, tam więc fundusz powiatowy, który zanadto jest przeciążony licznemi należytościami, ponosić jeszcze musi znaczne ciężary na drzewo do mostów.

Gdzie zaś są obszary dworskie tam nieraz trudno otrzymać od nich potrzebny materyał drzewny w dobrym gatunku i w czasie właściwym.

W końcu podnosi Wydział powiatowy, że w wielu powiatach rozpowszechnił się zwyczaj, iż zamiast mostów drewnianych budują murowane z kamienia i cementu.

Z tych zatem powodów zaproponował Wydział powiatowy Radzie powiatowej następujący wniosek, który po przeprowadzonej dyskusyi, większością głosów przyjęty został:

„należy utrzymać w swej mocy pierwszy i drugi ustęp §. 12. ust. drog. tyczący się odrabiania 4 ch dni od każdego numeru domu oraz co do opłacania 3% dodatku do podatków bezpośrednich, trzeci zaś ustęp tegoż § zmienić należy w następujący sposób:

celem uzyskania potrzebnego funduszu na budowę mostów, przepustów i poręczy na drogach gminnych tworzy się fundusz odrębny dla każdej gminy wraz z obszarem dworskim.

Fundu z ten powstaje z corocznej opłaty 2% do podatków stałych, uiszczanych przez całą gminę i obszar dworski. Fundusz w mowie będący ma być wnoszony do kasy Wydziału powiatowego, który nim zarządza, a w miarę potrzeby wydatkuje na rzecz właściwej gminy.

Fundusz ten niezużyty tworzy dla właściwej gminy fundusz żelazny, który corocznymi opłatami i procentami ma się zwiększać.

Gdyby zasoby funduszu takiego nie wystarczały na jakąś większą budowę, wówczas Wydział powiatowy z funduszu powiatowego dodaje brakującą kwotę. — Jeśliby fundusz żelazny wzrósł w taki sposób, że przekraczałby potrzeby drogowe właściwej gminy, w takim razie Wydział powiatowy będzie miał prawo uwolnić gminę na czas określony lub nieokreślony od płacenia 2% dodatku do podatków.“

Przytem uchwaliła Rada powiatowa zaproponować, aby Zarząd dróg gminnych powierzony był wyłącznie zwierzchności gminnej wychodząc z założenia, że każda władza wykonawcza wtenczas tylko spełnia swe obowiązki sprężyście i z dobrem ogólnem, jeżeli jest najmniej skomplikowaną, a w niniejszym wypadku jeśli Zarząd dróg gminnych oddany zostanie w jedne ręce, byleby nie w rozpieszałe, niechętne i nieudolne.

25 Reprezentacya powiatowa w Jaworowie jest zdania, że zmiana § 12 ustawy drogowej jest nieodzownie potrzebną.

W niektórych miejscowościach robocizna w naturze jest niemal marnowaniem czasu, a wykonana robota około naprawy dróg pozostawia wiele do życzenia

Dotychczasowy system odrabiania prestacyi w naturze nie przynosi tej korzyści, jakiejby się ztąd spodziewać należało.

Obecne brzmienie § 12. uniemożliwia zastąpienie drewnianych objektów sztucznych objektami trwałymi murowanymi, do czego pod każdym względem dążyćby należało.

W wielu powiatach wydają obszary dworskie tylko wtedy materyał drzewny i to do wysokości 5% podatków bezpośrednich, jeżeli tego materyału potrzeba. Ponieważ zaś często przez dłuższy szereg lat nie potrzeba wcale materyału, a w pewnym roku potrzeba go bardzo wiele, cały więc ciężar wydatku spada na fundusz powiatowy. Są gminy, w których wcale obszarów dworskich nie ma. Zachodzi więc niezbędna potrzeba utworzenia zapasowego funduszu dla objektów sztucznych.

Z tych tedy powodów proponuje Rada powiatowa następujące zmiany:

§ 12 ust. 4. Obszar dwortki winien nadto uiszczać corocznie z końcem pierwszego kwartału na fundusz objektów sztucznych, istniejących na drogach gminnych, datek w wysokości 5% płaconych przez siebie dodatków do podatków bezpośrednich.

§ 13. ustęp 3. — Z opłat uiszczanych przez obszary dworskie w myśl ustępu 4. § 12. utworzonym będzie zapasowy fundusz dla objektów budowlanych na drogach gminnych, który to fundusz tylko na budowę i utrzymanie tychże objektów używanym być ma.

Jeżeli fundusz ten wzrośnie do takiej kwoty, że procentem swym zabezpiecza pokrycie tychże potrzeb w powiecie w ten sposób, iż na podstawie dziesięcioletniego przecięcia wydatków potrzebom bieżącym odpowiada, natenczas może Rada powiatowa za przyzwoleniem Wydziału krajowego zniżyć ten dodatek 5% lub w całości uchylić na tak długo, jak długo fundusz powyższy dziesięcioletniego rocznego wydatku nie spadnie“.

W trzydziestu miastach objętych ustanową z 13 marca 1889, zmienić należy — zdaniem Rady powiatowej — robociznę w naturze na pieniądze, a wypadającą ztąd należytość, poszczególnym kontrybuentom przypisaną, ściągać przy spłacie podatków rządowych.

Inne miasteczka i gminy wiejskie odrabiać mają prestacye w naturze, jeżeli nie zażądają na podstawie uchwały Rady gminnej zamiany prestacyi w naturze na spłatę w pieniądzach. W końcu proponuje Rada powiatowa, aby w powyższych 30tu miastach zarząd dróg należał do Magistratu.

26. Rada powiatowa w Kałuszu większością głosów wyraziła zdanie, że dotychczasowy wymiar prestacyi drogowej i nadal pozostać powinien jednak z tą zmianą, że prestacye na pieniądze przemienione być winne.

Skład Zarządu drogowego i jego atrybucye winne być pozostawione w dotychczasowej formie

27. Rada powiatowa w Kamionce strumiłowej oświadczyła się większością głosów za zamianą prestacyi drogowych w naturze na dodatek do podatków bezpośrednich.

28. Zarząd powiatu kolbuszowskiego uchwalił wniosek, aby prestacye drogowe w naturze znieść, a natomiast nałożyć dodatek do podatków bezpośrednich.

Również jest Zarząd powiatu za zniesieniem miejscowych Zarządów drogowych i powierzeniem organizacyi zarządu dróg Radom powiatowym.

29. Rada powiatowa w Kołomyi uchwaliła następujący wniosek Wydziału powiatowego:

I. Ustawę i nowelę drogową należy w całości znieść, a natomiast wydać nową ustawę drogową w zupełnie nowem brzmieniu.

II. Nowa ustawa drogowa powinna być podzieloną analogicznie do ustawy budowniczej *a)* na ustawę dla 30 miast większych *b)* dla reszty miast mniejszych *c)* dla gmin wiejskich.

III. W nowej ustawie drogowej powinien być stanowczo zaniechanym system prestacyi w robociźnie i materyale drzewnym — a natomiast zaprowadzony na cele drogowe dodatek do podatków bezpośrednich.

Wydział powiatowy, zastanawiając się nad powyżej wymienionym ustępem III. przyszedł do przekonania, że ewentualny dodatek do podatków na cele drogowe, jeżeli osiągnie w najgorszym razie wysokość obecnych danin na ten cel, stworzy znaczne fundusze roczne, za pomocą których oględną a świadomą celu administracyą stworzyć będzie można w kraju drogi lepiej i prędzej aniżeli to było możebnem na podstawie istniejącej ustawy drogowej.

30. Rada powiatowa w Kosowie uchwaliła większością głosów następujący wniosek Wydziału powiatowego:

Zważywszy 1) że dla włościan w czasach obecnych coraz trudniej o zarobek a więc i gotówkę — a dowodem tego coraz większa czasowa emigracya do Rumunii, zważywszy 2) że o wiele łatwiej jest dla włościanina kilka dni odrobić aniżeli za tę robociznę relutum w gotówce wydobyć, zważywszy 3) że w skutek zamiany prestacyi na dodatek do podatków ciężar podatków wzmógłby się bardzo znacznie, zważywszy w reszcie, że jakkolwiek nie da się zaprzeczyć, iż dla braku należytego nadzoru obecnie ogromna ilość prestacyi się marnuje, to jednak przy tymsamym braku nadzoru to samo dziać się będzie przy zamianie prestacyi na dodatek do podatków i przy robotach, z dodatku tego dziennie opłacanych — Rada powiatowa oświadcza się przeciw zamianie dotychczasowych prestacyi w naturze na dodatek do podatków, wypadałoby jednak uchylić dotychczasowy zupełnie równomierny rozkład tych prestacyi, a natomiast zaprowadzić stopniowanie w tym rozkładzie w stosunku do opłacanych podatków z uwzględnieniem pewnego minimum, niezbędnego dla egzystencyi, które powinno zostać wolne od prestacyi.

Dalej wypadałoby ustanowić, że nieużyty w ciągu roku materyał ma obszar dworski do 30 dni po ukończonym roku spłacić według przeciętnej wartości, przez Radę powiatową oznaczonej.

Zarząd dróg gminnych należy pozostawić i nadal dotychczasowym organom.

31. Rada powiatowa w Krakowie uchwaliła zaproponować następującą zmianę §§. 12. 28. i 19. ustawy drogowej:

§. 12. Wszyscy płacący niżej 2 złr. a. w. podatków bezpośrednich wolni są od prestacyi na rzecz dróg gminnych.

Od każdego numeru domu w gminie wiejskiej i na obszarze dworskim oraz od każdej rodziny w mieście odrabiać należy corocznie dwa dni piesze.

Kto posiada inwentarz roboczy, winien odrobić jeden dzień ciągły za dwa dni piesze.

Wykupno może mieć miejsce tylko wedle oznaczonej przez Radę powiatową wartości dni ciągłych.

Kto posiada własność nieruchomą bez domu i opłaca od niej przynajmniej 20 złr. podatków bezpośrednich, uiszczać ma prestacye drogowe takie jakieby uiszczał, gdyby jeden numer domu posiadał.

Zarząd drogowy według swego uznania może od kontrybuentów w gminie i na obszarze dworskim żądać albo prestacyi w naturze albo jej wartości według cen wykupna, ustanowionych co roku przez Radę powiatową.

Obowiązany do prestacyi może się odwołać od rozporządzenia Zarządu drogowego do

Wydziału powiatowego, który rozstrzyga nieodwołalnie o tem, czy kontrybuent ma prestacyę uiścić w gotówce czy w naturze.

Dodatek na powiatowy fundusz dróg gminnych podnosi się z 3% na 6%.

Obszary dworskie opłacają nadto na utworzyć się mający powiatowy fundusz objektów sztucznych na drogach gminnych 5% podatków bezpośrednich, która to opłata może być za zezwoleniem Wydziału powiatowego zastąpioną prestacyą w materyale drzewnym lub kamiennym.

Jeżeli po wyczerpaniu innych środków dodatki do podatków bezpośrednich na cele drogowe przeniosłyby 20% podatków bezpośrednich w powiecie opłacanych, nadwyżkę wydatków poniesie fundusz krajowy.

§. 28. w ustępie 2. należałoby zmienić w tym kierunku aby:

drogi gminne podzielić na dwie kategorye i ważniejsze oddać pod techniczny i administracyjny zarząd Wydziału powiatowego. — Techniczny zarząd mniej ważnych dróg powinien także należeć do Wydziału powiatowego, ekonomiczny natomiast do Zarządu drogowego, który stanowi Zwierzchność gminna razem z przełożonym obszaru dworskiego.

§. 19. ust. 2. należałoby — zdaniem Rady powiatowej — rozszerzyć w ten sposób, aby wszelkie a nie tylko wyłącznie fabryczne przedsiębiorstwa i osoby prywatne pociągane być mogły do nadzwyczajnych datków za niezwykłe zużywanie nieomyconych dróg gminnych i powiatowych z wyłączeniem dowozów i wywozów na cele rolnicze.

32. Reprezentacya powiatu krośnieńskiego oświadcza się za zatrzymaniem szarwarków w naturze a ewentualnie podledzby mógł zmianie tylko obowiązek wydawania przez obszary dworskie drzewa w tym kierunku, by z reguły na pokrycie odnośnych potrzeb opłacano 5% dodatek do podatku a dostarczenie drzewa w naturze było tylko dla zgłaszających się w tym celu obowiązujące.

Nadto żąda Reprezentacya powiatu zmiany ustawy w kierunku łatwiejszego pociągnięcia do konkurencyi drogowej tych, którzy w istocie nadmiernie drogę zużywają.

33. Rada powiatowa w Limanowie uchwaliła oznajmić Wydziałowi krajowemu, że co do zmiany obecnie obowiązującej ustawy drogowej, nie objawiają się u ludności tegoż powiatu żadne uwagi godne życzenia.

34. Rada powiatowa w Lisku, wychodząc z zasady, że dobre komunikacye są dźwignią do podniesienia się przemysłu i rolnictwa, a zatem zwiększenia dobrobytu, z którego wszyscy mieszkańcy tak rolni jak i bezrolni ciągną korzyści a nawet bezrolni w wyższym stopniu od rolników, oświadczyła się jedgłośnie przeciw wszelkim ulgom na rzecz obowiązanych do prestacyi, a to tem więcej, ile że §. 12 upoważnia tam, gdzie tego potrzeba zachodzi, czynić ulgi.

Nadto objawiła Rada powiatowa jednogłośnie opinię, iż skuteczne wykonywanie obecnej ustawy drogowej rozbija się o apatyę, niedbalstwo i brak spełniania obowiązków organów, do jej wykonania powołanych.

35 Rada powiatowa we Lwowie uchwaliła znaczną większością głosów następujące dwie rezolucye:

I. Rada powiatowa oświadcza się w zasadzie za utrzymaniem i nadal prestacyi w robociźnie i materyale drzewnym na rzecz dróg gminnych, lecz przytem wyraża Rada powiatowa przekonanie, że w §. 12. ustawy drogowej rozkład prestacyi w robociźnie powinien być sprawiedliwiej unormowany: nie jednakowo od każdego numeru domu od najuboższej chaty i od pałacu po dni 4 ale z pewnem stopniowaniem według kwot podatku.

II. Wydział Rady powiatowej powinien mieć prawo w gminach, gdzie to za potrzebne uzna, a w szczególności w gminach, zamieszkałych przeważnie przez przemysłowców i rękodzielników, tudzież takich, których miejscowe Zarządy drogowe niedbale wykonują obowiązki swoje, w porozumieniu z polityczną władzą powiatową na przeciąg jednego roku obowiązkowo zamienić prestacyę szarwarkową na opłaty pieniężne.

36. Rada powiatowa w Łańcucie jest zdania, że

1) obowiązująca ustawa drogowa winna być zmieniona w tym kierunku, aby prestacye w robociźnie zastąpione były dodatkami do podatków, by jednak przysługiwało kontrybuentom prawo odrabiania prestacyi w naturze,

2) ażeby nie dotyczącą ustawą lecz przepisami wykonawczymi uregulowane było prawo połączenia więcej zarządów drogowych poszczególnych gmin w jeden lub więcej okręgów drogowych podporządkowanych Reprezentacyi powiatowej.

37. Rada powiatowa w Mielcu uchwaliła jednogłośnie, że najracyonalniejszem rozłożeniem ciężarów na utrzymanie dróg gminnych byłoby nałożenie dodatku do wszystkich podatków tak bezpośrednich jak i pośrednich a to z następujących powodów:

Prestacye w robociźnie są w przeważnej części marnowane, gdyż Zwierzchność gminna sama jużto krępowana rozlicznymi względami nie może wyzyskać robocizny tak, jakby to należało, jużto mało się troszczy o wykonanie

robót na drogach, a opieszałość jej sprowadza te skutki, że robocizny wychodzi dużo, a drogi są w opłakanym stanie. Płatny zaś nadzór fachowy wieleby pieniędzy pochłonął

Wszystkie roboty odbywane z musu — mimo najpiękniejszych postanowień ustawy wykonywane są niedbale z tą jedynie myślą, ażeby jako tako zepchnąć ten obowiązek i uwolnić się od niego. Inaczej pracuje robotnik, który wie, że jego praca będzie zapłaconą i że jeżeli będzie opieszale pracować dostanie mniejsze wynagrodzenie od tych, którzy pracowali gorliwie. — Nadto robotnika za pieniądze można mieć na każde zawołanie, a robotnika, odbywającego tę powinność z mocy ustawy i bezpłatnie — trudno — zwłaszcza podczas robót w polu — skłonić do odrobienia prestacyi

W końcu podnosi Wydział powiatowy niestosowność wymiaru prestacyi drogowej w tej samej wysokości dla chałupnika i dla właściciela kilkunastu i więcej morgów gruntu.

38. Wydział powiatowy w Mościskach oświadczył w myśl prawie jednogłośnie powziętej uchwały Rady powiatowej, iż należy nadal zatrzymać dotychczasową ustawę drogową a tem samem i podstawę wymiaru prestacyi drogowych i na razie dążyć tylko do wprowadzenia pewnych uzupełnień § 12. a w szczególności do tego:

1. ażeby chałupnicy i włościanie, posiadający nie więcej aniżeli jeden morg gruntu, doznali odpowiednich ulg przy wymierzaniu im prestacyi drogowych;

2. ażeby ustawa określała wyraźnie, że — o ile materyał drzewny aż do wysokości 5% opłacanych przez obszary dworskie podatków bezpośrednich nie zostanie w każdym roku przez Zarządy drogowe spotrzebowanym, — właściciele obszarów dworskich obowiązani będą wartość takowego corocznie gotówką do powiatowego funduszu dróg gminnych spłacać, i wreszcie

3. ażeby Radzie powiatowej przysługiwało prawo oznaczenia stosunku dni pieszych do ciągłych, a to przy zamianie prestacyjnej roboty pieszej na ciągłą.

39. Wydział powiatowy w Myślenicach ma przekonanie, że zniesienie prestacyi w naturze byłoby szkodliwe, jest jednak za tem, aby prestacye sprawiedliwiej rozdzielić i stawia wniosek, aby chałupnicy, do których — zdaniem Reprezentacyi powiatowej — należą i ci, których grunt nie przenosi $^1/_4$ hektara, odrabiali po 2 dni piesze.

W miastach i miasteczkach proponuje Wydział powiatowy zmienić prestacye w naturze na pieniądze.

40. Wydział powiatowy w Nadwórnie przedłożył Wydziałowi krajowemu następujący jednogłośnie przez Radę powiatową uchwalony wniosek:

§ 12. ust. 4. należałoby zmienić w ten sposób:

„Obszar dworski winien nadto w regule uiszczać corocznie z końcem pierwszego kwartału na materyał drzewny, potrzebny do budowy i utrzymania dróg gminnych, do kasy Wydziału powiatowego na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych datek w wysokości 5% opłacanych przez siebie podatków bezpośrednich, a jeżeli posiada lasy, winien jest na żądanie Wydziału powiatowego wydać wszystek materyał, potrzebny do budowy mostów, po cenie przez Radę powiatową ustanowionej, za który przypadająca należytość wypłaconą mu zostanie z powiatowego funduszu dróg gminnych.“

Z uwagi że czynności Zarządu drogowego wskutek ociągania się wielu przełożonych obszaru dworskiego od czynnego udziału w Zarządzie drogowym nie bywają należycie wykonywane, należy do ustępu 3. § 28, ust. drog. dodać „Wydziałowi powiatowemu przysługa prawo przeciw przełożonemu obszaru dworskiego, niewykonującemu należycie obowiązków członka Zarządu drogowego, użyć środków przymusowych analogicznie do postanowień § 102. ust. gm. tj. dawać napomnienia i nakładać kary pieniężne do wysokości 20 złr.“

41. Rada powiatowa w Nisku uchwaliła jednomyślnie, iż zasada, ażeby prestacye drogowe wymierzane były po 4 dni piesze od numeru domu w gminach wiejskich i na obszarze dworskim jest słuszną, zwyczajem uświęconą i interesom dróg odpowiadającą, wszelako pod warunkiem ażeby:

a) roboty w naturze nie żądano, tylko aby posiadacz każdego numeru domu był obowiązany do wykupna prestacyj według ceny, przez Radę powiatową rokrocznie oznaczyć się mającej,

b) ażeby prestacya drogowa, w powyższy sposób na pieniądze obliczona, przypisana i przez c. k. Urząd podatkowy od odnośnego kontrybuenta ściągniętą została,

c) ażeby Zwiezzchności gminne były obowiązane rokrocznie przedkładać Wydziałowi powiatowemu wykaz tych właścicieli domów, którzy z przyczyn uzasadnionych zasługują na rok bieżący na uwolnienie od opłaty prestacyjnej, o którem uwolnieniu Wydział powiatowy orzeka i c. k. Urzędowi podatkowemu spis uwolnionych od prestacyi do wiadomości podaje.

Należytość prestacyjna, na gotówkę obliczona, przez c. k. urząd podatkowy ściągnąć się mająca, wpływać powinna do kasy Wydziału powiatowego, który na podstawie rokrocznie uchwalonych gminnych budżetów dro-

gowych rozdziela i wypłaca naczelnikowi Zwierzchności gminnej potrzebną kwotę a wartość nieużytej prestacyi drogowej przelewa do powiatowego funduszu dróg gminnych.

Tytułem należytości za materyał drzewny obowiązane są obszary dworskie opłacać corocznie 5% od przypisanych podatków bezpośrednich bez względu na to, czy materyał drzewny w ciągu roku na drogi gminne w terytoryum gminy jest potrzebny lub nie — Kwoty ztąd uzyskane służą do wyposażenia funduszu na naprawę i budowę mostów i przepustów w powiecie. — Wreszcie uważa Rada powiatowa Zarządy drogowe jako niepraktyczne, - takowe w dotychczasowym składzie nigdzie nie fungują, — mimo ustawy Zwierzchność gminna jest obecnie jedynym organem do wykonywania bezpośredniego nadzoru nad drogami gminnemi, dlatego też uchwaliła Rada powiatowa jednogłośnie zaproponować, aby opiekę nad drogami gminnemi tak pod względem technicznym jak i administracyjnym powierzyć Zwierzchnościom gminnym pod nadzorem i kierownictwem Wydziału powiatowego.

42. Reprezentacya powiatowa w Nowym Targu nie proponuje obecnie żadnych zmian w ustawie drogowej.

43. Rada powiatowa w Pilznie zgodziła się w zasadzie na zamianę prestacyi w naturze na pieniądze; w jaki zaś sposób ta zamiana prestacyi na pieniądze miałaby nastąpić, czy przez spłatę czterech dni prestacyjnych od numeru domu czy też przez zastąpienie dodatkiem do podatków bezpośrednich, Rada powiatowa nie mogła się zgodzić.

44. Wydział powiatowy w Podhajcach po zasięgnięciu opinii pełnej Rady powiatowej jest zdania, że dotychczasowa ustawa drogowa powinna uledz następującej zmianie:

„Odrobek w naturze prestacyi drogowej zamieniony być winien na opłatę pieniężną a to nie jak dotąd od numeru domu lecz od stałych podatków tak od mieszkańców gmin jak i od obszarów dworskich. Gdyby zaś pozostawiono odrobek prestacyi w naturze jak jest dotychczas, to jest rzeczą konieczną, by zmienić dnie robocze na relutum pieniężne,

Spłata należytości szarwarkowej winna być wraz z podatkami do c. k. urzędu podatkowego uiszczaną, z której to kasy Wydział powiatowy takową podejmywać będzie.

Wydział powiatowy w miarę potrzeby wypłacać będzie Zarządowi drogowemu odpowiednio do ułożonego przez Zarząd drogowy każdej gminy, a przez Wydział powiatowy zatwierdzonego preliminarza, potrzebne kwoty na naprawę, rekonstrukcyę dróg i budowę mostów.

Zarząd drogowy stanowić ma przełożony obszaru dworskiego i naczelnik gminy, wypłatą się zajmywać i obrachunki Wydziałowi powiatowemu składać. Kontrolę nad Zarządem drogowym tak co do ułożenia preliminarza drogowego, wykonanej roboty jak i wypłat sprawdzać ma Wydział powiatowy.“

Wydział powiatowy twierdzi, że mimo kontroli tysiące dni prestacyjnych i gotówki przepada, bo wielu członków gminy prestacyi drogowej nie odrabia, a mimo tego wójt zapłacenia należytości za nieodrobione prestacye nie żąda, lecz przedkłada zamknięcia rachunkowe z odrobionemi a nawet nadrobionemi prestacyami.

Prestacye w naturze odrabiane bywają niedbale, przez nieodpowiednich robotników i w nienależytym czasie.

Przemiana prestacyi w naturze na dodatek od stałych podatków miałaby ten skutek, że dla wszystkich dróg w powiecie możnaby nająć stałych i odpowiednich robotników tak pieszych jak i z pociągami, robota od wiosny do późnej jesieni bez względu na roboty wiosenne, letnie i jesienne będzie nieustannie przy drogach prowadzoną i natenczas dopiero możebnem będzie utrzymać drogi w dobrym stanie.

45. Wydział powiatowy w Przemyślu podnosi potrzebę pewnego uzupełnienia istniejącej ustawy drogowej i tak:

Byłaby wskazaną — zdaniem Wydziału powiatowego — zamiana postanowienia § 12 w tym kierunku, aby obszary dworskie wydawały w szystek potrzebny materyał drzewny jednak za bonifikacyą ponad 5% wartości opłacanych podatków.

Dalej koniecznem jest określenie pojęcia przeciętnej wartości w ciągu roku.

Również potrzeba stanowczego określenia (§ 16.), że obszary dworskie nie mogą wykupić się od prestacyi wydawania materyału drzewnego. Wreszcie podnosi Wydział powiatowy, że ustęp 5. § 28. nadaje wprawdzie Wydziałowi powiatowemu prawo objęcia dróg w razie zaniedbania w bezpośredni zarząd, lecz rygor ten nie prowadzi do celu, gdyż Wydział powiatowy rozporządza w tym wypadku tak samo tylko prestacyami i ma się posługiwać tym samym Zarządem dróg. — Otóż byłoby wskazanem takie uzupełnienie noweli, aby rygor powyższy był wykonalny. Jako takie uzupełnienie przedstawiałoby się postanowienie tej treści:

„§. . . . W razie objęcia przez Wydział powiatowy dróg gminnych we własny zarząd jest Rada powiatowa uprawnioną zamienić w dotyczącej gminie prestacye w robociźnie na pieniądze według ceny wykupna prestacyi, przez Radę powiatową (§ 26. ust. 5.) ustanowionej.

Wypadające na obowiązanych do prestacyi w robociźnie kwoty będą przez Wydział powiatowy c. k. urzędom podatkowym podane, przez te urzędy ściągane, wpłyną do kasy Wydziału powiatowego i będą jako fundusz drogowy dotyczącej gminy osobno prowadzone.

§. ... Wydział powiatowy jest uprawniony uboższych do prestacyi obowiązanych od przypadającej na nich zapłaty częściowo lub zupełnie uwolnić.“

Nadto co do § 52. regulaminu drogowego byłaby wskazaną zmiana, by ściągać nieodrobione prestacye nie przez Zwierzchności gminne lecz tak jak od obszaru dworskiego.

W takim razie byłaby większa pewność otrzymania od Zarządów drogowych dokładnych wykazów zaległości, większa pewność ściągnięcia i usunięcia możliwych dziś nadużyć przez rozmyślne uwalnianie, niedbałe ściąganie i t. d.

46 Rada powiatowa w P r z e m y ś l a n a c h uchwaliła jednogłośnie, iż „pożądanem byłoby, aby prestacya drogowa w robociźnie świadczoną była i nadal w naturze, z uwzględnieniem jednakże stosunków zamożności kontrybuentów w tym kierunku, iżby kontrybuenci, posiadający własne zaprzęgi a więc zamożniejsi, odrabiali rocznie 2 dni ciągłe parokonne lub parobydlane, zaś nieposiadający zaprzęgów, po 4 dni piesze, przyczem Rada powiatowa miałaby prawo nałożyć w poszczególnych wypadkach i dla poszczególnej miejscowości — w razie potrzeby — prestacyę roczną nadobowiązkową do wysokości połowy prestacyi obowiązkowej

Sposób świadczenia prestacyi w materyale drzewnym okazał się z wielu względów nie praktycznym i byłoby pożądanem świadczenie to zmienić w tym kierunku, iżby obszar dworski obowiązanym był zamiast tej prestacyi płacić w gotówce do kasy powiatowej każdego roku na materyał drzewny w ogóle dla całego powiatu 5% opłacanych przez tenże obszar dworski podatków stałych w terminie 6 tygodni po rozpoczęciu roku administracyjnego. Nadto byłoby pożądanem, aby Rada powiatowa miała prawo w poszczególnych razach i dla poszczególnych obszarów dworskich prestacyę tę w gotówce podwyższyć do wysokości 10% opłacanych przez odnośne obszary dworskie podatków stałych.“ — Dalej uchwaliła Rada powiatowa, iż dotychczasowy dualistyczny skład miejscowego Zarządu drogowego wpływa ujemnie na swobodny rozwój stosunków drogowych z braku dość energicznych sposobów, aby wpłynąć odpowiednio na przełożonych obszarów dworskich, zazwyczaj dla spraw drogowych obojętnych, i dlatego pożądanem by było, aby ekonomiczny i administracyjny Zarząd dróg gminnych niemniej odpowiedzialność za stan tychże spoczywały wyłącznie na Zwierzchności gminnej, zaś Wydział powiatowy by wykonywał nadzór w tym kierunku nad zwierzchnościami gminnemi przez delegatów swoich.

W końcu uchwaliła Rada powiatowa, iż pożądanemby było, aby nastąpiła krótsza procedura w sprawach wywłaszczeń na rzecz dróg publicznych (§. 8.) a mianowicie w tym kierunku, iżby orzeczenie na potrzebę wywłaszczenia leżało w kompetencyi powiatowej władzy politycznej.

47. Rada powiatowa w R a w i e wyraziła zdanie, iż obowiązująca ustawa drogowa przyczynia się w znacznej mierze do utrzymania dróg i mostów w dobrym stanie, do czego obowiązkowy 3% dodatek a nawet i wyższy zapewniają w znacznej mierze nie tylko utrzymanie dróg zwykłych, lecz umożliwiają budowę dróg szutrowanych gminnych.

Nie zachodzi zatem potrzeba zmiany odnośnego postanowienia ustawy drogowej. — Jedynie należy jasno określić, iż obszary dworskie powinny co roku wydać materyał drzewny lub spłacić 5% wartości, a jeśli nie jest materyał potrzebny, spłacić obowiązek ten gotówką co roku.

Zarządy drogowe, składające się z dwóch odrębnych ciał, nie mogą wykonywać swych obowiązków nie tyle z niechęci — ile ze stosunków miejscowych, zdarza się bowiem, że jeden przełożony obszaru dworskiego jest na kilka a nawet kilkanaście gmin.

48. Reprezentacya powiatu r o h a t y ń s k i e g o podnosi, że dotychczasowe prestacye mające służyć do utrzymania dróg gminnych publicznych są n i e w y s t a r c z a j ą c e i że r o z k ł a d tych prestacyi jest n i e o d p o w i e d n i.

Z brzmienia §. 4. ust. drog. wypływa, — zdaniem Reprezentacyi powiatowej — że wszelkie drogi gminne publiczne, a więc tak do zewnętrznej komunikacyi służące jako też i drogi polne, lasowe i t. p. prestacyami, w §. 12. wymienionemi, utrzymywane być mają. — Wypadałoby więc zmienić powyższe postanowienie §. 4. i rozróżnić dwie kategorye dróg gminnych. P i e r w s z a kategorya musiałaby obejmować drogi publiczne, służące do zewnętrznej komunikacyi, która jako takie przez Wydział powiatowy po wysłuchaniu zdania odnośnych Rad gminnych i przełożonych obszarów dworskich, uznaneby zostały.

Na utrzymanie tej kategoryi dróg służyłyby prestacye, w §. 12. ustawy drogowej wymienione, jakoteż powiatowy fundusz dróg gminnych. D r u g ą kategoryę dróg gminnych publicznych stanowiłyby drogi polne, lasowe, ulice wewnątrz osad położone wraz z mostami i przewozami, na nich istniejącymi, o ile nie są częściami dróg gminnych pierwszej kategoryi.

Do utrzymania tych dróg należałoby pociągnąć w pierwszym rzędzie wszystkich właścicieli gruntów w gminie i na przyłączonym obszarze dworskim w stosunku opłacanych podatków gruntowych oraz w razie potrzeby fundusze gminne z mocy §. 77. ustawy gminnej.

Prestacye na te drogi miałyby być żądane w naturze, mógłby je wszakże każdy kontrybuent spłacić według cen wykupna przez Radę powiatową uchwalonych.

Nadwyżka prestacyi, pozostała od utrzymania dróg pierwszej kategoryi mogłaby być użytą do utrzymania dróg gminnych drugiej kategoryi.

Co do postanowienia §. 12. ust. drog. sądzi Wydział powiatowy, że ciężar odrabiania 4-ch dni pieszych od każdego numeru domu zanadto obarcza tych, którzy oprócz domu mieszkalnego żadnego lub bardzo mało gruntu w gminie posiadają — Gdy bowiem porówna się zużycie dróg przez chałupnika lub zagrodnika, posiadającego oprócz domu tylko mały ogródek albo niewielki kawałek pola, lub przez drobnego przemysłowca — z użyciem dróg przez zamożnego włościanina, posiadającego bydło, zaprzęgi, zwożącego i wywożącego po drogach gminnych znaczną ilość ziemiopłodów, lub przez fabrykanta, — okaże się, że pierwsi z nich są zanadto obciążeni

Również niesłusznem zdaje się Reprezentacyi powiatowej postanowienie §. 12., nakładające obowiązek uiszczania prestacyi w materyale drzewnym jedynie na obszary dworskie, bo dlaczego — zapytuje Reprezentacya powiatowa — znaczne przestrzenie gruntów i lasów, których eksploatacya drogi gminne znacznie zużywa a będące w posiadaniu bądź to gmin lub niektórych uprawnionych (ekwiwalenta serwitutowe) bądź to pojedynczych właścicieli, do związku gminnego należących, nie uiszczają równie jak obszary dworskie materyału drzewnego na drogi gminne, z drugiej zaś strony dlaczego właściciele gruntów dominikalnych, mniejszych częstokroć od gruntów włościańskich, w tejsamej gminie położonych, którzy nadto często ani kawałka lasu nie posiadają, uiszczać mają prestacyę w materyale drzewnym, czy dlatego jedynie że należą do związku obszaru dworskiego?

Ponieważ często zdarza się, że obszary dworskie zmuszone są wydawać materyał w porze niewłaściwej do wyrębu drzewa, w skutek czego trwałość materyału jest mniejszą, — ponieważ są pewne trudności przy ocenianiu wartości materyału, a nadto ponieważ łatwiejsza jest administracya i kontrola gotówki aniżeli materyału, przeto — zdaniem Reprezentacyi powiatu — korzystniejby było, gdyby wszyscy obowiązani do prestacyi w materyale, uiszczali ją w gotówce do kasy Wydziału powiatowego. — Wydział powiatowy asygnowałby potrzebne kwoty na objekty drogowy względnie zakupywałby sam potrzebne materyały, tworzył w danym razie w dogodnych miejscach składy materyałów lub zakupywał drzewostany leśne, z którychby w miarę potrzeby materyały na drogi i mosty w powiecie wydawał.

Z powyższych powodów, podanych w streszczeniu, proponuje Reprezentacya powiatu rohatyńskiego następujące brzmienie §. 12. ust. drog.: „Prestacye na rzecz dróg gminnych służących do zewnętrznej komunikacyi (I. kategoryi) wymierza się w sposób następujący:

od każdego numeru domu, położonego w gminie wiejskiej lub na obszarze dworskim i od każdej rodziny a względnie partyi, prowadzącej samoistne gospodarstwo domowe, zamieszkałej w gminie miejskiej, odrabiać należy cztery dni piesze, jeżeli kontrybuent opłaca przy tejże gminie lub obszarze dworskim 5 złr. a. w. lub więcej jak 5 złr. a. w. podatków bezpośrednich lub też jeżeli posiada jeden parokonny albo dwa jednokonne zaprzęgi.

Kontrybuenci, którzy opłacają mniej aniżeli 5 złr. bezpośrednich podatków, a nadto żadnego parokonnego lub dwóch jednokonnych zaprzęgów nie posiadają, obowiązani są odrabiać tylko dwa dni piesze.

Kto opłaca podatek bezpośredni w gminie lub na obszarze dworskim, uiszcza rocznie — oprócz prestacyi powyżej oznaczonej — 3% dodatku do podatków bezpośrednich.

Każdy kontrybuent tak w gminie jak i na obszarze dworskim, opłacający przynajmniej 25 złr. podatków bezpośrednich, winien nadto opłacać corocznie do powiatowego funduszu objektów drogowych dodatek do wysokości 5% od podatków bezpośrednich przez niego opłacanych, o ile przeciętna roczna potrzeba w materyałach, do utrzymania objektów drogowych w tej gminie położonych, takiej kwoty wymaga.

Zarządowi drogowemu wolno będzie — w razie uznanej przez niego potrzeby — zmienić robotę pieszą na ciągłą w stosunku trzech dni pieszych do jednego dnia parobydlanego zaprzęgu.

Zmiany takiej żądać można tylko od kontrybuenta, posiadającego potrzebny inwentarz roboczy i uiszczającego prestacye w naturze.

Gdyby ilość prestacyi w pewnej miejscowości przewyższała potrzebę, natenczas może Rada powiatowa — za przyzwoleniem Wydziału krajowego — zniżyć na rok jeden wymiar prestacyi.“

Odnośnie do zmienionego brzmienia §. 12 proponuje Rada powiatowa zmiany dalszych postanowień i tak:

„§. 13. Jeżeli prestacye i inne źródła funduszów dróg gminnych I. kategoryi nie

wystarczają na budowę i utrzymanie tychże dróg w pewnej miejscowości z wyjątkiem objektów drogowych, natenczas niedobór pokryty będzie zasiłkiem z powiatowego funduszu dróg gminnych, na rzecz którego obowiązaną jest Rada powiatowa uchwalić corocznie dotacyę potrzebną (§. 26. ust. 4.).

Do funduszu tego wpływają dodatki do podatków bezpośrednich (§. 12. ust. 3) tudzież dochody z wykupna niezużytych w ciągu roku prestacyi i z niezużytych opłat pieniężnych (§. 14.). Z prestacyi wymienionych w §. 12. ust. 4. utworzonym zostanie powiatowy fundusz objektów drogowych, zasilany w miarę potrzeby dotacyą z powiatowego funduszu dróg gminnych. — Fundusz ten ma służyć wyłącznie na materyały do objektów drogowych.

W §. 14. proponuje Rada powiatowa zmianę ustępu 1. w sposób następujący:

„Za podstawę obliczenia prestacyi rocznej służyć będą spisy domów i rodzin względnie partyi oraz wykazy opłacanych podatków bezpośrednich.“

Ustęp 5. powyższego §. 14. proponuje Rada powiatowa tak uzupełnić:

„W razie wątpliwości, do której miejscowości obszar dworski należy, rozstrzyga Wydział powiatowy.“

W §. 26. proponuje Rada powiatowa opuścić ustęp końcowy.

§. 27. ustęp 3. należałoby jej zdaniem zmienić na następujący:

„(Wydział powiatowy) zarządza powiatowym funduszem dróg gminnych i powiatowym funduszem objektów drogowych, przedkłada corocznie Radzie powiatowej preliminarz potrzeb, które z tych funduszów mają być pokryte i wyznacza zasiłki w myśl §. 13.“

W tymsamym §. dodaje Rada powiatowa nowy ustęp a mianowicie:

„Wydział powiatowy po zasięgnięciu opinii Zarządu drogowego oblicza przeciętne koszta materyałów na objekta drogowe w każdej miejscowości i oznacza wysokość datków od kontrybuentów, płacących przynajmniej 25 złr. a. w. podatków bezpośrednich dla każdej miejscowości z osobna oraz oznacza wysokość datku z powiatowego funduszu dróg gminnych do funduszu objektów drogowych, jeżeli zajdzie tego potrzeba.“

Wreszcie proponuje Rada powiatowa zmianę §. 28. ustęp 3. w ten sposób:

„Zwierzchność gminna razem z przełożonym obszaru dworskiego stanowi zarząd dróg, dla którego Wydział powiatowy — po wysłuchaniu obu stron — mianuje z pośród nich przewodniczącego,

Zarząd ten prowadzi całą techniczną i ekonomiczną administracyę dróg gminnych, do niego należy staranie, aby drogi gminne w dobrym stanie były utrzymywane.“

49. Zdaniem Wydziału powiatowego i w myśl jednogłośnej uchwały Rady powiatowej w Ropczycach, §. 12. ust. 2. ustawy drog. nakłada nadmierny ciężar na najbiedniejszą część ludności, a ponieważ w bardzo licznych wypadkach zupełnie jest niewykonalnym, przeto zmienionym być powinien. W tym celu należałoby albo oznaczyć minimum podatków bezpośrednich, którego jeśli kto nie opłaca, od obowiązku szarwarku powinien być uwolnionym albo też dać prawo Wydziałom powiatowym uwalniania częściowo lub całkowicie od odrabiania szarwarku najbiedniejszych bezrolnych mieszkańców gmin na przedstawienie Rady gminnej i przełożonego obszaru dworskiego.

Nadto uchwaliła Rada powiatowa 9 głosami na 16 głosujących, iż zamiana szarwarku na pieniądze mogłaby tylko w takim razie nastąpić, gdyby organa, zawiadujące dziś szarwarkiem zastąpione były innymi organami, dającymi więcej gwarancyi sumiennego i racyonalnego użycia robocizny za pieniądze.

Dalej 13 głosami przeciw 2 uchwaliła Rada powiatowa, iż §. 12. ust. 4. powinien opiewać:

„Obszar dworski obowiązany jest corocznie w ciągu miesiąca stycznia spłacić do kasy Wydziału powiatowego 5% dodatku do opłacanych przez obszar dworski podatków bezpośrednich na zabezpieczenie potrzeb materyału na mosty.

Od obowiązku tego może być obszar dworski uwolniony uchwałą Rady powiatowej, jeżeli udowodnionem zostanie, że w gminie, z którą obszar dworski jedną całość stanowi, żadnych mostów nie ma“

W reszcie uchwaliła Rada powiatowa 13 głosami, iż §. 28. ust. drog. ustanawiający miejscowe Zarządy drogowe, jest niepraktyczny, dzieli bowiem i osłabia władzę, która z natury swojej powinna być energiczną i spiesznie działającą, dzieli także i osłabia jej odpowiedzialność. Należałoby więc znieść Zarządy drogowe a w miejsce tychże utworzyć 1) okręgi drogowe z kilku gmin i obszarów dworskich, 2) komitety drogowe, powstające z wyboru z wybieralnym prezesem komitetu na czele. Prezes komitetu byłby odpowiedzialnym za swoje urzędowanie, nie tylko wobec komitetu, który go wybrał, lecz i wobec Wydziału powiatowego, który go w urzędowaniu zatwierdził.

Członków komitetu powinny wybierać Rady gminne i przełożeni obszarów dworskich z pomiędzy mieszkańców okręgu drogowego.

50 Rada powiatowa w Rudkach sądzi, że nowela drogowa jest niesprawiedliwą w rozdziale ciężarów, gdyż tak bogacz jak i chałupnik obowiązany jest ponosić te same ciężary; nadto obecne prestacye nie wystarczają na utrzymanie istniejących dróg.

Najodpowiedniej możnaby zaradzić złemu, gdyby dotychczasowe prestacye zostały zniesione, a w miejsce tych zaprowadzone zostały dodatki do podatków bezpośrednich.

51. Rada powiatowa w Rzeszowie oświadczyła się za tem, aby od każdego numeru domu, położonego w gminie wiejskiej lub na obszarze dworskim i od każdej rodziny względnie partyi prowadzącej samoistne gospodarstwo domowe, a zamieszkałej w gminie miejskiej, odrabiano rocznie jeden dzień, tudzież ażeby suma odpowiadająca według uchwały Rady powiatowej wartości trzech dni prestacyjnych w r. 1894 co rok rozkładaną była na mieszkańców powiatu tytułem dodatku do podatków. Zarząd drogowy mocen będzie uwolnić od obowiązku jednego dnia prestacyjnego w gminie wiejskiej dom a w gminie miejskiej rodzinę na tak długo, dopóki żaden mieszkaniec domu względnie członek rodziny do odrobienia dnia prestacyjnego zdolnym nie będzie.

Rada powiatowa wyraziła nadto opinię, aby zarządy drogowe nadal pozostawić jednakowo, by Radzie gminnej przysługiwała moc ewentualnie zamiast i na miejsce Zwierzchności gminnej wybrania Zarządu z innych osobistości bez względu na to czyli należą lub nienależą do Rady gminnej.

W końcu jest Rada powiatowa zdania, by pozostawić 3% dodatek (§ 12. ust. 3.) do dyspozycyi zarządów drogowych, a resztę dopiero do dyspozycyi Wydziału powiatowego.

52. Rada powiatowa w Samborze oświadcza się za zniżeniem w gminach wiejskich wymiaru prestacyi dla chałupników.

Na obszarach dworskich i w gminach miejskich prestacya na rzecz dróg gminnych nie w naturze lecz wyłącznie w gotówce byłaby wskazaną. Wydawanie przez obszary dworskie materyału drzewnego w naturze uważa Rada powiatowa również za nieodpowiedne i jest zdania, że lepiej odpowiadałoby wymogom komunikacyi publicznej, aby prestacya obszarów dworskich w materyale drzewnym spłacaną i uiszczaną była w zupełności do powiatowego funduszu dróg gminnych. — Zdaniem Rady powiatowej obecne Zarządy drogowe bezwarunkowo nałożonym na nie obowiązkom podołać nie są w stanie a to tak pod względem badania potrzeb dróg publicznych, znajdujących się pod ich zarządem, układania na tej podstawie preliminarzy drogowych jak w ogóle utrzymania dróg gminnych publicznych w należytym stanie. — Dlatego należałoby Zarządom drogowym zostawić co najwięcej nadzór nad drogami czysto lokalnemi, a wszystkie inne drogi gminne w całym powiecie objęte być powinne w bezpośredni Zarząd Wydziałów powiatowych, zostawiając do dyspozycyi tychże znaczniejszą część prestacyi obowiązkowych.

53. Rada powiatowa w Sanoku przedłożyła następującą opinię co do zmiany ustawy drogowej:

do § 12. ust. 1.

W gminach wiejskich odrabiają komornicy, chałupnicy i posiadacze do $^1/_2$ hektara gruntu dwa dni piesze rocznie; rodziny na obszarze dworskim zamieszkałe, prowadzące samoistne gospodarstwo i zostające w służbie dworskiej odrabiają od każdego numeru domu dwa dni piesze rocznie; posiadacze do 2 hektarów gruntu cztery dni piesze rocznie; posiadacze powyżej 2 hektarów gruntu i obszary dworskie odrabiają rocznie od numeru domu po ośm dni pieszych rocznie.

Do § 12. ust. 3.

Obszar dworski winien nadto wydać potrzebny do budowy i utrzymania dróg gminnych materyał drzewny, o ile wartość tegoż nie przewyższa w ciągu roku 5% opłacanych przez obszar dworski podatków bezpośrednich tylko w tym wypadku, jeśli w ciągu roku zajdzie rzeczywista potrzeba użycia materyału drzewnego.

Do § 16. (dodatek)

Jeśliby w jednej gminie więcej niż 10 obowiązanych zgłosiło się z oznajmieniem, że od prestacyi chce się wykupić, obowiązanym jest Zarząd drogowy przedłożyć wszystkie zgłoszenia wykupna w przeciągu 14 dni od zgłoszenia Wydziałowi powiatowemu do ewentualnego zezwolenia.

Do § 28. ustęp 5. (dodatek)

W ogóle Wydział powiatowy ma zarządzić według swego uznania wszelkie potrzebne kroki w celu uiszczenia we właściwym czasie i użycia w sposób odpowiedni prestacyi i funduszów drogowych.

54. Zdaniem Wydziału powiatowego w Nowym Sączu zatrzymanie nadal prestacyi w naturze do utrzymania dróg gminnych jest rzeczą właściwą, a byłoby tylko pożądane, aby dla najuboższych kontrybuentów dozwolono pewnych ulg lub uwolnień. Przepis ustawy co do dostarczenia materyału drzewnego należałoby zmienić o tyle, aby był jasnym.

Zmiana ustroju zarządów drogowych jest konieczną i dla stanu dróg gminnych nader pożądaną, ale najsnadniej dałaby się przeprowadzić wraz ze zmianą ustawy gminnej.

55. Rada powiatowa w Skałacie uważa za stosowne zaznaczyć co następuje:

Dotychczasowa ustawa drogowa rozróżnia tylko trzy rodzaje dróg publicznych tj. drogi krajowe, powiatowe i gminne, — tymczasem przez praktyczne zastosowanie tejże ustawy wytworzył się czwarty rodzaj dróg a raczej kategorya dróg gminnych „ważniejsze drogi gminne“. Drogi te są budowane jako gościńce bite i racyonalnie utrzymywane przez Wydział powiatowy na mocy przysługującego mu w myśl § 27. prawa nadzoru. — Jest zatem wskazanem ustawę drogową zmienić w tym kierunku, by podzielić drogi gminne na dwie kategorye tj. na ważniejsze i zwykłe, — zwykłe drogi pozostawić obecnym Zarządom drogowym, zaś ważniejsze oddać w zarząd Wydziałom powiatowym. — W ten sposób wytworzyłaby się sieć dobrych dróg, których utrzymanie nie byłoby zależne od dobrej lub złej woli członków miejscowego Zarządu drogowego.

Wymiar prestacyi na rzecz dróg gminnych uważa Reprezentacya powiatowa w zasadzie za odpowiedni i wystarczający. Należałoby tylko Reprezentacyom powiatowym przyznać upoważnienie do zniżania lub zupełnego odpisywania prestacyi we wszystkich wypadkach godnych uwzględnienia.

Porównując roboty drogowe wykonane prestacyami w naturze z robotami wykonanemi za gotówkę okazuje się, że te ostatnie są zawsze o wiele lepsze, dokładniejsze i w czasie właściwym wykonane, wskazanem zatem jest, by jak największa ilość robót była wykonywaną za pieniądze. — Nadto są bardzo często roboty, które wymagają specyalnie uzdolnionych robotników.

Członkowie Zarządów, rekrutując się przeważnie z zamożniejszych obywateli gminy, kierowani bądź pokrewieństwem bądź też znajomością lub w końcu interesownością, wyznaczają zamożniejszym kontrybuentom lżejsze rodzaje robót jak uboższym, w skutek czego potęgują niezadowolenie tych, którzy uważają obecny wymiar prestacyi drogowej za zbyt uciążliwy dla uboższej warsty społeczeństwa. — W końcu zaznacza Rada powiatowa, iż powiatowy fundusz dróg gminnych rozporządza tak małymi dochodami w stosunku do wydatków, iż byłoby pożądanem, aby zasób tegoż funduszu był powiększony. — Z tych powodów uważa Rada powiatowa za wskazane, by na zamożniejszych kontrybuentów nakładała ustawa obowiązek spłacania prestacyi tj. by odnośny ustęp ustawy tak opiewał:

„Część prestacyi ma być spłacaną w gotówce przez zamożniejszych kontrybuentów. — Rada powiatowa oznacza dla każdej gminy, jaka część ma być spłaconą“. Obliczenie przeciętnej wartości materyału drzewnego w ciągu pewnego szeregu lat staje się prawie niepodobnem, albowiem w miarę porządkowania dróg ustawicznie zmienia się nie tylko ilość mostów i przepustów na drogach, ale i rodzaj materyału, do ich budowy użytego.

Okazuje się zatem potrzeba zmienienia odnośnego ustępu § 12. tak, aby obszar dworski winien był wydać potrzebny do budowy i utrzymania dróg gminnych materyał drzewny w takiej ilości, ażeby wartość materyału, wydanego w ciągu pewnego szeregu lat, nie przewyższała 5% dodatku od opłacanych w ciągu tego samego szeregu lat przez obszar dworski podatków bezpośrednich.

Przepis §. 21. ust drog. postanawia, iż wysokość wynagrodzenia za roboty około uprzątania śniegów i niecierpiącej zwłoki naprawy szkód, przez wypadki elementarne zrządzonych na drogach krajowych i powiatowych, oznacza Wydział krajowy. — Ponieważ to wynagrodzenie jest zwykle inne i to mniejsze, aniżeli wynosi cena jednego dnia pieszego przez Radę powiatową uchwalona, przeto zdarza się, że jeden i tensam rodzaj roboty przy drodze krajowej lub powiatowej jest taniej płatny aniżeli przy drodze gminnej, — zachodzi zatem potrzeba, by postanowieniem §. 21. były objęte także drogi gminne.

W końcu należałoby zdaniem Rady powiatowej, aby oprócz wymienionych w §. 31. ust. drog miast, obowiązanych do spłacania ekwiwalentu drogowego, opłacały takiż ekwiwalent wszystkie miasta i miasteczka, w których obowiązuje ustawa budowlana z $^4/_4$ 1889

56. Rada powiatowa w Śniatynie przekazała sprawę wydania opinii co do zmian w ustawie drogowej Wydziałowi powiatowemu, który powziął w tym przedmiocie następującą uchwałę:

„Zważywszy, że obowiązująca ustawa drogowa obciąża w równej mierze najbiedniejszą ludność jak i zamożnych właścicieli gruntów, wymierzając prestacyę w równej wysokości od każdego numeru domu;

Zważywszy, iż niejasna stylizacya §. 12. co do prestacyi obszarów dworskich powoduje niejednostajną interpretacyę tego przepisu, a obowiązek opłacania 5% należytości za materyał drzewny chcą obszary dworskie zawisłym uczynić od zachodzącej potrzeby przedsięwzięcia budowy mostów, przez co powiatowy fundusz dróg gminnych przeciążonym bywa, zważywszy, że prestacye (osobiste) w naturze wpływają ujemnie na utrzymanie dróg gminnych i nie przyczyniają się do rozwoju tychże, gdyż, jak doświadczenie uczy, odrabiane bywają niechętnie i przez ludzi niezdolnych do pracy, zważywszy, że wysokość prestacyi winna stać w stosunku do obszaru gruntu, uznaje Wydział powiatowy potrzebę zmiany §. 12. i w związku z temże postanowieniem pozostających przepisów w następującym kierunku:

Obszary dworskie winny nadto na fundusz objektów sztucznych na drogach gminnych uiszczać stale co roku w gotówce 5% od podatków bezpośrednich. Prestacyę osobistą w naturze zastępuje się prestacyą w gotówce.

Chałupnicy i posiadający mniej aniżeli pół morga gruntu wolni są od opłacania prestacyi drogowej, — posiadający więcej jak pół morga lecz nie więcej jak morg winni płacić rocznie tytułem prestacyi jedną koronę, — posiadający więcej jak morg lecz nie więcej jak pięć morgów winni płacić rocznie 2 korony, — właściciele gruntu ponad pięć morgów do 10 morgów płacą rocznie 3 korony i tak podwyższa się powinność prestacyjna w stosunku progresywnym od każdych dalszych pięć morgów o jedną koronę do wysokości dwudziestu koron.

Nie mogący opłacać prestacyi w gotówce mogą odrobić w naturze za zezwoleniem Rady powiatowej w stosunku przez tęże Radę oznaczyć się mającym.

Prestacyę ciągłą znosi się i zastępuje się prestacyą w gotówce w stosunku, przez Radę powiatową oznaczyć się mającym."

57. Rada powiatowa w Sokalu wyraziła jednomyślnie zdanie, iż prestacye od rodzin i domów są nierównomiernym rozkładem ciężaru, nie odpowiadają duchowi czasu i są niedostateczne do utrzymania dróg i mostów w należytym stanie.

Z powyższych powodów należałoby dotychczasowe prestacye drogowe zastąpić dodatkiem do wszystkich podatków bezpośrednich w stosunku procentowym.

Administracyę dróg gminnych i funduszu drogowego powierzyć należy Wydziałowi powiatowemu.

58. Reprezentacya powiatu stanisławowskiego objawiła zdanie, iż należałoby dążyć do tego, aby 1) prestacyę drogową w robociźnie zastąpiono uiszczaniem w pieniądzach według spisu obowiązanych do prestacyi pieszej lub ciągłej na podstawie dotąd praktykowanej z odpowiedniemi zmianami, 2) aby nałożono obowiązek płacenia przez obszary dworskie 5% od opłacanych podatków na potrzeby materyału drzewnego i to bezwzględnie co roku, bo często zdarza się, że w gminie jest kilka a nawet kilkanaście mostów i mostków, — Zarządy drogowe nie spieszą się z potrzebną naprawą, aż przychodzi do tego, że wszystkie mosty na jeden raz ponaprawiać lub nawet budować potrzeba, a natenczas czuje się zupełny brak materyału, bo obszar dworski wzbrania się dać więcej nad 5% dodatku do podatków bez względu na to, że przez dłuższy czas nic nie dawał do naprawy mostów. W ten sposób cały prawie wydatek spada na fundusz powiatowy, który temu zadaniu podołać wszędzie i zawsze nie może.

Prestacya w robociźnie nie przyczynia się wcale do przyprowadzenia dróg gminnych do należytego stanu, jakby to być mogło, gdyby każdy obowiązany do prestacyi sumiennie swoją powinność spełnił lub należytość za nią spłacił.

Gminy same pomiędzy sobą niemal współubiegają się, ażeby jak najmniej robiono dla dróg gminnych, a przełożeństwa obszarów dworskich nie wykonywują prawie żadnej kontroli.

Zatem powyżej proponowane zmiany muszą — zdaniem Reprezentacyi powiatowej — nastąpić, jeżeli zadaniem samorządu jest i być powinno, ażeby kraj, dążący na drodze postępu w każdym kierunku cieszył się dobremi komunikacyami.

59. Rada powiatowa w Starem mieście uznała za słuszny i odpowiedni wniosek Wydziału powiatowego, aby §. 12. ust. drog. zmienić w tym kierunku, iżby prestacyę w naturze zamienić na gotówkę przez nałożenie dodatku do podatków bezpośrednich zaś Zarząd dróg aby przeszedł na Wydział powiatowy.

60. Rada powiatowa w Stryju jest zdania, aby dotychczasową liczbę dni roboczych rozdzielić na wszystkich w dotyczącej gminie i obszarze dworskim podatek bezpośredni opłacających w stosunku do wysokości podatku bezpośredniego, przez każdego z nich opłacanego, przyczem ułamki dni roboczych z rachunku przypadające za całe dni liczyć należy. Dotychczas obowiązujące postanowienia co do wolności wykupienia się pieniądzmi od odrabiania prestacyi powinne zostać nienaruszone.

Postanowienie §. 12. co do obowiązku dostarczania materyału drzewnego dla dróg gminnych należy uchylić. W końcu uchwaliła Rada powiatowa zaproponować, aby Wydziałowi powiatowemu nadać prawo przynaglenia każdego kontrybuenta, który z prestacyą roboczą zalega, do odrobienia tej prestacyi w innej gminie, nie więcej nad 6 klm. od miejsca zamieszkania restancyonaryusza oddalonej.

61. Rada powiatowa w Tarnobrzegu proponuje, ażeby dotychczasowe prestacye drogowe w ogóle zostały zniesione a koszta budowy oraz konserwacyi dróg i mostów gminnych aby pokrywano z dodatków do podatków.

62. Reprezentacya powiatu tarnopolskiego jest zdania, że podstawą obliczenia świadczeń na rzecz funduszu drogowego powinna być ilość posiadanego bydła pociągowego i użytkowego. — Gdy jednak zmiana ustawy drogowej oparta na tej podstawie wywołaćby musiała radykalny przewrót, a nawet prawdopodobnie byłaby obecnie niewykonalną przeto — zdaniem Reprezentacyi powiatu — należy dotychczasową podstawę prestacyi drogowej zatrzymać. Aby jednak świadczenia sprawiedliwiej rozłożyć proponuje Reprezentacya powiatowa, aby § 12 tak opiewał:

„1. Każdy właściciel domu nie posiadający nad 2 morgi gruntu winien odrobić rocznie 2 dni piesze,

2 właściciel domu i gruntu do 8miu morgów — 4 dni piesze,

3. właściciel domu i gruntu nad 8 morgów 6 dni pieszych lub jeśli posiada bydło zaprzęgowe 3 dni ciągłe

Obszary dworskie winny bez względu na potrzebę miejscową uiszczać rocznie 5% dodatków do podatków na cele drogowe, który to dodatek c. k. urzędy podatkowe mają ściągać od kontrybuentów równocześnie z podatkami na rzecz funduszu dróg gminnych. — Prócz tego świadczenia w pieniądzach odrabiają obszary dworskie po 2 dni piesze od każdego domu, znajdującego się na terytoryum obszaru.“

Ponieważ w ciągu kilkuletniej praktyki okazało się, że Zarządy drogowe nie odpowiedziały w zupełności swemu zadaniu, przeto Wydział powiatowy zmuszonym był objąć we własną administracyę cały techniczny i ekonomiczny zarząd dróg gminnych zapomocą instytucyi wędrownych drożników, pod których dozorem odbywają się roboty przez techniczne organa powiatu zarządzone. — Zarządom drogowym pozostawiono li tylko układanie preliminarzy drogowych, aprobowanych lub zmienianych przez Wydział powiatowy tudzież prowadzenie manipulacyi kancelaryjnej. — System ten jest w powiecie od trzech lat praktykowany i najlepsze wydaje rezultaty, wszelkie bowiem nadużycia czy to przez marnowanie sił prestacyjnych czy to przez rozmyślnie fałszywe wykontowywania nieodrobionej prestacyi przez gminnych funkcyonaryuszów są wprost niemożliwe.

Na podstawie więc nabytego w tym kierunku doświadczenia proponuje Wydział powiatowy następującą zmianę § 28.:

„Cały techniczny i ekonomiczny zarząd dróg gminnych w gminach wiejskich ma należeć do Wydziału powiatowego a miejscowe Zarządy drogowe mają tylko prowadzić na podstawie udzielonych im przez organa Wydziału powiatowego instrukcyi zapiski odbytych prestacyi w naturze, wykontowując takowe w odnośnych spisach. —

W wypadkach niecierpiących zwłoki mają Zarządy drogowe prawo wydawać zarządzenia co do użycia prestacyi które następnie usprawiedliwić są obowiązane.“

63. Rada powiatowa w Tarnowie powzięła jednogłośnie następującą uchwałę:

Po ustępie 2. § 12. ust. drog. kończącym się słowami .... „należy rocznie cztery dni piesze“ dodać nowy ustęp: „wyrobnicy rolni na wsi, nie posiadający oprócz placu na chałupę żadnego gruntu użytkowego i niepłacący podatku gruntowego lecz jedynie podatek domowo-klasowy, wolni są od odrabiania prestacyi drogowych“.

Wspomnianą propozycyę uzasadnia Rada powiatowa tem, iż dla wyrobnika rolnego, czerpiącego środki utrzymania siebie i rodziny jedynie z zarobku dziennego jest utrata wynagrodzenia za cztery dni pracy stosunkowo zanadto ciężką, gdy się zważy, iż znaczna ilość dni w roku odpada na niedziele, święta, słotną porę i choroby wyrobnika, podczas których to dni tenże nic zarobić nie może.

Ustęp 4 § 12. dotyczący materyału drzewnego, dopuszcza różne tłumaczenia, jest więc rzeczą konieczną, aby ustęp ten jaśniej wystylizowano.

Bardzo rzadko się trafia, aby w ustawie stale naznaczony stosunek dnia ciągłego do dni pieszych, odpowiadał rzeczywistym cenom miejscowym; wynikają przeto dla Zarządów drogowych trudności przy ściąganiu prestacyi, których snadnie uniknąć można, pozostawiając Radom powiatowym prawo naznaczania corocznie lub na kilka lat stosunku wartości dnia ciągłego do wartości dni pieszych według cen, w powiecie istotnie praktykowanych, dlatego też w ustępie 5. § 12. zamiast słów ... „w stosunku trzech dni pieszych do jednego dnia parokonnego a dwu dni pieszych do jednego dnia parobydlanego zaprzęgu“ należałoby wstawić: „o stosunku ilości dni ciągłych do dni pieszych stanowi każdego roku Rada powiatowa“.

64. Wydział powiatowy w Tłumaczu oświadcza, iż postanowił nie odstąpić od uchwały Rady powiatowej z roku 1889, którą wspomniana Rada oświadczyła się za zniesieniem prestacyi w naturze i zastąpieniem tychże dodatkami do podatków stałych.

65. Reprezentacya powiatu trembowelskiego zaznacza, że roboty prestacyjnej nikt z obowiązanych chętnie i należycie nie wykonuje.

Nadto ustawa nakłada ciężar szarwarkowy na kontrybuentów bez uwzględnienia ich zamożności wedle numeru domu a więc zarówno na chałupnika jak i na majętnego gospodarza. Z tych powodów wszelkie wydatki na drogi gminne powinny być pokryte dodatkami do

podatków bezpośrednich, opłacanych przez gminy i obszary dworskie.

Gdzie do kilku gmin, objętych wspólnym katastrem, tylko jeden obszar dworski konkuruje, powinien dodatek na obszar dworski w równej mierze być rozdzielony w każdej gminie osobno odpowiednio do robót prestacyjnych pieszych i ciągłych.

66. Reprezentacya powiatu turczańskiego uznaje obowiązującą ustawę drogową za zupełnie potrzebom działu ekonomicznego odpowiednią, praktyka jednak co do administracyi dróg pouczyła, że prestacye w naturze nie odpowiadają celowi, gdyż ludność wiejska takową najniechętniej i jak najgorzej odrabia, uważając ją jako największy ciężar pracy za darmo. — Dlatego Reprezentacya powiatu uważa za wskazane prestacyę w naturze zmienić na spłatę gotówką przez nałożenie dodatku do podatków bezpośrednich. — Włościanin nie czułby tego ciężaru, a zarobkiem przy drogach łatwoby skompenzował podwyżkę podatkową. W takim razie rozchodziłoby się tylko o równomierny rozkład dodatku drogowego, co nie na małe napotka trudności, albowiem wymogi utrzymania komunikacyi w miejscowościach o nielicznej ludności są niekiedy większe ze względu na znaczniejszą ilość dróg i ilość objektów jak w gminach o silnem zaludnieniu. — Tę nierówność — zdaniem Reprezentacyi powiatu — dałoby się zrównoważyć przez łączenie gmin sąsiednich do pewnej normalnej ilości mieszkańców (okręgi drogowe), — inaczej wypadałoby słabszych podtrzymywać subwencyami z innych funduszów.

67. Rada powiatowa w Wadowicach postanowiła oświadczyć się w sposób następujący:

1. ustawowe prestacye drogowe w naturze znosi się,

2. dodatek na powiatowy fundusz dróg gminnych od wszelkich podatków bezpośrednich w powiecie ustanawia Rada powiatowa co 3 lata, —

3 drogi w powiecie mają być podzielone stosownie do ich ważności na 3 kategorye Podział dróg na 3 kategorye tudzież administracya i stosunek rozdzielenia funduszów, zebranych na utrzymanie dróg gminnych przysługa Radzie powiatowej, —

4. w razie gdyby komunikacya na drogach gminnych wskutek wypadków elementarnych była przerwaną, obowiązaną jest gmina dostarczyć robotnika potrzebnego po cenach istniejących w owym czasie w tej gminie.

Administracya dróg ma być prowadzona przez Radę powiatową.

Obecne Zarządy drogowe mają być zniesione.

68. Wydział powiatowy w Wieliczce, który od dawna sam zarządza ważniejszemi drogami gminnemi, jest zdania, iż należałoby w tym kierunku postanowienie § 28. ust. drog. dotyczące Zarządów drogowych zmienić.

69. Wydział i Rada powiatowa w Zaleszczykach, które dawniej były przeciwne zmianie prestacyi w naturze na pieniądze, po ośmioletniej praktyce przyszły do przekonania, że prestacye w naturze należałoby zmienić na spłatę w gotówce, ściąganą wraz z podatkami, jednak z uwzględnieniem chałupników i biedniejszych rolników. — Również zmianę obowiązku dostarczania materyału drzewnego przez obszary dworskie na opłatę stałą ściąganą wraz z podatkami, uważa Reprezentacya powiatowa w Zaleszczykach za konieczną.

Jedne i drugie opłaty wpływałyby do powiatowego funduszu dróg gminnych — Dochód i fundusz powstały z opłat przez obszary dworskie zamiast dawania materyałów powinien stanowić fundusz powiatowy dla budowy mostów na drogach gminnych.

Cały zarząd funduszami dróg gminnych spoczywać powinien w rękach Wydziału powiatowego a tylko przedkładanie preliminarzy i czuwanie nad tem, aby w nagłych wypadkach konieczną naprawę przeprowadzić, należałoby pozostawić miejscowym Zarządom drogowym.

Ważniejsze powody, dla których Rada powiatowa proponuje powyższe zmiany, są następujące:

silne przekonanie, że prestacye odrabiane w naturze są po większej części marnowaniem sił i czasu, szarwarki odrabiane bywają zwykle w porze, kiedy już innych robót w polu wykonywać nie można lub nie ma; obowiązani wysyłają robotników nieudolnych lub niedorosłych; roboty rozpoczynają się późno pod dozorem osób, które nie mają wyobrażenia, jak naprawa drogi wykonaną być winna, a ze strony Wydziału powiatowego kontrola we wszystkich miejscowościach jest niemożliwą, gdyż roboty wszędzie prawie w jednym czasie bywają wykonywane.

Gdyby zmieniono prestacye w naturze na pieniądze w takim razie tak majętniejszy (który częstokroć od roboty się uchyla) jak biedniejszy sprawiedliwiej mogliby być pociągnięci do ponoszenia tego ciężaru, przyczem potrzebujący zarobku znalazłby go przy robotach drogowych, które w tym wypadku daleko raźniej i lepiej byłyby wykonywane. Również wydaje się Wydziałowi i Radzie powiatowej rzeczą konieczną zamiany obowiązku wydawania przez obszary dworskie materyału drzewnego na pieniądze. Odnośne postanowienie ustawy drogowej różnie bywa tłumaczone, — najczęściej jeśli zajdzie potrzeba budowy mo-

stu, obszar dworski wydaje w tym roku z pewnemi trudnościami materyał drzewny do wysokości 5% opłacanych przez tenże obszar podatków bezpośrednich, resztę zaś należytości za materyał ponosi powiatowy fundusz dróg gminnych. — Ponieważ w następnym roku materyału nie potrzeba, bo most stoi, więc obszar dworski nie wydaje ani materyału ani też nie uiszcza 5% dodatku do podatków bezpośrednich.

70. Reprezentacya powiatu zbarazkiego jest zdania, aby dotychczasowej ustawy drogowej względnie §§ 12. i 28. tejże ustawy nie zmieniać.

71. Rada powiatowa w Złoczowie uważa za stosowne, aby przepis §. 12, ust. drog. uzupełnić w ten sposób, by Wydział powiatowemu dozwolone było w wypadkach, godnych uwzględnienia, chałupnikom zniżać albo całkiem odpisywać przepisaną ilość 4 dni szarwarkowych.

Celem zapewnienia stałego funduszu na utrzymanie i rekonstrukcye mostów należałoby — zdaniem Rady powiatowej — znieść dotychczasowe przepisy o fakultatywnym obowiązku dostarczenia materyału drzewnego przez obszary dworskie i zastąpić ten obowiązek 2% dodatkiem do podatków bezpośrednich, opłacanych przez obszary dworskie z pozostawieniem wolności uiszczania tej powinności w naturze.

Nadzór nad drogami gminnemi należałoby poruczyć Zwierzchnościom gminnym.

72. Rada powiatowa w Żółkwi jest zdania, iż zasada odrabiania 4 dni od numeru domu nierównomiernie obciąża ludność wiejską i jest krzywdzącą dla tych właścicieli domów, którzy nie posiadają żadnego gruntu. Dalej uważa Rada powiatowa za konieczne w interesie komunikacyi publicznej, aby każdy obszar dworski, zamiast dostarczania materyału w naturze, był obowiązany do spłaty corocznie najpóźniej do końca 1-o kwartału 5% opłacanych przezeń podatków bezpośrednich do kasy Wydziału powiatowego na „fundusz budowy mostów na drogach gminnych.“

Fundusz ten powinien być osobno administrowanym i specyalnie tylko na budowę mostów obracanym.

Postanowienie §. 19. odnoszące się do uiszczania datków z powodu niezwykłego zużycia drogi nieomyconej należałoby w ten sposób zmienić, aby stało się ono w praktyce wykonalnem, a nadto stylizacya tego paragrafu powinna być tak jasną, by nie dozwoliła rozciągać praw z niego wynikłych na żadne takie przedsiębiorstwa gospodarcze lub gospodarczo-fabryczne, które dziś pod paragraf ten nie podpadają.

W końcu należałoby Radzie powiatowej nadać atrybucyę, dozwalającą jej w porozumieniu z Wydziałem krajowym przymusową zamianę prestacyi w naturze na gotówkę na przeciąg jednego roku w tych gminach, w których stan dróg jest nieodpowiednim a Zarządy drogowe albo wcale nie fungują albo bardzo niedbale. — Wydział powiatowy musiałby być w tym wypadku obowiązany za całą ściągniętą w pewnej gminie gotówkę w tej samej gminie i w tym samym roku zarządzić naprawę dróg, do której należałoby w pierwszym rzędzie użyć robotników miejscowych.

73. Rada powiatowa w Żydaczowie większością głosów uchwaliła wyrazić zdanie, że prestacya drogowa ma być uiszczaną w formie dodatków do podatków bezpośrednich, które równomiernie opłacać mają gminy i obszary dworskie.

Powyższe dodatki ściągać mają c. k. Urzędy podatkowe.

Na uzasadnienie powyższej uchwały przytacza Wydział powiatowy:

1) że dotychczasowy wymiar prestacyi po 4 dni piesze od każdego numeru domu niesprawiedliwie i dotkliwie przeciąża ludność ubogą wiejską na korzyść zamożnych kmieci i bogatych przemysłowców,

2) że prestacye w robociźnie przeważnie są zmarnowane z powodu nieumiejętnego użycia, a nadto znaczna liczba kontrybuentów dla braku ścisłej kontroli wcale nie uiszcza robocizny drogowej,

3) że ścisły nadzór i kontrola robocizny jest niemożliwa, gdyż na ten cel wypadałoby poświęcić znaczne fundusze i to z wątpliwym skutkiem, bowiem ludność wiejska jest niechętną robociźnie drogowej,

4) że ściąganie spłat za nieodrobione powinności drogowe z powodu, że Wydziały powiatowe nie mają egzekutywy, jest częstokroć utrudnione,

5) że w reszcie z powodu wykonywania naczelnego nadzoru nad prestacyami w naturze, Wydziały powiatowe są nad miarę przeciążone pracą biurową i rachunkowością.

Zamieniając według powyższego projektu robociznę na pieniądze, odpadną wyżej wymienione niewłaściwości, a Wydział powiatowy zamiast problematycznej wartości robocizny i prestacyi w materyale drzewnym, otrzyma do dyspozycyi stałą kwotę pieniężną, przy pomocy której będzie w możności pod kierownictwem fachowych organów drogowych i ro-

botnikami zdolnymi zająć się skutecznie uporządkowaniem dróg.

74. Rada powiatowa w Żywcu uchwaliła jednogłośnie zgodnie z wnioskiem Wydziału powiatowego oświadczyć, że stosunki powiatu żywieckiego wymagają, aby prestacye drogowe tak jak dotąd w naturze były odrabiane, że jednak — chcąc uniknąć dotychczasowej niesłuszności, iż bez względu na opłacane podatki z każdego domu równą prestacyę uiszczać trzeba, — ilość tej prestacyi z każdego domu stosownie do opłacanego podatku należałoby wymierzyć, — dalej, że na obszary dworskie należałoby nałożyć obowiązek dostarczania corocznie materyału drzewnego w wartości 5% dodatku do podatków bezpośrednich bez względu na to, czy materyał w pewnym roku jest potrzebnym lub nie, — w reszcie, że zarząd nad drogami gminnemi dotychczasowym Zarządom drogowym pozostawić należy.

Tablica I.

Podział terytoryalny kraju.

Liczba porz.	Nazwa powiatu	Obszar w kilometrach kwadrat. z końcem r. 1889	Ilość * gmin politycznych	Ilość ** gmin katastralnych	Ilość *** obszarów dworskich	Uwaga
1	Biała	634·764	69	64	40	
2	Bóbrka	891·333	90	83	87	
3	Bochnia	882·242	141	128	110	
4	Bohorodczany . .	892·502	37	35	36	
5	Borszczów . . .	1.024·805	74	72	67	
6	Brody	1.752·033	104	90	97	
7	Brzesko	848·484	111	113	96	
8	Brzeżany	1.161·837	75	67	70	
9	Brzozów	887·003	56	56	55	
10	Buczacz	1.192·697	86	83	84	
11	Chrzanów	721·161	84	75	62	
12	Cieszanów . . .	1.188·891	69	66	61	
13	Czortków	694·194	44	42	42	
14	Dąbrowa	653·833	105	94	104	
15	Dobromil	898·994	96	88	78	
16	Dolina	2.497·762	87	68	69	
17	Drohobycz . . .	1.480·123	79	69	57	
18	Gorlice	916·528	89	84	43	
19	Gródek	887·066	70	57	56	
20	Grybów	585·222	72	68	49	
21	Horodenka . . .	904·147	49	50	47	
22	Husiatyn	872·887	51	50	46	
23	Jarosław	1.347·517	108	115	98	
24	Jasło	1.061·156	156	151	144	
25	Jaworów	952·358	67	63	55	
26	Kałusz	1.182·820	69	62	51	
27	Kamionka	1.521·322	92	79	77	
28	Kolbuszowa . . .	866·212	62	58	58	
29	Kołomyja	1.176·443	76	74	67	
30	Kosów	1.918·238	45	45	46	
31	Kraków powiat, .	497·885	107	106	84	
32	Krosno	730·250	84	80	74	
33	Limanowa . . .	947·797	90	92	65	
34	Lisko	1.831·519	154	157	153	
35	Lwów powiat . .	1.263·908	130	125	96	

* Według zapisków biura statystycznego.
** Według archiwum map.
*** Według publikacyi: „die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. December 1890“.

Liczba porz.	Nazwa powiatu	Obszar w kilometrach kwadrat. z końcem r. 1889	Ilość gmin politycznych	Ilość gmin katastralnych	Ilość obszarów dworskich	Uwaga
36	Łańcut	1.258·172	108	104	73	
37	Mielec	896·155	96	92	89	
38	Mościska	765·438	78	75	62	
39	Myślenice	1.063·709	65	63	65	
40	Nadwórna	1.962·197	38	43	35	
41	Nisko	972·553	60	57	41	
42	Nowy Targ	1.306·295	75	76	18	
43	Pilzno	585·766	61	63	55	
44	Podhajce	1.060·048	65	58	62	
45	Przemyśl	786·246	123	125	106	
46	Przemyślany	925·467	69	68	65	
47	Rawa	1.401·111	73	67	66	
48	Rohatyn	1.155·996	100	91	93	
49	Ropczyce	823·040	79	79	75	
50	Rudki	692·351	73	74	67	
51	Rzeszów	1.243·564	115	112	105	
52	Sambor	924·081	86	78	63	
53	Sanok	1.238·791	130	129	111	
54	Sącz Nowy	1.262·765	167	163	137	
55	Skałat	869·594	62	52	58	
56	Śniatyn	603·951	41	41	38	
57	Sokal	1.334·744	100	92	91	
58	Stanisławów	869·463	75	69	91	
59	Staremiasto	724·984	56	58	34	
60	Stryj	1.928·118	103	94	85	
61	Tarnobrzeg	958·601	71	69	58	
62	Tarnopol	1.177·868	81	80	81	
63	Tarnów	771·980	85	89	83	
64	Tłumacz	872·903	60	51	59	
65	Trembowla	697·414	43	40	33	
66	Turka	1.458·343	74	72	62	
67	Wadowice	861·549	111	106	105	
68	Wieliczka	650·450	158	144	130	
69	Zaleszczyki	717·798	57	54	55	
70	Zbaraż	773·085	62	62	60	
71	Złoczów	1.813·873	140	132	123	
72	Żółkiew	1.202·876	74	71	60	
73	Żydaczów	926·890	72	71	62	
74	Żywiec	1.152·674	70	70	13	
	Razem (bez miasta Lwowa i Krakowa)	—	6·236	5·943	5.293	
	Lwów miasto	31·666	1	1	—	
	Kraków miasto	8·334	1	1	—	
	Razem w Galicyi	78.496·84	6·238	5·945	5·293	

TABLICA II.

WŁASNOŚĆ NIERUCHOMA

Posiadłość tabularna i nietabularna*) podług rodzaju ziemi.

(Na podstawie wiadomości statystycznych. Tom XII. — Lwów 1891. — Dr. T. Pilat).

*) **Uwaga.** Pod własnością **„tabularną“** rozumiemy własność zapisaną w tabuli krajowej galicyjskiej i w istniejących dla dóbr tabularnych nowych księgach hipotecznych w myśl ustawy krajowej z 20. marca 1874. Nr. 29. Dz. u. kraj. założonych. Ta własność tabularna odpowiada dawniejszej własności dominikalnej.

Wszelką inną własność ziemską w przeciwstawieniu do własności tabularnej nazywamy dla krótkości **„nietabularną“.**

Tablica II.

Liczba p.	Powiat	Jakość posiadłości	Role		Łąki		Ogrody		Pastwiska	
			morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.
1	**Biała** . .	Razem . .	**63.625**	**350**	**6.158**	**1.398**	**1.241**	**843**	**7.802**	**1.541**
		tabularna .	13.658	745	2.010	1.412	146	762	1.342	1.268
		nietabul. .	49.968	1.205	4.147	1.586	1.095	81	6.460	333
2	**Bóbrka** .	Razem . .	**77.528**	**1.374**	**16.259**	**448**	**3.445**	**505**	**11.804**	**296**
		tabularna .	24.117	1.439	6.040	1.311	466	947	3.592	510
		nietabul.	53.410	1.535	10.218	737	2.978	1.158	8.211	1.386
3	**Bochnia** .	Razem . .	**78.378**	**43**	**15.455**	**311**	**1.246**	**506**	**11.131**	**324**
		tabularna .	16.828	365	2.729	135	183	751	1.129	212
		nietabul. .	61.549	1.278	12.726	176	1.062	1.355	10.002	112
4	**Bohorodczany**	Razem . .	**38.307**	**1.115**	**35.843**	**1.003**	**2.631**	**138**	**16.976**	**304**
		tabularna .	4.234	1.017	1.286	319	135	757	1.119	629
		nietabul. .	34.073	98	34.557	684	2.495	981	15.856	1.275
5	**Borszczów** .	Razem . .	**124.907**	**12**	**3.172**	**1.479**	**8.211**	**1.543**	**7.421**	**1.120**
		tabularna .	50.085	1.547	1.733	33	747	1.370	2 229	1.070
		nietabul. .	74.821	65	1.439	1.446	7.464	173	5.192	50
6	**Brody** . . .	Razem . .	**137.047**	**1.474**	**42.517**	**1.028**	**5.215**	**1.599**	**14.933**	**899**
		tabularna .	42.854	960	10.389	169	735	509	3.635	120
		nietabul. .	94.193	514	32.128	859	4.480	1.090	11.298	779
7	**Brzesko** . . .	Razem . .	**88.750**	**828**	**12.805**	**201**	**1.276**	**737**	**10.760**	**1.417**
		tabularna	27.575	1.080	3.523	508	228	771	2.478	1.311
		nietabul. .	61.174	1.348	9.281	1.293	1.047	1.566	8.282	106
8	**Brzeżany** . .	Razem . .	**130.279**	**608**	**13.990**	**1.538**	**3.406**	**967**	**8.085**	**1.399**
		tabularna .	37.404	301	4.971	41	487	1.355	2.309	1.450
		nietabul. .	92.875	307	9.019	1.497	2.918	1.212	5.775	1.549
9	**Brzozów** .	Razem .	**66.384**	**1.189**	**7.291**	**871**	**1.705**	**1.502**	**9.488**	**403**
		tabularna .	16.076	78	2.555	753	242	972	1.907	193
		nietabul. .	50.308	1.111	4.736	118	1.463	530	7 581	210
10	**Buczacz** . . .	Razem .	**127.576**	**158**	**14.981**	**1.556**	**7.319**	**1.318**	**12.085**	**1.076**
		tabularna	46.542	534	4.935	1.588	863	1.410	3.269	539
		nietabul. .	81.033	1.224	10.045	1.568	6.455	1.508	8.816	537
11	**Chrzanów** . .	Razem . .	**56.657**	**279**	**9.055**	**78**	**740**	**835**	**9.761**	**37**
		tabularna .	10.758	938	2.990	1.443	256	808	1.730	1.539
		nietabul.	45.898	911	6.064	235	484	27	8.030	98
12	**Cieszanów** .	Razem . .	**93.878**	**1.302**	**23.857**	**912**	**1.383**	**512**	**19.083**	**641**
		tabularna	20.400	309	5.442	598	249	222	2 975	681
		nietabul.	73.478	993	18.415	314	1.134	290	16.107	1.560
13	**Czortków** . .	Razem .	**89.291**	**925**	**2.684**	**449**	**3.468**	**1.273**	**3.851**	**1.527**
		tabularna .	34.354	1.074	1.434	1.113	397	1.210	1.211	565
		nietabul.	54.936	1.451	1.249	936	3.071	63	2.640	962
14	**Dąbrowa** . .	Razem	**74.570**	**541**	**12.590**	**902**	**853**	**527**	**9.392**	**160**
		tabularna	28 382	195	5.254	1.432	291	466	667	720
		nietabul.	46.188	346	7.335	1.070	562	61	724	1.040
15	**Dobromil** . .	Razem . .	**73.447**	**714**	**6.283**	**1.260**	**1.624**	**1.289**	**16.313**	**1.349**
		tabularna .	16.497	98	1.571	1.404	213	917	2 613	869
		nietabul. .	56.950	616	4.711	1.456	1.411	372	13.700	480
16	**Dolina** . . .	Razem . .	**46.417**	**435**	**65.903**	**1.183**	**2.797**	**460**	**48.743**	**1.261**
		tabularna .	3.392	436	5.491	450	171	822	7.581	467
		nietabul. .	43.024	1.599	60.412	733	2.625	1.238	41.162	794
17	**Drohobycz** .	Razem . .	**82.350**	**1.077**	**49.696**	**610**	**3.268**	**866**	**33.697**	**1.132**
		tabularna .	9.154	981	6.696	1.289	262	379	3.068	264
		nietabul. .	73.196	96	42.999	921	3.006	487	30.629	868

Lasy		Stawy i moczary		Nieużytki i inne wolne od podatku		Place pod budowlami		Razem		
morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	%
23.721	**59**	**3.208**	**772**	**3.719**	**617**	**827**	**47**	**110.304**	**827**	**100**
16.918	1.521	3.208	772	309	1.120	116	1.428	37.710	968	34·19
5.802	138	—	—	3.409	1.094	710	219	72.593	1.459	65·81
40.047	**1.201**	**1.799**	**1.007**	**2.960**	**1.140**	**1.053**	**88**	**154.878**	**1.259**	**100**
36.344	864	1.634	1.534	454	510	207	1.145	72.859	260	47·05
3.073	337	144	1.073	2.506	630	845	543	82.019	999	52·95
40.465	**1.443**	**141**	**884**	**5.350**	**1.305**	**1.145**	**963**	**153 314**	**979**	**100**
30.734	763	141	884	516	622	149	644	52.411	1.176	34·19
9.731	680	—	—	4.834	683	996	319	100.902	1.403	65·81
54.475	**100**	**175**	**1.455**	**5.867**	**313**	**820**	**928**	**155.097**	**556**	**100**
52.289	573	175	1.455	1.471	1.074	54	720	60.767	144	39·18
2.185	1.127	—	—	4.395	839	766	208	94.330	412	60·82
25.096	**856**	**429**	**1.210**	**7.237**	**1.098**	**1.598**	**466**	**178.075**	**1.384**	**100**
24.285	265	429	1.210	707	16	368	448	80.586	1.159	45·26
811	591	—	—	6.530	1.082	1.230	18	97.489	225	54·74
91.811	**652**	**5.657**	**433**	**5.498**	**1.015**	**1.743**	**1.499**	**304.426**	**599**	**100**
85.139	822	4.044	1.173	966	953	307	1.018	148.072	924	48·64
6.671	1.430	1.612	860	4.532	62	1.436	481	156.353	1.275	51·36
28.047	**414**	**385**	**895**	**5.054**	**1.459**	**1.056**	**630**	**148.137**	**181**	**100**
20.057	728	385	895	958	451	177	24	55.384	968	37·39
7.989	1.286	—	—	4.096	1.008	879	606	92.752	813	62·61
38.340	**1.162**	**2.818**	**632**	**3.642**	**1.292**	**1.338**	**768**	**201.903**	**366**	**100**
35.633	316	2.795	1.515	290	382	261	465	84.158	1.025	41·68
2.072	846	22	717	3.352	910	1.077	303	117.744	941	58·32
25.350	**1.013**	**7**	**297**	**2.598**	**453**	**600**	**1.500**	**113.427**	**828**	**100**
19.691	460	7	297	212	682	103	1.167	40.795	1.402	35·97
5.659	553	—	—	2.385	1.371	497	333	72.631	1.026	64·03
37.842	**267**	**613**	**188**	**5.418**	**627**	**1.423**	**1.262**	**207.261**	**52**	**100**
34.548	726	491	1.038	992	269	326	787	91.970	491	44·37
3.293	1.141	121	750	4.426	358	1.097	475	115.290	1.161	55·63
43.193	**1.008**	**276**	**676**	**4.981**	**635**	**653**	**58**	**125.318**	**406**	**100**
41.274	1.417	276	676	1.580	72	96	975	58.964	1.468	47·06
1.918	1.191	—	—	3.401	563	556	683	66.353	538	52·94
61.828	**87**	**421**	**169**	**4.949**	**124**	**1.194**	**804**	**206.595**	**1.351**	**100**
56.280	121	421	169	565	380	181	363	86.514	1.243	41·88
5.547	1.566	—	—	4.383	1.344	1.013	441	120.081	108	58·12
16.806	**311**	**449**	**988**	**3.032**	**455**	**1.050**	**907**	**120.635**	**435**	**100**
15.236	855	345	140	377	657	236	1.494	53.591	708	44·43
1.569	1.056	104	848	2.654	1.398	813	1.013	67.040	1.327	55·57
9.449	**804**	**708**	**1.425**	**4.662**	**1.282**	**779**	**50**	**113.006**	**891**	**100**
8.431	992	705	1.283	554	356	178	1.382	46.466	426	41·12
1.017	1.412	3	142	1.108	926	600	268	66.540	465	58·88
57.714	**98**	**75**	**318**	**3.395**	**68**	**629**	**307**	**159.483**	**603**	**100**
46.230	334	75	318	242	1.384	130	542	67.574	1.066	42·37
11.483	1.364	—	—	3.152	284	498	1.365	91.908	1.137	57·63
259.397	**923**	**1.123**	**606**	**8.544**	**886**	**1.131**	**138**	**434.058**	**1.092**	**100**
244.098	1.033	1.123	606	3.515	1.286	76	1.265	265.450	1.565	61·16
15.298	1.490	—	—	5.028	1.200	1.054	473	168.607	1.127	38·84
18.504	**1.328**	**109**	**302**	**5.112**	**1.147**	**1.472**	**1.124**	**257.212**	**1.186**	**100**
74.862	3	109	302	569	1.144	107	1.218	94.830	780	36·87
6.642	1.325	—	—	4.543	3	1.364	1.506	162.382	406	63·13

Tablica II. (c. d.)

Liczba p.	Powiat	Jakość posiadłości	Role		Łąki		Ogrody		Pastwiska	
			morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.
18	Gorlice . . .	Razem . .	**79.757**	**995**	**14.867**	**1.095**	**951**	**1.355**	**26.418**	**3**
		tabularna .	10.659	134	1.138	827	120	843	1.420	922
		nietabul. .	69.098	861	13.729	268	831	512	24.997	681
19	Gródek . . .	Razem	**71.223**	**327**	**18.325**	**768**	**1.726**	**468**	**11.265**	**232**
		tabularna .	15.975	872	5.263	736	353	1.182	1.220	1.232
		nietabul. .	55.247	1.055	13.062	32	1.372	886	10.044	600
20	Grybów . . .	Razem . .	**55.625**	**522**	**6.786**	**210**	**874**	**1.578**	**10.470**	**87**
		tabularna .	9.999	686	547	314	109	1.585	910	458
		nietabul. .	45.625	1.436	6.238	1.466	764	1.593	9.559	1.229
21	Horodenka .	Razem	**121.684**	**1.497**	**5.773**	**1.599**	**5.480**	**1.207**	**5.573**	**998**
		tabularna	38.961	224	2.916	15	611	506	1.987	1.140
		nietabul. .	82.723	1.273	2.857	1.584	4.879	701	3.585	1.458
22	Husiatyn . .	Razem . . .	**114.691**	**1.465**	**5.323**	**1.157**	**2.480**	**1.090**	**4.125**	**1.217**
		tabularna .	46.959	849	3.458	1.540	819	151	1.962	1.500
		nietabul.	67.732	616	1.864	1.217	1.661	939	2.162	1.317
23	Jarosław . .	Razem . .	**131.906**	**575**	**20.298**	**755**	**3.465**	**1.221**	**20.739**	**1.068**
		tabularna .	42.109	679	6.302	1.055	620	476	2.022	1.448
		nietabul. .	89.796	1.496	13.995	1.300	2.845	745	18.716	1.220
24	Jasło	Razem . .	**100.680**	**496**	**11.255**	**2.211**	**1.775**	**682**	**22.949**	**462**
		tabularna .	23.189	958	2.478	308	314	643	2.142	558
		nietabul.	77.500	1.138	8.777	903	1.461	39	20.806	1.504
25	Jaworów . .	Razem . .	**80.580**	**92**	**21.537**	**1.228**	**1.730**	**1.356**	**13.982**	**342**
		tabularna .	15.375	669	5.308	1.231	267	133	1.728	1.227
		nietabul. .	65.204	1.023	16.228	1.597	1.463	1.223	12.253	715
26	Kałusz . . .	Razem . .	**60.200**	**517**	**43.149**	**32**	**3.821**	**1.343**	**19.352**	**749**
		tabularna .	9.574	1.084	4.051	880	251	24	4.962	1.441
		nietabul.	50.625	1.033	39.097	752	3.570	1.319	14.389	908
27	Kamionka .	Razem . .	**111.891**	**966**	**56.532**	**1.488**	**3.298**	**181**	**12.707**	**504**
		tabularna .	36.771	792	15.445	827	865	701	3.532	346
		nietabul.	75.120	174	41.087	661	2.432	1.080	9.275	158
28	Kolbuszowa .	Razem . .	**74.142**	**1.013**	**15.475**	**871**	**687**	**75**	**12.358**	**1.014**
		tabularna .	10.353	1.263	2.636	1.584	117	45	1.814	650
		nietabul. .	63.788	1.350	12.838	887	570	30	10.544	364
29	Kołomyja . .	Razem . .	**91.445**	**1.592**	**40.163**	**924**	**2.126**	**1.317**	**19.047**	**1.574**
		tabularna .	32.033	1.487	4.604	418	563	481	5.623	192
		nietabul.	59.412	105	35.559	506	1.563	836	13.424	1.382
30	Kossów . . .	Razem . .	**16.480**	**1.569**	**67.175**	**1.362**	**2.179**	**494**	**80.492**	**587**
		tabularna .	204	784	514	628	22	418	3.717	1.017
		nietabul. .	16.276	785	66.661	734	2.157	76	76.774	1.170
31	Kraków . . .	Razem . .	**57.761**	**527**	**8.980**	**912**	**1.802**	**1.107**	**7.956**	**1.223**
		tabularna .	19.839	1.256	2.836	129	351	1.273	1.750	1.200
		nietabul. .	37.921	871	6.144	783	1.450	1.434	6.206	23
32	Krosno . . .	Razem . .	**70.104**	**199**	**10.189**	**1.085**	**1.893**	**654**	**14.873**	**937**
		tabularna .	14.894	46	2.553	1.194	214	1.213	1.504	511
		nietabul.	55.210	153	7.635	1.491	1.678	1.041	13.369	426
33	Limanowa . .	Razem .	**72.738**	**1.187**	**11.042**	**47**	**1.378**	**1.278**	**21.162**	**1.447**
		tabularna .	10.292	979	1.178	820	150	202	1.200	244
		nietabul. .	62.446	208	9.863	827	1.228	1.076	19.962	1.203
34	Lisko	Razem . .	**123.900**	**1.320**	**27.330**	**463**	**748**	**183**	**37.804**	**1.589**
		tabularna .	31.250	595	6.476	1.072	316	154	9.022	596
		nietabul.	92.650	725	20.853	991	432	29	28.782	993

Lasy		Stawy i moczary		Nieużytki i inne wolne od podatku		Place pod budowlami		Razem		
morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	%
32.652	**1.421**	**12**	**49**	**3.319**	**1.578**	**656**	**1.118**	**159.234**	**1.214**	**100**
19.598	1.507	12	49	195	148	66	1.586	33.206	1.216	20·85
13.053	1.514	—	—	3.722	1.430	589	1.132	126.027	1.598	79·15
45.032	**1.402**	**8.717**	**697**	**2.574**	**744**	**883**	**665**	**154.148**	**503**	**.00**
40.442	395	3.034	251	170	1.249	136	72	66.596	1.189	43·20
4.590	1.007	83	446	2.403	1.095	747	593	87.551	1.014	56·80
24.602	**813**	**24**	**339**	**2.793**	**1.516**	**520**	**1.220**	**101.697**	**1.485**	**100**
11.168	1.374	24	339	532	1.233	81	553	23.372	142	22·98
13.435	1.039	—	—	2.261	283	439	667	78.325	1.313	77·02
10.746	**1.373**	**188**	**224**	**6.267**	**198**	**1.402**	**511**	**157.117**	**1.207**	**100**
9.926	1.304	188	224	740	368	262	563	55.593	1.144	35·38
820	69	—	—	5.526	1.430	1.139	1.548	101.524	63	64·62
18.889	**56**	**1.049**	**1.276**	**3.791**	**1.453**	**1.323**	**1.193**	**151.676**	**907**	**100**
17.829	985	1.049	1.276	394	1.266	319	1.561	72.794	1.128	44·99
1.059	671	—	—	3.397	187	1.003	1.222	78.881	1.379	52·01
49.108	**1.095**	**636**	**1.537**	**6.476**	**530**	**1.525**	**146**	**234.157**	**527**	**100**
40.108	1.247	636	1.537	386	797	322	940	92.510	179	39·51
8.999	1.449	—	—	6.089	1.333	1.202	806	141.607	348	60 49
41.071	**793**	**47**	**1.276**	**5.749**	**1.245**	**872**	**640**	**184.402**	**405**	**100**
27.505	212	47	1.276	646	715	150	451	56.474	321	30·62
13.566	581	—	—	5.103	530	722	189	127.928	84	69·33
41.498	**918**	**1.148**	**578**	**3.899**	**557**	**1.119**	**1.195**	**165.496**	**1.466**	**100**
37.891	1.131	913	662	151	780	137	508	61.773	1.541	37·33
3.606	1.387	234	1.516	3.747	1.377	982	687	103.722	1.525	62 67
70.401	**1.532**	**367**	**1.391**	**7.054**	**157**	**1.193**	**686**	**205.541**	**7**	**100**
67.516	872	367	1.391	2.562	1.494	111	702	89.398	1.488	43·49
2.885	660	—	—	4.491	263	1.081	1.584	116.142	119	56·51
72.708	**462**	**1.370**	**1.154**	**4.577**	**406**	**1.278**	**932**	**264.364**	**1.293**	**100**
64.946	793	1.296	456	1.094	267	275	156	124.226	1.137	46·99
7.761	1.259	74	698	2.483	139	1.003	777	140.138	156	53·01
43.279	**49**	**54**	**833**	**3.349**	**489**	**1.181**	**852**	**150.528**	**396**	**100**
37.007	1.506	54	833	288	196	87	5	52.359	1.282	34·78
6.271	143	—	—	3.061	293	1.094	847	98.168	714	65·22
43.432	**1.023**	**78**	**1.230**	**6.774**	**1.252**	**1.368**	**652**	**204.438**	**1.564**	**100**
40.842	754	78	1.230	815	17	388	811	84.949	590	41·55
2.590	269	—	—	5.959	1.235	979	1.441	119.489	974	58·45
159.535	**596**	**2**	**1.277**	**9.912**	**894**	**540**	**1.444**	**333.320**	**223**	**100**
94.692	846	2	1.277	467	883	12	1.443	99.634	896	29·89
64.842	1.350	—	—	6.445	11	528	1	233.685	927	70·11
7.245	**92**	**149**	**992**	**3.136**	**1.135**	**933**	**1.451**	**87.966**	**1.039**	**100**
6.186	1.258	149	992	480	491	201	643	31.786	342	36·13
1.058	434	—	—	2.656	644	732	808	56.180	197	63·87
25.889	**1.493**	**14**	**863**	**3.248**	**509**	**683**	**1.517**	**126.897**	**857**	**100**
18.748	1.232	10	186	210	376	131	1.233	38.267	1.191	30·16
9.141	261	4	677	3.038	133	552	284	88.629	1.266	69.84
53.632	**674**	**90**	**120**	**4.004**	**672**	**602**	**1.258**	**164.652**	**283**	**100**
30.068	168	90	120	1.023	573	83	1.091	44.086	**997**	26·77
23.564	506	—	—	2.981	99	519	167	120.565	886	73·23
121.521	**1.168**	**435**	**118**	**5.605**	**932**	**918**	**977**	**318.265**	**350**	**100**
102.267	1.364	377	1.368	986	1.344	212	677	150.910	770	47·42
19.253	1.404	57	350	4.618	1.188	706	300	187.354	1.180	52·58

Tablica II. (c. d.)

Liczba p.	Powiat	Jakość posiadłości	Role		Łąki		Ogrody		Pastwiska	
			morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.
35	**Lwów**	Razem .	**115.469**	**322**	**34.688**	**1.227**	**5.345**	**1.270**	**19.882**	**520**
		tabularna	28.313	390	10.500	53	790	541	2.780	745
		nietabul. .	87.155	1.532	24.188	1.174	4.555	729	17.151	1.375
36	**Łańcut** . . .	Razem .	**132.921**	**447**	**17.856**	**717**	**2.436**	**1.490**	**15.840**	**1.039**
		tabularna .	22.189	1.507	3.383	844	346	1.097	1.556	213
		nietabul. .	110.731	540	14.472	1.473	2.090	403	14.284	826
37	**Mielec** . . .	Razem . .	**88.637**	**261**	**12.837**	**900**	**584**	**1.394**	**12.721**	**981**
		tabularna .	28.113	764	4.279	672	219	424	2.706	1.092
		nietabul. .	60.523	1.097	8.558	228	365	970	10.014	1.489
38	**Mościska** . .	Razem . .	**80.955**	**1.016**	**13.377**	**599**	**2.362**	**1.191**	**11.018**	**85**
		tabularna .	27.013	1.434	5.305	881	472	1.271	1.803	1.391
		nietabul. .	53.941	1.182	8.071	1.318	1.889	1.520	9.214	294
39	**Myślenice** . .	Razem . .	**94.606**	**44**	**6.418**	**1.374**	**965**	**685**	**24.106**	**236**
		tabularna .	6.820	45	813	204	91	655	1.205	1.228
		nietabul.	87.785	1.599	5.605	1.170	874	30	22.900	608
40	**Nadwórna** . .	Razem . .	**28.701**	**1.243**	**59.747**	**748**	**1.831**	**520**	**48.609**	**782**
		tabularna .	5.151	1.083	4.145	460	163	598	6.443	1.152
		nietabul. .	23.550	340	55.602	288	1.667	1.522	42.265	1.230
41	**Nisko**	Razem . .	**57.594**	**657**	**18.552**	**765**	**446**	**482**	**13.939**	**1.393**
		tabularna	7.076	79	4.421	789	118	669	1.753	1.297
		nietabul. .	50.518	578	14.130	1.576	327	1.413	11.186	96
42	**Nowy Sącz** . .	Razem	**97.195**	**84**	**13.603**	**410**	**2.040**	**125**	**32.927**	**1.583**
		tabularna .	13.524	1.045	917	377	159	841	2.595	141
		nietabul. .	83.670	639	12.686	33	1.880	884	30.332	1.442
43	**Nowy Targ** .	Razem . .	**93.861**	**1.501**	**19.366**	**1.096**	**401**	**1.318**	**37.269**	**311**
		tabularna .	2.426	79	**821**	301	31	680	1.495	892
		nietabul. .	91.435	1.422	18.545	795	370	638	35.773	1.019
44	**Pilzno** . . .	Razem . .	**62.567**	**1.017**	**5.670**	**618**	**670**	**583**	**6.870**	**1.149**
		tabularna .	16.791	1.447	1.512	435	169	1.210	1.549	112
		nietabul. .	45.775	1.270	4.158	183	510	973	5.321	1.037
45	**Podhajce** . .	Razem . .	**125.124**	**1.088**	**13.657**	**999**	**3.522**	**799**	**8.862**	—
		tabularna .	42.796	367	5.950	647	518	1.116	4.015	218
		nietabul. .	82 328	721	7.707	352	3.003	1.283	4.846	1.382
46	**Przemyśl** . .	Razem . .	**99.458**	**839**	**8.992**	**563**	**3.110**	**116**	**12.695**	**1.036**
		tabularna .	35.308	1.088	4.343	194	549	1.082	3.530	808
		nietabul. .	64.149	1.431	4.649	369	2.560	634	9.165	128
47	**Przemyślany**	Razem . .	**83.144**	**1.287**	**20.556**	**537**	**3.697**	**884**	**11.953**	**1.546**
		tabularna .	23.239	1.103	6.701	1.118	545	1.306	3.110	536
		nietabul. .	59.905	184	13.854	1.019	3.151	1.178	8.843	1.010
48	**Rawa ruska** .	Razem . .	**112.189**	**1.258**	**39.308**	**723**	**2.548**	**254**	**24.117**	**18**
		tabularna .	26.588	733	10.263	497	349	360	3.855	1.149
		nietabul.	85.601	525	29.045	226	2.198	1.494	20.261	469
49	**Rohatyn** . . .	Razem . .	**108.915**	**12**	**28.601**	**860**	**5.053**	**1.084**	**12.248**	**723**
		tabularna .	34.061	844	11.385	381	732	1.365	5 595	122
		nietabul. .	74.853	768	17.216	479	4.320	1.319	6.653	601
50	**Ropczyce** . .	Razem . .	**89.015**	**359**	**9.029**	**505**	**1.001**	**813**	**10.952**	**462**
		tabularna	25.168	1.160	2.900	1.309	185	1.344	2.108	329
		nietabul. .	63.846	799	6.128	796	815	1.069	8.844	133
51	**Rudki**	Razem . .	**61.838**	**1.509**	**24.475**	**1.153**	**2.850**	**1.352**	**9.666**	**1.464**
		tabularna .	19.258	1.007	10.992	764	510	195	2.518	688
		nietabul. .	42.580	502	13.483	389	2.340	1.157	7.148	776

Lasy		Stawy i moczary		Nieużytki i inne wolne od podatku		Place pod budowlami		Razem		
morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	%
42.650	**197**	**686**	**1.429**	**3.849**	**1.319**	**2.563**	**226**	**225.136**	**110**	**100**
39.740	83	656	668	273	469	285	1.455	83.289	1.204	37·00
2.910	114	30	761	3.576	850	2.277	371	141.846	506	63·00
40.772	**1.430**	**277**	**994**	**8.091**	**1.394**	**1.454**	**1.335**	**218.652**	**866**	**100**
29.369	62	222	168	339	262	193	317	57.590	70	26·34
11.413	1.368	55	826	7.752	1.132	1.261	638	161.062	796	73·66
33.063	**162**	**452**	**1.227**	**6.516**	**990**	**925**	**1.313**	**155.739**	**828**	**100**
29.458	232	452	1.227	752	1.479	218	26	66.200	1.116	42·51
3.604	1.530	—	—	5.763	1.111	707	1.287	89.538	1.312	57.49
21.038	**488**	**86**	**767**	**3.096**	**1.484**	**1.037**	**1.363**	**132.973**	**593**	**100**
18.072	189	79	1.183	117	970	194	159	53.059	1.078	39·90
2.966	299	6	1.184	2.979	514	843	1.204	79.913	1.115	60·10
52.678	**1.260**	**187**	**513**	**5.208**	**171**	**675**	**333**	**184.845**	**1.416**	**100**
26.436	803	187	513	1.501	1.596	64	422	37.120	666	20·08
26.242	457	—	—	3.706	175	610	1.511	147.725	750	79·92
192.650	**1.254**	**299**	**1 104**	**8.363**	**532**	**773**	**1.535**	**340.977**	**1.498**	**100**
179.907	642	299	1.104	3.335	770	107	1.466	199.554	875	58·52
12.743	612	—	—	5.027	1.362	666	69	141.423	623	41.48
70.065	**1.069**	**73**	**1.208**	**7.456**	**1.197**	**888**	**240**	**169.017**	**611**	**100**
60.620	1.462	73	1.208	1.140	268	75	1.006	75.281	378	44·44
9.444	1.207	—	—	6.316	929	811	834	93.736	233	55·56
64.539	**305**	**137**	**597**	**8.034**	**776**	**957**	**1.018**	**219.435**	**88**	**100**
37.513	573	137	597	1.497	608	115	1.376	56.460	758	25·73
27.025	1.332	—	—	6.537	158	841	1.242	162.974	930	74·27
61.928	**1.298**	**2**	**320**	**13.439**	**1.381**	**727**	**1.254**	**226.998**	**479**	**100**
39.745	155	2	320	2.060	1.442	36	451	46.619	520	20·54
32.183	143	—	—	11.378	1.539	691	803	180.378	1.559	79·46
22.142	**1.254**	**53**	**469**	**3.307**	**814**	**508**	**1.015**	**101.791**	**519**	**100**
16.400	146	53	469	1.079	1.023	112	1.025	37.668	1.067	37·00
5.742	1.108	—	—	2.227	1.391	395	1.590	64.122	1.052	63·00
26.782	**581**	**1.548**	**1.251**	**3.507**	**342**	**1.191**	**243**	**184.196**	**503**	**100**
24.784	1.454	1.501	157	359	1.497	180	1.103	80.107	159	43·49
1.997	727	47	1.094	3.147	445	1.010	740	104.089	344	56·51
42.118	**353**	**232**	**1.256**	**6.310**	**1.300**	**1.159**	**509**	**174.077**	**1.172**	**100**
34.918	1.293	232	1.424	556	273	239	1.324	79.678	1.006	45·77
7.199	660	—	1 432	5.764	1.027	919	785	94.399	166	54·23
37.419	**1.354**	**195**	**466**	**2.841**	**164**	**1.014**	**1.009**	**160.822**	**937**	**100**
34.813	297	195	466	184	438	186	377	68.976	841	42·89
2.606	1.057	—	—	2.656	1.326	828	722	91.846	96	57·11
57.750	**694**	**250**	**1.382**	**5.829**	**568**	**1.482**	**1.098**	**243.476**	**1.195**	**100**
48.238	10	235	1.577	468	61	198	516	90.197	103	37·05
9.512	684	14	1.405	5.361	507	1.284	582	153.279	1.092	62·95
38.902	**644**	**1.369**	**657**	**4.462**	**1.156**	**1.329**	**542**	**200.882**	**878**	**100**
33.262	552	1.330	445	463	409	223	642	87.053	1.560	43·34
5.640	92	39	212	3.999	747	1.105	1.500	113.828	918	56·66
27.968	**116**	**233**	**307**	**4.051**	**670**	**768**	**118**	**143.019**	**150**	**100**
21.159	1.288	233	307	260	800	149	1.277	52.166	1.414	36·48
6.808	428	—	—	3.790	1.470	618	441	90.852	336	63·52
14.168	**66**	**3.782**	**1.317**	**2.642**	**109**	**883**	**476**	**120.308**	**1.046**	**100**
13.674	21	3.277	939	439	893	130	100	50.860	1.407	42·28
494	45	505	378	2.202	816	693	376	69.447	1.239	57·72

Tablica II. (c. d.)

Liczba p.	Powiat	Jakość posiadłości	Role		Łąki		Ogrody		Pastwiska	
			morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.
52	**Rzeszów** . . .	Razem .	**134.272**	**656**	**13.166**	**676**	**3.014**	**64**	**15.512**	**331**
		tabularna .	33.903	548	3.480	938	453	366	2.566	**85**
		nietabul. .	100.369	108	9.685	1.338	2.560	1.298	12.946	246
53	**Sambor** . . .	Razem . .	**79.827**	**966**	**30.578**	**1.137**	**2.392**	**438**	**18.036**	**1.528**
		tabularna .	19.052	514	7.739	1.093	360	908	1.390	885
		nietabul. .	60.775	452	22.839	44	2.031	1.130	16.646	643
54	**Sanok**	Razem .	**107.613**	**848**	**15.899**	**988**	**2.047**	**752**	**27.198**	**599**
		tabularna .	21.656	551	4.917	1.161	265	1.599	4.705	431
		nietabul. .	85.957	297	10.981	1.427	1.781	753	22.493	168
55	**Skałat** . . .	Razem . .	**115.621**	**591**	**3.362**	**602**	**5.126**	**663**	**3.949**	**726**
		tabularna .	36.908	675	1.981	1.588	689	107	1.844	275
		nietabul. .	78.712	1.516	1.380	614	4.437	556	2.105	451
56	**Śniatyn** . . .	Razem . .	**74.626**	401	**6.348**	**1.397**	**1.759**	**205**	**3.726**	**1.574**
		tabularna .	18.446	1.545	1.754	1.404	205	45	1.933	540
		nietabul. .	56.179	456	4.594	**93**	1.254	160	1.793	1.034
57	**Sokal**	Razem .	**120.320**	**1.423**	**37.006**	**257**	**4.326**	**102**	**10.506**	**1.093**
		tabularna .	43.321	229	10.349	511	844	158	1.982	1.223
		nietabul. .	76.999	1.194	26.656	1.346	3.481	1 544	8.523	1.470
58	**Stanisławów** .	Razem . .	**75 027**	**842**	**29.996**	**1.485**	**3.187**	**1.466**	**10.775**	**137**
		tabularna .	17.707	613	4.865	1.545	309	360	3.989	636
		nietabul. .	57.320	229	25.130	1.540	2.878	1.106	6.785	1.101
59	**Stare miasto**	Razem . .	**58.567**	**335**	**7.436**	**545**	**1.020**	**1.373**	**25.473**	**563**
		tabularna	6.697	204	963	1.234	113	557	1.918	227
		nietabul. .	51.870	131	6.472	911	907	816	23.555	336
60	**Stryj**	Razem . .	**87.817**	**565**	**65.866**	**1.205**	**2.793**	**239**	**45.190**	**1.019**
		tabularna .	17.531	397	11.636	1.501	492	904	9.483	619
		nietabul. .	70 286	168	54.229	1.304	2.300	935	35.707	400
61	**Tarnobrzeg** .	Razem . .	**55 799**	**572**	**22.319**	**251**	**622**	**381**	**20.511**	**584**
		tabularna .	17.009	173	11.815	1.300	220	1.418	2.176	1.010
		nietabul. .	38.790	399	10.503	551	401	563	18.334	1.174
62	**Tarnopol** . .	Razem . .	**160.736**	**233**	**7.491**	**1.293**	**5.907**	**247**	**7.036**	**1.254**
		tabularna .	53.943	1.531	4.470	327	976	247	2.532	1.344
		nietabul. .	106.792	302	3.021	966	4.931	—	4.503	1.510
63	**Tarnów** . . .	Razem . .	**85.227**	**103**	**9.216**	**244**	**1.201**	**522**	**10.502**	**95**
		tabularna .	24.396	408	2.352	898	250	1.530	1.650	728
		nietabul. .	60.830	1.295	6.863	946	950	592	8.851	967
64	**Tłumacz** . . .	Razem . .	**87.532**	**109**	**20.834**	**700**	**1.838**	**566**	**12.069**	**47**
		tabularna .	26.449	1.428	4.620	518	431	1.449	5.248	77
		nietabul. .	61.082	281	16.214	182	1.406	717	6.820	1.570
65	**Trembowla** .	Razem . .	**91.481**	**347**	**2.994**	**133**	**4.242**	**1.283**	**4.270**	**563**
		tabularna .	30.340	623	1.804	763	274	114	1.823	912
		nietabul. .	61.140	1.324	1.189	970	3.968	1.169	2.446	1.251
66	**Turka**	Razem . .	**106.260**	**1.421**	**28.275**	**1.025**	**178**	**1.547**	**38.689**	**805**
		tabularna .	10.298	680	4.888	68	50	346	4.760	1.142
		nietabul. .	95.962	741	23.387	957	128	1.201	33.928	1.263
67	**Wadowice** . .	Razem . .	**90.918**	**845**	**6.620**	**1.243**	**1.421**	**975**	**11.505**	**880**
		tabularna .	21.427	310	1.988	195	309	665	1.981	1.265
		nietabul. .	69.491	535	4.632	1.048	1.112	310	9.323	1.215
68	**Wieliczka** . .	Razem . .	**68.504**	**601**	**11.844**	**467**	**1.510**	**1.191**	**11.307**	**152**
		tabularna .	22.476	732	3.283	905	328	1.319	2.074	16
		nietabul. .	46.027	1.469	8.560	1.162	1.181	1.472	9.233	136

Lasy		Stawy i moczary		Nieużytki i inne wolne od podatku		Place pod budowlami		Razem		
morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn	morg.	sążn.	morg.	sążn.	%
44.132	**1.309**	**46**	**1.228**	**4.656**	**608**	**1.269**	**1.487**	**216.070**	**1.559**	**100**
33.896	900	44	1.250	356	897	218	1.196	74.919	1.379	34·67
10.236	409	1	1.578	4.299	1.311	1.051	292	141.151	180	65·33
23.490	**1.402**	**336**	**313**	**4.611**	**361**	**1.306**	**863**	**160.580**	**608**	**100**
17.616	476	259	1.365	351	1.437	188	708	45.959	985	29·25
5.874	937	76	548	4.259	524	1.118	155	113.620	1.223	70·75
55.622	**1.306**	**52**	**101**	**5.917**	**542**	**927**	**61**	**215.278**	**397**	**100**
43.540	536	52	101	454	220	163	896	75.745	695	35·19
12.082	770	—	—	5.463	322	773	765	139.532	1.302	64·81
17.018	**421**	**1.572**	**812**	**3.144**	**508**	**1.328**	**1.129**	**151.123**	**652**	**100**
14.772	638	1.572	812	195	687	268	155	58.232	137	38·58
2.245	1.383	—	—	2.948	1.421	1.060	974	92.891	515	61.42
6.019	**1.226**	**373**	**154**	**6.094**	**984**	**1.004**	**819**	**104.953**	**360**	**100**
4.507	958	373	154	503	923	147	1.401	27.872	470	26·56
1.512	268	—	—	5.591	61	856	1.018	77.080	1.490	73·44
52.729	**330**	**541**	**1.249**	**5.178**	**1.347**	**1.333**	**1.374**	**231.943**	**775**	**100**
46.171	206	541	1.249	574	938	359	529	104.144	243	44·90
6.558	124	—	—	4.604	409	974	845	127.799	532	55·10
22.777	**419**	**303**	**10**	**7.642**	**182**	**1.359**	**484**	**151.069**	**225**	**100**
20.913	158	287	941	630	1.552	159	622	48.863	25	32·43
1.864	266	15	666	7.011	230	1.199	1.462	102.206	200	67·57
29.543	**1.448**	**33**	**780**	**3.348**	**1.112**	**558**	**714**	**125.982**	**470**	**100**
22.988	1.293	33	780	190	815	70	187	32.975	497	25·17
6.555	155	—	—	3.158	297	488	527	93.006	1.573	73·83
123.419	**172**	**298**	**1.202**	**8.350**	**1.341**	**1.314**	**40**	**335.050**	**983**	**100**
111.296	73	298	1.202	1.546	980	209	1.552	152.495	828	45·51
12.123	99	—	—	6.804	361	1.104	88	182.555	155	54·49
56.380	**1.190**	**1.435**	**1.170**	**8.614**	**1.583**	**950**	**662**	**166.633**	**1.593**	**100**
51.969	2.276	1.435	1.170	749	229	143	1.520	85.521	96	51·32
4.420	1.514	—	—	7.865	1.354	806	742	81.112	1.497	48·68
14.344	**855**	**2.222**	**931**	**5.083**	**83**	**1.858**	**308**	**204.680**	**404**	**100**
12.938	1.468	1.863	143	448	1.079	406	329	77.580	68	37·90
1.405	987	359	788	4.634	604	1.451	1.579	127.100	336	62·10
22.839	**1.370**	**41**	**28**	**4.132**	**1.122**	**991**	**424**	**134.151**	**708**	**100**
15.171	1.378	41	28	558	593	153	52	44.574	815	33·23
7.667	1.592	—	—	3.574	529	838	372	89.576	1.493	66·77
22.890	**1.236**	**178**	**116**	**5.070**	**1.328**	**1.273**	**392**	**151.686**	**1.294**	**100**
21.047	1.500	178	116	435	736	237	556	58.648	1.580	38.67
1.852	1.336	—	—	4.635	592	1.035	1.436	93.037	1.314	61·33
13.706	**171**	**100**	**670**	**3.340**	**980**	**1.056**	**5**	**121.191**	**952**	**100**
12.367	281	100	670	332	392	190	100	47.232	655	38·97
1.338	1.490	—	—	3.008	588	865	1.505	73.959	297	61·03
73.958	**1.229**	**296**	**396**	**4.985**	**1 193**	**784**	**442**	**253.430**	**58**	**100**
60.639	31	296	396	115	227	55	1.371	81.103	1.061	32·00
13.319	1.198	—	—	4.870	966	728	671	172.326	597	68·00
28.699	**1.337**	**2.019**	**1.466**	**4.407**	**874**	**1.027**	**40**	**146.420**	**1.260**	**100**
17.498	1.296	2.019	1.456	507	145	201	630	45.933	1.172	31·37
11.201	41	—	—	3.900	729	825	1.010	100.487	88	69·63
15.344	**698**	**422**	**1.169**	**3.220**	**135**	**874**	**939**	**113.028**	**552**	**100**
12.490	211	422	1.169	468	924	190	938	41.734	1.414	36·93
2.854	487	—	—	2.721	811	684	1	71.293	738	63·07

Tablica II. (c. d.)

Liczba p.	Powiat	Jakość posiadłości	Role		Łąki		Ogrody		Pastwiska	
			morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.
69	**Zaleszczyki**	Razem	**90.441**	**357**	**968**	**303**	**2.976**	**517**	**5.672**	**742**
		tabularna	38.071	1.225	494	**741**	390	1.300	1.742	1.162
		nietabul.	52.369	732	473	1.162	2.585	817	3.929	1.180
70	**Zbaraż**	Razem	**108.687**	**1.064**	**4.980**	**36**	**3.778**	**1.105**	**2.782**	**550**
		tabularna	33.321	538	2.850	527	526	1.235	782	223
		nietabul.	75.366	526	2.129	1.109	3.251	1.470	2.000	327
71	**Złoczów**	Razem	**178.632**	**21**	**40.737**	**156**	**8.376**	**181**	**20.601**	**416**
		tabularna	54.333	677	11.861	149	1.043	352	4.809	209
		nietabul.	124.298	944	28.976	7	7.332	1.429	15.792	207
72	**Żółkiew**	Razem	**83.578**	**885**	**46.379**	**885**	**3.247**	**187**	**13.206**	**1.067**
		tabularna	18.322	988	10.041	1.160	385	822	1.819	1.310
		nietabul.	65.255	1.497	36.337	1.325	2.861	965	11.386	1.327
73	**Żydaczów**	Razem	**61.696**	**536**	**29.958**	**734**	**3.733**	**772**	**22.943**	**871**
		tabularna	17.780	259	9.102	1.549	530	580	11.797	195
		nietabul.	43.916	277	20.855	785	3.203	192	11.146	676
74	**Żywiec**	Razem	**69.753**	**685**	**10.834**	**1.090**	**1.099**	**653**	**39.400**	**1.512**
		tabularna	5.048	659	502	58	114	199	811	310
		nietabul.	64.705	26	10.332	1.032	985	454	38.589	1.202
	Suma z całego kraju	Razem	**6,609.355**	**413**	**1,522.613**	**280**	**190.931**	**1.598**	**1,291.966**	**965**
		tabularna	1.723.046	656	343.156	1.565	27.669	1.392	213.782	1.196
		nietabul.	4,886.308	1.357	1,179.456	315	163.262	206	1,078.183	1.369
			hektary		hektary		hektary		hektary	
	Suma całego kraju w mierze metrycznej	Razem	**3,803.447·6663**		**876.209·4487**		**109.874·5395**		**743.480·5922**	
		tabularna	991.551·6100		197.474·5730		15.923·0210		123.024·3284	
		nietabul.	2,811.896·0563		678.734·8757		93.951·5185		620.456·2638	

Lasy		Stawy i moczary		Nieużytki i inne wolne od podatku		Place pod budowlami		Razem		
morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	morg.	sążn.	%
17.456	**746**	**460**	**1.299**	**5.661**	**69**	**1.097**	**669**	**124.733**	**1.502**	**100**
16.055	130	460	1.299	1.323	556	314	827	58.853	840	47·18
1.401	616	—	—	4.337	1.113	782	1.442	65.880	662	52·82
8.954	**101**	**1.403**	**1.294**	**2.689**	**1.028**	**1.070**	**741**	**134.346**	**1.124**	**100**
7.841	389	1.332	445	221	62	247	853	47.122	1.072	35·08
1.112	1.317	61	849	2.468	966	822	1.438	87.224	52	64·92
57.837	**1.564**	**909**	**1.011**	**5.931**	**429**	**2.179**	**1.076**	**315.205**	**54**	**100**
50.688	1.498	884	853	464	133	389	516	124.473	1.187	39·49
1.149	66	25	458	5.467	295	1.790	560	190.731	469	60·51
54.580	**1.308**	**3.129**	**875**	**3·674**	**751**	**1.233**	**157**	**209.029**	**1.315**	**100**
50.106	171	2.429	39	195	531	197	959	83.497	1.210	39·95
4.474	1.137	700	836	3.479	220	1.035	798	125.532	105	60·05
34.607	**575**	**1.376**	**68**	**5.762**	**428**	**991**	**717**	**161.068**	**1.501**	**100**
31.174	1.501	1.376	68	799	1.425	198	738	72.759	1.515	45·17
3.432	674	—	—	4.962	603	792	1.579	88.308	1.586	54·83
77.345	**735**	**149**	**1.155**	**4.188**	**503**	**819**	**1.586**	**203.591**	**1.519**	**100**
64.793	158	149	1.155	1.551	1.163	87	1.368	73.058	260	35.88
12.532	577	—	—	2.636	940	732	228	130.533	1.259	64·12
3,516.682	**1.164**	**54.743**	**562**	**373.877**	**831**	**80.475**	**862**	**13,640.646**	**275**	**100**
2,937.398	1.123	50.329	1.380	53.235	657	13.625	313	5,362.245	282	39·31
579.284	41	4.413	782	320.642	174	66.850	549	8,278.400	1.593	60·69
hektary		hektary		hektary		hektary		hektary		%
2 023.725·1881		**31.502·8416**		**215.153·1463**		**46.310·7956**		**7,849.704·2183**		**100**
1,690.367·9408		28.963·0366		30.635·0756		7.840·8130		3,085.780·3984		39·31
333.357·2473		2.539·8050		184.518·0707		38.469·9826		4,763.923·8199		60·69

TABLICA III.

LUDNOŚĆ GALICYI

NA PODSTAWIE SPISU

z 31. grudnia 1890.

Tablica III.

Liczba porz.	Nazwa powiatu	W gminach wiejskich			Na obszarach dworskich			W g m i-
		mężczyzn	kobiet	r a z e m	mężczyzn	kobiet	r a z e m	W m i a- mężczyzn
1	Biała	33.454	36.613	70.067	1.033	1 096	2.129	8.571
2	Bóbrka	25.224	25.962	51.186	2.050	2 015	4.065	2.451
3	Bochnia . . .	37.948	40·625	78.573	1.271	1.357	2.628	4.270
4	Bohorodczany .	22.440	22.239	44.679	413	396	809	1.667
5	Borszczów . .	33.867	34.441	68.308	2.924	2.992	5.916	3.502
6	Brody	44.272	44.216	88.488	3.461	3.552	7.013	7.948
7	Brzesko . . .	36.506	39.668	76.174	2.443	2.402	4.845	—
8	Brzeżany . . .	30 322	30.745	61.067	1.573	1 594	3.167	5.804
9	Brzozów . . .	29.283	32.055	61.338	1.380	1.232	2.612	3.272
10	Buczacz . . .	37.290	37.407	74.697	2.645	2.829	5.474	1.508
11	Chrzanów . . .	28.071	30.523	58.594	1 201	1.324	2 525	—
12	Cieszanów . .	28.397	28.884	57.281	1.771	1 478	3.249	2.403
13	Czortków . . .	25 132	25.531	50.663	2.003	2.083	4.086	2.336
14	Dąbrowa . . .	26.439	27.583	54.022	1 881	1.892	3.773	—
15	Dobromil . . .	25.483	26.114	51.597	1.281	1.171	2.452	3.570
16	Dolina	35.554	35.365	70.919	2 273	1 728	4.001	6.188
17	Drohobycz . .	48.524	48.279	96.803	2.052	1.971	4.023	8 375
18	Gorlice	31.200	34.634	65.834	1.242	1 122	2,364	4.112
19	Gródek	24.371	24.414	48.785	1.539	1.558	3.097	5.415
20	Grybów . . .	19.544	21.301	40.845	1.029	914	1.943	2.082
21	Horodenka . .	30.449	30.344	60.793	1 523	1.414	2.937	—
22	Husiatyn . . .	29.543	29.908	59.451	2.799	2.890	5.689	2.856
23	Jarosław . . .	44.313	44.758	89.071	2.890	2.822	5.712	10.886
24	Jasło	38.291	42.575	80.866	2.276	1.997	4.273	2.635
25	Jaworów . . .	26.576	27.283	53.859	1.216	1.035	2.251	4.524
26	Kałusz	32.241	32.680	64.921	1.566	1.489	3.055	—
27	Kamionka . . .	31.571	31.789	63.360	2 672	2.608	5.280	6.285
28	Kolbuszowa . .	28.683	30.014	58.697	1.338	1.134	2.472	—
29	Kołomyja . . .	42.593	42.567	85.160	1.779	1.776	3.555	15.258
30	Kosów	32.064	32.655	64·719	177	189	366	3.100
31	Kraków (powiat)	33.491	33.267	66.758	2 520	2.747	5.267	—
32	Krosno	29.541	33.441	62.932	1.223	1.116	2.339	1.559
33	Limanowa . .	33.202	34.560	67.762	1.564	1.517	3.081	—
34	Lisko	34.272	34.531	68.803	2.700	2.445	5.145	1.875
35	Lwów (powiat) .	48.641	49.932	98.573	2.486	2.337	4.823	2.261
36	Łańcut	53.826	55.511	109.337	1.520	1.522	3,042	—
37	Mielec	27.520	29.185	56.705	2.522	2.363	4.885	—
38	Mościska . . .	28.470	28.235	57.405	1.562	1.544	3.106	4.294
39	Myślenice . . .	37.469	40.344	77.813	686	718	1.404	1.787
40	Nadwórna . . .	27.766	27.718	55.484	1.840	1.750	3.590	—
41	Nisko	24.886	25.677	50.563	974	1.085	2.059	—
42	Nowy Targ . .	31.326	32.503	63.829	381	500	881	2.831
43	Pilzno	18.192	20.066	38.258	1.268	1.196	2.464	1.511
44	Podhajce . . .	32.475	32.853	65.328	2.640	2.608	5.248	—
45	Przemyśl . . .	37.181	36.939	74.120	3.126	3.135	6.261	21.294
46	Przemyślany . .	25.830	26.185	52.015	2.065	1.998	4.063	—
47	Rawa	33.844	35.024	68.868	2.163	2.146	4.309	—
48	Rohatyn . . .	32.736	33.831	66.567	2.572	2.659	5.231	3.469

nach miejskich								Razem
stach		w miasteczkach			razem			
kobiet	razem	mężczyzn	kobiet	razem	mężczyzn	kobiet	razem	
9.700	18.271	731	1.013	1.744	9.302	10.713	20.015	92.211
2.488	4.939	4.610	4.812	9.422	7.061	7.300	14 361	69.612
4.579	8.849	5.287	5.771	11.058	9.557	10 350	19.907	101.108
1.725	3.392	3.584	3.741	7.325	5.251	5.466	10 717	56.205
3.677	7.179	12.436	12.916	25.352	15.938	16 593	32.531	106 755
9.586	17.534	8.621	9.051	17.672	16 569	18 637	35.206	130.707
—	—	4.636	5.093	9.729	4 636	5.093	9 729	90.748
5.417	11.221	5.592	5.833	11.425	11.396	11.250	22.646	86.880
3.681	6.953	1.049	1.156	2.205	4 321	4.837	9.158	73.108
1.490	2.998	14.983	15.018	30.001	16.491	16.508	32.999	113 170
—	—	8.094	8.813	16.907	8.094	8 813	16.907	78.026
2.411	4.814	4.382	4.406	8.788	6.785	6.817	13.602	74.132
2.195	4.531	2.685	2.776	5.461	5.021	4.971	9.992	64.741
—	—	2.753	2.999	5.752	2 753	2 999	5.752	63.547
3.849	7.419	—	—	—	3.570	3.849	7.419	61.468
6.558	12.746	1.619	1.644	3.263	7.807	8.202	16.009	90.929
9.541	17.916	—	—	-	8.375	9.541	17.916	118.742
4.721	8.833	1.279	1.360	2.639	5 391	6.081	11.472	79.670
5.327	10.742	945	1.068	2.013	6.360	6.395	12.755	64.637
2.325	4.407	613	713	1.326	2.695	3.038	5.733	48.521
—	—	11.138	11.177	22.315	11.138	11 177	22.315	85.045
3.204	6.060	8.931	9.246	18.177	11.787	12.450	24 237	89,377
7.179	18.065	3.418	3.722	7.140	14.304	10.901	25.205	119 988
2.803	5.438	5.572	6.358	11.930	8.207	9.161	17.368	102.507
4.695	9.219	1.837	1.904	3.741	6.361	6 599	12.960	69.070
—	—	4.880	5.019	9.899	4.880	5.019	9.899	77.875
6.545	12.830	7.748	7.833	15.581	14.033	14.378	28 411	97.051
—	—	4.559	5.046	9.605	4.559	5.046	9.605	70.774
14.977	30.235	5.902	6.221	12.123	21.160	21.198	42.358	131 073
3.253	6.353	3.057	3.272	6.329	6.157	6.525	12.682	77.767
—	—	634	722	1.356	634	722	1.356	73.381
1.692	3.251	3.905	4.355	8.260	5.464	6.047	11.511	76.832
—	—	1.151	1.245	2.396	1.151	1.245	2.396	73.239
2.145	4.020	3.355	3.562	6.917	5.230	5.707	10.937	84.885
2.316	4.577	445	454	899	2.706	2.770	5.476	108.872
—	—	8.783	8.369	17.152	8.783	8.369	17.152	129.531
—	—	4.592	5.114	9.706	4.592	5.114	9.706	71.296
4.354	8.648	1.377	1.452	2.829	5.671	5.806	11.477	71.988
2.075	3.862	1.275	1.466	2.741	3.062	3.541	6.603	85.820
—	—	6.130	6.292	12.422	6.130	6.292	12.422	71.496
—	—	3.659	3.989	7.648	3.659	3 989	7.648	60.270
3.047	5.878	2.071	2.241	4.312	4.902	5.288	10.190	74 900
1.737	3.248	1.750	1.965	3.715	3.261	3.702	6.963	47.685
—	—	4.354	4.413	8.767	4.354	4.413	8.767	79.343
15.614	36.908	1.971	2.123	4.094	23.265	17.737	41.002	121.383
—	—	6.376	6.692	13.068	6.376	6.692	13.068	69.146
—	—	10.721	11.212	21.933	10.721	11.212	21.933	95.110
3.719	7.188	8.349	8.640	16.989	11.818	12.359	24.177	95.975

Tablica III. (c. d)

Liczba porz.	Nazwa powiatu	W gminach wiejskich			Na obszarach dworskich			W gmi-
		mężczyzn	kobiet	razem	mężczyzn	kobiet	razem	w mia- mężczyzn
49	Ropczyce . . .	29 813	32.181	61.994	1.602	1.621	3.223	1.792
50	Rudki	25.808	26.395	52 203	1.172	1 188	2.360	2.566
51	Rzeszów . . .	55 156	58.621	113.777	2 833	2 315	5.148	6.657
52	Sambor	33.819	34 028	67.847	1 527	1.344	2.871	7.321
53	Sanok	37.460	39.905	77.365	1.351	992	2.343	7.141
54	Sącz Nowy . .	39.250	41 892	81.142	2.461	2.579	5.040	8.389
55	Skałat	30.458	31.165	61.623	2.548	2.701	5.249	—
56	Śniatyn . . .	29 438	29 468	58 906	1 149	1.017	2 166	5.304
57	Sokal	30.981	31.873	62.854	3 930	4.081	8 011	6.282
58	Stanisławów . .	35 099	35.160	70 259	2.490	1 620	4 110	14.212
59	Staremiasto . .	20 400	20.275	40 675	969	690	1.659	2 554
60	Stryj	35.692	35.156	70 848	2.404	1.843	4.247	8.251
61	Tarnobrzeg . .	26.911	27 597	54.508	1 821	1 818	3.639	—
62	Tarnopol . . .	40.881	42 106	82.987	2.810	2.969	5.779	15 791
63	Tarnów	30 896	33.158	64.054	2.265	2.283	4.548	13.878
64	Tłumacz . . .	32.732	32.516	65 248	2.274	1.970	4.244	3.750
65	Trembowla . .	25 261	25.544	50 805	1.350	1.396	2.746	3.773
66	Turka	27 984	27.688	55.672	786	790	1.576	—
67	Wadowice . . .	41.524	45.251	86.775	1.873	2 001	3 874	4.372
68	Wieliczka . .	36 334	37 704	74.038	1.826	1.821	3 647	11.864
69	Zaleszczyki . ,	28 060	28.207	56.267	2 235	2.216	4.451	2.760
70	Zbaraż	27.268	27.661	54.929	1.469	1.539	3.008	4.196
71	Złoczów . . .	50.436	51 141	111.577	3.692	3.784	7.476	9.180
72	Żółkiew . . .	30 584	31.381	61.965	2.116	1.898	4 014	3 469
73	Żydaczów . .	23 856	23.995	47 851	1.621	1.521	3.142	2.531
74	Żywiec	41.763	44.464	86.227	351	392	743	2.131
	Razem (bez miasta Lwowa i Krakowa) . . .	2,418.177	2,496.206	4,914.383	138.438	133.835	272.273	308.063
	Lwów miasto .	—	—	—	—	—	—	64.102
	Kraków miasto .	—	—	—	—	—	—	36.581
	Razem w Galicyi	2,418 177	2,496.206	4,914.383	138·438	133.835	272.273	408.746

nach miejskich								Razem
stach		w miasteczkach			razem			
kobiet	razem	mężczyzn	kobiet	razem	mężczyzn	kobiet	razem	
1.852	3.644	3.881	3.469	7.350	5.673	5.321	10 994	76.211
2.673	5.239	1.265	1.415	2.680	3.831	4.088	7.919	62.482
5.296	11.953	7.248	7.813	15.061	13.905	13.109	27.014	145.939
7.003	14.324	—	—	—	7.321	7.003	14.324	85.042
7.191	14.332	650	616	1.266	7.791	7.807	15.598	95.306
8.547	16.936	3.490	3.641	7.131	11.879	12.188	24.067	110.249
—	—	8.234	8.941	17.175	8.234	8.941	17.175	84.047
5.635	10.939	2.024	2.030	4.054	7.328	7.665	14.993	76.065
6.685	12.967	3.031	3.162	6.193	9.313	9.847	19.160	90.025
13.382	27.594	1.770	1.729	3.499	15.982	15.111	31.093	105.408
2 747	5.301	1.169	1.319	2.488	3.723	4.066	7.789	50.123
8.264	16.515	1.688	1.743	3.431	9.939	10.007	19.946	95.041
—	—	4.765	5.169	9.934	4.765	5.169	9.934	68 081
15.449	31.240	—	—	—	15.791	15.449	31.240	120.006
13.696	27.574	1.064	1.303	2.367	14.942	14.999	29.941	98.543
3.904	7.654	6.501	6.905	13.406	10.251	10.809	21.060	90.552
3 562	7.335	5.385	5.552	10.937	9.158	9.114	18 272	71.823
—	—	2.643	2.687	5.330	2.643	2.687	5.330	72.578
4.171	8.543	2.568	2.962	5.530	6.940	7.133	14.073	104.722
12.188	24.052	783	931	1.714	12.647	13.119	25.766	103.451
2.991	5.751	2.971	3.158	6.129	5.731	6.149	11.880	72.598
4.589	8.785	—	—	—	4.196	4.589	8.785	66.722
8.816	17.996	10.810	10.949	21.759	19.990	19.765	39.755	148.808
3.674	7.143	3.882	3.932	7.814	7.351	7.606	14.957	80.936
2.772	5.303	4.327	4.491	8.818	6.858	7.263	14.121	65.114
2.384	4.515	3.138	3.187	6.325	5.269	5.571	10.840	97.810
306.096	614.159	295.126	309.391	604.517	603.135	615.489	1,218.624	6,405.280
63.841	127.943	—	—	—	64.102	63.841	127.943	127.943
38.012	74.593	—	—	—	36.581	38.012	74.593	74.593
407.949	816.695	295.126	309.391	604.517	703.818	717.342	1,421.160	6.607.816

Tablica IV.

Ilość partyi w Galicyi.

L. porz.	Nazwa powiatu	Ilość partyi*)					Ogółem w całym powiecie
		w gminach wiejskich	w obszarach dworskich	w gminach miejskich		Razem	
				w miastach	w miasteczkach		
1	Biała	15.224	444	3.251	310	3.561	19.229
2	Bóbrka	10.703	850	1.034	1.972	3.006	14.559
3	Bochnia	15.282	511	1.724	2.154	3.878	19.671
4	Bohorodczany . .	10.021	182	762	1.645	2.407	12.610
5	Borszczów . . .	16.722	1.448	1.757	6.206	7.963	26.133
6	Brody	18.229	1.445	3.500	3.528	7.028	26.702
7	Brzesko	15.425	981	—	1.970	1.970	18.376
8	Brzeżany	11.700	607	2.094	2.134	4.228	16.535
9	Brzozów	11.752	500	1.331	423	1.754	14.006
10	Buczacz	15.149	1.110	608	6.081	6.689	22.948
11	Chrzanów . . .	11.631	502	—	3.356	3.356	15.489
12	Cieszanów . . .	10.465	594	881	1.608	2.489	13.548
13	Czortków	10.614	856	951	1.146	2.097	13.567
14	Dąbrowa . . . ,	10.291	719	—	1.099	1.099	12.109
15	Dobromil	9.529	453	1.375	—	1.376	11.357
16	Dolina	14.602	824	2.624	672	3.296	18.722
17	Drohobycz . . .	21.132	878	3.910	—	3.910	25.920
18	Gorlice	12.930	464	1.736	519	2.255	15.649
19	Gródek	10.064	639	2.217	416	2.633	13.336
20	Grybów	7.332	349	790	238	1.028	8.709
21	Horodenka . . .	14.270	689	—	5.239	5.239	20.198
22	Husiatyn	12.323	1.179	1.254	3.775	5.029	18.531
23	Jarosław	16.549	1.061	3.356	1.328	4.684	22.294
24	Jasło	15.251	806	1.025	2.249	3.274	19.331
25	Jaworów	9.985	417	1.707	694	2.401	12.803
26	Kałusz	13.880	653	—	2.119	2.119	16.652
27	Kamionka . . .	11.969	998	2.421	2.943	5.364	18.331
28	Kolbuszowa . . .	10.982	463	—	1.795	1.795	13 240
29	Kołomyja	18.346	762	6.416	2.575	8.991	28.099
30	Kosów	14.646	83	1.439	1.434	2.873	17.602
31	Kraków powiat .	13.338	1.052	—	272	272	14.662
32	Krosno	13.214	491	682	1.735	2.417	16.122
33	Limanowa . . .	12.464	565	—	410	410	13.439
34	Lisko	12.224	913	712	1.225	1.937	15.074
35	Lwów powiat . .	18.906	925	879	173	1.052	20.883
36	Łańcut	21.781	604	—	3.312	3.312	25.697
37	Mielec	12.079	1.051	—	2.071	2.071	15.201

*) Ilość partyj w gminach wiejskich, na obszarach dworskich i w gminach miejskich obliczono przeciętnie na podstawie ogólnej liczby partyi i ludności z poprzedniej tablicy.

L. porz.	Nazwa powiatu	Ilość partyi*)					Ogółem w całym powiecie
		w gminach wiejskich	w obszarach dworskich	w gminach miejskich		Razem	
				w miastach	w miasteczkach		
38	Mościska	11.401	617	1.717	563	2.280	14.298
39	Myślenice	15.057	272	749	532	1.281	16 610
40	Nadwórna	12.428	804	—	2.785	2.785	16.017
41	Nisko	10.249	417	—	1.552	1.552	12 218
42	Nowy Targ	12.638	174	1.167	857	2.024	14.836
43	Pilzno	7.250	467	608	695	1.303	9 020
44	Podhajce	13.653	1.097	—	1.838	1.838	16.588
45	Przemyśl	12.956	1.094	6.455	718	7.173	21.223
46	Przemyślany	10 080	787	—	2 566	2.566	13.433
47	Rawa	14.276	118	—	5.323	5.323	19.717
48	Rohatyn	13.706	1.077	1.481	3.502	4.983	19.766
49	Ropczyce	14.128	734	833	1.681	2.514	17.376
50	Rudki	10.378	469	1.043	533	1.576	12.423
51	Rzeszów	22.118	1.001	2.325	2.929	5.254	28.373
52	Sambor	14.193	600	3.001	—	3.001	17.794
53	Sanok	14.792	448	2.739	242	2.981	18.221
54	Sącz Nowy	13.956	867	2.913	1.228	4 141	18.964
55	Skałat	13.144	1.120	—	3.667	3.667	17.931
56	Śniatyn	13.525	497	2.512	931	3.443	17.465
57	Sokal	11.534	1.470	2.383	1.140	3.523	16.527
58	Stanisławów	14.382	841	5.640	716	6.356	21.579
59	Stare Miasto	7.954	324	1.022	480	1.502	9.780
60	Stryj	12.993	779	3.034	631	3.665	17.437
61	Tarnobrzeg	10.929	730	—	1.994	1.994	13.653
62	Tarnopol	14.565	1 014	7.491	—	7.491	23.070
63	Tarnów	11.933	847	5.225	449	5.674	18.454
64	Tłumacz	14.002	911	1.646	2.884	4.530	19.443
65	Trembowla	10.278	555	1.485	2.216	3.701	14.534
66	Turka	10.405	294	—	1.000	1.000	11.699
67	Wadowice	16.374	731	1.618	1 047	2.665	19.770
68	Wieliczka	14 958	738	4.892	349	5.241	20.937
69	Zaleszczyki	12.424	983	1.270	1.355	2.625	16.032
70	Zbaraż	10.596	580	1.645	—	1.645	12.821
71	Złoczów	19.543	1.438	3.513	4.148	7 661	28.642
72	Żółkiew	11.525	747	1.322	1.467	2.789	15.061
73	Żydaczów	9.316	612	1.002	1.750	2.752	12.680
74	Żywiec	16.624	143	874	1.224	2 098	18.865
	Razem	981.267	53.465	122.041	123.818	245.859	1,280.591

Tablica V.

Ludność męska w Galicyi

od 15. do 60 lat

na podstawie spisu z roku 1890.

Liczba porz.	Nazwa powiatu	Ludność męska od 15 do 60 roku	Liczba porz.	Nazwa powiatu	Ludność męska od 15. do 60. roku
1	Biała	24 388	40	Nadwórna	19.579
2	Bóbrka	19.649	41	Nisko	16.350
3	Bochnia	26.741	42	Nowy Targ	20.788
4	Bohorodczany	15.622	43	Pilzno	12.545
5	Borszczów	30.193	44	Podhajce	22.251
6	Brody	36.544	45	Przemyśl	41.276
7	Brzesko	23.835	46	Przemyślany	19.508
8	Brzeżany	25.096	47	Rawa	26.910
9	Brzozów	19.567	48	Rohatyn	26.060
10	Buczacz	31.926	49	Ropczyce	21.665
11	Chrzanów	21.076	50	Rudki	18.339
12	Cieszanów	21.812	51	Rzeszów	41.831
13	Czortków	18.655	52	Sambor	25.346
14	Dąbrowa	17.085	53	Sanok	25.569
15	Dobromil	16.731	54	Sącz Nowy	30.900
16	Dolina	25.732	55	Skałat	23.076
17	Drohobycz	34.834	56	Śniatyn	21 857
18	Gorlice	20.471	57	Sokal	25.224
19	Gródek	18.986	58	Stanisławów	31.592
20	Grybów	13.237	59	Staremiasto	14.525
21	Horodenka	24.444	60	Stryj	28.186
22	Husiatyn	24.508	61	Tarnobrzeg	18.666
23	Jarosław	37.678	62	Tarnopol	34.597
24	Jasło	26.898	63	Tarnów	28.185
25	Jaworów	20.163	64	Tłumacz	25.401
26	Kałusz	21.683	65	Trembowla	19.815
27	Kamionka	26.766	66	Turka	17.919
28	Kolbuszowa	19.554	67	Wadowice	28.186
29	Kołomyja	36.687	68	Wieliczka	29.612
30	Kosów	21.453	69	Zaleszczyki	20.523
31	Kraków powiat	21.819	70	Zbaraż	18.327
32	Krosno	19.672	71	Złoczów	42.440
33	Limanowa	20.292	72	Żółkiew	23.127
34	Lisko	23.599	73	Żydaczów	18 909
35	Lwów powiat	31.398	74	Żywiec	26.680
36	Łańcut	36.601			
37	Mielec	18.870		Razem	1,805.157
38	Mościska	20.841			
39	Myślenice	24.087			

Tablica VI.

WYKAZ
podatków bezpośrednich w Galicyi
przypisanych na rok 1893.

(ułożony na podstawie dat, udzielonych przez c. k. kraj. Dyrekcyę skarbu).

Tablica VI.

Liczba porządkowa	Powiat polityczny	Podatek gruntowy zł.	ct.	Podatek domowo-czynszowy zł.	ct.
	1	2		3	
1	Biała A (gminy wiejskie)	48 369	25	10.766	23
	B (obszary dworskie)	21.379	17	856	56
	C (gminy miejskie) Biała, Kęty, Wilamowice, Oświęcim	7.305	89	34.581	78
2	Brzesko A	44.142	52	397	59½
	B	29.380	96	1.572	67
	C Brzesko, Czchów, Radłów, Wojnicz, Zakliczyn	2.833	03	2.275	60
3	Brzeżany A	58.925	20	315	22½
	B	34 467	68	2.121	08
	C Brzeżany, Kozowa	3 051	76	8.521	78½
4	Bóbrka A	46.693	12	901	83
	B	29.649	49	881	23
	C Bóbrka, Stare sioło, Chodorów	2.784	47	1.851	90
5	Bochnia A	62.135	61	347	55
	B	28.229	33	733	15
	C Bochnia, Niepołomice, Ujście solne, Wiśnicz, Lipnica murowana	8.097	60	8.169	75
6	Bohorodczany A	18 947	82	83	46
	B	5.790	13	1.003	94
	C Bohorodczany, Łysiec, Sołotwina	1 857	68	1.260	11
7	Borszczów A	70.379	42	489	12
	B	52.147	86	915	74
	C Borszczów, Jezierzany, Skała, Mielnica	7.007	87	2.878	53
8	Brody A	49.164	59	1.635	16½
	B	35.152	30	2.331	14
	C Brody, Załoźce, Podkamień, Toporów, Łopatyn	5.116	76	13.235	29
9	Brzozów A	28.579	42	237	09
	B	17.052	32	680	83
	C Brzozów, Dynów	1.245	05	1 533	85
10	Buczacz A	65.967	96	843	93
	B	43.296	77	1.839	79
	C Buczacz, Jazłowiec, Monasterzyska, Potok złoty	3.961	72	8.768	59
11	Chrzanów A	18.767	67	3.234	95
	B	16 919	89	1.835	93
	C Chrzanów, Jaworzno	1.359	57	8.665	26
12	Cieszanów A	34.796	02	1.037	02
	B	24.322	63	1.923	15½
	C Cieszanów, Lubaczów	3.543	15	2.073	27
13	Czortków A	52.776	14	1.744	42
	B	37.158	90	866	30
	C Czortków	510	45	1.839	10
14	Dąbrowa A	38.984	51	263	08
	B	30.603	21	344	03
	C Dąbrowa, Szczucin, Żabno	1.216	32	3.239	33
15	Dobromil A	15.782	30½	612	90½
	B	10.255	87	1.017	95
	C Dobromil, Mowe miasto, Rybotycze, Birczа	1.904	02½	3.048	18½
16	Dolina A	24.882	58	605	49
	B	12.991	66	585	68
	C Dolnia, Rożniatów, Bolechów	3.519	11	4.505	42

Podatek										Ogółem w całym powiecie politycznym	
domowo-klasowy		zarobkowy		dochodowy				Razem 2—7			
				z patentu		5%					
		ordynaryum i dodatek nadzwyczajny									
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
4		5		6		7		8		9	
15.597	30	11.318	12	8.747	23	187	06	94.985	19		
1.886	80	507	09½	505	.	18	.	25.152	62½		
1.496	.	19.054	05½	8.725	69	868	20½	72.031	62	192.169	43½
20.500	04	3.323	12½	4.609	12	4	86	72 977	24		
2.403	01	1 627	18½	5 355	02	76	22	40.415	06½		
1.850	90	2.416	23	1.467	82	273	20	11.116	78	124.509	08½
16 249	75	3.611	56	5.789	76	1	40	84.892	89½		
2.073	60	1.862	62	2 662	42	8	42	43.195	82		
2.469	75	4.903	84	2 728	01½	618	55½	22.293	70½	150.382	42
14 144	63	3.421	44	5 462	45½	9	08	70.632	55½		
2.253	70	223	91½	1 637	30½	66	49½	34 712	13½		
1.645	80	2.439	45½	749	93	216	39½	9.687	95	115 032	64
21.277	55	1.960	96	1.346	70½	5	05	87.073	42½		
1.822	45	143	25	1.826	46	2	.	32.756	64		
3.518	35	5.399	51	7.536	97	611	41	33.333	59	153.163	65½
10.905	75	1.399	73	3 309	92½	.	.	34.646	68½		
542	10	255	57	573	04	34	93	8.199	71		
2 335	40	3.033	87	650	45	124	95	9.262	46	52.108	85½
24.069	65	3.935	37	5.854	89½	.	.	104.728	45½		
3 250	95	1.275	93	4.715	13	21	.	62.326	61		
4.262	60	3.312	55½	505	30	41	86	18.008	71½	185.063	78
21.334	75	4.657	21	5.517	89½	78	92	82.288	53		
3.976	53	1 093	44	3 808	55	93	84	46 455	80		
4 066	47	8 019	48½	2 677	03½	200	30	33.315	34	162.059	67
17 386	13	2.790	12	2.841	83½	.	.	51.834	59½		
1.729	27	525	34	647	15	1	05	20.635	96		
1.523	10	2.100	02	1.772	35½	100	46	8.274	83½	80.745	39
21.733	70	5.265	43	5.639	72½	35	56	99 486	30½		
2.374	.	1.924	27	6.160	74½	.	.	55.595	57½		
3.750	66	8 443	11	2.764	79½	386	16	28.075	03½	183.156	91½
15.158	65	10.584	24	20 703	83	454	79	68.904	13		
2.429	50	138	08	5.085	70	120	04	26.529	14		
1.205	75	6.858	64	11 934	80½	869	77	30.893	79½	126.327	06½
14 958	30	4.590	46	2.945	35	50	15	58.377	30		
1.689	65	1 242	97½	2.118	70	241	13	31.538	24		
1.764	10	2.286	47	1.479	06½	107	18	11.253	23½	101.168	77½
14.267	60	3.053	61½	4.506	41	98	73½	76.446	92		
2 673	.	261	86½	723	48	.	.	41.683	54½		
846	60	2.196	01	167	85½	135	69½	5.695	71	123.826	17½
13.609	25	1.833	41	2.975	24	57	43½	57.722	92½		
1.679	30	10	71	227	10	14	.	32.878	35		
555	30	2.191	60	1.579	89	327	95½	9.110	39½	99.711	67
11.871	94	1.659	93½	5 978	46	20	92½	35 926	47		
1.340	90	379	84	165	.	36	05	13.195	61		
1.575	06	3.433	49	1.332	48½	129	90½	11.423	15	60.545	23
18.080	30	3.463	25½	4.001	93	24	89	51.058	44½		
1.318	70	2.491	05	882	38	20	35	18.289	82		
3.447	.	5.360	10½	3.245	87½	217	02	20.294	53	89.642	79½

Tablica VI. (C. d.)

Liczba porządkowa	Powiat polityczny	Podatek gruntowy zł.	ct.	Podatek domowo-czynszowy zł	ct.
	1	2		3	
17	Drohobycz A (gminy wiejskie)	70.615	18	8.206	24
	B (obszary dworskie	22.820	98	1.655	95
	C (gminy miejskie) Drohobycz, Medenice, Podbórz	12.076	44	16.355	14
18	Gorlice A	26.206	88	849	84
	B	8.407	07	1.296	96
	C Gorlice, Biecz	1.533	65	4.560	27
19	Gródek A	40.555	05	328	44
	B	25.224	63	837	94½
	C Gródek, Janów	5.921	16	5.275	54
20	Grybów A	13.283	49	650	65
	B	5.267	77	173	05
	C Bobowa, Ciężkowice, Grybów	1.380	96	582	11
21	Horodenka A	71.939	90	75	08
	B	40.549	09	436	08
	C Horodenka, Obertyn	11.499	81	1.408	88
22	Husiatyn A	56.401	81	669	13
	B	51.708	32	1.568	06
	C Husiatyn, Kopyczyńce	3.432	91	3.432	25
23	Jarosław A	87.624	49	363	36
	B	53.396	55	563	43
	C Jarosław, Radymno, Sieniawa, Pruchnik	7.729	48	22.368	95
24	Jasło A	43.871	44	157	38
	B	23.685	48	250	60
	C Jasło, Kołaczyce, Dembowiec, Osiek, Żmigród, Frysztak	3.982	71	6.678	07
25	Jaworów A	39.600	44	16	51
	B	17.356	41	950	40
	C Jaworów, Krakowiec, W. oczy	4.885	58	2.995	24
26	Kałusz A	32.742	49	204	56
	B	14.531	22	448	23
	C Kałusz, Wojnicz	4.728	78	3.554	82
27	Kamionka str. A	63.725	17	689	46
	B	35.905	13	761	52
	C Kamionka strumiłowa, Busk, Radziechów	7.268	44	2.113	54
28	Kraków A	47.738	74	8 355	56½
	B	29.387	75	1.320	78
	C Liszki	514	76	38	32
29	Kolbuszowa A	29.252	70	296	40
	B	9.090	86	886	51
	C Kolbbuszowa, Majdan, Sokołów	1.754	49	2.073	16
30	Kołomyja A	55.770	39	930	65
	B	25.976	71	1.190	77
	C Kołomyja, Gwoździec, Peczeniżyn	6.355	39	19.373	14½
31	Kosów A	33.067	04	574	52
	B	7.008	25	382	62
	C Kosów, Pistyń, Kuty	1.535	26	1.458	63
32	Krosno A	32.283	80	548	02
	B	14.736	50	1.486	97
	C Krosno, Dukla	905	19	5.034	95

Podatek										Ogółem w całym powiecie politycznym	
domowo-klasowy		zarobkowy		dochodowy				Razem 2—7			
				z patentu		5%					
		ordynaryum i dodatek nadzwyczajny									
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
4		5		6		7		8		9	
20.740	14	17.235	83	11.868	17	724	26	129.389	82		
1.298	77	141	12	1.265	86	243	20	27.425	88		
1.056	30	9.298	90	17.259	31	1 441	22½	57.487	31½	214.303	01½
17.411	90	4.434	34½	8.042	75½	82	42½	57.028	14½		
1.259	25	2.803	45½	6.292	59	15	25	20.074	57½		
674	35	5.500	71½	5.552	23	1.126	45½	18.947	67	96.050	39
12.503	20	1.836	26½	2.872	63½	17	50½	58.113	09½		
1.829	.	515	26	1.564	86½	22	05	29.993	75		
2.855	40	4.081	74	3.447	86	190	44	21.772	14	109.878	98½
8.929	91½	1.216	26½	1.628	76½	84	81	25.793	89½		
762	86	307	27	337	54	.	.	6.848	49		
1.484	65	1.742	83	1.688	16	193	24	7.071	95	39.714	33½
19.032	50	2.616	97½	6.176	66	.	.	99.841	11½		
2.105	75	1.319	34½	2.796	32½	84	75	47.291	34		
4.207	85	3.807	33½	1.665	39	57	57½	22.646	84	169.779	29½
18.212	73	3.862	56	6.695	42½	27	33	85.868	98½		
2.468	26	988	78	3.379	29	76	76	60.189	47		
2.543	15	3.774	90	2.346	18½	97	50	15.626	89½	161.685	35
23.220	87	3.145	14	4.270	30	10	.	118.634	16		
3.759	.	603	62	1.923	37	56	.	60.301	97		
2.846	98	9.739	08½	4.340	23½	2.400	71	49.425	44	228.361	57
21.662	17	2.595	70½	3.247	32	47	57	71.581	58½		
2.203	90	1.261	77½	1.629	48	13	30	29.044	53½		
1.876	91	4.909	16½	5.790	98	845	95½	24.083	79	124.709	91
14.047	90	1.308	32½	4.528	92	.	.	59.502	09½		
1.553	65	363	88½	765	46	34	.	21.023	80½		
3.390	80	5.332	52	1.149	51½	25	17	17.778	82½	98.304	72½
16.497	30	3.284	08	804	20½	.	.	53.532	63½		
919	30	178	71	4.056	82	3	50	20.137	78		
1.746	55	2.843	66	1.846	15	91	50½	14.811	46½	88.481	88
19.021	27	3.482	82½	4.182	86	10	89	91.112	47½		
2.685	54	2.005	45½	5.718	84½	161	97½	47.238	46½		
2.915	.	3.289	85½	2.140	39½	196	19½	17.923	42½	156.274	36½
13.245	33	6.942	38½	8.258	88½	2.317	71	86.858	61½		
2.944	14	444	15	874	70½	5	60	34.977	12½		
272	80	241	32½	107	10½	11	69	1.186	.	123.021	74
16.082	30	1.026	33½	988	99	3	.	47.649	72½		
690	75	418	19½	568	66	.	.	11.654	97½		
1.886	75	3.952	49	2.686	99	63	40	12.417	28	71.721	98
24.673	85	10.386	41	10.045	59	16	31	101.823	20		
2.064	15	1.930	68½	7.346	65	11	90	38.520	86½		
7.264	06	14.425	84	22.636	59½	3.302	52½	73.357	55½	213.701	62
20.286	64	1.993	29	457	27½	21	77	56.400	53½		
315	80	.	.	2.710	20½	.	.	10.416	87½		
3.933	96	3.666	91½	1.362	54	72	38	12.029	68½	78.847	09½
18.220	60	4.774	27	10.013	52½	.	.	65.840	21½		
1.292	40	2.824	93½	3.140	67	255	85	23.737	32½		
529	70	3.270	19	6.189	50½	303	91	16.233	44½	105.810	98½

Tablica VI. (C. d.)

Liczba porządkowa	Powiat polityczny	Podatek gruntowy zł.	ct.	Podatek domowo-czynszowy zł.	ct.
	1	2		3	
33	Łańcut A (gminy wiejskie)	81.325	44	488	30
	B (obszary dworskie)	25.031	32	1.135	77
	C (gminy miejskie) Łańcut, Kańczuga, Przeworsk, Leżajsk	3.334	82	5.463	26½
34	Limanowa A	20.122	02	205	64
	B	7.060	16	897	55
	C Limanowa, Tymbark, Mszana dolna	743	78	1.316	79
35	Lisko A	26.754	79	544	58
	B	16.835	29	604	78
	C Lisko, Lutowiska, Ustrzyki dolne	1.144	93	1.375	24
36	Lwów A	89.922	55	10.486	61½
	B	42.526	56	2.598	26
	C Jaryczów n., Winniki, Szczerzec	3.005	78	2.459	46
37	Mielec A	37.221	48	1.393	18
	B	33.027	27	333	44
	C Mielec, Radomyśl	1.047	70	2.504	88
38	Mościska A	44.918	48	9.564	35
	B	28.312	85	2.081	08
	C Mościska, Sądowa Wisznia	2.520	41	1.460	77
39	Myślenice A	30.189	15	390	20
	B	7.240	06	1.425	30
	C Myślenice, Jordanów, Maków	1.720	04	3.200	86
40	Nadwórna A	18.400	90	607	86½
	B	10.275	62	698	93
	C Nadwórna, Delatyn	1.541	25	2.308	86
41	Nisko A	27.528	70	100	35
	B	11.168	34	845	98
	C Nisko, Rudnik, Ulanów	2.731	05	958	26
42	Nowy Sącz A	38.424	64	3.090	91
	B	13.963	28	2.040	21
	C Nowy Sącz, Stary Sącz, Piwniczna, Krynica, Tylicz	6.545	37	23.708	28½
43	Nowy targ A	27.083	80	3.331	50½
	B	4.378	38	277	30
	C Nowy targ, Krościenko, Czarny Dunajec	4.346	56	1.769	31
44	Przemyśl A	63.427	88	134	89
	B	54.795	40	1.034	82
	C Przemyśl, Dubienko, Niżankowice	5.316	34	63.540	94
45	Przemyślany A	40.496	48	197	29
	B	22.260	67	980	90
	C Przemyślany, Gliniany	3.236	03	1.372	56½
46	Pilzno A	22.986	06	112	80
	B	17.072	06	221	55
	C Pilzno, Brzostek	1.161	98	1.460	93
47	Podhajce A	44.973	58	297	88
	B	40.613	18	878	33
	C Podhajce, Wiśniowczyk	2.784	35	2 742	10
48	Rawa A	46.149	93	416	24
	B	25.518	33	585	45
	C Rawa, Niemirów, Uhnów	2.857	09	3.467	30

Podatek										Ogółem w całym powiecie politycznym	
domowo-klasowy		zarobkowy		dochodowy				Razem 2—7			
				z patentu		5%					
		ordynaryum i dodatek nadzwyczajny									
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
4		5		6		7		8		9	
30.874	49	2.546	77½	2.855	04½	19	25	118.109	30		
2.826	40	634	53	1.714	54	60	15	31.402	71		
2.795	96	4.813	38½	4.013	43½	197	04½	20.617	91	170.129	92
15.196	75	2.253	03½	3.455	69	59	19	41.292	32½		
1.235	15	393	16	414	43	82	67	10.083	12		
935	80	1.424	65	1.169	04	167	32	5.757	38	57.132	82½
15.654	47	3.413	41½	4.233	58½	15	40	50.616	24		
2.086	35	340	93½	5 889	16½	64	14	25.820	66		
2.218	48	4.021	79½	3.150	02	290	60½	12.201	07	88.637	97
22.808	37	12.381	14½	12.523	05½	1.334	05	149.455	78½		
3.248	88	590	82	3 765	25	43	48	52.773	25		
1.521	40	3.641	86	1.457	86	103	46	12.189	82	214.418	85½
15.251	12	2.697	36	3.105	36½	23	59	59.692	09½		
2.178	80	512	38½	765	57	.	.	36.817	46½		
1.481	60	3.342	11	1.373	72	182	91	9.932	92	106.442	48
5.836	72	1.828	60½	3.462	58½	6	09	65.616	83		
1.154	85	325	35	519	13	.	.	32.393	26		
2.827	40	2.579	45	1.316	28½	156	22	10.860	53½	108.870	06½
20.911	95½	2.676	46½	962	91	56	17½	55.186	85½		
798	49	465	83½	3.991	89	141	26½	14.062	84		
1.503	47½	2.023	46	2.305	03	85	36½	10.838	23	80.087	92½
14.459	47½	2.489	27	1.884	75½	34	18	37.876	44½		
1.181	50	567	.	727	33	57	75	13.508	13		
2.705	70	6.053	55	5.529	10½	158	28½	18.296	75	69.681	32½
12.852	45	1.688	25	2.337	23½	3	51	44.510	49½		
978	20	582	35½	658	77	107	15	14.340	79½		
2.228	75	2.378	74	763	95½	54	25	9.115	— ½	67.966	29½
18.681	06½	5.258	67	4.462	67½	1.096	80½	71.014	76½		
1.639	90	1.561	32	2.884	84	244	07½	22.333	62½		
2.603	17	10.005	91	10.516	09½	3.464	11	56.842	94	150.191	33
18.747	55	4.504	17	3.589	52½	592	52½	57.849	07½		
632	30	853	64½	1.014	35	81	33½	7.237	31		
2.728	88	2.637	34½	3.538	89	177	50½	15.198	49	80.284	87½
18.464	40½	3.852	44	6.215	90	18	28	92 113	88½		
3.452	89½	555	76½	437	23	5	25	60.371	36		
831	88	16.576	41½	18.522	23	10.941	— ½	115.728	81	268.214	05½
14 774	15	2.095	85½	2.928	73½	7	60	60.500	11		
2.071	17	495	90	1.072	52½	22	54	26.903	70½		
1.861	58	2.346	50½	2.406	89½	74	59½	11.298	17	98.701	98½
10.475	20	1.209	88	1.576	61½	5	54½	36.366	10		
1.390	35	289	75	158	67	7	.	19.139	38		
601	90	1.161	09	1.488	35½	86	63	5.960	88½	61.466	36½
16.500	05	4.770	43½	7.912	03	13	30	74.467	27½		
2 590	.	939	14	2.624	91	.	.	47.645	56		
1.505	15	4.430	99½	2.520	59	212	04	14.195	22½	136.308	06
19.972	60	3.442	89½	1.613	84	42	47	71.637	97½		
1.803	20	880	27½	3.200	88	4	.	31.992	13½		
3.203	30	4.476	23	312	50	89	75	14.406	17	118.036	28

Tablica VI. (C. d.)

Liczba porządkowa	Powiat polityczny	Podatek gruntowy zł.	ct.	Podatek domowo-czynszowy zł.	ct.
	1	2		3	
49	Rzeszów A (gminy wiejskie)	68.347	67	2.690	78
	B (obszary dworskie)	32.138	91	965	67
	C (gminy miejskie Rzeszów, Głogów, Strzyżów, Tyczyn	1.969	71	35.712	65
50	Rohatyn A	60.963	11	298	84
	B	34.561	76	743	63
	C Rohatyn, Bursztyn	2.904	98	2.421	36
51	Ropczyce A	38.744	08	249	62
	B	26.585	66	860	16
	C Ropczyce, Sędziszów, Dębica	3.248	29	3.771	02½
52	Rudki A	38.309	01	12	90
	B	24.526	23	1.003	24
	C Rudki, Komarno	1.948	93	657	.
53	Sambor A	67.855	03	122	47
	B	24.070	60	771	57
	C Sambor, Łąka	1.855	85	14.627	13½
54	Sanok A	36.621	52	3.705	88
	B	21.134	71	252	43
	C Sanok, Jaćmierz, Zarszyn, Mrzygłód, Nowotaniec, Bukowsko, Jaśliska, Rymanów	3.071	68	12.948	77
55	Skałat A	61.526	02	840	97
	B	39.168	54	2 024	67
	C Podwołoczyska, Skałat, Grzymałów	2.773	10	7.993	23
56	Śniatyn A	49.027	83	611	96
	B	16.062	56	507	16
	C Śniatyn, Zabłotów	6.758	59	4.773	66
57	Stanisławów A	40.095	38	3.714	64
	B	17.357	78	78	40
	C Stanisławów, Halicz, Jezupol, Maryampol	9.402	59	47.641	70½
58	Stare miasto A	16.684	75	582	31
	B	6.612	99	328	04
	C Stare m., Stara sól, Chyrów	1.676	53	1.596	44
59	Sokal A	78.109	47	854	47
	B	38.538	58	1.058	31
	C Sokal, Krystynopol, Bełz	7.884	38	4.510	50
60	Stryj A	43.409	82	2.965	40
	B	24.995	38	1.499	35
	C Stryj, Skole	3.257	01	16.101	55
61	Tarnobrzeg A	27.890	95	322	56
	B	25 684	23	1.416	30
	C Tarnobrzeg, Baranów, Rozwadów, Radomyśl	592	77	2.593	03½
62	Tarnopol A	79.058	79	538	09
	B	53.411	34	464	14
	C Tarnopol, Mikulińce	8.526	34	46.654	34
63	Tarnów A	38.491	77	355	06
	B	25.405	91	133	34
	C Tarnów, Tuchów	4.420	52	57.263	03
64	Trembowla A	48.617	41	606	60
	B	33.351	88	724	26
	C Trembowla, Budzanów, Strusów	7.294	36	1.441	44

Podatek										Ogółem w całym powiecie politycznym	
domowo-klasowy		zarobkowy		dochodowy				Razem 2—7			
				z patentu		5%					
		ordynaryum i dodatek nadzwyczajny									
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
4		5		6		7		8		9	
30.803	31	5.530	06	7.958	37	59	45	115.389	64		
3.128	06	1.773	89	1.424	60	7	.	39.438	13		
1.256	85	10.190	31½	16.630	19	1.555	82	67.315	53½	222.143	30½
17.135	31	4.576	31½	3.823	93	.	.	86.797	50½		
5.567	70	612	90	3.991	67	.	.	45.477	66		
1.954	20	2.537	95	1.161	47	73	47	11.053	43	143.328	59½
16.901	68	1.772	30½	1.961	88½	.	.	59.629	57		
1.735	10	1.542	87	950	92	.	.	31.674	71		
1.688	90	4.365	16	6.254	13	295	20	19.622	70½	110.926	98½
12.912	80	884	41½	2.641	82½	.	.	54.760	95		
1.575	65	595	98	417	21	1	26	28.119	57		
1.593	20	2.341	23½	1.444	88	57	15½	8.042	40	90.922	92
19.815	21	4.015	97	1.698	02½	51	77	93.558	47½		
1.505	30	450	08	432	88½	13	09	27.243	52½		
640	80	6.457	84	13.787	62½	1.383	06½	38.752	31½	159.554	31½
18.836	90	3.642	02½	3.629	26	505	78½	66.941	37		
1.824	66	773	06	1.627	74½	8	75	25.621	35½		
1.863	80	5.144	89½	4.378	26	1.553	08	28.960	48½	121.523	21
15.919	69	3.205	27½	2.640	74½	39	55	84.172	25		
2.816	16	2.000	93	5.162	20	35	87½	51.208	37½		
2.501	35	6.076	72	2.696	25	766	40½	22.807	05½	158 187	68
17.926	82	3.325	26	2.308	67	.	.	73.200	54		
1.095	49	296	86	2.443	67	10	16	20.415	90		
4.334	30	6.046	60	4.231	84½	138	44	26.283	43½	119.899	87½
15.134	85	5.634	86	3.475	25½	3.452	32½	71.507	31½		
2.221	05	946	71½	2.013	07	.	.	22.617	01½		
2.645	85	17.795	89½	16.763	64½	312	59	94.562	27½	188.686	60½
10 504	41½	1.141	98	917	09½	75	32	29.905	87		
580	95	570	46	633	56½	.	70	8.726	70½		
1.739	94	2.954	96	3.146	95	97	80	11.212	62	49.845	19½
16.046	80	5.151	46	5.018	59	10	.	105.190	79		
3.785	37	1.568	07	6.771	70½	48	84	51.770	87½		
3.481	82	6.869	91	4.401	12	332	22	27.479	95	184.441	61½
17.446	15	5.330	39	7.303	26	253	24	76.708	26		
2.582	25	1.388	48	9.205	08	102	10	39.772	64		
371	22½	9.438	61	3.269	34	4.268	22	36.705	95½	153.186	85½
14.581	79	1.987	44	4.187	51½	105	43	49.075	68½		
1.730	10	1.541	17½	2.885	53	60	89½	33.318	23		
1.518	72	3.532	44½	1.741	69½	103	45	10.082	11½	92.476	03
20.707	05	3.846	59	1.443	50½	.	.	105.594	02½		
3.701	30	1.839	26	9.934	11½	.	.	69.350	15½		
832	90	18.021	.	15.108	95½	3.316	02	92.459	55½	267.403	73½
16.063	30	1.902	56	2.315	98	5	27	59.133	94		
2.214	15	330	06	1.007	87	21	88	29.113	21		
573	45	15 704	32	23.362	71½	2.608	48	103.932	51½	192.179	66½
13.802	65	2.484	46½	1.981	48½	5	77½	67.498	38½		
1.583	15	614	67	2.498	—½	.	.	38.771	96½		
3.957	05	3.721	34	1.892	31½	51	17	18.357	67½	124.628	02½

Tablica VI. (C. d.)

Liczba porządkowa	Powiat polityczny	Podatek gruntowy zł.	ct.	Podatek domowo-czynszowy zł.	ct.
	1	2		3	
65	Tłumacz A (gminy wiejskie)	33.337	24	506	95
	B (obszary dworskie	23.680	67	1.714	52
	C (gminy miejskie) Tłumacz, Niżniów, Tyśmienica, Ottynia	7.764	81	3.560	34
66	Turka A	23.748	32	199	10
	B	5.270	02	669	.
	C Turka, Borynia	1.047	71	382	94
67	Wadowice A	44.917	72	1.061	20
	B	22.984	78	720	75
	C Wadowice, Kalwarya, Lanckorona, Andrychów	4.382	13	10.053	12
68	Wieliczka A	39.883	08	1.412	83
	B	21.804	89	614	33
	C Wieliczka, Podgórze, Skawina, Dobczyce	5.135	41	18.259	65
69	Zaleszczyki A	42.545	59	418	95
	B	40.340	51	588	90
	C Zaleszczyki, Tłuste	1.696	52	4.490	89
70	Zbaraż A	53.544	72	502	39
	B	34.729	46	743	12
	C Zbaraż, Nowesioło	4.655	97	924	63
71	Złoczów A	81.114	57	1.067	99½
	B	45.568	01	902	90
	C Złoczów, Sasów, Pomorzany, Zborów, Olesko, Sokołówka, Biały kamień	8.994	62	7.483	01
72	Żółkiew A	46.924	83	96	04
	B	22 085	92	1.653	47
	C Żółkiew, Kulików, Mosty wielkie	3 719	14	3.669	20
73	Żydaczów A	37 832	94	74	72
	B	29.710	72	1.945	32
	C Żydaczów, Mikołajów, Rozdół, Żurawno	5.239	18	2.937	01
74	Żywiec A	42.443	59	1.924	72
	B	4.699	92	735	28
	C Żywiec, Milówka, Sucha, Ślemień	4.139	10	4.208	90
	Razem	5,482.573	02½	815.544	48½

Niniejszy wykaz nie obejmuje miast „Lwowa i Krakowa“.

Podatek										Ogółem w całym powiecie politycznym	
domowo-klasowy		zarobkowy		dochodowy				Razem 2—7			
				z patentu		5%					
		ordynaryum i dodatek nadzwyczajny									
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.
4		5		6		7		8		9	
16.910	10	3.096	13	4.316	11	2	80	58.169	33		
1.888	66	619	60	2.852	42	105	30	30.861	17		
4.891	40	5.767	33	3.401	88	150	08	25.535	84	114.566	34
13.212	20	2.123	84	1.720	95	7	18	41.011	59		
519	15	129	.	37	19	12	42	6.636	78		
1.240	10	1.532	47	537	47	52	13½	4.792	82½	52.441	19½
23.139	32	2.832	57½	1.740	46½	68	40½	73.759	68½		
2.319	13	364	76	2.104	18½	46	34	28.539	94½		
2.146	25	5.817	03½	7.730	95½	517	23	30.646	72	132.946	35
19.579	23	4.433	55	2.020	70½	282	55	67.611	44½		
2.205	52	266	93	373	16	.	.	25.264	83		
1.110	10	9.787	91½	13.876	99½	2.858	47	51.028	54	143.904	82½
16 576	65	3.487	25½	4.789	97	8	75	67.827	16½		
2.620	20	1.424	39½	1.355	12½	36	75	46.365	88		
2 078	50	3.590	.	2.895	90	57	35	14.809	16	129.002	20½
13.002	45	1.619	78½	2.370	59	23	74	71.063	67½		
2.554	70	749	18	2 845	66	27	10	41.649	22		
2.001	90	2.155	34½	206	51	69	.	10.013	35½	122.726	25
24.723	28½	5.917	36½	7.873	71	54	03	120.750	95½		
4 979	77	1.103	05	2.752	92½	59	.	55.365	65½		
5.511	48½	5.113	69	3.045	60	654	26	30.802	66½	206.919	26½
16.026	32	3.257	89	1.362	11	35	58	67.702	77		
1.953	18	323	43	3.334	58	23	13	29.373	71		
2 474	70	5.037	04½	2.362	79	159	37	17.422	24½	114.498	72½
11.763	52	2.302	63	4.141	38	2	10	56.117	29		
1.834	25	385	51½	584	59½	.	.	34.460	40		
3.032	18	3.654	04	1.429	59	109	02	16.401	02	106.978	71
21.043	42	9.717	64	14.804	08	357	97	90.291	42		
731	54	220	42	409	54	17	50	6.814	20		
2.350	47	3.823	61	4.727	65	291	76	19.541	49	116.647	11
1,592.160	81½	750.544	43½	865.629	57	70.345	22	9,576.797	55	9,576.797	55

Z kwoty powyższej przypada:

A. Na gminy wiejskie	5,340.627 zł.	81 ct.	= 55·76%
B. Na obszary dworskie	2,337.234 „	98½ „	= 24·40%
C. Na gminy miejskie	1,898.934 „	75½ „	= 19·84%
Razem . .	9,576.797 zł.	55 ct.	

TABLICA VII.

ZESTAWIENIE

wykazujące według powiatów politycznych ilość gmin i przypisanych dodatków tudzież gminy, które w powiecie politycznym najwyższe i najniższe dodatki na pokrycie własnych potrzeb opłacają z poszczególnieniem stopy procentowej i wysokości rocznych kwot, wreszcie stopę i przypisaną kwotę na potrzeby powiatowe dróg powiatowych i gminnych.

(Zestawienie dokonane przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu na podstawie kwestyonaryusza Wydziału krajowego).

Tablica VII.

L. porz.	Powiat polityczny	I. W powiecie politycznym: Ilość gmin	I. W powiecie politycznym: ogólna suma przypisanych dodatków gminnych do podatków bezpośrednich		II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma: najwyższe	II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma: najniższe	II. dodatki gminne do podatków bezpośrednich: %	zł.	ct.
					dodatki gminne				
1	Biała	70	64.386	12	Kateszów	Skidzin	108 6	1421 62	41 43
2	Bóbrka	90	18.022	24	Podmanasterzyska	Duliby Strzeliska st.	50 6 6	176 94 34	57 30 54
3	Bochnia	131	30.281	65	Sobolów Zonia	Wrzepnia	94 94 3	277 41 25	07 94 92
4	Bohorodczany	73	17.169	24	Bitków	Żnraki	81 10	428 101	96 85
5	Borszczów	71	108090	22	Chudejowce	Latkowce	77 13	355 75	49 69
6	Brody	104	33.175	.	Buczyna Stalpin Turze Majdan	Kurtyn	50 50 50 50 6	193 301 1030 63 46	12 13 39 47 83
7	Brzesko	107	59.999	65	Borowa	Wał ruda	217 4	429 19	21 81
8	Brzeżany	76	41.396	48½	Demnia	Chorościce	115 20	148 184	59 24
9	Brzozów	52	10.845	85	Dąbrówka starzeń.	Dydina	50 2	107 15	76 02
10	Buczacz	86	31.830	21½	Sokulec Rukomysz	Pielawa	50 50 5	74 158 165	07 55 46
11	Chrzanów	84	60.510	46½	Dąbrowa	Frywald	175 14	870 57	49 99
12	Cieszanów	68	23.237	34	Ruda różanic.	Wola wielka	91 11	499 54	88 56
13	Czortków	42	22.175	50	Uhryn	Pauszówka	50 11	696 247	10 43
14	Dąbrowa	102	14.381	54	Polesie dębowe	Laskówka ch.	81 5	85 22	46 92
15	Dobromil	95	22.192	47	Kreców	Jamna dolna	152 17	242 64	57 05

III. Przypisane dodatki do podatków bezpośrednich na r. 1893												Uwaga	W r. 1893 istniało w całym okręgu polit. urzędów podat.
na cele administracyjne powiatu			na rzecz funduszu dróg powiatowych			3% na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych			Razem				
%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct		
4	2.138	80	8 1/2	4.544	77	3	1.604	97	15 1/2	8.288	54		
4	5.605	99	8 1/2	11.902	71	3	4.293	43	15 1/2	21.802	13		2
5	2.701	13	15	8.103	38	3	1.620	82	23	12.425	33		
5	2.986	76	15	8.833	17	3	1.773	18	23	13 593	11		2
18	21.664	98				3	3.640	83	21	25.305	81		
18	6.210	84 1/2	.		.	3	1.035	21 1/2	21	7.246	06		2
10	5.218	94			.	3	1.565	52	13	6.784	46		1
10	18.267	74		.		3	5.444	29	13	23.712	03		2
10	16.710	49 1/2			.	3	4.755	78 1/2	13	10.810	26		3
4	3.571	64	10	8.924	08	3	2.677	55	17	15.173	27		
4	1.518	10	10	3.808	79	3	1.141	49	17	6.468	38		2
9	13.474	72		.	.	3	4.491	41	12	17.966	13		2
5 3/4	4.677	28	5 1/4	4.270	50	3	2.440	32	14	11.388	10		1
10	3.405	18	1	358	16	3	1.025	45	14	4.788	79		
10	4.583	35	1	458	34	3	1.374	57	14	6.416	26		
10	9.938	04	1	993	80	3	2 981	42	14	13.913	26		3
20	18.159	52				3	2.704	00 1/2	23	20.863	52 1/2	Chrzanów	
5	1.779	51 1/2	11	3.914	94	7	2.491	32	23	8.185	77 1/2	Krzeszowice	2
6	6,111	17	17	17.315	76	3	3 054	34	26	26.481	27		2
10	12.658	37 1/2	2	2.531	66	5	6.319	45	17	21.509	48 1/2		1
6	3.609	40	7 1/2	4.511	75	7	4.210	98	20 1/2	12.332	13		
6	2.508	02	7 1/2	3.089	59	7	2.900	91	20 1/2	8.498	52		1
9	4.762	35	5	2.764	55	3	1.130	70	17	8.657	60		
9	1.840	12	5	1.022	30	3	613	37	17	3.475	70		2

Tablica VII. (c. d.)

L. porz.	Powiat polityczny	I. W powiecie politycznym: Ilość gmin	I. W powiecie politycznym: Ogólna suma przypisanych dodatków gminnych do podatków bezpośrednich		II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma: najwyższe	II. najniższe	II. dodatki gminne do podatków bezpośrednich: %	zł.	ct.
					dodatki gminne				
16	Dolina	89	23.728	17	Podsucha	Nowosielica	100 10	104 40	23 27
17	Drohobycz	70	30.851	70	Bania kotorska	Litynia	50 2	226 76	98 21
18	Gorlice	89	30.470	72½	Glinik maryam.	Sąkowa	168 14	639 307	03 82
19	Gródek	64	14.521	57	Zalesie	Weissenberg	88 3	191 24	79 .
20	Grybów	72	18.764	50	Lipniczka	Stróże wyżnie	165 17	250 109	82 66
21	Horodenka	50	29.164	05	Chocimierz	Kolaszki	49 3	1203 44	29 95
22	Husiatyn	50	29·579	68½	Szydłowce	Krogulec	97 15	497 230	80 38
23	Jarosław	131	37.256	94½	Wola węgiers.	Węgierka	77½ 2	217 14	54 78
24	Jasło	155	33.157	12	Gorajowice	Bryty	140 3	237 6	15 05
25	Jaworów	61	30.559	58—	Podłuby	Zbadyń	100 15	430 34	93 91
26	Kałusz	62	26.645	.	Przysłup Zbora	Dołhe katews.	76 76 3	256 446 23	54 45 65
27	Kamionka	87	44.311	55	Józefów	Sapieżanka	137 4	567 25	08 56
28	Kolbuszowa	63	21.650	63	Hordykówka	Leszcze	100 12	371 24	90 51
29	Kołomyja	74	52.267	51—	Nazurna	Kropiwiszcze	115 6	762 12	48 52
30	Kossów	45	35.639	14	Berwinkowa	Chamczyn	245½ 21½	383 442	89 02
31	Kraków	105	19.929	63	Prądnik biały	Rybna	75 4	576 79	43 84

III. Przypisane dodatki do podatków bezpośrednich na rok 1893												Uwaga	W r. 1893 istniało w całym okręgu polit. urzędów podat.
na cele administracyjne powiatu			na rzecz funduszu dróg powiatowych			3% na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych			Razem				
%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct.		
12	7.183	07		.	.	3	1.795	77	15	8.978	84		
12	3.385	37		.		3	800	14	15	4.185	51		2
3	6.359	34	3	6 359	34	3	6.359	34	9	19.078	02		1
6	3.949	75	20	13.165	82	3	1.974	87	29	19.090	44		
6	1.584	36	20	5.281	22	3	792	40½	29	7.657	98½		2
16	5.133	56		.		3	958	36	19	6.091	92		
16	2.208	71½		.		3	2.289	37	19	14.498	08		2
13	5.337	73	9	3.630	32	3	1.216	68	25	10.184	73	Przy gminie Chocimierz należącej do Rady pow. w Tłumaczu przypisano 10% na cele powiatowe Horodence i Obertynie.	1
9	9.799	04	.	.		3	3.265	66	12	13.062	70		
[9/10	5.326	65½		.		3	1.763	17	12/13	7.089	82½		2
5	8.035	23	4	6.428	16	3	4.826	39	12	19.289	78		2
4½	10.368	37	½	1,152	03	3	6.912	24	8	4.479	83		
4½	1.168	41	½	129	82½	3	779	16	8 8	15.019 2.077	45 39½		3
5	6.384	49	12	15.312	82	3	3.830	94	20	25.538	25		3
10½	10.221	04	.			3	2.920	27	13½	13.141	31		1
11	9.638	09				3	2.628	50	14	12.266	59		1
8	3.405	60	.			3	1.277	10	11	4.682	70		
8	4 482	07	.			3	1.680	87½	11	6.462	95		
8	4.496	51	.			3	1.686	20	11	6.182	72		3
13	9.324	37	.			3	2.151	54	16	11.475	91		2
10	18.064	07				3	5 392	87	13	23 456	94		
10	4.411	54				3	1.325	15	13	5.736	69		3
8	6.026	31	20	16.057	16	3	2.332	04½	31	24.415	51½		2
10	13.165	03	5	6.582	51	3	3.949	70	18	23.697	24		1

Tablica VII. (c. d.)

L. porz.	Powiat polityczny	I. W powiecie politycznym: Ilość gmin	I. W powiecie politycznym: Ogólna suma przypisanych dodatków gminnych do podatków bezpośrednich	II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma najwyższe dodatki gminne	II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma najniższe dodatki gminne	dodatki gminne do podatków bezpośrednich: %	zł.	ct.
				Turaszówka		50	630	95
				Ciechania		50	115	89
32	Krosno	84	17.988 83		Wróblik król.	5	46	23
				Zawadka		43	78	49
33	Limanowa	92	4.224 51		Stopnie szlach.	½	4	72
				Zubeńsko		114	241	86
34	Lisko	157	18.261 10		Chmiel	2	3	78
				Głuchowice		300	1097	34
35	Lwów	125	76.115 92		dwie gminy bez dodatków gminnych			
				Königsberg		173	435	48
36	Łańcut	109	36.370 26		Wola zarczyc.	1	22	55
				Wojków		50	242	91
				Grzybów		50	60	10
				Hohenbach		50	280	77
				Piatkowice		50	74	
				Szafranów		50	26	80
37	Mielec	97	16.575 16		Trzciana	5	50	71
				Tomanowice			871	15½
				Chorośnica		100	466	19
38	Mościska	76	33.806 73		Zakościele	20	184	60
				Polanka		174	1274	57
39	Myślenice	64	24.535 19½		Dwie gminy bez dodatków gminnych			
				Lich		91	290	80
40	Nadwórna	43	25.031 37		Potok czarny	24	159	12
				Nowosielec		89	551	54
41	Nisko	57	21.273 73		Mostki	5	27	69
				Kicznia		100	384	39
42	Nowy Sącz	167	16.264 66½		Siedm ggmin bez dodatków gminnych			
				Zaskale		50	169	93
				Ochotnica	dwie gminy	50	1787	32
				Długopole	bez dodatków	50	297	40
43	Nowy Targ	74	20.004 10½	Pieniążkowice	gminnych	50	288	64
				Połomeja		94	61	94½
44	Pilzno	61	12 610 18½		Zdziary	1	6	86
				Wolice		49	128	10
45	Podhajce	65	18.862 10		Sokolniki	6	58	88

III. Przypisane dodatki do podatków bezpośrednich na rok 1893											Uwaga	W r. 1893 istniało w całym okręgu pilit. urzędów podat.
na cele administracyjne powiatu			na rzecz funduszu dróg powiatowych			3% na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych			Razem				
%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct		
6	4.569	31	8	6.092	42	3	2.293	47	17	1.2955	20		
6	1.922	12	8	2.557	10	3	961	95	17	5.441	17		2
21	8.295	55		.	.	3	1.184	51	24	9.480	06		
21	3.910	50	.	.	.	3	558	60	24	4.469	10		2
9	5.183	87 1/2	.			3	1 728	31	12	6.912	18 1/2		
9	2.777	07 1/2			.	3	992	49	12	3.700	16 1/2		2
12	25.885	53 1/2		.		3	6.470	52 1/2	15	32.355	86		2
6	10.214	92	11	18.727	39	3	5.107	48	20	34 049	79		2
14	19,904	47	7	7.452	24	3	3.193	87	24	25.550	58		2
8	8.705	86	4	4.352	93	3	3.264	69	15	16.323	48		2
19	12.240	41	.	.		3	2.406	39 1/2	22	17.646	80 1/2		3
13	9.245	77		.	.	3	2.134	00 1/2	16	11.379	77 1/2		1
36	24.720	40		.		3	2.060	04 1/2	39	26.780	44		1
16	10.922	48	.	.	.	3	2.047	96	19	12.970	44		
16	14.676	76 1/2	.	.		3	2.751	87	19	17.428	33 1/2		1
7	3.265	62	8	3.732	14	3	1.399	50 1/2	18	8.397	26 1/2		
7	1.499	59	8	1.713	82	3	641	78	18	3.855	19		
7	1.093	06	8	1.249	21	3	468	45	18	2.810	72		3
14	9.605	68	3	1.796	86	3	1.796	86	20	13.199	40		1
4	5.456	42	10	13.641	06	3	4.077	93	17	23.175	41		1

Tablica VII. (c. d.)

L. porz.	Powiat polityczny	I. W powiecie politycznym: Ilość gmin	I. Ogólna suma przypisanych dodatków gminnych do podatków bezpośrednich		II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma: najwyższe dodatki	II. najniższe gminne	II. dodatki gminne do podatków bezpośrednich: %	zł.	ct.
46	Przemyśl	25	35.713	84	Drohobyczka	Przekopana	102 5	666 42	60 50
47	Przemyślany	71	34.906	93 1/2	Bryków	Zeniów	138 11	172 65	61 26
48	Rawa	69	28.505	04	Michałówka	Siedliska	94 10	192 30	18 24
49	Rohatyn	101	12.886	50	Słoboda kokol.	Korostowice	50 4	371 120	42 77
50	Ropczyce	81	8.771	66	Sośnice	Chechty	53 2	57 38	07 49
51	Rudki	72	18.125	27 1/2	Ryczychów Wańkowice	Szołomienice	71 71 13	360 294 103	88 02 73
52	Rzeszów	114	38.728	32	Babica	Jedna bez dodatków gminnych	104	669	34
53	Sambor	87	19.173	79	Kranzberg	Wołoszcza	81 4	350 84	84 77
54	Sanok	130	2.2303	57 1/2	Liszna	Lalisz	287 4	858 22	19 23
55	Skałat	64	38 622	44	Kataharówka i Wylma. tyńce	Skałat stary	78 13 13	484 325 3.7	34 52 85
56	Śniatyn	39	30.140	09	Drahasimów	Trościamie	74 15	492 151	86 10
57	Sokal	100	55.478	73	Zboiska	Torki	150 12	40 128	44 35
58	Stanisławów	75	32.561	24 1/2	Hannsowce Bludniki	Chryplin Kończaki nowe	50 5	467 556 54 24	05 60 78 41
59	Staremiasto	55	9.103	61	Wola rajnowa	Suszyca wiel.	49 1	140 8	. 91
60	Stryj	107	33.463	96	Felicienthal Smocze górne	Wolica	150 150 5	290 115 .	53 60 30

III													
Przypisane dodatki do podatków bezpośrednich na rok 1893												Uwaga	W r. 1893 istniało w całym okręgu polit. urzędów podat
na cele administracyjne powiatu			na rzecz funduszu dróg powiatowych			3% na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych			Razem				
%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct.		
5	13.864	50½	.			3	8.318	63½	8	22.183	14		3
9	4.453	89	15	7.423	15	3	1.484	74½	27	13.361	78½		
9	4.118	60	15	6.864	36	3	1.366	91	27	12.349	87		2
5½	3.370	31	3½	2.144	75	6	3.676	71	15	9.191	77		
5½	3.034	63	.	1.931	13	6	3.586	31	15	8.552	07		2
7	9.890	47	1	1.412	92	3	4.230	55	11	15.533	94		1
4	2.556	97	2	1.278	48	8	5.216	81	14	9.052	26		
4	1.762	68	2	881	23	8	2.205	67	14	4.849	58		2
8	3.394	68	4	1.697	34	3	1.273	72	15	6.365	74		
8	3.617	78	4	2.170	65	3	1.447	54	15	7.235	97		2
5	18.472	07	10	15.041	11	3	6.702	67½	18	40.215	85		3
7	11.319	73	4	6.468	43	3	4.851	41	14	22.639	57		1
10	6.900	40		.		3	2.069	79	13	8.970	19		
10	2.707	71	.	.	.	3	811	58	13	3.519	29		3
10	2.331	96	.	.	.	3	699	50½	13	3.030	46½		
20	30.948	51½			.	3	4.642	39½	23	35.490	91		2
10	11.897	51	.		.	3	3.569	77	13	15 467	28		2
17	20.887	24	.			3	3.687	22	20	24.574	46		
17	9.814	68		.	.	3	1.734	35	20	11.549	03		2
7	12.629	92		.	.	3	5.412	82½	10	18.042	74½		2
13	6.633	98	9	4 589	25	3	1.529	75	25	12.752	98		1
5	2.203	44	1	439	48	3	1.321	46	9	3.964	38		
5	6.101	23	1	1.220	24	3	3.660	78	9	10 982	25		2

Tablica VII. (c. d.)

L. porz.	Powiat polityczny	I. W powiecie politycznym: Ilość gmin	I. W powiecie politycznym: Ogólna suma przypisanych dodatków gminnych do podatków bezpośrednich		II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma: najwyższe dodatki gminne	II. Nazwa gminy wiejskiej która w powiecie ma: najniższe dodatki gminne	II. dodatki gminne do podatków bezpośrednich: %	zł.	ct
					Kajmów		83	142	11
					Miechocin			417	58
61	Tarnobrzeg	70	21.116	42		Wola tarnow.	1	3	25
					Kokutkowce		130	794	86
62	Tarnopol	84	96.305	20		Łuka wielka	18	380	88½
					Gumniska		90	460	68
63	Tarnów	86	48.573	21		Komorów	7	23	76
					Bohorodyczyw		104	799	23
64	Tłumacz	59	29.237	84½		Bratyszów	2	21	82
					Janów		95	2105	08
65	Trembowla	45	29.808	40		Skomorosze	14	61	70
					Chaszczów		77	428	73
66	Turka	74	10.934	53½		Krasne	1	6	.
					Krzęcin		91	561	05
67	Wadowice	102	26.723	69		Dąbrówka	5	12	22
					Kobierzyn		127	547	27
68	Wieliczka	153	19.406	05		Węgrzec wiel.	5	28	94
					Duminów			72	47
					Czerwonogród		50	77	25
69	Zaleszczyki	56	14.596	45		Bnrakówka	3	72	82
					Koziary		65	296	56
						Klimkowce		120	10
70	Zbaraż	62	18.415	80½		Zarubińce	10	57	27
					Sokołówka		55	848	00
71	Złoczów	147	39.066	55½		Zarudzie	3	14	65½
					Wola żółtan.		149	351	67
72	Żółkiew	74	27.696	64		Jedna gm. bez dodat.			
					Kornelówka		169	370	08
73	Żydaczów	75	31.819	64½		Mielnicz	4	23	42
					Słotwinia		48	103	24
74	Żywiec	70	23.551	63		Wieprz	4	186	35

III. przypisane dodatki do podatków bezpośrednich na rok 1893											Uwaga	W r. 1893 istniało w całym okręgu polit. urzędów podat.
na cele administracyjne powiatu			na rzecz funduszu dróg powiatowych			3% na rzecz powiatowego funduszu dróg gminnych			Razem				
%	zł.	ct.	%	zł.	zł.	%	zł.	ct.	%	zł.	ct.		
17	15.864	18		.		3	2 799	60	20	18.663	78		2
5	11·364	7	1	2.272	97	12	27.289	17	18	45.527	01		
5	2.494	25	1	498	89	12	5.986	50	18	8.979	64		2
10	16.879	31	.		.	3	5.063	64	13	21.942	95		
10	2.797	44		.	.	3	842	05	13	3.639	49		2
7	4.976	72	10	7.109	60		.	.	17	12.086	32		
7	3.279	32	10	4.372	43	.	.	.	17	7.651	75		2
10	12.261	79			.	12	14.713	96	22	26.975	75		1
16 3/10	8.296	56	07	600		3	1.570	06	20	10.466	62		1
8	5.805	12	10	7.256	41	3	2.252	14	21	15.313	67 1/2		
8	2.848	89	10	3.561	13	3	1.068	26	21	7.478	28		
8	1.871	.	10	2.369	27	3	701	77	21	4.912	46		3
10	5 424	89	9	4.882	52	3	1.627	70	22	11.935	11		
10	7 722	29	9	6.950	38	3	2.317	13	22	16.989	80		
10	2.693	90	9	2.424	45	3	808	21	22	5.926	56		3
7 1/2	9.532	05	3	3.812	64 1/2	3	3.811	78	13 1/2	17.156	47 1/2		2
3	3.592	96 1/2	8	10.178	85 1/2	3	3.592	97 1/2	14 1/2	17.364	79 1/2		1
12	12.438	90	2	2.073	15	3	3 109	72	17	17.621	77		
12	8.450	87	2	1.412	93 1/2	3	2.113	51 1/2	17	11.977	32		
12	3.507	47	2	584	26	3	876	80	17	4.968	53		3
11	12.576	09 1/2	.	.		3	3.429	85	14	16.005	95		2
9	9.433	75	.	.	.	3	3.144	53	12	12.578	28		3
5	5.883	43	2	2.353	37	3	3.538	78	10	11.775	58		1

Tablica VIII.

Wykaz domów

podług spisu z 1890 roku.

Liczba porz.	Nazwa powiatu	Ilość domów					
		w gminach wiejskich	na obszarach dworskich	w gminach miejskich			Razem
				w miastach	w miasteczkach	razem	
1	Biała	9.762	222	1.343	536	1.879	11.863
2	Bóbrka	8.321	483	673	1.236	1.909	10.713
3	Bochnia	13.427	251	905	1.524	2.429	16.107
4	Bohorodczany . .	7.905	138	573	998	1.571	9.614
5	Borszczów . . .	13.650	959	1.078	4.096	5.174	19.783
6	Brody	13.258	993	1.484	2.947	4.431	18.682
7	Brzesko	13.981	528	—	1.351	1.351	15.860
8	Brzeżany	9.844	352	1.082	1.622	2.704	12.900
9	Brzozów	10.622	304	962	351	1.313	12.239
10	Buczacz	12.296	786	441	3.571	4.012	17.094
11	Chrzanów	9.403	274	—	1.575	1.575	11.252
12	Cieszanów . . .	10.110	400	823	1.398	2.221	12.731
13	Czortków	8.756	574	483	827	1.310	10.640
14	Dąbrowa	9.550	396	—	578	578	10.524
15	Dobromil	8.468	319	976	—	976	9.763
16	Dolina	12.337	514	1.655	452	2.107	14.958
17	Drohobycz . . .	16.157	501	1.967	—	1.967	18.625
18	Gorlice	11.374	275	919	426	1.345	12.994
19	Gródek	8.231	436	1.509	286	1.795	10.462
20	Grybów	6.560	223	704	184	888	7.671
21	Horodenka . . .	11.995	518	—	3.775	3.775	16.288
22	Husiatyn	10.202	714	621	2.463	3.084	14.000
23	Jarosław	15.804	533	1.332	812	2.144	18.481
24	Jasło	14.407	503	575	1.782	2.357	17.267
25	Jaworów	9.644	313	1.609	604	2.213	12.170
26	Kałusz	10.798	499	—	1.206	1.206	12.503
27	Kamionka	10.670	754	1.815	1.820	3.635	15.059
28	Kolbuszowa . . .	10.746	314	—	1.289	1.289	12.349
29	Kołomyja	16.853	539	3.333	2.154	5.487	22.879
30	Kosów	14.497	87	1.039	1 102	2.141	16.725
31	Kraków powiat . .	8.668	501	—	186	186	9.355
32	Krosno	11.212	267	403	968	1.371	12.850
33	Limanowa . . .	11.322	390	—	373	373	12.085
34	Lisko	10.262	608	419	695	1.114	11.984
35	Lwów powiat . .	15.569	564	573	131	704	16.837
36	Łańcut	20.726	358	—	2.072	2.072	23.156
37	Mielec	10.411	531	—	1.178	1.178	12.120
38	Mościska	9.876	445	1.111	448	1.559	11.880
39	Myślenice	13.743	210	555	454	1.009	14.962

Liczba porz.	Nazwa powiatu	Ilość domów					
		w gminach wiejskich	na obszarach dworskich	w gminach miejskich			Razem
				w miastach	w miasteczkach	razem	
40	Nadwórna	10.820	537	—	1.844	1.844	13.201
41	Nisko	8.856	247	—	1.069	1.069	10.172
42	Nowy Targ	12.234	130	1.020	860	1.880	14.244
43	Pilzno	6.975	305	372	624	996	8.276
44	Podhajce	10.763	669	—	1.109	1.109	12.541
45	Przemyśl	12.019	634	1.835	654	2.489	15.142
46	Przemyślany	8.730	535	—	1.836	1.836	11.101
47	Rawa	12.007	578	—	3.262	3.262	15.847
48	Rohatyn	10.807	690	914	2.279	3.193	14.690
49	Ropczyce	11 219	341	508	687	1.195	12·755
50	Rudki	9.275	327	746	315	1.061	10.663
51	Rzeszów	21.132	510	431	2.147	2.578	24 220
52	Sambor	12.803	413	1.570	—	1.570	14.786
53	Sanok	12.736	224	1.582	194	1.776	14.736
54	Sącz Nowy	12.176	593	1.204	1.208	2.412	15.181
55	Skałat	10.388	669	-	2.016	2.016	13.073
56	Śniatyn	11.868	384	1.975	656	2.631	14,883
57	Sokal	10.988	899	1.895	815	2.710	14 597
58	Stanisławów	11.199	468	2.244	533	2.777	14 444
59	Staremiasto	7.018	217	807	513	1.320	8.555
60	Stryj	12.024	491	1.499	366	1.865	14.380
61	Tarnobrzeg	10.025	410	—	1.211	1.211	11.646
62	Tarnopol	13.615	816	2.459	—	2.459	16.890
63	Tarnów	11.303	451	1.332	390	1.722	13.476
64	Tłumacz	11.450	588	1.373	2.078	3.451	15.489
65	Trembowla	8·540	332	1.121	1.584	2.705	11.577
66	Turka	9.705	235	—	726	726	10.666
67	Wadowice	14.467	486	1.025	568	1,593	16.546
68	Wieliczka	11.510	341	1.824	258	2.082	13.933
69	Zaleszczyki	10.682	608	506	786	1.292	12.582
70	Zbaraż	9.037	504	1.455	—	1.455	10.996
71	Złoczów	16.564	1.010	2.111	3.451	5.562	23.136
72	Żółkiew	10.259	550	795	1,198	1.993	12.802
73	Żydaczów	7.489	368	933	912	1.845	9.702
74	Żywiec	13.855	87	486	849	1.335	15.277
	Razem (bez miasta Lwowa i Krakowa)	845.955	34.223	64.984	84.468	149.452	1,029.630
	Lwów miasto	—	—	3.322	—	3.322	3.322
	Kraków miasto	—	—	1.625	—	1.625	1.625
	Razem w Galicyi	845.955	34.223	69.931	84.468	154.399	1,034.577

Tablica IX.

WYKAZ

ilości domów, według klas, w wiejskich gminach katastralnych się znajdujących.

(Zestawienie dokonane przez c. k. kraj. Dyrekcyę skarbu podług kwestyonaryusza Wydziału krajowego).

Liczba porządkowa	Nazwa c. k. Starostwa	Nazwa c. k. urzędu podatkowego	Ilość wsi	Domy podlegające podatkowi klasy taryfowej — I. 220 zł.	II. 180 zł.	III. 150 zł.	IV. 125 zł.	V. 100 zł.	VI. 75 zł.	VII. 50 zł.
				I	l	o	ś	ć		
1	Biała	Biała	37	—	—	—	1	1	—	5
2	„	Oświęcim	20	—	—	—	—	3	—	3
			57	—	—	—	1	4	—	8
3	Bóbrka	Bóbrka	47	—	—	—	—	—	—	1
4	„	Chodorów	39	—	—	—	1	—	1	—
			86	—	—	—	1	—	1	1
5	Bochnia	Bochnia	73	—	1	—	—	—	—	—
6	„	Wiśnicz	50	—	—	—	—	—	—	1
			123	—	1	—	—	—	—	1
7	Bohorodczany	Bohorodczany	36	—	—	—	—	—	—	—
			36	—	—	—	—	—	—	—
8	Borszczów	Borszczów	42	—	—	—	—	—	—	1
9	„	Mielnica	27	—	—	—	—	—	1	1
			69	—	—	—	—	—	1	2
10	Brody	Brody	39	—	—	—	—	—	2	2
11	„	Załośce	34	1	—	—	—	—	—	—
12	„	Łopatyn	20	—	—	—	—	—	—	—
			93	1	—	—	—	—	2	2
13	Brzesko	Brzesko	45	1	—	—	1	—	—	—
14	„	Wojnicz	40	—	—	—	—	—	—	1
15	„	Radłów	24	—	—	1	—	—	—	1
			109	1	—	1	1	—	—	2
16	Brzeżany	Brzeżany	48	—	—	—	—	—	—	2
17	„	Kozowa	30	—	—	—	—	—	—	2
			78	—	—	—	—	—	—	4
18	Brzozów	Brzozów	56	1	—	—	—	2	—	3
			56	1	—	—	—	2	—	3
19	Buczacz	Buczacz	37	—	—	—	—	1	1	1
20	„	Monasterzyska	30	—	—	—	—	—	—	—
21	„	Potok złoty	18	—	—	—	1	—	—	1
			85	—	—	—	1	1	1	2
22	Chrzanów	Chrzanów	39	—	—	—	1	2	2	4
23	„	Krzeszowice	33	2	1	—	1	1	—	1
			72	2	1	—	2	3	2	5
24	Cieszanów	Cieszanów	26	—	—	—	—	—	—	3
25	„	Lubaczów	29	—	—	—	—	—	—	—
			55	—	—	—	—	—	—	3

kowi domowo-klasowemu są wcielone do:										Suma domów podatkowi domowo-klasowemu podlegających	Ilość domów podatkowi domowo-czynszowemu podlegających
VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	a. XVI. b.			
z		p	o	d	a	t	k	i	e m		
30 zł.	20 zł.	15 zł.	10 zł.	5 zł. 50 ct.	4 zł. 90 ct.	2 zł. 10 ct.	1 zł. 70 ct.	1 zł. 50 ct.	75 ct.		
			I	l	o	ś	ć				
11	4	12	18	31	71	1.060	3.364	2.035	2	6.615	352
5	2	7	6	14	26	531	1.524	411	—	2.532	112
16	6	19	24	45	97	1.591	4.888	2.446	2	9.174	464
5	8	10	7	36	33	680	2.375	1.690	—	4.845	102
4	10	3	3	20	21	110	1.577	1.674	—	3 424	51
9	18	13	10	56	54	790	3.952	3.364	—	8.269	153
3	8	7	10	9	38	740	3.311	4.672	19	8.818	47
1	7	15	4	17	21	206	1.691	2.752	32	4.747	28
4	15	22	14	26	59	946	5.002	7.424	51	13.565	75
—	1	1	5	20	28	103	1.397	5.562	75	7.192	35
—	1	1	5	20	28	103	1.397	5.562	75	7.192	35
4	8	10	9	19	36	411	3.928	3.091	44	7.561	33
6	3	2	8	17	33	338	2.346	3.049	11	5.815	60
10	11	12	17	36	69	749	6.274	6.140	55	13.376	93
10	14	15	20	25	91	144	1.407	4.461	17	6.208	140
4	6	2	7	5	28	75	1.088	2.445	38	3.699	24
4	15	3	10	10	37	104	693	2.213	4	3.093	33
18	35	20	37	40	156	323	3.188	9.119	59	13.000	197
4	7	11	6	15	17	51	1.065	4.845	230	6.253	65
4	4	9	9	11	21	38	436	3.096	193	3.822	37
1	3	4	5	8	26	43	591	3.438	—	4.121	50
9	14	24	20	34	64	132	2.092	11.379	423	14.196	152
2	14	9	16	15	58	270	2.820	2.754	10	5.970	169
5	6	4	7	21	31	169	2.091	2.278	4	4.618	67
7	20	13	23	36	89	439	4.911	5.032	14	10.588	236
16	15	10	12	25	55	141	3.633	6.600	17	10.530	88
16	15	10	12	25	55	141	3.633	6.600	17	10.530	88
5	8	5	7	18	32	184	2.107	3.563	—	5.932	91
3	4	1	6	8	16	90	1.390	1.963	—	3.481	59
6	2	2	3	11	20	172	1.621	1.558	—	3.397	40
14	14	8	16	37	68	446	5.118	7.084	—	12.810	190
16	13	4	12	15	52	121	1.117	4.872	36	6.267	241
—	5	13	8	16	34	66	824	2.798	20	3.790	111
16	18	17	20	31	86	187	1.941	7.670	56	10.057	352
5	5	3	6	9	34	41	537	3.473	1	4.117	48
2	3	7	6	21	34	83	1.028	4.453	1	5.638	62
7	8	10	12	30	68	124	1.565	7.926	2	9.755	110

Liczba porządkowa	Nazwa c. k. Starostwa	Nazwa c. k. urzędu podatkowego	Ilość wsi	Domy podlegające podatkowi klasy taryfowej I. 220 zł.	II. 180 zł.	III. 150 zł.	IV. 125 zł.	V. 100 zł.	VI. 75 zł.	VII. 50 zł.
				I	l	o	ś	ć		
26	Czortków	Czortków	40	—	—	—	1	1	4	3
			40	—	—	—	1	1	4	3
27	Dąbrowa	Dąbrowa	53	—	—	—	—	—	—	1
28	„	Żabno	47	—	—	—	—	—	—	—
			100	—	—	—	—	—	—	1
29	Dobromil	Dobromil	48	—	—	—	1	—	—	—
30	„	Bircza	39	—	—	—	—	—	—	—
			87	—	—	—	1	—	—	—
31	Dolina	Dolina	55	—	—	—	—	—	—	2
32	„	Bolechów	33	—	—	—	—	—	—	—
			88	—	—	—	—	—	—	2
33	Drohobycz	Drohobycz	76	—	—	—	—	—	—	4
			76	—	—	—	—	—	—	4
34	Gorlice	Gorlice	57	—	—	—	—	—	1	1
35	„	Biecz	20	—	—	—	—	—	1	1
			77	—	—	—	—	—	2	2
36	Gródek	Gródek	33	—	—	—	—	—	1	2
37	„	Janów	23	—	—	—	—	—	—	—
			56	—	—	—	—	—	1	2
38	Grybów	Grybów	44	—	—	—	—	—	—	—
39	„	Ciężkowice	22	—	—	—	—	—	—	—
			66	—	—	—	—	—	—	—
40	Horodenka	Horodenka	27	—	—	—	—	—	—	—
41	„	Obertyn	19	—	—	—	—	1	1	1
			46	—	—	—	—	1	1	1
42	Husiatyn	Husiatyn	21	—	—	—	—	—	1	—
43	„	Kopyczyńce	25	—	—	—	—	—	—	2
			46	—	—	—	—	—	1	2
44	Jarosław	Jarosław	32	—	—	—	1	—	—	2
45	„	Sieniawa	25	—	—	—	—	—	—	1
46	„	Pruchnik	21	—	—	—	—	—	—	—
47	„	Radymno	30	—	—	—	—	—	1	1
			108	—	—	—	1	—	1	4
48	Jasło	Jasło	76	—	—	—	—	1	1	1
49	„	Żmigród	45	—	—	—	—	—	—	—
50	„	Frysztak	33	—	—	—	—	—	—	2
			154	—	—	—	—	1	1	3

kowi domowo-klasowemu są wcielone do:										Suma domów podatkowi domowo-klasowemu podlegających	Ilość domów podatkowi domowo-czynszowemu podlegających
VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	a. XVI. b.			
z		p	o	d	a	t	k	i	e m		
30 zł.	20 zł.	15 zł.	10 zł.	5 zł. 50 ct.	4 zł. 90 ct.	2 zł. 10 ct.	1 zł. 70 ct.	1 zł. 50 ct.	75 ct.		
		I	l	o	ś	ć					
13	15	10	15	21	77	201	2.924	5.526	—	8.811	199
13	15	10	15	21	77	201	2.924	5.526	—	8.811	199
3	8	8	10	23	34	71	541	5.370	16	6.085	47
2	7	5	7	17	23	36	432	2.887	9	3.425	10
5	15	13	17	40	57	107	973	8.257	25	9.510	57
4	6	5	4	16	21	58	552	3.229	4	3.970	88
2	8	10	7	22	24	96	1.118	2.877	3	4.167	38
6	14	15	11	38	45	154	1.670	6.176	7	8.137	126
6	9	13	13	28	75	139	908	7.233	—	8.426	55
1	3	1	2	8	25	42	394	3.212	—	3.688	44
7	12	14	15	36	100	181	1.302	10.445	—	12.114	99
5	8	18	16	39	84	147	2.368	11.574	11	14.274	243
5	8	18	16	39	84	147	2.368	11.574	11	14 274	243
10	5	8	7	20	35	133	2.154	4.656	324	7.354	72
3	3	2	6	10	11	49	1.635	1.630	506	3.857	37
13	8	10	13	30	46	182	3.789	6.286	830	11.211	109
10	7	8	15	22	35	191	1.379	3.280	—	4.950	108
3	1	2	7	11	23	80	965	2.265	—	3 357	29
13	8	10	22	33	58	271	2.344	5.545	—	8.307	137
1	3	4	9	7	15	97	1.199	2.498	408	4.331	30
—	6	3	4	7	7	30	831	1.025	308	2.221	20
1	9	7	13	14	22	127	2.030	3.523	806	6.552	50
10	3	5	7	12	25	52	2.438	4.584	8	7.144	8
4	4	3	5	6	14	24	514	3.868	7	4.452	20
14	7	8	12	18	39	76	2.952	8.452	15	11.596	28
4	6	7	10	17	37	106	2.510	2.598	15	5.311	109
5	5	2	2	22	48	73	1.850	3 404	6	5.419	97
9	11	9	12	39	85	179	4.360	6.002	21	10.730	206
11	13	8	10	18	35	57	499	3 232	1	3.887	12
—	4	4	6	12	29	76	830	3.980	5	4.947	7
6	3	7	4	10	21	43	381	2.040	8	2.523	6
3	13	4	8	16	29	53	542	3.738	—	4.408	18
20	33	23	28	56	114	229	2.252	12.990	14	15.765	43
5	13	8	12	19	27	77	1.216	5.700	942	8.022	72
5	2	5	3	9	17	27	149	3.061	94	3.372	11
1	5	4	5	13	11	41	657	2.721	425	3.885	12
11	20	17	20	41	55	145	2.022	11.482	1.461	15.279	95

Liczba porządkowa	Nazwa c. k. Starostwa	Nazwa c. k. urzędu podatkowego	Ilość wsi	Domy podlegające podatkowi I. klasy taryfowej — 220 zł.	180 zł.	150 zł.	125 zł.	100 zł.	75 zł.	50 zł.
				I	II	III.	IV.	V.	VI.	VII.
51	Jaworów	Jaworów	59	—	—	—	—	—	—	3
			59	—	—	—	—	—	—	3
52	Kałusz	Kałusz	67	—	—	—	—	—	—	1
			67	—	—	—	—	—	—	1
53	Kamionka	Kamionka	18	—	—	—	—	—	—	—
54	„	Radziechów	24	—	—	—	—	—	—	3
55	„	Busk	25	—	—	—	—	—	—	1
			67	—	—	—	—	—	—	4
56	Kolbuszowa	Kolbuszowa	44	—	—	—	—	—	—	2
57	„	Sokołów	13	—	—	—	—	—	—	1
			57	—	—	—	—	—	—	3
58	Kołomyja	Kołomyja	29	—	—	—	—	—	—	—
59	„	Peczeniżyn	17	—	—	—	—	—	1	—
60	„	Gwoździec	19	—	—	—	—	—	1	1
			65	—	—	—	—	—	2	1
61	Kosów	Kosów	21	—	—	—	—	—	—	—
62	„	Kuty	21	—	—	—	—	—	—	—
			42	—	—	—	—	—	—	—
63	Kraków	Kraków	102	1	—	1	—	1	1	6
			102	1	—	1	—	1	1	6
64	Krosno	Krosno	49	—	—	—	—	—	—	1
65	„	Dukla	30	—	—	—	—	—	—	—
			79	—	—	—	—	—	—	1
66	Łańcut	Łańcut	30	1	—	—	—	—	—	—
67	„	Leżajsk	32	—	—	—	—	—	—	—
68	„	Przeworsk	43	—	—	1	—	—	—	2
			105	1	—	1	—	—	—	2
69	Limanowa	Limanowa	71	—	—	—	—	—	—	1
70	„	Mszana dolna	27	—	—	—	—	—	—	1
			88	—	—	—	—	—	—	2
71	Lisko	Lisko	103	—	—	—	—	—	—	1
72	„	Ustrzyki dolne	50	—	—	—	—	—	1	2
			153	—	—	—	—	—	1	3
73	Lwów	Lwów	82	1	—	—	—	—	2	8
74	„	Szczerzec	33	—	—	—	1	—	1	1
			115	1	—	—	1	—	3	9

kowi domowo - klasowemu są wcielone do:										Suma domów podatkowi domowo-klasowemu podlegających	Ilość domów podatkowi domowo-czynszowemu podlegających
VIII.	IX.	X.	XI.	XII	XIII.	XIV.	XV.	a. XVI. b.			
z		p	o	d	a	t	k	i	e	m		
30 zł.	20 zł.	15 zł.	10 zł.	5 zł. 50 ct.	4 zł. 90 ct.	2 zł. 10 ct.	1 zł. 70 ct.	1 zł. 50 ct.	75 ct.		
			I	l	o	ś	ć				
7	13	5	9	23	53	99	1.102	8.195	—	9.509	83
7	13	5	9	23	53	99	1.102	8.195	—	9.509	83
9	10	10	9	23	48	235	3.146	6.985	28	10.504	113
9	10	10	9	23	48	235	3.146	6.985	28	10.504	113
1	7	5	4	7	22	87	912	1.779	—	2.824	23
5	8	7	9	10	51	166	886	2.334	6	3.485	36
8	7	6	5	17	48	122	1.676	2.137	5	4.032	47
14	22	18	18	34	121	375	3.474	6.250	11	10.341	106
1	3	3	6	19	22	58	394	6.306	38	6.852	48
—	1	—	—	6	8	51	169	3.627	—	3.863	48
1	4	3	6	25	30	109	563	9.933	38	10.715	96
10	12	6	8	23	32	103	1.646	4.959	23	6.822	111
4	4	2	4	8	29	78	1.364	2.520	280	4.294	52
4	4	4	2	6	15	75	963	2.808	2	3.885	38
18	20	12	14	37	76	256	3.973	10.287	305	15.001	201
1	3	1	7	14	31	111	2.405	5.511	713	8.797	60
—	-	1	2	7	19	34	869	3.403	479	4.814	16
1	3	2	9	21	50	145	3.274	8.914	1.192	13.611	76
20	35	18	38	68	160	822	3.751	3.606	3	8.531	268
20	35	18	38	68	160	822	3.751	3.606	3	8.531	268
12	12	10	12	25	35	77	3.297	4.518	2	8.001	83
5	5	2	3	7	16	34	426	3.074	1	3.573	14
17	17	12	15	32	51	111	3.723	7.592	3	11.574	97
5	3	4	4	15	15	76	1.559	5.362	17	7.061	19
1	1	2	2	5	14	68	387	6.133	6	6.619	17
11	15	8	5	12	15	59	1.668	4.724	5	6.525	21
17	19	14	11	32	44	203	3.614	16.219	28	20.205	57
6	6	8	6	19	13	317	3.547	1.944	693	6.550	76
4	2	5	4	11	6	49	1.878	1.671	113	3.744	76
10	8	13	10	30	19	366	5.425	3.615	806	10.304	152
9	14	11	16	22	26	94	420	5.793	45	6.451	51
5	5	5	13	24	28	62	350	3.504	5	4.004	22
14	19	16	29	46	54	156	770	9.297	50	10.455	73
14	16	28	27	52	116	365	3.872	6.123	3	10.627	616
6	3	7	5	12	16	63	1.301	2.899	2	4.317	101
20	19	35	32	64	132	428	5.173	9.022	5	14.944	717

Liczba porządkowa	Nazwa c. k. Starostwa	Nazwa c. k. urzędu podatkowego	Ilość wsi	Domy podlegające podatkowi klasy taryfowej — I. 220 zł.	II. 180 zł.	III. 150 zł.	IV. 125 zł.	V. 100 zł.	VI. 75 zł.	VII. 50 zł.
				Ilość						
75	Mielec	Mielec	53	—	—	—	—	—	—	—
76	„	Radomyśl	43	—	—	—	—	—	—	1
			96	—	—	—	—	—	—	1
77	Mościska	Mościska	42	—	—	1	—	—	2	—
78	„	Sądowa Wisznia	32	—	—	—	—	—	—	2
			75	—	—	1	—	—	2	2
79	Myślenice	Myślenice	32	—	—	—	—	—	—	—
80	„	Jordanów	21	—	—	—	—	—	—	—
81	„	Maków	10	—	—	—	—	—	—	—
			63	—	—	—	—	—	—	—
82	Nadworna	Nadworna	39	—	—	—	—	—	—	1
			39	—	—	—	—	—	—	1
83	Nisko	Nisko	31	—	—	—	—	1	—	—
84	„	Ulanów	24	—	—	—	—	—	—	—
			55	—	—	—	—	1	—	—
85	Nowy Sącz	Nowy Sącz	83	—	—	—	—	1	—	1
86	„	Muszyna	21	—	—	—	—	2	1	1
87	„	Stary Sącz	42	—	—	—	—	—	—	1
			146	—	—	—	—	3	1	3
88	Nowy targ	Nowy targ	39	1	1	—	—	—	—	1
89	„	Krościenko	20	—	—	—	—	—	—	2
90	„	Czarny Dunajec	15	—	—	—	—	—	—	—
			74	1	1	—	—	—	—	3
91	Pilzno	Pilzno	58	—	—	—	—	—	—	1
			58	—	—	—	—	—	—	1
92	Podhajce	Podhajce	57	—	—	—	—	1	—	1
			57	—	—	—	—	1	—	1
93	Przemyśl	Przemyśl	65	—	—	—	—	—	1	1
94	„	Niżankowice	34	—	—	—	—	1	1	2
95	„	Dubiecko	21	—	—	—	—	—	1	—
			120	—	—	—	—	1	3	3
96	Przemyślany	Przemyślany	37	—	—	—	—	—	—	1
97	„	Gliniany	25	—	—	—	—	—	—	2
			62	—	—	—	—	—	—	3
98	Rawa	Rawa	31	—	—	—	—	—	—	—
99	„	Uhnów	27	—	—	—	—	—	—	—
			58	—	—	—	—	—	—	—

kowi domowo-klasowemu są wcielone do:										Suma domów podatkowi domowo-klasowemu podlegających	Ilość domów podatkowi domowo-czynszowemu podlegających
VIII.	IX.	X.	XI.	XII	XIII.	XIV.	XV.	a. XVI. b.			
z		p	o	d	a	t	k	i	e	m .	
30 zł.	20 zł.	15 zł.	10 zł.	5 zł. 50 ct.	4 zł. 90 ct.	2 zł. 10 ct.	1 zł. 70 ct.	1 zł. 50 ct.	75 ct.		
			I	l	o	ś	ć				
6	7	5	5	14	24	97	442	4.344	—	4.944	164
2	8	9	5	19	24	64	330	4.877	17	5.356	73
8	15	14	10	33	48	161	772	9 221	17	10.300	237
4	12	11	11	15	24	71	1.000	4.780	6	5.937	53
1	8	7	7	15	17	50	717	2.912	1	3.737	20
5	20	18	18	30	41	121	1.717	7.692	7	9.674	73
—	4	6	3	12	17	294	3.015	2.254	125	5.630	65
1	4	2	5	4	21	93	2.436	1.613	45	4.222	69
—	2	—	1	4	7	62	1.786	1.280	61	3.203	18
1	10	8	9	20	45	449	7.237	5.047	229	13.055	152
2	11	8	16	25	91	328	2.092	6.919	422	9.915	113
2	11	8	16	25	91	328	2.092	6.919	422	9.915	113
3	4	3	6	8	19	76	291	5.470	5	5.886	15
1	2	2	1	5	9	24	167	2.564	—	2.775	14
4	6	5	7	13	28	100	458	8.034	5	8.661	29
4	10	9	10	24	50	193	2.897	2.173	330	5.702	103
—	—	1	—	3	4	20	639	1.312	36	2.019	132
2	1	3	3	6	14	282	2.566	966	251	4.095	57
6	11	13	13	33	68	495	6.102	4.451	617	11.816	292
10	8	11	12	8	25	112	2.050	3.676	242	6.157	265
2	1	3	5	7	13	62	949	1.614	327	2.585	138
1	—	—	—	3	7	153	1.640	1.408	32	3.244	52
13	9	14	17	18	45	327	4.639	6.698	601	12.386	455
5	12	10	14	36	37	76	612	5.658	300	6.761	35
5	12	10	14	36	37	76	612	5.658	300	6.761	35
14	16	11	25	29	115	408	5.019	5.250	36	10.925	292
14	16	11	25	29	115	408	5.019	5.250	36	10.925	292
10	14	11	23	24	99	272	2.380	4.141	5	6.981	144
5	1	4	1	8	28	73	599	1.697	—	2.420	25
1	8	4	7	10	31	96	512	2.094	9	2.773	42
16	23	19	31	42	158	441	3.491	7.932	14	12.174	211
3	6	6	4	25	44	146	2.008	2.953	4	5.200	21
5	7	1	8	22	41	71	1.086	2.551	—	3.794	29
8	13	7	12	47	85	217	3.094	5.504	4	8.994	50
7	5	6	8	20	30	76	2.406	4.851	—	7.409	55
9	5	4	2	10	18	127	1.504	2.704	2	4.385	53
16	10	10	10	30	48	203	3.910	7.555	2	11.794	108

Liczba porządkowa	Nazwa c. k Starostwa	Nazwa c. k. urzędu podatkowego	Ilość wsi	Domy podlegające podatkowi klasy taryfowej — I. 220 zł.	II. 180 zł.	III. 150 zł.	IV. 125 zł.	V. 100 zł.	VI. 75 zł.	VII. 50 zł.
				Ilość						
100	Rohatyn	Rohatyn	90	—	1	—	—	1	—	3
			90	—	1	—	—	1	—	3
101	Ropczyce	Ropczycze	49	—	—	—	—	1	—	2
102	„	Dębica	29	1	—	—	—	—	—	1
			78	1	—	—	—	1	—	3
103	Rudki	Rudki	36	—	—	—	—	—	1	1
104	„	Komarno	38	—	—	—	—	—	—	1
			74	—	—	—	—	—	1	2
105	Rzeszów	Rzesów	54	—	—	—	1	—	2	2
106	„	Strzyżów	24	—	—	—	—	—	—	1
107	„	Tyczyn	30	—	—	—		—	—	—
			108	—	—	—	1	—	2	3
108	Sambor	Sambor	89	—	—	—	—	—	—	—
			89	—	—	—	—	—	—	—
109	Sanok	Sanok	52	—	—	—	—	—	—	3
110	„	Rymanów	32	—	—	—	—	—	—	1
111	„	Bukowsko	38	—	—	—	—	—	—	2
			122	—	—	—	—	—	—	6
112	Skałat	Skałat	29	—	—	—	—	—	—	2
113	„	Grzymałów	30	—	—	—	—	—	—	1
			59	—	—	—	—	—	—	3
114	Śniatyn	Śniatyn	23	—	—	—	—	—	—	—
115	„	Zabłotów	16	—	—	—	—	—	—	2
			39	—	—	—	—	—	—	2
116	Sokal	Sokal	54	—	—	—	—	1	3	3
117	„	Bełz	33	—	—	—	—	—	—	—
			87	—	—	—	—	1	3	3
118	Stanisławów	Stanisławów	35	—	—	—	1	1	—	4
119	„	Halicz	38	—	—	—	—	—	—	—
			73	—	—	—	1	1	—	4
120	Staremiasto	Staremiasto	53	—	—	—	—	—	—	—
			53	—	—	—	—	—	—	—
121	Stryj	Stryj	51	—	—	—	1	—	—	—
122	„	Skole	51	—	—	—	—	—	1	2
			102	—	—	—	1	—	1	2

kowi domowo-klasowemu są wcielone do:										Suma domów podatkowi domowo-klasowemu podlegających	Ilość domów podatkowi domowo-czynszowemu podlegających
VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	a. XVI. b.			
z		p	o	d	a	t	k	i	e	m		
30 zł.	20 zł.	15 zł.	10 zł.	5 zł. 50 ct.	4 zł. 90 ct.	2 zł. 10 ct.	1 zł. 70 ct.	1 zł. 50 ct.	75 ct.		
			I	l	o	ś	ć				
14	23	14	22	43	81	376	5.677	5.180	—	11.435	97
14	23	14	22	43	81	376	5.677	5.180	—	11.435	97
6	11	6	14	26	48	99	785	6.627	47	7.672	97
1	8	8	5	10	25	43	322	3.011	—	3.435	41
7	19	14	19	36	73	142	1.107	9.638	47	11.107	138
8	5	5	9	16	19	64	836	3.147	7	4.117	14
5	1	5	9	5	24	65	842	3.585	2	4.545	23
13	6	10	18	21	43	129	1.678	6.732	9	8.662	37
10	12	12	3	18	29	97	759	9.032	45	10.022	63
2	4	3	6	3	19	42	970	2.431	202	3.683	16
4	4	4	3	7	10	53	655	5.363	223	6.326	27
16	20	19	12	28	58	192	2.384	16.826	470	20.031	106
12	15	16	16	48	59	215	1.859	11.260	7	13.507	608
12	15	16	16	48	59	215	2.859	11.260	7	13.507	608
5	14	4	12	21	41	61	763	4.655	6	5.585	175
2	—	2	4	5	13	27	669	2.613	—	3.336	32
3	4	5	8	11	21	35	333	3.115	1	3.536	22
10	18	11	24	37	75	123	1.765	10.383	7	12.459	229
7	9	5	4	24	35	86	1.168	4.651	6	5.997	159
6	12	8	12	11	50	90	1.319	2.860	2	4.371	93
13	21	13	16	35	85	176	2.487	7.511	8	10.368	252
6	6	4	2	15	26	45	1.102	5.198	5	6.409	58
4	3	3	10	16	28	89	1.377	3.808	1	5.341	71
10	9	7	12	31	54	134	2.479	9.006	6	11.750	129
13	25	13	21	22	114	145	1.249	5.406	1	7.016	82
9	22	4	5	16	38	63	690	2.456	7	3.310	31
22	47	17	26	38	152	208	1.939	7.862	8	10.326	113
8	13	12	10	43	84	219	1.753	3.706	2	5.856	267
6	9	4	4	10	27	124	1.450	2.517	3	4.154	3
14	22	16	14	53	111	343	3.203	6.223	5	10.010	270
4	12	2	9	20	37	68	490	6.096	5	6.744	90
4	12	2	9	20	37	68	490	6.096	5	6.744	90
11	7	9	17	46	69	226	1.460	4.205	—	6.053	144
6	16	5	13	24	36	125	725	4.968	39	5.958	93
17	23	14	30	70	105	351	2.185	9.173	39	12.011	237

Liczba porządkowa	Nazwa c. k. Starostwa	Nazwa c. k. urzędu podatkowego	Ilość wsi	Domy podlegające podatkowej klasy taryfowej — I. 220 zł.	II. 180 zł.	III. 150 zł.	IV. 125 zł.	V. 100 zł.	VI. 75 zł.	VII 50 zł.
				I	l	o	ś	ć		
123	Tarnobrzeg	Tarnobrzeg	34	—	1	—	—	—	—	—
124	„	Rozwadów	31	—	—	—	—	—	—	3
			65	—	1	—	—	—	—	3
125	Tarnopol	Tarnopol	61	—	—	1	—	—	1	4
126	„	Mikulińce	20	—	—	—	—	—	—	1
			81	—	—	1	—	—	1	5
127	Tarnów	Tarnów	60	1	—	—	—	—	—	—
128	„	Tuchów	26	—	—	—	—	—	—	—
			86	1	—	—	—	—	—	—
129	Tłumacz	Tłumacz	28	—	—	—	—	—	—	1
130	„	Tyśmienice	27	—	—	—	—	—	—	2
			55	—	—	—	—	—	—	3
131	Trembowla	Trembowla	40	—	—	—	—	—	—	2
			40	—	—	—	—	—	—	2
132	Turka	Turka	71	—	—	—	—	—	—	—
			71	—	—	—	—	—	—	—
133	Wadowice	Wadowice	30	—	—	—	—	—	—	1
134	„	Kalwarya	43	—	—	—	—	—	—	2
135	„	Andrychów	15	—	—	1	—	—	—	1
136	„	Zator	20	—	—	—	—	—	—	3
			108	—	—	1	—	—	—	7
137	Wieliczka	Wieliczka	64	—	—	—	—	1	—	—
138	„	Podgórze	45	—	—	—	—	—	—	—
139	„	Dobczyce	45	—	—	—	—	—	—	2
			154	—	—	—	—	1	—	2
140	Zaleszczyki	Zaleszczyki	22	—	1	—	—	—	—	1
141	„	Tłuste	29	—	—	—	—	—	—	2
			51	—	1	1	—	—	—	3
142	Zbaraż	Zbaraż	62	—	—	—	—	1	—	1
			62	—	—	—	—	1	—	1
143	Złoczów	Złoczów	55	—	—	1	—	3	—	1
144	„	Zborów	45	—	1	—	—	—	—	—
145	„	Olesko	16	1	—	—	—	—	—	1
			116	1	1	1	—	3	—	2

kowi domowo-klasowemu są wcielone do:										Suma domów podatkowi domowo-klasowemu podlegających	Ilość domów podatkowi domowo-czynszowemu podlegających
VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	a. XVI. b.			
z		p	o	d	a	t	k	i	e	m		
30 zł.	20 zł.	15 zł.	10 zł.	5 zł. 50 ct.	4 zł. 90 ct.	2 zł. 10 ct.	1 zł. 70 ct.	1 zł. 50 ct.	75 ct.		
I	l	o	ś	ć							
3	7	2	4	12	36	51	353	5.746	—	6.215	88
3	4	3	6	8	33	60	207	3.399	—	3.726	47
6	11	5	10	20	69	111	560	9.145	—	9.941	135
17	14	18	22	39	74	227	3.875	5.920	51	10.263	63
—	7	3	5	10	18	89	1.367	2.128	2	3.630	15
17	21	21	27	49	92	316	5.242	8.048	53	13.893	78
8	10	6	15	33	44	102	753	6.437	53	7.462	31
3	5	6	4	10	11	56	508	2.448	209	3.260	7
11	15	12	19	43	55	158	1.261	8.885	262	10.722	38
5	9	6	9	15	41	167	1.771	4.642	1	6.667	48
5	6	1	6	13	38	219	1.393	3.149	1	4.833	80
10	15	7	15	28	79	386	3.164	7.791	2	11.500	128
3	6	5	6	16	48	410	3.780	4.181	18	8.475	163
3	6	5	6	16	48	410	3.780	4.181	18	8.475	163
12	7	3	6	12	35	90	932	7.861	1	8.959	24
12	7	3	6	12	35	90	932	7.861	1	8.959	24
1	5	3	8	7	25	188	2.058	1.486	47	3.829	64
5	4	8	2	13	32	186	2.233	2.626	71	5.182	35
1	3	1	1	3	21	240	1.595	1.248	21	3.136	69
3	3	—	3	4	19	206	1.196	1.230	6	2.673	26
10	15	12	14	27	97	820	7.082	6.590	145	14.820	194
5	8	5	9	18	46	217	2.199	2.046	19	4.572	30
8	7	9	24	25	44	384	2.121	1.620	17	2.262	129
2	8	12	7	18	37	216	1.882	1.008	172	3.362	25
15	23	26	40	61	127	817	6.202	4.674	208	12.196	184
6	9	6	7	12	35	69	1.592	3.934	3	5.675	87
4	12	6	4	15	24	148	1.771	2.885	—	4.871	48
10	21	12	11	27	59	217	3.363	6.819	3	10.546	135
19	19	14	21	35	75	170	1.477	7.279	18	9.129	96
19	19	14	21	35	75	170	1.477	7.279	18	9.129	96
12	13	8	12	31	43	91	2.103	5.191	15	7.524	77
5	12	7	5	17	50	91	1.171	3.599	7	4.966	76
1	3	2	5	8	12	21	553	1.914	9	2.530	23
18	28	17	22	56	105	203	3.827	10.704	31	15.020	176

Liczba porządkowa	Nazwa		Ilość wsi	Domy podlegające podat-						
				I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.
	c. k. Starostwa	c. k. urzędu podatkowego		klasy taryfowej —						
				220 zł.	180 zł.	150 zł.	125 zł.	100 zł.	75 zł.	50 zł.
				I l o ś ć						
146	Żółkiew	Żółkiew	28	—	—	—	—	—	—	2
147	„	Mosty wielkie	16	—	—	—	—	—	—	2
148	„	Kulików	23	—	—	—	—	—	—	—
			67	—	—	—	—	—	—	4
149	Żydaczów	Żydaczów	23	—	—	—	—	—	—	—
150	„	Żnrawno	31	—	—	—	—	—	—	—
151	„	Mikołajów	17	—	—	—	—	—	—	1
			71	—	—	—	—	—	—	1
152	Żywiec	Żywiec	67	2	—	—	—	—	1	4
			67	2	—	—	—	—	1	4
		Ogółem . . .	5.833	15	7	7	13	26	44	178

kowi domowo-klasowemu są wcielone do:										Suma domów podatkowi domowo-klasowemu podlegających	Ilość domów podatkowi domowo-czynszowemu podlegających
VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	XIII.	XIV.	XV.	a. XVI. b.			
z		p	o	d	a	t	k	i	e m		
30 zł.	20 zł.	15 zł.	10 zł.	5 zł. 50 ct.	4 zł. 90 ct.	2 zł. 10 zł.	1 zł. 70 ct.	1 zł. 50 ct.	75 ct.		
			I	l	o	ś	ć				
4	4	4	2	10	13	36	787	3.629	10	4.501	56
5	4	6	6	8	23	30	336	2.817	1	3.238	18
2	6	7	8	13	19	14	1.228	1.625	1	2.923	36
11	14	17	16	31	55	80	2.351	8.071	12	10.662	110
4	7	1	5	6	11	55	953	1.117	—	2.159	13
6	2	5	2	10	18	162	1.123	1.772	4	3.104	24
1	1	—	1	8	22	76	1.312	988	—	2.410	34
11	10	6	8	24	51	293	3.388	3.877	4	7.673	71
7	14	9	18	32	88	295	2.964	9.288	649	13.371	264
7	14	9	18	32	88	295	2.964	9.288	649	13.371	264
801	1.134	937	1.237	2.533	5.290	21.424	222924	564983	10.684	832.237	11.725

Alegat **11**, do sprawozdania Wydziału kraj. l. 77.891/95.

Tablica X.

Wykaz gmin wiejskich

podlegających całkowicie podatkowi domowo czynszowemu.

(Zestawienie dokonane przez c. k. kraj. Dyrekcyę skarbu).

Liczba p	Nazwa powiatu	Liczba p.	Nazwa gminy wiejskiej, podlegającej całkowicie podatkowi domowo czynszowemu	UWAGA
1	Biała	1	Klucznikowice	
		2	Lipniki . . .	
		3	Leszczyny . .	
2	Brody. . . .	4	Folwarki małe	
3	Chrzanów . .	5	Trzebinia . .	
4	Drohobycz .	6	Borysław . .	
5	Kraków powiat	7	Czarna wieś .	
		8	Grzegorzki .	
		9	Kawiory. . .	
		10	Krowodrza .	
		11	Piaski. . . .	
		12	Półwsie . . .	
		13	Nowa wieś nar.	
6	Lwów powiat	14	Zamarstynów	
7	Rzeszów. . .	15	Ruska wieś .	
8	Sącz Nowy .	16	Załubińcze .	
9	Skałat . . .	17	Zagrobella. .	
10	Wieliczka . .	18	Lednica dolna	
		19	Ludwinów. .	
		20	Mierzączka .	
	Razem gmin wiejskich .	20	—	

Alegat **12.**

Tablica XI.

Wykaz gmin miejskich

podlegających całkowicie podatkowi domowo-czynszowemu.

(Ułożony na podstawie dat, udzielonych przez c. k. krajową Dyrekcyę skarbu).

Liczba p.	Nazwa powiatu	Liczba p.	Nazwa gminy miejskiej	Podatek domowo czynszowy, przypisany na rok 1893 zł.	ct	Uwaga
1	Biała	1	Biała	26.003	59	
		2	Oświęcim	6 520	64	
2	Bóbrka		—	—	—	
3	Bochnia		—	—	—	
4	Bohorodczany		—	—	—	
5	Borszczów		—	—	—	
6	Brody	3	Brody	12.569	—	
7	Brzesko		—	—	—	
8	Brzeżany		—	—	—	
9	Brzozów		—	—	—	
10	Buczacz		—	—	—	
11	Chrzanów	4	Chrzanów	7.358	29	
12	Cieszanów		—	—	—	
13	Czortków		—	—	—	
14	Dąbrowa	5	Dąbrowa	2 583	48	
15	Dobromil		—	—	—	
16	Dolina		—	—	—	
17	Drohoby z	6	Drohobycz	15.963	46	
18	Gorlice	7	Gorlice	3.918	97	
19	Gródek		—	—	—	
20	Grybów		—	—	—	
21	Horodenka		—	—	—	
22	Husiatyn		—	—	—	
23	Jarosław		—	—	—	
24	Jasło	8	Jasło	5.681	92	
25	Jaworów		—	—	—	
26	Kałusz		—	—	—	
27	Kamionka		—	—	—	
28	Kolbuszowa		—	—	—	
29	Kołomyja		—	—	—	
30	Kosów		—	—	—	
31	Kraków powiat		—	—	—	
32	Krosno	9	Dukla	2.178	49	
33	Limanowa		—	—	—	
34	Lisko		—	—	—	
35	Lwów powiat		—	—	—	
36	Łańcut		—	—	—	
37	Mielec		—	—	—	
38	Mościska		—	—	—	
39	Myślenice		—	—	—	
40	Nadwórna		—	—	—	
41	Nisko		—	—	—	
42	Nowy Targ		—	—	—	
43	Pilzno		—	—	—	
44	Podhajce		—	—	—	
45	Przemyśl	10	Przemyśl	62 665	58	
46	Przemyślany		—	—	—	

Liczba p.	Nazwa powiatu	Liczba p	Nazwa gminy miejskiej	Podatek domowo czynszowy, przypisany na rok 1893 złr.	ct.	Uwaga
47	Rawa		—	—	—	
48	Rohatyn		—	—	—	
49	Rudki		—	—	—	
50	Ropczyce		—	—	—	
51	Rzeszów	11	Rzeszów	33 281	01	
		12	Strzyżów	1.050	47	
52	Sambor		—	—	—	
53	Sanok	13	Sanok	11 497	64	
54	Sącz Nowy . . .	14	Sącz Nowy . . .	20 213	24½	
55	Skałat	15	Podwołoczyska . .	6.301	40	
56	Śniatyn		—	—	—	
57	Sokal		—	—	—	
58	Stanisławów . . .	16	Stanisławów . . .	46.520	54½	
59	Staremiasto . . .		—	—	—	
60	Stryj	17	Stryj	15.287	12	
61	Tarnobrzeg . . .		—	—	—	
62	Tarnopol	18	Tarnopol	46 397	07	
63	Tarnów	19	Tarnów	56 955	55	
64	Tłumacz		—	—	—	
65	Trembowla . . .		—	—	—	
66	Turka		—	—	—	
67	Wadowice . . .		—	—	—	
68	Wieliczka	20	Wieliczka	4.723	81	
		21	Podgórze	12.507	48	
69	Zaleszczyki . . .		—	—	—	
70	Zbaraż		—	—	—	
71	Złoczów		—	—	—	
72	Żółkiew		—	—	—	
73	Żydaczów		—	—	—	
74	Żywiec		—	—	—	
	Razem w	21	gminach miejskich	400.178	76	

Alegat **13.**

Tablica XII.

Wykaz właścicieli domów

nieposiadających żadnego gruntu (chałupników) oraz takich, którzy posiadają mniej aniżeli $^1/_4$ ha. i mniej niż $^1/_2$ ha. gruntu.

(Wykaz zestawiony na podstawie dat, zebranych przez Wydziały powiatowe).

Liczba p.	Nazwa powiatu	Ilość numerów domów, których właściciele			Uwaga
		nie posiadają żadnego gruntu	posiadają mniej aniżeli $^1/_4$ hktr. gruntu	posiadają mniej aniżeli $^1/_2$ hktr. gruntu	
1	Biała	1.149	1.080	758	
2	Bóbrka.	1.382	758	606	
3	Bochnia	2.387	1.068	1.172	
4	Bohorodczany . .	914	901	983	
5	Borszczów . . .	3.496	2.192	2.246	
6	Brody	1.317	1.167	1 387	
7	Brzesko	2.201	997	883	Mimo kilkakrotnych przypomnień brzeżański Wydział powiatowy nie przedłożył żądanych dat, wstawiono przeto daty na podstawie przecięcia z całego kraju.
8	Brzeżany	1.210	922	902	
9	Brzozów	979	916	1.230	
10	Buczacz	1.928	1.433	1.306	
11	Chrzanów. . . .	1.913	511	402	
12	Cieszanów . . .	1.356	650	651	
13	Czortków	1.390	931	846	
14	Dąbrowa	1.390	567	537	
15	Dobromil	550	425	406	
16	Dolina	1.298	2.428	1.624	
17	Drohobycz . . .	2.059	1.751	1.904	
18	Gorlice.	1.125	622	905	
19	Gródek	947	1.502	603	
20	Grybów	538	336	63	
21	Horodenka . . .	1.451	1.416	1.101	
22	Husiatyn	2.155	1.190	1.361	
23	Jarosław	2.208	1.140	1 112	
24	Jasło	1.503	851	837	
25	Jaworów	903	1.456	1.608	
26	Kałusz	855	1.117	1 463	
27	Kamionka . . .	1.773	1.030	1.030	
28	Kolbuszowa . . .	1 485	301	411	
29	Kołomyja	1.315	2.544	2.553	
30	Kosów	1.413	1.633	1.398	
31	Kraków	855	530	619	
32	Krosno.	1.100	694	832	
33	Limanowa . . .	1.038	582	765	
34	Lisko	722	478	330	
35	Lwów	1.293	1.881	1.177	
36	Łańcut.	2 949	1.568	1.812	
37	Mielec	1.067	463	623	
38	Mościska . . . ,	837	664	598	
39	Myślenice. . . .	738	514	612	
40	Nadwórna . . .	959	1.519	1 833	
41	Nisko	1.016	322	348	
42	Nowy Sącz . . .	393	349	462	
43	Nowy Targ . . .	682	700	933	
44	Pilzno	602	275	252	

Liczba p.	Nazwa powiatu	Ilość numerów domów, których właściciele			Uwaga
		nie posiadają żadnego gruntu	posiadają mniej aniżeli $^1/_4$ hktr. gruntu	posiadają mniej aniżeli $^1/_2$ hktr. gruntu	
45	Podhajce	1.199	1.099	924	
46	Przemyśl	864	775	1.015	
47	Przemyślany . .	1.353	809	677	
48	Rawa	1.480	1.126	1.100	Wzięto daty na podstawie przecięcia z całego kraju.
49	Rohatyn	1.579	1.245	1.163	
50	Ropczyce	2 212	689	746	
51	Rudki	892	826	1 445	
52	Rzeszów	3 258	1.851	1.901	
53	Sambor	671	794	832	
54	Sanok	1.357	819	863	
55	Skałat	2.978	449	667	
56	Śniatyn	1.774	2.526	2.301	
57	Sokal	1.272	826	626	
58	Stanisławów . . .	803	1.318	1.218	
59	Stare miasto . . .	574	280	265	
60	Stryj	627	585	719	
61	Tarnobrzeg . . .	1.689	1 099	874	
62	Tarnopol	2.011	790	789	
63	Tarnów	1.393	634	1.039	
64	Tłumacz	1.131	3 276	2.457	
65	Trembowla . . .	1.404	1.266	1 025	
66	Turka , ...	426	223	303	
67	Wadowice . . .	1.534	1.200	823	
68	Wieliczka	1.354	937	1 087	
69	Zaleszczyki . . .	1.623	684	838	
70	Zbaraż	957	352	389	
71	Złoczów	1.724	2.546	3.269	
72	Żółkiew	1.001	710	820	
73	Żydaczów	862	746	754	
74	Żywiec	964	847	942	
	Razem . .	99.837	75.701	75 355	

Alegat **14.**

Tablica XIII.

Wykaz bydła roboczego

znajdującego się w gminach wiejskich i na obszarach dworskich.

(Wykaz zestawiony na podstawie dat, zebranych przez Wydziały powiatowe).

Liczba p.	Powiat polityczny	Ilość bydła znajdującego się								Ogółem
		w gminach wiejskich				na obszarach dworskich				
		koni pociągowych	koni wierzchow.	wołów roboczych	Razem	koni pociągowych	koni wierzchow.	wołów roboczych	Razem	
1	Biała . .	2.801	—	32	2 833	306	62	122	490	3.323
2	Bóbrka . .	6.388	6	862	7.256	1.481	43	890	2.414	9 670
3	Bochnia . .	5.405	—	138	5·543	597	11	152	760	6.303
4	Bohorodczany									4 448
5	Borszczów .	6.361	103	2.803	9.267	2 028	77	1.794	3.899	13.166
6	Brody. . .	13 370	53	1.430	14.853	1.865	64	714	2.643	17.496
7	Brzesko*) .	4 645	14	290	4.949	979	54	435	1.468	6.417
8	Brzeżany .									
9	Brzozów*) .	4.220	—	924	5.144	793	22	159	974	6.118
10	Buczacz . .	7.805	10	3.147	10.962	2.549	166	923	3.638	14.600
11	Chrzanów .	3.354	—	111	3.465	418	19	158	595	4.060
12	Cieszanów*)	8.954	—	688	9.642	797	15	432	1.244	10.886
13	Czortków .	6.018	22	475	6.515	1.604	116	469	2.189	8·704
14	Dąbrowa. .	4 914	65	565	5.544	1 217	25	699	1.941	7 485
15	Dobromil*) .	3 184	44	3.259	6.487	588	17	311	916	7 403
16	Dolina . .	3.107	78	5.118	8.303	292	14	98	404	8.707
17	Drohobycz*)	10.581	348	2.931	13.860	433	36	254	723	14 583
18	Gorlice*). .	3 397	—	2.895	6.292	292	8	200	500	6 792
19	Gródek . .									
20	Grybów*) .	1.195	—	1.861	3 056	439	14	380	833	3.889
21	Horodenka .	5.834	—	1.616	7.450	1.326	123	504	1.953	9.4'3
22	Husiatyn*) .	8.325	2	606	8.933	2 398	134	1.584	4.116	13 049
23	Jarosław. .	11.459	70	670	12.199	2.192	7	707	2.906	15.105
24	Jasło . . .	5.515	35	1.844	7.394	1.617	42	292	1.951	9.345
25	Jaworów. .	9 813	—	2.445	12.258	727	31	310	1.068	13.326
26	Kałusz**) .	3.979	54	4.309	8 342	—	—	—	—	8.342
27	Kamionka str.	11.896	—	631	12 527	2.074	70	587	2.731	15.258
28	Kolbuszowa.	5.066	6	920	5.992	155	4	130	289	6 281
29	Kołomyja .	5 651	—	4.352	10.003	1.353	111	1.135	2.599	12.602
30	Kosów . .	1 694	6.549	6.096	14.339	28	6	—	34	14.373
31	Kraków . .	4.028	—	2	4.030	1.132	28	284	1.444	5.474
32	Krosno*). .	3.585	32	1.777	5.394	855	61	203	1.119	6.513
33	Limanowa .	2 072	14	2.576	4 662	349	18	366	733	5.395
34	Lisko . . .	3.015	21	5.188	8.224	323	29	514	866	9.090
35	Lwów. . .	10 726	21	500	11.247	1.027	41	192	1.260	12 507
36	Łańcut*). .	9.678	83	120	9.881	938	63	239	1.240	11.121
37	Mielec . .	4.548	—	664	5 212	948	53	807	1.808	7.020
38	Mościska .	11.021	16	576	11.613	2.212	100	860	3.172	14.785
39	Myślenice*).	4 749	17	657	5.423	227	5	89	321	5.744
40	Nadwórna .	3.525	279	3.804	7.608	431	20	186	637	8.245
41	Nisko. . .	2.341	10	439	2.790	307	14	201	522	3.312
42	Nowy Sącz .	787	53	901	1.741	160	10	78	248	1.989
43	Nowy Targ*)	6.076	3	896	6.975	91	6	19	116	7.091
44	Pilzno . .	3.008	4	594	3.606	652	22	142	816	4.422
45	Podhajce .	7.879	53	2.008	9.940	2,272	120	1.238	3.630	13.570
46	Przemyśl .	10.615	20	1.637	12.272	2.280	87	773	3.140	15.412
47	Przemyślany*	7.065	25	1 357	8.447	1.222	41	862	2.125	10.572
48	Rawa*) . .	9.322	—	1.071	10.393	1.612	52	481	2.145	12.538
49	Rohatyn . .	9.374	—	1.512	10.886	1.828	57	884	2.769	13.655
50	Ropczyce*) .	5.435	—	515	5.950	1.252	44	414	1·710	7.660
51	Rudki**). .	9.126	4	137	9.267	—	—	—	—	9.267
52	Rzeszów*) .	9.013	76	369	9.458	2 164	84	402	2.650	12.108
53	Sambor . .	11.078	131	576	11.785	1 409	98	639	2.146	13.931
54	Sanok . .	6·204	38	4.186	10.428	925	29	290	1.244	11.672
55	Skałat . .	10.551	2	205	10.758	2.189	76	1.277	3.542	14.300

*) Daty podano we wszystkich gminach powiatu t. j. miejskich i wiejskich.
**) Ilości bydła na obszarach dworskich nie podano.

Liczba p.	Powiat polityczny	Ilość bydła znajdującego się								Ogółem
		w gminach wiejskich				na obszarach dworskich				
		koni pociągowych	koni wierzchow.	wołów roboczych	Razem	koni pociągowych	koni wierzchow.	wołów roboczych	Razem	
56	Śniatyn . .	3 175	29	2.523	5.727	172	14	240	426	6.153
57	Sokal*) . .	14.129	—	304	14.433	2.766	152	470	3.388	17.821
58	Stanisławów	5 927	—	2.990	8.917	960	40	570	1.570	10.487
59	Staremiasto .	4.053	28	2.606	6.687	398	27	103	528	7.215
60	Stryj*) . .	4.324	329	6.330	10.983	649	31	48	728	11.711
61	Tarnobrzeg .	6 736	2	434	7.172	922	71	837	1.830	9.002
62	Tarnopol .	12.822	—	82	12.904	2.339	131	1.308	3 778	16 682
63	Tarnów . .	4.339	5	438	4.782	1.158	35	370	1.563	6.345
64	Tłumacz . .	5.280	—	2,233	7.513	2.600	40	1 116	3.756	11.269
65	Trembowla .	7.055	—	738	7 793	1.666	102	—	1.768	9.571
66	Turka . .	3.018	203	4.807	8.028	165	9	172	346	8 374
67	Wadowice .	3 921	22	203	4.146	792	36	131	959	5.105
68	Wieliczka .	2 897	—	305	3.202	1,065	52	177	1.294	4.496
69	Zaleszczyki*)	4.493	35	2.161	6 689	1 906	88	1.487	3.481	10.170
70	Zbaraż .	8.728	—	—	8.728	1.916	115	363	2.394	11.122
71	Złoczów . .	12.608	—	1.116	13.724	2.152	136	1.156	3 444	17.168
72	Żółkiew . .	11.131	—	1.882	13.013	1.193	—	407	1.600	14.613
73	Żydaczów .	4 536	46	2.336	6.918	819	41	700	1.560	8 478
74	Żywiec*). .	3.699	—	407	4.106	210	—	55	265	4.371
	Razem .	452.623	9.060	115.180	576.863	79.201	3 569	34.589	117.359	698.670

Alegat **15.** do L. W. kr. 77891/95.

Tablica XIV.

WYKAZ MIAST

z podaniem ilości domów, mieszkańców, partyi i podatków bezpośrednich.

Liczba p.	Nazwa powiatu	Liczba p.	Nazwa miasta	Domów	Mieszkańców			Partyi mieszkalnych	Podatki bezpośrednie przypisane na r. 1893	
					mężczyzn	kobiet	Razem		złr.	ct.
1	Biała	1	Biała	369	3.581	4.041	7.622	1.356	47.184	35
		2	Kęty	583	2 553	2.682	5.235	931	8.758	58
		3	Oświęcim . .	391	2.437	2 977	5.414	964	14.160	87
2	Bóbrka . . .	4	Bóbrka . . .	673	2.451	2 488	4.939	1.034	5 710	06
3	Bochnia . . .	5	Bochnia . . .	905	4 270	4.579	8.849	1.724	20.046	42
4	Bohorodczany	6	Sołotwina . .	573	1 667	1.725	3.392	762	2.522	65
5	Borszczów . .	7	Jezierzany . .	471	1.673	1.794	3.467	849	3.952	26½
		8	Mielnica . . .	607	1 829	1.883	3.712	908	4.002	21
6	Brody	9	Brody	1 484	7 948	9.586	17.534	3.500	21.434	31
7	Brzesko . . .		—	—	—	—	—	—	—	—
8	Brzeżany . . .	10	Brzeżany . .	1 082	5.804	5.417	11.221	2.094	17.967	83½
9	Brzozów . . .	11	Brzozów . . .	546	1.920	2.136	4.056	777	5.062	16½
		12	Dynów	416	1.352	1.545	2.897	554	3.212	67
10	Buczacz . . .	13	Jazłowiec . .	441	1.508	1.490	2.998	608	3.248	33
11	Chrzanów . .		—	—	—	—	—	—	—	—
12	Cieszanów . .	14	Lubaczów . .	823	2.403	2.411	4.814	881	6 504	89½
13	Czortków . .	15	Czortków . .	483	2.336	2.195	4 531	951	5.695	71
14	Dąbrowa . . .		—	—	—	—	—	—	—	—
15	Dobromil . .	16	Dobromil .	327	1 523	1.714	3.237	600	6.202	42½
		17	Bircza	212	913	887	1.800	333	1.884	39
		18	Nowe miasto .	131	417	479	896	166	1.686	63½
		19	Rybotycze . .	306	717	769	1.486	276	1.649	70
16	Dolina	20	Dolina	1.228	4.119	4.225	8.344	1.718	11 219	36
		21	Bolechów . .	427	2.069	2.333	4.402	906	6.454	55
17	Drohobycz . .	22	Drohobycz . .	1 967	8.375	9.541	17.916	3.910	47.966	01½
18	Gorlice . . .	23	Gorlice . . .	421	2.602	3 051	5.653	1.111	15.482	11
		24	Biecz	498	1.510	1.670	3.180	625	3.465	56
19	Gródek . . .	25	Gródek . . .	1.509	5.415	5.327	10.742	2.217	19.523	19
20	Grybów . . .	26	Grybów . . .	331	1.156	1.245	2 401	430	3.849	27
		27	Ciężkowice . .	373	926	1 080	2.006	360	1.877	27
21	Horodenka .		—	—	—	—	—	—	—	—
22	Husiatyn . .	28	Husiatyn . . .	621	2 856	3 204	6 060	1.254	7.853	52
23	Jarosław . .	29	Jarosław . . .	1.332	10.886	7 179	18.065	3.356	38.929	29
24	Jasło	30	Jasło	411	2.196	2 331	4·527	853	14.509	12
		31	Osiek	164	439	472	911	172	983	16
25	Jaworów . . .	32	Jaworów . . .	1.609	4 524	4.695	9.219	1.707	13.076	10½
26	Kałusz		—	—	—	—	—	—	—	—
27	Kamionka . .	33	Kamionka . .	847	3.184	3 299	6.483	1.223	6.951	07
		34	Busk	968	3.101	3.246	6.347	1.198	7 615	87½
28	Kolbuszowa .		—	—	—	—	—	—	—	—
29	Kołomyja . .	35	Kołomyja . .	3 333	15.258	14.977	30.235	6.416	63 432	41½
30	Kosów	36	Kuty	1.039	3.100	3.253	6.353	1.439	6.185	44
31	Kraków pow.		—	—	—	—	—	—	—	—
32	Krosno . . .	37	Krosno . . .	403	1.559	1.692	3.251	682	11.706	27
33	Limanowa . .		—	—	—	—	—	—	—	—
34	Lisko	38	Lisko	419	1 875	2 145	4.020	712	7.791	76½
35	Lwów powiat	39	Jaryczów now	389	1.453	1.442	2·895	556	3 064	55
		40	Szczerzec . .	184	808	874	1.682	323	4.137	28½
36	Łańcut		—	—	—	—	—	—	—	—
37	Mielec . . .		—	—	—	—	—	—	—	—
38	Mościska . .	41	Mościska . .	446	2.082	2.232	4.314	856	5.698	09½
		42	Sąd. Wisznia	665	2.212	2.122	4.334	861	5.162	44
39	Myślenice . .	43	Myślenice . .	323	1.214	1.386	2.600	504	5 605	68
		44	Jordanów . .	282	573	689	1.262	345	1.768	48

Liczba p.	Nazwa powiatu	Liczba p.	Nazwa miasta	Domów	Mieszkańców			Partyi mieszkalnych	Podatki bezpośrednie przypisane na r 1893	
					mężczyzn	kobiet	Razem		złr	ct
40	Nadwórna . .		—	—	—	—	—	—	—	—
41	Nisko		—	—	—	—	—	—	—	—
43	Nowy Targ .	45	Nowy Targ .	1.020	2.831	3,047	5.878	1.167	9.934	18½
43	Pilzno . . .	46	Pilzno	232	931	1.078	2.009	366	4.000	48½
		47	Brzostek. . .	140	580	659	1.239	242	1.960	40
44	Podhajce . .		—	—	—	—	—	—	—	—
45	Przemyśl . .	48	Przemyśl . .	1.643	20.461	14.748	35.209	6.158	110 513	96
		49	Dubiecko . .	192	833	866	1.699	297	1.385	93½
46	Przemyślany.		—	—	—	—	—	—	—	—
47	Rawa		—	—	—	—	—	—	—	—
48	Rohatyn . . .	50	Rohatyn . . .	914	3 469	3.719	7.188	1 481	6 300	28
49	Ropczyce . .	51	Ropczyce . .	508	1 792	1.852	3.644	833	6 673	80
50	Rudki	52	Komarno . .	746	2 566	2.673	5.239	1 043	6 322	71
51	Rzeszów . . .	53	Rzeszów . . .	431	6.657	5.296	11.953	2 325	54 137	04½
52	Sambor . . .	54	Sambor . . .	1 570	7.321	7 003	14 324	3 001	36 960	60
53	Sanok . . .	55	Sanok	360	2.976	2 583	5.559	1 062	18.905	30
		56	Bukowsko . .	110	474	532	1 006	192	1 265	72½
		57	Jaćmierz. . .	148	326	390	716	136	883	14
		58	Jaśliska . . .	151	454	517	971	185	621	71
		59	Mrzygłód . .	135	341	351	692	132	706	92
		60	Nowotaniec .	103	312	322	634	121	316	16½
		61	Rymanów . .	372	1.758	1.946	3.704	708	5.054	52
		62	Zarszyn . . .	203	500	550	1 050	203	1 206	99½
54	Sącz Nowy. .	63	Sącz Nowy .	630	6 422	6.300	12.722	2.188	40 103	87
		64	Stary Sącz. .	574	1 967	2 247	4.214	725	7.917	43½
55	Skałat . . .		—	—	—	—	—	—	—	—
56	Śniatyn . . .	65	Śniatyn . . .	1.975	5 304	5 635	10.939	2.512	21.574	52
57	Sokal	66	Sokal	1.219	3 867	4 140	8.007	1.472	16 645	53
		67	Bełz	676	2.415	2 545	4.960	911	7.711	89
58	Stanisławów .	68	Stanisławów .	1.465	11 708	10.683	22.391	4.577	80 156	78
		69	Halicz	592	1 903	1.984	3.887	794	5.971	26½
		70	Maryampol .	187	601	715	1 316	269	4.230	82
59	Stare miasto.	71	Stare miasto.	577	1 895	2.063	3 958	763	5.698	03
		72	Starasól . . .	230	659	684	1.343	259	2 208	14
60	Stryj	73	Stryj	1 499	8 251	8.264	16·515	3.034	32.571	32
61	Tarnobrzeg .		—	—	—	—	—	—	—	—
62	Tarnopol . .	74	Tarnopol . .	2.049	13 960	13 445	27.405	6 569	88 900	62
		75	Mikuliñce . .	410	1 831	2 004	3.835	922	3 558	93½
63	Tarnów . . .	76	Tarnów . . .	1.332	13 878	13 696	27 574	5.225	101.510	90
64	Tłumacz . . .	77	Tyśmienica .	1.373	3.750	3.904	7.654	1.646	6 300	—
65	Trembowla .	78	Trembowla .	1.121	3 773	3.562	7 335	1 485	11 089	16½
66	Turka		—	—	—	—	—	—	—	—
67	Wadowice .	79	Wadowice . .	491	2 904	2 470	5 374	1.016	22.231	82
		80	Lanckorona .	318	762	900	1 662	315	1.279	99½
		81	Zator*) . . .	216	706	801	1 507	287	—	—
68	Wieliczka . .	82	Wieliczka . .	660	2.827	3 210	6 037	1 228	17 693	43
		83	Dobczyce . .	524	1 600	1.729	3 329	677	3 075	93
		84	Podgórze. . .	423	6.691	6.453	13 144	2 673	27 099	20½
		85	Skawina . . .	217	746	796	1 542	314	3 159	97½
69	Zaleszczyki .	86	Zaleszczyki .	506	2 760	2.991	5 751	1 270	10 266	53½
70	Zbaraż . . .	87	Zbaraż. . . .	1·455	4.196	4.589	8 785	1 645	9 261	39½
71	Złoczów . . .	88	Złoczów . . .	866	5.294	4 819	10 113	1 974	55 365	65½
		89	Olesko. . . .	646	1.604	1.697	3 301	644	2 840	37
		90	Pomorzany .	599	2.282	2.300	4.582	895	3 233	46½
72	Żółkiew . . .	91	Żółkiew . . .	795	3·469	3.674	7 143	1.322	9 346	20½
73	Żydaczów . .	92	Żydaczów . .	461	1.254	1.393	2 647	500	5 223	79½
		93	Mikołajów . .	472	1 277	1 379	2 654	502	3 382	32½
74	Żywiec. . . .	94	Żywiec. . . .	486	2.131	2.384	4.515	874	12 397	06
	Razem w . . (bez Lwowa i Krakowa).	94	miastach	64 984	308.063	306.096	614 159	122.041	1,384 340	92

*) W zestawieniu c. k krajowej Dyrekcyi skarbu nie wykazano podatków bezpośrednich

Alegat **16.** do sprawozdania W. kr. l. 77.891/95.

Tablica XV.

Wykaz ważniejszych miasteczek w Galicyi

z podaniem ilości domów, mieszkańców i podatków bezpośrednich.

Liczba p.	Nazwa powiatu	Liczba p.	Nazwa miasteczka	Ilość domów	Ilość mieszkańców			Podatki bezpośrednie przypisane na r. 1893	
					mężczyzn	kobiet	Razem	złr.	ct
1	Biała	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Bóbrka	1	Chodorów . . .	346	1.367	1.420	2.787	2.471	77
3	Bochnia . . .	2	Niepołomice .	565	2 056	2.087	4.143	6.326	14
		3	Wiśnicz . . .	421	1.743	2.048	3 791	3.456	65
4	Bohorodczany .	4	Bohorodczany .	603	2.341	4.440	6.781	4.724	48
		5	Łysiec	395	1.243	1.301	2.544	2.013	32
5	Borszczów . .	6	Borszczów . .	691	2 116	2.215	4,331	4.979	74
		7	Skała	660	2.960	3.203	6.163	5.074	50
6	Brody	8	Podkamień . .	450	1.664	1.759	3.423	2.209	45
		9	Toporów . . .	635	2 001	2.055	4.056	2.300	77
		10	Załoźce	988	3.361	3.569	6 930	4.924	20
7	Brzesko . . .	11	Brzesko	334	1.556	1.690	3.246	4.189	67
		12	Wojnicz . . .	243	772	850	1.622	2.242	89
8	Brzeżany . . .	13	Kozowa . . .	603	2.090	2.247	4.337	4.325	87
9	Brzozów . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Buczacz . . .	14	Buczacz	884	5.556	5.540	11.096	15.334	38
		15	Monasterzyska	450	2.228	2.172	4.400	5.360	49
		16	Potok złoty . .	477	1.735	1.769	3.5 4	4.131	83
11	Chrzanów . . .	17	Chrzanów . . .	528	3.756	3.957	7.713	16.045	58
12	Cieszanów . .	18	Cieszanów . .	478	1.447	1.488	2.935	4.748	34
13	Czortków . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Dąbrowa . . .	19	Dąbrowa . . .	267	1.482	1.549	3.031	5.622	01
15	Dobromil . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Dolina	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Drohobycz . .	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Gorlice	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Gródek	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Grybów . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Horodenka . .	20	Horodenka . .	1.782	5.566	1.596	11.162	17.002	29
		21	Obertyn . . .	869	2.594	2.625	5.219	5.644	54
22	Husiatyn . . .	22	Chorostków*) .	861	3.107	3.154	6.261	—	—
		23	Kopyczyńce .	923	3.357	3.610	6.967	7.773	37
23	Jarosław . . .	24	Radymno . . .	256	1.056	1.113	2.169	4.673	65
		25	Sieniawa . . .	345	1.552	1.716	3.268	4.016	15
24	Jasło	26	Żmigród . . .	322	1 157	1.361	2.518	3.131	93
25	Jaworów . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Kałusz	27	Kałusz	870	3 676	3.850	7.526	12.263	60
27	Kamionka . . .	28	Radziechów . .	461	1.863	1.987	3.850	3.356	48
28	Kolbuszowa . .	29	Kolbuszowa . .	338	1.410	1.662	3.072	4.282	54
		30	Sokołów . . .	687	2.205	2.404	4 609	5.834	34
29	Kołomyja . . .	31	Peczeniżyn . .	1 111	2.855	3.012	5 867	6.327	58
30	Kosów	32	Kosów	463	1.439	1.598	3 037	3.344	31
		33	Pistyń	639	1.618	1.674	3.292	2.499	93
31	Kraków . . .	—	—	—	—	—	—	—	—

*) Dla Chorostkowa nie podano w wykazie c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu podatków bezpośrednich.

Liczba p.	Nazwa powiatu	Liczba p.	Nazwa miasteczka	Ilość domów	Ilość mieszkańców			Podatki bezpośrednie przypisane na r. 1893	
					mężczyzn	kobiet	Razem	złr.	ct
32	Krosno	34	Dukla	230	1.446	1.560	3.006	4.527	17
33	Limanowa . .	35	Limanowa . .	229	772	831	1.603	2.581	80
34	Lisko	36	Ustrzyki dolne	249	1.198	1.326	2.524	2.307	88
35	Lwów	—	—	—	—	—	—	—	—
36	Łańcut	37	Kańczuga. . .	242	1.101	1.010	2.111	2.785	26
		38	Leżajsk . . .	769	2.371	2 621	4.992	4.113	80
		39	Łańcut	397	2 511	1.975	4.486	8.295	95
		40	Przeworsk . .	345	1.514	1.466	2.980	5.422	90
37	Mielec . . .	41	Mielec	489	2.252	2.460	4.712	6.517	61
		42	Radomyśl. . .	399	1.560	1.772	3.332	3.415	30
38	Mościska . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
39	Myślenice. . .	43	Maków	454	1.275	1.466	2.741	3.463	77
40	Nadwórna . .	44	Delatyn . . .	871	2.578	2.617	5.195	5.367	15
		45	Nadwórna . .	973	3.552	3.675	7.227	12.929	59
41	Nisko.	46	Rudnik. . . .	391	1.426	1.525	2.951	2.246	23
		47	Ulanów . . .	497	1.714	1.899	3 613	2 501	37
42	Nowy Targ . .	—	—	—	—	—	—	—	—
43	Pilzno	—	—	—	—	—	—	—	—
44	Podhajce . . .	48	Podhajce . . .	600	2.754	2.892	5.646	10.753	64
45	Przemyśl . . .	49	Niżankowice .	311	940	1.069	2.009	3.829	21
46	Przemyślany .	50	Gliniany . . .	711	2.256	2.352	4.608	5.604	76
		51	Przemyślany .	440	2 066	2.212	4.278	5.693	40
47	Rawa.	52	Rawa	884	3.549	3 926	7.475	7.401	59
		53	Uhnów	769	2.292	2.383	4.675	5.203	12
48	Rohatyn . . .	54	Bursztyn . . .	488	2.038	2.171	4 209	4.852	85
49	Ropczyce. . .	55	Dębica	288	2.009	1.569	3.578	8.469	86
50	Rudki	56	Rudki	315	1.265	1.415	2.680	2.521	84
51	Rzeszów . . .	57	Głogów . . .	359	1.279	1.393	2.672	3.364	19
		58	Strzyżów . . .	180	873	962	1.835	1.312	47
		59	Tyczyn. . . .	414	1.407	1.524	2.931	3.501	82
52	Sambor. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
53	Sanok	—	—	—	—	—	—	—	—
54	Sącz nowy . .	60	Muszyna . . .	390	1.118	1.240	2.358	5.665	86
		61	Piwniczna . .	561	1.705	1.696	3.401	2.246	31
55	Skałat	62	Grzymałów . .	539	1.144	2.328	4.472	4.817	47
		63	Podwołoczyska	242	1.809	1.969	3.778	11.884	48
		64	Skałat	717	2.833	3.056	5.889	6.105	10
56	Śniatyn . . .	65	Zabłotów . . .	656	2.024	2.030	4.054	4.708	71
57	Sokal.	66	Krystynopol. .	429	1 762	1.776	3.538	3 122	53
58	Stanisławów .	—	—	—	—	—	—	—	—
59	Stare miasto .	67	Chyrów . . .	313	1.230	1.344	2.574	3.306	45
60	Stryj	68	Skole	256	1.286	1.333	2.619	4.134	63
61	Tarnobrzeg . .	69	Tarnobrzeg . .	446	1.699	1.818	3.517	4 860	01
62	Tarnopol . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
63	Tarnów. . . .	70	Tuchów . . .	390	1.064	1.303	2 367	2.421	61
64	Tłumacz . . .	71	Niżniów . . .	750	2.208	2.287	4.495	4.178	—
		72	Ottynia. . . .	691	2.036	2.162	4.198	4.147	09
		73	Tłumacz . . .	637	2.257	2.456	4.713	6.300	—
65	Trembowla . .	74	Budzanów . .	800	2.562	2.801	5.363	4.641	57
		75	Strusów . . .	405	1.541	1.470	3.011	2.626	93
66	Turka	76	Turka	752	2.643	2.687	5.330	2.857	07
67	Wadowice . .	—	—	—	—	—	—	—	—
68	Wieliczka. . .	—	—	—	—	—	—	—	—
69	Zaleszczyki . .	—	—	—	—	—	—	—	—
70	Zbaraż	—	—	—	—	—	—	—	—

Liczba p.	Nazwa powiatu	Liczba p.	Nazwa miasteczka	Ilość domów	Ilość mieszkańców			Podatki bezpośrednie przypisane na r. 1893	
					mężczyzn	kobiet	Razem	złr.	ct
71	Złoczów . . .	77	Sassów	487	1.604	1.606	3.210	1.822	56
		78	Zborów	598	2.006	2.063	4.069	4.796	10
72	Żółkiew . . .	79	Kulików . . .	525	1.637	1 763	3.400	4.130	71
73	Żydaczów . . .	80	Rozdół	517	2 179	2.200	4.379	3.852	01
		81	Żurawno . . .	274	1.298	1.418	2.716	3.943	27
94	Żywiec	82	Sucha	504	1.926	1.978	3.904	3.185	87
	Razem w 82 miasteczkach . . .	–	—	44.118	165.498	175.576	341.074	409.371	66

Alegat **17.** do sprawozdania W. kr. l. 77891/95.

Tablica XVI.

WYKAZ

długości dróg gminnych oraz wartości prestacyi w robociźnie i materyale, przypisanych na rok 1892.

Liczba p.	Powiat	Długość dróg gminnych klm.	Wartość prestacyi w robociźnie		Należytość w materyale drzewnym od obszarów dworskich do 5%		Razem		Wartość prestacyi przypadającej średnio na 1 klm drogi gminnej	
			złr.	ct.	złr.	ct	złr.	ct	złr.	ct
1	Biała	483	27.365	62	463	02	27.828	64	57	62
2	Bóbrka	906	16.280	40	321	61	16.603	01	18	32
3	Bochnia	656	29.184	80	1.657	44	30.842	24	47	02
4	Bohorodczany . .	453	12.223	80	403	48	12.627	28	27	87
5	Borszczów	502	18.717	25	3.164	90	21.882	15	43	59
6	Brody	1.379	19.202	40	2.298	16	21.500	56	15	59
7	Brzesko	508	23 607	85	1 220	37	24.828	22	48	87
8	Brzeżany.	694	12.561	65	1.842	02	14.403	67	20	75
9	Brzozów	291	15.041	70	969	17	16.010	87	55	02
10	Buczacz	811	25.436	80	2 624	69	28 061	49	34	61
11	Chrzanów	505	20.209	80	166	63	20.376	43	40	35
12	Cieszanów	787	12 347	—	1.333	81	13.680	81	17	38
13	Czortków	477	14.398	12	2.075	32	16.473	44	34	54
14	Dąbrowa.	707	9.543	—	1 473	91	11.016	91	15	58
15	Dobromil	344	13 019	40	503	68	13.525	08	39	32
16	Dolina.	526	31.039	80	464	29	31.504	09	59	89
17	Drohobycz	857	33.513	10	1.549	97	35.063	07	40	91
18	Gorlice	365	20.498	70	933	42	21.432	12	58	72
19	Gródek	829	9.124	80	1.340	84	10.465	64	12	62
20	Grybów	376	10.316	70	384	76	10.701	46	28	46
21	Horodenka	549	19.046	20	1.481	44	20.527	64	37	39
22	Husiatyn.	725	13.404	45	1 858	90	15.263	35	21	05
23	Jarosław.	1.090	25.523	20	2.817	16	28.340	36	26	—
24	Jasło	678	23 783	80	1.469	87	25.253	67	37	25
25	Jaworów.	646	11 380	—	1.048	78	12.428	78	19	24
26	Kałusz.	558	21.257	50	810	47	22.069	97	39	55
27	Kamionka	744	14.279	—	2.233	47	16.512	47	22	19
28	Kolbuszowa . . .	542	13.198	—	697	41	13.895	41	25	64
29	Kołomyja	600	21.901	95	1.749	31	23.651	26	39	42
30	Kosów	519	18.088	80	496	56	18.585	36	35	84
31	Kraków	309	23 780	40	481	95	24.262	36	78	52
32	Krosno.	399	17.110	67	873	28	17.983	95	45	07
33	Limanowa	473	16.639	90	585	68	17.225	58	36	42
34	Lisko	720	36.243	20	1.277	25	37.520	45	52	11
35	Lwów	1.071	27.448	90	2.574	08	30.022	28	28	03
36	Łańcut.	1.014	17.580	20	1.599	15	19.179	35	18	91
37	Mielec	790	14.254	50	1.755	28	16.009	78	20	27
38	Mościska.	551	11.387	—	1.659	47	13.046	47	23	68
39	Myślenice	463	15.607	90	488	40	16.096	30	34	77
40	Nadwórna	503	25.934	—	480	51	26.414	51	52	51
41	Nisko	513	11.214	30	555	14	11.769	44	22	96
42	Nowy Targ. . . .	869	19.224	—	345	37	19.569	37	24	19

Liczba p.	Powiat	Długość dróg gminnych klm	Wartość prestacyi w robociźnie		Należytość w materyale drzewnym od obszarów dworskich do 5%		Razem		Wartość prestacyi przypadającej średnio na 1 klm drogi gminnej	
			złr.	ct	złr	ct	złr.	ct	złr	ct
43	Pilzno	274	8.888	50	870	61	9.759	11	35	62
44	Podhajce	815	13.266	30	2.359	73	15.626	03	19	17
45	Przemyśl	662	24.442	—	2.640	92	27.082	92	40	91
46	Przemyślany . . .	739	12.266	70	1.352	77	13.619	47	18	43
47	Rawa	663	12.889	—	1.671	42	14.560	42	21	96
48	Rohatyn	778	15.632	90	1.963	48	17.596	38	22	62
49	Ropczyce	623	14.294	40	1.722	75	16 017	15	25	71
50	Rudki	611	9.879	—	1.356	36	11.235	36	18	39
51	Rzeszów	1.459	21.293	—	2.076	47	23.369	47	15	33
52	Sambor	5 6	18.979	20	1 384	33	20.363	53	40	24
53	Sanok	505	25.530	—	1.329	06	26.859	06	53	19
54	Sącz Nowy. . . .	917	19.887	—	1.104	68	20.991	68	22	89
55	Skałat	569	13.486	80	2.302	61	15.789	41	27	75
56	Śniatyn	360	18.730	80	919	18	19.649	98	54	58
57	Sokal	954	12.227	50	2.512	85	14.740	35	15	45
58	Stanisławów . . .	455	19.483	86	1.359	89	20.843	75	45	81
59	Stare miasto . . .	277	10.150	80	500	96	10.651	76	38	45
60	Stryj	984	19.798	80	150	87	19 949	67	20	27
61	Tarnobrzeg. . . .	1.245	12.955	—	2 124	99	15.079	99	12	11
62	Tarnopol	1.058	14.176	20	5.548	76	19.724	96	18	64
63	Tarnów	665	15.498	94	1.413	31	16.912	25	25	43
64	Tłumacz	527	19.628	30	1.484	43	21.112	73	40	06
65	Trembowla. . . .	328	8 411	20	1.608	—	10.019	20	30	55
66	Turka	452	15 203	20	493	82	15 697	02	34	73
67	Wadowice	781	30.398	79	1.329	14	31.727	93	40	62
68	Wieliczka	715	30.183	51	1.075	81	31.259	32	43	72
69	Zaleszczyki. . . .	584	14.879	—	3.339	38	18.218	38	31	20
70	Zbaraż.	711	12.488	40	825	94	13 314	34	18	73
71	Złoczów	1.166	21.280	60	1.863	21	23.143	81	19	85
72	Żółkiew	347	12.272	—	1.234	01	13.501	01	38	92
73	Żydaczów	475	19 291	90	1.617	74	20.909	64	44	0
74	Żywiec	453	23.523	90	1.642	84	25.166	74	55	56
	Razem . . .	48.380	1,333.237	36	107.112	75	1,440.350	11	—	—

Z obliczenia powyższego wynika, że na 48.380 klm. przy zasobie prestacyi w robociźnie i materyale drzewnym włącznej kwocie 1,440.350 złr. 11 ct. wydatność tychże na 1 klm. = 29.77 złr.

SPRAWOZDANIE

Wydziału krajowego z czynności Departamentu IV.

w zakresie spraw kolejowych

za czas od 15. grudnia 1894 do 25. listopada 1895 r.

(z 11 alegatami).

L. W. Kr. 76.700/95.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z czynności Departamentu IV. w zakresie spraw kolejowych za czas od 15. grudnia 1894 r. do 25. listopada 1895 roku z 11. alegatami.

Wysoki Sejmie!

Dla dania poglądu na dalszy rozwój działalności kraju w zakresie spraw kolejowych zdajemy niniejszem sprawę z wykonania odnośnych uchwał Wysokiego Sejmu, oraz innych czynności naszych ze sprawami temi w związku będących.

A. Uchwały Wysokiego Sejmu.

1. Uchwała obejmująca program akcyi kolejowej co do linii:
a) Trzebinia Skawce,
b) Chabówka-Zakopane,
c) Borki Wielkie-Grzymałów,
d) Delatyn-Kołomyja-Horodenka-Stefanówka,
e) Jaworzno-Piła,
f) Łupków-Cisna.

Na posiedzeniu z dnia 8. lutego 1895 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę obejmującą program akcyi kolejowej mającej być podjętą za współudziałem kraju w najbliższym czasie (uchwały I. do VI.).

I.

„1. Upoważnia się Wydział Krajowy, ażeby pod warunkami poniżej „wymienionymi zapewnił wybudowanie następujących kolei żelaznych, które „Sejm ze względu na ogólne interesa kraju uznaje za użyteczne i potrzebne:

„**A. Linie kolei lokalnych projektowane przez konsorcya prywatne:**

„*a)* Trzebinia-Skawce, normalnotorowa.
„*b)* Chabówka-Zakopane, wąskotorowa.
„*c)* Borki Wielkie-Grzymałów, normalnotorowa.
„*d)* Delatyn-Kołomyja-Horodenka-Stefanówka, normalnotorowa.
„*e)* Jaworzno-Chrzanów-Piła, normalnotorowa.
„*f)* Łupków-Cisna, wąskotorowa.

„**B. Linie projektowane przez c. k. Rząd.**

„*g)* Rozwadów-Przeworsk, normalnotorowa.
„*h)* Podwysokie-Chodorów, normalnotorowa.

„2. Na podstawie ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893 (Dz. u. k. Nr. „42) upoważnia się Wydział krajowy, w razie wydania koncesyi państwowej „na linie projektowane przez konsorcya prywatne, wyliczone pod literami *a)* „do *d)*, do udzielenia imieniem kraju na rzecz każdej z pomienionych linij, „i na czas niedłuższy niż do końca roku 1968, gwarancyi dochodu równającego

„się oprocentowaniu po cztery od sta (4%) wraz z umorzeniem prawidłowem „od kolejowej pożyczki pierwszeństwa zaciągnąć się mającej przez koncesyo- „naryuszów po kursie nie niższym od tego jaki Wydział krajowy ustanowi, „a w szczególności:

„*a)* 1,660.000, wyraźnie milion sześćset sześćdziesiąt tysięcy zł. dla „linii Trzebinia-Skawce, z zastrzeżeniem, że kapitał imienny ustawiony będzie „na sumę nie wyższą niż 2,500.000 zł. w. a. wyraźnie dwa miliony pięćkroć sto „tysięcy zł. Z tego kapitału imiennego suma potrzebna ponad wspomnianą „pożyczkę pierwszeństwa, a to co najmniej 840.000 zł., wyraźnie ośmset czter- „dzieści tysięcy złotych wal. austr. dostarczoną będzie przez emisyę akcyi „zakładowych, wpłaconych w pełnej ich imiennej wartości, z których co naj- „mniej 420.000 zł. obejmuje państwo, a co najmniej 420.000 zł. interesenci miej- „scowi, i do których akcyi zakładowych nie będzie przywiązane prawo pobie- „rania procentów interkalarnych za czas budowy;

„*b)* 930.000, wyraźnie dziewięćset trzydzieści tysięcy zł. dla linii „Chabówka-Zakopane z zastrzeżeniem, że kapitał imienny ustanowiony będzie „na sumę nie wyższą niż 1,400.000 zł., wyraźnie milion czterykroć sto tysięcy „złotych wal. austr. Z tego kapitału imiennego suma potrzebna ponad wspo- „mnianą pożyczkę pierwszeństwa, a to najmniej 470.000, wyraźnie czterysta „siedmdziesiąt tysięcy złotych wal. austr. dostarczoną będzie przez emisyę „akcyi zakładowych, wpłaconych w pełnej ich imiennej wartości, z których co „najmniej 235.000 zł. obejmie państwo, a co najmniej 235.000 zł. interesenci „miejscowi, i do których to akcyi zakładowych nie będzie przywiązane prawo „pobierania procentów interkalarnych za czas budowy;

„*c)* 600.000, wyraźnie sześćkroć sto tysięcy zł. dla linii Borki Wielkie- „Grzymałów z zastrzeżeniem, że kapitał imienny rzeczonej kolei ustanowiony „będzie na sumę nie wyższą niż 900.000 zł., wyraźnie dziewięćkroć sto tysięcy „złotych wal. austr. Z tego kapitału imiennego suma potrzebna po nad wspom- „nianą pożyczkę pierwszeństwa, a to co najmniej 300.000 zł., wyraźnie trzy kroć „sto tysięcy złotych wal. austr. dostarczoną będzie przez emisyę akcyi zakła- „dowych wpłaconych w pełnej ich imiennej wartości, z których co najmniej „210.000 zł., wyraźnie dwa kroć dziesięć tysiecy złotych wal. austr. obejmie „państwo, a co najmniej 90 000 zł. interesenci miejscowi i do których to akcyi „zakładowych nie będzie przywiązane prawo pobierania procentów interkalar- „nych za czas budowy;

„*d)* 2,270.000, wyraźnie dwa miliony dwakroć siedmdziesiąt tysięcy „złotych w. a. dla linii Delatyn-Kołomyja-Horodenka-Stefanówka, z zastrzeże- „niem, że kapitał imienny nie może być wyższy niż 2,550.000, wyraźnie dwa „miliony pięćkroć krocpięćdziesiąt tysięcy złot. w, a. dla linii Kołomyja-Horoden- „ka-Stefanówka, a 1,300.000, wyraźnie milion trzykroć sto tysięcy złotych wal. „austr. dla linii Delatyn-Kołomyja, i że reszta kapitału imiennego po nad po- „wyżej wymienioną pożyczkę pierwszeństwa dostarczoną będzie:

„α) na podstawie zagwarantowania przez interesentów miejscowych „czystego dochodu w kwocie 35.835, wyraźnie trzydzieści pięć tysięcy ośmset „trzydzieści pięć złotych wal. austr. rocznie przez lat 75 po nad kwotę roczną „potrzebną do oprocentowania i umorzenia wyżej oznaczonej pożyczki pierw- „szeństwa 2,270.000 zł. w. a.; przyczem upoważnia się Wydział krajowy do „przelania tej gwarancyi na rzecz koncesyonaryusza pod warunkiem, że tenże „zobowiąże się do pokrycia odpowiedniego do pomienionej gwarancyi kapitału, „objęciem akcyi zakładowych w pełnej ich imiennej wartości;

„β) przez wpłatę 425.000, wyraźnie czterystu dwudziestu i pięciu tysięcy „złotych wal. austr. przez państwo w zamian za akcye zakładowe objęte w peł- „nej ich imiennej wartości;

„γ) przez zapewnienie przez koncesyonaryuszy wpłaty całej reszty „potrzebnego kapitału w zamian za akcye zakładowe objęte w pełnej ich imiennej „wartości, a to także w tym wypadku, jeżeliby potrzebny na budowę linii De- „latyn-Kołomyja kapitał imienny wynosił więcej niż 1,300.000 zł.

„3. Co do kolei wymienionej w punkcie 1. pod literą *e)* Jaworzno- „Chrzanów-Piła, upoważnia się Wydział krajowy, by po przedłożeniu przez ubie- „gającego się o koncesyę, kompletnych operatów projektu rzeczonej kolei, po „zbadaniu tychże w myśl powołanej ustawy, i w razie gdyby wydaną została „na takową koncesya państwowa, a spodziewany czysty dochód tej kolei wy-

„starczał na oprocentowanie po 4% rocznie oraz umorzenie do końca orku „1968 co najmniej $^2/_3$ części kapitału imiennego potrzebnego na jej budowę, „i zabezpieczony został subsidiarnie przez interesentów miejscowych w sposób „jaki Wydział krajowy uzna za dostateczny, zaś cała reszta potrzebnego kapi- „tału imiennego pokrytą została przez czynniki interesowane (interesenci miej- „scowi i państwo) przez wpłatę akcyi zakładowych w pełnej ich imiennej war- „tości — przyznał imieniem kraju na rzecz tej kolei pod warunkami wymienio- „nymi w punkcie 2. gwarancyę dochodu do dwóch trzecich części całego kapitału „imiennego tej kolei.

„4. Co do kolei wymienionej w punkcie 1. pod literą *d)* Delatyn-Ko- „łomyja-Horodenka-Stefanówka mają być uwzględnione następujące dodatkowe „postanowienia. W razie gdyby koncesya państwowa na kolej lokalną Delatyn- „Kołomyja-Horodenka-Stefanówka udzieloną była istniejącemu Towarzystwu ko- „lejowemu, zapewnioną będzie zupełna odrębność kolei Delatyn-Kołomyja-Ho- „rodenka-Stefanówka od linii rzeczonego Towarzystwa, — a to:

„*a)* przez założenie osobnego wykazu w księdze kolejowej według §. 4 „ustawy z dnia 19. maja 1874 (Dz. u. p. 70);

„*b)* przez wydanie specyalnie na tę kolej opiewających akcyi zakłado- „wych, od dotychczasowego kapitału akcyjnego istniejącego Towarzystwa zu- „pełnie odrębnych mających tytuł własności koncesyi kolei Delatyn-Kołomyja- „Horodenka-Stefanówka, zapisany w księdze kolejowej;

„*c)* przez prowadzenie rachunkowości tej kolei zupełnie odrębnie od „innych linii istniejącego Towarzystwa kolejowego, a to tak odnośnie do kapi- „tału budowy, jak w ogóle do kapitału zakładowego, do wszelkich funduszów „oraz wszelkich przychodów i wydatków.

„5. Co do kolei wymienionej w punkcie 1. pod/ lit. *f)* Łupków-Cisna, „upoważnia się Wydział krajowy do objęcia po kursie 95% akcyi pierwszeństwa „w sumie nie wyższej niż 465.000, wyraźnie czterykroć i sześćdziesiąt pięć ty- „sięcy złotych wal. austr., a to pod następującymi warunkami:

„*a)* kapitał imienny tej kolei ustanowiony będzie na sumę nie wyższą „niż 700.000, wyraźnie siedmkroć sto tysięcy złotych wal. austr.;

„*b)* z tego kapitału imiennego reszta w sumie zł. 235.000, wyraźnie „dwakroć trzydzieści pięć tysięcy złotych wal. austr. dostarczoną będzie przez „intersentów miejscowych w zamian za akcye zakładowe objęte w pełnej ich „imiennej wartości, do których nie będzie przywiązane prawo pobierania pro- „centów interkalarnych przez czas budowy;

„*c)* po otwarciu kolei posiadacze akcyi zakładowych w takim dopiero „razie pobierać będą dywidendę w stosunku 4% rocznie, jeżeli czysty dochód „przenosić będzie kwotę potrzebną na oprocentowanie akcyi pierwszeństwa po „4% rocznie i umorzenie ich w ciągu lat 30 od czasu otwarcia kolei, w razie „zaś dalszej jeszcze nadwyżki czystego dochodu, takowa w całości używaną „będzie na umorzenie akcyi pierwszeństwa.

„6. upoważnia się Wydział krajowy do zawarcia z koncesyonaryuszami „kolei wymienionych pod literami *a)* do *e)* kontraktów gwarancyjnych a z kon- „cesyonaryuszami kolei *f)* Łupków-Cisna, kontraktu spółkowego, w których „oprócz poszczególnych postanowień zawartych w powyższych artykułach mają „być zastrzeżone następujące postanowienia ogólne:

„*a)* warunki koncesyi państwowej na koleje pomienione ułożone zosta- „ną w porozumieniu z Wydziałem krajowym, a udzielona koncesya bez przy- „zwolenia tegoż Wydziału nie może być na nikogo innego przeniesioną;

„*b)* co do eksploatacyi przeprowadzi Wydział krajowy w myśl posta- „nowień §. 7. i 12. powołanej już ustawy krajowej, rokowania celem porozu- „mienia się z c. k. Dyrekcyą generalną kolei państwowych o objęcie zarządu „wymienionych linii z zastosowaniem jak najdalej sięgających ułatwień i ulg „dopuszczonych ustawą państwową z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2. „z r. 1895) o kolejach lokalnych. Jeżeli porozumienie w tym względzie mię- „dzy Wydziałem krajowym a zarządem kolei państwowych nie przyszłoby do „skutku, ustanowienie zarządu ruchu na tych kolejach zależeć będzie od po- „stanowienia Wydziału krajowego:

„*c)* statuta mające się przedłożyć Rządowi co do założenia Towarzy- „stwa akcyjnego dla każdej kolei będą układane w porozumieniu z Wydziałem „krajowym tak, ażeby zapewnić dla kraju należyty wpływ w Radzie nadzorczej

„Towarzystwa, na ustanowienie taryf kolejowych, oraz w myśl §. 5. i 6. ustawy „z dnia 17. lipca 1893 (Dz. u. k. Nr. 42) wystarczającą kontrolę nad sporzą„dzeniem projektu szczegółowego budowy tudzież kontrolę podczas trwania bu„dowy kolei i przy jej odbiorze;

„*d)* dla każdej kolei sporządzony będzie plan finansowy zawierający „oprócz rat rocznych na oprocentowanie i umorzenienie gwarantownej kolejo„wej pożyczki pierwszeństwa, także plan oprocentowania nie wyżej niż na 4% „i umorzenia w okresie wynikającym z koncesyi, akcyi pierwszeństwa i akcyi „zakładowych. Z dochodów kolejowych mają być opłacane wydatki w następu„jącym porządku pierwszeństwa: najprzód koszta ruchu i koszta administracyi „Towarzystwa. Dalsze nadwyżki dochodu mają służyć w pierwszym rzędzie na „pokrycie rat rocznych pożyczek lub akcyi pierwszeństwa gwarantowanych przez „kraj, a w dalszym rzędzie na oprocentowanie po 4% i umorzenie akcyi za„kładowych. Dalsza nadwyżka dochodów ma służyć na zwrot dopłat uczynio„nych w latach poprzednich przez interesentów prywatnych lub rząd z tytułu „gwarancyi oprocentowania i umorzenia akcyi zakładowych, a wreszcie na zwrot „dopłat uczynionych przez fundusz krajowy z tytułu gwarancyi, przyczem się „postanawia że od dopłat w całym tym ustępie wymienionych nie liczy się od„setek. Dopiero po pokryciu wszelkich dawniejszych dopłat, może nadwyżka „dochodów być użytą na korzyść właścicieli akcyi zakładowych tak, ażeby one „przynosiły oprocentowanie wyższe niż 4% objęte planem umorzenia.

„7. Przyznanie powyższych gwarancyi, względnie finansowego poparcia „czyni Sejm nadto zależnem od warunku, iż w ogóle co do finansowania, bu„dowy i eksploatacyi przyznane będą przez c. k. Rząd na rzecz pomienionych „kolei w myśl ustawy państwowej z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2 z r. „1895) takie ulgi, ułatwienia i korzyści, jakie Wydział krajowy uzna za dosta„teczne ze względu na potrzebę zapewnienia powyższym kolejom odpowiedniej „rentowności.

„8. Sejm uchyla uchwałę swoją z dnia 19. maja 1893 r. w przedmiocie „kolei Halicz-Ostrów (Tarnopol) z odnogami do Brzeżan i Podhajec, którą upo„ważnił Wydział krajowy, iżby do kosztów budowy tych kolei przyczynił się sub„wencyą bezzwrotną z funduszu krajowego, nie przenoszącą łącznie z ofiarami „interesentów sumy jednego miliona złotych wal. austr. i upoważnia Wydział „krajowy w razie wydania koncesyi państwowej na koleje przez państwo pro„jektowane a wymienione wpunkcie 1. pod literami *g)* Chodorów-Rohatyn-Pod„wysokie i *h)* Rozwadów-Przeworsk do przyznania imieniem kraju na rzecz „kolei Chodorów-Rohatyn-Podwysokie subwencyi bezzwrotnej w takiej wysoko„ści jaka będzie potrzebną, aby subwencyę również bezzwrotną miejscowych „interesentów (powiaty, gminy, obszary dworskie, osoby prywatne) na rzecz „tejże kolei uzupełnić do sumy jednego miliona złotych wal. austr., a na rzecz „kolei Rozwadów-Przeworsk subwencyi bezzwrotnej w kwocie 250.000 zł. — „a to pod następującymi warunkami:

„*a)* cała reszta potrzebnego kapitału na budowę, urządzenie i zaopa„trzenie każdej z tych kolei będzie dostarczoną lub zapewnioną przez państwo „bez wszelkiego dalszego obciążania kraju;

„*b)* koleje te będą budowane i zarządzane jako koleje państwowe;

„*c)* wypłata subwencyi krajowej nastąpi w połowie przy rozpoczęciu „budowy każdej z tych kolei, w połowie zaś najdalej do dni 14. po otwarciu „na niej ruchu;

„*d)* w razie gdyby przy budowie kolei Przeworsk-Rozwadów, wprzódy „dokonana być miała budowa tylko częściowego szlaku tej kolei z Rozwadowa „do Rudnika ewentualnie do Leżajska, nastąpi wypłata takiej tylko części sub„wencyi, jaka wyniknie ze stosunku kosztów budowy tego częściowego szlaku „do sumy kosztorysowej całej linii.

„9. Upoważnia się Wydział krajowy do zaciągnięcia imieniem kraju „pożyczki z terminem umorzenia do końca roku 1968 w 4% obligacyach ko„lejowych w Banku krajowym Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księ„stwem Krakowskiem w takiej wysokości, jaka w uwzględnieniu osiągniętego „najlepszego kursu okaże się potrzebną, celem *a)* nabycia po myśli punktu „5. akcyi pierwszeństwa kolei Łupków-Cisna w sumie 465.000 zł. w. a. po „kursie 95%, *b)* pokrycia wpłat (subwencyi bezzwrotnych) w sumach aż do

„1,000.000 zł. w. a. i 250.000 zł. po myśli uchwały punktu 8. na rzecz kolei „Chodorów-Podwysokie i Rozwadów-Przeworsk.

„Na pokrycie rat powyższej pożyczki, jakoteż na ewentualną dopłatę „lub zapłatę rat od pożyczek pierwszeństwa wymienionych w punkcie 2. wy- „nikającą z udzielonej tymże pożyczkom gwarancyi kraju, służy krajowy fun- „dusz kolejowy, utworzony uchwałą sejmową z dnia 13. lutego 1894, zatwier- „dzoną Najwyższem postanowieniem z dnia 24. czerwca 1894, którego to fun- „duszu roczne preliminarze i zamknięcia rachunkowe przedkładane będą Sej- „mowi do zatwierdzenia.

„10. Upoważnienia do przyjęcia imieniem kraju zobowiązań finanso- „wych, udzielone Wydziałowi krajowemu w tej uchwale, gasną z końcem „roku 1897".

Z wykonania powyższej uchwały zdajemy sprawę jak następuje:

2. Kolej lokalna Trzebinia-Skawice.

Dostarczenie kapitału imiennego na budowę normalnotorowej kolei lokalnej Trzebinia-Skawce w kwocie 2,500.000 zł. zapewnionem zostało: *a)* gwarancyą kraju dla kolejowej pożyczki pierwszeństwa w wysokości 1,660.000 zł. (na mocy ustępu *a)* punktu 2. powyższej uchwały Wysokiego Sejmu), *b)* objęciem przez państwo akcyi zakładowych w sumie 420.000 zł. na mocy ustawy państwowej z dnia 19. czerwca 1895. (Dz. u. p. Nro 83.) (Alegat 4), *c)* deklaracyą hr. Andrzeja Potockiego złożoną Wydziałowi krajowemu co do zabezpieczenia reszty kapitału imiennego w sumie 420.000 zł. Gdy jednak deklaracya ta opiewała na gwarancyę dochodu, nie zaś, jak Wysoki Sejm postanowił na wpłatę akcyi zakładowych, przeto Wydział krajowy zażądał od ubiegającego się o koncesyę, aby zeznał nową odpowiednią deklaracyę i przedłożenia tejże oczekuje.

Na wezwanie nasze przystąpił ubiegający się o koncesyę do wypracowania projektu szczegółowego budowy; odnośne roboty na gruncie prowadzone były pod bezpośrednią kontrolą organów krajowego biura kolejowego i ukończone zostały we wrześniu r. b. Wypracowanie operatu przeznaczonego dla komisyi reambulacyjnej jest w pełnym toku.

Sprawa połączenia tej linii z koleją północną im. cesarza Ferdynanda w Trzebinii i Wadowicach była przedmiotem konferencyi stron interesowanych przy udziale delegata Wydziału krajowego i została pomyślnie załatwioną. Zasadnicze warunki połączenia tej linii z c. k. koleją państwową w Skawcach omówione zostały na konferencyi, która odbyła się we wrześniu między przedstawicielami c. k. Rządu a delegatami Wydziału krajowego (ustęp Nr. 27. niniejszego sprawozdania), na której omawiano także kwestyę prowadzenia ruchu na kolejach lokalnych. Po uregulowaniu tych spraw w myśl wyników tej konferencyi będzie można przystąpić do rokowań o udzielenie ostatecznej koncesyi, tak, żeby budowa tej linii rozpoczętą być mogła w roku przyszłym.

3. Kolej lokalna Chabówka-Zakopane.

Kapitał imienny dla kolei wąskotorowej Chabówka-Zakopane w kwocie 1,400.000 zł. zapewniony został: *a)* gwarancyą kraju dla kolejowej pożyczki pierwszeństwa w wysokości 930.000 zł. (w myśl ustępu *b)* punktu 2. powyższej uchwały Wysokiego Sejmu), *b)* objęciem przez państwo akcyi zakładowych w sumie 235.000 zł. na mocy ustawy państwowej z dnia 19. czerwca 1895. (Dz. u. p. Nro 83.), *c)* deklaracyą ubiegającego się o koncesyę Władysława hr. Zamoyskiego, przedłożoną Wydziałowi krajowemu co do zabezpieczenia reszty kapitału w kwocie 235.000 zł. w zamian za akcye zakładowe.

Udział państwa w budowie tej kolei zapewniony został z następującemi zastrzeżeniami, zawartemi w artykułach II. i VI. wyżej powołanej ustawy państwowej (Alegat nr. 4.):

„Co się tyczy kolei lokalnej z Chabówki do Zakopanego, to część jej między Chabówką a Nowym Targiem może być wybudowana o szlaku normalnym w takim razie, gdyby miała być wcieloną do kolei o szlaku normalnym z Chabówki na Nowy Targ do granicy kraju".

„Co do szlaków częściowych z Chabówki do Nowego Targu i z Nowego Targu do Zakopanego kolei lokalnej Chabówka-Zakopane, to w razie gdyby wcielenia pierwszego szlaku do kolei o szlaku normalnym z Chabówki do granicy kraju wypadło nadać koncesye różnym przedsiębiorcom, dopłata rządowa ustanowiona powyżej dla całej kolei w sumie maksymalnej 235.000 zł.

może być rozdzielona między te dwa szlaki częściowe w stosunku długości ich linii".

Celem koniecznego wyjaśnienia tych ustępów ustawy państwowej odnosił się Wydział krajowy po dwakroć do Prezydyum Koła Polskiego w Izbie deputowanych, na co otrzymał od tegoż Prezydyum odpowiedź, że ówczesny szef sekcyi w c. k. Ministerstwie handlu Eksc. Wittek na posiedzeniu komisyi kolejowej kategorycznie oświadczył, iż postanowienia ustawy tak rozumieć należy, że takowe zawierają przyzwolenie na zastosowanie także trasy wąskotorowej. Na tem stanowisku stoi niezmiennie Ministerstwo handlu, choć Ministerstwo wojny żąda wybudowania części Chabówka-Nowy Targ o torze normalnym, ze względu na projektowane połączenie Nowego Targu z Węgrami koleją o torze normalnym.

Jakkolwiek ostateczna decyzya co do szerokości toru na części Chabówka-Nowy Targ dotąd nie nastąpiła, wniósł ubiegający się o koncesyę podanie do c. k. Rządu poparte przez nas pismem z dnia 4. lipca LW. 41.846 (alegat 7.) o udzielenie mu koncesyi na budowę tej kolei o torze wąskim, a nie chcąc opóźniać doprowadzenia do skutku tak powszechnie pożądanej kolei, z całą energią i nie szczędząc kosztów przystąpił do wygotowania projektu szczegółowego. Roboty odnośne na gruncie rozpoczęte zostały dnia 22. sierpnia, dokonane były pod bezpośrednią kontrolą organów krajowego biura kolejowego i ukończone zostały w październiku r. b. Wypracowanie operatu dla komisyi reambulacyjnej dokonane będzie w ciągu stycznia 1896 r.

Rokowania o udzielenie koncesyi przeprowadzone być mogą w najbliższym czasie tylko warunkowo, tj. z zastrzeżeniem zezwolenia c. k. Ministerstwa wojny na użycie wąskiego toru dla części Chabówka-Nowy Targ; w razie usunięcia tych trudności stawianych przez c. i k. administracyę wojskową będzie można przystąpić do budowy kolei już w roku przyszłym.

4. Kolej lokalna Borki wielkie-Grzymałów.

Imienny kapitał zakładowy dla normalnotorowej kolei Borki wielkie-Grzymałów w sumie 900.000 zł. zapewniony został: *a)* gwarancyą kraju dla kolejowej pożyczki pierwszeństwa w wysokości 600.000 zł. (na mocy ustępu *c)* punktu 2. powyższej uchwały Wysokiego Sejmu), *b)* objęciem przez państwo akcyi zakładowych w sumie 210.000 zł. na mocy ustawy państwowej z dnia 19. czerwca 1895. (Dz. u. p. Nr. 83.), *c)* deklaracyami interesentów przedłożonemi Wydziałowi krajowemu przez ubiegającego się o koncesyę co do zabezpieczenia reszty kapitału imiennego w sumie 90.000 zł. w zamian za akcye zakładowe. Odnośna deklaracya Rady powiatowej w Skałacie na sumę 20.000 zł. wymaga do swej prawomocności osobnej ustawy krajowej. Roboty na gruncie nad projektem szczegółowym dla tej linii odbywały się pod bezpośrednią kontrolą organów krajowego biura kolejowego. Wypracowanie operatu dla komisyi reambulacyjnej nastąpi w ciągu stycznia 1896 r. tak, iż w przyszłym roku przystąpić będzie można do budowy kolei. Podanie o udzielenie koncesyi zostało już wniesione, a przeciwko jej udzieleniu nie zachodzą obecnie ani techniczne ani administracyjne przeszkody.

5. Kolej lokalna Delatyn-Kołomyja-Horodenka-Zaleszczyki (Stefanówka).

Kapitał zakładowy tej linii obliczony został: dla linii Kołomyja-Stefanówka na 2,550.000 zł., dla linii Delatyn-Kołomyja na 1,380.000 zł. czyli łącznie na 3,930.000 zł. Z sumy tej zostały zapewnione: *a)* 2,270.000 zł. przez gwarancyę kraju dla kolejowej pożyczki pierwszeństwa w takiejże sumie (w myśl ustępu *d)* punktu 2. powyższej uchwały Wysokiego Sejmu); *b)* 425.000 zł. przez objęcie przez państwo akcyi zakładowych w sumie 425.000 na rzecz linii Kołomyja-Stefanówka, na mocy ustawy państwowej z dnia 19. czerwca 1895. (Dz. u. p. Nr. 83.); *c)* 833.000 zł. przez gwarancyę interesentów miejscowych, tj. powiatów i miast Kołomyja i Horodenka. Reszta kapitału w sumie 402.000 zł. miała być dostarczoną przez ubiegających się o koncesyę w zamian na akcye zakładowe, a to w myśl powyższej uchwały Wysokiego Sejmu i deklaracyi złożonych do protokołu konferencyi, jaka się odbyła w Wydziale krajowym dnia 4. stycznia 1895.

Tymczasem jedno z konsorcyów ubiegających o budowę tej linii nie poczyniło żadnych dalszych kroków celem posunięcia akcyi naprzód, a drugie tj. Towarzystwo kolei lokalnych Kołomyjskich, wbrew własnej deklaracyi zaproponowało sfinansowanie brakującej reszty kapitału w zamian za akcye pierwszeństwa. Wydział krajowy nie mógł przyjąć tej propozycyi raz dla tego, że taki sposób sfinansowania części kapitału sprzeciwia się intencyom

Wysokiego Sejmu wyrażonym w uchwale wyżej powołanej, a powtóre dlatego, że ubiegające się o koncesyę Towarzystwo nie przeprowadziło odpowiednich rokowań nad tą propozycyą ze współinteresowanymi, (tj. c. k. Rządem i reprezentacyami powiatów i miast Kołomyja i Horodenka), którzy biorąc udział w sfinansowaniu budowy kolei w zamian za akcye zakładowe, mogliby doznać uszczerbku w swych prawach przez emisyę dalszych akcyi pierwszeństwa.

Ponadto, po przeprowadzeniu nowych studyów technicznych, doszedł Wydział krajowy do przekonania, że kapitał zapewniony przez kraj, państwo, powiaty i gminy Kołomyja i Horodenka w łącznej sumie 3,528.000 zł. (a zatem bez współudziału innych interesentów) wystarczyłby na pokrycie kosztów budowy całej linii, gdyby żądania c. k. Generalnej Dyrekcyi austr. kolei państwowych w przedmiocie zakupna taboru, budowy stacyi złączenia oraz robót i urządzeń na stacyach kolei lokalnej nie były zbyt wygórowane.

Co do udziałów powiatów i gmin Kołomyja i Horodenka w sfinansowaniu budowy tej linii, to zauważamy, że odnośne deklaracye wymagają jeszcze pewnych uzupełnień natury formalnej, oraz że projekty ustaw uchwalone przez Wysoki Sejm na dniu 5. lutego 1895. w przedmiocie zezwolenia pomienionym powiatom na pokrywanie niedoborów kolei lokalnej, do tej pory nieuzyskały Najwyższej sankcyi.

W obec tego stanu rzeczy nie można było dotąd przystąpić do sporządzenia projektu szczegółowego linii Delatyn-Kołomyja-Horodenka-Stefanówka. W razie usunięcia trudności stojących temu na przeszkodzie, można będzie ewentualnie z wiosną 1896 r. wykonać projekt szczegółowy i jeszcze w ciągu tegoż roku rozpocząć budowę.

6. Dodatkowe postanowienie co do linii Delatyn-Kołomyja-Horodenka-Stefanówka, zawarte w punkcie 4. uchwały W. Sejmu z dnia 8. lutego 1895 r.

Do tej pory nie zaszła potrzeba wykonania odnośnego polecenia Wysokiego Sejmu, ponieważ koncesya państwowa na budowę linii Delatyn-Kołomyja-Horodenka-Stefanówka nie została dotąd udzieloną żadnemu z istniejących towarzystw kolejowych.

7. Kolej lokalna Jaworzno-Chrzanów-Piła.

Ubiegający się o koncesyę na linię normalnotorową Jaworzno-Chrzanów-Piła przedłożył projekt wstępny, który został zbadany przez krajowe biuro kolejowe pod względem technicznym i komercyalnym. Badania te wykazały dostateczną rentowność linii, gdyż nietylko odsetki od kapitału pierwszeństwa znajdą pokrycie, ale i akcye zakładowe przyniosą odpowiedni procent. Kapitał imienny dla tej linii ustanowiony został w kwocie 696.000 zł. z czego po myśli punktu 3. powyższej uchwały Wysokiego Sejmu 464.000 zł. znajdzie zabezpieczenie gwarancyą kraju przyznaną dla kolejowej pożyczki pierwszeństwa; udział państwa na mocy ustawy z dnia 19. czerwca 1895. (Dz. u. p. Nr. 83.) wynosi 116.000 zł., reszty zaś kapitału w sumie 116.000 zł. dostarczyć mają interesenci miejscowi.

Co do pokrycia tej reszty kapitału, to ubiegający się o koncesyę nie przedłożył żądanej formalnej deklaracyi, a to z powodu trudności jakie stanęły na przeszkodzie dopełnieniu żądania Wysokiego Sejmu, aby spodziewany czysty dochód kolei zabezpieczony został subsidiarnie przez interesentów miejscowych. Zabezpieczenie to musiałoby być zaintabulowane na mającem się utworzyć gwarrectwie, które znowu nie może się zawiązać właśnie głównie z powodu konieczności tej subsidiarnej gwarancyi.

Wobec tych trudności z jednej strony, a niezwykłej wagi z drugiej strony, jaką przywiązują interesenci miejscowi do urzeczywistnienia tego projektu, postarał się jeden z tych interesentów miejscowych (Dr. Retinger), o uzyskanie koncesyi na roboty przedwstępne dla tej linii i zamierza — korzystając z postępowania uproszczonego — przystąpić w jak najkrótszym czasie do sporządzenia projektu szczegółowego.

Nadmieniamy przytem, że potrzeba żądania od interesentów miejscowych subsidiarnego zabezpieczenia spodziewanego czystego dochodu linii Jaworzno-Piła (ze względu na niedostateczną wysokość krajowych funduszów kolejowych, przeznaczonych na budowę kolei objętych programem najbliższej akcyi kraju) obecnie już nie istnieje, gdyż jak wykazujemy poniżej w ustępie 29. z kapitału krajowego funduszu kolejowego pozostaje jeszcze do dyspozycyi kwota około 346.000 zł. Możnaby przeto zwolnić interesentówod obowiązku subsidiarnego zabezpieczenia spodziewanegoc zystego dochodu tej kolei.

8. Kolej lokalna Łupków-Cisna.

Kapitał imienny dla wąskotorowej linii Łupków-Cisna ustanowiony został w kwocie 700.000 zł. i pokryty zostanie w części przez objęcie przez kraj akcyi pierwszdństwa (po kursie 95%) w sumie 465.000 zł., w części przez interesentów, którzy w zamian za akcye zakładowe dostarczą reszty kapitału w sumie 235.000 zł. Sprawa sfinansowania budowy tej kolei jest w zupełności zabezpieczoną.

Roboty na terenie około sporządzenia projektu szczegółowego zostały już ukończone, a odnośny operat techniczny będzie wygotowany do stycznia 1896 r., tak, iż budowa kolei będzie mogła być rozpoczętą z wiosną 1896 r.

9. Kontrakt gwarancyjny. Al. 1.

W myśl punktu 6. uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 8. lutego 1895. ułożył Wydział krajowy wzór kontraktu gwarancyjnego (Alegat 1.), który był przedmiotem obrad krajowej Rady kolejowej.

10. Kontrakt spółkowy. Al. 2.

Dla linii Łupków-Cisna ułożony został wzór kontraktu spółkowego (Alegat 2.) nie różniący się co do głównych zasad od kontraktu gwarancyjnego.

11. Statut dla Towarzystw akcyjnych. Al. 3.

Również ułożony został wzór statutu dla Towarzystw akcyjnych kolei lokalnych popartych przez kraj (Alegat 3.), a na podstawie tego statutu sporządzonym został także statut dlą kolei Łupków-Cisna, ze zmianami wynikającemi z odmiennego charakteru tej linii.

Tak kontrakt gwarancyjny jak i spółkowy określają szczegółowo stosunek Wydziału krajowego do poszczególnych konsorcyów względnie Towarzystw akcyjnych i obejmują postanowienia co do oznaczenia warunków koncesyi, co do zawierania układów o exploatacyę kolei i co do ułożenia statutów Towarzystw akcyjnych. Kontrakty zapewniają nadto Wydziałowi krajowemu odpowiednią kontrolę finansowej gospodarki Towarzystw, wygotowania planów i projektów, wreszcie zawierają zastrzeżenia co do ścisłego wykonywania przepisów o używaniu języka krajowego i sił krajowych.

Z wykonania postanowienia ustępu *b)* punktu 6. powyższej uchwały Wysokiegu Sejmu co do rokowań z c. k. Rządem w sprawie exploatacyi kolei lokalnych zdajemy sprawę poniżej w rozdziale *B.* ustępie 27.

12. Ulgi i ułatwienia dla kolei lokalnych ze strony c. k. Rządu, zastrzeżone punktem 7. uchwały I. Wys. Sejmu.

Z rokowań przeprowadzonych w tym przedmiocie z c. k. Rządem zdajemy sprawę poniżej w rozdziale *B.* ustępie 27.

13. Koleje rządowe Chodorów-Rohatyn-Podwysokie i Rozwadów-Przeworsk.

Wykonanie polecenia Wysokiego Sejmu zawartego w punkcie 8. uchwały I. nastąpić będzie mogło dopiero z chwilą rozpoczęcia przez c. k. Rząd budowy kolei Chodorów-Podwysokie i Rozwadów-Przeworsk. O krokach poczynionych w tym względzie zdajemy sprawę poniżej w ustępie 18.

14. Pożyczka w Banku krajowym.

Wykonanie polecenia Wysokiego Sejmu zawartego w ustępie 9. uchwały I. nastąpi we właściwym czasie.

II.

15. Dalsze projekty kolei lokalnych.

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby projekty niższorzędnych kolei żelaznych, które po zbadaniu okazały się lub okażą użytecznymi i potrzebnymi ze względu na interesa kraju, a co do których interesenci dopełnili warunków oznaczonych w ustępie b) §. 2. ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893. (Dz. u. k. Nr. 42.), oraz zastosowali się do przepisów instrukcyi z dnia 2. marca 1894. LW. 11.537/94. przedkładał Sejmowi do decyzyi po myśli postanowień ustawy pomienionej, a to w miarę rozporządzalnych zasobów krajowego funduszu kolejowego.

Tem samem są załatwione wnioski pod L. s. 868, 947, 1026, 1217, 1262, posłów Struszkiewicza, Adama Jędrzejowicza, Żardeckiego, Midowicza i Zaleskiego, przekazane komisyi kolejowej.

Wniosek posła Struszkiewicza dotyczy wydania polecenia Wydzialowi krajowemu, by przy badaniu dalszego rozwoju kolei lokalnych w kraju wziął pod rozwagę trasę: Tymbark względnie Dobra do Swoszowic, względnie do Wieliczki-Krakowa; wniosek posłów Dr. Midowicza i Palcha polecenia co do linii Tarnów-Pilzno-Brzostek-Jasło z ewentualnem przedłużeniem jej do Bardyowa, a wniosek posła Żardeckiego takiegoż polecenia co do linii Przeworsk-Dynów-Sanok.

Ponieważ interesowani w budowie pomienionych trzech linii kolejowych do tej pory nie przedłożyli odnośnych projektów, przeto Wydział krajowy nie miał podstawy do podjęcia badań co do użyteczności i potrzeby tych linii ze względu na interesa kraju. Co do wniosku posła Zaleskiego w którym wyrażone jest żądanie, aby Wydział krajowy w dalszym rozwoju programu budowy kolei lokalnych w najbliższej przyszłości wziął pod rozwagę trasę z Kut do Śniatyna, podajemy do wiadomości Wysok. Sejmu co następuje:

Pismem z dnia 8. maja b. r. l. 22.111 odniósł się Wydział krajowy do c. k. Ministerstwa handlu z zapytaniem czy projektowana na Bukowinie budowa kolei lokalnej z Wyżnicy do Niepokołowiec, a objęta programem akcyi sejmu bukowińskiego, przyjdzie do skutku; w tym bowiem razie projektowana linia z Kut do Śniatyna, jako równolegle idąca do linii Wyżnica-Niepołokowce i w nieznacznym od niej oddaleniu nie miałaby widoków rentowności. Reskryptem z dnia 20. września b. r. l. 29.038 oznajmiło nam c. k. Ministerstwo handlu, że przyjście do skutku linii Wyżnica-Niepoko'owce i Łużany-Zaleszczyki na Bukowinie jest zapewnione; w obec czego kolej z Kut do Śniatyna nie ma racyi bytu.

Wniosek posła A. Jędrzejowicza dotyczy wydania polecenia Wydziałowi krajowemu, aby przy prowadzeniu dalszej sieci kolei lokalnych w kraju wziął szczególniej pod rozwagę trasę Rzeszów Dynów-Rymanów.

Projektowana linia jest jedną z najważniejszych kolei lokalnych, jakie Wydziałowi krajowemu do poparcia przedstawiono, a nie mogła być objętą programem najbliższej akcyi kolejowej z przyczyn wyłuszczonych w zeszłorocznem sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności w zakresie spraw kolejowych (LW. 72.541/94 str. 13), a głównie z powodu żądania c. k Rządu, aby linia ta projektowana jako wąskotorowa budowaną była jako normalnotorowa.

W sprawie tej linii odniósł się Wydział krajowy pismem z dnia 14. maja b. r. l. 30.788 do c. k. Ministerstwa handlu z przedstawieniem, że żądanie c. k. Rządu przyjęcia normalnego toru podwaja prawie koszta budowy linii i przez to samo uniemożebnia dojście do skutku tak tej linii jakoteż projektowanej linii Przeworsk-Dynów. Wobec tego zapytał się Wydział krajowy, czy postanowienie c. k. Rządu przyjęcia normalnego toru dla linii Rzeszów-Rymanów nie da się zmienić, a na wypadek gdyby to było niemożliwem, jaką wagę przywiązuje c. k. Rząd do rychłego urzeczywistnienia tego projektu i czy w danym razie byłby skłonny przyjąć na siebie wybudowanie tej linii, względnie w jakim stopniu pokryć częściowe koszta jej budowy.

Ze względu na doniosłość tej sprawy odniósł się Wydział krajowy o jej poparcie do Prezydyum Koła polskiego we Wiedniu, do tej pory jednak nie otrzymał żadnej odpowiedzi od c. k. Ministerstwa.

III.

16. Zabezpieczenie budowy kolei z Potutor do Podhajec.

Poleca się Wydziałowi krajowemu, by celem zabezpieczenia o ile to możliwem się okaże, już w najbliższym okresie akcyi kraju, — budowy linii kolejowej z Potutor do Podhajec, rokowania z c. k. Rządem i stronami interesowanemi przeprowadził w myśl ustawy krajowej o kolejach lokalnych i we właściwej chwili wnioski swe Sejmowi przedłożył.

W wykonaniu powyższej uchwały odniósł się Wydział krajowy do Wydziału powiatowego w Podhajcach, jako do czynnika głównie interesowa-

nego w dojściu do skutku kolei z Potutor do Podhajec, z wezwaniem aby wziął pod rozwagę sprawę urzeczywistnienia projektowanej linii, przedłożył ją Radzie powiatowej dla powzięcia decyzyi, a następnie o wyniku podjętej akcyi zdał sprawę Wydziałowi krajowemu.

Do dnia zamknięcia niniejszego sprawozdania Wydział powiatowy nie przedłożył nam żadnych wniosków w tym przedmiocie.

IV.

17. Gospodarstwo lasowe w obrębie ciążenia kolei Łupków-Cisna.

Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby czuwał nad gospodarstwem lasowem w obrębie obszaru ciążenia kolei Łupków-Cisna, w tym celu udawał się w razie potrzeby do c. k. Rządu i o wyniku tego nadzoru zdawał sprawę Sejmowi, a koszta wynikające z nadzoru wykonywanego pokrywał z dochodów powyższej kolei.

Do tej pory nie zaszła potrzeba jakiegolwiek zarządzenia w tej sprasprawie. W stosownej chwili Wydział krajowy zastosuje się do powyższego polecenia Wysokiego Sejmu.

V.

18. Wezwanie c. k. Rządu aby jeszcze w ciągu bieżącej sesyi Rady państwa wniósł przedłożenia odnoszące się 1) do udziału w kapitale zakładowym objętych programem akcyi krajowej kolei lokalnych 2) do budowy kolei rządowych Chodorów-Podwysokie i Rozwadów-Przeworsk.

Wzywa się c. k. Rząd, ażeby przedłożenia odnoszące się 1) do udziału w kapitale zakładowym wymienionych w I. uchwale kolei lokalnych oraz 2) do budowy kolei rządowych Chodorów-Podwysokie i Rozwadów-Przeworsk wniósł jeszcze w ciągu bieżącej sesyi Rady państwa.

W myśl powyższej rezolucyi Wysokiego Sejmu przedstawiło c. k. Ministerstwo handlu Radzie państwa projekt ustawy o kolejach żelaznych, których budowa zapewnioną być ma w 1895 r. Projekt ten został uchwalony i po uzyskaniu Najwyższej Sankcyi ogłoszony w Dzienniku ustaw państwa Nr. 83. jako ustawa z dnia 19. czerwca 1895. (Alegat 4). Ustawa ta obejmuje także koleje lokalne objęte programem galicyjskiej akcyi krajowej z wyłączeniem linii Łupków-Cisna i Kołomyja-Delatyn, które przyjść mają do skutku bez współudziału finansowego państwa.

Alegat 4.

Natomiast nie wniósł c. k. Rząd w ciągu ubiegłej sesyi Rady państwa przedłożeń odnoszących się do budowy kolei rządowych Chodorów-Podwysokie i Rozwadów-Przeworsk.

Co do tej ostatniej linii, odnieśliśmy się odezwą z dnia 15. czerwca 1895. l.36.510 do c. k. Prezydyum Namiestnictwa z prośbą o zasięgnięcie informacyi u c. k. Rządu centralnego co do projektowanego terminu rozpoczęcia budowy kolei Przeworsk-Rozwadów, na którą to odezwę do tej pory nie otrzymaliśmy odpowiedzi. Reskryptem z dnia 16. lipca b. r. l. 41.731 zawiadomiło nas tylko c. k. Ministerstwo handlu, że Wydział powiatowy w Nisku podejmuje się zaliczkowo ponieść koszta odbycia rewizyi trasy i koszta sporządzenia projektu szczegółowego tej linii. Nadto wiadomo nam, że na cele budowy tej kolei została wstawioną do preliminarza budżetu państwowego na 1896 r. kwota 2,000.000 zł.

Co do linii Chodorów-Rohatyn-Podwysokie, c. k. Ministerstwo handlu reskryptem z dnia 12. lipca b. r. l. 24.047 oznajmiło Wydziałowi krajowemu że projektowana trasa tej linii została zatwierdzoną i że zarządzono sporządzenie projektu szczegółowego, zapowiadając zarazem, zamiar wniesienia do Rady państwa projektu ustawy celem uzyskania konstytucyjnego zezwolenia na budowę pomienionej linii kosztem skarbu państwa.

C. k. Generalna Dyrekcya austr. kol. państw. wyznaczyła swego delegata, który w porozumieniu z Wydziałem krajowem ma ukończyć czynność zbierania deklaracyj na datki dobrowolne na rzecz tej kolei od stron interesowanych, oznajmiając przytem, iż zarządziła sporządzenie szczegółowego projektu kolei pomienionej.

VI.

19. Wezwanie c. k. Rządu aby w większej mierze uwzględniał zastosowanie do kolei lokalnych wąskiego toru.

Wzywa się c. k. Rząd, ażeby w większej mierze niż dotychczas uwzględniał zastosowanie do kolei lokalnych wąskiego toru, który w wielu wypadkach zupełnie odpowiada potrzebom ekonomicznym kraju i umożliwia budowę linii, których urzeczywistnienie przy przyjęciu szerokiego toru byłoby z finansowych względów niemożliwem.

Z powołaniem się na powyższą rezolucyę Wysokiego Sejmu odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 14. maja 1895. l. 30.788 do c. k. Ministerstwa handlu w sprawie projektowanej przez starającego się o koncesyę jako wąskotorowej linii z Rzeszowa na Dynów do Rymanowa co do której to linii c. k. Ministerstwo wyraziło żądanie, aby wybudowaną została jako normalnotorowa, zaznaczając zarazem, że Państwo nie może ponieść nadwyżki kosztów wynikającej z żądanej zmiany typu budowy tej kolei. W wyżej powołanej odezwie zwrócił Wydział krajowy uwagę c. k. Ministerstwa na to, że postanowienie to c. k. Rządu w sprawie kolei Rzeszów-Rymanów jest w sprzeczności z oświadczeniem c. k. Ministeryum handlu zawartem w rozporządzeniu tegoż Ministerstwa z dnia 15. czerwca 1894. l. 29.976, według którego „ze względu na interesa ekonomiczne i koszta budowy i prowadzenia ruchu dążyć należy przedewszystkiem do zastosowania wąskiego toru“ i sprzeciwia się przyjętej przez Wydział krajowy na podstawie tego oświadczenia c. k. Ministerstwa zasadzie, aby o ile możności wszystkie koleje lokalne przez kraj popierane, budować jako wąskotorowe.

Na odezwę tę nie otrzymał Wydział krajowy do tej pory żadnej odpowiedzi.

20. Uchwała w sprawie subwencyi krajowej na rzecz budowy kolei lokalnych wschodnio-galicyjskich.

W załatwieniu sprawozdania komisyi kolejowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego co do wykonania uchwały sejmowej z dnia 13. lutego 1894. w przedmiocie subwencyi krajowej na rzecz budowy kolei lokalnych wschodnio-galicyjskich (podolskich) powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 8. lutego 1895 następującą uchwałę:

„Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego, o wykonaniu uchwały sejmowej z dnia 13. lutego 1894. w przedmiocie subwencyi krajowej na rzecz budowy wschodnio-galicyjskich (podolskich) kolei lokalnych i zezwala, aby zrealizowanie kredytu 500.000 zł. w. a. przeznaczonego na wypłatę pomienionej subwencyi, mogło nastąpić w ciągu roku budżetowego 1895. po dopełnieniu warunków powołaną uchwałą objętych“.

W sprawozdaniu naszem z dnia 26. stycznia b. r. l. i. 828 wykazaliśmy, że z pięciu warunków pod jakimi przyznaną została jednorazowa subwencya z funduszu krajowego w sumie 500.000 złot. na budowę sieci kolei lokalnych wschodnio-galicyjskich, dwa z nich zostały dopełnione, a mianowicie c. k. generalna dyrekcya kolei państwowych złożyła deklaracyę, iż pomieniona kolej budowaną będzieile możnościsiłami krajowemi, nadto budowa kolei wschodnio-galicyjskich rozpoczętą została jeszcze w 1894 r. t.j. dnia 14. listopada 1894.

Celem dopełnienia dalszych warunków przedłożyli koncesyonaryusze wykaz osób które subskrybowały na akcye zakładowe kolei wschodnio-galicyjskich, zestawiony według oryginalnych deklaracyi przechowanych w c. k. Ministerstwie handlu, a opiewający na łączną sumę 500.000 zł. w. a. Zgodność tego wykazu z oryginalnemi deklaracyami została potwierdzoną przez c. k. Ministerstwo handlu. Wydział krajowy otrzymawszy na odnośne zapytanie odpowiedź od tegoż c. k. Ministerstwa, iż wpłatę udziałów interesentów prywatnych w łącznej kwocie 500.000 zł. w. a. można uważać jako zapewnioną uznał uchwałą z dnia 2. kwietnia b. r. l. 22.414 dalsze dwa warunki zamieszczone w uchwale Wysokiego Sejmu z dnia 13. lutego 1894 za dopełnione i postanowił subwencyą krajową w sumie 500.000 zł. wypłacić w zamian za złożenie akcyi zakładowych Towarzystwa kolei lokalnych

wschodnio-galicyjskich (warunek piąty) i to z chwilą ukonstytuowania się pomienionego Towarzystwa. Konstytucyjne ogólne zgromadzenie wschodnio-galicyjskich kolei lokalnych odbyło się dnia 28. maja b. r. w Wiedniu przy udziale dwóch delegatów Wydziału krajowego, który następnie w myśl § 34. statutu zamianował dwóch członków Rady zawiadowczej w osobach posłów do Rady państwa p. Józefa Popowskiego i hr. Augusta Łosia; ten ostatni powołany został zarazem do komitetu wykonawczego tejże Rady.

Wypłata subwencyi krajowej w sumie 500.000 zł. Towarzystwu wschodnio-galicyjskich kolei lokalnych nastąpiła w dniu 31. lipca b. r. za poprzedniem złożeniem 2.500 sztuk akcyi zakładowych po 200 zł. w. z kuponami bieżącymi od dnia 1. lipca 1900 roku.

21. Uchwała w sprawie budowy kolei lokalnej ze Lwowa do Winnik.

W załatwieniu sprawozdania komisyi kolejowej o wniosku posła Abrahamowicza względem budowy kolei żelaznej ze Lwowa do Winnik powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 9. lutego 1895 następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby przeprowadził z c. k. Rządem rokowania o budowę połączenia kolejowego c. k. głównej fabryki tytoniu w Winnikach ze stacyą „Lwów dworzec główny“ — zamiast projektowanej linii fraktowej Winniki-Podborce“.

W wykonaniu powyższego polecenia Wysokiego Sejmu polecił Wydział krajowy krajowemu biuru kolejowemu aby rozpatrzyło teren między Lwowem a Winnikami co do możliwego kierunku linii kolejowej i opracowało rachunek rentowności powyższej kolei, a czynności te wykonało po porozumieniu się z komitetem jaki utworzony został we Lwowie z grona reprezentantów lwowskiej Izby handlowej i przemysłowej, lwowskiego Wydziału powiatowego i osób prywatnych interesowanych w budowie kolei ze Lwowa do Winnik. Następnie udzielił Wydział krajowy sporządzony przez Biuro kolejowe szkic trasy kolei ze Lwowa do Winnik lwowskiej Izbie handlowej i przemysłowej wskazując na konieczność utworzenia konsorcyum dla budowy tej kolei i oświadczając gotowość objęcia tej linii programem przyszłej akcyi krajowej, jeżeli studya poczynić się mające wykażą dostateczną jej rentowność.

Co się tyczy rokowań z c. k. Rządem, to na razie zaznaczamy, że według odezwy c. k. Namiestnictwa z dnia 24. marca 1895 wystosowanej do Prezydenta miasta Lwowa, c. k. Ministerstwo handlu oświadczyło, że nie może wziąść na koszt państwa budowy kolei lokalnej Lwów-Winniki, że jednak gotowe jest poprzeć przyjście do skutku tej linii objęciem akcyj zakładowych mającego się utworzyć towarzystwa akcyjnego w wysokości odpowiadającej korzyściom jakie dowodnie urosną dla skarbu Państwa, względnie w wysokości odpowiadającej kwocie 90.000 zł. przeznaczonej przez c. k. Rząd na budowę kolei dowozowej Winniki-Podborce.

22. Uchwały któremi przyjęte zostały projekty ustaw w przedmiocie zezwolenia powiatom Horodenka i Kołomyja do pokrywania niedoborów kolei lokalnej z Delatyna na Kołomyję, Horodenkę do Stefanówki.

Na posiedzeniu z dnia 5. lutego 1895 uchwalił Wysoki Sejm projekty dwóch ustaw w przedmiocie zezwolenia Reprezentacyom powiatów Horodenka i Kołomyja do pokrywania części niedoborów kolei lokalnej z Delatyna na Kołomyję, Horodenkę do Stefanówki, a mianowicie do uiszczania coroczuie przez lat 75. kwot potrzebnych na oprocentowania po 4%, tudzież planem wskazane umorzenie sum 231.287 zł. względnie 277.800 zł.

Odnośne projekty ustaw nie otrzymały dotąd Najwyższej Sankcyi w obec czego odezwą z 21. października b. r. l. 66.761 odnieśliśmy się do c. k. Prezydyum Namiestnictwa o przyspieszenie załatwienia tej sprawy.

23. Uchwała w sprawie ustanowienia stałej etatowej posady dyrektora kraj. biura kolejowego i nadania.

Na posiedzeniu z dnia 30. stycznia 1895 powziął Wysoki Sejm następujące uchwały:

1. „Sprawozdanie Wydziału krajowego w przedmiocie systemizowania posady Dyrektora krajowego Biura kolejowego przyjmuje się do wiadomości.

2. Upoważnia się Wydział krajowy do ustanowienia stałej etatowej posady Dyrektora krajowego Biura kolejowego z poborami i prawami przywiązanymi do najwyższej posady urzędnika Wydziału krajowego (radcy, dyrektora oddziału techniczno-drogowego, dyrektora biura melioracyjnego).

nia tej posady p. Kazimierzowi Zaleskiemu.

3. Upoważnia zię Wydział krajowy do wydania p. Kazimierzowi Zaleskiemu, b. jeneralnemu inspektorowi c. i k. uprzyw. Towarzystwa austr. węg. kolei państwowej, nominacyi w myśl §. 14. ustanowy służby krajowej z dnia 23. grudnia 1866 na pomienioną stałą posadę Dyrektora krajowego Biura kolejowego, a to na podstawie warunków zawartego z nim układu z dnia 23. czerwca 1894. LW. 32.741, który Sejm krajowy zatwierdza".

Wykonując powyższe uchwały Wysokiego Sejmu ustanowił Wydział krajowy uchwałą z dnia 5. kwietnia 1895. L. 9.365 stałą etatową posadę dyrektora krajowego biura kolejowego z następującemi poborami:

a) stała płaca roczna 2800 zł. w. a.
b) dodatek aktywalny 480 zł. w. a.
c) dodatek pięcioletni 400 zł. w. a.

Następnie postanowieniem z dnia 2. lipca 1895 l. 40.997 nadał Wydział krajowy powyższą stałą posadę dyrektora krajowego biura kolejowego p. Kazimierzowi Zaleskiemu, b. jeneralnemu inspektorowi c. i k. uprz. Tow. austr. węg. kolei państwowych, a pełniącemu obowiązki dyrektora krajowego biura kolejowego od 1. lipca 1894, przyznając temuż w myśl zawartego z nim a przez Wysoki Sejm zatwierdzonego układu z dnia 23. czerwca 1894. l. 32741, następujące pobory:

1. tytułem płacy rocznej 2.800 zł. w. a.
2. „ rocznego dod. aktyw. 480 „ „ „
3. „ rocznego dod. osobist. 600 „ „ „

i równocześnie siedm lat służby krajowej policzalnych przy ewentualnym wymiarze pensyi emerytalnej.

24. Uchwała zmieniająca ustęp trzeci §. 4. statutu organizacyjnego gal. krajowej Rady kolejowej.

Na posiedzeniu z dnia 30. stycznia 1895 powziął Wysoki Sejm następującą uchwałę:

„Ustęp trzeci §. 4. statutu organizacyjnego galicyjskiej krajowej Rady kolejowej, uchwalonego na posiedzeniu sejmowem dnia 13. maja 1893 zostaje w dotychczasowem brzmieniu uchylony i ma opiewać jak następuje:

Dyrektor krajowego Biura kolejowego, względnie jego zastępca, uczestniczy w posiedzeniach jako referent fachowy z ramienia Wydziału krajowego".

W wykonaniu powyższej uchwały Wysokiego Sejmu zarządził Wydział krajowy wydrukowanie statutu organizacyjnego gal. Rady kolejowej ze zmianą przez Wysoki Sejm uchwaloną dla użytku na najbliższej sesyi Rady pomienionej.

25. Uchwała w sprawie petycyi gminy Dawidów o urządzenie tamże przystanku c. k. kolei państwowej.

Uchwałą z dnia 9. lutego 1895 odstąpił Wysoki Sejm c. k. Rządowi, do możliwego uwzględnienia petycyę gminy Dawidów o urządzenie w tejże gminie przestanku c. k. kolei państwowej na linii Lwów - Czerniowce.

Na zapytanie Wydziału krajowego wystosowane do c. k. Prezydyum Namiestnictwa w jakim stadyum sprawa ta się znajduje, odpowiedziało nam toż Prezydyum odezwą z dnia 8. lipca b. r. l. 7198/pr., że decyzya c. k. Ministerstwa handlu w tym przedmiocie dotąd nie nadeszła.

26. Uchwała przekazująca c. k. Rządowi petycyę gmin Żywca, Suchy i innych o wybudowanie przystanku w gminie Isep.

Uchwałą z dnia 8. lutego 1894 odstąpił Wysoki Sejm c. k. Rządowi do możliwego uwzględnienia petycyę Zwierzchności m. Żywca, Suchej i innych gmin o wybudowanie przestanku w gminie Isep na rucie c. k. kolei państwowej transwersalnej. Gdy jak zaznaczyliśmy w zeszłorocznem sprawozdaniu z czynności (str. 2) nie otrzymaliśmy żadnej wiadomości od c. k. Rządu o skutku powyższej uchwały Wysokiego Sejmu, odnieśliśmy się ponownie odezwą z 27 września b. r. l. 61311 do c. k. Namiestnictwa z zapytaniem czy decezya w powyższej sprawie zapadła, na co c. k. Namiestnictwo odezwą z 14 października l. 81311 (LW. 666) oznajmiło nam ponownie, że decyzya c. k. Ministerstwa w pomienionej sprawie dotąd nie nastąpiła.

B. Dalszy tok spraw poruszonych lub przedstawionych w zeszłorocznem sprawozdaniu Wydziału krajowego.

Rokowania z c. k. Rządem w przedmiocie eksploatacyi kolei lokalnych i uzyskania ulg, ułatwień i korzyści co do budowy i eksploatacyi tychże.

27. Po myśli uchwały I. Wysokiego Sejmu z dnia 8 lutego 1895 (ustęp 6b. i 7) podjął Wydział krajowy zaraz z początkiem roku dalsze rokowania z c. k. Rządem celem uzyskania od c. k. generalnej Dyrekcyi austr. kolei państw. ulg, ułatwień i korzyści dla kolei lokalnych tak co do ich budowy jak i eksploatacyi, jakie ze względu na zapewnienie tymże kolejom dostatecznej rentowności uważaliśmy za potrzebne.

Podstawą do dalszych rokowań było pismo J. E. p. Ministra handlu **Alegat 5.** z dnia 20 stycznia 1895 l. 2666 L. B. A. (Alegat 5) w którem tenże oznajmił nam, że narazie nie może powziąć zasadniczej decyzyi co do proponowanego przez nas sposobu wynagrodzenia za eksploatacyą i zwrotu kosztów za roboty na stacyach złączenia, a to ze względu na rezultaty odnośnych badań c. k. generalnej Dyrekcyi kol. państw. rożniące się w części od wyniku studyów Wydziału krajowego. Zarazem oświadczył Pan Minister gotowość osobistego pośredniczenia w dalszych rokowaniach w tej sprawie z c. k. generalną Dyrekcyą kol. państw.

Nawiązując do tego pisma wystosowaliśmy do c. k. Ministerstwa han- **Alegat 6.** dlu odezwę z dnia 5 marca b. r. l. 5582 (Alegat 6.) dołączając do niej ob- Subalegat 1. szerny memoryał (Subalegat 1), w których ponownie uzasadniliśmy szczegółowo: 1) potrzebę jak najdalej idącego zmniejszenia kosztów złączenia kolei lokalnych z c. k. koleją państwową; 2) potrzebę zasadniczego oznaczenia warunków pod jakimi c. k. gener. Dyrekcya kol. państw. miałaby objąć prowadzenie ruchu na kolejach lokalnych, a mianowicie potrzebę ryczałtowego oznaczenia kosztów eksploatacyi na podstawie formuły proponowanej przez Wydział krajowy; 3) potrzebę przyznania kolejom lokalnym pewnych korzyści za ruch przechodowy z kolei lokalnych na linie kolei państwowej, w zamian za premie żądane pierwotnie przez Wydział krajowy, a odmówione przez c. k. Ministerstwo handlu. Oprócz tych kwestyi zasadniczych poruszyliśmy w owej odezwie sprawę szerokości toru na przestrzeni Chabówka-Nowytarg linii Chabówka-Zakopane i sprawę przyczynienia się finansowego Państwa do kosztów budowy kolei lokalnych Jaworzno-Piła i Kołomyja-Delatyn.

Nie otrzymawszy mimo upływu kilku miesięcy żadnej odpowiedzi od c. k. Rządu w przedmiocie powyższych kwestyi zasadniczych wystosowaliśmy dnia 13 sierpnia b. r. do LW. 52228 odezwę do c. k. generalnej Dyrekcyi **Alegat 8.** austr kol. państw. (Alegat 8) w której wykazaliśmy konieczność rychłego załatwienia tych ważnych dla powodzenia całej akcyi kolejowej kraju spraw zasadniczych oświadczając się przytem z gotowością wejścia w ustne rokowania z c. k. gener. Dyrekcyą kol. państw. celem przyspieszenia ostatecznego porozumienia się w tym przedmiocie.

Alegat 9. Równocześnie odezwą z dnia 16 września b. r. do LW. 58882 (Alegat 9) prosiliśmy c. k. Ministerstwo handlu o interwencyę w mających się odbyć rokowaniach z c. k. gener. Dyrekcyą kol. państw. a zarazem zwróciliśmy uwagę c. k. Ministerstwa handlu na konieczność załatwienia całego szeregu innych spraw, co do których decyzya c. k. Rządu do tej pory nie nastąpiła, jak np. sprawy uwolnienia obligacyi kolejowych przez Bank krajowy emitować się mających od podatku dochodowego i należytości stemplowych od kuponów, sprawy sankcyi dla uchwał powziętych przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 8 lutego 1895 co do programu poparcia przez kraj budowy kolei lokalnych, sprawy sankcyi dla projektów ustaw krajowych na mocy których udzielone zostało powiatom Horodenka i Kołomyja pozwolenie przyjęcia na siebie gwarancyi pewnej części zakładowego kapitału kolei Delatyn-Koło-

myja i Kołomyja-Stefanówka, wreszcie sprawy zatwierdzenia wąskiego toru dla linii Chabówka-Nowytarg.

W odpowiedzi na odezwę naszą do LW. 52228 otrzymaliśmy pismo c. k. gener. Dyrekcyi kolei państw. z dnia 15 września b. r. l. 128689 (LW.
Alegat 10. 60806)—(Alegat 10), w którem taż Dyrekcya oświadcza, że nie zgadza się na proponowane ryczałtowe oznaczenie kosztów eksploatacyi, lecz obstaje przy tem, aby eksploatacya odbywała sie za zwrotem własnych kosztów prowadzenia ruchu; również nie zgadza się na przyznanie kolejom lokalnym żądanych taryfowych korzyści za ruch przechodowy, a co do zmniejszenia kosztów stacyi złączenia, to czyni stanowisko swoje zależnem od kwestyi eksploatacyi kolei lokalnych, przyrzekając w razie osiągnięcia porozumienia się w tej kwestyi pewne ustępstwa w tym kierunku.

W tym samym czasie c. k. Ministerstwo handlu reskryptem z dnia
Alegat 11. 18 września l. 14355 L. B. A. (LW. 60631) (Alegat 11) wyznaczyło konferencyę we Wiedniu celem załatwienia powyższych kwestyi zasadniczych i zaprosiło Wydział krajowy do wzięcia udziału w tej konferencyi przez swych delegatów.

Pertraktacye te odbyły się w czasie od 24 do 30 września b. r., a osiągnięte wyniki tychże, zawarte w „Streszczeniu“ prowadzonych układów
Alegat 12. (Alegat 12), o ile dotyczą poszczególnych linii, podane zostały powyżej w odnośnych ustępach niniejszego sprawozdania.

Co się zaś tyczy ogólnych kwestyi zasadniczych to: 1) reprezentanci c. k. Rządu nie zgodzili się na przyznanie żądanych przez Wydział krajowy premii za towary przechodzące z kolei lokalnych na koleje państwowe; natomiast oświadczyli gotowość „w poszczególnych wypadkach, o ile to będzie wskazanem, przy ustanawianiu bezpośrednich taryf policzyć na korzyść kolei lokalnych całą taksę tychże kolei i całą należytość manipulacyjną“; 2) biorący udział w obradach zgodzili się na to, że koszta urządzeń na stacyach złączenia, mają w każdym poszczególnym wypadku być oznaczone za wspólnem porozumieniem się, a c. k. generalna Dyrekcya kolei państw. przyrzekła uczynić co tylko będzie można celem jak najdalej idącego zmniejszenia tych kosztów; 3) reprezentanci c. k. Rządu nie zgodzili się na proponowane przez Wydział krajowy ryczałtowe oznaczenie wynagrodzenia za eksploatacyę i oświadczyli, że wynagrodzenie za wydatki na eksploatacyę ma być dokonywane na podstawie własnych kosztów, przyczem uwzględnione będą życzenia galicyjskiej Reprezentacyi kraju co do ekonomicznego urządzenia ruchu.

Reprezentanci Wydziału krajowego przekonawszy się po zbadaniu odnośnych obliczeń, że c. k. generalnej Dyrekcyi kolei państw. nie zbywa na jak najlepszych chęciach urządzenia ruchu na kolejach lokalnych w sposób jak najbardziej ekonomiczny, oświadczyli, z zastrzeżeniem zatwierdzenia tego oświadczenia przez Wydział krajowy, iż w obec trudności rozwiązania tej kwestyi w sposób inny, przystają na proponowane przez reprezentantów c. k. Rządu wynagrodzenie kosztów eksploatacyi na zasadzie własnych kosztów, z warunkiem jednakże: 1) że corocznie w porozumieniu z Wydziałem krajowym układane będą preliminarze wydatków, a na wypadek gdyby do porozumienia nie przyszło, decyzya w tej sprawie przysługiwać będzie c. k. Ministerstwu handlu; 2) że w zawrzeć się mających kontraktach eksploatacyjnych zastrzeżoną zostanie możliwość innego urządzenia eksploatacyi za zobopólną zgodą.

28. Zabezpieczenie kapitału budowy kolei lokalnych popartych finansowo obecną akcyą kraju.

Zabezpieczenie kapitału budowy kolei lokalnych popartych finansowo obecną akcyą kraju na mocy uchwał Wysokiego Sejmu z dnia 8 lutego 1895 i ustawy państwowej z dnia 19 czerwca 1895 (Dz. u. p. Nr. 83) przedstawia się jak następuje:

Liczba porządkowa	Nazwa linii	Zabezpieczenie kapitału budowy									Ogółem
		przez kraj w			przez czynniki interesowane						
		obligacyach	akcyach		przez państwo w			przez strony pryw. w			
		pierwszeństwa	pierwszeństwa	zakładowych	obligacyach	akcyach		obligacyach	akcyach		
						pierw.	zakładow.		pierw.	zakładow.	
1	Trzebinia-Skawce	1.660.000	—	—	—	—	420.000	—	—	420.000	2,500.000
2	Piła-Jaworzno	464.000	—	—	—	—	116.000	—	—	116.000	696.000
3	Chabówka-Zakop.	930.000	—	—	—	—	235.000	—	—	235.000	1,400.000
4	Łupków-Cisna	—	470.000	—	—	—	—	—	—	230.000	700.000
5	Borki w.-Grzymałów	600.000	—	—	—	—	210.000	—	—	90.000	900.000
6	Delatyn-Kołomyja	570.000	—	—	—	—	—	—	—	1,235.000	1,380.000
7	Kołomyja-Stefanów.	1.700.000	—	—	—	—	425.000	—	—		2,550.000
	Suma	5,924.000	470.000	—	—	—	1,406.000	—	—	2,326.000	10,126.000

Z tego przypada:

na kraj (5,924.000 + 470.000) =	6,394.000 zł.	.	63.25%
na interesentów { państwo .	1,406.000 „	.	13.80%
na interesentów { strony prywatne	2,326.000 „	.	22.95%
Ogółem .	10,126.000 zł.	.	100.00%

Powyższa tablica wykazuje, że udział kraju w porównaniu z kwotą wymienioną w zeszłorocznem sprawozdaniu zwiększył się wprawdzie z powodu wcielenia linii Jaworzno-Piła do obecnego programu, że jednak pomimo tego z powodu znacznego zwiększenia się udziału stron interesowanych i reprezentacyi autonomicznych, stosunek procentowy udziału kraju w porównaniu z udziałem interesentów prywatnych zmniejszył się i przedstawia się obecnie jak następuje:

Z potrzebnego kapitału zapewnia:

kraj	63.25%	zamiast	67%
państwo	13.80%	„	16%
interesenci prywatni i reprezentacye autonomiczne	22.95%	„	17%

29. Stan zasobów finansowych jakimi kraj rozporządza na cele poparcia akcyi kolejowej.

Na mocy uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 13 lutego 1894 ma być wstawianą do budżetu krajowego przez lat 75 kwota roczna 300.000 zł. na cele popierania budowy kolei po myśli ustawy krajowej z dnia 17 lipca 1893.

Z tego tytułu z końcem 1896 r. rozporządzać będzie fundusz kolejowy trzema ratami za lata 1894, 1895 i 1896 w łącznej kwocie 900.000 zł a nadto kwotą około 40.000 zł., powstałą z narosłych 3%owych odsetek od poszczególnych rat, czyli łączną kwotą 940.000 zł. Przypuszczając, iż budowa kolei rządowej Chodorów-Podwysokie rozpoczętą zostanie z końcem 1896 r., przypadnie do wypłaty c. k. Rządowi połowa przyznanej na ten cel subwencyi krajowej w kwocie jednego miliona złotych, czyli 500.000 zł; 4%owe odsetki od tej kwoty za jeden kwartał 1896 r. wyniosą 5.000 zł., które strącone z powyższej kwoty 940.000 zł. dają stan zapasów funduszu kolejowego z końcem 1896 r. w kwocie około 935.000 zł.

Dalsza roczna rata po 300.000 zł. przy stopie procentowej 4% i 72-letnim okresie umorzenia, skapitalizowana przedstawia kapitał $\frac{300000}{0,041525}$ = 7,054.673 czyli okrągło 7,055.000 zł.. które łącznie z zapasem 935.000 zł. wykazują pokrycie kapitału w wysokości . . 7.990.000 zł.

Gdy zaś na koleje rządowe Chodorów-Podwysokie i Przeworsk-Rozwadów wypłacić mamy łącznie . . . . . 1,250.000 zł.
zaś udział kraju w kolejach lokalnych według tabeli zamieszczonej powyżej w ustępie 28 wynosi . . . 6,394.000 zł. 7,644.000 „
przeto pozostaje z funduszu kolejowego po nad wymagane pokrycie jeszcze około . . . . . 346.000 zł.
do dyspozycyi, tak iż fundusz kolejowy pokryje wszystkie potrzeby na subwencyonowanie tak dwóch kolei państwowych jak i kolei lokalnych włącznie z linią Jaworzno-Piła.

30. Krajowa Rada kolejowa.

Wydział krajowy zwołał nadzwyczajną sesyę krajowej Rady kolejowej na dzień 16 stycznia b. r. celem ponownego zasięgnięcia opinii tejże Rady w przedmiocie programu najbliższej krajowej akcyi kolejowej. Na tej sesyi uchwaliła krajowa Rada kolejowa doradzić Wydziałowi krajowemu poparcie z funduszów krajowych budowy kolei lokalnej Łupków-Cisna do wysokości 470.000 zł. oraz kolei lokalnej Kołomyja-Delatyn do wysokości 570.000 zł. i z projektowanych linii mających połączyć Rozwadów z koleją Karola Ludwika oświadczyła się definitywnie za przyjęciem trasy z Rozwadowa do Przeworska. Uchwały te Rady kolejowej zostały zużytkowane w sprawozdaniu Wydziału krajowego z dnia 6 lutego 1895 l. 6875 przedłożonem Wysokiemu Sejmowi i uwzględnione w uchwałach Wysokiego Sejmu z dnia 8 lutego 1895.

Trzecia zwyczajna sesya krajowej Rady kolejowej odbyła się z dnia 7 czerwca b. r. Na sesyi tej Wydział krajowy zakomunikował Radzie uchwałę Wysokiego Sejmu co do systemizacyi posady dyrektora krajowego biura kolejowego i nadanie jej p. Kazimierzowi Zaleskiemu, uchwałę co do zmiany ustępu 3-go §-1go statutu organizacyjnego krajowej Rady kolejowej, niemniej uchwałę w sprawie programu I-go okresu akcyi kraju na polu popierania kolei lokalnych.

Z kolei przedstawił Wydział krajowy przebieg dalszej swej akcyi kolejowej, zawiadomił Radę o wystosowaniu do c. k. Ministerstwa handlu drugiego memoryału z żądaniem decyzyi co do zasadniczych kwestyi, a mianowicie: co do warunków objęcia ruchu na kolejach lokalnych przez c. k. kolej państwową, co do obniżenia kosztów budowy na stacyach złączenia, co do przyznania pewnych korzyści kolejom lokalnym za ruch dowozowy, co do szerokości toru kolei Chabówka-Zakopane i trudności stawianych przez c. k. Rząd przyjęciu wąskiego toru dla tej linii. Również zdał sprawę Wydział krajowy o krokach poczynionych u c. k. Rządu w przedmiocie kolei z Kut do Śniatyna, w przedmiocie szerokości toru linii Przeworsk-Sanok, względnie Rzeszów-Rymanów, o ukonstytuowaniu się Towarzystwa akcyjnego kolei wschodnio-galicyjskich (podolskich), o podjęciu sprawy budowy linii Lwów-Winniki i o bliskiem rozpoczęciu opracowania projektów szczegółowych linii: Łupków-Cisna, Borki w.-Grzymałów, Jaworzno-Piła i Trzebinia-Skawce. Po zdaniu sprawy przez komitet ściślejszy Rady kolejowej o działalności krajowego Biura kolejowego, Rada kolejowa przyjęła sprawozdanie Wydziału krajowego do swej wiadomości. Następnie zgodziła się Rada kolejowa w zasadzie na opracowany przez Biuro-kolejowe projekt kontraktu gwarancyjnego i przyjęła projekt statutu Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej Łupków-Cisna.

Czwartą zwyczajną sesyę Rady kolejowej naznaczył Wydział krajowy na dzień 30go listopada b. r., na której to sesyi przedstawiony będzie wynik rokowań Wydziału krajowego z c. k. Rządem w sprawach ustępem 27-ym niniejszego sprawozdania objętych, oraz przedłożone będą do objawienia opinii proponowane przez biuro kolejowe zasady, któreby przyjąć należało w projektach kontraktów o eksploatacyę zawrzeć się mających z zarządem c. k. kolei państwowych.

31. Krajowe biuro kolejowe.

W biurze kolejowem oprócz systemizowania posady dyrektora (punkt 23 niniejszego sprawozdania) zaszła nieodzowna potrzeba uzupełnienia dotychczasowych sił.

Powodując się zawsze zasadą jak największej oszczędności powiększyliśmy prowizoryczne siły tylko o 1 technika (od 24 lutego 1895) 1 dyetaryusza rachunkowego (od 23 marca 1895), 1 dyetaryusza manipulacyjnego (od 25 kwietnia) przyjętego wskutek ubytku przez śmierć dyetaryusza zmarłego $^{17}/_{4}$ 1895, przyjętego dnia 12 marca roku ubiegłego, 1 funkcyonaryusza konceptowego przydzielonego tylko częściowo do biura kolejowego (od 1-go czerwca 1895).

Tak że skład obecny bióra jest następujący:

I. Urzędnicy etatowi:
1). Dyrektor
2). pełniący obowiązki referenta technicznego, etatowy inż. I. kl. oddziału techniczno drogow.

II. Urzędnicy prowizoryczni:

a) za wynagrodzeniem miesięcznem
3) pełniący obowiązki referenta administracyjnego
4) „ „ inżyniera
5) manipulant

b) za wynagrodzeniem dziennem:

6) starszy dyetaryusz techniczny
7) i 8) 2 dyetaryuszów technicznych
9) i 10) 2 rysowników
11) 1 dyetaryusz administracyjny, załatwiający zarazem agendy Rady kolejowej.
12) 1 dyetaryusz rachunkowy
13) 1 „ manipulacyjny
14) 1 funkcyonaryusz konceptowy częściowo tylko przydzielony
15) nadto przydzielono stale 1 woźnego.

Biuro w ten sposób tymczasowo zaprowadzone w obec wymogów i potrzeb akcyi podjętej okazało się i okazuje się jednak niedostateczne, czemu wypadnie zaradzić w stosownej mierze i w sposób właściwy.

Sprawozdanie zeszłoroczne Wydziału krajowego przedłożone Sejmowi do LW. 72541/94 daje ogólny pogląd na czynności biura, dlatego wystarczy tutaj przedstawić w krótkiem streszczeniu dalszą jego działalność w roku ubiegłym; i tak zadaniem tego biura było i jest: opracowywanie sprawozdań i wniosków do Wysokiego Sejmu, przygotowywanie sprawozdań do posiedzeń Rady kolejowej i jej komitetu ściślejszego, załatwianie czynności biurowych i uchwał tejże Rady jakoteż jej komitetu — przygotowanie materyału do rokowań z c. k. Władzami centralnemi w kwestyach dotyczących kolei przez kraj popieranych oraz z c. k. Generalną Dyrekcyą austr. kolei państwowych w sprawach zasadniczych, jak np. o umowy, o eksploatacyę, o wykonanie robót na stacyach złączenia, jak niemniej w innych równych kwestyach technicznych, administracyjnych i komercyalnych (p. 27 sprawozdania niniejszego), — dalej układanie wzorów kontraktów gwarancyjnych, spółkowych, statutów dla Towarzystw akcyjnych i t. p. — prowadzenie ewidencyi rachunków i rozkład wydatków na poszczególne linie — zestawienie typów budowy dla podtorza, nawierzchni i budynków, wedle których ma być wykonaną budowa kolei lokalnych, — propozycye co do wydania przepisów dotyczących wykonania tych robót, ułożenie wzoru do zawierania kontraktów budowy jakoteż warunków, wedle których wykonanie to odbywać się będzie — badanie kosztów budowy linii programem obecnym objętych i t. p.

Następnie badanie i zestawianie na nowo kosztorysów dla linii Trzebinia-Skawce, Łupków-Cisna, Borki-Grzymałów, Chabówka-Zakopane, Delatyn-Kołomyja-Stefanówka, ułożenie w porozumieniu z projektantami sposobu wykonania projektów szczegółowych dla czterech pierwszych linii, interwencya

w oddaniu wykonania pomienionych projektów inżynierom w przedsiębiorstwo i sprawowanie nad odnośnemi pracami ścisłej kontroli. Roboty powyższe były przy każdej poszczególnej linii na wszystkich punktach trasy przez organa biura kolejowego na gruncie badane i w następstwie zarządzono w wykonaniu owych robót zmiany mające na celu jak największą oszczędność w kosztach budowy. Biuro kolejowe brało również udział w komisyach urzędowych wymienionych w punkcie 34. niniejszego sprawozdania.

Prócz tego zadaniem biura kolejowego było udzielanie wszelkich informacyi interesentom zgłaszającym się w sprawie nowych projektów, które chociaż nie są objęte obecną akcyą przedstawiają jednak wielką wagę dla interesów kraju, o czem odnośnie do uchwały II. Wys. Sejmu z dn. 8. lutego 1895 zdajemy sprawę w ustępie 15tym. W szczególności zaś zajęło się biuro kolejowe studyami nad projektem linii Lwów-Winniki, niemniej na mocy uchwały Wydziału krajowego z dnia 1. marca b. r. poruczono biuru kolejowemu utrzymywanie ewidencyi taryf kolejowych obowiązujących w Galicyi i na Węgrzech, która to czynność należała poprzednio do zakresu działania Dep. IIgo. Skutkiem tego objęło biuro kolejowe dnia 10. czerwca b. r. dotychczasowe zbiory taryf (LW. 35.037/95.) i zajmuje się uporządkowaniem materyału.

Nakoniec zaznaczamy, że biuro kolejowe załatwiało bieżące sprawy kolejowe, których liczba w roku bieżącym, wynosi dotąd 640, a które ilekroć Wydział krajowy odnosi się do c. k. Ministerstwa handlu, lub do c. k. Generalnej Dyrekcyi kolei państwowych muszą być przygotowane nietylko w tekście polskim lecz także w tłumaczeniu na język niemiecki. Oprócz tego biuro kolejowe prowadzić musiało mnogie korespondencye z inżynierami zajętymi wypracowaniem projektów szczegółowych oraz operatów dla komisyi reambulacyjnych.

Na pokrycie kosztów utrzymania biura kolejowego wstawił Wydział krajowy do preliminarza budżetu krajowego na rok 1896. kwotę 29.000 zł. w. a. z której przypada:

a) na pobory personalu	20.230 zł.
b) koszta podróży i dyety członków Rady kolejowej i funkcyonaryuszów biura kolejowego	3.610 zł.
c) na inne wydatki (uzupełnienie inwentarza biurowego i instrumentów, koszta kancelaryjne, druki, litografię, materyały, roboty introligatorskie, portorya, zakupno dzieł i prenumeratę czasopism fachowych, zakupno map katastralnych, pozabiurowe roboty akordowe, remuneracye, zapomogi, zaliczki i t. p.).	5.160 zł.
Razem j. w.	29.000 zł.

Przy ułożeniu tego preliminarza kierował się Wydział krajowy względami jak największej oszczędności, której też w granicach właściwych ściśle przestrzegać będzie.

Gdyby jednak kwota preliminowana, wobec wykazanych powyżej zadań biura kolejowego i niedostateczności sił do spełniania tych zadań, musiała być przekroczoną, to w każdym razie starać się będziemy, aby ewentualne przekroczenie nie przeniosło tej kwoty, jaka funduszowi krajowemu należeć się będzie od poszczególnych konsorcyów względnie zawiązać się mających towarzystw akcyjnych tytułem zwrotu kosztów z powodu tych czynności, które biuro kolejowe dla ułatwienia i przyspieszenia całej akcyi kolejowej w ich zastępstwie dokonywa.

32. Nowa taryfa towarowa na kolejach państwowych.

Na mocy obwieszczenia w Nrze 134. Dziennika rozporządzeń c. k. Ministerstwa handlu dla kolei żelaznych i żeglugi z dnia 19. listopada 1895 r. wchodzi w życie z dniem 1. stycznia 1896 r. nowa taryfa lokalna dla towarowych przesyłek frachtowych i pospiesznych na kolejach państwowych oraz kolejach prywatnych w zarządzie państwowym będących, przedstawiająca znaczne podwyższenie w stosunku do taryfy obecnie obowiązującej.

Pierwotny projekt rządowy nowej tej taryfy przedłożony był państwowej Radzie kolejowej do zaopiniowania na jej sesyi jesiennej w d. 6. listopada 1895 r. a postanowiona ostatecznie i ogłoszona nowa taryfa po części tylko uwzględnia wyrażone w uchwale tejże Rady żądania.

Wydział krajowy ze swej strony nie mógł w obec projektu nowej taryfy żadnego zająć stanowiska, gdyż projekt ten został udzielony jedynie członkom państwowej Rady kolejowej i to na parę dni przed sesyą.

Nowa taryfa wchodzi w życie z dniem 1. stycznia 1896 r. i na razie nie pozostaje nic innego jak zdać sobie sprawę ze skutków, jakie ztąd poniosą interesa ekonomiczne zwłaszcza naszego kraju.

W tym celu zarządził Wydział krajowy zebranie potrzebnych materyałów i zestawienie porównawczych obliczeń, i o wynikach tego zamierza Wysokiemu Sejmowi oddzielnie zdać sprawę.

33. Używanie dróg publicznych nierządowych do budowy i ruchu kolei żelaznych.

Wypracowany przez Wydział krajowy projekt norm ogólnych, które mają być przestrzegane przy stosowaniu ustawy krajowej z dnia 23 stycznia 1891 (Dz. u kr. Nr. 20) o używaniu dróg publicznych nierządowych do budowy kolei żelaznych i prowadzenia na nich ruchu udzieliliśmy odezwą z 12 grudnia 1892 r. c. k. Namiestnictwu do zaopiniowania. W sprawie tej nieotrzymaliśmy dotychczas odpowiedzi.

Nowych podań o zezwolenie na używanie dróg publicznych do budowy i ruchu kolei żelaznych w 1895 roku do Wydziału krajowego nie wniesiono.

34. Komisye urzędowe w sprawie nowych linii kolejowych.

Komisye urzędowe w sprawie nowych lub dawnych linii kolejowych, które się odbyły przy udziale delegatów Wydziału krajowego wyszczególnione są poniżej:

1) Dnia 29 grudnia 1894 komisya reambulacyjna linii Tarnopol-Ostrów, jako części kolei lokalnych wschodnio galicyjskich (podolskich).

2) Dnia 16 stycznia 1895 rewizya trasy kolei lokalnej Borysław-Stebnik.

3) Dnia 19 stycznia rewizya trasy kolei lokalnej Przeworsk Bachórz.

4) Dnia 26 stycznia rewizya trasy kolei lokalnej Kołomyja Stefanówka.

5) Dnia 4 kwietnia rewizya trasy kolei lokalnej Jaworzno-Piła

6) Dnia 23 kwietnia rewizya trasy kolei lokalnej Kołomyja-Delatyn.

7) Dnia 13 maja komisya stacyjna dla kolei Halicz-Ostrów.

8) Dnia 21 maja kolaudacya kolei konnej Tłumacz-Jezierzany.

9) Dnia 11 czerwca reambulacya w sprawie budowy tunelu na ulicy Lubicz w Krakowie.

10) Dnia 26 czerwca reambulacya kolei lokalnej Lwów-Janów.

11) Dnia 28 czerwca reambulacya w sprawie drugiego toru kolei Lwów-Złoczów.

12) Dnia 23 lipca reambulacya w sprawie rozszerzenia stacyi kolejowej w Tarnopolu.

13) Od 19-go do 24 sierpnia reambulacya linii Ostrów-Trembowla jako części kolei wschodnio galicyjskich.

C. Petycye w sprawach kolejowych przez Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do urzędowania przekazane.

35 Przedstawienie hr. Baworowskiego przeciwko trasie kolei Borki wielkie, Grzymałów i petycye Wydziału powiatowego w Tarnopolu i Zwierzchnotowego w

Przedstawienie hr. Baworowskiego (l. s. 429) oraz petycye Wydziału powiatowego w Tarnopolu (l. s. 1209) i zwierzchności gminnej w Borkach wielkich zawierające prośbę o zmianę trasy kolei lokalnej Borki wielkie-Grzymałów nie zostały uwzględnione przez Wysoki Sejm, a to po myśli uchwały z 8. lutego 1895 I. 2. c.) zatwierdzającej projektowaną trasę i budowę kolei z Borek wielkich do Grzymałowa, w przyjętym przez Wysoki Sejm programie akcyi kolejowej. O tej uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomiliśmy Wydział pow. w Tarnopolu.

Wniesiony przez koncesyonaryuszów kolei lokalnych wschodnio-galicyjskich protest do c. k. Rządu przeciwko podjęciu budowy kolei Borki wielkie-Grzymałów na wniosek Wydziału krajowego nie został przez c. k. Rząd

ści gminy w Borkach w. o zmianę trasy tej kolei.

uwzględniony, a c. k. Ministerstwo handlu rozporządzeniem z dnia 14. kwietnia 1895 L. 1186/L. B. A. zatwierdziło pierwotną trasę linii z Borek wielkich do Grzymałowa.

36. Petycya gminy Balnica o urządzenie stacyi kolejowej w tejże gminie.

Niezałatwiona przez Wysoki Sejm, a Wydziałowi krajowemu do załatwienia przekazana petycya Zwierzchności gminnej w Balnicy L. 1318 pow. Lisko o urządzenie stacyi w Balnicy na kolei lokalnej Łupków-Cisna załatwiliśmy odmownie, gdyż w odległości tylko 2½ klm. od Balnicy projektowaną jest stacya „Wola Michowa“ (LW. 16.994/95).

37. Petycya gminy Pewli małej o urządzenie poczekalni na przystanku tejże nazwy c. k. kolei państwowej

Uchwałą z dnia 9 lutego 1895 odstąpił Wysoki Sejm c. k. Rządowi do możliwego uwzględnienia petycyę Zwierzchności gminy „Pewel mała“ o urządzenie poczekalni na przystanku c. k. kolei państwowej tejże nazwy.

Odezwą z dnia 27 kwietnia 1895 l. 3730 (LW. 28722) oznajmiło c. k. Prezydyum Namiestnictwa Wydziałowi krajowemu, że c. k. Ministerstwo tak długo nie będzie mogło uwzględnić tej prośby, jak długo interesowana gmina, w myśl „ogólnych warunków urządzenia przystanków na kolejach państwowych“ nie zobowiąże się do ponoszenia wszystkich kosztów budowy poczekalni.

O tej decyzyi c. k. Rządu zawiadomiono Zwierzchność gminną w Pewli małej.

38. Petycye Wydziału Towarzystwa tatrzańskiego w Krakowie i Zarządu Towarzystwa lekarskiego w Krakowie o poparcie budowy kolei Chabówka-Zakopane.

Wniesione do Wysokiego Sejmu petycye Towarzystwa lekarskiego krakowskiego (l. s. 1286) i Wydziału Towarzystwa Tatrzańskiego w Krakowie (l. s. 970) o poparcie budowy kolei Chabówka-Zakopane zostały załatwione uchwałą I Wysokiego Sejmu z dnia 8 lutego 1895, na mocy której pomieniona linia kolejowa objętą została programem krajowej akcyi kolejowej.

O tej uchwale zawiadomiliśmy zarządy obu Towarzystw (LW. 17090/95)

39. Petycye o poparcie budowy kolei z Rozwadowa na Leżajsk do Przeworska i z Rozwadowa na Leżajsk do Jarosławia.

Uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 8 lutego 1895 (część I. ust. 8), na mocy której kolej z Przeworska do Rozwadowa objętą została programem krajowej akcyi kolejowej, załatwione zostały petycye:

a) Wydziału powiatowego w Łańcucie (l. s. 485).
b) Reprezentacyi miasta Leżajska (l. s. 498).
c) Obywateli miasta Leżajska (l. s. 402).
d) galicyjskiego Towarzystwa cukrowniczego w Przeworsku (l. s. 614).
e) Wydziału powiatowego w Tarnobrzegu (l. s. 1029).
f) Komitetu c. k. gal. Tow. gospodarskiego we Lwowie (l. s. 652)
g) Komitetu c. k. Tow. rolniczego w Krakowie (l. s. 1136). o poparcie budowy kolei z Rozwadowa na Leżajsk do Przeworska, tudzież petycye.
h) Rady powiatowej w Jarosławiu (l. s. 601).
i) Gminy miasta Jarosławia (l. s. 654), o poparcie budowy kolei z Rozwadowa na Leżajsk do Jarosławia.

O powziętej w tym przedmiocie uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomiliśmy petentów wprost lub za pośrednictwem odnośnych Wydziałów powiatowych LW. 17094 r. 1895).

40. Petycye Wydziału powiatowego w Rohatynie i gminy miasta Rohatyna o poparcie budowy kolei Chodorów-Rohatyn-Podwysokie.

Petycye Wydziału powiatowego w Rohatynie (l. s. 254), i gminy m. Rohatyna l. s. 256 poparcie przez kraj budowy kolei Chodorów-Rohatyn-Podwysokie, załatwione zostały uchwałą I. (ust. 8)., Wysokiego Sejmu z dnia 8 lutego 1895 na mocy której pomieniona linia kolejowa objętą została programem krajowej akcyi kolejowej.

O powyższej uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomiliśmy petentów (LW. 17092 r. 1895).

41. Petycye miasta Przeworska, gminy Grzęska i

Petycye: 1) miasta Przeworska (l. s. 1267), 2) gminy Grzęska w powiecie łańcuckim (l. s. 1314), 3) gminy i obszaru dworskiego Zagórz w powiecie sanockim (l. s. 1348) zostały załatwione uchwałą II. z dnia 8 lutego 1895, którą Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu, aby projekty kolei

gminy i obszaru dworskiego Zagórz o poparcie przez kraj budowy kolei z Przeworska na Dynów do Sanoka.

niższorzędnych, które się okażą użytecznemi i potrzebnemi ze względu na interesa kraju, a co do których interesenci dopełnili warunków §. 2 ustawy krajowej z dnia 17 lipca 1893, oraz zastosowali się do przepisów instrukcyi z dnia 2 marca 1894 przedkładał Sejmowi do decyzyi, w miarę rozporządzalnych zasobów krajowego funduszu kolejowego.

O powyższej uchwale Wysokiego Sejmu zawiadomił Wydział krajowy petentów za pośrednictwem właściwych Wydziałów powiatowych (LW. 17091 r. 1895 i 16997 r. 1895), objaśniając ich, iż celem uzyskania ewentualnego poparcia przez kraj budowy kolei z Przeworska na Dynów do Sanoka winny czynniki interesowane utworzyć konsorcyum do przeprowadzenia tej budowy, które ma dopełnić przepisów instrukcyi i postanowień ustawy wyżej powołanych.

Przedstawiwszy niniejszem sprawozdaniem przebieg czynności swoich w zakresie spraw kolejowych Wydział krajowy uprasza:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności Departamentu IV. w zakresie spraw kolejowych za czas od 15 grudnia 1894 do 25 listopada 1895.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 29 listopada 1895.

Marszałek krajowy:
Stanisław Badeni w. r.

Sprawozdawca:
Edward Jędrzejowicz w. r.
Członek Wydziału krajowego.

L. W. kr. 41.153/95.

Projekt wzoru.

(Wolne od stempli i opłat z mocy ustawy z dnia 31. grudnia 1894. Dz. u. p. Nr. 2 z r. 1895).

Kontrakt gwarancyjny

zawarty między Wydziałem krajowym Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem a N. N. Koncesyonaryuszem kolei z ..... do .....

§. 1.

W porozumieniu z Wydziałem krajowym udzielił c. k. Rząd d (Dz. u. p. Nr.) koncesyę na kolej lokalną z do , przyznając zarazem tej kolei ulgi i ułatwienia przewidziane ustawą państwową z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2. z roku 1895).

Względem eksploatacyi tej kolei zawartą została wstępna umowa z Zarządem c. k. kolei państwowych d .

Kapitał złożyć się mający przez interesentów miejscowych w kwocie zł. zapewniony jest według oryginalnych deklaracyi, Wydziałowi krajowemu przedłożonych.

Wypłata kwoty przypadającej na c. k. Rząd, na akcye zakładowe, jest zapewniona według reskryptu Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu z dnia

Na ten sposób zapewnionem zostało wpłacenie jednej trzeciej części kapitału zakładowego, stosownie do postanowień ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893 r. (Dz. u. kr. Nr. 42.)

Celem dostarczenia reszty kapitału, a mianowicie tej części, która uzyskaną być ma przez zaciągnięcie kolejowej pożyczki pierwszeństwa, Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstw. Krakowskiem, udziela imieniem kraju, na mocy uchwały I. Wysokiego Sejmu z dnia 8. lutego 1895, zatwierdzonej Najwyższem postanowieniem z dnia na rzecz pomienionej kolei lokalnej z do pod warunkami, niniejszym układem objętymi, i na czas nie dłuższy niż do końca roku 1968, gwarancyę rocznego dochodu, równającego się kwocie potrzebnej na oprocentowanie po cztery od sta kolejowej pożyczki pierwszeństwa, tudzież na jej umorzenie w ciągu tego czasu t. j. do końca roku 1968.

Pożyczka ta zaciągniętą być ma przez koncesyonaryuszów w imiennej wysokości zł. wyraźnie zł. w kursie nie niższym od (ewentualnie po kursie nie niższym od tego, jaki Wydział krajowy w stosownej chwili ustanowi).

Gwarancya powyższa obowiązuje kraj Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem w ten sposób, że w razie, gdyby własny roczny dochód rzeczonej kolei nie wystarczył na oprocentowanie i umorzenie pomienionej pożyczki pierwszeństwa, niedobór pokryty zostanie z krajowego funduszu Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Gwarantowany imieniem kraju roczny dochód, ustanawia się zatem na czas aż do końca roku 1968 w kwocie maksymalnej zł. wyraźnie zł. a. w.

Z tego dochodu taka kwota użytą będzie corocznie na spłatę pożyczki pierwszeństwa, jaka wypadnie według planu umorzenia zatwierdzonego przez Wydział krajowy.

Przy tem umorzenie pomienionej pożyczki będzie miało pierwszeństwo przed umarzaniem akcyi.

W umowie o pożyczkę pierwszeństwa ma być zastrzeżoną możność wcześniejszej niż do końca roku 1968 spłaty w każdym czasie.

Jeżeliby skutkiem obniżenia się stopy procentowej na targach pieniężnych, zachodziła możność korzystnego skonwertowania tej pożyczki przez jej spłatę a zaciągnięcia nowej pożyczki, obowiązani będą koncesyonaryusze względnie wchodzące w ich prawa i obowiązki Towarzystwo akcyjne, na żądanie Wydziału krajowego i w sposób przezeń wskazany, konwersyę przeprowadzić.

W razie konwersyi tej pożyczki, kwota określonej powyżej gwarancyi rocznego dochodu, udzielonej imieniem kraju, obniży się do takiej kwoty gwarancyi rocznego dochodu, jaka będzie potrzebną na oprocentowanie i umorzenie do końca roku 1968 nowej, celem konwersyi zaciągniętej pożyczki.

Umowa o pożyczkę, mająca być zawarta przez koncesyonaryuszów z Bankiem krajowym Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem (względnie z inną instytucyą finansową), podlega zatwierdzeniu przez Wydział krajowy.

Koncesya państwowa na kolej lokalną z do nie może być bez zezwolenia Wydziału krajowego na nikogo innego przeniesioną.

§. 2.

Koncesyonaryusze ręczą niniejszem, że wpłatę na subskrybowane akcye zakładowe w pełnej imiennej wartości (kwocie) zł. wyraźnie zł. a. w., uiszczą interesenci miejscowi w terminach i ratach, statutem Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej z do oznaczonych.

Deklaracye na udziały w zamian za akcye zakładowe, zeznane przzez interesentów miejscowych na rzecz funduszu krajowego, przeniesie Wydział krajowy na rzecz Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej z do przy ukonstytuowaniu się tegoż Towarzystwa.

Jeśliby interesenci miejscowi zamierzali dostarczyć grunta i materyały potrzebne do budowy kolei zamiast wpłaty gotówką, na akcye zakładowe, mogą to uczynić tylko za zezwoleniem Wydziału krajowego dopiero wtedy, gdy wpłata 50% całej imiennej kwoty akcyi zakładowych gotówką już uskutecznioną została.

Wydział krajowy oceni wartość tych gruntów i materyałów z zastosowaniem cen jednostkowych kosztorysu i oznaczy warunki i termina dokonania tych świadczeń w naturze, a koncesyonaryusze zobowiązani są zapewnić i spowodować dopełnienie tych warunków i terminów.

Do akcyi zakładowych nie jest przywiązane prawo pobierania procentów interkalarnych za czas budowy; dochody z oprocentowania uiszczonych wpłat na akcye zakładowe, obrócone będą na rzecz kapitału zakładowego.

(Alternatywa §. 2. w razie objęcia gwarancyi czystego dochodu przez interesentów.)

(Deklaracye prawomocne, któremi interesenci zobowiązali się na rzecz funduszu krajowego gwarantować oprocentowanie po 4% i prawidłowe umorzenie częściowej sumy kapitału zakładowego w kwocie zł. wyraźnie zł. mającej być emi-

towaną w akcyach zakładowych Towarzystwa kolei lokalnej z do przelewa Wydział krajowy na rzecz koncesyonaryuszów, którzy obowiązani są zapewnić subskrybcyę akcyi zakładowych w pełnej ich imiennej wartości, w sumie, odpowiadającej pomienionej gwarancyi, t. j. w kwocie imiennej zł. wyraźnie zł.)

§. 3.

Koncesyonaryusze obowiązani są dołożyć wszelkich starań, aby bezzwłocznie po dokonanej wpłacie 50% akcyi zakładowych, ukonstytuowało się w myśl §. 5. ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893 r. (Dz. u. kr. Nr. 42.) osobne Towarzystwo akcyjne celem podjęcia i przeprowadzenia koncesyonowanego przedsiębiorstwa kolei lokalnej z do

Koncesyonaryusze odstąpią bez żadnego wynagrodzenia temuż Towarzystwu wszelkie prawa i obowiązki wynikające z koncesyi tak, że Towarzystwo zwróci im tylko własne ich koszta, zbadane i zatwierdzone przez Wydział krajowy, a odnoszące się do wypracowania projektu wstępnego, ewentualnie projektu szczegółowego; dalej koszta komisyi rewizyi trasy, oraz inne w interesie budowy leżące wydatki, rzeczywiście poniesione i należycie udowodnione; żadnych zaś innych zobowiązań względem koncesyonaryuszów Towarzystwo, jako prawonabywca przyjąć nie może.

Wszystkie prawa i obowiązki koncesyonaryuszów z niniejszego układu wynikające, przejdą na utworzyć się mające Towarzystwo.

Statut Towarzystwa akcyjnego ułożą koncesyonaryusze w porozumieniu z Wydziałem krajowym i dołożą starań o jak najrychlejsze zatwierdzenie przez c. k. Rząd tegoż projektu Statutu.

Statut Towarzystwa musi być zgodny z warunkami niniejszego układu i zawierać następujące punkta:

a) Siedziba Towarzystwa jest we Lwowie. Jeżeliby jednak siedziba Towarzystwa wyjątkowo do innej miejscowości, w każdym jednak razie w Królestwie Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem położonej, przeniesioną być miała, w takim razie nastąpić to może jedynie za zezwoleniem Wydziału krajowego i pod warunkiem, że ustanowionemu we Lwowie być musi odpowiednie zastępstwo, umocowane dostatecznem pełnemocnictwem, a to szczególniej celem porozumienia się z Wydziałem krajowym.

b) Z tytułu udzielonej gwarancyi krajowej, a zatem bez obowiązku posiadania jakiejkolwiek liczby akcyi Towarzystwa, Wydział krajowy zamianuje ze swego ramienia przy Towarzystwie kolei lokalnej z do , dwóch członków Rady zawiadowczej, celem strzeżenia interesów kraju, a w szczególności celem zapewnienia dla kraju należytego wpływu na tok spraw Towarzystwa, jakoto: budowy kolei, odbioru tejże, eksploatacyi, ustanawiania taryf i t. d. Dla czuwania nad dopełnieniem wszelkich tych praw i obowiązków ingerencyi, nadzoru i kontroli, jakie dla Wydziału krajowego wynikają z ustawy krajowej z d. 17. lipca 1893 roku Dz. u. kr. Nr. 42. i z uchwał sejmowych z dnia 8. lutego 1895 r. w przedmiocie poparcia przez kraj budowy kolei lokalnych, a które w niniejszym kontrakcie bliżej określone zostały, uprawnionym jest także Wydział krajowy ustanowić przy Towarzystwie swego komisarza, któremu przysługują analogicznie też same prawa, jakie ma komisarz rządowy.

Mianowani przez Wydział krajowy członkowie Rady zawiadowczej oraz komisarz krajowy uczestniczyć będą w posiedzeniach Rady zawiadowczej, oraz w Walnych zgromadzeniach akcyonaryuszów.

Każdemu z tych mianowanych przez Wydział krajowy członków Rady zawiadowczej, tudzież komisarzowi krajowemu, przysługuje prawo sprzeciwienia się uchwałom Rady zawiadowczej lub Walnego Zgromadzenia i zawieszenia takowych, jeżeliby te uchwały nie odpowiadały

interesom ekonomicznym kraju lub interesom gwarantującego skarbu krajowego.

Protest taki ma być wniesiony natychmiast na tem samem posiedzeniu, lub najpóźniej w ciągu trzech dni po posiedzeniu.

W tym wypadku odnośna uchwała ma być przedłożona Wydziałowi krajowemu do rozstrzygnięcia, które nastąpić ma najpóźniej w ciągu trzech tygodni; w przeciwnym bowiem razie uważać należy uchwałę wstrzymaną jako zatwierdzoną przez Wydział krajowy.

Postanowienia te nie uwłaczają prawom i obowiązkom c. k. Administracyi państwowej, wypływającym z mocy istniejących ustaw, rozporządzeń i postanowień koncesyi, ani też zobowiązaniom koncesyonaryuszów i ich prawonabywców, przyjętym względem c. k. Rządu.

c) Rada zawiadowcza składać się może najwyżej z członków, a to włącznie z wyżej wymienionymi przedstawicielami Wydziału krajowego.

Czynności członków Rady zawiadowczej są honorowe i żadne wynagrodzenie nie jest z niemi połączone. Tylko zwrot ewentualnych kosztów podróży i dyet może im być przyznany.

d) Zmiany statutów przedsięwzięte być mogą tylko w porozumieniu z Wydziałem krajowym i za jego zezwoleniem.

§. 4.

Ewentualna dopłata jaką Wydział krajowy będzie miał uiścić z tytułu gwarancyi, płatną będzie najpóźniej w trzy miesięce po przedłożeniu udokumentowanych rachunków rocznych, a w każdym razie na podstawie poprzedniego sprawdzenia takowych przez krajowe biuro kolejowe.

Wydział krajowy może jednak i wcześniej udzielać zaliczki na oprocentowanie i umorzenie pożyczki w terminach ustanowionych, i jeśli Towarzystwo wniesie odnośne podanie najpóźniej na sześć tygodni przed dniem zapadłości i jeżeli potrzeba takiej zaliczki częściowej będzie należycie wykazaną preliminarzem dochodów. Zaliczka ta będzie wyrównaną przy zamknięciu rachunków.

Jeżeli po ostatecznem zamknięciu rachunków, które będzie Wydziałowi krajowemu przedłożone najdalej w ciągu trzech miesięcy po upływie roku gospodarczego (eksploatacyjnego), okazałoby się, że udzielone zaliczki były za wysokie, w takim razie towarzystwo zwróci otrzymaną nadwyżkę z doliczeniem odsetek po 5 od sta (5%) za czas odnośny.

Żądanie dopłaty od Wydziału krajowego z tytułu gwarancyi może być postawione nie później niż w ciągu roku po upływie odnośnego roku gospodarczego (eksploatacyjnego), w przeciwnym bowiem razie wszelka pretensya z tytułu gwarancyi gaśnie.

Każda kwota, którą Wydział krajowy z tytułu gwarancyi dopłaci, uważaną być ma jako bezprocentowa zaliczka zwrotna.

Plan finansowy rat rocznych na oprocentowanie i umorzenie gwarantowanej przez kraj pożyczki, tudzież na oprocentowanie nie wyżej niż po cztery od sta (4%) i umorzenie akcyi zakładowych w okresie, wynikającym z koncesyi, podlega zatwierdzeniu przez Wydział krajowy.

Z dochodów kolei mają być opłacane wydatki w następującem porządku następstwa:

Przedewszystkiem koszta gospodarowania kolejowego czyli eksploatacyi, do których zaliczają się również koszta administracyi Towarzystwa.

Nadwyżka dochodów ponad te wydatki ma służyć w pierwszym rzędzie na pokrycie rat rocznych gwarantowanej przez kraj pożyczki.

Jeżeli czysty dochód kolei po strąceniu kosztów gospodarowania przewyższy gwarantowaną przez kraj roczną kwotę, w takim razie założyć należy fundusz zapasowy w granicach potrzeby wydatków nad-

zwyczajnych na odnowienie inwentarza nieruchomego i ruchomego kolei (toru, budynków, taboru i t. d.) aż do wysokości, jaką Wydział krajowy w porozumieniu się z c. k. Rządem i z Towarzystwem ustanowi, resztę zaś nadwyżki obrócić na oprocentowanie aż do 4% i umorzenie akcyi zakładowych.

Dalsze nadwyżki dochodu kolei służyć będą na zwrot dopłat, uczynionych przez interesentów miejscowych lub c. k. Rząd z tytułu gwarancyi oprocentowania i umorzenia akcyi zakładowych, a w końcu na zwrot dopłat, dokonanych z funduszu krajowego z tytułu niniejszej gwarancyi.

Kwoty wypłacone z tytułu gwarancyi czy to przez kraj, czy przez c. k. Rząd, lub interesentów prywatnych, nie przynoszą ręczycielom żadnego procentu.

Dopiero po pokryciu wszelkich powyższych dopłat nadwyżka dochodu kolei może być użytą na korzyść właścicieli akcyi zakładowych w ten sposób, iżby te akcye przynosiły oprocentowanie ponad 4%.

Pretensye Wydziału krajowego z tytułu dopłat krajowych, któreby nie były zwrócone do czasu wygaśnięcia koncesyi lub wykupna kolei, będą zaspokojone z pozostającego jeszcze majątku czynnego Towarzystwa, do którego należą także fundusze uzyskane ewentualnie z tytułu sprzedania kolei,

Jeżeli w którymkolwiek roku gospodarczym (eksploatacyjnym) okazałby się pewiem niedobór w dochodach kolei przez Zarząd c. k. kolei administrowanej, na pokrycie kosztów eksploatacyi, Towarzystwo obowiązane będzie wszelkie poczynić starania u c. k. Zarządu kolei państwowych, oraz c. k. Ministerstwa skarbu, w myśl Artykułu IX. punkt 1. ustęp. III. ustawy z dnia 31. grudnia 1894 (Dz u. p. Nr. 2. z roku 1895) o odroczenie wypłaty wynagrodzenia Zarządowi c. k. kolei państwowych za poprowadzenie ruchu.

§. 5.

Rachunki gwarancyi mają być zestawiane wedle norm, jakie Wydział krajowy ustanowi: o ile zaś sięgają w to rachunki budowy i eksploatacyi, to dla takowych przyjąć należy szemat kontowania, używany przy c. k. kolejach państwowych.

Wstawianie prowizorycznych cyfr dochodów, zwrotów dochodów i wydatków, są wykluczone, a tylko te pozycye wciągane być mogą do rachunków, które istotnie już zalikwidowane zostały.

Cyfry kapitału zakładowego tak efektywnego jak nominalnego nie mogą być zmienione bez zezwolenia Wydziału krajowego.

Na rachunek kapitału zakładowego nie mogą być wstawiane żadne inne wydatki prócz tych, które istotnie dokonane i należycie wykazane zatwierdzi Wydział krajowy.

Do takich wydatków w ogóle należą koszta prac przygotowawczych, budowy i urządzenia kolei łącznie z zakupnem taboru; koszta przypadające na Towarzystwo z powodu studyów przeprowadzonych przez krajowe biuro kolejowe i czynności podejmowanych przez to biuro odnośnie do spraw budowy i urządzenia kolei, któreto koszta mają być Wydziałowi krajowemu zwrócone z kapitału zakładowego Towarzystwa, dalej dotacya na fundusz zapasowy budowlany i na zakupno zapasu materyałów wedle zezwolenia Wydziału krajowego; dotacya na pokrycie procentów interkalarnych i kwot amortyzacyjnych, rzeczywiście wypłaconych podczas budowy, w końcu koszta zrealizowania pożyczki przez kraj gwarantowanej, ewentualnie straty na kursie istotnie urosłe przy zebraniu kapitału.

Do rubryki wydatków gospodarczych (eksploatacyjnych) należą:

1. Koszta ogólnego Zarządu Towarzystwa, w szczególności Rady zawiadowczej, Walnych zgromadzeń i wszelkie wydatki z administracyą Towarzystwa w związku będące.

2. Koszta utrzymania i nadzoru szlaku kolejowego oraz budynków.

3. Koszta służby ruchu.
4. Koszta lokomocyi (służby woźniczej).

Dalej do wydatków gospodarczych należą także raty do funduszu zapasowego celem odnowienia inwentarza eksploatacyi, udziały Towarzystwa na rzecz funduszów humanitarnych (fundusz pensyjny, kasa chorych i t. p.), koszta ogłoszeń, każdorazowe koszta notowania efektów (papierów, walorów) na giełdach, o ile koszta te nie będą wliczone w dodatek administracyjny, płatny odnośnej instytucyi kredytowej (bankowej) efekta te emitującej, dalej należytości stemplowe od kuponów, podatki, jakie Towarzystwo płacić będzie po upływie lat, z mocy koncesyi wolnych od podatków, w końcu dodatek na koszta administracyi, który w wysokości nie większej niż $^1/_4\%$ każdorocznej kwoty pożyczki nieumorzonej, Towarzystwo spłacić ma odnośnej instytucyi kredytowej, jakoteż ewentualnie możliwe zwroty za stemple i należytości tejże instytucyi należne.

O ile pożyczka gwarantowana zaciągniętą będzie w obligacyach kolejowych Banku krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, koszta kontowania tych obligacyi na giełdach objęte są już wyżej oznaczoną wysokością na koszta administracyi.

Za dopłatę z tytułu gwarancyi krajowej nie uiszcza Towarzystwo żadnych podatków dochodowych.

Nadto koszta kontroli eksploatacyi wykonywanej przez krajowe biuro kolejowe, tudzież czynności podejmowanych przez toż biuro, a odnoszących się w ogóle do całego gospodarstwa Towarzystwa, należy wliczyć także do wydatków gospodarczych i zwrócić Wydziałowi krajowemu za każdy rok eksploatacyjny.

Do dochodów, względnie wydatków nie należących do właściwych kosztów gospodarczych (eksploatacyi) zaliczyć trzeba wedle tego czy wynik zamknięcia rachunków jest czynny czy bierny, wynik konta procentowego Towarzystwa, z wyłączeniem jednak tych funduszów, które ewentualnie utworzone zostały przez akcyonaryuszów z czystych zysków, do ich dyspozycyi należących.

Dalej do wydatków szczególnych, nie należących do właściwych kosztów eksploatacyi, należy zaliczyć ewentualnie możliwe nadwyżki wydatków na budowę lub urządzenie kolei, po wyczerpaniu funduszu zapasowego budowlanego, dokonane za osobnem zezwoleniem względnie w miarę wyraźnie w tym wypadku zastrzeżonej decyzyi Wydziału krajowego, ewentualnie także c. k. Rządu.

W szczególności należą tu także wszelkie wydatki na dalsze nowe budowy i rekonstrukcye, rozszerzenie urządzeń eksploatacyjnych i inne inwestycye, które za zezwoleniem Wydziału krajowego i c. k. Rządu miałyby nastąpić po upływie pierwszego roku eksploatacyi, a na których pokrycie ustanowiony kapitał zakładowy nie wystarcza.

Kwoty zaliczane z rachunków eksploatacyi na cele takich inwestycyi, należy utrzymywać w ewidencyi, celem wyrównania w razie dodatkowego podwyższenia kapitału zakładowego, względnie gwarantowanego.

W ogóle Towarzystwo ma poddać się wszelkim rozporządzeniom jakie Wydział krajowy wyda dla strzeżenia własnego interesu finansowego, tudzież celem odpowiedniej kontroli gospodarstwa tak co do zawiadywania walutą jak co do fruktyfikowania rozporządzalnych i ewentualnego dostarczenia brakujących środków pieniężnych.

§. 6.

Odnośnie do postanowień, zawartych w §§. 5, 6, 7 i 12 ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893. (Dz. u. k. Nr. 42) tudzież w instrukcyi Wydziału krajowego (część A. ust. 5) z dnia 2. marca 1894 l. 11.537, a tyczących się: podejmowania czynności Towarzystwa, dalej bezpośredniej ingerencyi Wydziału krajowego w wykonaniu projektów i bu-

dowy kolei, w końcu kontroli eksploatacyi, dochodów, wydatków i innych spraw Towarzystwa, obowiązują następujące bliższe warunki:

1. O ile projekt szczegółowy budowy nie został jeszcze Wydziałowi krajowemu przedłożony i przez tenże uznany za odpowiedni, koncesyonaryusz obowiązany będzie przedłożyć Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia umowę z inżynierem, który ma opracować ten projekt oraz kosztorys szczegółowy.

Wydziałowi krajowemu przysługuje także prawo wykonania projektu szczegółowego siłami, w tym celu przez siebie wyznaczonymi na koszt koncesyonaryusza.

2. Projekt szczegółowy winien być jeszcze przed wniesieniem go do c. k. Ministerstwa handlu z prośbą o zarządzenie komisyi reambulacyjnej, przedłożony Wydziałowi krajowemu do zbadania i zatwierdzenia przynajmniej w dwóch egzemplarzach równolegle po polsku i po niemiecku sporządzonych, z których jeden będzie przeznaczony na stały użytek Wydziału krajowego.

Przedłożenie projektu szczegółowego c. k. Ministerstwu handlu, nastąpić może dopiero po zatwierdzeniu go przez Wydział krajowy.

Wydziałowi krajowemu winien koncesyonaryusz przedłożyć również do zbadania i aprobaty kosztorys szczegółowy z dołączeniem wszystkich przekrojów poprzecznych i obliczenia ruchu ziemi jakoteż szkiców i kosztorysów wszystkich objektów budowlanych, które projektować należy według typów, wskazanych lub uznanych za odpowiednie i przez c. k. Administracyę państwową zatwierdzonych, wreszcie wszystkich innych wymaganych załączników. Koncesyonaryusz obowiązany jest wystarać się o zatwierdzenie przez c. k. Rząd tak operatu reambulacyjnego jak planów do wykonania budowy służyć mających, opracowanych zgodnie i w porozumieniu z Wydziałem krajowym, względnie krajowem biurem kolejowem.

3. Zanim nastąpi komisya reambulacyjna, winien koncesyonaryusz przygotować operat ku przysądzeniu budowy (operat oddania robót i dostaw przedsiębiorstwu) a po odbytej reambulacyi uzupełnić kosztorys stosownie do zarządzonych ewentualnie przez tę komisyę zmian w projekcie, następnie zaś przedłoży operat Wydziałowi krajowemu do sprawdzenia i rozpisania licytacyi, celem przysądzenia budowy. W nagłych wypadkach jednak nastąpić może przysądzenie budowy przed odbyciem reambulacyi, w każdym atoli razie po sprawdzeniu odnośnego operatu i kosztorysu przez Wydział krajowy i z zastrzeżeniem dodatkowego porozumienia się co do zmian projektu, które ewentualnie postanowione być mogą przy udzieleniu konsensu na budowę, oraz przy ostatecznem zatwierdzeniu planów budowy.

Warunki ogólne, tyczące się wykonania robót w akordzie i mające się dołączyć do operatu rozdawnictwa budowy, dalej opis budowy z postanowieniami co do wykonania poszczególnych kategoryi robót i dostaw; warunki specyalne co do budowy kolei z
do jakoteż typy wedle których przedsiębiorca ma wypracować i do zatwierdzenia przedłożyć poszczególne plany projektu, ustanowi Wydział krajowy, nie naruszając praw, przysługujących c. k. Administracyi państwowej w myśl obowiązujących ustaw i rozporządzeń i takowe koncesyonaryuszowi do wiadomości udzieli.

4. Przysądzenie budowy, względnie rozdanie robót i dostaw może nastąpić jedynie za zgodą Wydziału krajowego, a to w zasadzie przez rozpisanie ofert w drodze ograniczonego konkursu, do którego zaproszeni będą przedewszystkiem przedsiębiorcy krajowi, zasługujący na zaufanie.

Co się tyczy tych dostaw i doświadczeń, któreby ewentualnie miały być zapewnione przez interesentów w zamian za akcye zakładowe, to oszacowanie odstąpionych materyałów, gruntów, wyrobów i td. nastąpi według odnośnych pozycyi kosztorysu szczegółowego sprawdzonego przez Wydział krajowy.

5. O ile Wydział krajowy uzna to za potrzebne, agendy techniczne i administracyjne, które wedle istniejących ustaw z budową i eksploatacyą kolei w związku pozostają, a które zwykle koncesyonaryusz lub kierownictwo, z jego ramienia ustanowione prowadzi, załatwiać będzie krajowe biuro kolejowe na koszt Towarzystwa kolejowego.

Jeżeli to nie nastąpi, w każdym razie krajowe biuro kolejowe sprawować będzie na koszt Towarzystwa nadzór i kontrolę pomienionych agend we wszystkich szczegółach. Kontrolować ono będzie wykupno gruntów i budynków, zabezpieczenie budynków od ognia, sporządzanie i przedkładanie projektów i planów, interweniować będzie przy wszelkich politycznych, sądowych, szacunkowych i innych komisyach, nadzorować będzie budowę, kontrolować obrachunki z przedsiębiorstwem, kolaudować budowę, uczestniczyć przy próbach mostów, badaniach techniczno-policyjnych, kolaudowaniu przez c. k. Rząd i zaprowadzeniu ruchu; dalej pośredniczyć będzie przy wszelkich czynnościach, odnoszących się do księgi kolejowej, przy odgraniczaniu własności kolejowej, załatwianiu prawnych sporów przeprowadzaniu rewizyi, oraz zmian kontraktu o eksplotacyę i w wszystkich sprawach eksploatacyi w ogóle, przy oznaczaniu wysokości taryf, w granicach koncesyą dozwolonych, wreszcie badać będzie rachunki eksploatacyi każdego czasu, a w szczególności przed zlikwidowaniem dopłat z tytułu gwarancyi.

6. Towarzystwu nie wolno czynić bez zezwolenia Wydziału krajowego ani podczas budowy, ani po otwarciu ruchu żadnych zmian w budowie urządzeniach eksploatacyi i taryfach przewozowych.

W ogóle każda sprawa, któraby spowodować mogła zwiększenie kwot, prel iminowanych na koszta budowy i koszta eksploatacyi, podlega szcze gólnemu zatwierdzeniu przez Wydział krajowy.

§. 7.

Tak do wygotowania projektów i planów, jak do wykonania budowy i prowadzenia administracyi konsorcyum w ogóle, obowiązany jest koncesyonaryusz względnie Towarzystwo, używać krajowych sił technicznych, administracyjnych i roboczych. Odstąpienie od tego warunku nastąpić może jedynie za zezwoleniem Wydziału krajowego. Toż samo odnosi się do przedsiębiorstw, przedsiębiorców. dostawców, maj strów, rękodzielników i pośredników.

Tabor, części składowe toru, przyrządy, wszelkie przedmioty, urządzenia zagospodarowania kolei i drobnego inwentarza, pochodzić mają o ile możności z tutejszo-krajowych fabryk i wyrobni.

§. 8.

Zarząd Towarzystwa, jakoteż służba kolejowa linii z do obowiązane są używać języka polskiego w urzędowaniu wewnętrznem, tudzież w stosunkach z Wydziałem krajowym i organami krajowymi, zaś w stosunku z publicznością tego z języków w kraju używanych, którym w każdym danym wypadku publiczność się posługuje.

Statuta Towarzystwa. jakoteż akcye i w ogóle walory, przez Towarzystwo emitowane, mają być równolegle w językach polskim i niemieckim wydane.

§. 9.

Nad ścisłem dopełnieniem warunków z niniejszego układu koncesyonaryuszy względnie Towarzystwo obowiązujących, czuwać będzie krajowe biuro kolejowe, jako organ Wydziału krajowego.

Co się tyczy sporów, jakieby z niniejszego układu wyniknąć mogły, poddają się obie strony kontraktujące jurysdykcyi c. k. Sądu krajowego we Lwowie.

Gdyby jednak według uznania Wydziału krajowego działalność gospodarcza Towarzystwa w skutek niedopełnienia warunków niniejszego kontraktu, przynosiła szkodę gwarantującemu funduszowi krajowemu, natenczas po trzykrotnem upomnieniu, obejmie Wydział krajowy bez interwencyi c. k. Sądu, a za zgodą c. k. Ministerstwa handlu, agendy administracyjne Towarzystwa, a to w miarę potrzeby na pewien przeciąg czasu lub stale aż do wygaśnięcia koncesyi kolejowej.

§. 10.

Obie strony zrzekają się prawa unieważnienia niniejszego układu z powodu pokrzywdzenia po nad połowę wartości.

§. 11.

Niniejszy układ, sporządzony w dwóch egzemplarzach, wolnych od stempla i opłat, traci swą moc, jeżeli Towarzystwo akcyjne dla kolei lokalnej z do nie będzie ukonstytuowane do końca roku 1897.

Alegat 2. do sprawozdania Wydziału kraj. L. 76.700/95.

Kontrakt spółkowy

zawarty między Wydziałem krajowym Królewstwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z jednej strony a Drem Hermanem Czeczem de Lindenwald i Stanisławem Kluckim koncesyonaryuszami kolei lokalnej Łupków-Cisna z drugiej strony.

§. 1.

W porozumieniu z Wydziałem krajowym udzielił c. k. Rząd d. (Dz. u. p. N.) koncesyę na kolej lokalną z Łupkowa do Cisny, przyznając zarazem tejże kolei ulgi i ułatwienia przewidziane ustawą państwową z 31go grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2. z r. 1895).

Względem eksploatacyi tej kolei zawartą została wstępna umowa z zarządem c. k. kolei państwowych d

Kapitał złożyć się mający przez interesentów miejscowych w kwocie 235.000 zł. w. a. zapewniony jest według oryginalnych deklaracyi Wydziałowi krajowemu przedłożonych.

Również złożone zostały przez koncesyonaryszów deklaracye zapewniające dostateczną rękojmię co do wykonywania przez Wydział krajowy prawa kontroli na ścisłem przestrzeganiem przepisów ustawy lasowej z d. 3 grudnia 1852 (Dz. u. p. N. 25) w obsarze pomienionej linii.

Wydział krajowy Królewstwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z mocy upoważnienia danego mu uchwałą Sejmu z dnia 8. lutego zatwierdzonej najwyższem postanowieniem z dnia zapewnia niniejszem imieniem kraju objęcie przez fundusz krajowy akcyi piewszenstwa zawiązać się mającego Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej Łupków-Cisna w sumie zł. w. a. 465.000 wyraźnie czterysta sześćdziesiąt pięć tysięcy, a to pod warunkami niniejszym układem określonymi.

Akcye pierwszeństwa wyżej pomienione obejmuje fundusz krajowy po kursie 95 za 100 i wpłaci na takowe 40% przy ukonstytuowaniu się Towarzystwa, a resztujące 60% w terminach według swego uznania.

Gdyby fundusz krajowy zamierzał sprzedawać akcye piewszeństwa będące w jego posiadaniu zastrzega się koncesyonaryuszom kolei Łupków-Cisna względnie grupie posiadaczy większości akcyi zakładowych tej kolei prawo pierwszeństwa ich nabycia pod warunkami dla funduszu krajowego co najmniej równie korzystnemi jak warunki postawione przez innych oferentów kupna.

O zamiarze sprzedaży akcyi pierwszeństwa będących w posiadaniu funduszu krajowego i warunkach sprzedaży zawiadomi Wydział krajowy Radę zawiadowczą Towarzystwa akcyjnego kolei Łupków-Cisna, która obowiązaną jest przeprowadzić wszelkie potrzebne w tej sprawie rokowania z właścicielami akcyi zakładowych i w terminie przez Wydział krajowy oznaczonym, a w każdym razie najpóźniej w trzy miesiące od chwili pierwszego zawiadomienia Wydziału krajowego, przedłożyć imieniem grupy akcyonaryuszy oświadczenie się względnie ostateczną ofertą na kupno akcyj.

§. 2.

Deklaracya na udziały w zamian za akcye zakładowe, zeznane przez interesentów miejscowych, na rzecz funduszu krajowego, przeniesie Wydział krajowy na rzecz Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej z Łupkowa do Cisn przy ukonstytuowaniu się tegoż Towarzystwa.

Koncesyonaryusze ręczą niniejszem, że wpłatę na subwencyonowane akcye zakładowe w pełnej imiennej wartości kwocie 235.000 zł. a. w. uiszczą interesenci miejscowi w terminach i ratach statutem Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej z Łupkowa do Cisny oznaczonych.

Pierwszą wpłatę uiszczą interesenci miejscowi przy ukonstytuowaniu się Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej Łupków-Cisna w kwocie 40% subskrybowanych przez siebie akcyi zakładowych.

Wpłata resztujących 60% o ile nie nastąpiła gotówką w terminach oznaczonych może być zapezpieczoną złożeniem dowodu wystawionego przez poważną oraz dostatecznie odpowiedzialną instytucyę finansową i uznanego za ważny przez Wydział krajowy.

Wpłaty na akcye mają być dopełniane do kasy, którą naznaczy Wydział krajowy w porozumieniu z koncesyonaryuszami.

Jeżeliby interesenci miejscowi zamierzali dostarczyć grunta i materyały potrzebne do budowy kolei zamiast wpłaty gotówką na akcye zakładowe, mogą to uczynić tylko za zezwoleniem Wydziału krajowego i dopiero wtedy gdy wpłata 50% całej imiennej kwoty akcyi zakładowych gotówką już uskutecznion.e została.

Wydział krajowy oceni wartość tych gruntów i materyałów z zastosowaniem cen jednostkowych kosztorysu i oznaczy warunki i termina dokonania tych oświadczeń w naturze, a koncesyonaryusze zobowiązani są zapewnić i spowodować dopełnienie tych warunków i terminów.

Do akcyi zakładowych nie jest przywiązane prawo pobierania procentów interkalarnych za czas ludowy; dochody z oprocentowania uiszczonych wpłat na akcye zakładowe, obrócone będą na rzecz kapitału zakładowego.

§. 3.

Koncesya państwowa na kolej lokalną z Łupkowa do Cisny udzielona PP. Dr. Hermanowi Czeczowi de Lindenwald i Stanisławowi Kluckiemu nie może być bez zezwolenia Wydziału krajowego na nikogo innego przeniesioną.

Koncesyonaryusze obowiązani są dołożyć wszelkich starań, aby bezzwłocznie po dokonanej wpłacie 40% akcyi zakładowych, ukonstytułowało się w myśl §. 5. ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893. (Dz. u. kr. Nro. 42.) osobne Towarzystwo akcyjne celem podjęcia i przeprowadzenia koncesyonowanego przedsiębiorstwa kolei lokalnej z Łupkowa do Cisny.

Koncesyonaryusze odstąpią bez żadnego wynagrodzenia temuż Towarzyrzystwu wszelkie prawa i obowiązki wynikające z koncesyi tak, że Towarzystwo zwróci im tylko własne ich koszta zbadane i zatwierdzone przez Wydział krajowy,

a odnoszące się do wypracowania projektu wstępnego, ewentualnie projektu szczegółowego; dalej koszta komisyi rewizyi trasy, oraz ine w interesie budowy leżące wydatki, rzeczywiście poniesione i należycie udowodnione; żadnych zaś innych zobowiązań względem koncesyonaryuszów Towarzystwo, jako prawonabywca przyjąć nie może.

Wszystkie prawa i obowiązki koncesyonaryuszów z niniejszego zakładu wynikające, przejdą na utworzyć się mające Towarzystwo.

Statut Toworzystwa akcyjnego uiożą koncesyonaryusze w porozumieniu z Wydziałem krajowym i dołożą starań o jak najrychlejsze zatwierdzenie przez c. k. Rząd tegoż projektu statutu.

Statut Towarzystwa musi być zgodny z warunkami niniejszego układu i zawierać następujące punkta;

a) Siedziba towarzystwa jest we Lwowie.

b) Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ma prawo mianowania dwóch członków Rady zawiadowczej tak długo dopóki kraj Galicya będzie miał udział w przedsiębiorstwie przez posiadanie przynajmniej jednej czwartej części objętych przez siebie a nieumorzonych jeszcze akcyi pierwszeństwa.

Dla czuwania nad dopełnieniem prawa ingerencyi, nadzoru i kontroli zastrzeżonego Wydziałowi krajowemu Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem przez ustawę krajową z dnia 17. lipca r. 1893. Dz. u. k L. 42. i nad wykonaniem uchwał sejmowych, jest Wydział krajowy uprawnionym ustanowić przy Towarzystwie swego komisarza, któremu przysługują analogicznie też same prawa jakie zastrzeżone są komisarzowi rządowemu.

Mianowani przez Wydział krajowy członkowie Rady zawiadowczzej oraz komisarz krajowy uczestniczyć bedą nie tylko w posiedzeniach Rady zawiadowczej lub innej Reprezentacyi, urzędującej w charakterze głównego Zarządu Towarzystwa, ale także w Walnych Zgromadzeniach akcyonaryuszów.

Każdemu z tych mianowanych przez Wydział krajowy członków Rady zawiadowczej tudzież komisarzowi krajowemu przysługuje prawo wnoszenia protestu przeciwko uchwałom Rady zawiadowczej lub walnego zgromadzenia, jeżeliby te uchwały nie odpowiadały interesom ekonomicznym kraju lub interesom gwarantującego skarbu krajowego.

Protest taki ma być wniesiony natychmiast na tem samem posiedzeniu lub najpóźniej w ciągu trzech dni po posiedzeniu.

W tym wypadku odnośna uchwała ma być przedłożona Wydziałowi krajowemu do rozstrzygnięcia, które nastąpić ma najpóźniej w ciągu trzech tygodni; w przeciwnym bowiem razie uważać należy uchwałę wstrzymaną jako zatwierdzoną przez Wydział krajowy.

Postanowienia te nie uwłaczają prawom i obowiązkom c. k. Administracyi państwowej, wypływającym z mocy istniejących ustaw, rozporządzeń i postanowień koncesyi, ani też zobowiązaniom koncesyonaryuszów i ich prawonabywców, przyjętym względem c. k. Rządu.

c) Rada zawiadowcza składać się może najwyżej z członków, a to włącznie z wyżej wymienionymi członkami Rady mianowanymi przez Wydział krajowy.

Wynagrodzenia za czynności oraz tantiemy członków Rady zawiadowczej będą oznaczane przez Walne zgromadzenie w granicach oznaczonych z góry przez Wydział krajowy.

d) Zmiany statutów przedsięwzięte być mogą tylko w porozumieniu z Wydziałem krajowym i za jego zezwoleniem.

§. 4.

Odnośnie do postanowień zawartych w §§. 5., 6., 7. i 12. ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893 (Dz. ust. kr. Nr. 42.), tudzież w instrukcyi Wydziału krajowego część A. ustęp 5. z dnia 2. marca 1894 l. 11.537, a tyczących się podejmowania czynności Towarzystwa, dalej bezpośredniej ingerencyi Wydziału krajowego w wykonaniu projektów i budowy kolei, w końcu kontroli, eksploatacyi, dochodów, wydatków i innych spraw Towarzystwa, obowiązują następujące bliższe warunki:

1. O ile projekt szczegółowy budowy nie został jeszcze Wydziałowi krajowemu przedłożony i przez tenże uznany za odpowiedni, koncesyonaryusze obowiązani będą przedłożyć Wydziałowi krajowemu do zatwierdzenia umowę z inżynierem, który ma opracować ten projekt, oraz kosztorys szczegółowy.

Wydziałowi krajowemu przysługuje także prawo wykonania projektu szczegółowego siłami, w tym celu przez siebie wyznaczonymi na koszt koncesyonaryusza.

2. Projekt szczegółowy winien być jeszcze przed wniesieniem go do c. k. Ministerstwa handlu z prośbą o zarządzenie komisyi reambulacyjnej, przedłożony Wydziałowi krajowemu do zbadania i zatwierdzenia w dwóch egzemplarzach równolegle po polsku i po niemiecku sporządzonych, z których jeden będzie przeznaczony na stały użytek Wydziału krajowego.

Przedłożenie projektu szczegółowego c. k. Ministerstwu handlu nastąpić może dopiero po zatwierdzeniu go przez Wydział krajowy.

Wydziałowi krajowemu winni koncesyonaryusze przedłożyć również do zbadania i aprobaty kosztorys szczegółowy z dołączeniem wszystkich przekrojów poprzecznych i obliczenia ruchu ziemi, jakoteż szkiców i kosztorysów wszystkich objektów budowlanych, które projektować należy według typów wskazanych lub uznanych za odpowiednie i przez c. k. Administracyę państwową zatwierdzonych, wreszcie wszelkich innych wymaganych załączników.

Koncesyonaryusze obowiązani są wystarać się o zatwierdzenie przez c. k. Rząd tak operatu reambulacyjnego jak planów do wykonania budowy służyć mających, opracowanych zgodnie i w porozumieniu z Wydziałem krajowym, względnie krajowem biurem kolejowem.

3. Zanim nastąpi komisya reambulacyjna, winni koncesyonaryusze przygotować operat ku przysądzeniu budowy (operat oddania robót i dostaw przedsiębiorstwu) a po odbytej reambulacyi uzupełnić kosztorys stosownie do zarządzonych ewentualnie przez tę komisyę zmian w projekcie, następnie zaś przedłożyć operat Wydziałowi krajowemu do sprawdzenia i rozpisania licytacyi, celem przysądzenia budowy.

W nagłych wypadkach jednak nastąpić może przysądzenie budowy przed odbyciem reambulacyi, w każdym atoli razie po sprawdzeniu odnośnego operatu i kosztorysu przez Wydział krajowy z zastrzeżeniem dodatkowego porozumienia się co do zmian projektu, które ewentualnie postanowione być mogą przy udzieleniu konsensu na budowę, oraz przy ostatecznem zatwierdzeniu planów budowy.

Warunki ogólne, tyczące się wykonania robót w akordzie i mające się dołączyć do operatu rozdawnictwa budowy, dalej opis budowy z postanowieniami co do wykonania poszczególnych kategoryi robót i dostaw; warunki specyalne co do budowy kolei z Łupkowa do Cisny, jakoteż typy wedle których przedsiębiorca ma wypracować i do zatwierdzenia przedłożyć poszczególne plany projektu, ustanowi Wydział krajowy, nie naruszając praw, przysługujących c. k Administracyi państwowej w myśl obowiązujących ustaw i rozporządzeń i takowe koncesyonaryuszowi do wiadomości udzieli.

4) Przysądzenie budowy względnie rozdanie robót i dostaw, może nastąpić jedynie za zgodą Wydziału krajowego, a to w zasadzie przez rozpisanie ofert w drodze ograniczonego konkursu, do którego zaproszeni będą przedewszystkiem przedsiębiorcy krajowi, zasługujący na zaufanie.

Co się tyczy tych dostaw i świadczeń, któreby ewentualnie miały być zapewnione przez interesentów w zamian za akcye zakładowe, to oszacowanie odstąpionych materyałów, gruntów, wyrobów i t. d. nastąpi według odnośnych pozycyi kosztorysu szczegółowego, sprawdzonego przez Wydział krajowy, względnie w drodze oszacowania sądowego.

5) O ile Wydział krajowy uzna to za potrzebne agendy techniczne i administracyjne, które wedle istniejących ustaw z budową i eksploatacyą kolei w związku pozostają, a które zwykle koncesyonaryusz lub kierownictwo z jego ramienia ustanowione prowadzi, załatwiać będzie krajowe biuro kolejowe na koszt Towarzystwa kolejowego.

Jeżeli to nie nastąpi, w każdym razie krajowe biuro kolejowe sprawować będzie na koszt Towarzystwa nadzór i kontrolę pomienionych agend we wszystkich szczegółach.

Kontrolować ono będzie wykupno gruntów i budynków, zabezpieczenie budynków od ognia, sporządzanie i przedkładanie projektów i planów, interweniować będzie przy wszelkich politycznych, sądowych, szacunkowych i innych komisyach, nadzorować będzie budowę, kontrolować obrachunki z przedsiębiorstwem, kolaudować budowę, uczestniczyć przy próbach mostów, badaniach techniczno-policyjnych, kolaudowaniu przez c. k. Rząd i zaprowadzeniu ruchu; dalej pośredniczyć będzie przy wszelkich czynnościach, odnoszących się do księgi kolejowej, przy ograniczaniu własności kolejowej, załatwianiu prawnych sporów, przeprowadzaniu rewizyi, oraz zmian kontraktu o eksploatacyę i we wszystkich sprawach eksploatacyi w ogóle, przy oznaczaniu wysokości maksymalnych taryf, w granicach koncesyą dozwolonych, wreszcie badać będzie rachunki eksploatacyi każdego czasu, a w szczególności przed zlikwidowaniem dopłat z tytułu gwarancyi.

Towarzystwu nie wolno czynić bez zezwolenia Wydziału krajowego ani podczas budowy, ani po otwarciu ruchu żadnych zmian w budowie, urządzeniach eksploatacyi i taryfach przewozowych.

6) W ogóle każda sprawa, któraby spowodować mogła zwiększenie kwot, preliminowanych na koszta budowy i koszta eksploatacyi, podlega szczególnemu zatwierdzeniu przez Wydział krajowy.

§. 5.

Rachunki zamykane będą z dniem 31. grudnia każdego roku. Przychody roczne Towarzystwa winny być użyte przedewszystkiem na pokrycie kosztów gospodarowania kolejowego czyli eksploatacyi, do których się zaliczają również koszta administracyi Towarzystwa.

Nadwyżka dochodów ma być użytą o ile wystarcza kolejno w następującym porządku:

na dywidendę w wysokości czterech (4) procentów i na umorzenie wedle planu rozłożonego na lat 30 nie umorzonych jeszcze akcyi pierwszeństwa;

na dywidendę do wysokości czterech (4) procentów od nie umorzonych jeszcze akcyi zakładowych;

na wcześniejsze umorzenie akcyi pierwszeństwa;

na umorzenie akcyi zakładowych według planu zaczynającego się po upływie lat 30 od otwarcia kolei, lub też wcześniej, jeżeli akcye pierwszeństwa zostały wcześniej umorzone.

Dopiero po zupełnem umorzeniu akcyi pierwszeństwa, mogą być z wyżej określonego czystego dochodu udzielane tantiemy Radzie zawiadowczej w kwocie oznaczonej przez Wydział krajowy, oraz rozdzielana superdywidenda na wszystkie akcye użytkowania i zakładowe, jednak po odtrąceniu przynajmniej pięciu procent tego czystego dochodu na fundusz rezerwowy.

Przy rozdzielaniu superdywidendy mogą być policzone 2 nieumorzone akcye zakładowe, albo akcye użytkowania tych akcyi zakładowych, za 3 akcye użytkowania akcyi pierwszeństwa.

Jeżeli w którymkolwiek roku gospodarczym (eksploatacyjnym) okazałby się pewien niedobór w dochodach kolei przez Zarząd c. k. kolei administrowanej na pokrycie kosztów eksploatacyi, Towarzystwo obowiązane będzie wszelkie poczynić starania u c. k. Zarządu kolei państwowych oraz c. k. Ministerstwa skarbu w myśl artykułu IX. punkt I. ustęp III. ustawy z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2 z roku 1895) o odroczenie wypłaty wynagrodzenia Zarządowi c. k. kolei państwowych za prowadzenie ruchu.

§. 6.

Rachunki tak dla budowy jak dla eksploatacyi linii mają być zestawiane według szematu kontowania używanego przy c. k. kolejach państwowych.

Wstawianie cyfr dochodów i wydatków jest wykluczone, a tylko te pozycye wciągane być mogą do rachunków, które istotnie już zalikwidowane zostały.

Cyfry kapitału zakładowego tak efektywnego jak nominalnego, nie mogą być zmienione bez zezwolenia Wydziału krajowego.

Na rachunek kapitału zakładowego nie mogą być wstawiane żadne inne wydatki prócz tych, które istotnie dokonane i należycie wykazane, zatwierdzi Wydział krajowy.

Do takich wydatków w ogóle należą koszta prac przygotowawczych, budowy i urządzenia kolei łącznie z zakupnem gruntów i taboru; koszta przypadające na Towarzystwo z powodu studyów i przeprowadzonych przez krajowe biuro kolejowe i czynności podejmowanych przez to biuro odnośnie do spraw budowy i urządzenia kolei, które to koszta mają być Wydziałowi krajowemu zwrócone z kapitału zakładowego Towarzystwa, dalej dotacya na fundusz zapasowy budowlany i na zakupno zapasów materyałów wedle zezwolenia Wydziału krajowego; dotacya na pokrycie procentów interkalarnych i kwot amortyzacyjnych, rzeczywiście wypłaconych, podczas budowy, w końcu koszta zrealizowania pożyczki przez kraj zaciągniętej ewentualnie straty na kursie istotnie urosłe, przy zebraniu kapitału.

Do rubryki wydatków gospodarczych (eksploatacyjnych) należą:

1. Koszta ogólnego Zarządu Towarzystwa w szczególności Rady zawiadowczej, walnych zgromadzeń i wszelkie wydatki z administracyą Towarzystwa w związku będące.
2. Koszta utrzymania i nadzoru szlaku kolejowego oraz budynków.
3. Koszta służby ruchu.
4. Koszta lokomocyi (służby woźniczej)

Dalej do wydatków gospodarczych należą także raty do funduszu zapasowego celem odnowienia inwentarza eksploatacyi, udziały Towarzystwa na rzecz funduszów humanitarnych (fuudusz pensyjny, kasa chorych i t. p.) koszta ogłoszeń, każdorazowe koszta notowania efektów (papierów, walorów) na giełdach, o ile koszta te nie będą wliczone w dodatek administracyjny, płatny odnośnej instytucyi kredytowej (bankowej) efekta te emitującej, dalej należytości stemplowe od kuponów, podatki jakie towarzystwo płacić będzie po upływie lat z mocy koncesyi wolnych od podatków, w końcu dodatek na koszta administracyi który w wysokości nie większej niż $^1/_4\%$ każdorocznej kwoty pożyczki nieumorzonej, Towarzystwo spłacić ma odnośnej instytucyi kredytowej, jakoteż ewentualnie możliwe zwroty za stemple i należytości tejże instytucyi należne.

Nadto koszta kontroli eksploatacyi wykonywanej przez krajowe biuro kolejowe, tudzież czynności podejmowanych przez toż biuro, a odnoszących się w ogóle do całego gospodarstwa Towarzystwa, należy wliczyć także do wydatków gospodarczych i zwrócić Wydziałowi krajowemu za każdy rok eksploatacyjny.

Do dochodów, względnie wydatków nie należących do właściwych kosztów gospodarczych (eksploatacyi) zaliczyć trzeba wedle tego, czy wynik zamknięcia rachunków jest czynny czy bierny, wynik konta procentowego Towarzystwa, z wyłączeniem jednak tych funduszów, które ewentualnie utworzone zostały przez akcyonaryuszów z czystych zysków do ich dyspozycyi należących.

Dalej do wydatków szczególnych nienależących do właściwych kosztów eksploatacyi należy zaliczyć ewentualnie możliwe nadwyżki wydatków na budowę lub urządzenia kolei, po wyczerpaniu funduszu zapasowego budowlanego, dokonane za osobnem zezwoleniem względnie w miarę wyraźnie w tym wypadku zastrzeżonej decyzyi Wydziału krajowego, ewentualnie także c. k. Rządu.

W szczególności należą tu także wszelkie wydatki na dalsze nowe budowy, rekonstrukcye, rozszerzenia urządzeń eksplotacyjnych i inne inwestycye, które za zezwoleniem Wydziału krajowego i c. k. Rządu miałyby nastąpić po upływie pierwszego roku eksploatacyi, a na których pokrycie ustanowiony kapitał zakładowy nie wystarcza.

Kwoty zaliczane z rachunków eksploatacyi na cele takich inwestycyi, należy utrzymywać w ewidencyi, celem wyrównania w razie dodatkowego podwyższenia kapitału zakładowego względnie gwarantowanego.

W ogóle Towarzystwo ma poddać się wszelkim rozporządzeniom jakie Wydział krajowy wyda dla strzeżenia własnego interesu finansowego, tudzież celem odpowiedniej kontroli gospodarstwa tak co do zawiadywania walutą, jak co do fruktyfikowania rozporządzalnych i ewentualnego dostarczania brakujących środków pieniężnych.

§. 7.

Tak do wygotowania projektów i planów, jak do wykonania budowy i prowadzenia administracyi konsorcyum w ogóle, obowiązani są koncesyonaryusze względnie Towarzystwo używać krajowych sił technicznych administracyjnych i roboczych.

Toż samo odnosi się do przedsiębiorstw, przedsiębiorców, dostawców, majstrów, rękodzielników i pośredników.

Tabor, części składowe toru, przyrządy, wszelkie przedmioty, urządzenia, zagospodarowania kolei i drobnego inwentarza, pochodzić mają o ile możności z tutejszo krajowych fabryk i wyrobni.

§. 8.

Zarząd Towarzystwa, jakoteż służba kolejowa linii z Łupkowa do Cisny obowiązane są używać języka polskiego w urzędowaniu wewnętrznem, tudzież w stosunkach z Wydziałem krajowym i organami krajowymi, zaś w stosunku z publicznością tego z języków w kraju używanych, którym w każdym danym wypadku publiczność się posługuje.

Statuta Towarzystwa jakoteż akcye i w ogóle walory, przez Towarzystwo emitowane, mają być równolegle w językach polskim i niemieckim wydane.

§. 9.

Nad ścisłem dopełnieniem warunków z niniejszego układu, koncesyonaryuszy względnie Towarzystwo obowiązujących czuwać będzie krajowe biuro kolejowe, jako organ Wydziału krajowego.

Co się tyczy sporów, jakieby z niniejszego układu wyniknąć mogły, poddają się obie strony kontraktujące jurysdykcyi c. k. Sądu krajowego we Lwowie.

Gdyby jednak według uznania Wydziału krajowego działalność gospodarza Towarzystwa w skutek niedopełnienia warunków niniejszego kontraktu przynosiła szkodę funduszowi krajowemu, natenczas po trzykrotnem upomnieniu obejmie Wydział krajowy bez interwencyi c. k. Sądu powyższego za zgodą c. k. Ministerstwa handlu agendy administracyjne Towarzystwa, a to w miarę potrzeby na pewien przeciąg czasu, lub stale aż do wygaśnięcia koncesyi kolejowej.

§. 10.

Obie strony zrzekają się prawa unieważnienia niniejszego układu z powodu pokrzywdzenia, ponad połowę wartości.

§. 11.

Niniejszy układ, sporządzony w dwóch egzemplarzach, wolnych od stempla i opłat, traci swą moc, jeżeli Towarzystwo akcyjne kolei lokalnej z Łupkowa do Cisny nie będzie ukonstytuowane do końca roku 1897.

Alegat 3. do sprawozdania Wydziału krajowego LW. 76.700/95.

L. W. kr. 52.226/95.

Projekt wzoru statutu dla kolei lokalnych gwarantowanych przez kraj.

STATUT

Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej.

TYTUŁ I.

Postanowienia ogólne.

§. 1.

Na podstawie §. koncesyi z dnia Nr. Dz. u. p. mocą której uzyskali prawo budowy i eksploatacyi kolei lokalnej, prowadzącej od stacyi do zawiązuje się Towarzystwo akcyjne, które wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki koncesyonaryuszów.

§. 2.

Celem Towarzystwa jest: a) budowa i eksploatacya kolei lokalnej z do w §. 1. określonej, b) ewentualnie budowa i eksploatacya prowadzących do niej kolei dowozowych (Schleppbahnen), na których budowę zezwoli c. k. władza rządowa.

§. 3.

Siedzibą Towarzystwa jest L w ó w.

§. 4.

Firma Towarzystwa opiewa: „kolej lokalna“ po niemiecku „ Local-Bahn“ i ma być w myśl przepisów ustawy handlowej, zaprotokołowaną w rejestrze handlowym.

Firma Towarzystwa podpisywaną będzie w ten sposób, że pod wyrazami nazwę Towarzystwa oznaczającymi, czy to wydrukowanymi czy też wypisanymi, podpisy swe położą dwaj członkowie Rady zawiadowczej, lub też jeden z nich i jeden z urzędników Towarzystwa, któremu zostałaby udzieloną prokura (ten ostatni z dodatkiem prokurę oznaczającym).

§. 5.

Towarzystwo uważa się za ukonstytuowane i jako takie za uprawnione do rozpoczęcia swej działalności z chwilą kiedy:

a) wpłaconymi zostaną co najmniej czterdzieści procentów (40%) ustanowionego w §. 8. kapitału akcyjnego wynoszącego nominalnie koron w akcych zakładowych;

b) skoro odbędzie się walne Zgromadzenie prawomocnie Towarzystwo konstytuujące (§. 32.), i skoro

c) firma Towarzystwa wpisaną będzie do rejestru handlowego.

§. 6.

Towarzystwo rozwiązuje się w skutek wygaśnięcia uzyskanej koncesyi państwowej, o ileby akcyonaryusze za zezwoleniem rządowem i Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, nie postanowili dłuższego trwania Towarzystwa. Wcześniejsze rozwiązanie nastąpić może w razie nabycia linii kolejowej Towarzystwa przez państwo, albo w razie sprzedaży takowej komu innemu przez Towarzystwo, albo w skutek uchwały walnego Zgromadzenia zatwierdzonej przez Wydział krajowy i c. k. Rząd.

§. 7.

Wszelkie obwieszczenia zarządzone w myśl niniejszego statutu stają się obowiązującemi z chwilą ich jednorazowego ogłoszenia w urzędowej „Gazecie Lwowskiej“.

TYTUŁ II.

Kapitał Towarzystwa.

§. 8.

Kapitał Towarzystwa ustanawia się na sumę koron w akcyach zakładowych na okaziciela opiewających i składa się z sztuk akcyj zakładowych po koron.

Nadto upoważnionem jest Towarzystwo do zaciągnięcia kolejowej pożyczki pierwszeństwa w sumie najwyżej koron, oprocentowanej po 4% rocznie i najdalej do końca 1968 roku umorzyć się mającej.

W celu doprowadzenia tej pożyczki pierwszeństwa do skutku, kraj koronny Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwęm Krakowskiem udzieli z mocy uchwały swego Sejmu z dnia 8. lutego 1895 r. zatwierdzonej Najwyższem postanowieniem z dnia gwarancyi rocznego czystego dochodu kolei w sumie rocznych odpowiadającej wysokości rat na oprocentowanie 4% i umorzenie pomienionej pożyczki potrzebnych, która to gwarancya obejmie okres czasu od udzielenia koncesyi po koniec roku 1968.

Warunki tej pożyczki i w ogóle umowa o nią wymagają zatwierdzenia przez Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Określona powyżej gwarancya tego kraju obniży się odpowiednio w takim razie, jeżeliby w skutek mniejszej potrzeby kapitału na budowę kolei z do pożyczka zaciągniętą była w mniejszej wysokości niż albo za niższem oprocentowaniem niż 4%. W obu wypadkach gwarancya Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem obniży się do cyfry rat rocznych potrzebnych na oprocentowanie zaciągniętej faktycznie pożyczki i jej umorzenie w czasie wyżej określonym.

§. 9.

Akcye zakładowe w nominalnej wartości koron, od których przez czas trwania budowy kolei nie będą płacone procenta interkalarne, mają być objęte przez interesowanych w pełnej imiennej wartości.

Na te akcye zakładowe należy uiścić przy ukonstytuowaniu się Towarzystwa niemniej 40 procentów nominalnej wartości. Termin wpłaty pozostałych 60 procentów, oraz sposób zabezpieczania tych wpłat ustanowi Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Podpisujący akcye są jednak upranieni podpisane przez nich akcye każdej chwili wcześniej także wpłacić w całości.

Subskrybenci mają prawo żądania, by na rachunek akcyi przez nich subskrybowanych przyjęte były prócz gotówki także grunta i materyały w wartości oznaczonej przez Wydział krajowy po wysłuchaniu opinii Biura kolejowego.

§. 10.

Na uiszczone pierwsze wpłaty akcyi zakładowych wydane będą subskrybentom, po ukonstytuowaniu się Towarzystwa, tymczasowe dowody według załączonego formularza 1. wystawione, na nazwisko opiewające, na których i dalsze wpłaty ratalne będą potwierdzone.

Po uiszczeniu całkowitej wpłaty akcyi zakładowych w pełnej ich wartości imiennej, wydane będą subskrybentom przez ukonstytuone Towarzystwo odnośne akcye zakładowe, względnie wymienione im będą na akcye wydane poprzednio dowody tymczasowe.

W razie nieuiszczenia w terminie wpłat na akcye, obowiązanym jest subskrybent do zapłaty procentów zwłoki po 5% od terminu zapadłości odnośnej raty. Prócz tego przysłuża Towarzystwu prawo, po dopełnionym w myśl art. 221. ustawy handlowej wezwaniu uznać, że zwlekający wpłatę subskrybent, utracił na rzecz Towarzystwa prawa wypływające z podpisania akcyi i uskutecznionych częściowych wpłat, oraz uznać tymczasowe dowody za przepadłe (art. 220. k. h.), utrzymując atoli nadal w mocy zobowiązania subskrybentów w myśl. art. 222. ustawy handlowej.

W miejsce dowodów tymczasowych za przepadłe uznanych może Towarzystwo wydać nowe na takąż samą sumę opiewające i temiż samemi numerami początkowymi zaopatrzone.

§. 11.

Fundusze powstałe ze zrealizowanej pożyczki pierwszeństwa (§. 8.) oraz z uiszczonych wpłat na akcye, winny być w celach fruktyfikacyi lokowane, a następnie zgodnie z przeznaczeniem swem użyte w sposób wskazany, względnie zatwierdzony, przez Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

§. 12.

Akcye zakładowe winny być zaopatrzone bieżącemi liczbami wedle formularza 2. tudzież kuponani i talonami wedle formularzy 3 i 4.

§. 13.

Akcye są niepodzielne, i dlatego Towarzystwo uznaje jedną tylko osobę jako właściciela każdej akcyi. Każda akcya nadaje właścicielowi w granicach niniejszego statutu prawo do stosunkowego udziału w majątku Towarzystwa i w dochodach przedsiębiorstwa.

Przez nabycie akcyi poddaje się nabywca postanowieniom niniejszego statutu.

Akcyonaryuszom nie przysłuża z żadnego powodu prawo żądania zwrotu wpłaconego kapitału.

§. 14.

Cały kapitał akcyjny umorzonym będzie w ciągu trwania koncensyi według zatwierdzonego przez c. k. rząd planu amortyzacyi w sposób wskazany w §. 49. niniejszego statutu.

Umorzenie akcyi nastąpi przez losowanie, którego rok rocznie w czasie oznaczonym w planie umorzenia dokona Rada zawiadowcza w obecności c. k. notaryusza.

Numera akcyj wylosowanych podane będą do publicznej wiadomości w sposób w §. 7. oznaczony.

Właściciele akcyj wylosowanych otrzymają, za zwrotem takowych wraz z niezapadłymi jeszcze kuponami, pełną wartość imienną akcyi wraz z ewentualnie narosłą niepodniesioną a nieprzedawnioną jeszcze dywidendą.

§. 15.

W zamian za akcye wylosowane i zwrócone Towarzystwu wydane będą zwracającemu takowe akcye użytkowania (Genuss-Scheine) na okaziciela opiewające, które, nie dając prawa do dywidendy określonej w §. 49. ustęp 4., uprawniają posiadacza do superwidendy z §. 49. ustęp 8. a w razie likwidacyi Towarzystwa do udziału jedynie w nadwyżce majątku Towarzystwa określonej w §. 52. ustęp d); — zresztą przysługują posiadaczom akcyi użytkowania równe prawa z akcyonaryuszami.

Formularz akcyi użytkowania podlega zatwierdzeniu ze strony Rządu.

TYTUŁ III.

Rada zawiadowcza.

§. 16.

Rada zawiadowcza jest zarządem Towarzystwa w myśl. art. 127 do 241 ustawy handlowej. Obowiązkiem jej jest naczelne zarządzanie wszystkiemi sprawami Towarzystwa i reprezentowanie Towarzystwa na zewnątrz we wszelkich stosunkach; — w szczególności umocowaną jest Rada zawiadowcza do wszelkich takich czynności prawnych, które według §. 1008. ust. cywilnej wymagają osobnego pełnomocnictwa, i w ogóle do wszelkich postanowień i zarządzeń, które niniejszym statutem nie są zastrzeżone walnemu Zgromadzeniu.

Rada zawiadowcza może, nie naruszając przepisów art. 231. i 234. ust. handl., wykonywanie swych uprawnień przelać przez pełnomocnictwo szczegółowe co do pewnych określonych spraw, lub pewnego określonego zakresu spraw, lub na przeciąg czasu określony, na jednego lub więcej swych członków, lub na urzędników Towarzystwa, lub też na innych pełnomocników.

§. 17.

Rada zawiadowcza składa się z a najmniej członków, z których przynajmniej winni posiadać obywatelstwo austryackie i mieć stałe zamieszkanie w jednym z krajów państwa austryackiego.

Wydział krajowy król. Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ma prawo mianować dwóch członków Rady zawiadowczej.

Resztę członków Rady zawiadowczej wybiera na przeciąg trzech lat zwyczajne walne Zgromadzenie.

§. 18.

Aż do pierwszego Walnego Zgromadzenra odbytego po otwarciu ruchu na kolei lokalnej (§. 32) składać się będzie Rada zawiadowcza:

a) z członków mianowanych przez Wydział krajowy król. Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem;

b) z koncesyonaryuszy przedsiębiorstwa;

c) wreszcie z członków wybranych przez walne Zgromadzenie, na którem nastąpi ukonstytuowanie się Towarzystwa.

Pierwszej Radzie zawiadowczej w czasie jej urzędowania przysługa w razie śmierci, lub ustąpienia którego z członków pod b) i c) wymienionych, prawo kooptacyi.

§. 19.

Z pośród wybieralnych członków Rady zawiadowczej ustępują corocznie w czasie zwykłego walnego Zgromadzenia ci członkowie, których trzechletni czas urzędowania upłynął.

Co roku ustępuje trzecia część członków wybieralnych; jeżeli liczba ich nie jest podzielna przez trzy, w trzecim roku ustępuje cała pozostająca ich liczba

Póki zaś nie wytworzy się kolejny porządek ustępowania według okresu trwającego urzędowania, losowanie wskaże ustępujących.

Członek ustępujący może w każdym razie ponownie być wybranym.

§. 20.

W razie gdyby który z członków Rady zawiadowczej zmarł lub wystąpił przed upływem czasu, na który został wybranym, ma być dokonanym na najbliższem walnem Zgromadzeniu wybór uzupełniający, atoli tylko na przeciąg czasu, przez który ustępujący członek w Radzie zawiadowczej miał jeszcze zasiadać.

W wypadku takim Rada zawiadowcza ma prawo, aż do czasu zebrania się najbliższego zwykłego walnego Zgromadzenia, kooptować prowizorycznie członków Rady w miejsce ubyłych.

§. 21.

Każdy z wybranych członków Rady zawiadowczej obowiązanym jest złożyć do kasy Towarzystwa tytułem kaucyi sztuk akcyi Towarzystwa wraz z należącymi do takowych niezapadłymi jeszcze kuponami, których to akcyi nie wolno członkowi ani pozbywać ani zastawiać przez czas urzędowania swego w Radzie zawiadowczej oraz po upływie tego czasu, aż do chwili zatwierdzenia rachunków odnoszących się do czasu tego urzędowania.

Wybrany członek Rady zawiadowczej może czynności swe objąć dopiero z chwilą złożenia kaucyi.

Niedopełnienie powyższego postanowienia w przeciągu dni 14 od chwili wyboru, równa się nieprzyjęciu wyboru.

§. 22.

Postanowienia poprzedzających §§. 19. do 21. nie mają zastosowania do członków Rady zawiadowczej mianowanych przez Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem krakowskiem (§§. 17. i 18.)

§. 23.

Bezpośrednio po walnem Zgromadzeniu, na którem nastąpiło ukonstytuowanie się Towarzystwa Rada zawiadowcza wybiera z pomiędzy swoich członków prezesa i wiceprezesa i może, nie naruszając przepisu art, 231. ust. hdl., wybrać komitet wykonawczy, składający się z członków, w skład którego musi wchodzić jeden z członków Rady zawiadowczej, mianowanych przez Wydział krajowy.

Prezss i wiceprezes z tego pierwszego wyboru, jakoteż pierwszy komitet wykonawczy, urzędują aż do zwyczajnego walnego Zgromadzenia zwołanego po upływie pierwszego peryodu czynności Towarzystwa (§. 32.)

Nowy wybór prezesa i wicepresa, tudzież komitetu wykonawczego, następuje zatem bezpośrednio po tem walnem Zgromadzeniu, następnie zaś corocznie po odbyciu walnego Zgromadzenia.

Prezes i wiceprezes mogą po upływie czasu swego urzędowania ponownie być wybranymi.

Komitet wykonawczy otrzymuje od Rady zawiadowczej najobszerniejsze pełnomocnictwo do załatwiania spraw Towarzystwa, jednakże z obowiązkiem zdawania sprawy ze swych czynności Radzie zawiadowczej. W szczególności jest tenże powołanym do pośredniczenia imieniem Rady zawiadowczej w stosunkach z c. k. władzami centralnemi, z c. k. generalną Dyrekcyą austr. kolei państwowych i z Wydziałem krajowym, i do czuwania nad wszelkiemi sprawami finansowemi oraz agendami dotyczącemi budowy i ruchu kolei będącej własnością Towarzystwa.

§. 24.

Rada zawiadowcza zgromadza się na posiedzenia w miejscu siedziby Towarzystwa (§. 3.) na skutek zwołania przez prezesa lub wiceprezesa, ilekroć tego sprawy Towarzystwa wymagają, albo na żądanie członków.

§. 25.

Do ważności uchwał Rady zawiadowczej konieczną jest oprócz należytego uwiadomienia wszystkich członków, obecność przewodniczącego i członków.

Nieobecny członek Rady zawiadowczej może się dać zastąpić przez innego członka.

Każdy członek Rady zawiadowczej może jednak mieć tylko jedno takie pełnomocnictwo.

§. 26.

Rada zawiadowcza uchwala porządek swych czynności, nienaruszając postanowień artyk. 231. i 234. ust. handl., tudzież uchwala regulamin i instrukcye dla urzędników i sług Towarzystwa.

§. 27.

Uchwały Rady zawiadowczej zapadają absolutną większością głosów członków obecnych jakoteż przez pełnomocników zastąpionych. W razie równości głosów to zdanie staje się uchwałą, do którego przystąpi przewodniczący.

Wszelkie wybory odbywają się w regule kartkami.

W razie gdyby przy pierwszem głosowaniu nie uzyskano absolutnej większości, następuje ściślejszy wybór pomiędzy tymi, którzy największą ilość głosów uzyskali. W razie równości głosów, rozstrzyga los.

§. 28.

Z obrad Rady zawiadowczej spisywane będą protokoły, które podpisuje przewodniczący i przynajmniej jeden z obecnych członków Rady.

§. 29.

Członkowie Rady zawiadowczej otrzymują w granicach określonych w §. 49. punkt 7. tantyemę od czystego zysku, której wysokość uchwalona każdorocznie przez walne Zgromadzenie (§. 40.) wymaga zezwolenia Wydziału krajwego.

Zwyczajne walne Zgromadzenie oznacza corocznie wartość znaczków obecności za uczestniczenie w posiedzeniach Rady zawiadowczej i komitetu wykonawczego.

Aż do pierwszego zwyczajnego walnego Zgromadzenia wartość tychże znaczków obecności oznacza się na zł. w. a.

Za koszta podróży na posiedzenia Rady zawiadowczej i komitetu wykonawczego i w ogóle podróży przedsiębranych w interesie Towarzystwa za postanowieniem zarządu, mają członkowie Rady prawo żądania zwrotu poniesionych wydatków.

Walne Zgromadzenie może ustanowić ewentualne odrębne wynagrodzenie dla członków komitetu wykonawczego, które atoli wymagać będzie przyzwolenia Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

§ 30.

Nie mogą być członkami Rady zawiadowczej urzędnicy Towarzystwa, osoby pozostające z Towarzystwem w bezpośrednim stosunku kontraktowym jako przedsiębiorcy budowy, dostawcy i t. p., dalej osoby, które popadły w konkurs, lub wstrzymały wypłaty nie zaspokoiwszy w zupełności swych wierzycieli, wreszcie osoby będące w śledztwie lub zasądzone z powodu występku lub przekroczenia popełnionego z chęci zysku lub wywołującego publiczne zgorszenie.

Traci swój mandat ten członek Rady zawiadowczej, który w czasie swego urzędowania wejdzie w jeden z powyż opisanych stosunków lub popełni jeden z czynów powyżej określonych.

TYTUŁ IV.

Walne Zgromadzenie.

§. 31.

Walne Zgromadzeuie, w myśl niniejszego statutu utworzone, zastępuje ogół akcyonaryuszów w wykonywaniu ich praw.

Uchwały walnego Zgromadzenia w myśl niniejszego statutu powzięte, obowiązują wszystkich akcyonaryuszów.

Walne Zgromadzenie zbiera się w miejscu siedziby Towarzystwa za zwołaniem przez Radę zawiadowczą.

§. 32.

Zwołanie walnego Zgromadzenia w celu ukonstytuowania się Towarzystwa następuje przez koncesyonaryuszy, lub tychże pełnomocników.

Przepisy niniejszego statutu dotyczące składania akcyi i przewodniczenia nie mają zastosowania do tego Walnego Zgromadzenia.

Zwołanie nastąpić ma najpóźniej na 14 dni przed odbyć się mającem walnem Zgromadzeniem. Prawo głosowania na tem walnem Zgromadzeniu zależy od ilości subskrybowanych akcyi zakładowych i to w ten sposób, że każde 10 sztuk akcyi nadaje subskrybentowi jeden głos.

To, celem ukonstytuowania się zwołane, walne Zgromadzenie, wybiera swego przewodniczącego tudzież członków do pierwszej Rady zawiadowczej (§. 18.) i komisyę rewizyjną wedle postanowień §. 46. Temu walnemu Zgromadzeniu przysługują w ogólności wszystkie te uprawnienia, które wedle §. 40. zastrzeżone są walnemu Zgromadzeniu, z wyjątkiem wyboru pierwszej Rady zawiadowczej Towarzystwa, co do której mają zastosowanie przejściowe postanowienia §. 18. na przeciąg czasu aż do odbycia pierwszego zwyczajnego walnego Zgromadzenia po otwarciu ruchu na kolei Towarzystwa.

Na walnem Zgromadzeniu zwołanem celem ukonstytuowania się Towarzystwa ma być wykazanem, że wszystkie akcye zakładowe zo-

stały podpisane, tudzież że uskuteczniono na takowe wpłatę 40-tu procentów.

Z obrad tego walnego Zgromadzenia spisanym będzie przez powołanego do tego c. k. notaryusza protokół, który podpisze przewodniczący i dwóch p. zez tegoż z pomiędzy obecnych akcyonaryuszów powołanych mężów zaufania.

§. 33.

Po upływie pierwszego roku obrachunkowego (§. 47.) zwyczajne walne Zgromadzenie odbywać się ma corocznie w pierwszem półroczu najpóźniej w miesiącu czerwcu.

Nadzwyczajne walne Zgromadzenia zwołuje Rada zawiadowcza, albo według swego uznania, albo wskutek uchwały walnego Zgromadzenia lub jednego albo więcej akcyonaryuszów, którego, respective których, akcye razem wzięte stanowią dziesiątą część kapitału akcyjnego.

W ostatnim wypadku nadzwyczajne walne Zgromadzenie zwołanem być musi najpóźniej w przeciągu dni 30, licząc od chwili wniesienia odnośnego żądania.

Akcyonaryusze żądający zwołania nadzwyczajnego walnego Zgromadzenia winni potrzebne do wylegitymowania się akcye złożyć w kasie Towarzystwa, lub też w miejscu przez Radę zawiadowczą wskazanem, albo wykazać się poświadczeniem przewidzianem w §. 35. alinea 2. i równocześnie podać przedmiot oraz przyczyny uzasadniające ich żądanie.

§. 34.

Zwołanie każdego, czy to zwyczajnego, czy nadzwyczajnego walnego Zgromadzonia musi nastąpić przynajmniej na 14 dni przed dniem odbycia się takowego, a w wezwaniu (§. 7.) muszą być podanymi do ogóluej wiadomości przedmioty obrad walnego Zgromadzenia.

Na porządku dziennym walnego Zgromadzenia należy również zamieścić wnioski pisemne do Rady zawiadowczej przynajmniej na 30 dni przed zwołaniem walnego Zgromadzenia zgłoszone przez akcyonaryusza, lub akcyonaryuszy, posiadających przynajmniej dwudziestą część całego kapitału akcyjnego i złożeniem odpowiedniej ilości akcyj wylegitymowanych.

W przedmiotach nieobjętych ogłoszonym porządkiem dziennym, uchwały powzięte być nie mogą.

Tylko nad wnioskiem o zwołanie nadzwyczajnego walnego Zgromadzenia mogą być powzięte uchwały bez poprzedniego zamieszczenia w ogłoszonym porządku dziennym (art. 238 u. h.)

§ 35.

Prawo udziału w walnem Zgromadzeniu ma każdy posiadacz akcyi zakładowych, który złoży co najmniej 10 sztuk tychże najpóźniej na 8 dni przed dniem statutowo zwołanego walnego Zgromadzenia w kasie Towarzystwa lub w innem miejscu oznaczonem w wezwaniu.

Atoli co do akcyi będących w posiadaniu ciał autonomicznych (kraj, powiaty, gminy) wystarcza w miejsce ich złożenia przedstawienie odpowiedniego poświadczenia kasy w której są przechowane te akcye.

Akcyonaryusze uprawnieni do głosu otrzymują karty legitymacyjne, na nazwisko opiewające, które wykazują ilość złożonych akcyi i przypadających na takowe głosów i które służą tylko osobie w karcie wymienionej lub jej wykazanemu pełnomocnikowi (§. 37.)

§. 36.

Każde 10 akcyi dają posiadaczowi jeden głos i nie jest ograczoną ilość głosów przysługujących jednemu akcyonaryuszowi imieniem własnym oraz z mocy pełnomocnictwa.

§. 37.

Prawo głosowania może być wykonywanem bądź osobiście bądź też przez pełnomocnictwo udzielone innemu również do głosowania uprawnionemu akcyonaryuszowi.

Zostający pod opieką, lub osoby prawne, wykonywują prawo głosowania przez swych zastępców prawnych, względnie ustanowionych odnośnemi statutami, kobiety przez pełnomocników, którzy nie potrzebują być akcyonaryuszami.

§. 38.

Roczne sprawozdanie z czynności wraz z zamknięciem rachunków, oraz wnioski na porządek dzienny Zgromadzenia walnego przychodzące winny na ośm dni przed Walnem Zgromadzeniem wyłożone być w biurze Towarzystwa dla użytku uprawnionych do głosu akcyonaryuszów.

§ 39.

Walnemu Zgromadzeniu przewodniczy prezes lub wiceprezes Rady zawiadowczej, w razie zaś ich nieobecności wskazany przez Radę zawiadowczą jeden z jej członków.

§. 40.

Do zakresu działania walnego Zgromadzenia należy:

a) wysłuchanie sprawozdań zarządu i uchwały w przedmiocie takowych;

b) ustanawianie ilości członków Rady zawiadowczej i wybór takowych (§. 17.);

c) zatwierdzenie rocznych rachunków i uchwały co do użycia zysków (§. 49.);

d) uchwały co do zmiany statutu Towarzystwa;

e) uchwały w przedmiocie pozbycia kolei należącej do Towarzystwa;

f) uchwały w przedmiocie rozwiązania Towarzystwa (§ 6) a to także w razie zlania tegoż z innem Towarzystwem akcyjnem (art. 215. u. h.);

g) uchwały w przedmiocie podwyższenie kapitału zakładowego Towarzystwa (§. 8.);

h) uchwały co do budowy lub nabycia nowych linii;

i) uchwały co do prowadzenia ruchu na kolei Towarzystwa;

k) wybór komisyi rewizyjnej do sprawdzania bilansu (§. 46.);

l) ustanowienie wynagrodzenie dla komitetu wykonawczego i wartości znaczków obecności za uczestnictwo w posiedzeniach Rady zawiadowczej i komitetu wykonawczego, oraz stopę tantiemy dla członków Rady zawiadowczej (§. 29.) w granicach postanowionych w §. 49. punkt 7.

Uchwały powzięte w przedmiotach objętych punktami d) do g) włącznie, wymagają zatwierdzenia rządowego, uchwały zaś w przedmiotach objętych punktami c) do i) włącznie, oraz punktem l) wymagają zatwierdzenia przez Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

§. 41.

Do ważności uchwał walnego Zgromadzenia wymaganą jest obecność najmniej akcyonaryuszów, którzy we własnem i mocodawców (§. 37.) imieniu reprezentują co najmniej dziesiątą część całego kapitału akcyjnego.

Uchwały w przedmiotach wymienionych w §. 40. lit. d), e), f), g), h), i) mogą być powziętemi tylko wtedy, jeżeli na Zgromadzeniu reprezentowaną jest co najmniej czwarta część całego kapitału akcyjnego.

§. 42.

Jeżeli na zwołanem należycie walnem Zgromadzeniu w ciągu godziny od chwili naznaczonego rozpoczęcia nie zbierze się komplet wymagany w §. 41. Zgromadzenie uważa się za niedoszłe do skutku, i w takim razie winno w ciągu 8 dni zwołanem być nowe Zgromadzenie walne z terminem najdalej dni 30.

Na tem drugiem Zgromadzeniu mogą zapadać ważne uchwały tylko w przedmiotach wymienionych w wezwaniu na poprzednie Zgromadzenie, a to w każdym razie i bez względu na liczbę zebranych akcyonaryuszów i sumę reprezentowanego przez nich kapitału akcyjnego, o czem należy w wezwaniu wyraźną uczynić wzmiankę.

§. 43.

Uchwały walnego Zgromadzenia zapadają absolutną większością głosów; w razie równości głosów rozstrzyga głos przewodniczącego. Uchwały w przedmiotach wymienionych w §. 40. lit. *d) e) f) g) h) i)* wymagają do swej ważności większości dwóch trzecich obecnych głosów.

§. 44.

Wszelkie wybory odbywają się przez pisemne głosowanie za pomocą kartek, o ile walne Zgromadzenie inaczej nie postanowi.

Za wybranych będą ci uważani, którzy wedle oddanych kartek otrzymali największą ilość, a zarazem absolutną większość głosów.

Jeżeli pierwsze głosowanie nie dało absolutnej większości, następuje wybór ściślejszy z pomiędzy tych, którzy osiągnęli największą ilość głosów. Do wyboru ściślejszego bierze się podwójną ilość wybrać się mających.

W razie równości głosów przy wyborze ściślejszym za wybranego uważa się tego, kto przed odnośnem walnem Zgromadzeniem złożył większą ilość akcyi własnych. W razie równej liczby posiadanych akcyi rozstrzyga los, a losowanie odbywa się w sposób przez przewodniczącego zarządzony.

§. 45.

Przy otwarciu walnego Zgromadzenia mianuje przewodniczący protokolanta, a walne Zgromadzenie wybiera z pośród obecnych akcyonaryuszy dwóch skrutatorów.

Z czynności walnego Zgromadzenia ma być spisanym protokół notaryalny, który podpisują: przewodniczący, protokolant i obaj skrutatorowie.

Do protokołu dołącza się wykaz obecnych akcyonaryuszów.

TYTUŁ V.

Komisya rewizyjna.

§. 46.

Komisya rewizyjna do badania rachunków Towarzystwa ustanowiona składa się z członków i zastępców którzy wybrani być mają corocznie na zwyczajnem walnem Zgromadzeniu z pośród akcyonaryuszów mających prawo głosu, a do zarządu Towarzystwa nie należących.

Zastępcy urzędują tylko w razie przeszkody w urzędowaniu członków komisyi rewizyjnej.

Dla zbadania rachunków Towarzystwa z pierwszego roku obrachunkowego (§. 48.) wybierze komisyę rewizyjną Zgromadzenie walne, zwołane celem ukonstytuowania się Towarzystwa (§. 32).

§. 47.

Zadaniem komisyi rewizyjnej jest sprawdzanie rocznych zamknięć rachunkowych; w tym celu ma ona prawo przeglądać księgi Towarzystwa i żądać wyjaśnień.

Komisya rewizyjna składa walnemu Zgromadzeniu sprawozdanie pisemne ze swych czynności wraz ze swemi uwagami i wnioskami.

Na członków komisyi rewizyjnej i ich zastępców wybierani być winnni ile możności akcyonaryusze mający zwykłe zamieszkanie w siedzibie Towarzystwa; w przeciwnym razie mają oni prawo żądania zwrotu kosztów podróży spowodowanych spełnieniem swych funkcyi.

TYTUŁ VI.

Prowadzenie rachunków i przeznaczenie zysków.

§. 48.

Rok obrachunkowy Towarzystwa rozpoczyna się z dniem 1. stycznia, a kończy z dniem 31. grudnia każdego roku.

Pierwszy atoli rok obrachunkowy rozpocznie się z początkiem działalności Towarzystwa (§. 5.) a skończy ostatniego grudnia tego roku kalendarzowego, w którym nastąpi otwarcie ruchu na kolei Towarzystwa.

§. 49.

Z dniem 31. grudnia każdego roku obrachunkowego zamyka się rachunki i zestawia się bilans według przepisów ustawy i rozporządzeń wydanych w tym względzie przez c. k. Rząd. Rada zawiadowcza przedkłada bilans komisyi rewizyjnej do sprawdzenia (§. 47.), a następnie walnemu Zgromadzeniu do zatwierdzenia (§. 40. punkt *c*).

Przychody roczne Towarzystwa składają się:

a) z dochodów brutta kolei Towarzystwa i ewentualnych różnych innych dochodów z majątku Towarzystwa;

b) z dopłat ewentualnych czynionych przez fundusz krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z tytułu gwarancyi czystego dochodu (§. 8. alinea 2.)

Te roczne przychody winny być, o ile na to wystarczą, użyte kolejno w następującym porządku:

1. na pokrycie bieżących kosztów eksploatacyi i zarządu;

2. na pokrycie rat oprocentowania i planem wskazanego umorzenia kolejowej pożyczki pierwszeństwa (§. 8.);

3. na planem oznaczone umorzenie akcyi zakładowych;

4. na dywidendę do wysokości czterech (4) procentów do nieumorzonych jeszcze akcyi zakładowych;

5. na zwrot dopłat ewentualnie w poprzednich latach poczynionych przez fundusz krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem z tytułu gwarancyi rocznego czystego dochodu (§. 8.) przyczem nie będą liczone odsetki od tych dopłat.

Reszta rocznego dochodu pozostała po pokryciu wymienionych wyżej pozycyi od 1. do włącznie 5. rodzieli się jak następuje:

6. przedewszystkiem przynajmniej procentów do funduszu rezerwowego (§. 51).

7. następnie po potrąceniu pozycyi 6. tantyema dla członków Rady zawiadowczej uchwalona przez Walne Zgromadzenie i potwierdzona przez Wydział krajowy, która wszakże w żadnym razie nie może przenosić pięciu (5) procentów tej nadwyżki dochodów;

8. reszta zaś tej nadwyżki, o ile Zgromadzenie walne nie przeznaczy jej na inne cele, rozdzieli się jako superwidenda równomiernie na wszystkie akcye, zatem także na akcye użytkowania wydane w miejsce umorzonych akcyi. (§. 15)

§. 50.

Wypłata dywidendy i ewentualnej superwidendy następuje z dołu w dniu 1. lipca roku następującego po odnośnym roku obrachunkowym. Spłata umorzonych akcyi Towarzystwa, jak również wypłata dywidendy i ewentualnej superwidendy od akcyi, nastąpi w miejscu płatności ustanowionem przez Radę zawiadowczą. Kwoty przypadające na spłatę wylosowanych akcyi, nie podniesione w czasie przed nastąpieniem ustawowego przedawnienia, oraz dywidendy i ewentualne superdywidendy, niepodniesione w przeciągu trzech lat od dnia ich zapadłości, przepadają na korzyść funduszu rezerwowego Towarzystwa (§. 51).

§. 51.

Fundusz rezerwowy służyć ma na pokrycie ewentualnych nadzwyczajnych wkładów, kosztów rozszerzenia spółkowego przedsiębiorstwa, które nie będą pokryte przez podwyższenie kapitału zakładowego, tudzież na pokrycie wydatków na odnowienie budynków, urządzeń kolejowych i przedmiotów zniszczonych przez użycie.

Do funduszu rezerwowego przeznaczoną zostaje z pierwszego kapitału zakładowego suma koron oraz wszelkie ewentualne oszczędności jakieby się w tym pierwszym kapitale zakładowym (§. 8.) okazały po zamknięciu rachunków budowy. Fundusz ten będzie po myśli poz. 6. §. 49. tak długo uzupełnianym, póki nie wyniesie % całego kapitału akcyjnego.

Fundusz rezerwowy winien być samoistnie fruktyfikowanym. Procenta i inne dochody z jego fruktyfikacyi dopisują się do funduszu rezerwowego.

W razie uszczuplenia funduszu rezerwowego poniżej sumy wyżej wyrażonej, winien być tenże w myśl postanowień statutu uzupełnionym.

TYTUŁ VII.

Postanowienia końcowe.

§. 52.

W razie rozwiązania Towarzystwa postanawia walne Zgromadzenie sposób, w jaki likwidacya ma nastąpić i wybiera likwidatorów. Likwidatorowie uprawnieni są za przyzwoleniem walnego Zgromadzenia i zezwoleniem rządowem wszelkie prawa i obowiązki rozwiązanego Towarzystwa przelać na inne osoby.

Z chwilą ustanowienia likwidatorów ustaje działalność Rady zawiadowczej, natomiast uprawnienia walnego Zgromadzenia i komisyi rewizyjnej także w czasie likwidacyi pozostają w swej mocy.

Pozostały w chwili rozwiązania Towarzystwa majątek ma być użytym w następującym porządku.

a) przedewszystkiem ma spłatę nieumorzonej jeszcze części kolejowej pożyczki pierwszeństwa (§. 8.) oraz innych ewentualnych długów,

b) na spłatę nieumorzonych jeszcze akcyi, a to w kwocie nie przewyższającej ich nominalnej wartości,

c) na zwrot funduszowi krajowemu Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem dopłat ewentualnie przez tenże z tytułu gwarancyi rocznego czystego dochodu poczynionych (§. 8.), przyczem nie będą liczone odsetki od tych dopłat;

d) nadwyżka ewentualnie jeszcze pozostająca rozdzieli się równomiernie między posiadaczy akcyi zakładowych, względnie wydanych w ich miejsce akcyi użytkowania.

§. 53.

O ile niniejszy statut nie zawiera szczegółowych postanowień, wchodzą w zastosowanie przepisy ustawy handlowej z 17. grudnia 1862. r. Nr. 1. Dz. u. p. z roku 1863.

Spory ze stosunków Towarzystwa wynikające należą do kompetencyi właściwych sądów.

§. 54.

Władza rządowa jest uprawnioną przysługujące jej prawo nadzoru wykonywać przez ustawionego przez siebie komisarza.

Komisarzowi rządowemu przysługa w szczególności prawo brania udziału w posiedzeniach Rady zawiadowczej i komitetu wykonawczego, tudzież uczestniczenia w walnych zgromadzeniach, ilekroć to uzna za potrzebne. Przysługa mu dalej prawo sprzeciwienia się i zawieszenia wykonania uchwał, któreby naruszały postanowienia koncesyi, statut, obowiązujące ustawy, lub interesa publiczne.

§. 55.

Nie uwłaczając w niczem prawom państwa do wykonywania nadzoru zawarowanego dla państwa w ustawach, w koncesyi, w niniejszym statucie, lub z mocy szczególniejszego zastrzeżenia, Wydziałowi krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowkiem przysługują wszelkie te prawa ingerencyi, nadzoru, i kontroli, jakie wynikają z ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893 r. Dz. u. kraj. Nr. 24 i z uchwał Sejmu.

Dla czuwania nad dopełnieniem powyższego postanowienia uprawnionym jest Wydział krajowy Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem ustanowić przy Towarzystwie swego komisarza, któremu przysługują analogicznie te same prawa, jakie w poprzednim §. 54. zastrzeżone są komisarzowi rządowemu, a w szczególności prawo sprzeciwienia się i zawieszenia uchwał, któreby naruszały postanowienia ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893 r. Dz. u. kraj. Nr. 42. tudzież uchwał Sejmu i umów zawartych z Wydziałem krajowym.

§. 56.

Towarzystwo jest obowiązanem przy obsadzaniu posad służbowych uwzględniać w myśl ustawy z 19. kwietnia 1872 roku Nr. 60. Dz. u. p. wysłużonych podoficerów.

Formularz Nr. I.

..... **Koron** *Nr.* .....

Wolne od stempla na podstawie najwyższego dokumentu koncesyjnego z dnia ..... Nr. ..... Dz. u. p.

Kolej lokalna .....

najwyższem postanowieniem cesarskiem z dnia .....

na ..... lat koncesyonowana.

Kapitał akcyjny .....

w ..... akcyach zakładowych

po ..... koron.

Dowód tymczasowy

na

..... sztuk akcyj zakładowych po ..... koron w ogólnej sumie ..... koron, na które

.....

uiścił pierwszą wpłatę ..... t. j. ..... koron.

Niniejszy dowód tymczasowy nadający posiadaczowi prawa przyznane statutem Towarzystwa będzie po uiszczeniu całkowitej wpłaty wymieniony na ..... sztuk akcyi zakładowych kolei lokalnej .....

.....

..... dnia .....

Kolej lokalna .....

.....

Formularz Nr. 2.

Wolne od stempla na podstawie najwyższego dokumentu koncesyi z dnia ..... Nr. ..... Dz. u. p.

400 Koron *Nr.* .....

Kolej lokalna .....

Najwyższem postanowieniem cesarskiem z dnia .....

na ..... lat koncesyonowana.

Kapitał akcyjny ..... koron

w ..... akcyach zakładowych

po ..... koron

Akcya zakładowa

na ..... koron

Niniejsza akcya zakładowa nadaje posiadaczowi wszelkie prawa, przyznane w myśl statutu posiadaczom akcyi zakładowych Towarzystwa akcyjnego kolei lokalnej .....

..... dnia .....

Kolej lokalna .....

.....

Formularz Nr. 3.

1. Kupon akcyi zakładowej Nr. .....

Towarzystwo akcyjne kolei lokalnej .....

wypłaci okazicielowi tego kuponu w dniu 1. lipca 18..... przypadającą na powyższą akcyę zakładową pełną dywidendę za rok .....

Formularz Nr. 4.

Talon od akcyi zakładowej Nr. .....

Towarzystwo akcyjne kolei lokalnej .....

wyda okazicielowi niniejszego talonu w dniu .....

..... roku nowy arkusz kuponowy do wymienionej wyżej akcyi zakładowej.

Ustawa

z dnia 19. czerwca 1895, o kolejach żelaznych, których budowa zapewniona być ma w roku 1895. (Dz. u. p. Nr. 83.)

Za zgodą obu Izb Rady państwa postanawiam co następuje:

Artykuł I.

Upoważnia się Rząd, żeby pod warunkami ustawy niniejszej zapewnił wybudowanie następujących kolei żelaznych:

1. Od stacyi w Maryańskich Łaźniach kolei państwa Pilzeń—Cheb na Teplę, Beczow, i Schönwehr do Karłowych Warów z dobiegiem do dworca centralnego, który ma tamże być wystawiony na gruntach donickich gminy miasta Karłowych Warów;

2. od pewnego punktu kolei żelaznej pod 1 wzmiankowanej nieopodal Schönwehru na Sławków do Lokietu z dobiegiem do kolei państwa Lokiet— Nowosedly;

3. od stacyi w Wodnianach kolei państwa Gmünd—Pilzeń do Tynu nad Wełtawą;

4. od stacyi w Czerczanach kolei panstwa Wiedeń—Praga do Kolina z odnogą od Rattayu do Kaczowa;

5. od stacyi w Strakonicach kolei państwa Gmünd—Pilzeń na Blatnę do Brzeźnicy z dobiegiem do kolei państwa Protiwin—Zdice;

6. od stacyi w Nowym dworze kolei państwa Pilzeń—Cheb do Bezdruzic;

7. od stacyi w Absdorfie kolei państwa Wiedeń—Praga do Sztokrawy z dobiegiem do uprzyw. austryackiej kolei Północno-zachodniej;

8. od stacyi w Wiener-Neustadt kolei Południowej Wiedeń—Tryest do Puchbergu, według okoliczności z przedłużeniem do Schneebergu;

9. od stacyi w St. Pölten kolei państwa Wiedeń—Linz do Kirchbergu nad Pielachem;

10. od stacyi w Zell am Zee kolei państwa Bischofshofen—Wörgl na Mittersill do Krimml;

11. od stacyi w Trzebinii uprzyw. kolei Północnej Cesarza Ferdynanda albo od pewnego stosownego punktu dobiegającej do niej kolei podjazdowej Siersza—Trzebinia do Skawiec z dobiegiem do kolei państwa Sucha—Skawina;

12. od pewnego punktu kolei w ustępie 11 wymienionej pod Piłą do Jaworzna;

13. od stacyi w Chabówce kolei państwa Żywiec—Nowy Sącz na Nowy Targ do Zakopanego;

14. od stacyi w Borkach Wielkich kolei państwa Lwów—Podwołoczyska do Grzymałowa;

15. od stacyi w Kołomyi uprzyw. kolei Lwowsko-czerniowiecko jasskiej na Horodonkę do Zaleszczyk;

16. od stacyi w Berunie Czeskiej Zachodniej kolei na Lodenice i Horzelice, według okoliczności z włączeniem istniejącej kolei podjazdowej Nuczyce—Dusznik z dobiegiem do kolei państwa prasko-duchcowskiej.

Artykuł II.

Z wyjątkiem kolei lokalnych St. Pölten—Kirchberg nad Pielachem (l. 9) Zell am See—Krimml (l. 10) i **Chabówka—Zakopane (l. 13), które wybudowane być mają jako wązko-torowe, wszystkie koleje w artykule I. oznaczone wykonać należy z prawidłową szerokością torów a mianowicie** linie oznaczone pod

l. 1, 2 i 16 Maryańskie Łaźnie—Karłowe Wary, Schönwehr—Lokiet i Berun—Dusznik jako koleje główne drugiego rzędu, inne zaś linie **pod ll. 3 aż do 15 wzmiankowane, jako koleje lokalne.**

Co się tyczy kolei lokalnej od Chabówki do Zakopanego pod l. 13. wzmiankowanej, część jej między Chabówką a Nowymtargiem może być wybudowana ze szlakiem normalnym w takim razie gdyby miała być włączona w kolej o szlaku normalnym od Chabówki na Nowytarg do granicy kr jowej.

Dobrodziejstwa i ułatwienia, jakie stosownie do postanowień ustawy z dnia 31. grudnia 1894, Dz. u. p. Nr. 2 z r. 1895, koleje niższego rzędu mogą w drodze administracyjnej uzyskać, stosują się w zupełności do wszystkich kolei żelaznych powyżej wzmiankowanych.

Okresy koncesyjne wynosić mają najwięcej po 90 lat, licząc od dnia nadania koncesyi.

Artykuł III.

Kolejom żelaznym w artykule I, ll. 1 aż do 3 oznaczonym, może Rząd przy nadaniu koncesyi zapewnić na przeciąg 76 lat, licząc od dnia nadania koncesyi, gwarancyą czystego dochodu rocznego a to w sumie odpowiadającej wydatkowi na oprocentowanie czterech od sta nie przewyższające i na umorzenie pożyczek, które celem uzyskania kapitału na koleje powyższe w Banku krajowym czeskim w sumach maksymalnych niżej oznaczonych będą zaciągnięte a to w taki sposób, że gdyby czyste dochody roczne tych kolei nie wynosiły sum, jakie im będą zagwarantowane, to, coby niedostawało, uzupełni Rząd.

Czysty dochód roczny, jaki Rząd ma kolejom powyższym zagwarantować ustanawia się ze względem na wzmiankowane pożyczki dla każdej z osobna kolei w następujących kwotach maksymalnych:

	Suma maksymalna w złotych waluty austryackiej	
	pożyczki	gwarancyi rządowej
Maryańskie Łaźnie—Karłowe Wary . . .	4 050.000	172.000
Schönwehr—Lokiet	1,200 000	51.000
Wodniany—Tyn nad Wełtawą . . .	660.000	28.000

Artykuł IV.

Gwarancya rządowa w artykule III oznaczona ma być pod tym warunkiem zapewniona, żeby królestwo czeskie i strony interesowane objęły razem w pełnej wartości imiennej najmniej następujące sumy imienne w akcyach zakładowych spółek akcyjnych, które się dla tych kolei zawiążą, z zastrzeżeniem, że w okresie, budowy (artykuł X) nie będą od tych akcyj zakładowych płacone odsetki interkalarne:

Maryańskie Łaźnie—Karłowe Wary	1,075.000 zł.
Schönwehr—Lokiet	500.000 „
Wodniany—Tyn nad Wełtawą	300.000 „

Nadanie gwarancyi rządowej dla kolei żelaznej Maryańskie Łaźnie—Karłowe Wary podlega nadto dalszemu warunkowi, żeby gmina miasta Karłowych Warów aż do dnia 31. grudnia 1898 odstąpiła temu przedsiębiorstwu kolejowemu za akcye zakładowe grunta donickie, będące w jej posiadaniu a to w rozległości najwięcej 35.400 metrów kwadratowych, o ile takowe będą potrzebne na wystawienie dworca centralnego w Karłowych Warach o ile nie zostały już odstąpione na rzecz przedsiębiorstwa kolejowego Karłowe Wary—Johann-Georgenstadt. Suma w akcyach zakładowych, która za te grunta ma być gminie wydana, oznaczona będzie za porozumieniem się między Rządem a gminą, gdyby zaś nie zdołano się porozumieć, drogą dobrowolnego oszacowania sądowego.

Na warunkach, które Rząd przepisze, zapewnić należy jeszcze przed nadaniem koncesyi, co do wszystkich akcyj zakładowych, które stosownie do postanowień powyższych mają strony interesowane objąć, subskrypcyą onychże, tudzież wczesne wnoszenie kapitału, uskuteczniać się mające w miarę potrzeby w ciągu okresu budowy.

Artykuł V.

Do wykonania artykułu III. stosować należy postanowienia artykułu IV ustawy z dnia 26. grudnia 1893, Dz. u. p. Nr. 33 z r. 1894 o budowie kolei nadybbsańskiej z tą zmianą, że opłaty stemplowe od kuponów mogą być umieszczane w rachunku ruchu jako pozycya wydatków.

Również wolno w rachunku ruchu kolei, w artykule I, ll. 1 aż do 3 oznaczonych, umieszczać jako pozycyą wydatkową dodatki na koszta zarządu, płacić się mające od pożyczek Bankowi krajowemu czeskiemu a wynoszące $^2/_8$ od sta sum pożyczkowych, jakie kiedykolwiek zalegać będą nieumorzone, tudzież wszelkie kwoty, które temuż Bankowi były zwracane za podatki i opłaty.

Artykuł VI.

Co do kolei w artykule I., ll. 4 aż do 15 oznaczonych upoważnia się Rząd objąć przy nadaniu koncesyi akcye zakładowe Spółek akcyjnych, jakie się dla tych kolei zawiążą w następujących sumach maksymalnych, a mianowicie:

Czerczany—Kolin z odnogą do Kaczowa .	300.000 zł.
Strakonice — Brzeźnica	200.000 „
Nowy Dwór—Bezdruzice	130.000 „
Sztrokawa—Absdorf	40 000 „
Wiener-Neustadt—Puchberg (Schneeberg) .	200.000 „
St. Pölten—Kirchberg nad Pielachem . .	200.000 „
Zell am See—Krimml	320.000 „
Trzebinia—Skawce	**420 000 „**
Piła—Jaworzno	**116 000 „**
Chabówka—Zakopane	**235.000 „**
Borki Wielkie—Grzymałów . . .	**210 000 „**
Kołomyja—Zaleszczyki	**425.000 „**

Co do szlaków częściowych od Chabówki do Nowego Targu i od Nowego Targu do Zakopanego kolei lokalnej w artykule I., l. 13 oznaczonej, gdyby w razie włączenia pierwszego szlaku w kolej o szlaku normalnym od Chabówki do granicy krajowej (artykuł II. ustęp drugi) wypadło nadać koncesye rozmaitym przedsiębiorcom, w takim razie dopłata rządowa, ustanowiona powyżej dla całej kolei w sumie maksymalnej 235.000 zł. może być podzielona między te dwa szlaki częściowe w stosunku długości ich linii.

Artykuł VII.

Udział skarbu państwa w zgromadzeniu kapitału na koleje lokalne w artykule VI. wymienione, podlega warunkom następującym:

1. że zgromadzenie reszty kapitału na budowę tych kolei lokalnych, o ile tenże nie będzie uzyskany objęciem akcyi zakładowych w pełnej wartości imiennej przez interesowane gminy, powiaty i strony prywatne, zapewnione będzie współudziałem finansowym królestw i krajów interesowanych;

2. że tym akcyom zakładowym, które Rząd obejmie, a co do których statutowe ograniczenie prawa głosowania do maksymalnej ilości głosów, ani też w obec posiadaczy akcyj pierwszorzędnych, gdyby emitowane były, nie może nastąpić, nadane będą te same prawa co innym akcyom zakładowym;

3. że dywidenda, którąby należała się od akcyj pierwszorzędnych, zanim akcye zakładowe nabędą prawa do poboru dywidendy, wymierzana będzie najwyżej po cztery od sta.

Artykuł VIII.

Kapitał na akcye zakładowe, które stosownie do artykułu VI. Rząd ma objąć, wnosić należy w miarę wydatków na budowę kolei, atoli dopiero od tej chwili, gdy według uznania rządu i według wykazów jego sprawdzeniu podlegających, pokaże się, że dotrzymanie wyznaczonych w koncesyach terminów do wybudowania kolei (artykuł X.) jest zapewnione i że kapitały na budowę preliminowane niewątpliwie na ten cel wystarczą.

Rząd wypłacać ma za niestemplowanemi potwierdzeniami odbioru i ma czuwać nad tem, żeby wypłacanych sum używano tylko na cele budowy i urządzenia kolei oznaczonych.

Artykuł IX.

Upoważnia się Rząd, żeby celem pokrycia wkładek na akcye, które na zasadzie artykuł VI. Rząd ma objąć, zaciągnął w czeskim a względnie w galicyjskiem Banku krajowym lub w innych instytucyach finansowych pożyczki pod jak najkorzystniejszemi warunkami, z zastrzeżeniem, żeby odsetki od nich wynosiły najwięcej po cztery od sta rocznie i żeby amortyzacya skończyła się w ciągu najwięcej 75. lat.

Artykuł X.

Budowa kolei w artykule I, ll. 1 i 2 oznaczonych skończona być ma najpóźniej w przeciągu półtrzecia roku, budowa zaś kolei w artykule I, ll. 3 aż do 15 wzmiankowych najpóźniej w przeciągu dwóch lat,licząc od dnia nadania koncesyi i gotowe koleje oddać należy w tych terminach na użytek publiczny.

Dopełnienie tego zobowiązania winni koncesyonaryusze zapewnić Rządowi złożeniem w sposób, który on oznaczy, odpowiedniej kaucyi, którą w razie niedopełnienia powyższego zobowiązania uznać należy za przepadłą.

Artykuł XI.

Budowa kolei w artykule I. ll. 1 aż do 3 oznaczonych, tudzież dostawy dla nich powierzane być mają z bezpośredniem współdziałaniem Rządu na podstawie projektu szczegółowego i preliminarza kosztów wypracowanych z odpowiedniem wpływem Władz rządowych, ile możności na warunkach, stawianych pospolicie przy budowie kolei rządowych.

Roboty budownicze powierzać należy oddzielnie od gromadzenia kapitału.

Wartość tych dostaw materyału, gruntów odstąpionych i w ogóle wszelkich tych świadczeń, które mają być zapewnione objęciem akcyi zakładowych, oceniać się będzie drogą porozumienia między Rządem a stronami interasowanemi, gdyby zaś nie zdołano się porozumieć, drogą dobrowolnego oszacowania sądowego.

Co się tyczy kolei w artykule I, ll. 4 aż do 15 oznaczonych, projekty szczegółowe i kosztorysy onychże mają być wygotowywane a ich budowa i dostawy mają być powierzane w porozumieniu z Wydziałami krajowymi odnośnych królestw i krajów z współdziałaniem Rządu i ile możności naw arunkach stawianych pospolicie przy budowie kolei rządowych.

Artykuł XII.

Ruch na kolejach w artykule I. ll. 1 aż do 15 oznaczonych, o ile pod względem utrzymywania ruchu na kolejach pod ll. 4 aż do 15 wzmiankowanych nie zostanie zawarta inna umowa z odnośnymi Wydziałami krajowymi, utrzymywać ma Rząd przez cały okres koncesyjny na rachunek koncesyonaryuszów i koncesyonaryusze obowiązani będą zwracać Zarządowi kolei państwa koszta z powodu tego utrzymywania ruchu rzeczywiście ponoszone, które według okoliczności oznaczone będą w sumie ryczałtowej.

Przytem co do kolei, których budowa według artykułu III. zapewniona być na podstawie gwarancyi rządowej, dopóki będą istotnie korzystały z gwarancyi rządowej, lub dopóki zaliczki gwarancyjne przez Rząd udzielone, będą jeszcze zalegały, Zarządowi kolei państwa, obejmującemu ruch na tych kolejach, będzie służyło prawo urządzenia ruchu i ustanawianie taryf według własnego uznania z uwzględnieniem potrzeb obrotu, jakie będą kiedykolwiek zachodziły.

Artykuł XIII.

Upoważnia się Rząd, żeby wzmiankowaną w artykule I. l. 16 linię łączącą od stacyi w Berunie kolei Zachodniej Czeskiej do Dusznika, z dobiegiem do kolei państwa prasko-duchcowskiej, wybudował kosztem państwa z wyłożeniem na to

preliminowanej sumy ogólnej 1,950.000 zł, która uważaną być ma za maksymalną.

Wybudowanie tej linni łączącej podlega warunkowi, żeby królestwo czeskie i strony interesowane na pokrycie kosztów budowy złożyły razem sumę rzeczywistą 115.000 zł. *à fonds perdus.*

Koszta budowy powyższej kolei pokryć należy z funduszu wkładkowego kolei Zachodniej Czeskiej utworzonego w myśl artykułu III. ustawy z dnia 11. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 229) o nabyciu na rzecz państwa kolei Zachodniej Czeskiej, kolei Granicznej Morawskiej i kolei Centralnej morawsko-śląskiej i w tym celu pożyczkę pierwszorzędną, którą stosownie do artykułu II. l. 1 Rząd ma objąć do spłacenia z własnych funduszów, podwyższyć należy do sumy imiennej 28,500.000 zł. wal. austr., czyli 57,000.000 koron waluty ustawą z dnia 2. sierpnia 1892, Dz. u. p. Nr. 126 zaprowadzonej.

Gwoli kolei, według powyższego postanowienia wybudować się mającej, zezwala się na uwolnienie od stempli i opłat, którymby podlegały kontrakty, podania i dokumenty tyczące się wykupu gruntów, budowy i urządzenia kolei, jateż od opłaty za przeniesienie własności wykupionych gruntów.

Artykuł XIV.

Ruch na kolei w artykule XIII. oznaczonej, utrzymywać ma Rząd na własny rachunek i przeniesienie ruchu na osobę prywatną lub na spółkę mogłoby stąpić tylko na zasadzie ustawy, gdyby w tym względzie została wydana.

Artykuł XV.

Wykonanie ustawy niniejszej, która nabywa mocy obowiązującej od dnia ogłoszenia, poruczam Memu Ministrowi handlu i Memu Ministrowi skarbu.

Wiedeń, dnia 19. czerwca 1895.

Franciszek Józef r. w.

Windisch-Graetz r. w. *Wurmbrand* r. w.

Plener r. w.

Alegat 5. do sprawozdania Wydziału krajowego L. 76.700/95.

Odpis

reskryptu J. E. c. k. Ministra handlu z dnia 20. stycznia 1895. L. 2066 L. D. A. (LWk. 5582/95) do Wydziału krajowego we Lwowie.

(Przekład z niemieckiego.)

Odnośnie do życzenia wyrażonego telegraficznie na dniu 28. Grudnia 1894. oraz w uzupełnieniu tutejszego reskryptu z d 9. listopada 1894. L. 59.038 mam zaszczyt zawiadomić Świetny Wydział krajowy, że dotąd nie jestem w możno-

Mit Beziehung auf das hieher gerichtete telegrafische Ausuchen vom 28. Dezember 1894 und im Nachhange zu dem h. o. Erlasse vom 9. November 1894 Z. 59.038 beehre ich mich dem löblichen Landesausschusse mitzutheilen, das ich noch nicht in der Lage bin, die erbetene

ści powziąć zasadniczej decyzyi co do propowanego przez Świetny Wydział krajowy wynagrodzenia za prowadzenie ruchu oraz zwrotu kosztów za budowle na stacyach złączenia na tych kolejach lokalnych, których doprowadzenie do skutku zapewnionym być ma w ciągu roku 1895 na mocy galicyjskiej ustawy krajowej o popieraniu kolei niższorzędnych, a to dlatego ponieważ badania przedsięwzięte w tym przedmiocie przez c. k. Generalną Dyrekcyę kolei państwowych wykazują rezultaty, które — jak to Świetny Wydział krajowy z dołączonego tu wyciągu sprawozdania pomienionej Generalnej Dyrekcyi przekona się — w części znacznie się różnią od dat i założeń przyjętych za podstawę memoryału Świetnego Wydziału krajowego z dnia 17. października 1894.

Niezależnie od wyż wspomnianych różnic w poszczególnych pozycyach, ogólny rezultat mający związek z gwarancyą dochodów jaką kraj przejmie dla pominionych kolei lokalnych i z wynikającem stąd rzeczywistem obciążeniem funduszu krajowego, zdaje się nie będzie wykazywał znacznej różnicy z danymi przyjętymi przez Świetny Wydział krajowy w jego szacowanej odezwie i memoryale z dnia 17. października 1894; a to w obec okoliczności że obliczenia c. k. Generalnej Dyrekcyi austryackich kolei państwowych wykazały dla linii *Kołomyja-Zaleszczyki* znacznie korzystniejsze warunki rentowności i że taż Dyrekcya przyjmuje redukcyę ruchu pociągów na linii *Łupków-Cisna*. Nie wątpię zatem, że rokowania jakie w swoim czasie ewentualnie prowadzone będą z c. k. Generalną Dyrekcyą w przedmiocie wynagrodzenia kosztów złączenia oraz warunków przeprowadzenia ruchu przez państwo na omawianych kolejach lokalnych, doprowadzą do wzajemnego porozumienia się, które w równej mierze uwzględni słuszne żądania eksploatacyi państwowej jakoteż życzenia Świetnego Wydziału krajowego.

W tym też duchu jestem gotów z przyjemnością z danym razie pośredniczyć osobiście lub też przez tutejszy urząd kolei lokalnych w prowadzeniu dotyczących rokowań.

Co się tyczy proponowanego przez Wydział krajowy wciągnięcia linii *Jaworzno-Piła*, jako odnogi względnie przedłużenie projektowanej przez Świetny Wydział krajowy kolei lokalnej *Trzebinia-Skawce*, w poczet tych kolei galicyj-

prinzipielle Entscheidung über die von dem löblichem Landesausschusse angebotene Betriebskostenvergütung und über die Kosten der Auschlussbauten bezüglich der im Jahre 1895 auf Grund des Galizischen Landeslocalbahngesetzes sicherzustellenden Localbahnen zu treffen nach dem die von der k. k. Generaldirection der österr. Staatsbahnen diesbezüglich gepflogenen Erhebungen wie der löbliche Landesausschuss und der dem Auschlusse mitfolgenden den auszugsweisen Abschrift des im Gegenstande erstatteten Berichtes der k. k. Generaldirection der österr. Staatsbahnen entnehmen wolle, zu Ergebnissen gefürt haben, welche zum Theile wesentlich verschieden sind von den dem Memorandum des löblichen Landesausschusses von 17. October 1894 zu Grunde gelegten Daten und Annahmen.

Ungeachtet der vorangedauteten Verschiedenheiten in den Einzelpositionen dürfte das Gesammtergebniss in Bezug auf die vom Lande für die fraglichen Localbahnen zu übernehmende Erträgnissgarantie und auf die hieraus für die Landesfinansen resultirende effective Belastung bei dem Umstande, als von der k. k. Generaldirection der österr. Staatsbahnen eine beträchtlich höhere Rentabilität der Linie *Kolomea-Zaleszczyki* ermittelt werden ist und von dieser Verwaltungsstelle eine Einschränkung des Zugsverkehrs auf der Linie *Łupków-Cisna* angenommen wird nicht wesentlich von den in der geschätzten Zuschrift und den Memorandum des löblichen Landesausschusses vom 17. October 1894 niedergelegten Annahme abweichen. Ich zweifle demnach nicht, das bei den eventuel seinerzeit zu pflegenden Verhandlungen mit der genanten k. k. Generaldirection über die Vergütung der Auschlusskosten und die Modalitäten der staatlichen Betriebsführung der fraglichen Localbahnen eine den berechtigten Anforderungen des Staatsbetriebes, wie den Wünschen des löblichen Landesausschusses in gleicher Weise entsprechende Vereinbahrung zu erzielen sein wird.

In diesem Sinne werde ich gegebene Falls auch gerne bereit sein, meine Vermittlung. beziehgws. jener des h. o. Localbalmamtes bei den diesfülligen Verhandlungen eintreten zu lassen.

Was ferner die von dem löblichen Landesaussuchusse angeregte Einbeziehung der Linie *Jaworzno-Piła* als Abzweigung resp. Fortsetzung der vom löblichen Landesausschusse intendirten Localbahn *Trzebinia-Skawce* unter die im Jahre

skich, których doprowadzenie do skutku zapewnionym być ma w ciągu roku 1895, to wobec tego, że kolej ta widocznie będzie bardzo pożyteczną dla interesów ekonomicznych kraju, gotów jestem poprzeć takową z mej strony wszelkimi siłami oraz wziąć pod rozwagę w razie potrzeby sprawę częściowego przyczynienia się skarbu państwa przy dostarczeniu kapitału na budowę tejże kolei uzupełniającej.

Co się tyczy linii *Łupków - Cisna* i *Szczeparowce-Delatyn*, które w myśl wniosku krajowej Rady kolejowej wykluczone być mają z tegorocznej akcyi kraju, muszę zwrócić uwagę na to, że tak z mego stanowiska jak i ze względu na poparcie pomienionej akcyi przez parlament, zdaje się być koniecznie wskazanem, aby obie te linie, w myśl pierwotnego wniosku Wydziału krajowego pozostawić w programie tych kolei, które z pomocą kraju do skutku doprowadzone być mają, chyba by było wskazanem w miejsce tych linii wziąć pod rozwagę jakieś inne linie, których budowę zapewnićby można również tylko udziałami interesentów miejscowych oraz gwarancyę kapitału pierwszeństwa ze strony kraju.

W dalszym ciągu muszę zwrócić uwagę Świetnego Wydziału krajowego i na to, że ze względu na kilkakrotne natarczywe żądania c. k. Ministerstwa wojny przy projektowanej wąskotorowej kolei *Chabówka-Zakopane*, należy mieć na względzie również możliwość przemiany częściowego szlaku *Chabówka - Nowytarg* na normalnotorową kolej.

Nakoniec nie chciałbym pominąć i tej okoliczności, że ze strony koncesyonaryuszy kolei wschodnio - galicyjskich, wniesiono protest przeciwko projektowanej kolei *Borki wielkie-Grzymałów*, a to na tej podstawie, że włączenie obszaru interesowanego w budowie tej kolei lokalnej do sieci kolejowej, lepiej da się wykonać przez odnogę prowadzącą do linii Tarnopol-Kopyczyńce.

1895 sicher zustellenden Localbahnen in Galizien betrifft, so wäre ich in Anbetracht der augenscheinlichen wirtschaftlichen Nützlichkeit dieses Bahnbaues im Falle einer entsprechenden Bethätigung der Opferwilligkeit der Interessenten bereit, meinerseits die Realisirung dieses Bahnprojectes nach Kräften zu fördern und erforderlichen Falls auch eine entsprechende Betheiligung des Staatsschatzes an der Capitalsbeschaffung für diese Ergänzungslinie in Erwägung zu ziehen.

Bezüglich der nach dem Antrage des Laneeseisenbahnrathes aus der diesjährigen Landeslocalbahnaction auszuscheidenden Bahnen *Łupków-Cisna Szeparowce-Delatyn* sehe ich mich zu der Bemerkung veranlasst, dass es von meinem Standpunkte und mit Rücksicht auf die parlamentarische Vertretung dieser Action dringend erwünst erscheint, dass der ursprünglichen Absicht der löblichen Landesausschusses gemäss die letztangeführten Localbahnlinien in dem Programme der mit finanzieller Unterstützung des Landes sicherzustellenden Bahnen belassen werden, wenn es nicht etwa thunlich sein sollte, anderen Stelle einige andere linien ins Auge zu fassen, deren Sicherstellung gleichfalls nur auf Grund der Beitragsleistungen der Interesenten und der Landesgarantie für das Vorzugscapital ermöglicht werden könnte.

Weiters finde ich den löblichen Landesausschuss noch darauf aufmerksam zu machen, dass hinsichtlich der projectirten Schmalspurbahn *Chabówka-Zakopane* mit Rücksicht auf die wiederhollte drindenge Anforderung des k. u. k. Reichs-Kriegs-Ministeriums auch auf die Eventualität der seinerzeitigen Umgestaltung der Theilstrecke *Chabówka-Neumarkt* für Normalspur Bedacht zu nehmen sein wird.

Schliesslich möchte ich nicht unerwähnt lassen, dass gegen die projectirte Abzweigung *Borki wielkie-Grzymałów* von Seite der Concessionswerber für die ostgalizischen Localbahnen Einwendungen in der Richtung erhoben worden sind, dass die Einbeziehung des an dieser Localbahn interessirten Verkehrsgebietes in das Bahnnetz besser durch eine an die Linie Tarnopol-Kopyczyńce zu führende Zweigbahn in Aussicht zu nehmen sei.

Odpis załącznika.

Wyciąg ze sprawozdania Generalnej Dyrekcyi c. k. kolei państwowych
L. 179.316 ex 1894.

Na podstawie badań, które ze względu na brak odpowiedniego czasu dosyć pobieżnie tylko przeprowadzone być mogły — potrzebne są następujące kwoty, celem pokrycia tych kosztów — jakie na odnośne koleje lokalne przypadną — z powodu budowli i założeń na tutejszych stacyach złączenia, spowodowanych łączeniem się z niemi projektowanych kolei lokalnych:

1. *Trzebinia-Skawce:*

Spytkowice	78.000 zł.
Skawce wraz z osobną stacyą dla kolei lokalnej, nadto wynikną jeszcze pewne koszta na stacyach złączenia kolei północnej Trzebinia i Wadowice, te jednak nie podlegają tutejszemu ocenieniu.	124.000 „ 56 000 „

2. *Chabówka-Zakopane:*

Chabówka	5.300 „

3. *Łupków-Cisna:*

Łupków	91.000 „

4. *Borki w. Grzymałów:*

Borki wielkie	43.000 „

5. *Kołomyja-Zaleszczyki* i
6. *Szeparowce-Delatyn:*

Kołomyja	33.700 „
Szeparowce-Kniażdwór . .	3.100 „
Delatyn	10.000 „
Razem . . .	444 000 zł.

Koszta budowy na stacyi złączenia Chabówka są dlatego tak niskie, ponieważ bezpośrednio przed tą stacyą projektowane jest założenie osobnej wązkotorowej stacyi, a to celem przeładowywania towarów oraz przełożenia normalnotorowych wozów, jakie ze stacyi Raba wyżna na wózkach wązko-torowych przychodzić będą, na ich właściwy tor; cyfrą objętą została także budowa połączenia torem obydwu stacyi, jakoteż założenie toru wązkiego prowadzącego aż do budynku głównego i magazynu towarowego istniejącej stacyi Chabówka.

Die aus Anlass der Einmündung der betreffenden Localbahnen in den hierortigen Anschluss-Stationen zu Lasten der Localbahnen herzustellenden Anlagen dürften auf Grund der gepflogenen Erbebungen, welche bei der Kürze der Zeit allerdings nur sehr approximativ erfolgen konnten, folgende Beträge erfordern:

1. *Trzebinia-Skawce:*

Spytkowice	78.000 fl.
Skawce sammt Vorbahnhof .	124.000 „ 56.000 „
ausserdem werden noch für den Anschluss an die Nordbahnstation Trzebinia u. Wadowice, Kosten erwachsen, welche sich der hierseitigen Beurtheilung entziehen.	

2. *Chabówka-Zakopane:*

Chabówka	5.300 „

3. *Łupków-Cisna:*

Łupków	91.000 „

4. *Borki w. Grzymałów:*

Borki wielkie	43.000 „

5. *Kolomea-Zaleszczyki* i
6. *Szeparowce-Delatyn:*

Kolomea	33.700 „
Szeparowce-Kniażdwór . .	3.100 „
Delatyn	10.000 „
Summa . .	444.000 fl.

Die Ausschlusskosten für Chabówka stellen sich so niedrig, weil vorausgesetzt wurde, dass unmittelbar vor dieser Station eine Bahnhofsanlage der Schmalspurbahn zum Zwecke der Umladung der Frachten sowie für die Überstellung der von der Station Raba wyżna auf Rollschemeln anlangende Normalspurwagen hergestellt werden wird und sind daher in obigen Ziffer nur die Kosten für die Verbindung des normalspurigen Stutzgeleises in Chabówka mit gedachter Schmalspuranlage, sowie für die Führung eines Schmalspurgeleises bis zum Aufnahmsgebäude und Frachtenmagazine der bestehendenden Station Chabówka inbegriffen.

Również niskie koszta złączenia na stacyi Szeparowce — Kniaźdwór uzasadnione są tem, że stacya ta przez złączenie się z koleją lokalną do Delatyna prowadzącą, staje się stacyą środkową, że więc potrzeba takową tylko nieznacznie przebudować, względnie tory jej przedłużyć.

Co się tyczy kosztów złączenia na stacyach Spytkowce i Skałat, oraz budowy osobnej stacyi Skawce dla kolei lokalnej, to muszę zaznaczyć, że takowe spowodowane zostały głównie przez wymogi wojskowe, że więc zniżenie tychże tylko od ustępstw ze strony władz wojskowych zależy. Co się tyczy kosztów na innych stacyach złączenia, to takowe w myśl reskryptu Prześwietnego c. k. Ministerstwa handlu z dnia 9. października 1894 L. 59.038 wystosowanego do galicyjskiego Wydziału krajowego, dotyczą tylko tych urządzeń i budowli, które potrzebne są jedynie dla wyłącznych celów projektowanych kolei lokalnych i stosownie do tego nie uwzględniają innych budowli, jakie na stacyach złączenia wykonane będą bez obciążenia funduszu na budowę kolei lokalnych przeznaczonego.

Materyały odnoszące się do ruchu towarowego przyjęte za podstawy rachunków rentowności mogą o ile dotyczą obliczanych ilości towarów przeznaczonych do przewozu uważane być za odpowiednie. Co do drugiego czynnika przyjętego za podstawę obliczeń rentowności tej gałęzi ruchu, zaznaczyć należy, że przyjęte w rachunku taryfy są w ogóle znacznie wyższe od taryf na liniach c. k. kolei państwowych, a po części przewyższają nawet taryfy zastosowane na kolejach lokalnych, tak naprzykład przyjęto na linii Łupków—Cisna dla kloców i materyałów rżniętych (tartych) niezwykle wysoką bo 9 ct. za tonę kilometr wynoszącą jednostkę taryfową.

Jeżeli jednak powołane do tego czynniki kraju uznały przyjęte jednostki taryfowe za odpowiednie miejscowym stosunkom, to nie można czynić żadnych zarzutów przeciwko przyjęciu tych taryf za podstawę obliczeń dochodów, a to tem mniej ile że objęciem gwarancyi $^2/_3$ części, a względnie jak to ma miejsce przy wąskotorowej kolei Łupków—Cisna, gwarancyi całego do budowy potrzebnego kapitału zdaje się być udowodnionem że

Die gleichfalls sehr niedrigen Kosten für den Ausschluss in Szeparowce—Kniaźdwór finden ihre Begründung darin, dass diese Station durch den Ausschluss der Localbahn nach Delatyn Mittelstation wird, also nur die Umstellung bezw. Verlängerung der bestehenden Geleisezulage dieser Station erforderlich ist.

Was die Kosten für den Ausschluss in den Stationen Spytkowce und Skałat und für den Vorbahnhof Skawce anbelangt, so muss hervorgehoben werden, dass dieselben hauptsächlich durch militärische Anforderungen veranlasst wurden, und dass daher eine Reduction dieser Kosten nur durch Herabsetzung dieser Anforderungen erzielbar wäre, Die hinsichtlich der übrigen Anschlussstationen angegebenen Kosten beziehen sich im Sinne des vom Hochlöblichen k. k. Handelsministerium an den galizischen Landesausschuss gerichteten Schreibens datto 9. November 1891 Z. 59.038 nur auf jene Herstellungen, welche zu ausschliesslichen Zwecken der Localbahnen erforderlich sind, und sind demgemäss die anlässlich Einmündung dieser Localbahnen in den Anschlusstationen erforderlichen übrigen Herstellungen in den zu Lasten der Localbahnen berechneten Anschlusskosten nicht berücksichtigt.

Die den Güterverkehr betreffenden Unterlagen können die Rentabilitätsberechnungen hinsichtlich der ermittelten Verfrachtungsmengen als angemessen bezeichnet werden. Was den zweiten Factor zur Einnahmen Berechnung für den bezeichneten Verkehrszweig betrifft, so ist zu bemerken, dass die in Rechnung gezogenen Tarife in Allgemeinen wesentlich höher gehalten sind, als die Tarife für die k. k. österr. Staatsbahnlinien; die angenommenen Tarife überschreiten auch theilweise auch jene der Localbahnen, so ist beispielweise für die Localbahn Łupków—Cisna der ungewöhnlich hohe Tarifsatz von 9 kr. per Tonnen km. für Stamm u. Schnittholz in Calcut gezogen werden.

Wen aber von den berufenen Factoren des Landes die in Rechnung genommenen Tarifsätze als den localen Verhältnissen entsprechend bezeichnet werden, so dürfte umsoweniger gegen die Zugrundelegung dieser Tarife für die Einnahmen berechnung ein Einstand zu erheben sein, als durch die Übernahme der Garantie von $^2/_3$ des Capitales bzw. gerade bei der Schmalspurbahn Łupków—Cisna für das ganze Baucapital der Be-

według przeświadczenia Wydziału krajowego wysokie a przytem tak różne taryfy są odpowiednie indywidualnie dla poszczególnych linii.

Temsamem więc i dochody z ruchu towarowego otrzymane na podstawie tych obliczeń muszą być uznane za odpowiednie.

Formuła dla obliczenia kosztów eksploatacyi na kolejach lokalnych jaką Wydział krajowy proponuje, zniewala nas do następujących uwag:

Formuła ta oparta na przeprowadzonych przez Wydział krajowy obliczeniach dla *minimalnego ruchu* oraz na rezultatach eksploatacyi kilku kolei lokalnych w Bawaryi wykazuje nam — przyjmując że dziennie dwa pociągi w każdym kierunku kursować będą, minimalny wydatek na eksploatacyę w kwocie 800 złr. na 1. kilometr rocznie. Chcąc tedy ścisłość tej formuły zbadać, wzięliśmy przeciętne dane rzeczywistych kilometrycznych dochodów na kolejach lokalnych eksplowatowanych przez dawną kolej Lwowsko-Czerniowiecką za cztero-lecie (1890 — 1893) i zastosowując pomienioną formułę przeprowadziliśmy rachunek kosztów eksploatacyi (Wykaz A):

Na postawie formuły tej obliczone koszta eksploatacyi Bukowińskich kolei lokalnych wynoszą . . . . . 1.422 zł.
na 1 kilometr rocznie, podczas gdy *rzeczywiste* koszta eksploatacyi z doliczeniem wynagrodzenia za wspólne używanie stacyi złączenia oraz wydatków na ogólny zarząd wynoszą faktycznie wedle wykazu B: 1.990 zł.
i zatem są wyższe o . . . . . 568 zł.
na 1 kilometr, od rezultatu otrzymanego na postawie rzeczonej formuły.

Na kolejach lokalnych Kołomyjskich oraz na linii Lwów-Bełzec są rzeczywiste koszta o 59 zł. względnie o 504 zł. w. a. wyższe od rezultatów otrzymanych na podstawie formuły. Rezultat taki nie może wcale dziwić przy zastosowaniu formuły, która nie uwzględnia wcale ani długości ani też spadków, a której zasadniczą cyfrą jest 800 zł., kwota jakiej nie osiągnięto jeszcze, a którą otrzymano na podstawie rezultatów eksploatacyi

weis geliefert, erscheint, dass nach Ueberzeigung des Landesausschusses die hohen u. verschiedenartigen Tarife individuell für die einzelnen Linien angemessen sind.

Die aus dem Güterverkehre ermittelten Einnahmen müssen auf Grund dieser Berechnung somit als zutreffend bezeichnet werden.

Die vom galizischen Landesausschusse für die Bemessung der Betriebskosten der Localbahnen angebotene Formel gibt zu folgenden Erwägungen Anlass:

Diese Formel ist auf eine vom Landesausschusse gepflogene Calculation der Betriebskosten für eine Localbahn mit *Minimalverkehr* basirt, und wird auf Grund dieser Calculation, sowie der Betriebsergebnisse einiger bayrischer Localbahnen vorausgesetzt, dass bei einem Verkehr von täglich 2 Zügen in jeder Richtung die Betriebskosten sich pr. Km. und Jahr auf 800 fl. stellen. Die Anwendbarkeit dieser Formel wird bis zu Kilometer-Jahreseinnahme vom 6000 fl. behauptet. Um nun diese Formel hinsichtlich ihrer Stichhältigkeit zu überprüfen, wurde unter Zugrundelegung der aus dem Betriebs der Localbahnen der ehemaligen Lemberg-Czernowitzer Bahn im vierjährigen Durchschnitte (1890 — 1893) erzielten kilometrischen Einnahmen ermittelt, wie hoch sich die Betriebsausgaben dieser Localbahnen bei Anwendung gedachtet Formel für die genante Zeitperiode stellen (Tabelle A):

Hiernach beziffern sich beispielweise die Betriebskosten der Bukowinaer Locahlbahnen nach der Formel gerechnet auf . . . . . 1.422 fl.
per Km. und Jahr, während sich die *wirklichen* Betriebskosten nach Auscheidung der Kosten für die Mitbenützung der Anschlussstationen und für allgemeine Verwaltung laut Ausweis B. factisch auf . . . . . 1.990 fl.
demnach pr. km. um . . . . 568 fl.
höher stelen, als die Formel ergibt.

Rücksichtlich der Kolomeaer Localbahnen und der Localbahn Lemberg-Beizec stellen sich die factischen Kosten um 59 fl. bezw. um 504 fl. per Kilometer höher, als bei Anwendung der Formel resultirt. Dieses Resultat kann übrigens bei Anwendung einer Formel nicht überraschen, welche auf die Länge und die Neigungsverhältnise keine Rücksicht nimmt, und als Grundzahl (800 fl.) eine unzutreffende, den Ergebnissen in ihrer

kolei zagranicznych a więc nie nadających się wcale do porównania.

Jak dalece bezpodstawną jest ta ostatnia cyfra, wykazują obliczenia przez nas prowadzone w przedmiocie oznaczenia jak wysokie będą przeciętne roczne koszta eksploatacyi na kilometer kolei lokalnej o długości 10, 20, 30 i 40 kilometrów przy *minimalnym ruchu* 2 mieszanych pociągów kursujących dziennie w obu kierunkach, z uwzględnieniem stosunków galicyjskich oraz przyjmując jak najbardziej uproszczoną i ekonomiczną eksploatacyę, nie licząc przytem wcale żadnego wynagrodzenia za współużywanie stacyi złączenia.

Wedle tych obliczeń wynoszą najmniej koszta eksploatacyi dla kolei lokalnej o długości około *30 km.* a mianowicie około *1.230 zł.* na 1 km. rocznie, w każdym jednak razie znacznie więcej aniżeli to przyjęto w formule pomienionej. Ta podstawowa jednostka kosztów zwiększa się przy krótszych kolejach lokalnych z tego powodu, ponieważ przy takich liniach, ze względu na niezupełne zużytkowanie służby parowoźniczej i pociągowej, koszta pociągowe (woźnicze) muszą być na mniejszą wydatność pracy rozkładane.

Podobny wypadek zachódzi rówuież i przy kolejach lokalnych ponad 30 km. długości, gdzie znowu potrzeba zwiększyć partye (służby pociągowej).

Ponieważ więc już z góry uważać musieliśmy tę formułę jaką taką na której nie podobna polegać; przeprowadziliśmy rachunki eksploatacyi osobno dla każdej linii i w ten sposób w przybliżeniu obliczone koszta eksploatacyi na podstawie ruchu, jaki przyjęty został w rachunkach rentowności z wyjątkiem linii Kołomyja-Zaleszczyki, dla której koszta eksploatacyi obliczone zostały na podstawie przedłożonych (dołączonych) przez nas wykazów rentowności) oraz z uwzględnieniem powyżej już wspomnianego uproszczenia eksploatacyi, przedstawiają się w cyfrach jak następuje:

1. *Trzebinia—Skawce*, z wyłączeniem kosztów eksploatacyi przypadających na stacye kolei północnej Trzebinia i Wadowice . . . . 79.500 zł. (na 1 km. 1.610 zł.)
2. *Chabówka—Zakopane* . . 59.900 „ (na 1 km. 1.280 zł.)
3. *Łupków—Cisna* . . . . 28.800 „ (na 1 km. 1.030 zł.)

Verrechnungen ganz unbekante und zum Vergleiche ungeeigneter Auslandsbahnen entnommene Ziffer enthält.

Wie wenig die letztbezeichnete Grundzahl zutrifft, geht aus den hieramts gepflogenen Berechnungen darüber hervor wie hoch sich Betriebskosten für Localbahnen mit 10, 20, 30 i 40 Kilometer Betriebslänge für einem *Minimalverkehr* von täglich 2 gemischten Zügen in jeder Richtung unter Rücksichtnahme auf die Verhältnisse in Galizien und unter Voraussetzung einer besonder oeconomischen vereinfachten Betriebsführung sowie der unentgeltlichen Mitbenützung der Anschlussstationen durchschnittlich pro Jahr belaufen.

Hiernach beziffern sich die Betriebskosten am niedrigsten für Localbahnen mit ca 30 Km. Betriebslänge d. i. auf circa *1.230 fl.* pro Jahr und Kilometer, immer hin aber wesentlich höher, als in der Formel angenommen wurde. Dieser Einheitssatz erfährt für kürzere Localbahnen aus dem Grunde eine Erhöhung, weil bei solchen in Anbetracht der nicht vollkommenen Ausnützung der Maschinen und Zugsbegleitungspersonales die Tractionskosten auf eine geringere Leistung sich vertheilen.

Ein Ähnliches gilt für Localbahnen über 30 Km. wo eine Vermehrung der Partheien erforderlich wird.

Nachdem also die aufgestellte Formel von vornherein nicht als verlässlich erachtet werden konnte, so wurde die Betriebsrechnungen für die einzelnen Linien localisirt durchgeführt und es beziffern sich hiernach die jährlichen approximativen Betribskosten unter Zugrundelegung der in den Rentabilitätsberechnungen (mit Ausname jener für Kolomea Zaleszczyki, rücksichtlich welcher die Betriebskosten auf Grund der hieram[illegible] beigeschlossenen Rentabilitäts — Nachweisungen ermittelt wurden) in Rechnung gezogenen Verkehrsfrequenz und unter Bedachtnahme auf die vorhin berührte vereinfachte Betriebsführung wie folgt:

1. *Trzebinia—Skawce*, exclusive der Betriebskosten der Nordbahnstationen Trzebinia u. Wadowice . 79.500 fl. (pro Km. 1.610 fl.)
2. *Chabówka Zakopane* . . 59.900 „ (pro Km. 1.280) fl.)
3. *Łupków—Cisna* . . . . 28.800 „ (pro Km. 1.030 fl.)

4. *Borki w.—Grzymałów* (na 1 km. 1.250 zł.)	. .	38.800	„
5. *Kołomyja—Zaleszczyki* (na 1 km. 1.230 zł.)	. .	79.600	„
6. *Szeparowce—Delatyn* (na 1 km. 1.180 zł.)	. .	32.800	„
Razem	. .	319.400	zł.

Powyższe koszta eksploatacyi oparte są na następującej podstawie: przyjmuje się, że na wszystkich powyżej wymienionych kolejach lokalnych (z wyjątkiem linii Łupków—Cisna, na której zaprowadzony będzie tylko ruch towarowy i to jednego pociągu dziennie w obu kierunkach) kursować będą pociągi mięszane a w razie potrzeby także i towarowe.

4. *Borki w.—Grzymałów* (pro Km. 1.250 fl.)	. .	38.800	„
5. *Kolomea—Zaleszczyki* (pro Km. 1.230 fl.)	. .	79.600	„
6. *Szeparowce—Delatyn* (pro Km. 1.180 fl.)	. .	32.800	„
Zusammen	. .	319.400	fl.

Diese Betriebskosten sind auf der Annahme basirt, das auf die vorgedachten Localbahnen (mit Ausnahme von Łupków—Cisna, für welche reiner Lastzugsdienst u. zw. pro Tag ein Zug in jeder Richtung angenommen wird) gemischte Züge, u. nach Erforderniss auch Güterzüge verkehren werden.

Alegat 6. do sprawozdania Wydziału krajowego L. 76.700/95.

Odpis

odezwy Wydziału krajowego z dnia 5. marca 1895 L. 5.582, do J. E. c. k. Ministra handlu w Wiedniu.

Do Jego Ekscelencyi

JWgo Gundakera Hrabiego Wurmbrand-Stuppach c. i k. rzeczywistego tajnego radcy, c. k. Ministra handlu etc. etc.

w

Wiedniu.

Ekscelencyo!

Zainicyowany przez podpisany Wydział krajowy a przez Waszą Ekscelencyę poparty program najbliższej akcyi kraju na polu popierania kolei niższorzędnych uzyskał na dniu 8. b. m. zatwierdzenie Wysokiego Sejmu.

Stosownie do uchwał sejmowych, których przekład niemiecki do niniejszego pisma dołącza się, mamy zaszczyt oznajmić Waszej Ekscelencyi co następuje:

Program najbliższej akcyi kraju na polu popierania kolei lokalnych jak i odnośne punktacye przedugodne, jakie ułożone zostały w Wiedniu na dniu 28. listopada 1894 między Wysokim c. k. Miniserstwem handlu a naszymi delegatami, nie uległy żadnej zmianie zasadniczej, prócz kilku formalnych poprawek i nie-

znacznego powiększenia spowodowanego wciągnięciem do programu linii Jaworzno-Piła, której długość wynosi około 20 km.

Po powtórnem wysłuchaniu opinii krajowej Rady kolejowej, która na posiedzeniu dnia 16. stycznia r. b. zmieniła swe pierwotne zapatrywanie co do linii Łupków-Cisna i Kołomyja (Szeparowce)-Delatyn, objęliśmy napowrót obie pomienione linie naszym programem, a to na tej podstawie, że rokowania przeprowadzone między interesowanymi stronami i ubiegającymi się o koncesyę na budowę kolei Szeparowce-Delatyn doprowadziły do porozumienia się, mocą którego złożyli ci ostatni oświadczenie, że pokryją także i to zwiększenie kosztów budowy, jakie pociąga za sobą żądanie delegata c. i k. Ministerstwa wojny, by pomieniona kolej prowadzoną była osobnym szlakiem zamiast gościńcem.

Tym sposobem byłoby zadość uczynionem życzeniu Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu, wyrażonem w reskrypcie L. $\frac{2.566}{\text{L. B. a.}}$ z dnia 20. stycznia br., by pomienione linie zatrzymać w programie kolei lokalnych, jakie przy finansowym poparciu kraju mają być doprowadzone do skutku.

Nie możemy jednak przy obecnym stanie rzeczy pominąć, że wskutek tego, że kapitał zakładowy linii Kołomyja-Delatyn zwiększony został — z powodu wymagań postawionych ze względu na interesa ogólno państwowe — z 850.000 na 1,300.000 czyli o 450.000 złr. oraz ze względu na to, że udziały ze strony interesentów t. j. powiatów Kołomyja i Horodenka oraz miasta Kołomyja i projektantów, zwiększyć się muszą o powyższą kwotę, byłoby zupełnie słusznem, by w myśl artykułu X. ustawy państwowej z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2 z r. 1895) państwo lub przynajmniej domeny i saliny, jako interesowane w doprowadzeniu do skutku tej linii, przyczyniły się odpowiednim udziałem na rzecz tejże.

To też liczymy, że Wysokie c. k. Ministerstwo handlu raczy poprzeć ze swej strony starania ubiegających się o koncesyę, jakie oni poczynią celem osiągnięcia finansowego poparcia kolei tej przez interesowany skarb państwa.

Co do linii, jakie państwo ma budować, a mianowicie z Rozwadowa do Przeworska lub Rzeszowa i z Podwysokiego na Rohatyn do Chodorowa, to odnośna umowa wstępna zawarta w Wiedniu 28. listopada 1894 roku co do finansowego udziału na rzecz pomienionych linii, została bez zmiany przez Wysoki Sejm przyjętą.

Odnośnie do uchwał Wysokiego Sejmu, zapadłych na posiedzeniu dnia 8. b. m. i po uwzględnieniu kapitału potrzebnego na budowę linii Jaworzno-Piła jakoteż po zmianie sumy kosztorysowej dla linii *Kołomyja-Delatyn* stosownie do nowych wymagań; zabezpieczenie budowy linii popartych finansowo obecną akcyą kraju, przedstawia się jak następuje:

Tu następuje tabela zamieszczona w ustępie 28 sprawozdania.

Powyższa tabela wykazuje, że stosunek udziału państwa w porównaniu do udziału innych tnteresowanych czynników znacznie na korzyść państwa się zmienił, a to z tego powodu, że kwota udziału stron prywatnych i reprezentacyi autonomicznych tak znacznie się zwiększyła, że stosunek ten w porównaniu z cyframi podanemi w odezwie naszej L. 55.182 z dnia 17. października 1894 przedstawia się łak następuje:

Z potrzebnego kapitału zapewnia:

Kraj	63·25%	zamiast	67%
państwo	13·80%	„	16%
interesenci prywatni i reprezentacye autonomiczne . .	22·95%	„	17%

Nie możemy także pominąć tej kwestyi, że oprócz kwoty 116.000 zł. wstawionej jako udział państwa na rzecz linii Jaworzno—Piła, udział finansowy państwa na rzecz linii Borki w.—Grzymałów, Kołomyja—Stefanówka pozostał bez zmiany. Dla kolei Trzebinia—Skawce i Chabówka—Zakopane zmienia się udział ten w myśl punktu 6, §. 2 ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893 (D. u. p. Nr. 42) w ten sposób, że udział czynników interesowanych powinien wynosić co najmniej $^1/_3$, a zatem udział kraju co najwyżej $^2/_3$, i zwiększa się o nieznaczną kwotę 25.000 zł. od zaokrąglonych cyfr zamieszczonych w piśmie naszym z dnia 17. października 1894.

Mamy nadzieję, że Wasza Ekscelencya zgodzi się na ten przez nas proponowany a przez Wysoki Sejm zatwierdzony plan sfinansowania i przyjmie go za podstawę do przedłożenia Wysokiej Radzie państwa jeszcze w ciągu bieżącej sesyi.

Co się tyczy poruszonej Wys. reskryptem L. $\frac{2.665}{\text{L. B. A.}}$ z dnia 20. stycznia b. r. a niezałatwionej dotąd kwestyi prowadzenia ruchu na liniach programem naszym objętych przez c. k. koleje państwowe, to pozwalamy sobie przedłożyć nasze uwagi Waszej Ekscelencyi (w załączniku), który jako uzupełnienie memoryału dołączonego do naszego pisma z dnia 17. października 1894 uważać należy

Z wdzięcznością przyjmujemy Wysokie pośrednictwo przyrzeczone nam przez Waszą Ekscelencyę przy rokowaniach z c. k. kolejami państwowymi — co do rozwiązania tej jeszcze w zawieszeniu pozostającej kwestyi i mamy nadzieję — ze względu na to że nasze daty nie różnią się ostatecznie zasadniczo od propozycyi c. k. Goneralnej Dyrekcyi tych kolei, że kwestya ta decydująca o rozwoju krajowej akcyi kolejowej zostanie pomyślnie dla nas załatwioną.

Brak rozstrzygającego załatwienia tej sprawy oraz odmowa ze strony Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu w sprawie premii za ruch przechodowy proponowanych przez nas, jednem słowem brak ostatecznego załatwienia wszystkich tych ważnych kwestyi, z którymi w ścisłym związku stoi cały ustrój finansowy naszego programu, a to właśnie w owej chwili, w której zniewoleni byliśmy przedłożyć nasze wnioski Wysokiemu Sejmowi, mógłby bardzo łatwo spowodować odroczenie obecnego programu do następnej sesyi.

Tem się też tłumaczy rezolucya powzięta przez Wysoki Sejm (punkt 7 uchwały I.), która czyni pomoc kraju zależną od przyznania odpowiednich ustępstw ze strony państwa po myśli ustawy o kolejach lokalnych z dnia 31. grudnia 1894 (D. u. p. Nr. 2 z r. 1895) nowemi są postanowienia objęte punktem 6. (l. a., c. i d.) uchwały I, któremi Wysoki Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby celem strzeżenia interesów kraju umieszczone zostały w kontraktach gwarancyjnych, jakie z każdym poszczególnem Towarzystwem zawarte być mają, takie warunki, któreby zapewniały krajowi odpowiedni wpływ jakoteż dostateczną kontrolę nad administracyą wszelkich w myśl ustawy krajowej popartych przedsiębiorstw kolejowych, a to w ten sposób, że zastrzega się krajowi odpowiedni współudział przy układaniu postanowień koncesyi i układaniu statutów sporządzania projektów dla poszczególnych linii, prowadzeniu budowy wreszcie przy administracyi finansowej, szczególniej zaś przy rozdziale czystego zysku jakoteż i innych dochodów.

Przypuszczając że uchwały Wysokiego Sejmu zostaną przez Wysokie c. k. Ministerstwo handlu i przez Wysoką Radę państwa przyjęte, jakoteż w obec tego że zrealizowanie udziałów interesentów zdaje się być zapewnione, byłaby kwestya finansowa programu krajowej akcyi kolejowej załatwioną i w obec tego należałoby oczekiwać w najbliższej przyszłości wydania najwyższej koncesyi na te obecnym programem objęte koleje lokalne, co do których nie zachodzą żadne techniczne trudności.

W tym celu prosimy Waszą Ekscelencyę, stosownie do uchwały I. Wysokiego Sejmu (punkt 6. lit. a i punkt 7.), która postanawia, że warunki koncesyi ułożone być winny w porozumieniu z Wydziałem krajowym i z zastosowaniem ułatwień i korzyści, jakie przyznaje ustawa o kolejach lokalnych z dnia 31. grudnia 1894. (Dz. u. p. Nr. 2 z r. 1895) o łaskawe zarządzenie, aby odnośne rokowania i wszelkie inne elaboraty udzielane nam były we właściwym czasie do wiadomości.

Wyjątek stanowi projektowana o wąskim torze linia Chabówka-Zakopane, przy której należy się liczyć z ewentualnością zamiany w przyszłości częściowego jej szlaku z Chabówki do Nowego targu na kolej normalnotorową.

Naszem zdaniem wystarczałoby przy obecnym stanie rzeczy, nie zmieniając wcale obecnego projektu, przyznać koncesyonaryuszowi przyszłego połączenia kolejowego z Węgrami, czy to z Bela doliną Białki, czy też z Kralovan doliną Arwy prowadzącego, prawo odkupienia częściowego szlaku Chabówka — Nowy targ za zwrotem faktycznie poniesionych kosztów, a to niezależnie od szlaku Nowy targ — Zakopane.

Kwestyę tę rozpatrujemy bliżej w naszym memoryale, jaki do niniejszego pisma dołączamy i w obec tego, że ubiegający się o koncesyę stosownie do po-

lecenia udzielonego mu reskryptem Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu L. $\frac{68.578}{L.B.A.}$ z r. 1894, zamierza w najbliższej przyszłości poczynić w c. k. Ministerstwie wojny odpowiednie kroki potrzebne celem usunięcia przeszkód, jakie stoją na drodze jednolitemu wykonaniu kolei Chabówka — Zakopane o torze wąskim, będziemy pomienionego projektanta w tych rokowaniach popierali oraz udamy się do Wysokiego c. k. Ministerstwa z prośbą o łaskawą interwencyę, aby ta tak ważna dla kraju naszego sprawa jak najrychlej pomyślnie załatwioną została.

Co się tyczy protestu hr. Władysława Baworowskiego w imieniu koncesyonaryuszy kolei wschodnio-galicyjskich przeciwko budowie kolei Borki w.—Grzymałów wniesionego, a zakomunikowanego nam Wysokim reskryptem L. 1.186 z dnia 20. stycznia 1895, to zapatrywanie tak nasze jakoteż i Wysokiego Sejmu co do tej sprawy oznajmiliśmy Wysokiemu c. k. Ministerstwu handlu do L. 6.199 protest ten uważamy jako zupełnie nieuzasadniony oraz nie możemy zgodzić się na zmianę trasy Borki w.—Grzymałów, ani też na połączenie jej z budującą się linią Tarnopol—Kopyczyńce.

Nakoniec pozwalamy sobie prosić powtórnie Waszą Ekscelencyę o dalsze użyczanie nam swego cennego Wysokiego poparcia celem prędkiego przeprowadzenia naszej akcyi kolejowej. Zarazem mamy zaszczyt upraszać:

Wasza Ekscelencya raczy zarządzić spieszne załatwienie wszelkich w zawieszeniu pozostających kwestyi naszej odezwy z dnia 17. października 1894 i łaskawie przedłożyć Wysokiej Radzie państwa odnośne wnioski jeszcze w ciągu bieżącej sesyi.

Subalegat do alegatu 6. do sprawozdania Wydziału kraj. L. 76.700/95.

MEMORYAŁ.

Przekład polski memoryału technicznego, dołączonego do odezwy Wydziału krajowego z dnia 5. marca 1895 r. L. 5.582/95, wystosowanej do JE. c. k. Ministra handlu w Wiedniu.

Uwagi ogólne.

Program najbliższej akcyi kraju na polu popierania kolei niższorzędnych po myśli ustawy krajowej z dnia 17. lipca 1893, udecydowany ostatecznie uchwałą Wysokiego Sejmu z dnia 8. lutego 1895 r., obejmuje następujące koleje lokalne:

1.	Trzebinia-Skawce	50 km.
2.	Piła-Jaworzno	21 „
3.	Chabówka-Zakopane	47 „
4.	Łupków-Cisna	27 „
5.	Borki w.-Grzymałów	31 „
6.	Kołomyja-Stefanówka (Zaleszczyki)	65 „
7.	Kołomyja-Delatyn	40 „
	Razem	281 km.

Na budowę linii tych potrzeba kapitału imiennego w kwocie 10,126.000 złr. który dostarczony być winien jak następuje:

przez kraj	6,394.000 złr.	63·25%
przez interesentów: państwo	1,406.000 „	13·80%
autonom.: korporacye i strony prywatne	2,326.000 „	22·95%
Ogółem . . .	10,126.000 złr.	100·00%

W odezwie naszej z dnia 17. października 1894 roku L. 55.182/94 oraz w dołączonym do tejże memoryale omówiliśmy obszernie sposób sfinansowania, koszta budowy, objęcie eksploatacyi przez c. k. koleje państwowe, również i rentowność linii pod L. 1., 2., 3., 4., 5., 6. i 7. wymienionych, obecnie zaś zamierzamy uzupełnić ówczesne nasze wywody, o ile to stało się potrzebnem wskutek dalszego przebiegu rokowań z interesowanymi czynnikami, oraz w obec uchwał Wysokiego Sejmu i innych różnych okoliczności, jakie w tym czasie zaszły.

Zabezpieczenie finansowego udziału kraju.

Kapitał mający być dostarczony na pożyczki pierwszeństwa, względnie na objęcie akcyi pierwszenstwa, zdaje się być zapewnionym przez dotacyę roczną, uchwaloną przez Wysoki Sejm na posiedzeniach dnia 13. maja 1893 i 13. lutego 1894 w wysokości 300.000 zł. przez przeciąg lat 75 t. j. do końca roku 1968, także w razie objęcia obecnym programem linii Jaworzno-Piła oraz zwiększenia kosztów budowy linii Kołomyja-Delatyn; a to nawet i w tym wypadku, gdyby żadna z linii programem objętych, niedała nadwyżki dochodu.

Przyczem przyjmujemy jako założenie, że wykluczonym jest niedobór z eksploatacyi (Betriebsdefizit) na którejkolwiek z pomienionych linii; w obec czego eksploatacya tychże kolei prowadzoną być musi w sposób jak najbardziej uproszczony i najtańszy.

Chociaż postanowienia artykułu IX. ustawy o kolejach lokalnych z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2. z r. 1895) przyznające częściową zwłokę w płaceniu należytości za eksploatacyę celem pokrycia ciężarów kapitału pożyczek pierwszeństwa i akcyi, dają dostateczne zabezpieczenie, że krajowy fundusz kolejowy nie będzie narażonym na dalsze ofiary w razie niedoboru w kosztach eksploatacyi, jaki w pierwszych latach po otwarciu ruchu jest nie uniknionym; to jednak, naszem zdaniem, dałoby się temu daleko skuteczniej i racyonalniej zapobiedz, obniżając możliwie najbardziej koszta eksploatacyi.

Ryczałtowe oznaczenie kosztów exploatacyi.

(*formuła exploatacyjna.*)

Proponowaliśmy objęcie exploatacyi linii, programem naszym objętych, przez c. k. koleje państwowe za ryczałtowem a do fabrycznych stosunków ruchu zastosowanem wynagrodzeniem, obliczonem za pomocą formuły dlatego, ponieważ objęcie exploatacyi przez c. k. koleje państwowe odpowiada w pierwszej linii duchowi ustawy krajowej o kolejach lokalnych z dnia 17 lipca 1893 (D. u. k. Nr. 42) oraz ponieważ tym sposobem unikamy uciążliwych i skomplikowanych obrachunków i sporów, jakieby pociągało za sobą oddanie kolei w zarząd za zwrotem faktycznie wykazanych kosztów.

Formułę tę omawialiśmy w memoryale naszym z dnia 17 października 1894.

Przy układaniu takowej, nie obraliśmy sobie za zadanie, idąc za znanymi pouczającymi i bardzo cennymi przykładami Plenera, Heinego, Seemilera, c. k. radcy dworu Prehlera, Frenkla, Annota, Dallota, Noblemaire i innych, utworzenie naukowo uzasadnionej formuły eksploatacyjnej, którąby uwzględniała długość eksploatacyjną, wzniesienie ceny materyałów i robocizny oraz inne czynniki, lecz oparłszy się na rzeczywistych danych całego szeregu już w ruchu będących kolei lokalnych, oraz na zasadach niejednokrotnie przez c. k. Rząd względnie c. k. koleje państwowe zalecanych, staraliśmy się ująć w formułę wartość tej ryczałtowej kwoty, jakąby należało płacić jako zwrot rzeczywistych kosztów eksploatacyi.

Z zadowoleniem zaznaczyć musimy, że obliczenia c. k. generalnej dyrekcyi co do kosztów eksploatacyi, linii programem objętych, udzielone nam wyciągiem

ze sprawozdania tejże Dyrekcyi L. 179·316, nie wykazują zasadniczej różnicy w porównaniu z naszymi obliczeniami.

Ogólna kwota kosztów eksploatacyi linii, programem naszym objętych, wynosi wedle danych c. k. Generalnej Dyrekcyi . . . . 319.400 złr.
wedle naszych obliczeń . . . . . 300.258 „
wykazuje zatem różnicę w kwocie. . . . . 19.142 złr.
na ogólną długość 249 kilometrów czyli 77 złr. na 1 km, co przedstawia 6·2% ogólnej sumy kosztów eksploatacyi.

W braku wykazów i szczegółowych obliczeń powołanych we wspomnianem sprawozdaniu c. k. Gnneralnej Dyrekcyi z trudnością przychodzi nam wydać sąd w tej sprawie, mianowicie zaś co do kwoty *1.230 zł.* ustanowionej jako *minimum* rocznych wydatków ruchu na 1 km. przy najsłabszym ruchu.

Przyczyna tego, że cyfra ta różni się od naszych danych leży w tem, że c, k. Generalna Dyrekcya przyjęła za podstawę swoich obliczeń dla minimalnych kosztów eksploatacyi dwa mięszane pociągi w każdym kierunku, podczas gdy my przyjęliśmy w zasadzie, że tylko jeden pociąg mięszany kursować będzie.

Mamy więc dostateczną podstawę, aby kwotę 1.230 zł., oznaczoną jako *minimum* rocznych kilometrycznych wydatków, uważać jako za wysoką i pozostajemy przy naszem zapatrywaniu, że przeprowadziwszy racyonalne uproszczenie eksploatacyi można osiągnąć kwotę *800 zł. na 1 km.*, przyjętą jako *minimum* w naszej formule.

Przypuszczenie to znajduje swe uzasadnienie w powyżej wymienionem sprawozdaniu Generalnej Dyrekcyi c, k. kolei państwowych, a mianowicie w porównaniu faktycznych kosztów eksploatacyi kolei lokalnych kołomyjskich i linii Lwów—Bełzec w stosunku do rezultatów otrzymanych na podstawie naszej formuły. Porównanie to wykazuje dla pierwszej linii różnicę w kwocie 59 zł. dla drugiej zaś . . . . . 509 „; cyfry te dowodzą tylko, że koleje lokalne Kołomyjskie eksploatowane są jako podrzędne, podczas gdy linia Lwów—Bełzec prawdopodobnie jako kolej główna drugorzędna, a więc w takich, warunkach, jakich nie przyjęliśmy dla kolei lokalnych programem naszym objętych.

Celem dalszego udowodnienia naszych danych podajemy w wykazie dołączonym do niniejszego sprawozdania oraz w grafikonie wykreślonym na podstawie tegoż wykazu (Alegat 1. i 2.) rezultaty eksploatacyi szeregu 83 już istniejących kolei lokalnych, które uzasadniają naszą formułę.

Tutaj należy zaznaczyć, że po dokładnem zbadaniu wszelkich do ułożenia naszej formuły użytych czynników, doszliśmy wbrew pierwotnym przypuszczeniom do tego przekonania, że formułę tę tylko do tych kolei lokalnych stosować należy, których roczny kilometryczny dochód nie przekracza kwoty 4.000 zł. w. a.

Ponad tę kwotę dochodu winna być stała cyfra 800 zwiększoną, a to stosownie do odmiennych warunków ruchu i charakteru kolei.

W załączonym wykazie nie zamieściliśmy tylko zagranicznych kolei, lecz podajemy również cały szereg kolei lokalnych w Austro-Węgrzech, których sposób prowadzenia eksploatacyi jakoteż i rezultaty tegoż bardzo łatwo zbadać można. Pomijając już linie lokalne c. k. uprzyw. kolei północnej Ferdynanda, które przy kilometrycznych dochodach 2.331 zł. wykazują roczne koszta eksploatacyi w kwocie 605 zł. na 1 kilometr objęliśmy naszym wykazem wszystkie koleje lokalne Austr.-węg. Towarzystwa kolei państwowych, jeżeli zatem formuła ta nadaje się do tych przeważnie w Czechach położonych kolei lokalnych, pomienionego Towarzystwa to mamy w tem dostateczną podstawę do przypuszczania, że takowa da się zastosować i dla Galicyi, gdzie znacznie niższe są ceny robocizny i materyałów, zwłaszcza co się tyczy progów, aniżeli to ma miejsce w Czechach.

Mamy więc dostateczne powody liczyć na to, że przyrzeczone nam przez Wysokie c. k. Ministerstwo pośrednictwo w przeprowadzaniu rokowań z c. k. kolejami państwowymi co do objęcia eksploatacyi naszych kolei lokalnych, do tego zmierzać będzie, aby przy kontraktach eksploatacyjnych (Betriebsvertrag) jakie zawierane być mają, skłonić c. k. Generalną Dyrekcyę do przyjęcia formuły naszej jako podstawę wynagrodzenia za *prowadzenie ruchu.*

Premie za ruch przechodowy.

Przyznanie premii za ruch przechodowy, jaki z c. k. kolejami państwowymi istnieć będzie, jest dla nas obecnie tembardziej pożądane, o ile przez odmówienie takowych nastąpiłoby znaczne obniżenie czystego dochodu. otrzymanego na podstawie naszych obliczeń rentowności dla linii obecnym programem objętych.

Jeżeli mianowicie do kwoty . . . . . 40.000 zł.
wartość której premie wspomniane reprezentują, doliczymy wyżej wykazaną różnicę w kosztach eksploatacyi w kwocie . . 19.000 „
wykaże się ubytek w czystych dochodach w wysokości . . 59.000 zł.

Ponieważ czysty dochód obliczonym został w wysokości 307.085 zł., czyli okrągło 307.000 zł., przeto wykazane zmniejszenie stanowi 19% obliczonej nadwyżki dochodu.

Przypuściwszy, że spodziewany czysty dochód linii Jaworzno-Piła wystarczy na oprocentowanie oraz planem wskazane umorzenie pożyczki pierwszeństwa, udzielonej dla linii tej przez kraj; pozostanie jeszcze do oprocentowania i planem wskazanego umorzenia z dochodów kolei, kapitał w kwocie 6,394.000 – 464.000 = 5,930.000 złr., anuitety na ten cel potrzebne wynosić będą zatem:

5,930.000 × 0,042.421 = 251.600 zł.

Ponieważ zaś powyżej wymieniony czysty dochód zmniejszył się, z powodu odmówienia premii oraz zwiększenia kosztów eksploatacyi wedle danych c. k. Generalnej Dyrekcyi, na kwotę, 307.000 – 59.000 = 248.000 „
pozostałby zatem brak . . . . . 3.600 zł.

A w skutek tego *nie możnaby liczyć wcale* na jakiekolwiek oprocentowania udziałów interesentów, t. j. państwa, korporacyi autonomicznych, stron prywatnych i t. d. dostarczonych w łącznej kwocie 3,652.000 zł.

Jeżeliby nawet obliczenie to, przedstawione tu jako ogólny obraz finansowego rezultatu całego naszego programu, doznało w rzeczywistości jakichś nieznacznych zmian, różniących się od naszych przepuszczeń, a to z tego powodu, że niektóre z poszczególnych linii programem naszym objętych, będą więcej, niektóre zaś mniej rentowne, to w obec powyżej podanych rezultatów nasuwają się poważne obawy, czy prywatni interesenci będą skłonni na przyszłość do dalszych ofiar pieniężnych, w obec braku wszelkich widoków choćby najskromniejszego oprocentowania kapitału, poświęconego przez nich dla krajowej akcyi kolejowej.

My pozostajemy i nadal przy zapatrywaniu naszem, wyrażonem w memoryale z dnia 17. października 1894, że największa korzyść z budowy tej, 281 km. wynoszącej sieci kolejowej, przypadnie c. k. kolejom państwowym; to też naszem zdaniem będzie rzeczą zupełnie słuszną i w interesie zarządu tychże kolei leżącą, jeżeli celem popierania naszej akcyi przyzna tenże zarząd krajowym kolejom lokalnym, oprócz jak najdalej idących ułatwień przy objęciu eksploatacyi, także i pewne finansowe korzyści na ruch przechodowy; któreby zapewniły odpowiedni dochód kapitałom prywatnym, użytym na cel powyższy.

W kilkakrotnie wspomnianej odezwie naszej z dnia 17 października 1894, wystosowanej do Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu proponowaliśmy, jak to już w kilku krajach zastosowanem zostało, przyznanie pewnego rodzaju korzyści z ruchu przechodowego w formie bezpośredniej pieniężnej premii, jakąby uiszczać należało kolejom lokalnym, za każdą oddaną im lub odebraną od tychże do dalszego przewozu osoby lub tonę towaru.

Reskryptem Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu z dnia 9 listopada 1894 L. 59·138 uznaną została propozycya powyższa za niedopuszczalną z zasadniczych względów, a podczas rokowań jakie odbywały się na dniu 28 listopada z. r. we Wiedniu między Wysokiem c. k. Ministerstwem handlu a delegatami galicyjskiego Wydziału krajowego, zastępcy c. k. urzędu kolei lokalnych przedstawili takową jako cichą gwarancye.

Zamiast premii tych przyrzeczono nam inny rodzaj korzyści, a to w formie przyznania pewnego zysku przy rozdziale ogólnej kwoty dochodów, otrzymanych z ruchu przechodowego, (Anschlussverkehr).

Dalej nadmieniono, że ta ostatnia forma korzyści, daleko więcej odpowiada postanowieniom artykułu X. ustawy o kolejach lokalnych z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2. z r. 1895) aniżeli proponowane przez nas premie.

Po powtórnem a dokładnem zbadaniu tej tak ważnej kwestyi, nie możemy oświadczyć się za zapatrywaniem c. k. urzędu kolei lokalnych; i sądzimy przeciwnie, że przyznanie pewnej ściśle oznaczonej premii pieniężnej za faktycznie dokonaną i z całą dokładnością oznaczyć się dającą czynność, nie może być poczytane jako tajemne a więc bezprawne załatwienie tej sprawy, któreby narazić mogło skarb państwa na nie dające się obliczyć a niedopuszczalne ofiary.

Jeżeli uwzględnimy, że premie te stanowić mają tylko bardzo nieznaczną część czystego zysku, jakie przypadnie w udziale c. k. kolejom państwowym z ruchu przechodowego oddanego kolejom lokalnym lub też odebranego od tychże, to przychodzimy do przekonania, że i nasza propozycya odpowiada również w zupełności zasadniczym postanowieniom ustawy o kolejach lokalnych z dnia 31. stycznia 1894 oraz stanowi, w porównaniu z przyznaniem innego rodzaju korzyści za ruch przechodowy, bardzo znaczne uproszczenie w obrachunkach.

Wspieranie ruchu przechodowego.

W razie gdyby przyjęcie propozycyi naszej co do przyznania premii miało ponownie napotkać na opór w Wysokiem c. k. Ministerstwie handlu, należałoby wziąć pod uwagę propozycyę c. k. urzędów kolei lokalnych, a mianowicie aby przy rozdziale dochodów *brutto*, otrzymanych ze wspólnego ruchu przechodowego, przyznać pewne korzyści naszym kolejom lokalnym.

Ustanowienie pewnego klucza, na podstawie którego — w myśl tej ostatniej propozycyi — odbywać by się miał rozdział dochodów brutto z ruchu przechodowego, musiałoby oczywiście być przedmiotem osobnego porozumienia, zamieszczonego w kontrakcie eksploatacyjnym (Betriebsvertrag) między c. k. kolejami państwowymi z jednej a Wydziałem krajowym i poszczególnymi przedsiębiorstwami kolejowymi z drugiej strony.

Jako zasadę, której przy ustanawianiu takiego klucza trzymać się należy, proponujemy by:

dochody brutto otrzymane ze wspólnego ruchu przechodowego z kolei lokalnych na c. k. koleje państwowe i *vice versa* z c. k. kolei państwowych na koleje lokalne, w ten sposób były rozdzielane między interesowane przedsiębiorstwa kolejowe, żeby udział za ruch przechodowy przypadający na koleje lokalne, oznaczony został nie tylko na podstawie długości drogi przebytej i taryf istniejących, lecz także zwiększony o pewną wspólnie ułożoną kwotę z korzyścią dla łączących się kolei lokalnych.

Celem łatwiejszego zoryentowania się w tej sprawie podajemy niniejszy przykład:

Przyjmijmy że m, n, m^1, n^1, oznaczają drogi przebyte na c. k. kolejach państwowych względnie kolejach lokalnych, jakoteż jednostki taryfowe na tychże kolejach używane, oraz przyjmijmy jako założenie — co jest bardzo prawdopodobnem — że koszta eksploatacyi za każdy osobo- lub tono kilometr zwiększonego ruchu będą wynosić 25% dochodów *brutto*, to czysty dochód jaki z tego tytułu dla c. k. kolei państwowych wypadnie, wynosić będzie $m \times n \times 0{\cdot}75$; a jeżeli koleje te oddadzą 10% tego czystego dochodu łączącym się z nimi kolejom lokalnym, to udział w dochodach *brutto* przedstawiać się będzie jak następuje:

dla c. k. kolei państwowych; $m \times n \times 0.925$

dla kolei lokalnych; $m^1, n^1 \left(1 + \frac{m\,n}{m^1\,n^1} \times 0.075\right)$

Cyframi wyrażone przedstawia się obliczenie to jak niżej:

Przyjmijmy jako przykład następujące wartości:

$m = 150$ km., $n = 2$ ct.
$m^1 = 50$ „ $n^1 = 4$ „

to przy normalnym podziale ogólnego dochodu w kwocie 500 ct. udział c. k. kolei państwowych wynosiły 300 ct., zaś kolei lokalnej 200 ct., wedle naszej poporcyi

t. j. z uwzględnieniem przyznania pewnej korzyści kolei lokalnej, wynosiłby udział c. k. kolei państwowej:

$$m \times n \times 0.925 = 300 \times 0.925 = 277{\cdot}5 \text{ ct.}$$

udział kolei lokalnej

$$m' n' \left(1 + \frac{m\,n}{m'n'} \times 0{\cdot}075\right) = 200 \times 1.1125 = 222{\cdot}5 \text{ „}$$

Oczywiście, że postanowienie, powzięte na powyższej podstawie, mające być zamieszczone w kontrakcie eksploatacyjnym, musiałoby być ujęte w pewną fachowo obmyśloną, zwięzłą i możliwie uproszczoną formę.

Koszta złączenia.

W sprawie kosztów budowy, jakie powoduje łączenie się linii programem naszym objętych, z c. k. kolejami państwowymi, przesłane nam zostało reskryptem Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu L. $\frac{2.666}{\text{L. B. A.}}$ z d. 20. stycznia 1895. krótkie zestawienie tych kosztów, zamieszczone w kilkakrotnie wspominanym odpisie sprawozdania c. k. Generalnej Dyekcyi L. 179 316 z r. 1894.

W braku szkiców, przyjętych przez c. k. koleje państwowe za podstawę obliczeń kosztów złączenia, nie mogliśmy sobie wyrobić dokładnego sądu o rozmiarach pomienionych budowli na stacyach złączenia; jednak skoro nam tylko odnośne plany dostarczone zostaną powrócimy do tej kwestyi, na razie zaś musimy poprzestać na następujących uwagach:

Trzebinia—Skawce.

Koszta złączenia, jakieby ponieść miało przędsiębiorstwo kolejowe (z pominięciem kosztów złączenia z c. k. koleją północną cesarza Ferdynanda), wynoszą na podstawie obliczeń c. k. kolei państwowych:

dla stacyi Spytkowice	78.000 zł.
dla stacyi Skawce wraz z osobnym dworcem dla kolei lokalnej (Vorbahnhof)	1124.000 „
	56.200 „
Razem . . .	258.200 zł.
Jeżeli doliczymy do tego koszta złączenia dla stacyi Trzebinia i Wadowice, to licząc je bardzo skromnie na . . .	100.000 „
otrzymamy ogólną kwotę	358.200 „

t. j. więcej jak 14% imiennego kapitału całej linii.

W zestawieniu naszem (alegat 3. memoryału do LW. 55.182 z dnia 17. października 1894) proponowaliśmy na koszta złączenia tej linii kwotę . . . . . 150.000 zł.

dostajemy zatem różnicę, wynoszącą *więcej niż* . . . . 200.000 „

któraby nie znalazła pokrycia w kwocie nawet . . . . 159.759 „

jaką zaproponowano w pomienionem zestawieniu kosztów na pokrycie nieprzewidzianych wydatków i utworzenie funduszu rezerwowego.

Jesteśmy przekonani, że te tak nieproporcyonalnie wysokie koszta złączenia dadzą się znacznie obniżyć i zanim będziemy w stanie przedłożyć Wysokiemu c. k. Ministerstwu nasze uzasadnione zapatrywanie w tej sprawie, co dopiero po otrzymaniu odnośnych planów c. k. kolei państwowych nastąpić może czujemy się już teraz zniewoleni do poniższych uwag:

Urządzenie osobnego dworca bezpośrednio przed wjazdem do stacyi Skawce uważamy za nieuzasadnione.

Koniec zwrotnicy projektowanego przez ubiegającego się o koncesyę połączenia kolejowego leży na bieżącym szlaku Skawina-Skawce i jest tylko o *230 m.* od końca wjazdowej zwrotnicy na stacyi Skawce oddalony, pociąg wjeżdżający do stacyi Skawce z linii Trzebinia-Skawce, jadąc z zmniejszoną chyżością 10 km. na godzinę, potrzebuje do przebycia tej drogi 1·24″, zachodzi więc pytanie, czy wobec tego zatrzymywanie wjeżdżającego pociągu na osobnej tylko o 130 m. odległej stacyi jest potrzebnem i czy takowe nie jest przeciwnie wprost nie korzystnem.

Wątpimy również, czy żądana od projektantów budowa drugiego mostu na Skawie jest uzasadnioną wobec powyższych względów; liczyć jednak można na pewno, że jednotorowy stosunkowo krótki most, położony przed samą stacyą Skawce, przez czas jeszcze długi nie będzie stanowił dla wjazdu i wyjazdu pociągów takiej przeszkody, ażeby rozszerzenie takowego stać się miało kwestyą najbliższej przyszłości; na usprawiedliwienie naszego twierdzenia moglibyśmy przytoczyć między innymi i ten przykład, że na dwutorowej przestrzeni Marchegg Neudorf austr. węg. Towarzystwa kolei państwowych względnie na linii Marchegg-Budapeszt kr. węg. kolei państwowych istnieje w odległości blisko 2 km. od stacyi jednotorowy most na rzece March (dwa tory połączone w jeden wspólny) i nie wstrzymuje wcale ruchu, a przestrzenią tą przejeżdżają pocciągi pośpieszne o chyżości 80 km. na godzinę jakoteż takai lość osobowych i towarowych pociągów do jakiej linia Sucha-Skawina wraz z odgałęzieniem do Trzebini nie dojdzie nawet w razie wojny.

Mamy przeto nadzieję, że Wysokie c. k. Ministerstwo zechce uwolnić projektanta od tych naszem zdaniem zupełnie zbędnych zobowiązań, a tym sposobem oszczędzonoby z proponowanych na ten cel przez c. k. koleje państwowe kosztów kwotę 124.000 złr.

Dla innych linii przedstawiają się obliczone przez c. k. koleje państwowe koszta w porównaniu do naszych propozyci jak następuje:

2. Piła-Jaworzno.

Wedle naszych obliczeń	81.362 złr.

3. Chabówka-Zakopane.

Wedle naszych obliczen	10.000 zł.
Wedle obliczeń c. k. kolei państwowych	5.300 „

4. Łupków-Cisna.

Wedle naszych obliczeń	34.736 zł.
Wedle obliczeń c. k. kolei państwowych	91.000 „

5. Borki w.-Grzymałów.

Wedle naszych obliczeń	16.463 zł.
Wedle obliczeń c. k. kolei państwowych	43.000 „

6. Kołomyja-Zaleszczyki i Kołomyja-Delatyn.

Wedle naszych obliczeń na stacye Kołomyja i Delatyn . . 40.590 zł.
na Stefanówkę (27.280)

Wedle obliczeń c. k. kolei państwowych na stacye Kołomyja, Szeparowce i Delatyn . . . . . 47.000 „

W ogóle przedstawiają się te koszta złączenia na podstawie naszych obliczeń w kwocie . . . . . 298.789 zł.
na podstawie obliczeń c. k. kolei państwowych w kwocie . . . . 444.500 „
a zatem wykazują różnicę . . . . . 145.711 zł.
którą to kwotą nie są objęte jeszcze koszta złączeoia z c. k. uprzyw. koleją północną na stacyach Trzebinia i Wadowice.

Koszta złączenia na tych stacyach wynosić będą co najmniej 100.000 zł.
(jak to już wyżej wspomniano),
a tem samem różnica wynosić będzie 145.711 + 100.000 = . . . 245.711 „

Sądzimy, że różnica kosztów, jaka między obliczeniami c. k. kolei państwowych, a naszego biura kolejowego istnieje, da się znacznie zmniejszyć; dowodem tego jest właśnie jako przykład przytoczone obniżenie kosztów złączonia w Skawcach.

Skoro tylko zostaną nam doręczone plany, przyjęte za podstawę obliczeń c. k. kolei państwowych, przedstawimy Wysokiemu c. k. Ministerstwu nasze zapatrywania co do obniżenia tych kosztów, jakie według naszego zdania osiągnąć się dadzą i mamy nadzieję, że chociaż by się nie udało dojść do cyfr, przez nas oznaczonych, to w każdym razie nie przekroczymy takiej kwoty, która by mogła stosunkowo za wysoko obciążyć kapitał, potrzebny na budowę linii programem naszym objętych.

Przez rozwiązanie tych dwu powyżej roztrząsanych kwestyi, byłyby zatem wszelkie postanowienia, jakie zamieszczone być mają w warunkach koncesyi, jakoteż w kontraktach eksploatacyjnych, mających być zawartymi z c. k. kolejami państwowymi i w kontraktach gwarancyjnych, jakie w myśl punktu 9, uchwały I. Wysokiego Sejmu zawarte będą, ostatecznie udecydowane, a bezpośrednio po przyjęciu przedłożenia Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu przez Wysoką Radę państwa nastąpićby mogło udzielenie Najwyższej koncesyi dla tych wszystkich linii, dla których nie zachodzi już żadna przeszkoda, jakoto Trzebinia—Skawce, Łupków—Cisna, Borki w.—Grzymałów, Kołomyja—Stefanówka.

Mamy nadzieję, że nastąpi to również i dla pozostałych linii naszego programu, a mianowicie Chabówka—Zakopane, Jaworzno—Piła i Kołomyja—Delatyn i w dalszym ciągu omówimy wątpliwe kwestye, dotyczące tych linii.

Chabówka — Zakopane.

Orzeczeniem swem, wydanem na podstawie rozpraw komisyi rewizyi trasy projektowaniej kolei Chabówka-Zakopane, a przesłanem odezwą L 68.578/94 z dnia 19 stycznia 1895 Władysławowi hr. Zamoyskiemu. jak ubiegającemu się o koncesyę na budowę pomienionej linii, oznajmiło Wysokie c. k. Ministerstwo handlu temuż, że wobec zamierzonego w przyszłości połączenia kolejowego z Węgrami o torze normalnym, któreby wychodząc z Kralowa prowadziło doliną Arwy a następnie Białego Dunajca przez Chochlo i Nowy Targ, lub też wychodząc ze stacyi Szepes Bela przez Jurgów doliną Białką zdążałaby na Nowy Targ do stacyi Chabówka linii Nowy Sącz-Sucha, należy wziąć pod uwagę przyszłą budowę szlaku Chabówka-Nowy Targ jako kolei normalnotorowej. Kwestya ta stawia w zawieszeniu doprowadzenia do skutku projektowanej kolei Chabówka-Zakopane.

Gdyby nawet ubiegający się o koncesyę przyjął na siebie zobowiązanie, by część projektowanej kolei Chabówka-Nowy Targ budowaną była o torze wąskim z odpowiednią zmianą kierunków, zastosowaną do późniejszej jej przemiany na kolej o torze normalnym; to tego rodzaju zmiana kierunku trasy wymagać będzie znacznego zwiększenia kosztów budowy z tego właśnie względu, że redukcya kosztów budowy, osięgniętą przez użycie toru wąskiego, polega głównie na zastosowanie ostrych łuków.

Ze względu na to, że spodziewany czysty dochód kolei Chabówka—Zakopane (Alegat 6. do Meworyału LW. 55.182/94) zapewnia, po potrąceniu premii za ruch przechodowy, odmówionych nam przez Wysokie c. k. Ministerstwo handlu, a wynoszących rocznie 10.773 zł. zaledwie oprocentowanie po 4% oraz planem wskazane umorzenie gwarantowanych przez kraj $^2/_3$ części tego bardzo skromnie obliczonego kapitału zakładowego. to oprocentowanie takie stałoby się niemożebnem w razie zwiększenia kapitału zakładowego, a nadwyżka kosztów budowy musiałaby być pokrytą przez państwo lub też linia Chabówka—Zakopane musiałaby zostać wykluczoną z naszego programu.

Zwiększenie kosztów budowy da się oznaczyć w przybliżeniu jak następuje:

Sprostowane przez nasze Biuro kolejowe koszta budowy wąsko-torowej kolei Chabówka-Zakopane (Alegat 5. do Memoryału LW. 55.182/94) wynoszą 28.794 zł. na 1 km., na całą przeto linię 1,353.340 zł. w. a.

Podziału kosztów budowy obydwu tych części nie robiliśmy wprawdzie, nie omylimy się jednak, przyjmując w przybliżeniu, że koszta jednego kilometra kolei wąskotorowej w pierwszej części będą o 10% większe niż drugiej.

Koszta te przedstawiają się faktycznie — jak niżej — na 1 kilometr:

w pierwszej części	30.125 zł.
w drugiej	27.396 „

czyli ogółem:

dla szlaku Chabówka—Nowy targ:		
	30.135 × 24 =	723.240 zł.
dla szlaku Nowy targ—Zakopane:		
	27.396 × 23 =	630.100 „
	Razem	1,353.340 zł.

Odpowiednio do tego da się oznaczyć imienny kapitał zakładowy dla szlaku:

Chabówka—Nowy targ na 750.000 zł.
Nowy targ—Zakopane „ 650.000 „

W załączeniu (Alegat 3.) podajemy przybliżony kosztorys normalnotorowej kolei z Chabówki do Zakopanego. Przy tem obliczeniu nie rozdzieliliśmy również kosztów budowy na każdy z omawianych szlaków z osobna w tym wypadku możemy jednak na pewno przyjąć, że daleko znaczniejszą będzie różnica między kosztami budowy tych dwu częściowych szlaków przy zastosowaniu toru normalnego, aniżeli przy zastosowaniu toru wąskiego.

Twierdzenie powyższe jest tem uzasadnione, że zastosowanie łuków o promieniu 60 metrowym, które stanowią 30% pierwszej części, podczas gdy w drugiej tylko 14% całej długości krzywych, doprowadzić może do daleko większej oszczędności w budowie aniżeli prowadzenie trasy w łukach o minimalnym promieniu 200 m. przez tak urwisty i usuwisty teren jak dolina Raby

Z tego powodu przyjmujemy, że koszta budowy normalnotorowej kolei w pierwszej części będą o 30% wyższe aniżeli w drugiej; ponieważ zaś ogólne koszta budowy normalnotorowej kolei z Chabówki do Zakopanego wynoszą 74.306 zł. w. a. na 1 km.*) czyli na całą linię . . . . 3,292.000 zł. przeto koszta te przedstawiają się dla tych częściowych szlaków jak następuje:

dla szlaku Chabówka-Nowy targ:
83.825 zł. × 22·5 km. = 1.890.000 zł.
dla szlaku Nowy targ-Zakopane:
64.481 zł. × 21·8 km. = 1,402.000 „
czyli ogółem 3,292.000 zł.

Nadwyżka, spowodowana budową szlaku Chabówka-Nowy Targ o torze normalnym, wynosiłaby zatem:
1,890.000 — 723.240 = 1,166.700 zł.
czyli okrągło 1,200.000 zł.

Gdyby więc częściowy szlak Chabówka-Nowy targ miał być budowany o torze normalnym równocześnie z wąskotorowem przedłużeniem z Nowego targu do Zakopanego, to ubiegający się o koncesyę musiałby dostarczyć jeszcze kwotę 1,200,000 zł.

Gdyby zaś pomieniony częściowy szlak miał być budowany w ten sposób, że zmienionoby trasę tak, aby kierunek jej mógł być użyty w przyszłości pod tor normalny, zatrzymując przytem całe założenie budowy podtorowej i nawierzchnię taką, jaką potrzebną jest dla toru wąskiego, to koszta budowy bezsprzecznie się obniżą, nigdy jednak w tej mierze, by mogły być poniesione przez przedsiębiorstwo kolejowe.

Zmniejszone w ten sposób koszta budowy przedstawiają się na kilometr bieżący jak następuje:

1.	Roboty przygotowawcze i nadzór budowy	zł. 650
2.	Wykupno gruntów i odszkodowania	„ 800
3.	Roboty ziemne	„ 1.300
4.	„ poboczne	—
5.	Małe budowle	„ 900
6.	Większe budowle, wiadukty	—
7.	Żwirowanie i ułożenie nawierzchni	„ 1.200
8.	Materyały nawierzchni i mechaniczne urządzenia**)	„ 5.700
9.	Budynki i zaopatrzenie w wodę	„ 1.900
10.	Ogrodzenie i urządzenie kolei oraz przedwstępne wydatki na eksploatacyę	„ 150
11.	Tabor	„ 1.600
	Razem	zł. 14.200

*) Rzeczywiste koszta budowy podobnych linii wynoszą na 1 km.:

dla szlaku Sucha—Skawina	45.577 km.	77.413 zł.
„ „ Żywiec—Zwardoń	37.288 „	81.613 „
„ „ Czacza—Zwardoń	20.200 „	92.557 „

**) Przy torze normalnym projektujemy ciężki typ szyn o ciężarze 34 kg. na metr bieżący.

Procenta interkalarne	zł.	710
Fundusz rezerwowy oraz wydatki nieprzewidziane . . .	„	590
Ogółem na 1 kilometr	zł.	15.500

czyli na całej długości . . . . . 350.000 zł.

Zwiększenie kosztów budowy linii Chabówka-Zakopane wynosiłoby zatem, przyjmując zatrzymanie budowy wąskotorowej dla podtorza i nawierzchni, a zmieniając tylko kierunek trasy,

1,200.000—350.000 = 850.000 zł

Wykluczonen jest także przypuszczenie by ubiegający się o koncesyę był w stanie zebrać kapitał potrzebny, a ponieważ w myśl postanowień §. 3. ustawy krajowej dnia 17. lipca 1893 (D. u. k. N. 42)

„Kraj o tyle tylko ma się przyczyniać do finansowego poparcia budowy niższorzędnych kolei, o ile będzie potrzeba zapewniania funduszów na przeprowadzenie takiej budowy kolei, jakiej wymagać będzie regularny ruch, zastosowany do wymogów miejscowych stosunków ekonomicznych“, przeto Wysoki Sejm w żaden sposób nie zezwoliłby na podwyższenie finansowego udziału kraju; jeżeliby by więc ta nadwyżka kosztów nie została i przez Rząd pokrytą, w takim razie także ta tak ważna dla interesów krajowych kolej z Chabówki do Zakopanego musiałaby zostać wyjętą z programu akcyi krajowej.

Komisya kolejowa Wysokiego Sejmu Galicyjskiego oświadczyła się za zatrzymaniem takiej wąskotorowej trasy, jaka została przez ubiegające o koncesyę zaprojektowaną, pod tym tylko warunkiem, aby c. k. Rządowi lub przyszłemu koncesyonaryuszowi normalnotorowego połączenia kolejowego z Węgrami zastrzeżonem zostało w koncesyi prawo odkupienia częściowego szlaku Chabówka-Nowytarg, niezależnie od pozostałej części Nowytarg-Zakopane, przyczem objawiła zapatrywanie, że istnienie powyżej wymienionej kolei wąskotorowej stanowiłoby bardzo znaczne ułatwienie przy budowie toru normalnego.

Powyższe zapatrywanie podzielamy w zupełności i z naszego stanowiska uważamy takie rozwiązanie kwestyi tej jako najwłaściwsze dla wszystkich interesowanych czynników.

Podług tego założenia należałoby zatrzymać na razie obecną trasę w całości z wyjątkiem nieznacznych poprawek, jakie uwzględnione być winny przy wypracowaniu szczegółowego projektu wąskotorowej kolei Chabówka-Zakopane, o ile nie powodują zwiększenia kosztów.

Przy budowie toru normalnego można będzie użyć na długości blisko 17.5 kilometra trasy wąskotorowej, przyczem tylko trzeba będzie promienie łuków powiększyć, co z łatwością da się uskutecznić przez boczne rozszerzenie nasypu lub przesunięcie koryta Raby, następnie rozszerzyć koronę budowy podtorowej i przedłożyć objekty, nie należy natomiast zmienić niwelety prostolinijnych kierunków oraz łuków o większym promieniu.

Część szlaku na dziale wód o długości 6.5 km. musiałaby zostać pominiętą i nową trasą zastąpiona.

W załączeniu (Alegat 4.) podajemy obliczenie tych korzyści, jakie istnienie wąskotorowej kolei na przestrzeni Chabówka — Nowy targ przynieść może przyszłej normalnotorowej kolei Szepes-Bela — Chabówka.

Wartość ta przedstawia się w cyfrach jak następuje:

wartość dokonanych, względnie zużytkować się dających robót . .	428.000 zł.
oszczędność na dostawie materyałów dla normalnotorowej linii Chabówka—Nowytarg	92.000 „
oszczędność na dostawie materyałów dla przedłużenia z Nowego targu do działu wód	95.400 „
wartość innych korzyści	5 600 „
Ogółem . . .	621.000 zł.

Ponieważ zaś wartość imienna wąskotorowej kolei Chabówka—Zakopane, wynosi jak to już wyżej przytoczono . . . . . 750.000 zł.
przeto różnica wynosić będzie . . . . . 129.000 „

Budowa całej około 80 km. długiej linii z Szepes-Bela do Chabówki wynosiłaby 80.000 zł. na kilometr t. j. razem . . . . . 6,400.000 zł.
powyżej przytoczona kwota (129 000 zł.) stanowi zatem zaledwie 2·00% całego kapitału zakładowego.

Jeżeli więc kolej normalnotorowa Szepes-Bela—Chabówka przyjdzie do skutku, to przyjęcie na siebie przez koncesyonaryusza zobowiązania odkupienia równoimiennej kolei o torze wąskim, nie stanowi dla niego tak znacznego ryzyka; gdyby zaś takowa do skutku wcale nie doszła, lub też dopiero za lat 3 lub 4, co wobec dostarczenia tak znacznego kapitału na budowej — jak pomieniony jest bardzo prawdopodobnem, w takim razie przedsiębiorstwo kolei Chabówka—Zakopane, względnie c. k. Rząd, wydawszy na inwestycye 1,200.000 zł., względnie 800.000 zł., narażeni będą na zupełną stratę takowych; albo też w nalepszym razie, tj. gdyby linia *Szepes-Bela—Chabówka*, za lat 4 wybudowaną została, pomieniony koncesyonaryusz albo c. k. Rząd (przyjmując stopę procentową 4%, oraz planem wskazane umorzenie) poniosą stratę procentów wynoszącą 206.400 zł., względnie 146.200 zł.

Mamy nadzieję, że Wysokie c. k. Ministerstwo handlu uwzględniając powyższe wywody raczy łaskawie przychylić się do naszych wniosków.

Linia Piła—Jaworzno.

Wysoki Sejm uchwalił objąć linię Jaworzno—Piła obecnym programem krajowej akcyi kolejowej, dlatego ponieważ linia ta uznaną została za bardzo ważną i pożądaną dla interesów krajowych i państwowych oraz ponieważ przechodzi przez nadzwyczaj bogate, a dotąd niedostatecznie eksploatowane zachodnio-galicyjskie pokłady węgla i ołowianki, jakoteż, że okolica, którą przerzyna, jest bardzo ruchliwą i przemysłową.

Budowa kolei tej przedstawia dla państwa, względnie dla c. k. kolei państwowych bardzo doniosłe korzyści, przysporzy ona bowiem znaczny wzrost ruchu projektowanej kolei Trzebinia—Skawce, która ma pozostawać w administracyi c. k. kolei państwowych, a więc tem samem także i własnym liniom c. k. kolei państwowych, z którymi pomieniona kolej Trzebinia—Skawce łączyć się będzie.

Prócz tego — przez wybudowanie krótkiej linii do Mysłowic a także przez ewentualne objęcie eksploatacyi względnie wykupno kolei dowozowej Jaworzno-Piła, będzie można c. k. koleje państwowe połączyć w przyszłości bezpośrednio z pruskimi względnie rosyjskimi kolejami.

Budowę kolei tej projektuje właściciel kopalni węgla p. Robert Doms.

Długość jej wynosi wraz z odnogą do stacyi c. k uprzyw. kolei północnej Chrzanów 20.9 kilometrów.

Połączenie projektowanej kolei Jaworzno-Piła z należącą do braci Guttmanów koleją dowozową Jaworzno-Szczakowa zostało na razie dlatego zaniechanem, gdyż odnośne rokowania ubiegającego się o koncesyę, z tą wielko handlową firmą nie doprowadziły prawdopodobnie do wzajemnego porozumienia się.

Linia ta projektowaną jest o torze normalnym, dla dziennego ruchu osobowego i towarowego z przewidzianą przeciętną chyżością 25 km. na godzinę.

Wszystkie daty, odnoszące się do urządzenia pomienionej kolei, znajdują się w projekcie wstępnym jaki przez projektanta przedłożony został Wysokiemu c. k. Ministerstwu handlu celem zarządzenia komisyi rewizyi trasy i komisyi stacyjnej.

Dołączony do tego projektu kosztorys został przez organa naszego biura kolejowego zbadany, a rezultaty tych badań podajemy w załączeniu (Alegat 5)

Podane przez projektanta rzeczywiste koszta budowy w kwocie . .	670.713 zł.
muszą zostać zmienione na kwotę	672.800 „
Kapitał imienny oznaczamy zatem w wysokości	696.000 „

Jeżeli przyjmiemy, że $^2/_3$ tego imiennego kapitału dostarczy kraj czy to przez objęcie obligacyi pierwszeństwa, czy też przez gwarancyę zaciągnąć się mającej przez projektanta pożyczki pierwszeństwa, a pozostałą $^1/_3$ część pokryją interesenci w zamian za objęcie akcyi zakładowych *al pari*; bo kwota otrzymana przez zrealizowanie pożyczki pierwszeństwa po kursie emisyjnym

95% wynosić będzie	440.680 złr.
do tego kapitał mający być dostarczony *al pari* . . .	
w zamian za akcye zakładowe	232.000 „
Zatem razem	672.680 złr.

który to kapitał wystarcza w zupełności do pokrycia wyżej wymienionych kosztów budowy.

Przyjęliśmy, że $^1/_3$ część kapitału, mająca być dostarczoną przez interesentów w zamian za akcye zakładowe w kwocie . . . . . 232.000 zł.
pokrytą zostanie w połowie t. j. przez państwo . . . . . 116.000 „
a drugą połowę również w kwocie . . . . . 116.000 „
dostarczy projektant wspólnie z przemysłowcami i właścicielami większych obszarów, w których interesie pomieniona budowa leży.

Rentowność kolei Jaworzno-Piła wykazaną jest w technicznem sprawozdaniu, sporządzonem na podstawie dat na miejscu zebranych, a dołączonem przez projektanta do operatu dla rewizyi trasy przedłożonemu.

Wedle danych projektanta wynosiłby ruch roczny linii Jaworzno-Piła
7.200 — osób
i 142.100 — ton towaru,
w czem ruch węgla stanowić ma 107.000 ton.

Cyfrą tą nie objęto wcale węgla, jakiby firma Guttmann koleją transportować mogła.

Sądzimy przeto, że chociażby ilość osób i ton różnych towarów, proponowana w powyższym rachunku, wydać się mogła cokolwiek za wysoką, to ubytek, jaki by ewentualnie przez obniżenie dotyczących pozycyi powstał, pokrytym zostanie niezawodnie węglem jaki firma Guttman koleją pomienioną wysyłać będzie.

Pomimo to jednak przeprowadzimy wskazaną redukcyę.

Ilość osób zmniejszy się zatem z 7.200 zł. na 3.600, a tem samem i dochód z 3.564 zł. na 1.782 zł.

Ilość przesyłek różnych towarów zmniejszy się z 35.000 ton na 17.500 a tem samem dochód z 10.400 zł. na 5.200 zł., wreszcie w skutek powyższego obniżenia zmniejszy się również i dochód za manipulacyę o 6.500 zł.

Suma dokonanej przez nas redukcyi dochodów wynosić będzie:

za ruch osobowy	1.782 zł.
„ „ towarowy	5.200 „
„ manipulacyę	6.500 „
Razem . .	13 482 zł.

Ponieważ wykazany przez projektantów dochód *brutto* wynosi 68.761 zł.
przeto takowy obniżyłby się (68.761—13.482) t. j. . . . . 55.279 zł.
czyli wynosiłby 2.645 na 1 km.

Nie uwzględniamy premii względnie innej korzyści z ruchu przechodowego dla tej linii dlatego, ponieważ takowa nie łączy się bezpośrednio z c. k. kolejami państwowemi, lecz dopiero przez projektowaną kolej Trzebinia-Skawce.

Koszta eksploatacyi obliczone na podstawie znanej już formuły

$$A = 800 - \frac{0.25}{1 + 0{\cdot}0000262\ (E-800)}\ (E-800)$$

wynoszą 1.280 na 1 kilometr czyli dla całej linii . . . . . 26.752 zł.
Czysty dochód wynosi zatem:
55.279 — 26.752 = ... 28.527 zł.
na oprocentowanie po 4% i umorzenie w ciągu lat 73 potrzeba
$\frac{494.000 \times 4.24219}{100}$ = ... 20.956 zł.
pozostaje zatem jeszcze kwota . . . . . 7.571 zł.
która zapewniłaby akcyom zakładowym dywidendę w wysokości
$\frac{7.571 \times 100}{232.000}$ = ... 3.26%

Rentowność linii tej a tem samem i zabezpieczenie odpowiedniego oprocentowania kapitału pierwszeństwa, gwarantowanego przez kraj, nie ulega najmniejszej wątpliwości.

Objęcie zatem linii Jaworzno-Piła obecnym programem krajowej akcyi kolejowej jest zupełnie uzasadnionem.

Linia Kołomyja-Delatyn.

Przedłożony pierwotnie przez Towarzystwo kolei lokalnych Kołomyjskich projekt 29 km. długiej kolei lokalnej, którąby wychodząc ze stacyi Szeparowce linii Kołomyja-Szeparowce użytkował gościniec rządowy do km. 20; stąd zaś poprowadziłaby już dalej własnym szlakiem aż do stacyi Delatyn linii Stanisławów-Woronianka, został przez pomienione Towarzystwo zaniechany i nowym projektem zastąpiony z powodu protestu wniesionego ze strony reprezenta c. k. Ministerstwa wojny podczas komisyi rewizyi trasy, odbytej dnia 6. i 7. września 1894, przeciwko użyciu gościńca rządowego pod powyższą kolej.

Szlak, objęty tym projektem, sporządzonym przez Towarzystwo kolei lokalnych Kołomyjskich i przedłożonym Ministerstwu celem zarządzenia rewizyi trasy oddziela się w ten sposób ze stacyi Kołomyja, że uwzględniwszy przedłużenie projektowanej kolei do Zaleszczyk, stacya ta, — stosownie do życzenia wyrażonego przez Wysokie c. k. Ministerstwo handlu, nie będzie nadal stacyą zwrotną.

Nowo projektowana linia jest 39.745 km. długą; długość zaś poprzednio projektowanej linii Szeparowce-Delatyn wynosiła tylko 28 9 km.

W skutek tego zwiększyły się koszta linii tej z 850.000 zł. na 1,380.000 zł. czyli o 530.000 zł.

Przedłożony przez projektanta kosztorys powyższej lini został przez nasze biuro kolejowe dokładnie zbadany; rezultaty tych badań podajemy w załączeniu (Alegat 6).

Sprostowane koszta budowy wynoszą na całą linię . . 1,339.720 zł.
czyli na 1 km. 33.708 zł zamiast projektowanej kwoty . . . . 1,750.000 zł.

Budowa linii tej jest bardzo łatwą, z wyjątkiem dwukrotnego, przejścia Prutu w profilu 31⁶/₉ i między km. 37.6 a 38.6 o długości około 1.200 metrów.

Wszystkie trudności skupiły się właśnie na tej przestrzeni, a koszta samej tylko budowy podtorowej przedstawiają się jak następuje:

Roboty ziemne:	
173.146 m³ a 0.65	113.000 zł.
Objekty	165.000 „
Roboty poboczne	22.000 „
Razem	300.000 zł.

Sama kubatura ziemi stanowi 56% robót ziemnych całej linii. Nasuwa się wskutek tego pytanie, czy nie byłoby korzystniej przełożyć na lewy brzeg Prutu część tę przestrzeni, położoną między kilometrem 31 a stacyą Delatynem.

Kapitał imienny linii Kołomyja—Delatyn wynosi . . 1,380.000 zł.

Sejm, opierając się na postanowieniach §. 3 ustawy krajowej z d. 17. lipca 1893 (D. u. k. Nr. 42) nie zmienił pierwotnie zamierzonego udziału finansowego kraju w kosztach budowy linii Szeparowce—Delatyn z częściowem użyciem gościńca, pomimo wyżej omawianej zmiany projektu, a to z tego powodu, ponieważ pierwotny projekt odpowiadał w zupełności wymogom interesów miejscowych.

Udział kraju wynosi zatem . . . . . 570.000 zł.
a zrealizowany po kursie 95% przedstawia rzeczywistą wartość w kwocie . . . . . 541.000 „
Interesenci musieliby zatem dostarczyć (1,380.000—540.000) . . 840.000 „
które pokryte być mają częściowo przez korporacye autonomiczne t. j. powiaty Kołomyja i Horodenka oraz miasta Kołomyja-Horodenka w kwocie . . . . . 440.000 „
a częściowo przez kołomyjskie koleje lokalne lub też przez konsorcyum Romaszkana i Spółki w kwocie . . . . . 400.000 zł.

W memoryale naszym z dnia 17. października 1894 r. umówiliśmy już rentowność linii Kołomyja—Delatyn.

Otrzymany dochód brutto wynosił . . . . . 1.902 zł.
na kilometr czyli na całą linię . . . . . 54.961 „

Z powodu odmówienia premii za ruch przechodowy zmniejszył się dochód brutto na 50.233 zł. czyli na 1.794 zł. na 1 kilometr.

Ponieważ linia Kołomyja—Szeparowce zostanie zniesioną, przeto należy doliczyć do tego i dochód nowej linii, t. j. tej, która na miejsce zniesionej Ko-

łomyja—Szaparowce wybudowaną zostanie, a której w powyższym rachunku nie uwzględniono; jeżeli więc przyjmiemy, że kilometryczny dochód z tej 10 km. długiej linii będzie taki sam jak na linii Szeparowce—Delatyn, to dochód *brutto* całej linii Kołomyja—Delatyn wynosić będzie:

50.233 + 17.940 = 68.173 zł.

Wydatki obliczone za pomocą znanej formuły:

$$800 + \frac{0.25}{1 + 0{\cdot}0000262\ (E - 800)}\ (E - 800)$$

wynoszą 1.042 zł. na 1 kilometr czyli ogółem . . . . 41.680 „

Pozostaje zatem czysty dochód w kwocie . . 26 493 zł.

na oprocentowanie oraz umorzenie w ciągu lat 73 poręczonej przez kraj pożyczki pierwszeństwa potrzeba:

$\frac{570.000 \times 424.219}{100}$ = 24.180 „

pozostaje więc tylko . . . . . 2.213 „

na rzecz reszty kapitału zakładowego w kwocie . . . 840.000 zł.

Zachodzi jednak pytanie czy 400.000 zł., mające być pokryte przez projektanta, zostaną tak łatwo dostarczone, skoro nie można spodziewać się dla nich jakiegokolwiek oprocentowania, nie mówiąc już wcale o najskromniejszym oprocentowaniu kapitału, poręczonego przez powyżej wymienione korporacye autonomiczne.

Wobec, tego, że kapitał zakładowy linii tej zwiększył się o 530.000 zł., tylko wskutek wymagań, postawionych w interesie ogólnopaństwowym, projektanci upoważnieni są — naszem zdaniem — liczyć na pieniężną pomoc c. k. Rządu, względnie współinteresowanych c. k. domen i salin.

Alegat 7. do sprawozdania Wydziału kraj. L. 76.700/95.

Odpis

odezwy Wydziału krajow. do c. k. Ministerstwa handlu z d. 4 lipca 1895 L. 41.846/95 w sprawie koncesyi na wąskotorową kolej Chabówka-Zakopane.

Starający się o koncesyę na budowę kolei lokalnej z Chabówki do Zakopanego, hrabia Władysław Zamoyski doniósł nam, iż dnia 24. czerwca b. r. wniósł do Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu uniżoną prośbę, aby Wysokie c. k. Ministerstwo raczyło powziąć ostateczną decyzyę w sprawie udzielenia Najwyższej koncesyi dla tej kolei lokalnej, szczególnie zaś w sprawie usunięcia tych trudności, które stanęły na przeszkodzie budowie tej linii wyłącznie jako wąskotorowej.

Przyłączamy się w zupełności do wywodu pomienionego, starającego się o koncesyę, a to z tego względu, że kwestya budowy kolei Chabówka-Zakopane stała się piekącą, zwłaszcza że z różnych stron zwrócono się do Wysokiego Sejmu i Wydziału krajowego z usilnemi prośbami o rychłe zbudowanie tej kolei.

Frekwencya w miejscowości klimatycznej Zakopane, która w ostatnich latach mimo istniejących niedogodności komunikacyjnych znacznie się podniosła,

mimo to pozostawia z tego powodu wiele do życzenia, że tysiące cierpiących nie mogą znieść niewygód nadzwyczaj uciążliwej drogi kołowej i dla tego omijają Zakopane, że nadto dla braku komunikacyi kolejowej dowóz artykułów żywości artykułów codziennej potrzeby a nawet twardych materyałów, których tam brak zupełnie, połączony jest z nadzwyczajnymi kosztami, co powoduje nie zwykłą drożyznę pobytu w Zakopanem.

W obec tego uważamy wszelką zwłokę w przyjściu do skutku kolei lokalnej, o którą już od kilku lat czyniono starania, za ciężkie pokrzywdzenie interesów stacyi klimatycznej, kraju, a wreszcie państwa i sądzimy, że jest usilnie wskazaną jak najrychlejsza decyzya Wysokiego c. k. Ministerstwa co do próśb przedłożonych przez starającego się o koncesyę w piśmie jego z dnia 24. czerwca b. r.

Wątpliwości wyrażone w reskrypcie Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu L. $\frac{68.578}{E.\ B.\ A.}$ ex 1894 co do możliwości udzielenia Najwyższej definitywnej koncesyi na kolej wyłącznie wąskotorową z Chabówki do Zakopanego, a to przed załatwieniem tych kwestyj, które sprzeciwiają się życzeniu wyrażonemu przez reprezentanta c. i k. Ministerstwa wojny, aby część linii, t. j. z Chabówki do Nowego targu włączoną została do linii przyszłej kolei zbudować się mającej jako szerokotorowa, stały się bezprzedmiotowemi z tego powodu, ponieważ w skutek wniosku stawionego przez nas w odezwie do l. 5.582/95. niemniej wskutek postanowienia zawartego w art. VI. ustawy z dnia 19. czerwca 1895 (Dz. u. p. Nr. 83.) na mocy którego prawnie przyzwolono na rozdział subwencyi państwowej na obie częściowe linie: Chabówka-Nowy targ i Nowy targ-Zakopane, dostatecznie jest zabezpieczoną możliwość finansowej i budowniczej przemiany części wąskotorowej Chabówka-Nowy targ na normalnotorową, i to bez szkody dla obopólnych interesów i bez prejudykowania przyjścia do skutku wąskotorowej linii Chabówka-Zakopane.

Wysokie c. k. Ministerstwo handlu bezwątpienia podzieli w zupełności nasze zapatrywanie, a utwierdza nas w tem przekonaniu ta okoliczność, że Jego Ekscelencya pan przewodniczący komisyi kolejowej w Wysokiej Radzie Państwa, doniósł nam o oświadczeniu danem przez Jego Ekscelencyę pana przedstawiciela Wysokiego c. k. Rządu przy obradach nad wspomnianym projektem ustawy, według którego to oświadczenia, zastosowanie wąskiego toru dla linii Chabówka-Zakopane nie ma się ograniczać jedynie na sposób wykonania budowy podtorowej i nawierzchnej, lecz obejmować ma także stosunki co do kierunków i spadków. Zapatrywanie to uzasadnione zostało zresztą obszernie w odezwie naszej z dnia 5. marca b. r. l. 5.582 i w podaniu wniesionem dnia 24. marca b. r. przez starającego się o koncesyę do Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu, tak iż powtarzanie wywodów zawartych w obu tych podaniach okazują się zbytecznem.

W obec tego należy przyjąć za podstawę do wypracowania projektu szczegółowego, projekt wstępny koncesyonaryusza, zatwierdzony przez komisyę rewizyjną trasy.

Inne tłumaczenie powyższych wywodów jest zresztą z tego względu nie dopuszczalnem, iż w innym razie każda zmiana trasy. mianowicie w trudnej części Chabówka-Nowy targ, spowodowałyby znaczne zwiększenie się kosztów budowy i uniemożliwiłoby zebranie kapitału potrzebnego do budowy kolei o której mowa.

Ponieważ sfinansowanie potrzebnego do budowy kapitału dla wąskotorowego projektu kolei zdaje się być zapewnione, przeto po załatwieniu, którego wkrótce oczekujemy, niezałatwionych dotąd kwestyi co do prowadzenia ruchu, co do warunków połączenia kolei lokalnych z kolejami państwowemi i co do wynagrodzenia za ruch dowozowy, możnaby przystąpić do rokowań o udzielenie najwyższej koncesyi i do ukonstytuowania towarzystwa akcyjnego.

Aby jednakże móc wyzyskać dogodną porę roku celem uskutecznienia robót polnych potrzebnych do wykonania projektu szczegółowego, i to jeszcze przed udzieleniem Najwyższej koncesyi, pożądaną by była rychła ostateczna decyzya Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu; po otrzymania tejże mógłby starający się o koncesyę wykończyć projekt szczegółowy linii, o której mowa, jeszcze przed końcem roku, postarać się o odbycie obchodu komisyjnego przed nadejściem zimy i zarządzić rozdanie budowy, a to celem zwiezienia materyału budowlanego jeszcze przed wiosną.

Polecając jaknajusilniej wspomniane podanie koncesyonaryusza do łaskawego uwzględnienia Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu mamy zaszczyt upraszać Wysokie c. k. Ministerstwo, na podstawie niniejszych wywodów, aby raczyło jak najrychlej powziąć Swą decyzyę w tym przedmiocie.

Alegat 7. do sprawozdania Wydziału kraj. L. 76.700/95.

Odpis

odezwy do c. k. Generalnej Dyrekcyi kolei państwowych we Wiedniu z dnia 13. sierpnia 1895 L.W. 52.228/95.

Ponieważ sfinansowanie kolei lokalnych objętych programem galicyjskiej akcyi krajowej zdaje się być zapewnionem uchwałami Wysokiego Sejmu z dnia 8. lutego 1895, ustawą państwową z dnia 19. czerwca b. r. (D, u. p. Nr. 83) o kolejach niższorzędnych, których doprowadzenie do skutku zapewnionem być ma w r. 1895, jakoteż i prawomocnemi deklaracyami interesentów, następnie ponieważ kierunek tras i sposób wykonania budowy zatwierdzony został orzeczeniami Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu o wynikach rewizyi tras, przeto obecnie, po ostatecznem załatwieniu będących dotąd w zawieszeniu kwestyi co do objęcia ruchu kolei lokalnych przez c. k. koleje państwowe, co do uregulowania warunków połączeń z kolejami sąsiedniemi wreszcie co do przyznania ze strony c. k. kolei państwowych pewnych korzyści za ruch dowozowy, nie stałoby już nic na przeszkodzie udzieleniu Najwyższej koncesyi na linie programem naszym objęte.

Rychłe załatwienie tych w przedłożeniu naszem do Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu z dnia 17. października 1894 r. poruszonych, a tak bardzo ważnych kwestyi pożądauem jest z tego względu, ponieważ wymaga tego interes wszystkich w doprowadzeniu do skutku programem naszym objętych kolei lokalnych współinteresowanych czynników, do których w pierwszym rzędzie c. k. Administracyę kolei państwowych zaliczyć należy, jak niemniej i z tego względu ponieważ załatwienie to decydującem będzie na dalszy tok akcyi naszego kraju na polu kolejnictwa, ile że po myśli uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 8. lutego 1895 (I. 7.) udzielenie gwarancyi krajowej względnie finansowego poparcia w innej formie uczynione zostało zależnem od warunku „iż w ogóle co do finansowania, budowy i eksploatacyi przyznane będą przez c. k. Rząd na rzecz pomienionych kolei w myśl ustawy państwowej z dnia 31. grudnia 1894 (Dz. u. p. Nr. 2 z r. 1895) także ulgi, ułatwienia i korzyści, jakie Wydział krajowy uzna za dostateczne ze względu na potrzebę zapewnienia powyższym kolejom odpowiedniej rentowności.“

Wysokie c. k. Ministerstwo handlu oznajmiło nam reskryptem swoim z dnia 20. stycznia 1895. L. $\frac{2.666}{\text{L. B. A.}}$, że z tego powodu nie może powziąć ostatecznej decyzyi co do wyż wymienionych kwestyi, ponieważ między Świetną c. k. Generalną Dyrekcyą a podpisanym Wydziałem krajowym istnieją pewne różnice zapatrywań, które chociaż nie wykazują znacznej różnicy w cyfrowym rezultacie ostatecznym pomimo tego jednak nie zezwalają na osiągnięcie ostatecznego porozumienia się.

Odnośnie do zakomunikowanego nam oświadczenia się Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu, zwróciliśmy się do tegoż odezwą z dnia 5. marca 1895, przedkładając w dołączonem sprawozdaniu zapatrywania nasze na pomienione kwestye.

Ponieważ jednak do tej pory nie otrzymaliśmy decydującej w tej sprawie odpowiedzi, a przekonani jesteśmy, iż ostateczna decyzya bez poprzedniego porozumienia się z c. k. Generalną Dyrekcyą nastąpić nie będzie mogła, przeto zwracamy się niniejszem do Świetnej c. k. Generalnej Dyrekcyi przedkładając motywa nasze zawarte w odezwie z 5. marca b. r. przyczem mamy zaszczyt oznajmić, że równocześnie wnosimy stosowne przedłożenie do c. k. Ministerstwa handlu.

Stosując się do postanowień ustawy krajowej z dnia 17 lipca 1893 (D. u. k. Nr. 42) w myśl których w pierwszym rzędzie starać się mamy o objęcie eksploatacyi *kolei lokalnych przez kraj finansowo* popartych przez c. k. administracyą kolei państwowych, postanowiliśmy oznaczyć wynagrodzenie za prowadzenie ruchu ryczałtową kwotę ujętą w formułę w stosunku do dochodów brutto, a to aż do pewnego minimum, po za które umówione wynagrodzeniem za eksplotacyę obniżyć się nie może.

Ten sposób oznaczenia kosztów eksploatacyi – w razie gdyby Wydział krajowy nie zdecydował się prowadzić we własnym zarządzie ruchu na kolejach przez kraj popartych, lecz w tym przedmiocie miał zawrzeć umowę z c. k. kolejami państwowymi, przyjęty został tak przez komisyę kolejową Wysokiego Sejmu jak i ubiegających się o koncesyę, a w ogóle przez wszelkie powagi kolejowe naszego kraju, jako najodpowiedniejszy.

Z naszego stanowiska proponowane ryczałtowe oznaczenie kosztów eksploatacyi za pomocą formuły, przedstawia się bardzo korzystnie z tego względu, ponieważ tym sposobem unika się uciążliwych i skomplikowanych obrachunków spowodowanych przez objęcie ruchu za zwrotem rzeczywistych własnych kosztów eksploatacyi, jakoteż ponieważ odpada potrzeba zawierania osobnych a bardzo trudnych umów kontraktowych w których właściciele kolei względnie Wydział krajowy, musiałby zastrzedz sobie prawo sprawdzania i zatwierdzania corocznych preliminarzy oraz wykonywania jak najściślejszej kontroli nad wszelkimi agendami ruchu.

Wykonywanie podobnej kontroli nad administracyą c. k. kolei państwowych przez prywatne towarzystwo względnie przez Władzę autonomiczną, byłoby bardzo trudnem a poniekąd i niedopuszczalnem; nadto wymagałoby wiele pieniędzy i czasu, a mimo to dawałoby powód do przewlekłych wyjaśnień.

W sprawozdaniach naszych z dnia 17. października 1894, l. 55.182 i z dnia 5. marca 1895 l. 5.582 przedłożonych Wysokiemu c. k. Ministerstwu handlu, proponowaliśmy ułożenie formuły, celem oznaczenia ryczałtowego wynagrodzenia za eksploatacye a to na podstawie umowy jakąby ewentualnie z c. k. kolejami państwowemi zawrzeć należało; ponieważ sprawozdania te zostały Świetnej c. k. Generalnej Dyrekcyi udzielone, przeto pomijamy dalsze wyjaśnienie i uzasadnienie proponowanej przez nas formuły.

Ograniczamy się tylko na tej uwadze, że obliczone przez c. k Generalną Dyrekcyę koszta eksploatacyi, jakie w jej sprawozdaniu l. 179.316/94 wykazane zostały, nie wykazują wcale znacznej różnicy z naszemi obliczeniami.

Celem jednak uwzględnienia niektórych uzasadnionych uwag Świetnej c. k. Generalnej Dyrekcyi, wskazujemy niniejszem na możliwość przeprowadzenia tych poprawek w naszej poprzednio proponowanej formule:

$$A = 800 + \frac{0.25\ (E-800)}{1 + 0.0000262\ (E-800)}$$

jakieby na podstawie obopólnego porozumienia wyniknąć mogły.

Przyznajemy z chęcią, że zastosowanie jednej tylko formuły do wszystkich bez różnicy linii naszego programu — tak jak to dla uproszczenia obliczenia czystego dochodu uczyniliśmy — może być przedmiotem dyskusyi, niemniej że należało przyjąć pewien koeficient, celem uwzględnienia kosztów poruszania pociągów, wynikających z warunków terenu (tj. spadków i wzniesień).

To jednak da się łatwo przeprowadzić i w tym celu proponujemy następujące sformułowanie:

Jeżeli podzielimy linie naszego programu na trzy różne poniżej wymienione kategorye:

I. Łupków — Cisna
II. Chabówka — Zakopane

Borki — Grzymałów
III. Trzebinia — Skawce
Piła — Jaworzno
Delatyn — Kołomyja
Kołomyja — Zaleszczyki

to przyjmując, że α oznacza najwyższe wzniesienie w milimetrach, przyjęte za podstawę obciążenia pociągu, A kilometryczny wydatek na eksploatacyę, zaś E dochód na jeden kilometr, otrzymamy:

$$\text{dla I.: } A = 600 + \frac{0{\cdot}25\left(1 + \frac{1}{10 - 0{\cdot}20\,\alpha}\right)[E - 600]}{1 + 0{\cdot}0000262\,[E - 600]}$$

$$\text{dla II.: } A = 700 + \frac{0{\cdot}25\left(1 + \frac{1}{10 - 0{\cdot}20\,\alpha}\right)[E - 700]}{1 + 0{\cdot}0000262\,[E - 700]}$$

$$\text{dla III.: } A = 800 + \frac{0.25\left(1 + \frac{1}{10 - 0{\cdot}20\,\alpha}\right)[E - 800]}{1 + 0{\cdot}0000262\,[E - 800]}$$

Podstawiwszy w powyższych formułach dla każdej linii odpowiednie wartości dla α i E, a mianowicie:

dla:

Trzebinia — Skawce	$\alpha = 12$,	$E = 3.624$
Piła — Jaworzno	$\alpha = 12$,	$E = 2.645$
Chabówka — Zakopane	$\alpha = 25$,	$E = 2.375$
Łupków — Cisna	$\alpha = 25$,	$E = 2.585$
Borki w.— Grzymałów	$\alpha = 19$.	$E = 2.025$
Delatyn — Kołomyja	$\alpha = 16$,	$E = 1.794$
Kołomyja zaleszczyki	$\alpha = 16$,	$E = 2.183$

otrzymamy;

	wedle obliczeń Wydziału kraj.:	c. k. kolei państw.:
1. Trzebinia — Skawce, dł. 49·5 km., na 1 km. 1.544 zam. 1.610	76.438	79.500
2. Jaworzno — Piła, dł. 20·9 km., minimum c. k. kolei państw. na 1 km. 1.299 zam. 1.230 .	27.149	25.707
3. Chabówka — Zakopane, dł. 47·0 km., na 1 km. 1.182 zam. 1.280	55.554	59.900
4. Łupków—Cisna, dł. 27·4 km, na 1 km. 1.168 zam. 1.030	32.003	28.800
5. Borki w.— Grzymałów, dł. 31·4 km., na 1 km. 1.072 zam. 1.250	33.661	38.800
6. Delatyn — Kołomyja, dł. 31·4 km., na 1 km. 1 070 zam. 1.180	42.836	47.200
7. Kołomyja — Stefanówka, dł. 64·6 km., na 1 km. 1.185 zam. 1230	76.551	79.600
Razem dla długości 280·5 km.	344.192	359.507

Różnica wyż wykazanyh kosztów eksploatacyi wynosi:
359.507 — 344.192 = 15.315 zł.
t. j. na 1 km . . . . . 54·5 zł.
czyli . . . . . 4·23%
ogólnej sumy kosztów eksploatacyi.

Tę powyżej wykazaną różnicę w stosunku do korzyści, jakie stanowić będzie dla c. k. kolei państwowych wybudowanie 281 kilometrów kolei lokalnych naszego programu należy i z tego względu uważać za bardzo nieznaczną, że przecież zawsze jeszcze dla c. k. kolei państwowych możebnem będzie obniżyć koszta eksploatacyi, jakie w pomienionem sprawozdaniu wykazane zostały, a tem samem zredukować rzekomą stratę tejże administracyi do zera.

W obec tego co wykazaliśmy powyżej, wydaje nam się zrozumiałem samo przez się, że z jednej strony w razie oddania ruchu naszych kolei programowych

zasada ryczałtowego wynagrodzenia kosztów eksploatacyi jest najracyonalniejszą i ze względu na interesa akcyi krajowej, naszem zdaniem, jedynie dopuszczalną, i że z drugiej strony, rzekome niebezpieczeństwo wynikające stąd dla c. k. kolei państwowej, według obliczenia samejże administracyi kolei państwowych, zredukowałoby się do bardzo małej kwoty.

Drugą bardzo ważną kwestyę stanowią koszta budowy, jakie ponosić mają poszczególne koleje lokalne z powodu łączenia się linii programem naszym objętych ze stacyami c. k. kolei państwowych.

Do tej pory było dla nas niemożebnem zestawić dokładne kosztorysy, dla linii programem naszem objętych, ponieważ brak nam dat potrzebnych do oznaczenia kosztów złączenia oraz ponieważ nie mamy kopii projektów złożonych w c. k. Generalnej Dyrekcyi.

Koszta złączenia linii Trzebinia-Skawce.

Koszta złączenia, jakieby ponieść miało przedsiębiorstwo kolei lokalnej (z wyjątkiem kosztów złączenia ze stacyami kolei północnej ces. Ferdynanda w Trzebini i Wadowicach) na podstawie obliczeń c. k. Generalnej Dyrekcyi zamieszczonych w sprawozdaniu L. 179.316/94 są następujące:

Stacya Spytkowice		78.000
„ Skawce		
osobny dworzec dla kolei kokalnej (Vorbahnhof)	124.000	
stacya istniejąca (Stationsplatz)	56.000	180.000
Razem		258.000
Jeżeli do tego doliczymy koszta złączenia z koleją północną ces. Ferdynanda		
dla Trzebini	80.000	
„ Wadowic	120.000	200.000
otrzymamy ogólną kwotę jaka na Towarzystwo kolei lokalnej przypada		458.000 zł

W kosztorysie naszym proponowaliśmy na ten cel kwotę 150.000 zł. a ponieważ same tylko koszta budowy całej linii bez kwoty preliminowanej na wydatki nieprzewidziane i procenta interkalarne po potrąceniu powyższej sumy 150.000 zł. wynoszą:

2,184.700 — 150.000 = 2.034.700 złr., przeto powyż wymienione przez c. k. koleje państwowe obliczone koszta złączenia stanowiłyby 22% całego kapitału potrzebnego na budowę.

Powyższa różnica w kwocie,

458.000 — 150.000 = 308.000 zł.

nie mogłaby być zebraną z tego powodu że na wszelkie nieprzewidziane wydatki (Unvorhergesehenes) preliminowaliśmy kwotę 159.759 zł. którą sumą i fundusz rezerwowy objęty został.

Jesteśmy przekonani że te tak proporcyonalnie wysokie koszta złączenia dadzą się znacznie obniżyć, i zanim będziemy mogli wyrobić sobie nasz sąd w tej sprawie, co dopiero po otrzymaniu planów od c. k. kolei państwowych nastąpić może, czujemy się zniewolnieni do następujących uwag: Urządzenie osobnego dworca dla kolei lokalnej bezpośrednio przed wjazdem do stacyi Skawce uważamy za nieuzasadnione.

Koniec zwrotnicy projektowanego przez ubiegającego się o koncesyę połączenia kolejowego leży na bieżącym szlaku linii Skawina-Skawce i jest od końca wjazdowej zwrotnicy stacyi Skawce oddalony od długości mostu na Skawie t. j. zaledwie o 150 m.

Pociąg wjeżdżający do stacyi Skawce z linii Trzebinia-Skawce, jadąc ze zmniejszoną chyżością 9 km. na godzinę t, j. 25 m, na 1 sekundę, potrzebuje jednej minuty do przebycia tej drogi.

Zachodzi więc pytanie czy wobec tego zatrzymywania pociągu jadącego z Trzebini na osobnym o 150 m. od wjazdu do Skawiec założyć się mającym dworcu jest potrzebnem, przeciwnie czy takowe nie jest dla interesów ruchu niekorzystnem. Czy nie byłoby może ze względu na bezpieczeństwo ruchu zupełnie wy-

starczającem, by obie przestrzenie kryte były przez dwa od siebie zależne sygnały wjazdowe, i czy w razie gdyby nie było odpowiedniego miejsca na stacyi Skawce nie wystarczałoby zatrzymać na przestrzeni pociąg zdążający ze Skawiny lub z Trzebini?

W ten sposób możnaby uwolnić projektanta od tego naszem zdaniem zupełnie zbędnego zobowiązania a tem samem oszczędzić preliminowaną przez c. k. koleje państwowe na założenie osobnej stacyi dla kolei lokalnych kwotę 124.000 złr.

Obliczone przez c. k. koleje państwowe koszta złączenia dla innych linii przedstawiają się w porównaniu do naszych proporcyi jak następuje:

2. Piła-Jaworzno:

wedle naszych obliczeń . . . . . 81.363 złr.

3. Chabówka-Zakopane:

wedle naszych obliczeń. . . . . 10.000 złr.
wedle obliczeń c. k. kolei państwowych . . . . . 5.300 „

4. Łupków-Cisna:

wedle naszych obliczeń . . . . . 34.736 „
„ obliczeń c. k. kolei państwowych . . . . . 91.000 „

5. Borki w.-Grzymałów:

wedle naszych obliczeń . . . . . 16.433 „
„ obliczeń c. k. kolei państwowych . . . . . 43.000 „

6. Kołomyja-Stefanówka i KołomyjaDelatyn:

wedle naszych obliczeń na stacye Kołomyja i Delatyn . . . 40.590 „
(na Stefanówkę 27.280 zł.)
wedle obliczeń c. k. kolei państwowych na stacye Kołomyja-Szeparowce i Delatyn . . . . . 47.000 „

Pod l. 3) i 6) przytoczone koszta złączenia nie wykazują wcale znaczne różnicy, co z przyjemnością konstatujemy; znaczne różnice zachodzą tylko w po zycyach 4) i 5) a mianowicie przy linii Łupków-Cisna i Borki wielkie-Grzymałów

Dla linii Łupków-Cisna można będzie znacznie obniżyć koszta złączenia przez przełożenie punktu połączenia do km. 143.

Co się tyczy kosztów złączenia w Borkach wielkich, to w braku dokładnego planu i kosztorysu, nie możemy wydać odpowiedniego sądu o istniejącej różnicy.

W ogóle wynoszą te koszta złączenia (z wyjątkiem Piły) na podstawie naszych obliczeń kwotę . . . . . 251.789 zł.
na podstawie obliczeń c. k. kolei państwowych . . . . 444.300 „
Różnica . . 192.511 zł.

Ta różnica w kosztach złączenia tłumaczy się tem, że my nie projektujemy osobnego dworca w Skawcach; po odjęciu na ten cel przypadających 124.000 zł. pozostanie jeszcze kwota 68 511 zł., która da się zredukować przez przełożenie punktu złączenia linii Łupków-Cisna, a także wyrównać się może przez ewentualne zwiększenie naszego preliminarza dla linii Borki wielkie-Grzymałowa.

Mamy nadzieję, że Świetna c. k. Generalna Dyrekcya ze względów wyż przytoczonych wspierać nas będzie w naszych staraniach, co do obniżenia kosztów budowy linii programem objętych, jak również w przedmiocie usunięcia tych urządzeń, które nie są niezbędnie potrzebne.

Trzecią kwestyą domagającą się ostatecznego załatwienia, jest poruszona w naszych kilkakrotnie wspomnianych przedłożeniach do Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu z dnia 17. października 1894 i 5. marca 1895 sprawa przyznania pewnych korzyści naszym kolejom lokalnym za ruch dowozowy.

Proponowaliśmy przyznanie tych korzyści w formie bardzo skromnej premii pieniężnej po 10 ct. od osoby a 15 ct. od każdej tony towaru ruchu dowozowego, tak przy nadawaniu jak i przy odbiorze.

Jednostki taryfowe dla ruchu dowozowego osobowego i towarowego, byłyby dla kolei lokalnych o 7·5 km. dłuższe, zaś dla c. k. kolei państwowych o tyleż krótsze, w gotówce zaś reprezentowałoby to wedle naszych obliczeń zaledwie 5% czystego dochodu przypadającego z ruchu dowozowego na rzecz c. k. kolei państwowych.

Propozycyę naszą uznało Wysokie c. k. Ministerstwo handlu za niedopuszczalną z zasadniczych względów, i zamiast pomienionych premii, zostało nam przy sposobności ustnych rokowań w sprawie obecnej akcyi kolejowej zaproponowane przyznanie innych korzyści dla ruchu dowozowego, a mianowicie: przyznanie pewnych korzyści naszym kolejom lokalnym przy rozdziale ogólnych dochodów otrzymanych ze wspólnego ruchu.

Ponieważ ustanowienie na ten wypadek pewnego klucza celem rozdziału dochodów brutto, będzie musiało być przedmiotem osobnego układu, zamieścić się mającego w kontrakcie eksploatacyjnym, między c. k. kolejami państwowemi a Wydziałem krajowym i poszczególnymi przedsiębiorstwami kolejowemi, przeto czujemy się zniewoleni celem lepszego poglądu w tej sprawie, objawić Świetnej c. k. generalnej Dyrekcyi nasze zapatrywanie i przytoczyć przykład wprawdzie tylko teoretyczny, jednakowoż taki, który przyjąć można za podstawę oznaczenia wyż wspomnianego klucza a który podaliśmy do wiadomości Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu w sprawozdaniu dołączonem do odezwy z dnia 5. marca b. r. L. 5.582.

Według tego przykładu klucz mający się oznaczyć celem udzielenia korzyści kolejom lokalnym, na zasadzie ustąpienia ze strony c. k. kolei państwowej 10% czystego zysku, wynikającego dla tejże z przyrostu ruchu dowozowego, wypadłby taki, że — przyjmując wydatek w wysokości 25 za 100 od dochodu brutto, przyjmując dalej, że jedna tonna ładunku przebiegałaby 150 km. na kolei państwowej według skali taryfowej 2 ct., zaś na kolei lokalnej 50 km. według skali taryfowej 4 ct., przyjmując wreszcie, że cały dochód brutto wynosi 500 ct. (tak iż na kolej państwową przypadałoby 300 ct. na kolej lokalną 200 ct.) przy proponowanym przez nas rozdziale, przypadłoby wówczas

na kolej państwową:

$$150 \times 2 \times 0{\cdot}925 = 277{\cdot}5 \text{ ct.}$$

na kolej lokalną:

$$50 \times 4 \times 1\,125 = 222{\cdot}5 \text{ ct.}$$

(z korzyścią 22 5 ct. dla kolei lokalnej).

Powtarzamy jednakowoż raz jeszcze, że wyżej przytoczone cyfry służą tylko za wskazówkę; takowe muszą być obopólnie ułożone i w taki sposób oznaczone, któryby interesom obu stron kontraktujących odpowiadał, a oczywiście, że układ zawrzeć się mający na powyższej zasadzie musiałby być ujęty w pewną fachowo obmyśloną, zwięzłą i możliwie uproszczoną formę.

Jeżeliśmy naszą uwagę skierowali przedewszystkiem na te trzy powyżej rozstrząsane kwestye, to stało się to dlatego, ponieważ uważamy takowe za miarodajne dla powodzenia naszej krajowej akcyi kolejowej, a to z tego względu, ponieważ zasady, w kwestyach tych zawarte przyjęte zostały za podstawę oznaczenia odpowiedniej rentowności, któraby obok zabezpieczenia czystego dochodu przez kraj gwarantowanego celem oprocentowania i umorzenia walorów pierwszeństwa dawała także nadzieję wprawdzie małego lecz rzeczywistego oprocentowania kapitału dostarczonego przez państwo i prywatnych interesentów, w zamian za akcye zakładowe.

Wedle naszych obliczeń, które przedłożone zostały Wysokiemu c. k. Ministerstwu handlu i Świetnej c. k. Generalnej Dyrekcyi sprawozdaniem dołączonem do odezwy naszej z dnia 17. października 1894 L. 55.182 wynosi dochód *brutto* naszych kolei programem objętych włącznie z linią Jaworzno—Piła . . . . . 691.572 zł.
a to z doliczeniem premii c. k. kolei państwowych w kwocie . 35.293 „
Koszta eksploatacyi obliczone na podstawie naszej formuły wynoszą . . . . . 352.639 „
Czysty dochód zatem . . . 338.933 „

z tego przypada na oprocentowanie i umorzenie obligacyi pierwszeństwa		284.756 „
Pozostaje zatem do rozdziału na akcye zakładowe . . .		54.177 „
Jeżeli od tej kwoty odejmujemy wyż wspomniane premie w wysokości	35.239 zł.	
i różnicę jaka wypadłaby z powodu nieprzyjęcia naszej formuły w kwocie	15.315 „	
Razem		50.608 „
zmniejszy się kwota przypadająca na rzecz akcyi zakładowych na a więc prawie do zera.		3.569 zł.

Wedle naszego zrozumienia rzeczy, przyznanie żądanych przez nas tak skromnych korzyści nie przedstawia najmniejszego niebezpieczeństwa ani dla państwa ani też dla c. k. kolei państwowych. Wyżej wymieniona kwota 50.608 zł. na którą się składa przyznanie premii lub innych korzyści za ruch przechodowy oraz wyż wspomniana różnica kosztów eksploatacyi w ilości 15.000 zł. następnie kwota potrzebna do oprocentowania i umorzenia tej części finansowego udziału państwa, która nie zostanie pokrytą z czystych dochodów kolei programem objętych, stanowią razem bardzo nieznaczną cząstkę tych korzyści, jakie powstaną dla państwa przez pomnożenie siły podatkowej przeciętych przez pomienione koleje okolic, zaś dla kolei państwowych przez zwiększenie się ruchu, które wedle naszych pobieżnych, za pomocą klucza przeprowadzonych obliczeń, wynosić będzie 800.000 do 1,000.000 zł.

Jeżeli nawet przypuścimy, że dochód brutto kolei programem objętych pokryje tylko koszta eksploatacyi podane przez nas jako minimum i jeżeli stosownie do tego przewidziany przyrost nowego ruchu wynosiłby tylko 400.000 do 500.000 zł. to i w tym wypadku niebyłoby żadnego ryzyka ani dla państwa ani też dla c. k. kolei państwowych, a to nawet i w tym wypadku, gdyby c. k. administracya kolei państwowych — czego nawet przypuścić nie możemy, nie mogła obniżyć kosztów eksploatacyi linii programem naszym objętych poniżej kwoty 1.230 zł. za kilometr przyjętej przez c. k. koleje państwowe jako minimum.

Ze względów wyż wspomnianych prosimy świetną c. k. Generalną Dyrekcyę o jak najrychlejszą decyzyę w sprawie naszych wniosków, a to dlatego, gdyż inaczej bylibyśmy zmuszeni — aby uniknąć opóźnienia urzeczywistnienia krajowej akcyi kolejowej = w razie wzbraniania się c. k. administracyi kolei państwowych objęcia ruchu naszych kolei programowych, poczynić odpowiednie zarządzenia.

Weszły do nas bowiem bardzo poważne propozycye co do eksploatacyi dwóch najważniejszych bo przeszło połowę długości kolei naszego programu stanowiących linii. Zanim jednak te propozycye uwzględnimy, uważamy za wskazane, w myśl postanowień §. 7 galic. ustawy krajowej z d. 17. lipca 1893, (D. u. p. Nr. 42) punktu b., uchwały I. Wysokiego Sejmu z d. 8. lutego 1895 oraz art. XII. ustawy z dnia 19. czerwca 1895 (D. u. p. Nr. 83) w przedmiocie kolei lokalnych, których budowa zapewnioną być ma w r. 1895; doprowadzić w pierwszym rzędzie do porozumienia w przedmiocie objęcia linii naszego programu w administracyę Świetnej c. k Generalnej Dyrekcyi, a to dlatego ponieważ jesteśmy przekonani, że to leży w obopólnym interesie, oraz ponieważ w tem widzimy rękojmię, że eksploatacya będzie prowadzoną racyonalnie wzorowo i ze znajomością rzeczy i wreszcie dlatego, ponieważ w ten sposób oszczędzimy na urządzeniu kosztownego a skomplikowanego centralnego urzędu celem prowadzenia kontroli nad eksploatacyę.

Co się tyczy dwóch innych omawianych tu kwestyi, to mamy nadzieję, że Świetna c. k. Generalna Dyrekcya zechce takowe osądzić w sposób dla interesów kraju przychylny i w tym duchu takowe załatwić.

Ponieważ jednak, brak nam w zupełności potrzebnych danych do ocenienia kosztów złączenia naszych kolei lokalnych ze stacyami c. k. kolei państwowych, prosimy przeto niniejszem Świetną c. k. Generalną Dyrekcyę o łaskawe możliwie prędkie udzielenie nam planów stacyi złączeń oraz dotyczących kosztorysów.

Celem ułatwienia jak najspieszniejszego załatwienia poruszonych w niniejszej odezwie spraw — jesteśmy gotowi — skoro tylko Świetna c. k. Generalna Dyrekcya po zbadaniu i przejrzeniu naszego przedłożenia poweźmie swe zdanie o pomienionych sprawach, wejść w ustne rokowania z Świetną c. k. Generalną Dyrekcyą i po otrzymaniu szacownej odpowiedzi Świetnej c. k. Generalnej Dyrekcyi kolei państwowych, wysłać w tym celu naszych delegatów do Wiednia.

Alegat 9. do sprawozdania Wydziału krajowego LW. 76.700/95.

Odpis

odezwy do c. k. Ministerstwa handlu w Wiedniu z dnia 16. września 1895 L. W. 58.882.

Wysokie c. k. Ministerstwo handlu!

Akcya krajowa w przedmiocie zbudowania kolei niższorzędnych, których przyjście do skutku zabezpieczone zostało przy pomocy finansowej państwa i kraju na mocy uchwał Wysokiego Sejmu galicyjskiego z dnia 8. lutego b. r. i ustawy z 19. czerwca 1895 (D. p. p. 83), posunęła się o tyle naprzód, iż obecnie wskazane jest, nieodzownie ostateczne załatwienie w jak najkrótszym czasie niektórych dotąd w zawieszeniu będących kwestyj, technicznej, administracyjnej i finansowej natury, a to w tym celu, aby umożebnić nietylko podjęcie rokowań, celem uzyskania definitywnej Najwyższej koncesyi, lecz także i bezzwłoczne ukonstytuowanie się poszczególnych towarzystw akcyjnych.

Bez względu na rozstrzygnięcie wyżej powołanych kwestyj, którego dotąd oczekujemy, nie zaniedbaliśmy, po udzieleniu Najwyższej Sankcyi dla ustawy z 19. czerwca 1895 (D. p. p. Nr. 83), poczynić tych wszystkich przygotowań które były konieczne aby niedopuścić przerwy w krajowej akcyi kolejowej. I tak, między innemi, chcąc o ile możności zadość uczynić postanowieniu zawartemu w protokole punktacyjnym przyjętym na konferencyi jaka się odbyła dnia 28. listopada 1894 r. w c. k. Ministerstwie handlu (według którego budowa kolei lokalnych objętych programem akcyi krajowej ma się rozpocząć jeszcze w 1895 r. a ukończyć najpóźniej w przeciągu dwóch lat), spowodowaliśmy w porozumieniu z poszczególnymi starającymi się o koncesyę, sporządzenie projektów szczegółowych potrzebnych do odbycia komisyi obchodowej i komisyi dla wywłaszczenia gruntów.

Prace te rozpoczęte zostały: dla Linii Łupków-Cisna dnia 18. maja, dla linii Trzebinia-Skawce dnia 6. czerwca, dla linii Borki Wielkie-Grzymałów dnia 8. sierpnia, a dla linii Chabówka-Zakopane dnia 21. sierpnia tego roku i znajdują się w pełnym toku, tak iż jeszcze przed końcem tego roku można się spodziewać kolejnego przedłożenia Wysokiemu c. k. Ministerstwu projektów szczegółowych tych czterech wyżej wymienionych kolei lokalnych.

Rozpoczęcie projektów szczegółowych dla trzech innych linii programowych:

Jaworzno-Piła (Bolęcin), Delatyn-Kołomyja i Kołomyja-Stefanówka nie mogło z różnych powodów do tej pory nastąpić. Mamy jednak nadzieję, że trudności jakie stoją na przeszkodzie rozpoczęciu projektów szczegółowych tych trzech linii, dadzą się wkrótce usunąć, tak iż program naszej krajowej akcyi kolejowej w zupełności będzie mógł o tyle wejść w stadyum wykonania, o ile nastąpi przewidziane na wstępie ostateczne załatwienie kwestyi dotąd niezadecydowanych.

Kwestye te które omówiliśmy szczegółowo w podaniach naszych wniesionych do Wysokiego c. k. Ministerstwa handlu z dnia 17. listopada 1894 l. 55.182 i z dnia 5. marca 1895 l. 5.582, że względu na dążenie nasze uzyskania jak najdalej idącego zmniejszenia kosztów budowy i prowadzenia ruchu i zapewnienia bardzo skromnej rentowności kolejom objętych naszym programem, odnoszą się głównie do warunków objęcia ruchu tych kolei przez c. k. koleje państwowe, do wysokości i ponoszenia kosztów złączenia i do premii, jakie miałyby być przyznane przez c. k. koleje państwowe naszym liniom za ruch dowozowy.

Do dalszych dotąd niezałatwionych spraw zaliczyć trzeba: nie powzięcie decyzyi przez Wysoki c. k. Rząd w sprawie uwolnienia obligacyj kolejowych przez nasz Bank krajowy emitować się mających od podatku dochodowego i należytości stemplowych od kuponów, w której to sprawie odnieśliśmy się byli do Prezydyum c. k. Namiestnictwa we Lwowie odezwami z dnia 7 lipca 1893 l. 26 337 z dnia 21 listopada 1893 l. 58.642, z dnia 14 maja 1895 l. 18.627, i z dnia 29 sierpnia 1895 l. 56.598 nie mniej nieudzielenie dotychczas zapowiedzianej nam w wysokim reskrypcie z 12 lipca 1895 l, 24 027 Najwyższej Sankcyi dla uchwał powziętych przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 8 lutego 1895 w sprawie poparcia budowy naszych linii programowych, — wreszcie krak Najwyższej Sankcyi dla wydać się mających ustaw krajowych, na mocy których przyznane zostało powiatom Kołomyjskiemu i Horodeńskiemu prawo przyjęcia na siebie gwarancyi pewnej części zakładowego kapitału akcyjnego projektowawych kolei lokalnych Delatyn-Kołomyja i Kołomyja-Stefanówka. Co się tyczy trzech pierwszych kwestyj, to upoważnieni jesteśmy do mniemania, że Wysokie c. k. Ministerstwo handlu, względnie tamtejszy c. k. urząd kolei lokalnych, w kwestyach tych wyrobiło sobie o tyle ostateczne zdanie, o ile zachodzi tego konieczość, aby módz powziąć ostateczną decyzyę tak w tych kwestyach jako też w sprawie innych zachodzących jeszcze trudności technicznych, przy odnośnych układach z c. k. generalną Dyrekcyą austr. kolei państwowych, w których Wysokie c. k. Ministerstwo raczyło reskryptem z dnia 20 stycznia 1895 l. $\frac{2668}{\text{L. B. A.}}$ przyrzec nam łaskawie swe pośrednictwo.

W tej sprawie odnieśliśmy się pismem z dnia 13 sierpnia b. r. l. 52.228 do c. k. generalnej Dyrekcyi austr. kolei państwowych, przytaczając momenty poruszone w podaniu naszem z dnia 5. marca b. r. l. 5.582 do Wysokiego c. k. Ministerstwa, upraszając o wyznaczenie wspólnej konferencyi we Wiedniu celem ostatecznego załatwienia wyżej przytoczonych kwestyj. Po otrzymaniu odnośnej odpowiedzi od c. k. generalnej Dyrekcyi wyszlemy naszych reprezentantów do Wiednia ze wskazówką, aby na wypadek, gdyby porozumienie się z c. k. generalną Dyrekcyą nie dało się osiągnąć, zwrócili się do Wysokiego c. k. Ministerstwa o łaskawą interwencyę.

Przypuszczając pomyślne dla nas załatwienie wyżej pomienionych kwestyj pozostawałyby jeszcze w zawieszeniu; sprawy poruszone w podaniach naszych z dnia 8 maja b. r. l. 2. 214 i z dnia 4 lipca b. r. l. 41.846, a mianowicie: sprawa zatwierdzenia trasy kolei Chabówka-Zakopane i sprawa budowy linii Łużany-Zaleszczyki, będąca w ścisłym związku z urzeczywistnieniem kolei Kołomyja-Stefanówka (Zaleszczyki).

Co do linii Chabówka-Zakopane, to uważamy najnarychlejsze załatwienie wyżej powołanego podania z 4. lipca b. r. l. 41.876 z tego względu za nader wskazane, ponieważ zbudowanie tej linii jest dla odnośnej okolicy, a przedewszystkiem dla stacyi klimatycznej w Zakopanem kwestyą żywotną, nie mniej z uwagi — że jak wspomnieliśmy wyżej, starający się o koncesyę, Władysław hr. Zamoyski rozpoczął na własny koszt i ryzyko wypracowanie projektu szczegółowego tej linii wąskotorowej: wydaje nam się przeto wskazanem, aby tego koncesyonaryusza, który nie w celach osobistych poniósł już znaczne wydatki, nie pozostawiać dłużej w niepewności.

Co się tyczy sprawy urzeczywistnienia linii Łużany-Zaleszczyki, to niemogliśmy dotąd, mimo ponawianych kilkokrotnie życzeń interesowanych powiatów i miast Kołomyja i Horodenka, wezwać koncesyonaryuszów linii Kołomyja-Stefanówka do wypracowania projektu szczegółowego z tego powodu, iż dotąd nieznanemi są nam intencye kraju Bukowiny wsprawie zbudowania linii Łuzany-Zaleszczyki, wskutek czego kwestya złączenia projektowanej kolei Kołomyja-Stefanówka dotąd nie może być rozstrzygniętą.

Zwracając się ponownie, ośmieleni względami jakie Wysokie c. k. Ministerstwo dotąd okazywało do naszej krajowej akcyi kolejowej, do Wysokiego c. k. Ministerstwa z prośbą o łaskawe uwzględnienie wyrażonych w niniejszem podaniu próśb i spowodowanie rychłego załatwienia tychże, gotowi jesteśmy co do tych kwestyj, co do których ustne porozumienie się byłoby jeszcze pożądanem dać polecenie naszym reprezentantom, delegować się mającym do przeprowadzenia układów z c. k. generalną Dyrekcyą austr. kolei państwowych, aby równocześnie na wezwanie Wysokiego c. k. Ministerstwa, względnie c. k. urzędu kolei lokalnych, stawili się celem załatwienia wyżej powołanych spraw.

Alegat 10. do sprawozdania Wydziału krajowego L. 76.700/95.

Odpis

odezwy c. k. Generalnej Dyrekcyi austr. kolei państwowych z d. 15. września 1895 L. 128.689 (LW. 60.806) do Wydziału krajowego we Lwowie.

(Przekład z niemieckiego.)

W odpowiedzi na szacowne pismo z dnia 13. sierpnia b. r. L. 52.228 c. k. Generalna Dyrekcya austr. kolei państwowych ma zaszczyt upraszać na wstępie Świetny Wydział krajowy, by zechciał zaniechać *ogólnego* kraktowania kwestyi eksploatacyi, budowli na stacyach złączenia, oraz ulg taryfowych dla *wszystkich* Wydział krajowy interesujących kolei lokalnych, gdyż takiemu ogólnemu traktowaniu stoją bardzo ciężkie istotne trudności na przeszkodzie, oraz ze względu na to, że takie komulowanie kwestyi różnych kolei dotyczących spowodować musi opóźnienie załatwienia kwestyi już dojrzałych przez sprawy wymagające jeszcze rokowań.

C. k. Generalna Dyrekcya uprasza usilnie Wydział krajowy o wydanie za-

Auf die geschätzte Zuschrift vom 13. August d. J. Zl. 52.228 beehrt sich die k. k. Generaldirection zunächst den löblichen Landesausschuss höflichst zu ersuchen, von der *generellen* Behandlung der Frage der Betriebsverträge, der Anschlussbauten und der tarifarischen Zugeständnisse rücksichtlich *aller* den löblichen Landesausschuss interessirenden Localbahnen deshalb absehen zu wollen, weil einer solchen generellen Behandlung schwerwiegende sachliche Bedenken entgegenstehen, und weil die Cumulirung der Fragen verschiedener Bahnlinien die Verzögerung in der Austragung spruchreifer Angelegenheiten durch solche, welche einer Auseinandersetzung bedürfen, zur notwendigen Folge haben müsste.

Die k. k. Generaldirection ersucht dringend, dem sonst allgemein üblichen

rządzenia, by koncesyonaryusze poszczególnych linii, jak to się zresztą ogólnie praktykuje, znosili się bezpośrednio z c. k. Generalną Dyrekcyą we wszystkich dotyczącą linię obchodzących sprawach, przez co nie jest wcale wykluczonem, że Wydział krajowy zobowiąże koncesyonaryuszy, aby pewne układy zawierali tylko za zgodą Wydziału krajowego, względnie przeprowadzali ważniejsze ustne rokowania z c. k. Generalną Dyrekcyą tylko w obecności delegata Wydziału krajowego.

W przedmiocie proponowanego ryczałtowego oznaczenia kosztów eksploatacyi, to z żalem c. k Generalna Dyrekcya zniewoloną jest oświadczyć, że nie może się zgodzić na podobne ryczałtowe oznaczenie w szczególności zaś dla tych linii kolejowych, którym państwo przez współudział w dostarczeniu kapitału tak znacznego wsparcia udzieliło; c. k. Generalna Dyrekcya chętnie jednak przy rokowaniach z koncesyonaryuszami zbada w każdym poszczególnym wypadku, tę kwestyę, czy i o ile będą mogły być uwzględnione ulgi i ułatwienia dopuszczalne ustawą o kolejach lokalnych, w umowach o eksploatacyą opartych na zasadzie zwrotu własnych kosztów. W tym wypadku może Generalna Dyrekcya zrzec się wynagrodzenia za koszta ogólnego zarządu i centralnego kierownictwa, tudzież wynagrodzenia za współużywanie i eksploatacyę stacyi złączenia na tak długo, dopóki kapitał przez kraj Galicyę gwarantowany nie będzie wedle wskazanego planu oprocentowany albo ewentualnie aż do chwili odpowiedniego oprocentowania całego kapitału zakładowego, oraz przyznać dla przewozu przesyłek administracyjnych kolei lokalnych na liniach c. k. kolei państwowych administracyjną stopę taryfową.

Ulgi te przedstawiają rzeczywiste korzyści dla odnośnych przedsiębiorstw kolejowych a dla eksploatującego zarządu ofiary, w pewnych granicach, podczas gdy przy ryczałtowem oznaczeniu każda strona w granicach niedających się poprzednio oznaczyć może być poszkodowaną.

C. k. Generalna Dyrekcya dodaje przytem, że wynagrodzenie za eksploatacyę za zwrotem własnych kosztów przyjętem zostało bez żadnych zastrzeżeń dla kolei lokalnych przez inne kraje koronne finansowo popartych, a z żadnej strony

Vorgange entsprechend, die Concessionswerber der einzelnen Bahnlinien zu veranlassen, dass dieselben in allen die betreffende Bahn berührenden Angelegenheiten mit der k. k. Generaldirection direct in Verhandlung treten, wobei durchaus nicht ausgeschlossen sein soll, dass der löbliche Landesausschuss den Concessionswerber verpflichtet, gewissen Abmachungen nur mit Zustimung des löblichen Landesausschusses beizutreten, beziehungsweise wichtige mündliche Verhandlungen mit der k. k. Generaldirection nur im Beisein eines Vertreters des löblichen Landesauschusses zu pflegen.

Was die vorgeschlagene Pauschalirung der Betriebskosten betrifft, so bedauert die k. k. Generaldirection erklären zu müssen, dass sie auf eine solche Pauschalirung insbesonders rücksichtlich jener Bahnlinien, welchen der Staat schon durch seine Betheiligung an der Capitalsbeschaffung eine erhebliche finanzielle Unterstützung angedeihen lässt, nicht eingehen kann; die k. k. Generaldirection wird aber bei den Verhandlungen mit den Concessionären in jedem einzelnen Falle gerne die Frage prüfen, inwieweit sonstige nach dem Localbahngesetze zulässige Begünstigungen in auf der Vergütung der Selbstkosten basirenden Betriebsverträgen Aufnahme finden können, und kann sie diesfalls namentlich die Verzichtleistung auf eine Entschädigung für die Kosten der allgemeinen Verwaltung und Centralleitung und für die Mitbenützung und Betriebsführung der Anschlussstationen für die Zeit, in welcher sich das vom Kronlande Galizien garantirte Capital nicht planmässig verzinst oder eventuell auch bis zum Zeitpunkte der entsprechenden Verzinsung der ganzen Anlage capitales, sowie die Gewährung des Regiefruchtsatzes für die auf den k. k. Staatsbahnlinien beförderten Regiegüter der Localbahn in Aussicht stellen.

Diese Begünstigungen involviren effective Vortheile für die betreffenden Bahnunternehmungen und beschränkte Opfer für die betriebsführende Verwaltung, während bei der Pauschalirung jeder der beiden Theile in einem, vorhinein kaum zu bestimenden Masse benachtheiligt werden kann.

Die k. k. Generaldirection fügt bei, dass auch rücksichtlich der von anderen Kronländern finanziell unterstützten Localbahnen die Selbstkostenvergütung anstandslos acceptirt worden ist, ohne das von irgend einer Seite das Recht

nie stawiano żądania co do przyznania prawa formalnej kontroli gospodarstwa c. k. austr. kolei państwowych.

C. k. Generalna Dyrekcya uważa również i dla galicyjskich kolei lokalnych jakiś szczególniejszy wpływ na eksploatacyę już z tego względu za zbyteczne, iż uważa ekonomiczne gospodarowanie za rzecz honoru, a jak samo przez się rozumie, uwzględniać będzie wszelkie uwagi, któreby jej osiągnięcie tego celu umożliwiły.

Co się tyczy braku dat w sprawie kosztów złączenia, to stagnacya w tym przedmiocie spowodowana została głównie obojętnem zachowaniem się koncesyonaryuszów do których właściwie winni byli wypracować projekta stacyi złączeń lub też podać c. k. kolejowym Dyrekcyom ruchu główne zarysy i prosić je o wypracowanie projektów a tam gdzie stawiane są żądania, o których koncesyonaryusz sądzi, że ich dopełnić nie może, winni sami poczynić odpowiednie kroki.

Ta ostatnia uwaga dotyczy głównie połączenia w Skawcach, gdzie którego wysokie koszta spowodowane zostały głównie wymogami wojskowości, plany dotyczące zostały p. inżynierowi Uderskiemu przed kilku miesiącami do dyspozycyi oddane, a dotąd nam niewiadomo, czy tenże przedsięwziął odpowiednie kroki we właściwem miejscu.

W sprawie połączenia linii Chabówka Zakopane przeprowadzone zostały przez c. k. Generalną Dyrekcyę studya nad kilku różnymi waryantami; decyzya musi być jednak dlatego wstrzymaną, ponieważ dotąd jeszcze nie wiadomo, czy linia ta budowaną będzie o torze normalnym czy wąskim.

Co do połączenia linii Łupków-Cisna to jeszcze przed kilku miesiącami polecono koncesyonaryuszom przeprowadzić studya nad złączeniem się w kierunku Krościenka, dotąd jednak nie przedłożono projektu odnośnego.

Dla połączenia kolei lokalnej Borki wielkie Grzymałów obliczono tutaj powtórnie koszta powiększenia stacyi Borki wielkie uwzględniając budowę drugiego toru na kolei głównej i po przyznaniu dopuszczalnych ulg oznaczono udział kolei lokalnej w tych kosztach na kwotę 34.000 zł.

einer förmlichen Controle des Gebahrens der k. k. österr. Staatsbahnen beansprucht worden wäre.

Die k. k. Generaldirection hält auch rücksichtlich der galizischen Localbahnen eine besondere Einflussnahme auf die Betriebsführung schon deshalb für ganz überflüssig, weil sie die ökonomische Gebahrung für eine Ehrensache ansieht und selbstverständlich jede Anregung thunlichst berücksichtigen wird, die ihr die Erzielung dieses Zweckes ermöglicht.

Was die noch fehlenden Daten über die Anschlusskosten betrifft, so trägt an der Stagnirung dieser Angelegenheit vorzugsweise das indifferente Verhalten der Concessionswerber die Schuld deren Sache es eigentlich ist die Anschlusprojecte auszuarbeiten, oder die k. k. Eisenbahn-Betriebs-Directionen unter Bekanntgabe der nothwendigen Anhaltspunkte, um die Ausarbeitung zu ersuchen und dort, wo Aufforderungen gestellt worden, die der Concessionswerber nicht erfüllen zu können glaubt, selbst die geeigneten Schritte zu thun.

Letztere Bemerkung trifft insbesondere rücksichtlich des Anschlusses in Skawce zu, dessen hohe Kosten bekantlich lediglich auf militärische Anforderungen zurückzuführen sind; die bezüglichen Projectsplane wurden dem Herrn Ingenieur Uderski schon vor Monaten zur Verfügung gestellt, es ist aber nicht bekannt geworden dass seinerseits am richtigen Orte Schritte gemacht worden sind.

Rücksichtlich des Anschlusses der Localbahn Chabówka-Zakopane wurden seitens der k. k. Generaldirection verschiedene Varianten studirt, die Entscheidung ist aber dadurch aufgehalten, weil nicht bekannt ist, ob die Bahn normal- oder schmalspurig ausgeführt wird.

Für den Anschluss der Bahnlinie Lupków-Cisna wurden den Concessionswerber schon vor Monaten empfahlen, den Anschluss gegen Krościenko zu Studiren, bisher wurde aber ein Projekt nicht vorgelegt.

Für den Anschluss der Localbahn Borki wielkie-Grzymałów wurden die Kosten der Erweiterung der Station Borki wielkie mit Rücksicht auf die Ausführung des zweiten Geleises der Hauptbahn hieramts neuerlich ermittelt der unter möglichster Begünstigung der Localhan ermittelte Antheil derselben mit 34.000 fl. festgestellt.

Co do połączenia w Kołomyi, Szeparowcach i Delatynie to podane cyfry kosztorysowe polegają na obliczeniu c. k. Dyrekcyi ruchu; a wypracowanie dotyczących projektów szczegółowych zależeć będzie od przebiegu dalszych rokowań z koncesyonaryuszami.

Nakoniec sprawa budowli złączenia i oznaczenia kosztów tychże, wymaga poprzedniego wyjaśnienia kwestyi, czy eksploatacya dotyczącej kolei lokalnej, prowadzoną będzie przez c. k. Generalną Dyrekcyę aust. kolei państwowych czy też nie, i dlatego też nie można żądać ostatecznego oznaczenia kosztów złączenia a kwestyą eksploatacyi pozostawiać w zawieszeniu.

Co się tyczy sprawy żądanych ustępów taryfowych, to c. k. Generalna Dyrekcya z przykrością pozostać musi na tem stanowisku, że takie ulgi i ułatwienia, które nie są przewidziane ustawą z dnia 31. grudnia 1894 o kolejach niższorzędnych, nie mogą być z zasadniczych względów przyznane, a to z uwagi na doniosłe a nie dające się z góry ocenić znaczenie, jakie podobne ustępstwa za sobą pociągnąć mogą.

C. k. Generalna Dyrekcya spodziewa się, że Świetny Wydział kraj. w uwzględnieniu powyższych uwag przyłączy się do naszych zapatrywań w przedmiocie dalszego traktowania projektowanych kolei i spowoduje koncesyonaryuszów, by przystąpili do rokowań z c. k. Generalną Dyrekcyą, a to w pierwszem rzędzie do rokowań w przedmiocie kontraktów eksploatacyjnych.

Was die Anschlüsse in Kolomea, Szeparowce und Delatyn anbelangt, so besuchen die angefürten Kostenciffern nur auf Schätzungen der kk. Eisenbahnbetriebsdirectionen, und muss die Erstellung der bezüglichen Detailprojecte gleichfalls den den weiteren Verhandlungen mit den Concessionswerbern vorbehalten bleiben.

Eine Voraussetzung für die Feststellung der Anschlussbauten und deren Kosten ist übrigens die Klarstellung der Frage, ob der Betrieb der betreffenden Bahn durch die k. k. Generaldirectionen der österr. Staatsbahnen geführt wird, oder nicht, und es geht daher wohl nicht an, definitive Anschlusskosten zu verlangen und die Frage der Betriebsführung in Schwebe zu halten.

Was die verlangten tarifarischen Zugeständnisse betrifft, so bedauert die k. k. Generaldirection daran festhalten zu müssen, Begünstigungen welche in dem Gesetze vom 31. Dezember 1894, über Bahnen niederer Ordnung nicht vorgesehen sind, aus prinzipiellen Gründen mit Rücksicht auf die, solchen Zugeständnissen innewohnende, weittragende, prejudicielle Bedeutung, nich zugestehen zu können.

Die k. k. Generaldirection hofft, dass nach den voranstehenden Bemerkungen, der löbliche Landesausschuss der hierortigen Anschauung über die weitere Behandlung der Projectsbahnen beitreten und nummehr die Concessionäre veranlassen wird, an die k. k. Generaldirection und zwar in erster Linie wegen der Verhandlungen über die Betriebsverträge heranzutreten.

Alegat 11 do sprawozdania Wydziału krajowego LW. 76.700/95.

Odpis

reskryptu JE. kierownika c. k. Ministerstwa handlu z dnia 18go września 1895 L. $\frac{14.355}{\text{L. B. A.}}$ (LW. 60.631) do Wydziału krajowego we Lwowie.

(Przekład z niemieckiego).

Ponieważ rokowania przez Świetny Wydział krajowy z c. k. Generalną Dyrekcyą austr. kolei państwowych podjęte w przedmiocie podjęcia eksploatacyi siedmiu przy poparciu kraju budować się mających kolei lokalnych dotychczas — głównie ze względu na proponowane przez Świetny Wydział krajowy ryczałtowe oznaczenie kosztów eksploatacyi — nie doprowadziły, do obopólnego porozumienia, przeto uważa Ministerstwo handlu za wskazane wyznaczyć w tymże Ministerstwie wspólną konferencyę celem rozwiązania spornych jeszcze kwestyi.

Uprasza się zatem Świetny Wydział krajowy aby do wyż wspomnianych rokowań, które o ile możności w pierwszych dniach przyszłego tygodnia odbyć się mają, wysłał swoich delegowanych i doniósł jak najrychlej, ewentualnie w drodze telegraficznej, o terminie przybycia tychże do Wiednia, aby można o tem zawiadomić c. k. Generalną Dyrekcyę austr. kolei państwowych. —

Przy tej sposobności należałoby o ile możności ułożyć także warunki udzielenia koncesyi dla rzeczonych kolei lokalnych, przyczem zauważamy, że dotychczas weszły do Ministerstwa handlu tylko podania kolei Łupków-Cisna, Delatyn-Kołomyja-Stefanówka i Chabówka-Zakopane z prośbą o udzielenie koncesyi. Ubiegający się o koncesyę na wymienione dwie linie, zostali już zaproszeni do rokowań celem zgodnego ułożenia warunków koncesyjnych, jednak dotychczas wezwaniu temu zadość nie uczynili.

Co do ostatniej linii, to udzielenie koncesyi zależy od zezwolenia Ministerstwa wojny na wykonanie częściowego szlaku Chabówka-Nowytarg o torze wązkim, które dotąd jednak nie nastąpiło,

Nachdem die seitens des löblichen Landes-Ausschusses mit der k. k. General-Direction der österr. Staatsbahnen eingeleiteten Verhandlungen wegen Uebernahme des Betriebes der in Galizien mit Unterstützung des Landes zu erbauenden sieben Localbahnen, insbesondere wegen der von dem löblichen Landesausschusse angestrebten Pauschalirung der Betriebskosten bisher zu keiner beiderseits annembahren Vereinbarung geführt haben, erachtet das Handels-Ministerium behufs Lösung der noch strittigen Fragen eine hieramts abzuhaltende Conferenz anberaumen zu sollen.

Der löbliche Landesausschuss wird sonach eingeladen zu der vorgedachten Verhandlung, welche womöglich in den ersten Tagen der nächsten Woche stattzufinden hätte, Delegirte zu entsenden und den Zeitpunkt des Eintreffens derselben in Wien behufs Verständigung der k. k. General-Direction der österr. Staatsbahnen ehestens eventuell im telegrafischen Wege hieher bekannt zu geben.

Bei diesem Anlasse wären wenn thunlich auch die Modalitäten der Concessionsertheilung für die in Rede stehenden Localbahnen zu vereinbaren, wobei bemerkt wird, dass dem Handels-Ministerium bisher die Gesuche um Concessionsertheilung nur für die Localbahnen Łupków-Cisna, Delatyn-Kolomea Stefanowka und Chabowka-Zakopane überreicht wurden. Die Concessionswerber für die zwei ertsgenannten Bahnen wurden hierseits auch bereits zu Verhandlungen wegen einverständlicher Festsetzung der Concessionsbedingungen eingeladen, sind jedoch bisher dieser Aufforderung nicht nachgekommen.

Bei der letztgenannten Linie erscheint die definitive Concessionsertheilung von der seitens des Reichs-kriegsministeriums bezüglich der schmalspurigen Ausführung in der Theilstrecke Za-

i dlatego pertraktacye w przedmiocie koncesyi na tę linię mogłyby być prowadzone tylko warunkowo t. j. na wypadek spodziewanego zezwolenia administracyi wojskowej. —

W końcu pozostawiam Świetnemu Wydziałowi krajowemu do woli, by — jeżeli to uzna za potrzebne — zechciał spowodować pełnomocników odnośnych koncesyonaryuszów do współudziału w wyż wspomnianych rokowaniach.

bówka-Neumarkt zu ertheilenden Zustimmung abhängig, welche bisher noch aussteht und könnten somit die Concesionsverhandlungen bezüglich dieser Linie nur bedingungsweise für den Fall des zu anhoffenden Einvernehmens mit der Militärverwaltung geführt werden.

Schliesslich gebe ich dem löblichen Landesausschusse anheim, falls dies dortseits als erwünscht erachtet werden sollte, auch die Betheiligung von bevollmöchtigten Vertretern der betreffenden Concessionswerber in Aussicht genommenen Verhandlungen unmittelbar zu veranlassen.

Alegat 12. do sprawozdania Wydziału kraj. LW. 76.700/95.

Streszczenie

pertraktacyi jakie się odbyły dnia 27 września 1895 r. u Jego Excelencyi Pana kierownika c. k. Ministerstwa handlu, szefa sekcyjnego Dra Witteka w sprawie udzielenia koncesyi na projektowane w Galicyi przy współudziale kraju koleje lokalne, przy łaskawym współudziale JE. Pana Ministra Jaworskiego, z przedstawicielami galicyjskiego Wydziału krajowego: członkiem tegoż Wydziału p. Jędrzejowiczem i dyrektorem krajowego biura kolejowego p. Zaleskim. — W pertraktacyach tych brali udział: ze strony c. k. Ministerstwa skarbu radca sekcyjny Dr, Fryderyk baron Raymond, ze strony c. k. Ministerstwa handlu radca sekcyjny Ludwik Wrba (jako referent) i koncepista ministeryalny Alfred Ressig (jako sekretarz), wreszcie ze strony c. k. generalnej dyrekcyi austr. kolei państwowych radca dworu Max Pichler.

I. Przedewszystkiem wyjaśniony został obecny stan rokowań w przedmiocie zabezpieczenia budowy siedmiu projektów kolei lokalnych, uchwalonych przez Sejm galicyjski dnia 8 lutego 1895 i w tym względzie zakomunikowali przedstawiciele galicyjskiego Wydziału krajowego co następuje:

Resumé

über die am 27. September 1895 in Angelegenheit der Concessionirung der in Galizien unter Betheiligung des Landes projectirten Localbahnen bei Se Excellenz dem Herrn Leiter des k. k. Handelsministeriums, Sectionschef Dr. Ritter von Wittek unter gefälliger Intervention Se Excelenz des Herrn Ministers Ritter von Jaworski mit den Herren Vertretern des galizischen Landesausschusses: Landesausschussbeisitzer Ritter von Jędrzejowicz und Landeseisenbahndirector Zaleski stattgefundene Besprechung an welcher Seitens des k. k. Finanzministeriums Herr Sectionrath Dr. Friedrich Freiherr von Raymond, Seitens des k. k. Handelsministeriums Herr Sectionschef Ludwig Wrba (als Referent) und Ministerialconcepist Alfred Ressig (als Schriftführer) endlich Seitens der k. k. Generaldirection der österr. Staatsbahnen Herr Hofrath Max Ritter von Pichler theilgenommen haben.

I. Zunächst wurde der dermalige Stand der Verhandlungen, betreffend die Sicherstellung der vom galizischen Landtage unterm 8. Februar 1895 beschlossenen sieben Localbahnprojecte klar gestellt, und wurden von den Herren Vertretern des galizischen Landesausschusses diessfalls die nachfolgenden Mittheilungen gemacht:

1—3). Dla kolei lokalnych Borki wielkie-Grzymałów, Łupków-Cisna i Trzebinia-Skawce są zapewnione udziały interesentów, wypracowanie projektów szczegółowych jest w toku, tak iż wykończenie i przedłożenie tychże celem zarządzenia obchodu administracyjnego będzie mogło się odbyć w ciągu jesieni.

Niezależnie przeto od rozwiązania kwestyj zasadniczych poruszonych przez przedstawicieli galicyjskiego Wydziału krajowego, a odnoszących się do wszystkich galicyjskich kolei lokalnych, nie zachodzą żadne przeszkody przy tych trzech projektach do natychmiastowego nawiązania rokowań o koncesyę.

4) Także dla kolei lokalnej Chabówka-Zakopane zapewnione są już udziały interesentów, a projekt szczegółowy w robocie. Przy wypracowaniu projektu szczegółowego zebrane zostaną przez koncesyonaryuszów, w myśl udzielonych im przez c. k. Ministerstwo handlu wskazówek, dokładne daty, zestawić się mające, na podstawie badań przeprowadzonych na gruncie a dotyczące zwiększenia się kosztów z powodu wykonania budowy kolei w myśl żądania c. i k. Ministerstwa wojny, a to celem uzyskania zezwolenia tegoż Ministerstwa na prostsze wykonanie tej kolei lokalnej. Udzielenie koncesyi dla tej linii nastąpić będzie mogło dopiero po uzyskaniu przychylnej decyzyi c. i k. Ministerswa wojny w sprawie wąskotorowego wykonania częściowego szlaku Chabówka-Nowytarg, projektowanego przez koncesyonaryuszów zgodnie z intencyami galicyjskiego Wydziału krajowego.

5). Przy linii Jaworzno-Piła nie mogą być dopełnione warunki uchwały galicyjskiego Sejmu z dnia 8 lutego 1895, według której kraj tylko pod tym warunkiem gotów jest objąć gwarancyę oprocentowania i umorzenia kapitału pierwszeństwa, jeżeli ubiegający się o koncesyę obejmie tę gwarancyę mającą się zahipotekować na kopalni węgla w Jaworznie, gdyż utworzenie gwarectwa dla tych kopalni dotąd nie dało się uskutecznić i zależnem jest właśnie od poprzedniego zabezpieczenia budowy kolei lokalnej. Aby budowę tę zapewnić weźmie Wydział krajowy pod rozwagę sprawę zmiany odnośnej uchwały sejmowej, ewentualnie na podstawie podania innej osoby starającej się o koncesyę.

1—3). Bei den Localbahnen *Borki-wielkie-Grzymałów*, *Łupków-Cisna* und *Trzebinia-Skawce* sind die Interessenten-Beiträge gesichert und ist die Aufstellung der Detailprojecte im Zuge, so dass die Vollendung und Vorlage der letzteren behufs Einleitung der politischen Begehung im Laufe des Herbstes in Aussicht genommen werden kann.

Abgesehen von der Lösung der bezüglich der sämmtlichen galizischen Localbahnen von den Herren Vertretern des galizischen Landesausschusses vorgebrachten principiellen Fragen, obwaltet sonach bei diesen drei Projecten gegen die sofortige Einleitung der Conzessionsverhandlungen kein Anstand.

4). Auch bezüglich der Localbahn *Chabówka-Zakopane* sind die Interessenten Beiträge bereits gesichert und ist das Detailproject bereits in Arbeit. Gelegentlich der Aufstellung des Detailprojectes werden seitens der Conzessionswerber in Gemässheit der demselben vom Handelsministerium ertheilten Weisungen die genauen, auf Grund der Erhebungen an Ort und Stelle aufzustellenden Nachweisungen über die Mehrkosten der vom k. und k. Reichs-Kriegs-Ministerium verlangten Ausstattung der Bahn behufs Erlangung der Zustimmung des letzteren zu der einfacheren Ausführung der Localbahn, geliefert werden. Die Conzessionirung dieser Localbahn kann erst nach erwirkter zustimmender Entscheidung des k. und k. Reichs-Kriegs-Ministeriums über die von den Conzessionswerbern im Einklange mit den Intentionen des galizischen Landesausschusses beabsichtigte schmalpurige Anlage der Theilstrecke Chabówka-Neumarkt erfolgen.

5). Bezüglich der Localbahn *Jaworzno-Piła* können die Bedingungen des Beschlusses des galizischen Landtages vom 8. Februar 1895, nach welchem das Land für die Verzinsung und Tilgung des Vorzugskapitales dieser Bahn die Garantie nur unter der Bedingung zu übernehmen bereit ist, dass Seitens der Conzessionswerber die auf die Kohlenwerke in Jaworzno zu hypothecirende Rückgarantie übernommen werde, nicht erfüllt werden, da die Bildung der Gewerbschaft für diese Kohlenwerke bisher noch nicht ermöglicht werden konnte, dieselbe vielmehr von der vorhergehenden Sicherstellung der Localbahn abhängig erscheint. Um diese zu ermöglichen, wird sohin Seitens des Landesausschusses die Abänderung des bezüglichen Landtagsbe-

6; 7). Oznaczenie kapitału zakładowego dla kolei lokalnych Delatyn-Kołomyja i Kołomyja-Stefanówka nie mogło do tej pory nastąpić, ponieważ ubiegające się o koncesyę Towarzystwo akcyjne dotąd nie oświadczyło się co do waryanty pod Dobrotowem projektowanej przez Wydział krajowy w interesie zmniejszenia kosztów budowy. Ponadto nie są dotąd ustalone podstawy do finansowego zabezpieczenia tych dwóch kolei lokalnych, ponieważ Towarzystwo celem pokrycia z nadwyżki kosztów, spowodowanej żądaniem c. k. Ministerstwa wojny, aby tor kolejowy biegł obok drogi rządowej, projektuje emisyę akcyj pierwszeństwa, w której to sprawie decyzya Wydziału krajowego dotąd nie zapadła, zwłaszcza że decyzya ta pociągnie za sobą zmianę uchwał sejmowych z dnia 8 lutego 1895. Obydwa te projekty kolejowe nie są przeto dostatecznie ustalone ani w kierunku technicznym ani finansowym, tak aby można było bez wszystkiego rozpocząć i przeprowadzić rokowania o udzielenie koncesyi.

II. Co się tyczy kwestyj zasadniczych poruszonych przez galicyjski Wydział krajowy, a odnoszących się do wszystkich powyżej wymienionych kolei lokalnych w Galicyi, to przedewszystkiem;

a) przedstawiciele Rządu uchylić muszą żądane premie za towary przechodzące z kolei lokalnych na koleje państwowe, a to ze względów zasadniczej natury, ze względu na przedłożoną odmowną opinię c. k. generalnej Dzrekcyi austr. kolei państwowych w tej sprawie, wreszcie z uwagi na decyzyę w tym kierunku powziętą jeszcze przed ustawodawczem zabezpieczeniem tych kolei. Natomiast ma się w pewnym stopniu zadość uczynić życzeniom Wydziału krajowego w tym kierunku przez to, iż o ile to się okaże wskazanem w poszczególnych wypadkach — przy ustanawianiu bezpośrednich taryf. policzone zostaną na korzyść kolei lokalnych: cała stopa lokalna kolei lokalnych i cała należytość manipulacyjna.

b) W sprawie ponoszenia kosztów urządzeń na stacyach złączenia zgodzono się na to, że koszta te w każdym poszczególnym wypadku oznaczone być mają za

schlusses eventuell auf Grund einer anderweitigen Conzessionswerbung in Erwägung gezogen werden.

6 und 7). Die Feststellung des Anlagekapitales für die Localbahnen *Delatyn-Kolomea* und *Kołomeaa-Stefanówka* konnte bisher nicht erfolgen, nachdem die conzessionswerbende Actiengesellschaft bezüglich der vom Landesausschusse im Interesse der billigeren Herstellung projectirter Variante bei Dobrotów ihre Äusserung bisher nicht abgegeben hat. Weiters sind auch die Grundlagen für die finanzielle Sicherstellung dieser beiden Localbahnen noch nicht klargestellt, weil die Gesellschaft behufs Bedeckung der durch die Forderung des Reichs-Kriegs-Ministeriums wegen Verlegung der Bahn, neben die Reichsstrasse verursachten Mehrkosten die Emission von Prioritätsactien beabsichtigt, worüber bisher die Entscheidung des Landesausschusses noch nicht erfolgt ist, zumal dieselbe eine Änderung der Landtagsbeschlüsse vom 8. Februar 1895 involvirt. Es sind somit diese beiden Bahnprojecte weder in technischer, noch in finanziller Beziehung genügend klargestellt um bezüglich derselben ohneweiters die Conzessionsverhandlungen einleiten und durchführen zu können.

II. Was nun die vom galizischen Landesausschusse bezüglich aller hier projectirten Localbahnen in Galizien vorgebrachten principiellen Fragen betrifft, so müsten zunächst:

a) die in Anspruch genommenen Prämien für die von den Localbahnen auf die Staatsbahnen übergehenden Güter von den Vertretern der Regierung aus principiellen Gründen und mit Rücksicht auf das diessfalls erstattete ablehnende Gutachten der k. k. Generaldirection der österr. Staatsbahnen, sowie unter Hinweis auf die diessfalls schon vor der gesetzlichen Sicherstellung der Bahnen getroffenen Entscheidung fallen gelassen werden. Dagegen soll den Wünschen des Landesausschusses in der Richtung entgegengekommen werden, dass soweil diess in den einzelnen Fällen thunlich erscheinen wird — bei Erstellung der directen Tarife der ganze Localsatz der Localbahnen und die ganze Manipulationsgebühr zu Gunsten der Localbahn in Anrechnung gebracht werden wird.

b) In Ansehung der Kostentragung für den Anschlussbauten wurde vereinbart, dass dieselben in jedem speciellen Falle einverständlich festgestellt werden

wspólnem porozumieniem się, a przedstawiciele c. k. generalnej Dyrekcyi austr. kolei państwowych przyrzekli ze swej strony uczynić co tylko będzie można celem jaknajdalej idącego zmniejszenia tych kosztów, tak aby o ile możności maksymalny kapitał zakładowy oznaczony przez galicyjski Wydział krajowy był wystarczającym.

W szczególności przyrzekł JE. Pan kierownik Ministerstwa handlu w sprawie żądanego po myśli uchwały komisyi rewizyi trasy założenia przeddworca w Skawcach jak najdalej idące zredukowanie kosztów oznaczonych obecnie na 124.000 zł. nie mniej w sprawie złączenia kolei wąskotorowej Łupków-Cisna z linią kolei państwowej Przemyśl-Łupków przyjęcie na skarb c. k. kolei państwowej kosztów normalnotorowych urządzeń na nowo zbudować się mającej stacyi rozjazdowej między Komańczą a Łupkowem, w sumie około 10.000 zł.

c). Wreszcie co się tyczy proponowanego przez galicyjski Wydział krajowy obliczania uiszczać się mającego wynagrodzenia za koszta eksploatacyi na podstawie formuły proponowanej przez Wydział krajowy, to reprezentanci c. k. Rządu, względnie c. k. generalnej Dyrekcyi austr. kol. państw. zaznaczyli, że ten sposób obliczenia nie jest wskazanym i ułożyli się z przedstawicielami Wydziału krajowego, iż wynagrodzenie za poniesione wydatki na eksploatacyę ma się dokonywać na podstawie własnych kosztów; przyczem uwzględnione być mają, o ile to będzie możliwem, życzenia galicyjskiej Reprezentacyi kraju co do jaknajekonomiczniejszego urządzenia ruchu i co do zmniejszenia kosztów eksploatacyi.

Po przekonaniu się ze strony Dyrektora krajowego biura kolejowego, który przejrzał i zbadał obliczenia własnych kosztów eksploatacyi dokonane przez c. k. generalną Dyrekcyę austr. kolei państwowych, odnoszące się do pomienionych kolei lokalnych galicyjskich, o najlepszych chęciach tejże Dyrekcyi co do prowadzenia ruchu w sposób jaknajekonomiczniejszy, oświadczyli przedstawiciele galicyjskiego Wydziału krajowego, z zastrzeżeniem zatwierdzenia przez galicyjską Reprezentacyę kraju, iż ze swej strony nie będą się dalej opierali proponowanemu wynagrodzeniu kosztów eksploatacyi na zasadzie własnych kosztów, pod warunkiem jednakże: 1) że c. k. generalna Dy-

sollen und wurde Seitens des Vertreters der k. k. Geraldirection der österr. Staatsbahnen das thunlichste Entgegenkommen in Absicht auf die möglichste Herabminderung derselben in Aussicht gestellt um womöglich das Auslagen mit den vom galizischen Landtage festgesetzten Maximalanlagekapitalien zu finden.

Insbesondere wurde Seitens Se Excellenz des Herrn Leiters des Handelsministeriums hinsichtlich der im Sinne des Beschlusses der Tracenrevisionskomission angeforderten Anlage eines Vorbahnhofes in Skawce die thunlichste Reducirung der dermalen mit 124.000 fl. veranschlagten Kosten, sowie bezüglich des Anschlusses der Schmalspurbahn Łupków-Cisna an die k. k. Staatsbahnlinie Przemyśl-Łupków die Übernahme der Kosten der normalspurigen Anlagen in der neu herzustellenden Ausweiche zwischen Komańcza und Łupków im Betrage von cirka 10.000 fl. zu Lasten des Staats-Eisenbahn-Ärars zugesagt.

c). Was endlich die von dem galizischen Landesausschusse in Antrag gebrachte Berechnung der zu kistenden Betriebskostenvergütung auf Grund der vom galizischen Landeseisenbahnamte proponirten Formel anlagt, so wurde seitens der Vertreter der Regierung, resp. der k. k. Generaldirection der österr. Staatsbahnen die Unthunlichkeit dieses Berechnungsmodus constatirt und mit den Herren Vertretern des Landesausschusses vereinbart, dass die Vergütung der Betriebsauslagen am zweckmässigsten auf Grund der Selbstkosten zu erfolgen hätte, wobei den Wünschen der galizischen Landesvertretung wegen möglichst ökonomischer Einrichtung des Betriebes und Herabminderung der Betriebskosten soweit als thunlich Rechnung getragen werden soll.

Nachdem der Herr Landeseisenbahndirector durch Einsicht und Prüfung der von der k. k. Generaldirection der österr. Staatsbahnen bezüglich der fraglichen galizischen Localbahnen aufgestellten Berechnungen der Selbstkosten sich von der besten Absicht dieser Stelle, den Betrieb möglichsökonomisch zu führen, überzeugt hatte, erklärten die Herren Vertreter des galizischen Landesausschusses unter dem Vorbehalte der Zustimmung der galizischen Landesvertretung ihrerseits gegen die vorgeschlagene Betriebskosten. Vergütung auf Grund der Selbstkosten unter der Bedingung, keine weitere Einwendung erheben zu wollen, dass 1) Seitens der k. k. Generaldirection der

rekcya austr. kolei państwowych w porozumieniu z galicyjskim Wydziałem krajowym corocznie układać będzie preliminarz wydatków, a na wypadek gdyby wbrew oczekiwaniu porozumienie to nie przyszło do skutku, decyzya w tej sprawie przysługiwała c. k. Ministerstwu handlu — i 2) że w zawrzeć się mającym kontrakcie eksploatacyjnym zastrzeżoną zostanie możliwość innego uregulowania eksploatacyi za zobopólną zgodą, i to w sposób reprejudycialny.

Ze względu na dokonane na podstawie powyższych układów wyjaśnienie zasadniczych kwestyj przedwstępnych uchwala się rozpoczęcie rokowań o udzielenie koncesyi odnośnie do kolei lokalnych: Borki wielkie-Grzymałów, Łupków-Cisna i Trzebinia-Skawce niemniej po uzyskaniu zezwolenia c. i k. Ministeryum wojny na wąskotorowe wykonanie częściowej linii Chabówka-Nowytarg także odnośnie do kolei lokalnej Chabówka-Zakopane.

österr. Staatsbahnen im Einvernehmen mit dem galizischen Landesausschusse alljährlich ein Ausgaben Präliminäre festgestellt und im Falle als hierüber wider Erwarten ein Einvernehmen nicht erzielt werden sollte, die Entscheidung dem k. k. Handelsministerium vorbehalten werde — und dass 2) in dem abzuschliessenden Betriebsvertrage die Möglichkeit einer anderweitigen einverständlichen Regierung des Betriebes in reprejudizirlicher Weise offen gelasen werde.

Mit Rücksicht auf die durch die vorstehenden Vereinbarungen erfolgte Klarstellung der principiellen Vorfragen wird sohin die Einleitung der Concessionsverhandlungen bezüglich der Localbahnen Borkiwielkie-Grzymałów, Łupków-Cisna und Trzebinia Skawce sowie nach erlangter Zustimmung des Reichs-Kriegs-Ministeriums zur schmalspurigen Ausführung der Theilstrecke Chabówka-Neumarkt auch bezüglich der Localbahn Chabówka-Zakopane beschlossen.

Z drukarni i litografii Pillera i Spółki, we Lwowie.

SPRAWOZDANIE

z czynności

Departamentu V. Wydziału krajowego

za czas od listopada 1894 do listopada 1895 roku.

Departament V.

Szef departamentu dr. Franciszek Hoszard, członek Wydziału krajowego.

Wydatki na cele zdrowia publicznego.
Al. I.

W roku 1894 fundusz krajowy na cele zdrowia publicznego wydał kwotę 1,037.903 zł. to jest więcej od kwoty preliminowanej budżetem o 9.147 zł. od kwoty wydanej w r. 1893 mniejszą o 139.841 zł. a od kwoty wydanej w r 1878 większą o 230.953 zł.

W szczególności wypłacił fundusz krajowy:

z Rubr. III.	za koszta leczenia	939.158 zł.
„ „ IV.	za szczepienie ochronne	70.516 „
„ „ V.	za leki podczas epidemii	10.149 „
„ „ VI.	na zasiłki dla zakł. leczn. . . .	5.400 „
„ „ XI.	na dotacye zakładów	97.406 „
	Razem . .	1,122 629 zł.

Na to wpłynęło:

z Rubr. IV.	Nadwyżka od szp. w Krakowie .	31.062 zł.
	„ od zakład. w Kulparkowie	28 599 „
„ „ V.	Zwroty od szpitali prowincyonalnych	24.213 „
	„ „ gmin	269 „
„ „ XI.	„ za rachunki aptekarskie . .	583 „
	Razem . .	84.726 zł.

Po strąceniu tej kwoty, która weszła do dochodów od wypłaconych 1,122.629 pozostaje czysty wydatek 1,037.903 zł. W porównaniu z r. 1893 wypłacono w r. 1894 z Rubr. III. funduszu krajowego za koszta leczenia ubogich o 46.391 zł. więcej; z rubr. IV o 3.686 zł. więcej, z rubr. VI. (zakł. dobrocz.) 1.550 więcej, z rubr. zaś V. za koszta podczas epidemii i urządzanie okręgów sanitarnych o 47.591 zł. mniej, wreszcie z rubryki XI. na dotacye zakładów o 94.371 zł. mniej, w ogóle zaś o 90.335 zł. mniej.

Wielkie przekroczenie sumy preliminowanej w budżecie na koszta leczenia wymaga pewnego wyjaśnienia i usprawiedliwienia. Dawniej żywienie i pielęgnowanie chorych w zakładach szpitalnych mało się różniło od tych zwyczajów hygieniczno-dyetetycznych jakie były właśnie wśród biednej klasy ludności. Ogromny procent śmiertelności jakie dawały szpitale stanowił kardynalną ich wadę. Skupienie na jednem miejscu masy chorych w tej liczbie dotkniętych cierpieniami zakaźnemi, przesiąknięcie murów i gruntu szpitalnego pierwiastkami infekcyjnemi sprawiło, że owe zakłady bywały niejednokrotnie ogniskami i roznosicielami zarazy. Tak rzeczy stały nawet przed paru dziesiątkami lat, pomimo pewnej poprawy warunków szpitalnego leczenia, po przejściu zakładów tych z pod kieronictwa rządowego w zawiadywanie autonomicznego zarządu. Epidemie róży, gangreny szpitalnej, gorączki połogowej były częstemi i zmuszały do zamykania całych oddziałów szpitalnych zwłaszcza chirurgicznych i położniczych. Dość przejrzeć statystykę chirurgiczną z lat ubiegłych, by się przekonać, jak wielkim był procent śmiertelności po rozmaitego rodzaju operacyach. Stąd też pochodził ten uzasadniony strach publiczności przed szpitalami. Chorzy i ich otoczenie gotowi byli ponieść wszelkie

ofiary, by uniknąć szpitalnego leczenia; w razie zaś gdy chory z braku środków lub z potrzeby poddania się jakiejś ważnej operacyi był zmuszony udać się do zakładu przekonany był prawie, że stamtąd nie wróci i bardzo często co do tego się nie mylił. Leczenie więc domowe dawniej było prawidłem, szpitalne zaś wyjątkiem, a na zapewnienie sobie pierwszego, chętnie był wydawany ostatni zasób nawet u mało zamożnych.

Obecnie warunki te podległy kompletnemu przeistoczeniu w odwrotnym kierunku: zaufanie do szpitali i do kuracyi tam nieproporcyonalnie wzrosło, stało się niemal powszechnem; leczenie domowe coraz mniej zadowalnia nietylko ubogich lecz i ludzi majętnych. Na taki stan rzeczy złożyły się następujące warunki: Należyte leczenie z zastosowaniem nowszych wymagań i środków stało się daleko kosztowniejszem niż dawniej, a każdy pragnie otrzymać pomoc w najlepszym gatunku i z najpierwszej ręki. Ogromny rozwój sztuki lekarskiej wywował podział pracy i wytwarzanie się specyalistów. Warunki szpitalnego leczenia znacznie się zmieniły na lepsze, dzięki przestrzeganiu jaknajwiększej czystości i schludności około chorych, lepszemu żywieniu, odosobnianiu zakaźnych lepszemu zarządowi, wprowadzeniu obsługi przez Siostry Miłosierdzia, antiseptyki, desynfekcyi, ulepszeniu hygienicznych stosunków w szpitalach itd. Procent śmiertelności obniżył się niesłychanie. Podział pracy i specyalizacya praktyki lekarskiej dały możność osiągnięcia znacznej technicznej biegłości w rozpoznawaniu i leczeniu chorób. Szpitale, czerpiąc swe zasoby materyalnie przeważnie z taksy leczenia, dają możność uboższym odbycia kuracyi za darmo, a majętniejszym tak tanio jak tego w domu dokonać w żadnym razie niepodobna. Nic więc dziwnego, że przy tej zmianie zapatrywań nastąpiło powszechne przepełnienie szpitali, potrzeba zwiększania ilości łóżek i starania się o utworzenie nowych szpitali. Jaki jest stosunek ilości chorych w kraju do istniejących łóżek w szpitalach publicznych i prywatnych, wykazuje następujący rachunek: Dokładnie wiadomo z praktyki wojskowej, że na 1000 ludzi, znajdujących się w sile wieku (21—25 lat) stała dzienna cyfra chorych leżących w szpitalu wynosi 20—25, nie licząc chorych ambulatoryjnych. Jeżeli weźmiemy tylko połowę tej cyfry jako podstawę do obrachunku w praktyce prywatnej, pomimo, że w tej ostatniej natrafiamy na kobiety, dzieci, starców i chroników wszelkiego rodzaju, a więc na materyał nieskończenie więcej skłonny do chorób, obliczenie będzie nader proste: na $6^1/_2$ milionów ludności Galicyi potrzeba mieć 65 tys. stałych łóżek dla chorych wtedy gdy według poniższej tablicy *) w r. 1891 w publicznych szpitalach było 3.604 łóżek

Prowincye	Ilość zakładów dla chorych			Ilość łóżek			Ludność w 1891	Jedno łóżko przypada na mieszkańców	Ogół wydatków krajowych w r. 1891	Wydatki na szpitale w r. 1891	Wydatki szpitalne na jednego mieszkańca	Koszta dnia leczenia	Procent śmiertelności
	Powszechne szpitale	Prywatne	Razem	Powszechne szpitale	prywatne	Razem			zł.	zł.			
Dolna Austrya	31	65	96	8.827	2.821	11.648	2,669 878	229	9,372.209	2,988.295	1·12	1·15	10 3
Górna „	7	40	47	1 052	997	2.049	784.499	382	2,405.867	243.786	31	93	6·4
Salcburg	3	15	18	330	453	783	172 736	220	1,116.244	104 120	1·24	1·06	6·9
Styrya	16	54	70	3·126	1·486	4.612	1,282 711	278	9,274 200	7 57.482	59	77	7·0
Karyntya	3	14	17	825	256	1.081	359.203	332	1,618 881	140.070	39	61	6·7
Kraina	5	9	14	596	273	869	499.835	575	1,229.349	79 875	16	65	7·3
Tryest	3	3	6	1.376	156	1.532	156.698	102	—	399.900	2·55	1·02	11·0
Gorycya i Gradyska	4	2	6	500	185	685	220 050	321	321.640	65.909	30	61	14·3
Istrya	2	2	4	270	114	384	311.842	812	596.582	46 377	15	83	7·2
Tyrol	27	17	44	2.916	580	3.496	805.725	230	949.111	452.639	56	70	6·4
Czechy	72	82	154	9 482	1.955	11.437	5,842.909	511	15,011.218	2,033 236	35	75	8 9
Morawa	11	57	68	2 039	1 353	3 392	2,281.017	672	6,741.831	547.958	24	90	9·3
Szląsk	3	18	21	334	421	755	609.320	807	985.729	106.016	17	1·00	8·2
Galicya	30	51	81	3.604	1·444	5.048	6,640 658	1313	14.424.319	851.192	13	62	7·3
Bukowina	5	2	7	430	72	502	649.955	1274	252.929	115.173	18	90	6 9
Dalmacya	9	—	9	634	—	634	529.043	874	776 201	134.062	25	76	7·6
Razem	231	436	667	36.341	12.566	48 907	23.816 079	486	65,077.310	7,033.455	0·38	84	8·6

w prywatnych 1.444, razem zaś 5.048. Tablica ta ułożona przez nasze biuro statystyczne wykazuje, jak nisko stoi kraj nasz pod względem ilości zakładów leczniczych i jak jest oszczędnem gospodarstwo nasze w porównaniu z innymi krajami Monarchii.

W dochodach wpłynęło do funduszu krajowego nadwyżek od szpitala S. Łazarza w Krakowie o 26.760 zł. więcej aniżeli w r. 1892, we Lwowie 4.568 zł. mniej aniżeli w 1893 r. wpłynęło, od zakładu obłąkanych w Kulparkowie o 22.067 zł. więcej aniżeli w roku poprzednim. Zwroty zaliczek od szpitali prowincyonalnych wypadły większe o 9.213 zł. od preliminowanych i o 5476 zł. większe aniżeli w r. 1893. Zwroty od gmin za zaległe koszta leczenia z lat przed rokiem 1875, kiedy jeszcze gminy ponosiły połowę kosztów leczenia za swoich ubogich, wynosiły o 181 zł. mniej niż było preliminowano i o 214 zł. mniej aniżeli w roku 1893.

W porównaniu z rokiem 1878 wynik wydatków rzeczywistych w roku ubiegłym był o 230 953 zł. większym, a to dlatego, że nasze zakłady lecznicze liczyły o 21.408 chorych więcej niż w r 1878 a dni leczenia było także o 413.168 więcej.

Ruch chorych i wydatki. Al. II.

Wszystkie szpitale publiczne w kraju rozporządzały 4.229 łóżkami. Chorych pielęgnowano we wszystkich naszych zakładach leczniczych 51.683 to jest o 711 więcej aniżeli w roku poprzednim a o 34.996 więcej aniżeli w r. 1878. Dni leczenia było 1,426.325 t j. o 33.997 więcej aniżeli w roku 1893 a o 809.249 więcej aniżeli w r. 1878. Umarło 4374 W szczególności odsetek śmiertelności chorych wynosił w szpitalach krajowych 8·8, u położnic 0·8, u obłąkanyh 11·4, u dzieci 27·9, w szpitalach prowincyonalnych 7·3, a w ogóle we wszystkich zakładach leczniczych 8·4. Cała kuracya chorego trwała przeciętnie w zakładach krajowych 21·4 dni, w prowincyonalnych 23·8, w zakładach położnic 16·7, w zakładach dla obłąkanych 153·8, w szpitalach dla dzieci 28·0 dni Ilość chorych leczonych dziennie wynosiła w szpitalach krajowych 16 48, prowincyonalnych 1737, w zakładach krajowych położnic 94, w zakładach dla umysłowo chorych 760, w szpitalach dla dzieci 167, we wszystkich zaś zakładach leczniczych 3906.

Wydatki wynosiły z pominięciem szpitali dla dzieci 891.469 zł. w tych przypada na szpitale powszechne 310.657, na zakłady położnic 27.885 zł., na zakłady dla obłąkanych 222.332, zaś na prowincyonalne 321.595 zł. Oprócz tego subwencyonował fundusz krajowy szpitale dla dzieci kwotą 33·304 zł.

Cała kuracya chorego kosztowała w szpitalach krajowych przeciętnie 16 zł. 74, położnic 13 zł. 60, umysłowo chorych 123 zł. 31 ct., w prowincyonalnych 12 zł. 10. Koszt dnia leczenia wynosił: chorego w szpitalach krajowych 76·2 ct, w szpitalach prowincyonalnych 50·7, położnicy 81 ct., umysłowo chorego 80. Żywność kosztowała na dzień i chorego w szpitalach krajowych 26·9, w szpitalach prowincyonalnych 19·9, w zakładach położnic 25.0, w zakładach dla umysłowo chorych 29·0.

W 1894 r. wypłacił fundusz krajowy za utrzymanie podrzutków i płace żywicielek kwotę 16 147 zł. a mianowicie:

za	7	dzieci we Lwowie . . .	151 zł.	70 ct.	
	21	„ w Krakowie . . .	1.170 „	75 „	(z pryw. zap.)
„	335	„ w Wiedniu . .	14.332 „	— „	
„	7	„ w Pradze . . .	492 „	66 „	

Zapomogi dla położnic udzielono we Lwowie 5.664 zł. w Krakowie 3.306 zł.

Wykaz (Al. III.) wydatków w trzech naszych zakładach krajowych w r. 1894 porównuje te wydatki, które wpływają na koszta właściwego utrzymania chorego i dają dokładny obraz gospodarności zarządu. Okazuje się z niego, że utrzymanie chorego kosztowało najtaniej w szpitalu ś. Łazarza w Krakowie, wynosiło bowiem 73·91 ct., następnie w szpitalu lwowskim koszt wynosił 79·53 ct. a w końcu w zakładzie dla umysłowo

chorych w Kulparkowie — 80·72 ct Żywienie samo w szpitalu s. Łazarza kosztowało 26·78, to jest taniej aniżeli w 1893 r. o 0·73 ct. w szpitalu lwowskim 27·41 tj. o 0·9 ct. taniej, nareszcie w zakładzie kulparkowskim 28·64 tj. o 0·96 ct. taniej aniżeli w poprzednim roku.

Al. IV. Dla porównania kosztu wiktuałów w trzech zakładach krajowych załączamy w końcu wykaz Al. IV.

O remunerowaniu asystenta oddziału laryngologicznego w szp. św. Łazarza w Krakowie.

C. k. Namiestnictwo 17. listopada do l. 92778/94 r. uwiadomiło, iż c. k. Ministerstwo wyznań i oświecenia na prośbę profesorów Wydziału lekarskiego uniwersytetu Jagielońskiego o systemizowaniu posady asystenta do pomocy prof. Pieniążka, kierownika oddziału laryngologicznego przy szpitalu S. Łazarza, zwróciło uwagę, że pobory tego pomocnika lekarskiego powinny być ponoszone w równych częściach przez państwowy fundusz naukowy, jakoteż i fundusz krajowy, gdyż ustanowienie podobnej pomocniczej siły lekarskiej służyłoby nietylko wyłącznie do celów klinicznych, lecz w równej mierze i do pielęgnowania chorych w szpitalu. C. k. Namiestnictwo wezwało nas, abyśmy się oświadczyli, czy się zgadzamy na ustanowienie proponowanej przez grono profesorów Wydziału lekarskiego Uniw. Jagielońskiego posady asystenta od r. 1895 w sposób taki, iż połowa wynagrodzenia asystenta, to jest remuneracya w kwocie sześciuset zł., płatnych w miesięcznych równych ratach, miała być pokrywaną z funduszu krajowego.

Na wezwanie to oświadczyliśmy (LW. 64.401/94) iż Wydział krajowy nie mógłby przedłożyć Wysokiemu Sejmowi wniosku na wyznaczenie kredytu dla ponoszenia nawet części wydatku na remuneracyę dla asystenta oddziała laryngologicznego, kierując się bowiem względami naukowymi zaproponowaliśmy Wysokiemu Sejmowi utworzenie tego oddziału, motywując nasz wniosek przedewszystkiem tem, że lekarska pomoc dla tego oddziału, nie pociągnie za sobą żadnego wydatku, bo profesor Pieniążek zobowiązał się spełniać bezpłatnie obowiązek prymaryusza. Zwróciliśmy też uwagę c. k. Namiestnictwa, że z powodu utworzenia tego oddziału i jego urządzenia, fundusz szpitalny poniósł dość znaczny wydatek 1095 zł. i stale co rok wydaje na utrzymanie przeznaczonych dla tego oddziału jednej Siostry Miłosierdzia i posługaczki, nareszcie dodaliśmy, iż dla oddziału o 10 łóżkach, ze względów szpitalnych, nie widzimy potrzeby dodawania płatnego lekarza pomocniczego, jeżeli zaś względy naukowe tego wymagają, w takim razie powinienby wydatek na ten cel pokryć fundusz naukowy.

Zezwolenie Dyrektorowi szpitala S. Łazarza odbywania wykładów na uniw. Jagielońskim.

Grono profesorów Wydziału lekarskiego c. k. Uniwersytetu Jagielońskiego przedstawiło c. k. Ministerstwu wyznań i oświecenia wniosek o nadanie prywatnemu docentowi krakowskiego uniwersytetu Drowi Stanisławowi Ponikle tytułu nadzwyczajnego profesora zobowiązując go za to do odbywania wykładów cztery godzin tygodniowo z dziedziny nauki o słabościach zaraźliwych. Ponieważ Dr. Stanisław Ponikło jest zarazem dyrektorem powszechnego szpitala krajowego S. Łazarza w Krakowie, przeto c. k. Namiestnictwo odezwą z d. 28 listopada 1894 l. 11.748 prosiło nas o objawienie zdania w tej sprawie. Na wezwanie to oświadczyliśmy, iż nic nie mamy przeciwko temu i zgadzamy się aby Dr. Ponikło w razie zamianowania go nadzwyczajnym profesorem Wydziału lekarskiego, miewał cztery godziny tygodniowo wykłady nd uniwersytecie. LW. 66.912/94.

W sprawie okręgów sanitarnych.

Na polecenie Sejmu swego Wydział krajowy ks. Salzburgskiego odniósł się do nas z zapytaniem jakie doświadczenia poczyniono w Galicyi przy wprowadzeniu w życie nowej instytucyi okręgowej służby zdrowia, a w szczególności czy od czasu wejścia w życie odnośnej ustawy zmniejszył się na prowincyi lub może nawet całkiem znikł brak lekarzy, który dawał się może z początku uczuwać.

W odezwie z d. 11. stycznia 1895 (LW. 72.631/94) odpowiedzieliśmy, iż z powodu braku lekarzy wprowadzenie służby zdrowia w tu-

tejszych gminach nie dało się dotychczas przeprowadzić w tej rozciągłości jak zamierzono. Z czternastu bowiem na r. 1892 ustanowionych okręgów w chwili odpowiedzi naszej nie wszystkie były obsadzone. Na wniosek Wydziału krajowego z 28. marca 1893 L. 13 982 ustanowił Wysoki Sejm na r. 1893 dalszych 29 okręgów, w których dotychczas nawet trzeciej części nie można było obsadzić. Czy i o ile odpowiada swemu celowi częściowo zaprowadzone zorganizowanie w Galicyi służby zdrowia, nie możemy tego dziś stanowczo wypowiedzieć, bądźto ze względu na nowość tej instytucyi, bądź też z powodu braku lekarzy i ciągłych rezygnacyj i przenosin lekarzy okręgowych, niezadowolonych ze stosunków miejscowych i szczupłego wymiaru wynagrodzenia. To było także powodem, że w r. 1895 nie zaproponowaliśmy Wysokiemu Sejmowi utworzenia dalszej liczby okręgów, dopóki ustanowione nie zostaną obsadzone. Podnieśliśmy i tę okoliczność, że brakowi kandydatów nie można było nawet w ten sposób zaradzić, że niektóre Wydziały powiatowe ustanowiły dla zachęty wyższe płace niż unormowane ustawą z lutego 1891 Nr. 17. dz. u. kr. a Wydział krajowy podwyższył ryczałty na podróż, opłacane z funduszu krajowego, minimum bowiem wynagrodzenia lekarza okręgowego ustawa wyznaczyła 500 zł. a ryczałt na jazdę 300—400 zł. stosownie do miejscowych stosunków (LW. 72631/94 24. grudnia).

W sprawie kas chorych.

W krótkim czasie po wejściu w życie ustawy o obowiązku ubezpieczenia robotników na wypadek choroby ujawniały się wielokrotnie życzenia kół interesowanych, zdążające do zmiany niektórych postanowień tej ustawy. Ministerstwo spraw wewnętrznych zwracając baczną uwagę na te objawy, postanowiło jednak ocenę tych życzeń odłożyć do chwili w której poczynione już doświadczenia dadzą realną podstawę do słusznej oceny i umożliwią przedstawienie ciałom prawodawczym konkretnych wniosków co do rewizyi tej ustawy. Nie zamierzając wprowadzać kardynalnych zmian co do zasadniczych postanowień ustawy, a pragnąc jedynie dążyć do usunięcia dostrzeżonych a najbardziej rażących braków i uciążliwości, c. k Ministerstwo przysłało nam przez c. k Namiestnictwo kwestyonaryusz, prosząc o odpowiedź na zawarte w nim pytania, a zarazem o objawienie zdania, w jakim kierunku ustawa miałaby być zmienioną, jakie spostrzeżenia poczyniliśmy co dotychczasowej skuteczności tej ustawy i jej oddziaływania na fundusz krajowy pod względem pretensyi szpitalów za leczenie, z podaniem zebranych w tym kierunku dat.

W odpowiedzi na to Wydział krajowy d. 22. grudnia 1894 r. do L. 52.858/95 oświadczył: że najwięcej trudności w stosunkach między szpitalami a kasami chorych nastręcza postanowienie zaostrzone następnie orzeczeniem c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych i Trybunału admin., że kasy chorych obowiązane są tylko wówczas do zapłaty pełnej należytości za 28 dni leczenia, jeżeli członek kasy potrzebujący opieki szpitala wykaże się przy przyjęciu asygnatą, względnie poleceniem lekarza kasowego. Jakkolwiek zastrzeżenie takie potrzebnem jest dla zapobieżenia nadużyciom, jakieby wyniknąć mogły z tego powodu, iż członek kasy, korzystający z opieki szpitala, mógłby pobrać zasiłek na leczenie się w domu, to jednak zdaniem naszem z łatwością można nieprawidłowościom w tym względzie zapobiedz, przez nałożenie na zarządy szpitala obowiązku, co już obecnie ma miejsce, iżby o każdym chorym, który w myśl ustawy z d. 30. marca 1888 N. 33 dz. u. p. winien należeć do kasy chorych, zawiadamiały kasy te w ciągu 48 godzin po przyjęciu, z żądaniem wydania asygnaty. Wprowadzenie tej zmiany mogłoby zresztą być ograniczonem tylko do wypadków, w których ze względu na stan choroby absolutnie wykluczona zwłoka w przyjęciu, jakkolwiek potrzebujący opieki szpitala zgłasza się o nią bez wykazania się poleceniem lekarza kasowego. Przyczem zaznaczyliśmy, że zdaniem naszem orzeczeniu lekarza urzędującego w izbie przyjęcia, który już postanowieniami instrukcyi zobowiązany jest do ścisłego badania, czy stan choroby zgłaszającego się kwalifikuje się do leczenia w szpitalu, powinna być przyznaną ta sama wiarygodność jak opinia lekarza kasy chorych, która jak dotąd decydować ma wyłącznie o obowiązku kasy chorych zapłaty pełnej należytości za 28 dni leczenia.

Następnie nawiązując do postanowień §. 8. ustawy w interesie funduszu krajowego uważamy za pożądane iżby okres leczenia, oznaczony na 28 dni, za który tylko szpital otrzymuje zwrot pełnych kosztów, rozszerzonym był przynajmniej do dni 42, tudzież ażeby w ustawie, względnie w statucie kas wypowiedzianym był wyraźnie obowiązek zwrotu kosztów leczenia uczestników kasy w każdym wypadku choroby, a więc syfilistycznych, położnic i obłąkanych. Poczynione doświadczenia wykazały bowiem, że bardzo znaczny procent chorych należących do kas, a szczególnie dotkniętych chorobą kiłową, korzysta i musi korzystać z leczenia w szpitalu o wiele dłużej ponad okres ustawowy, który nie rzadko i trzykrotnie przekraczanym bywa. Zarezerwowane zaś szpitalom zasiłki statutowe, należące się członkom kasy, które jak dotąd dopiero w drodze uciążliwych przedstawień i rekursów wywalczać trzeba, nie pokrywają nawet czwartej części pretensyi funduszu krajowego, który do zabezpieczenia pozostałej reszty zazwyczaj nie ma już regresu. Rozszerzenie tedy obecnie obowiązującego ustawowego okresu leczenia, nie tylko przyczyniłoby się do zmniejszenia nieco ciężaru, jakim fundusz krajowy w tym dziale wydatków już i tak jest obarczonym, ale nadto pożądanem jest ze względów ogólno humanitarnych. Zaprzeczyć bowiem nie można, że zarządy szpitali powszechnych, mając na oku troskę o fundusz krajowy, kierować się muszą jak najdalej idącą scisłością przy rekonwaleskowaniu chorych, należących do kas, a to z uwagi na dość ciasne granice ustawowego kresu leczenia. Nadto celem usunięcia nieporozumień z powodu nie dość jasno określonego przeznaczenia wsparć statutowych, pożądanem jest iżby w ustawie wyraźnie postanowionem było „że gwarantowane członkom kasy wsparcia statutowe, winny być zatrzymane dla szpitali w wypadkach gdy członek kasy po nad okres ustawowy korzysta z opieki szpitala.

Potrzeba zaś wyraźnego określenia obowiązku zapłaty kosztów leczenia członków kasy w każdym wypadku choroby, jakkolwiek zasadę tę c. k. Trybunał administracyjny, w orzeczeniu d. 8. lipca 1892 do L. 2228, wypowiedział, motywujemy faktem, że zarząd kasy chorych dotąd jeszcze, przy asygnowaniu kosztów leczenia chorób kiłowych i położnic, uważa obowiązek ten za wątpliwy i zastrzega ewentualny zwrot tych kosztów na wydadek odmiennej decyzyi w tym względzie wydać się mającej przez władze kompetentne.

Wreszcie zaznaczyliśmy, że uważamy za konieczną zmianę postanowienia §. 32 ustawy w tym kierunku, iżby kasy chorych obowiązane były do zwrotu szpitalom, (z regresem do winnych zaniedbania), kosztów leczenia także osób, które w myśl postanowień ustawy z d. 30. marca 1888 N. 33 powinny należeć do kasy chorych, jednak z powodu opieszałości pracodawców zgłoszonymi nie zostały. Jakkolwiek bowiem obecnie obowiązujące postanowienie tego paragrafu zastrzega kasom chorych regres do tego rodzaju pracodawców, z tytułu poczynionych wydatków na wypadek leczenia chorych, których wbrew przepisom ustawy albo wcale nie, lub dopiero po zachorowaniu nastąpiło, fundusz krajowy jak dotąd nie odniósł z zastrzeżonego powyżej regresu żadnej korzyści, albowiem kasa chorych odmawia wręcz wydania asygnaty dla chorego, który stosownie do postanowień ustawy powinien niewątpliwie należeć do kasy, lecz zgłoszonym nie został. O ile zaś zarząd kasy chorych korzysta z przyznanego sobie regresu w tej mierze, po otrzymaniu zawiadomienia ze szpitala o przyjęciu chorego, nie jest nam wiadomem, albowiem jak to już przytoczyliśmy wzbrania się kasa chorych wypłaty jakiejkolwiek kwoty na pokrycie takich kosztów leczenia, które też z reguły acz niesłusznie obciążają fundusz krajowy. C. k Namiestnictwo we Lwowie d. 28. lutego 1895 L. 16.725 uwiadomiło, iż na zasadzie wypowiedzianej przez c. k. Trybunał administracyjny ogólnie obowiązującej interpretacyi postanowień ustawy o kasach chorych, szpitale powszechne domagać się mogą zwrotu kosztów leczenia członków kas chorych tylko za 28 dni, że zatem w wypadkach dłuższego leczenia praktykowane dotąd przyznawanie wsparć statutowych na rzecz szpitali ustać musi.

Komunikując orzeczenie to Trybunału adm. wszystkim szpitalom powszechnym wyjaśniliśmy jak należy postępować względem pozostałej stąd ewentualnie reszty kosztów od leczonych, lub osób do tego zobowiązanych. Przytem zaleciliśmy troskliwą baczność na to, ażeby chorzy którzy należą do kasy chorych i za których odtąd tylko należytość za 28 dni leczenia pokrywaną będzie nie byli ponad konieczną potrzebę przetrzymywani w szpitalu i żeby ich rekonwaleskowano natychmiast skoro tylko stan zdrowia na to zezwoli. LW. 16.245/95.

Szczepienie krowianką.

Wskutek udzielonych nam przez c. k. Namiestnictwo sprawozdań starostw o ujemnych rezultatach szczepienia krowianką z zakładu p. Freissingera, chirurga w Lisku, uznaliśmy za właściwe nie powierzać mu dalszej dostawy krowianki, a całą potrzebną dla kraju ilość podzielić pomiędzy trzy zakłady wyrobu krowianki we Lwowie pp Barańskiego, Kretowicza i Kubickiego na dawnych warunkach. LW. 12.830/95.

W sprawie akuszerek okręgowych.

Rozporządzeniem z d. 21. lutego 1895 do L. 13523 c. k. Namiestnictwo poleciło starostom, aby w okręgach akuszeryjnych, w których egzaminowane akuszerki już obsadzone zostały, wzbronili tak zwanym babkom wiejskim udzielania pomocy rodzącym kobietom, a to pod zagrożeniem kar ustawą określonych.

Samborski wydział powiatowy zwrócił się do nas z pismem następującem: „zarządzenie to może niekorzystnie oddziałać na rodzące kobiety i pozostawić ich bez najmniejszeej pomocy w czasie porodu, gdyż jest niepodobieństwem ażeby akuszerka okręgowa, ustanowiona na kilka miejscowości mogła równocześnie przy kilku porodach w jednej i tej samej miejscowości być obecną, a tem mniej równocześnie w kilku miejscowościach nieść pomoc położnicom. W interesie własnym okręgowych akuszerek leżeć powinno, ażeby one swem umiejętnem i taktownem postępowaniem wyrobiły sobie zaufanie w gminach wiejskich a tem samem i wziętość bez przymusu. Ludność wiejska zanadto nawykła do obejścia się babek wiejskich, niema zaufania do przybyłych zdaleka, nieznanych akuszerek egzaminowanych, obawia się kosztów a tem samem ma wstręt do nich. Już samo ogłoszenie wezwania do korzystania z usługi takiej egzaminowanej oficyalnie ustanowionej akuszerki, wywołało popłoch i spowodowało opozycyę w wielu gminach tutejszego powiatu. Akuszerki okręgowe przybywające do miejsca swej siedziby, nie mogły u nikogo znaleść poparcia, z trudnością tylko przyjmowano je na kwaterę, a kilka z ustanowionych zrzekło się posad i zażądało zwrotu kosztów podróży, straty czasu i trudy bezowocne z narażeniem zdrowia, gdyż przybywszy w czasie słotnym, w jesieni, do miejsca swej siedziby nie mogły znaleść nawet chwilowego przytułku. To powoduje Wydział powiatowy na ponowne rozpisywanie konkursu i naraża bezpotrzebnie fundusz powiatowy na wydatki. Z tych tedy przyczyn jesteśmy zdania, że niepodobna jest karami wypleniać dotychczasową pomoc babek wiejskich, tylko należy zalecić egzaminowanym dotowanym akuszerkom, aby swem odpowiednim zachowaniem i roztropnością starały się pozyskać uznanie i wzięcie bez przymusu urzędowego, zalecić przełożonym gmin i obszarów dworskich, dalej duchowieństwu, aby swym wpływem popierali i zachęcali odpowiednio zachowujące się akuszerki egzaminowane, szczególnie w wypadkach trudnego porodu, jako naukowo i praktycznie więcej uzdolnione do ocalenia życia dziecięcia i matki, zresztą potrzeba i doświadczenie udowodnią pożyteczność tej nowej instytucyi na wsi. Z wypowiedzianych powodów Wydział powiatowy prosi Wydział krajowy, aby odpowiedniem przedstawieniem wyjednał u Wys. c. k. Namiestnictwa łagodniejszą normę postępowania mianowicie zaniechania surowych kar przeciwko babkom wiejskim, które przy akuszerce egzaminowanej mogłyby korzystać z praktycznego pouczenia, a zarazem nie odmawiałyby pomocy tam, gdzie egzaminowana akuszerka z braku czasu nie mogłaby osobiście nieść pomocy“. Serwatowski.

Uznając prośbę tę za słuszną udzieliliśmy ją do wiadomości c. k. Namiestnictwa zwracając uwagę, iż bezwzględne wykonanie okólnika z d. 21. lutego 1895 do L. 13.523 mogłoby pociągnąć za sobą bardzo smutne

dla kobiet rodzących bez żadnej pomocy następstwa i wywołać po wsiach niekorzystne w tym kierunku wrażenia. (LW. 25614/95)

Na to ck. Namiestnictwo d. 10. czerwca 1895 L. 37.834 odpowiedziało „iż w wypadkach jeżeli przy dochodzeniu zostanie udowodnionem, iż akuszerka okręgowa rzeczywiście nie mogła przybyć do rodzącej, władza nie będzie karać nieukwalifikowanej i nieuprawnionej babki za niesioną pomoc rodzącej, tak samo jak nie podpada karze ten, kto w braku lekarza niesie pierwszą pomoc osobom w niebezpieczeństwie życia zostającym".

Odpowiedź tę zakomunikowaliśmy wszystkim radom powiatowym dla rozpowszechnienia po gminach. LW. 38741/95.

Sprawa kliniki położniczo-ginekologicznej.

Wydział lekarski uniwersytetu Jagiellońskiego pragnąc uzyskać odpowiednie dzisiejszym wymogom pomieszczenie dla uniwersyteckiej kliniki położniczo-gynekologicznej, zwrócił się do c. k. Ministerstwa wyznań i oświecenia z memoryałem opracowanym przez specyalną komisyę, złożoną z fachowych profesorów uniwersytetu, w którym wykazuje niedostatki i wadliwości teraźniejszego umieszczenia tejże kliniki, jak niemniej nieodpowiednie umieszczenie naukowego materyału tej kliniki w oddziale szpitala św. Łazarza w Krakowie, stanowiącym część zakładu dla położnych. Memoryał ten omówiwszy szczegółowo te braki, dochodzi do wniosku, że należałoby utworzyć w Krakowie osobny krajowy zakład dla położnych i wybudować dla tego zakładu nowy gmach, któryby odpowiadał godnie dzisiejszym wymogom szpitalnym, oraz i klinicznym, naukowym i hygienicznym. Zakład ten miałby obejmować prócz szpitala dla położnic nie tylko klinikę położniczo-ginekologiczną Uniwersytetu, ale także odrębnie utworzoną szkołę dla położnych i wogóle cały materyał należący do tej gałęzi umiejętności. Udzielając nam memoryał ten dziekanatu Wydziału lekarskiego z 4. grudnia 1894 L. 287 c. k. Namiestnictwo oznajmiło, że JE. Minister wyznań i oświecenia reskryptem z d. 9. stycznia L 29.922 upoważnił do nawiązania rokowań z Wydziałem krajowym, w sprawie wybudowania nowego gmachu na umieszczenie krajowego zakładu dla położnic w Krakowie, względnie kliniki położniczo ginekologicznej tamtejszego uniwersytetu, tudzież kliniki akuszerek mającej się urządzić zupełnie odrębnie od tej ostatniej. W kwestyi tej JE p. Minister ograniczył się na razie do uwagi, iż do kosztów budowy tego zakładu mogłaby się przyczynić państwowa administracya oświecenia tylko o tyle, o ileby wskutek przyjęcia wzmiankowanych klinik do tego zakładu spowodowaną została nadwyżka w faktycznych kosztach budowy i urządzenia. C. k. Namiestnictwo zaznaczając ze swej strony iż wobec przedstawionych w memoryale stosunków, zdaniem Namiestnictwa rzeczywiście jest potrzeba budowy w Krakowie krajowego zakładu dla położnic, któryby podobnie jak wybudowany niedawno kosztem kraju zakład tego rodzaju przy powszechnym szpitalu we Lwowie mieścił w sobie klinikę położniczą i klinikę akuszerek, a odpowiadał ze wszech miar postępowi umiejętności w zakresie położnictwa i ginekologii i dlatego wezwało nas abyśmy sprawę tę wzięli pod rozwagę, a następnie oświadczyli się czy uznajemy konieczność budowy zakładu takiego w Krakowie i czy zamierzamy wystąpić w Sejmie krajowym z projektem budowy tego zakładu kosztem funduszu krajowego, a zarazem abyśmy się oświadczyli, pod jakimi warunkami mogłaby znaleść w tym zakładzie klinika położniczo-ginekologiczna uniwersytetu w Krakowie i klinika akuszerek, tudzież w jakim kierunku miałyby być prowadzone w tej sprawie rokowania.

Na zapytanie to odpowiedzieliśmw c. k. Namiestnictwu, iż w sprawie budowy nowego gmachu krajowego zakładu dla położnic w Krakowie dla umieszczenia w nim klinik położniczych, delegowaliśmy do rokowań z c. k. Namiestnictwem Członka Wydziału krajowego W. Dr. Franciszka Hoszarda. LW. 22.073. Na odezwę naszą c. k. Namiestnictwo do 1. listopada b. r. nieodpowiedziało.

O produkcyi surowicy antidyfterycznej.

Prof. Dr. Bujwid d. 20. maja b. r. doniósł, że w jego zakładzie hygienicznym można otrzymywać surowicę przeciwbłoniczną po 150 dawek miesięcznie po cenie 1 zł. za 1000—1200 jednostek w 10c ^{3}, a więc równą

w działaniu N. 3 Beringa. Ponieważ próby dokonane w klinice dziecięcej w Krakowie okazały, iż surowica ta w niczem nie ustępuje zagranicznym, zaleciliśmy więc szpitalom naszym kupowanie tej surowicy, zamiast zagranicznej, która jest droższą a nie daje lepszych rezultatów. (LW. 22049/95).

C. k. Namiestnictwo podało do naszej wiadomości i właściwego zarządzenia, że z instytutu, założonego celem produkcyi leczniczej surowicy antidyfterycznej przy szpitalu Rudolfa i szpitalu imienia ces. Franciszka Józefa w Wiedniu, mogą krajowe szpitale powszechne pobierać wzmiankowaną surowicę, celem wypróbowania na razie bezpłatnie o ile zapas starczy. Udzieliliśmy do wiadomości wszystkich szpitali krajowych i prowincyonalnych LW. 31 489/95.

Petycya w sprawie ulg w opłacaniu kosztów lecz. członków kasy chorych.

Uchwałą z d. 7. lutego b. r. L. s. 1258 przekazał Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu petycye zarządu kasy chorych miasta Lwowa, komisyi wykonawczej drugiego zjazdu kas chorych w Galicyi, powiatowej kasy chorych w Podgórzu, i powiatowej kasy chorych w Tarnowie o zmniejszenie ciężarów w ponoszeniu kosztów szpitalnych, z poleceniem zbadania i przedłożenia sprawozdania na najbliższej sesyi sejmowej. Petycye powyższe poparła komisya wykonawcza zjazdu galicyjskich kas chorych w podaniu wniesionem do Wydziału krajowego pod dniem 10. maja b. r. L. 31.441. Postulaty zawarte w wymienionych petycyach przedstawiają się jak następuje: 1. Ażeby kasy opłacały należytość tylko za 28 dni leczenia w szpitalach. 2. Ażeby kasy chorych uwolnione były od opłaty należytości za leczenie chorych kiłowych, umysłowych i położniczych, opierając żądania swe na tem, że pracodawcy i służbodawcy wolni są od opłaty tych kosztów. 3 Ażeby należytość za leczenie chorych przynależnych do kas obliczoną była nie według taksy klasy trzeciej, lecz obniżoną do rzeczywistego kosztu. 4. Ażeby zarządy szpitali uwiadamiały kasy do trzech dni o przyjęciu chorego, który jest członkiem kasy.

Na skutek orzeczenia c. k. Trybunału administracyjnego d. 28. lutego 1894 L. 5090 zakomunikowanego nam przez c. k. Namiestnictwo do LW. 16.026/95 wypowiadającego zasadę, że kasy chorych względnie do szpitali obowiązane są do zapłaty kosztów leczenia swych członków tylko za 28 dni, tudzież na zamierzone przez c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych wydanie noweli do ustawy o kasach chorych, co do której Wydział krajowy przedstawił (L. 52758/94) również swoje uwagi, po zbadaniu żądań przedstawionych w powyższych petycyach, postanowił Wydział krajowy zrzec się, na razie na korzyść kas chorych domagania się zwrotu tych należytości, które kasy chorych obowiązane były uiszczać w wypadkach leczenia swych członków ponad okres 28 dniowy, a to po myśli postanowień ustawy z d. 30. marca 1888 N. 33. Dz. u. p. i wydał w tym duchu okólnik do wszystkich zarządów szpitali. (Al. V.).

Al. V.

Okólnikiem tym załatwione zostały żądania petycyi pod 1. i pod 4. wyrażone. Dalszych domagań się Wydział krajowy, z uwagi na interes funduszu krajowego i obowiązujące ustawy, uwzględnić nie mógł, a to z następujących powodów: Instytucyi kas chorych nie można stawić na równi ze służbodawcami, albowiem ci nie płacili dawniej żadnych wkładek, podczas gdy po wprowadzeniu w życie instytucyi kas chorych płacą oni $^2/_3$ części, członkowie zaś $^1/_3$ część z tytułu wkładek do kas chorych. Gdyby więc kasy chorych uwolnione były od opłaty kosztów leczenia w wypadkach chorób kiłowych, umysłowych i położniczych, z których pierwsze występują bardzo często i wymagają o wiele dłuższego okresu leczenia jak 28 dni, fundusz krajowy poniósłby niesłuszną stratę, podczas gdy kasy chorych pobierając wkładki za leczonych także i na powyższe choroby, otrzymywałyby nieusprawiedliwione zyski. Nadto uwolnienie od opłaty kosztów leczenia za te trzy kategorye chorób wpłynąćby mogło na jeszcze znaczniejszy przypływ chorych do szpitali, walczących i tak już z brakiem miejsca i stworzyćby mogło szkodliwy precedens dla żądania podobnych ulg także z innych stron. Wreszcie nadmienić tu wypada, że i c. k. Trybunał administracyjny w orzeczeniu swem z d. 8. lipca 1892 r. do L. 2228 (LW. 47957/92) wypowiedział zasadę, iż kasy chorych

obowiązane są do ponoszenia kosztów leczenia swych członków w każdym wypadku choroby „in jedem Falle der Erkrankung“.

Co do 3. Wskutek zrzeczenia się zapłaty dalszej należytości w wypadkach leczenia przekraczającego okres 28 dniowy, przyjął już fundusz krajowy znaczny ciężar zwłaszcza przy leczeniu chorób kiłowych, co i o chorobach chirurgicznych powiedzieć można, które wymagają nieraz czasu leczenia przekraczającego dwu i trzykrotnie powyższy okres. W interesie tedy funduszu krajowego, obarczonego już nad miarę w tym dziale wydatków, Wydział kraj. nie mógłby pójść poza granice ulg, przyznanych przytoczonym okólnikiem, zwłaszcza gdy jak doświadczenie pouczyło, często i o ściągnięciu tej zredukowanej pretensyi (za 28 dni leczenia) prowadzić potrzeba długie korespondencye i spory z powodu praktykowanych zaprzeczeń ze strony kas, jakoby dany chory nie przynależał do kasy. Spory te niejednokrotnie opierać się muszą nawet o władze wyższe i nierzadko kończą się tem, iż szpital zadawalniać się musi przyznawaniem w drodze rekursu zamiast pełnej taksy klasy III. tylko pewnego ekwiwalentu, który wynosi zaledwie połowę tej taksy. Najzwyklejszym powodem do wydawania orzeczeń w powyższym duchu, a niekorzystnych dla funduszu szpitala, bywa zasłanianie się zarządów kas, że chory przyjęty został bez asygnaty, przyczem jednak wzbraniają się one uwzględniać wypadki, że często rodzaj choroby wyklucza absolutnie zwłokę w przyjęciu, a stan chorego (który zgłasza się bez asygnaty) jest taki, że nawet zbadanie czy jest członkiem kasy lub nie, okazuje się na razie niemożliwem. Wreszcie żądanie obniżenia taksy dla pewnej kategoryi chorych sprzeciwiałoby się rozporządzeniu Ministerstwa z r. 1856, które wypowiada zasadę, że taksa leczenia w szpitalach ma być równą dla wszystkich, w tejsamej klasie leczonych. (LW 57653/95).

W sprawie klinik krakowskich.

W roku przeszłym mieliśmy zaszczyt przedstawić początek pertraktacyi c. k. Ministerstwa wyznań i oświecenia w sprawie klinik krakowskich (str 21. sprawozd. Dep. V.). W dalszym ciągu tej sprawy c. k. Namiestnictwo w odezwie z dnia 30. listopada 1894 do L. 81.749 uwiadomiło nas, że Ministerstwo powziąwszy wiadomość o stanie rokowań w sprawie administracyjnego i ekonomicznego połączenia zakładu klinicznego, to jest połączonych klinik lekarskiej, chirurgicznej i położniczo-gynekologicznej Uniwersytetu w Krakowie z powszechnym szpitalem św. Łazarza uznało, że połączenie to ze względu na postawione w tej mierze przez nas warunki wtedy dopiero z pożądanym wynikiem finansowym dla skarbu państwa, a zarazem bez ujmy dla celów naukowych klinik, da się przeprowadzić, gdy już wszystkie cztery w jeden zakład kliniczny złączone kliniki wzniesione zostaną w bezpośredniem sąsiedztwie szpitala św. Łazarza na gruntach na ten cel przeznaczonych. Gdy tymczasem połączenie wyłącznie tylko kliniki chirurgicznej ze szpitalem według wyniku rokowań, ze względów finansowych nie jest wskazanem i wogóle nie przysporzyłoby tej klinice żadnych korzyści, przeto oznajmił JE. Pan Minister, że na na razie odstępuje zupełnie od dalszych rokowań względem administracyjnego i ekonomicznego połączenia zakładu klinicznego ze szpitalem św. Łazarza w Krakowie. Aby jednak nie przesądzać ewentualnego późniejszego połączenia klinicznego zakładu, ze szpitalem św. Łazarza zaznaczył JE. Pan Minister, że przeprowadzając rokowania w kierunku wzniesienia nowych budowli dla klinik Uniwersytetu w Krakowie, należy bezwarunkowo przyjąć za podstawę rokowania, że wszelkie tego rodzaju budowle dla celów kliniki lekarskiej, okulistycznej i położniczo-ginekologicznej, jako też i kliniki psychiatrycznej, której założenie w Uniwersytecie w Krakowie jest w toku, mają być wzniesione w bezpośredniem sąsiedztwie szpitala św. Łazarza. Wychodząc zaś obecnie z założenia, że kliniki Uniwersytetu krakowskiego na razie pozostać mają pod względem zarządu i utrzymania w dotychczasowych stosunkach przyjął JE. P. Minister z zadowoleniem do wiadomości oświadczenie, według którego Wydział krajowy zaznaczył, iż będzie prosić Wys. Sejmu, aby w przyszłości bez względu na administracyjne i ekonomiczne połączenie zakładu kli-

nicznego ze szpitalem św. Łazarza w Krakowie, zwracać za ubogich pielęgnowanych w klinikach: lekarskiej, chirurgicznej i okulistycznej koszta ich pielęgnowania w wysokości rzeczywistych kosztów utrzymania chorych w szpitalu św. Łazarza w Krakowie, a mianowicie wypłacać część tych kosztów do wysokości taksy szpitalnej z funduszu krajowego z nadwyżką aż do wysokości rzeczywistych wydatków z funduszu szpitalnego. Dalej JE. P Minister zaznacza, że oświadczenie to może służyć za podstawę dalszych rokowań, tem bardziej, że warunki pod którymi oświadczenie to złożonem zostało już się ziściły, gdyż sprawa połączenia kliniki chirurgicznej odracza się do czasu, w którym będzie możliwem połączenie całego zakładu klinicznego ze szpitalem a nadto, że w danych stosunkach niema nic do zarzucenia przeciw pozostawieniu w mocy dotychczasowego prowizoryum co do kliniki położniczej. Wzywa jednak Wydział krajowy, aby oświadczenie co do zwrotu kosztów rozszerzył i na chorych leczonych w klinice ginekologicznej Co się zaś tyczy kwestyi oznaczenia wysokości kosztów pielęgnowania zwracać się mających, JE P. Minister zauważył, że celem ominięcia komplikacyj przy obrachunku i spłacaniu tych zwrotów, byłoby dla obu stron dogodnem, aby zwrot należący się za każdy dzień i głowę, stosownie do dotychczasowych i w przyszłości spodziewanych wyników obrotu kasowego, wymierzono ryczałtem z góry na pewien oznaczony czas n p. na 5 lat, a gdy przeciętne wydatki pielęgnowania chorych w szpitalu św. Łazarza w Krakowie wynoszą w ostatnich latach według wykazów od głowy i dnia 79 ct., zaś przypuszczać należy, że w następnych latach w wydatkach tych okaże się zwyżka, choćby nieznaczna przeto wydawałoby się słusznem, aby na najbliższy period pięcioletni, z funduszu krajowego, względnie szpitalnego wypłacony był ryczałt za pielęgnowanie ubogich chorych w klinikach: lekarskiej, chirurgicznej, okulistycznej i ginekologicznej — za głowę i dzień w kwocie 80 ct., natomiast w klinice położniczej dotychczasowy ryczałt w kwocie 90 ct. od głowy i dnia.

Komunikując nam ten reskrypt ministeryalny c. k. Namiestnictwo wezwało nas, abyśmy sprawę tę ponownie rozpatrzyli i zawiadomili o decyzyi w tej mierze, względnie o uzyskanem przyzwoleniu Wys Sejmu krajowego na powyższe propozycye a ewentualnie, abyśmy udzielili c. k Namiestnictwo projekt formalnej przez Wys Sejm zatwierdzić się mającej ugody między c. k. Rządem a Wydziałem krajowym, w celu stanowczego uregulowania tej sprawy (LW. 71.146/94.).

Odezwę tę udzieliliśmy Komitetowi Administracyjnemu szpitala św. Łazarza z wezwaniem do porozumienia się w powyższej sprawie z p. Dyrektorem szpitala i objawienia nam swego zdania. Wskutek tego Komitet administracyjny dnia 14. maja 1895 przesłał nam elaborat Dyrektora szpitala św. Łazarza, z którym się jednomyślnie zgadza. Elaborat ten w skróceniu brzmi jak następuje:

„Wysokie Ministerstwo oświaty w przytoczonym powyżej reskrypcie odstępuje na razie od wszelkich dalszych rokowań co do administracyjnego połączenia klinik ze szpitalem, a kładzie przedewszystkiem nacisk na to, aby Wydział krajowy oświadczenie swe uczynione w r. 1894 (L. 69.183), „że byłby skłonny w przyszłości nawet bez względu na administracyjne i ekonomiczne połączenie klinik ze szpitalem św. Łazarza zwracać za ubogich pielęgnowanych w klinikach koszta leczenia w wysokości rzeczywistego kosztu utrzymania chorego w szpitalu św. Łazarza a nie jak dotychczas w wysokości tylko taksy szpitalnej“ zamienił w formalne zobowiązanie się i wyjednał potwierdzenie tegoż przez Wysoki Sejm krajowy Tym sposobem budowa klinik w sąsiedztwie szpitala przedstawia się jako cofnięta w przyszłość bliżej nie oznaczoną, a na porządek dzienny występuje finansowa sprawa ponoszenia przez fundusz krajowy kosztów leczenia ubogich chorych w klinikach uniwersyteckich mniej więcej o 17 centów za jeden dzień leczenia wyższych niż dotąd, co się równa 6.396 zł. rocznie, albowiem w $189^3/_4$ w klinikach uniwersyteckich, z wykluczeniem kliniki położniczej, było 37.629 dni leczenia.

Zapatrywanie c. k. Rządu, że gdyby klinik uniwersyteckich nie było, musieliby chorzy obecnie w klinikach leczeni znaleźć pomieszczenie w szpitalu krajowym, że więc kliniki są niejako uzupełnieniem szpitala chroniącym kraj od potrzeby rozszerzania szpitala, nie jest słusznem. Doświadczenie bowiem stwierdza, że każde pomnożenie liczby łóżek w szpitalu ściąga do szpitala znaczniejszą liczbę chorych, którzyby inaczej mogli być leczeni poza szpitalem. Twierdzić więc nie można, żeby wszyscy chorzy leczeni w klinikach, musieliby koniecznie mieścić się w szpitalu. W klinikach niejednokrotnie nakłaniają chorych, ze względu na stan ich godny uwagi pod względem naukowym, do pozostawania dłuższego w klinice wtedy, gdy chorzy ci z pewnością nie zgłaszali się do szpitali. Nadto kliniki przyjmują dla naukowej demonstracyi chorych na cierpienia chroniczne, które nie kwalifikują się do szpitalnego leczenia i którzy do szpitala postąpić by nie mogli. Z tego wynika, że zaledwie mała część chorych, leczonych w klinikach musiałaby w braku klinik być leczoną w szpitalu św. Łazarza. Zresztą, wychodząc z tej zasady, wszystkie prywatne dobroczynne instytucye w Krakowie, miałyby prawo do stawiania pewnych wymagań od kraju, jako oddające mu bardzo cenne usługi. Niema więc zdaniem Dyrekcyi i Komitetu administracyjnego żadnego powodu ofiarowywać już obecnie płacenie kosztów leczenia chorych ubogich w klinikach w wysokości pełnego kosztu leczenia chorego w szpitalu św. Łazarza. Luźnym zresztą jest związek spraw ugody co do połączenia administracyjno-ekonomicznego klinik ze szpitalem z życzeniem, aby kraj już teraz ponosił zwiększone koszta na utrzymanie chorych klinicznych, g d y r ó w n o c z e ś n i e s p r a w a b u d o w y k l i n i k z o s t a j e o d ł o ż o n ą. Natomiast gdy Wysoki c. k. Rząd wybuduje nowe gmachy kliniczne w sąsiedztwie szpitala i nastąpi połączenie klinik ze szpitalem, wtedy w mowie będące ustępstwo ze strony kraju będzie uzasadnionem chęcią przyczynienia się do rozwoju Wydziału lekarskiego i uniwersytetu, a wtedy mógłby kraj z tych samych pobudek rozszerzyć to ustępstwo także na chore g i n e k o l o g i c z n e. W obec powyższego, propozycya wymierzania z góry ryczałtu w pięcioletnich okresach za koszta leczenia chorych klinicznych, obrachowanego na podstawie prawdopodobnego kosztu jednego dnia leczenia w kwocie 80 ct. (w rzeczywistości dzienny koszt nie podwyższał się w ostatnich dwóch latach lecz obniżał, a w r. 1893 wynosił 76·39 ct.) zdaje się być na razie bezprzedmiotową. LW. 32.356.

Ze względu więc, że twierdzenie Ministerstwa, jakoby „chorzy leczeni w klinikach, musieliby być leczeni w szpitalu, gdyby kliniki nie było“, jest mylne, jak to w r. 1886 L. 20 972/86 i L. 32.356/95 udowodniono, z uwagi, że Wydział kraj. w piśmie swem z d 22 stycznia 1894 L. 69.183/93 oświadczył na żądanie c. k. Ministerstwa, że byłby skłonny opłacać koszta leczenia ubogich w klinikach medycznej, chirurgicznej i okulistycznej w wysokości rzeczywistych kosztów utrzymania chorych w szpitalu pod pewnymi warunkami, tylko dlatego, aby przyśpieszyć nieodzownie potrzebny rozwój fakultetu lekarskiego, a więc Uniwersytetu Jagiellońskiego,— ze względu nareszcie, że skoro budowa klinik dla fakultetu lekarskiego tak bardzo potrzebna została zaniechaną, przeto upadł jedyny motyw, odpowiedzieliśmy, iż Wydział krajowy nie wniesie do Wysokiego Sejmu przedłożenie o podniesienie taksy za ubogich leczonych w klinikach (LW. 32.356).

Mianowanie dwóch lekarzy do c. k. Rady zdrowia.

Ponieważ z końcem kwietnia 1895 skończyło się trzechlecie dla członków c. k. krajowej Rady zdrowia, delegowanych przez Wydział krajowy, przeto na nowe trzechlecie zamianowaliśmy tych samych, a mianowicie: Dr. Merczyńskiego i Dr. Ziembickiego. LW. 20 701/90.

Szkoła dla dozorczyń.

Prezydium Stowarzyszenia krajowego Czerwonego krzyża dla Galicyi przesłało nam program dla nauki w szkole dozorczyń chorych, opracowany na zasadzie uchwał ankiety, i uznany tak przez Wydział Stowarzyszenia jak i przez Wysoki Sejm, z uwzględnieniem wniosków Dyrektora szpitala powszechnego we Lwowie. Program ten zatwierdziliśmy, a otwarcie szkoły nastąpiło 1. września b. r. w obec członka Wydziału krajowego Dr. Hoszarda. Kurs odbywa się w kancelaryi Dyrekcyi szpitala

w jednej z godzin popołudniowych. Nauki udzielają sekundaryusze szpitalni za wynagrodzeniem po 30 zł. miesięcznie za czas trwania nauki. Delegatem naszym do komisyi zarządzającej tą szkołą, mianowaliśmy Inspektora szpitali Radcę Dr. Jana Stellę-Sawickiego. Ponieważ wedle sprawozdania komisyi budżetowej Wysokiego Sejmu, Siostrom miał być zapewniony wpływ i współudział w części praktycznej nauki, przeto poleciliśmy Dyrektorowi szpitala porozumieć się w tym względzie z przełożoną Sióstr, zawiadomić ją o terminie rozpoczęcia kursu teoretycznego tej szkoły i zapytać czy i ile Sióstr Miłosierdzia będzie korzystać z wykładów. Stosownie do zarządzenia Wizytatorki zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia, przełożona zawarła osobną umowę z lekarzami prelegentami, którzy udzielają Siostrom nauki pielęgnowania chorych osobno. O ile sądzić można z obserwacyi dwumiesięcznej, szkoła dozorczyń rozwija się dobrze i przynieść może oczekiwane korzyści. Zgodnie z życzeniem Wysokiego Sejmu Siostry Miłosierdzia dozorują, aby uczenice spełniały na oddziałach, do których są przydzielone, włożone na nich obowiązki. LW. 43.414/95 i 57.432.

Umowa z Towarzystwem Dzieciątka Jezus.

Zawarliśmy umowę ze Stowarzyszeniem Dzieciątka Jezus we Lwowie o przyjmowanie na wychowanie podrzutków, tudzież dzieci potrzebujących chwilowej opieki z warunkiem, że także dzieci obłąkanych matek zrodzone w zakładzie kulparkowskim, mają być chwilowo przyjmowane i pielęgnowane. Wynagrodzenie za podrzutków wynosić będzie: za dzieci w pierwszym roku życia po 4 zł miesięcznie, a za następne lata po 3 zł., podczas gdy dotąd płacono za dzieci w pierwszym roku 4 zł., w drugim roku 3 zł., a w następnym 2 zł. LW. 55.382/95

W sprawie obsługi chorych przez SS. Serafitki i Służebniczki.

Komisya administracyjna w sprawozdaniu z czynności Dep. V. poruszyła myśl wprowadzenia do szpitali prowincyonalnych SS. Serafitek i Służebniczek. Sprawę tę badaliśmy bardzo starannie i przyszliśmy do przekonania, iż korzyści z tego wynikające nie zrównoważą, wielu niedogodności. Przedewszystkiem SS. Serafitki i Służebniczki nie nadają się do zarządu i nie chcą obejmować prowadzenia kuchni tak, jak SS. Miłosierdzia, a to jest rzeczą bardzo ważną; wolimy więc tam gdzie można zgodnie z życzeniem Wysokiego Sejmu wprowadzać SS. Miłosierdzia, które dotychczas złożyły największe dowody swej użyteczności. Wprawdzie SS. Służebniczki i Serafitki podejmują się czynności niższej posługi szpitalnej. Jest to rzecz bardzo ponętna wobec zdemoralizowanej wogóle posługi szpitalnej, lecz gdy przyszło się oznaczyć czynności, których się chciały podjąć, okazało się, iż żądały pewnych wyjątków w czynnościach, wyjątki zaś te przyczyniłyby się tylko do powiększenia ilości służby, a zatem i większych wydatków. Dowiedziawszy się, że Wizytatorka Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia, nosi się z myślą wprowadzenia drugiej kategoryi Sióstr, któreby pełniły obowiązki niższej posługi szpitalnej, sądziliśmy, iż lepiej nieco poczekać, bo jeżeli myśl ta urzeczywistni się, połączenie dwóch kategoryi tego Stowarzyszenia może wytworzyć taką obsługę chorych, która będzie idealnie dobrą. Wprowadzenie zaś do szpitali dwóch Stowarzyszeń duchownych, w których jedno będzie trudnić się zarządem, drugie zaś pielęgnowaniem chorych, jest niemożliwem, nie mogłyby bowiem istnieć obok siebie.

Koszta leczenia.

Ponieważ wielu c. k. Starostów w kraju opierając się na reskrypcie Ministra spraw. wewn. z d. 14. grudnia 1872 r. L. 16.961 odmawia egzekucyi kosztów leczenia nawet od osób orzeczeniami swemi na ponoszenie kosztów skazanych, odsyłając w tym względzie szpitale na drogę sądową, odnieśliśmy się do c. k. Namiestnictwa z prośbą, o polecenie wszystkim c. k. Starostom, iż obowiązkiem ich, według rozporządzenia c. k. Namiestnictwa z d. 20. czerwca 1867 L. 32.753, jest między innemi, zasądzać na zwrot kosztów leczenia osoby prawnie zobowiązane do tego i ściągać od nich te koszta, rozporządzenie bowiem ministeryalne wyżej cytowane odnosi się także i do zwrotu kosztów leczenia od osób do tego według prawa cywilnego obowiązanych.

Podrzutki.

Poseł Jan Trzecieski uwiadomił nas, że J. O. Księżna Marya z Potulickich Ogińska, widząc nienarodowe wychowanie dzieci nieślubnych,

przynależnych do Galicyi w wiedeńskim zakładzie podrzutków (Landes-Findel-Anstalt), oświadczyła gotowość przyjmowania pewnej ilości dzieci i wychowania tychże w majątku swoim Bobrku, około Oświęcimia, aż do ukończenia dziesiątego roku życia, obiecując opiekować się temi dziećmi do pewnego stopnia i po tym terminie. Wskutek tego zapytaliśmy przedewszystkiem niższo-austryacki zakład podrzutków, czy nie będzie się sprzeciwiał odbieraniu dzieci przynależnych do Galicyi, a otrzymawszy przychylną odpowiedź, ułożyliśmy warunki kontraktu zawrzeć się mającego między Wydziałem krajowym a J O. ks Ogińską. Projekt ten przesłaliśmy posłowi Trzecieskiemu, prosząc o przedstawienie go J. O. Księżnie Oginskiej i o uwiadomienie nas, jakie poweźmie postanowienie. LW. 62.006/95.

Rokowania z Tow. opieki szpitalnej w Krakowie.

Dnia 24. stycznia 1895 Wysoki Sejm powziął następującą uchwałę: „1. Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby z delegatami Towarzystwa opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie wszedł w układy, co do objęcia szpitala Ś. Ludwika w Krakowie na własność kraju pod warunkiem, że Towarzystwo to odda krajowi całą realność l. k. 39. Dz. IV. w Krakowie, oraz całe urządzenie szpitala na 120 łóżek, niemniej kapitały do fundacyi szpitala Ś. Ludwika należące Dalej aby opracował projekt wzajemnego stosunku tak pod względem administracyjnym jak i lekarskim między szpitalem św. Łazarza i św. Ludwika. Nakoniec aby wszedł w rokowania z c. k. funduszem szkolnym państwowym o podwyższenie dotacyi rocznej 1.200 zł. wynoszącej, za umieszczenie klinik albo ewentualnie oddał w zarząd temuż funduszowi klinikę pedyatryczną wszechnicy krakowskiej za opłatą z góry oznaczonej taksy szpitalnej dla dzieci ustanowić się mającej, a wynik tych układów aby Wydział krajowy przedłożył Wysokiemu Sejmowi wraz z wnioskami na następnej sesyi. 2 Ryczałt opłacany przez szpital św. Łazarza szpitalowi św. Ludwika, za umieszczanie i leczenie dzieci od 1 do 12 lat życia z wyłączeniem mamek i dzieci karmionych piersią obecnie w kwocie 12 000 zł. rocznie opłacany, ma być od 1. stycznia 1895 podniesiony czasowo aż do ewentualnego objęcia szpitala św. Ludwika na własność kraju do kwoty 14.000 zł.“

Wskutek tych uchwał Wydział krajowy wezwał Tow. opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie do wyznaczenia delegatów, którzyby z delegatami Wydziału krajowego porozumieć się mogli co do warunków pod jakimi szpital św. Ludwika ma przejść na własność kraju (LW. 6.658/95). Delegaci zjechali się 26. kwietnia w Krakowie i ułożyli warunki, których odpis zakomunikowano Towarzystwu, na ręce J. E. Dra Juliana Dunajewskiego z zapytaniem, czy Towarzystwo jest skłonne odstąpić ten szpital na własność kraju pod warunkami omówionymi oraz z kwotą 2000 zł., którą ś. p. ks. Kanonik Schindler zapisał na rzecz szpitala św. Ludwika (LW. 28.981). Na to od przewodniczącego komitetu otrzymaliśmy d 15. października uwiadomienie, iż stanowcza odpowiedź w sprawie proponowanego odstąpienia szpitala św. Ludwika na własność kraju może być przesłaną dopiero w pierwszej połowie listopada b. r.; przed tym bowiem terminem zwołanie ogólnego zebrania jest niemożliwe z powodu nieobecności wielu członków należących do Towarzystwa. LW. 66.972.

Petycya gminy Chiszewice.

Uchwałą d. 7. lutego przekazał Wys. Sejm Wydziałowi Krajowemu petycyę gminy Chiszewice powiatu Rudeckiego o przyjęcie na fundusz krajowy kosztów utrzymania w Wiedeńskim domu przytułku Breindli Hartfeld w kwocie 310 zł. 75 ct. Polecenie to spełniliśmy do LW. 60.884/95.

Petycya ks. Strzelichowskiego.

Uchwałą z dnia 30. stycznia 1895 przekazał Wysoki Sejm Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy petycyę ks. Piotra Strzelichowskiego, proboszcza parafii św. Mikołaja w Krakowie, o przyznanie mu taksy za wpisywanie do ksiąg metrykalnych aktów urodzin i śmierci, jakie się wydarzą w tym szpitalu.

W celu przedłożenia Wysokiemu Sejmowi wniosków w tej sprawie, zarządziliśmy (jak LW. 8702/95) sprawdzenie przytoczonych przez Ks. Strzelichowskiego dat, mających uzasadnić słuszność jego żądań. Wyjaśnienia w tym względzie nadesłała nam Dyrekcya szpitala św. Łazarza przy relacyi z dnia 25. marca b. r. L. 4598 (LW. 22.278/95), lecz wkrótce potem (LW. 71.050/95) otrzymaliśmy wiadomość, że krakowski Książęco-

biskupi Konsystorz przydzielił osobną instrukcyą z 28. Października 1895 L. 3908, prowadzenie ksiąg metrykalnych osób, urodzonych i zmarłych w szpitalu św. Łazarza, ks. Kapelanowi szpitalnemu, płatnemu z funduszów szpitala: wobec tego petycya ks. Strzelichowskiego stała się bezprzedmiotową.

Szpital powszechny krajowy we Lwowie.

Ruch chorych według oddziałów za rok 1894.

Oddziały szpitalne	Ilość łóżek	Leczono chorych	Dni leczenia	Średni pobyt	Łóżko było zajęte dni	Śmiertelność liczbowa	Śmiertelność %	Leczono dziennie
I. chorób wewnętrznych	102	2181	28059	12.8	275	366	16.7	76
II. „	110	1951	27176	13.4	247	259	13.2	74
III. „	60	1275	14256	11.1	237	69	5.4	39
Chirurgiczny	160	2238	57724	25.7	360	140	6.2	158
Kiłowo-skórny męski	104	1663	38611	23.2	371	4	0.2	105
„ kobiecy	80	1336	37736	28 2	471	7	0.5	103
Oczny	84	1108	30279	27.3	360	1	0.09	83
Położniczy	64	1172	13976	11.9	218	9	0.7	38
Ogółem	764	12924*	247817	19.1	324	855	6.6	678
Szpital św. Zofii dla dzieci	110	942	30328	32.1	275	214	22.7	83
Razem	874	13866	278145	20.0	318	1069	7.7	762

* Suma właściwa wynosi **12.172.**, bo w cyfrze 12.924 znajduje się 752 przeniesionych z jednego oddziału na drugi.

Najwyższy stan chorych w roku był 820 (w styczniu), najniższy 573 (w październiku). W ciągu roku 1894 odmówiono przyjęcia do zakładu chorym ogółem 317 osobom, jużto dla braku objawów chorobowych, jużto dla nieuleczalności choroby, a tem samem braku kwalifikacyi do leczenia szpitalnego a mianowicie w styczniu 30, lutym 19, marcu 25, kwietniu 29, maju 15, czerwcu 45, lipcu 42, sierpniu 28, wrześniu 28, październiku 22, listopadzie 17, grudniu 17.

Z liczby zmarłych przypada na gruźlicę 27 89%, na zapalenie płuc 8.15%, na uwiąd schyłkowy 6.5%, na wady serca 5.31%, na chorobę Brighta 4.01% na dur brzuszny i osutkowy 3.54%, na raka 3.30%, na chorobę mózgu i opon 3.19%, na resztę chorób 38.17%, w czem mieści się 5.20% przyjętych w stanie konania. Na choroby weneryczne leczono 1890 osób, na choroby skórne 1172. Na oddziale chirurgicznym dokonano większych operacyj 1055, na oddziale ocznym 476, na oddziale położnic 174. Z raportów Inspektora Szpitali wyjmujemy następujące ustępy:

„Dnia 29. stycznia zwiedziłem oddział położniczy, syfilistyczny męski i oczny. Dwa ostatnie oddziały są tak przepełnione, że na oddziale ocznym aby zrobić więcej miejsca, z jednej sali wyniesiono wszystkie łóżka na korytarz, a w sali na ziemi położono sienniki jeden obok drugiego, aby wszystkich pomieścić Należy wezwać lekarza ordynującego, aby przyjmował do szpitala takich tylko, którzy potrzebują koniecznie pielęgnowania nieustannego, wszystkie zaś wypadki lżejsze pozostawiał do ambulatoryjnego leczenia w szpitalu lub „Lecznicy lwowskiej“. Zakaźny oddział można będzie przenieść do nowo wybudowanego budynku zaledwo z latem bo części dobudowane są jeszcze bardzo wilgotne i nie mogą być zajęte dla ciężko chorych.

„Upraszam Wysoki Wydział krajowy zażądać od Magistratu lwowskiego, aby dzieci zdrowe odbierał ze szpitala św. Zofii zaraz po utrzymaniu uwiadomienia, w szpitalu tym bowiem znalazłem 20 dzieci zupełnie

zdrowych, których krewni i rodzice nie chcą odbierać, a w skutek tego średni pobyt chorych jest o cztery dni dłuższy, aniżeli w szpitalu S. Ludwika w Krakowie i fundusz szpitalny cierpi na tem. Oprócz tego dzieci zdrowe, zostające razem z choremi, zarazić się mogą i na nowo chorują. Sala przyjęcia chorych została dobrze urządzona, bowiem za pomocą ścianki porapetowej podzielono ją tak, iż badania lekarskie można odbywać bardzo dogodnie. W kuchni próbowałem wszystkie potrawy, zwracając szczególną uwagę na wikt chorych trzeciej klasy i znalazłem, że wszystko było dobrze i smacznie przyrządzone W magazynach czystość i porządek wzorowy, a wszystkie produkta w najlepszym gatunku. Wyniki rachunkowe kosztów żywienia są bardzo korzystne w bieżącym roku. Te wyniki pochodzą w części z powodu tańszego zakontraktowania artykułów żywienia, a w części wskutek zapobiegliwości, pracowitości i administracyjnych zdolności obecnego rządcy. Upraszam Wysoki Wydział krajowy o udzielenie mu jednej porcyi wiktu w szpitalu, aby nie miał potrzeby biegać do miasta na śniadanie obiad i wieczerzę, jak to się dzieje dotychczas ze szkodą służby. Na oddziale chirurgicznym znalazłem 162 chorych. Przepełnienie sal nadzwyczajne, pomimo to zaległości operacyjnych niema zupełnie. Prosektorium utrzymane w należytym porządku i czytości. Prosektor uskarzał się na stoły sekcyjne, które nasiąkają posoką trupią i cuchną, a piece ogrzewające salę sekcyjną dymią. Mówiłem o tem z p Dyrektorem i rządcą. Po roztrząśnieniu tej sprawy zgodziliśmy się, że najlepiej będzie stoły nakryć płytami szklannemi na cemencie, metr bowiem szkła grubego na 6 mm kosztuje 3 zł.“

Na Radzie d. 7. lutego polecono napisać do Magistratu, aby bezzwłocznie po otrzymaniu zawiadomienia ze strony Dyrekcyi szpitala zarządzał odbieranie zdrowych dzieci ze szpitala św. Zofii; uchwalono zezwolić na udzielenie rządcy jednej porcyi wiktu i zezwolić na sprawienie płyt szklannych na stoły sekcyjne LW. 7376 i 14240/95.

26. marca 1895 zmarł ks. Tworowski, kapelan szpitala lwowskiego, obrządku rzymsko-katolickiego. Obowiązki kapelana na zlecenie konsystorza objęli księża Missyonarze (LW. 23.081/95).

Nowy krajowy zakład położnic, po skolaudowaniu robót dokonanych przez przedsiębiorcę, został uroczyście poświęcony i otwarty d. 16. marca b. r. Kaucya przedsiębiorcy budowy pozostaje jeszcze w depozycie aż do przeprowadzenia rekolaudacyi, która będzie dokonana w roku przyszłym. Szczegółowe zamknięcie rachunków budowy przedstawimy Wys. Sejmowi po dokonaniu rekolaudacyi.

Na prośbę prymarjusza zakładu położnic, popartą przez Dyrekcyę szpitala, zezwoliliśmy na przedsięwzięcie niezbędnych robót, celem uporządkowania placu przed zakładem ze strony ulicy Piekarskiej, z zastrzeżeniem, że wydatek ten nie przekroczy kwoty 80 zł. z rubryki „nieprzewidziane“. LW. 26 737/95.

Na przedstawienie Dyrekcyi szpitala zezwoliliśmy na postawienie altany dla chorych, do której ma być użyty materyał z walącej się szopy murowanej na podwórzu gospodarskiem. Na pokrycie wydatków tej budowy zgodziliśmy się, aby użyto fundusz uzyskany ze sprzedaży starych materyałów budowlanych, resztę zaś brakującą aby pokryto z kredytu na roboty konserwacyjne, zastrzegając się jednak, że rubryka ta żadną miarą przekroczoną być nie może. Altana ta na 15 łóżek już stanęła i jest niezmiernie pożyteczną dla chorych chirurgicznych, potrzebujących słońca i świeżego powietrza. W czasie corocznych restauracyj będzie można na czas robót przenosić do tej altany całe sale chorych (LW. 31.502/95).

Na prośbę profesora anatomii w Uniwersytecie lwowskim, Dyrektor szpitala zezwolił, aby w miarę potrzeby wydawano do sekcyj naukowych studentom ciała zmarłych w szpitalu, których pogrzebem rodzina się nie zajmuje i zmarłym się nie interesuje LW. 71.150/95

W końcu czerwca b. r. zmarł aptekarz szpitalny Podgórski. Na podstawie warunków kontraktu uwiadomiliśmy spadkobierców zmarłego, iż pozostawiamy jeszcze aptekę na dawnych warunkach do 1. stycznia 1896, kiedy będzie zaprowadzona apteka własna (LW. 42478/95). Obszerną

relacyę w tym względzie przedstawiamy w osobnem sprawozdaniu. Tu tylko nadmieniamy, że dnia 12. listopada zamianowaliśmy już aptekarzem szpitalnym P. Lisowskiego, magistra farmacyi, który był przysięgłym taksatorem recept w szpitalach powszechnych tak krajowych jak i prowincyonalnych, a pomocnikiem jego p. Teodorowicza. Oprócz tego poleciliśmy p Dyrektorowi szpitala lwowskiego, ażeby zawiadomił spadkobiercę zmarłego, że zakupimy od niego te sprzęty i naczynia apteczne, które wyznaczeni przez nas delegaci uznają za odpowiednie, jednak remanentu lekarstw nie kupimy. LW. 71.641

Pawilon dla zakaźnych po ostatecznem urządzeniu został otwarty dla chorych 1. września b. r. Wskutek tego poleciliśmy Dyrekcyi, aby wypowiedziała umowę, zawartą z Towarzystwem Opieki dla dzieci, od ktorego szpitalowi lwowskiemu wypożyczony był pawilon izolacyjny i żeby uwiadomiła Towarzystwo, że z chwilą wypuszczenia ostatniego z rekonwaleskowanych chorych z tego pawilonu, umowa ma zgasnąć, a wszystkie naczynia i sprzęty należące do szpitala będą cofnięte. LW. 56.388/95.

Zestawienie wydatków w ciągu ostatnich sześciu lat w szpitalu lwowskim przedstawia się jak następuje:

Rok	Ilość chorych	Dni leczenia	Wydatek roczny	Cała kuracya chorych kosztowała zł.	ct.	Dzień leczenia kosztował	Żywienie z pieczywem i winem
1889	10.767	240.348	188.632	17	52	78.4	25.4
1890	11.456	235.656	181.285	15	82	76.9	23.9
1891	12.539	253.610	190.830	15	21	75.2	27.4
1892	13.027	269.863	208.914	16	03	77.3	28.00
1893	12.409	254.471	200.635	16	16	78.8	28.31
1894	12.172	247.817	198.289	16	29	80.0	27.41

Szpital św. Łazarza w Krakowie.

Ruch chorych.

Ruch chorych w szpitalu św. Łazarza w Krakowie w r. 1894 by następujący:

Nazwa oddziałów	Ilość łóżek	Leczono	Dni leczenia	Średni pobyt	Jedno łóżko było zajęte dni	Śmiertelność liczb.	Śmiertelność %	Leczono dziennie
Od. chorób wewnętrzn. i zakaźnych . . .	250	3.681	75.604	20·5	302	727	19·8	207.—
Od. chorób chirurg. i laryngol.	126	1.498	42.966	28·7	341	98	6·5	117·—
Od chorób ocznych .	20	266	7.297	27·4	363	—	—	20·—
Od. chorób położnic i gynekol.	60	877	20.429	23·2	340	10	1·1	56·—
Od. chorób syfilistycz. i skórnych . . .	195	2.643	59.536	22·5	310	6	0·2	163·—
Od. chorób umysł. .	115	461	45.077	97·8	392	52	11·2	123·—
Razem . . .	766	9.426	250.909	26·6	327	893	9·4	687·—
Szpital św. Ludwika dla dzieci	108	999	25.437	25·4	235	298	29·8	69·—
Szpital św. Ludwika oseski	12	231	5.136	22·2	428	92	3·9	14·—

Najwyższy stan chorych był w miesiącu marcu (751), najniższy zaś w miesiącu wrześniu (611).

Kronika.

W czerwcu 1894 otwarty został oddział chorób krtani o 10 łóżkach, pomieszczony w suterenach pawilonu chirurgicznego. Oddział ten jest wielkiem dobrodziejstwem dla chorych, którzy mogą korzystać z zastosowania zabiegów operacyjnych jakimi laryngologia w ostatnich latach wzbogaconą została.

Dyrektor szpitala doniósł dnia 7. stycznia b. r., że z upoważnienia do przyjmowania osób pokąsanych przez wściekłe zwierzęta do szpitala św. Łazarza skorzystało 39 osób. Niektóre magistraty jak n. p. miasta Przemyśla zobowiązały się koszta leczenia szpitalowi zapłacić. Leczenie za pomocą wstrzykiwania zawiesiny rdzenia odbywały się w pracowni profesora Bujwida, dokąd odprowadzono pokąsanych chorych, albowiem okazało się trudnem i niedogodnem przenoszenie szczepianki i potrzebnych przyrządów do szpitala. Chorzy byli pomieszczeni w salach ogólnych oddziału wewnętrznego lub chirurgicznego, z czego nie powstawała żadna niedogodność dla leczonych, gdyż w r. 1894 nie skonstatowano żadnego przypadku zakażenia się w szpitalu. Wścieklizna w żadnym z 39 przypadków nie ujawniła się (LW. 1649/95).

Dyrektor tegoż szpitala d. 16. grudnia 1894 doniósł, że p. lekarze pomocniczy (sekundaryusze i praktykańci) szpitala umówili się zbierać się, począwszy od nowego roku, raz na miesiąc w sali wykładowej kliniki kiłowo-skórnej na posiedzenia naukowe, na którychby przedstawione były uwagi — godne, przypadki chorobowe, spostrzeżenia nad przebiegiem chorób leczonych w szpitalu, nad wartością stosowanych sposobów leczenia i t. d. Pp. prymaryusze uznali postanowienie to za bardzo chwalebne, jako zachęcające młodych lekarzy do gorliwego zajmowania się szpitalem i korzystne dla naukowego kształcenia i postanowili przybywać na te posiedzenia i wspierać lekarzy młodszych, radą i udziałem w dyskusyi. Doniesienie to przyjęliśmy do wiadomości i poleciliśmy p. dyrektorowi, aby gronu lekarzy szpitala św. Łazarza wyraził w imieniu Wydziału krajowego uznanie za tak pożądany kierunek naukowy prac ich, a jednocześnie udzieliliśmy wiadomość o tem Dyrekcyi szpitala krajowego we Lwowie (LW. 72728/94).

W roku 1894 według relacyi inspektora szpitali, w szpitalu św. Łazarza w Krakowie dokonano następujących zmian i zarządzeń pod względem administracyjnym i gospodarczym:

1. Urządzono dla dozorcy domu pomieszkanie o dwóch pokojach z kuchnią w suterenach pawilonu, gdzie dawniej mieścił się oddział chorób ocznych, a później magazyn odzieży chorych, ten ostatni przeniesiono do suterenów pawilonu administracyjnego.

2. Ułożono posadzkę kamionkową w poczekalni i w sali przyjęcia chorych, w salce operacyjnej oddziału chorób skórnych i wenerycznych i w części korytarza starego gmachu.

3. Zarybiono staw szpitalny w ogrodzie 220 karpiami.

4. W pralni i kuchni położono nowe posadzki betonowe.

5. Przeniesiono trupiarnię ze starego budynku do nowego.

6. Dwa podwórza w starym gmachu oczyszczono z rumowiska, otynkowano ściany wapnem hydraulicznem i 15 spróchniałych okien zastąpiono nowemi.

7. Północny trakt starego gmachu od ulicy Kopernika pokryto nową blachą cynkową; resztę dachu żelaznego na całym starym gmachu naprawiono i pomalowano farbą pokostową; front starego gmachu od ulicy Kopernika odnowiono i obielono.

8. Otaczające kościół mury zawilgocone, otynkowano ponownie wapnem hydraulicznem, obielono i pokryto nową dachówką.

9. Magazyn sanitarny umieszczono w sali obok apteki i oddano go pod zarząd aptekarza, magazyn zaś sprzętów poruczono w zawiadywanie jednemu z oficyałów.

10. Przy budynku dla chorób zakaźnych zniesiono starą murowaną bramę i część drewnianego parkanu, parkan zaś pomiędzy pawilonem chirurgicznym i pawilonem dla obłąkanych, przedłużono aż do muru, granicznego, tym sposobem rozszerzono podwórze pawilonu chirurgicznego i budynku dla chorób zakaźnych.

11. Postawiono mur na granicy sąsiedniej realności na długości 86 m bieżących.

12. Postawiono w ogrodzie piwnicę drewnianą dla przechowania jarzyn ogrodowych i odarniowano ją.

13. Ustawiono w pralni na miejsce trzech zupełnie zniszczonych i spaczonych okien drewnianych trzy okna żelazne.

14. Urządzono gazony i drogi dojazdowe przed pawilonem chirurgicznym i budynkiem dla chorób zakaźnych; ułożono trotuar kamienny przy zachodniem skrzydle pawilonu chirurgicznego.

15. Zrobiono we własnym zarządzie 31 sztuk żelaznych łóżek dla chorych i 4 łóżka dla Sióstr Miłosierdzia; zrobiono też we własnym zarządzie 58 sztuk szafek przed łóżka, drewnianych. Oprócz tego wykonano reparacye dachów, rynien, rur spustowych, pokostowanie podłóg, drzwi, okien, postawienie nowych i reparacye starych pieców, malowanie i bielenie sal.

16. Pralnia wyprała w 1894 r. brudnej bielizny 640.275 sztuk kosztem 5.023 zł. wypranie więc jednej sztuki kosztowało 0 785 ct.

17. Wszystkie materyały, służące do obsługi chorych kupowano w krajowych fabrykach: obuwie, odzież, płótno, koce, narzędzia chirurgiczne, opatrunki i t. d.

Z robót około naprawy i rozszerzania urządzeń mechanicznych szpitala św. Łazarza w Krakowie w 1894 r. dokonano:

1. W studni wstawiono nową pompę parową systemu Wartingtona dającą 17.000 litrów wody na godzinę. Pompa zasilająca otrzymała nowe podmurowanie. Obie pompy wodne zostały połączone nowemi rurami i sluzami z rurą wodną główną w ten sposób, że każda z nich może być czynną niezależnie od drugiej; w tym też celu pompa Wartingtona otrzymała osobną rurę ssącą z klapą i koszem, jako też osobny przewód parowy. Oprócz tego odnowiono maszynę parową. Wszystko to kosztowało 2816 zł. 85 ct.

2. W kuchni ustawiono dwa nowe kotły do gotowania parą, a cztery stare odnowiono. Rozebrano stary przez rdzę uszkodzony przewód parowy i wodny, ułożono natomiast nowy z wentylami bezpieczeństwa i z manometrem dla kontroli ciśnienia, kosztem 2228 zł. 23 ct.

3. W pralni ustawiono trzy nowe kotły żelazne pobielane o podwójnych ścianach, do gotowania bielizny parą, po 600 litrów pojemności każdy, zaopatrzone pobielonemi pokrywami żelaznemi; oprócz tego przerobiono jeden ze starych kotłów o 250 litrów pojemności. Ustawiono maszynę bębnową do prania, najnowszej patentowanej konstrukcyi z Chemnic, nową centryfugę z bębnem miedzianym o 950 mm. średnicy, odnowiono starą maszynę do prania młotową; ustawiono nowy zbiornik żelazny do gromadzenia miękkiej i ciepłej wody, nowe przewody parowe i wodne, pasy do transmisyi i pasy gumowe. Kosztowało to wszystko 6.175 zł. 2 ct.

4. W zbiorniku na wodę ciepłą ułożono wężownicę dla grzania wody parą zwrotną z maszyny i wentyl z pływakiem i rurą pionową dla samodzielnego dopuszczania wody do zbiornika. Kosztowało to 1107 zł. 98 ct.

5. W celu uzyskania miękkiej wody do zasilania kotłów parowych ustawiono w izbie maszynowej zbiornik żelazny z wodoskazem i połączono go z umyślnie w tym celu położonymi przewodami, sprowadzającymi wody skroplone z kuchni i ze zbiornika na wodę ciepłą, kosztem 352 zł. 82 ct.

6. Kotły parowe zostały do fundamentu odkryte i nanowo racyonalnie obmurowane z dodaniem nowych rusztów i ankrów, nowej posadzki ceglanej, kosztem 1266 zł 94.

7. Palenisko kaloryferu zaopatrzono nowem sklepieniem z cegieł ogniotrwałych, a w suszarni wstawiono dwa kominy wentylacyjne kosztem 230 zł.

8. Urządzono nowe wychodki systemem tureckim (16 sztuk) z automatem do spłókiwania i klasowe z siedzeniami i spłukiwaniem samodzielnem; zastosowano oprócz tego 18 nowych wentyli z ciężarkami samodzielnie zamykającymi, w ten sposób zmieniono wadliwe spłókiwanie ciągłe, na przerywane stosownie do potrzeby, — kosztem 848 zł. 47 ct.

9. Wszystkie rury parowe zaopatrzono przeciw stygnięciu łupkami

z masy korkowej i płótnem pokostowanem. W izbie maszynowej umocowano na ścianie dwa wodoskazy pneumatyczne w celu kontroli stanu wody, a pompę wodną zaopatrzono licznikami obrotów, który wskazuje ilość wody codziennie pompowanej kosztem 735 zł. 62 ct.

10. Odkryto i wyczyszczono z osadów i grzybów wszystkie rury wodne leżące w ziemi przyczem wszystkie połączenia zostały na nowo ołowiem uszczelnione, a pęknięte rury zastąpiono nowemi. Posadzkę w pralni pokryto warstwą betonu, a ściany wyprawiono i pomalowano. Zakupiono dla mechanika niezbędne narzędzia kowalsko-ślusarskie i urządzono łazienkę dla Sióstr Miłosierdzia — kosztem 972 zł. 59 ct.

Ogółem wraz z wynagrodzeniem za kierownictwo, kosztowały te roboty 17.672 zł. 49 ct.

Z wyjątkiem maszyn specyalnych sprowadzonych z Chemnic, wszystko zresztą zostało wykonane w miejscowej fabryce Zieleniewskiego, która wywiązała się sumiennie z powierzonego zadania, tak że całe zarządzenie obecnie funkcyonuje bez zarzutu.

Wskutek zmian zastosowanych w użyciu pary, ilość opału potrzebnego zmiejszyła się o 29%, co stanowi rocznie 1415 ctn. węgla po 67 ct. 948 zł. rocznie.

Wskutek zasilenia kotłów wodą, powstałą przez skroplenie w ilości 87%, został usunięty powód tworzenia się w kotłach twardego kamiennego osadu, który psuł kotły i wymagał częstej i kosztownej naprawy.

Oddział laryngologiczny pod kierunkiem prof. Pieniążka rozwija się bardzo pięknie i bezprzecznie odda wielkie usługi chorym i nauce; w czasie inspekcyi męska część oddziału była przepełniona, tak że jeden chory leżał na sienniku na ziemi; w żeńskim zaś były tylko dwie chore. Profesor do pomocy otrzymał od Ministerstwa oświaty asystenta płatnego z funduszu naukowego.

Oddział syfilityczny jest dobrze pomieszczony i przepełnienia niema. Prymaryusz oddziału uprasza o sprawienie mu stołu operacyjnego, którego oddział nie posiada, drugiego sekundaryusza do pomocy, gdyż przeciętnie ma 180 chorych a w czasie feryj uniwersyteckich zwyż dwiestu, tak że z jednym pomocnikiem podołać temu nie może, nareszcie zwiększenia ilości chleba przepisanego normą, chorzy bowiem nieustannie proszą go o to. Pan dyrektor mówił im, że uznaje tę prośbę za uzasadnioną i zrobi ze swej strony przedstawienie do Wydziału krajowego.

Ogrody na oddziale dla obłąkanych zostały uporządkowane, podzielone, a na części przeznaczonej dla kobiet stanęła altana dla odpoczynku chorych.

Jeden tylko oddział położniczo-gynekologiczny, pomimo pewnego rozszerzenia jego, ma pomieszczenie niedogodne i nieodpowiednie, a z powodu małych celek, gdzie się mieszczą rodzące i częstego przepełnienia — niezdrowy. Stan ten mógłby się poprawić jedynie wtedy, gdyby wybudowano nowe pomieszczenie dla nieustannie zwiększającej się liczby chorych umysłowych, budynek zaś zajęty przez nich oddany na oddział chorób kobiecych i położnic.

Czystość w całym budynku, na podwórzach i w otaczających ogrodach wzorowa, w każdym zakątku widać rękę i oko gospodarza zapobiegliwego, czujnego i oszczędnego. Aptekarz co kwartał przedstawia dyrektorowi rachunki oddziałowe za leki, wskazując gdzie można zrobić pewne oszczędności i jakiemi lekami tańszemi można zastąpić droższe; p. dyrektor zaś na zebraniu prymaryuszów rozpatruje te propozycye, roztrząsa je wspólnie z nimi i przyjmuje te, które uznane zostaną za praktyczne i odpowiednie potrzebom chorych przez to wydatki na leki i sanitarne znaczenie się zmniejszyły w porównaniu z latami przeszłemi.

Kancelaryjne czynności prowadzą się prawidłowo i z wielką precyzyą zwłaszcza czynność najważniejsza — ściąganie kosztów leczenia z mogących płacić za pielęgnowanie w szpitalu. Wszystkie dokumenta, dotyczące każdego chorego, rozpatruje osobiście p. dyrektor i na każdym

wywodzie przyciska sztampillę „vidi Dyrektor“; gdzie zaś uważa, że dochodzenia są jeszcze potrzebne, odsyła napowrót do referenta, wskazując co jeszcze zrobić należy. Nie jest to mała czynność, bo ilość chorych w krakowskim szpitalu w r. 1894 prawie dorównywała ilości chorych w lwowskim szpitalu. W ten sposób ważną tę czynność kancelaryjną p. dyrektor uporządkował do tego stopnia, że żadne przedstawienie o zwrot kosztów leczenia za chorych z funduszu krajowego nie wychodzi z dyrekcyi bez poprzedniego wyprobowania czy się nie da kosztów tych ściągnąć z chorego albo z osób obowiązanych do ponoszenia tego ciężaru. W ten sposób dochód samopłacących w r. 1894 wzrósł z cyfry 20.000 zł. do 52.000. Jest to zasługa zapobiegliwości i pracowitości p. dyrektora szpitala.

W każdej sali w korytarzach znajdują się na scianach przepisy co do zachowania się chorych w szpitalu; zaprowadzono ścisły porządek pod względem odwidzania chorych, a także co do pozwolenia wyjścia z zakładu posłudze lub chorym.

W spiżarni znalazłem wiktuały w najlepszym gatunku i zakupione po cenach nadzwyczajnie niskich Przygotowanie potraw w kuchni nie pozostawia nic do życzenia. Kontrola kuchni przez lekarza dyżurnego rządcę i Dyrektora szpitala jest codzienna.

Na trzeci dzień pobytu w Krakowie zwiedziłem szpital S. Ludwika dla dzieci i oddziały chorób wewnętrznych, chorób umysłowych, chirurgiczny i oczny S. Łazarza, pralnię, łazienki i maszynę parową. P. prof. Jakubowski mówił mi, że sprawa przedłożenia punktów ugody, pod jakimi szpital dla dzieci może być oddany krajowi, nie została jeszcze rozpatrzona przez Towarzystwo opieki nad szpitalem, bo dotychczas jeszcze nie było zebrania ogólnego.

Na oddziałach obłąkanych i wewnętrznym znalazłem wielkie przepełnienie; na pierwszem bowiem było 127 chorych przy etatowej ilości łóżek 100, na drugim zaś wstawione były łóżka w środku sali, wskutek czego nawet przy otwartych oknach wentylacya naturalna nie może odnowić i oczyścić pow etrza sal.

Na ocznym oddziale po śmierci śp. prof. Rydla d. 23. maja objął ordynacyę prof. Rydygier.

Maszyny tak w pralni jak i w łazienkach są w zupełnym porządku co do desinfektora, p. dyrektor mówił mi, że próby ściśle dokonane za pomocą bardzo czułego termometru wykazały, iż wewnątrz ciepłotę w nich niepodobna było doprowadzić do 100°C., pomimo nadzwyczajnie silnego ogrzewania, tak, że obecnie przyrząd ten nie spełnia swego zadania i musi być zastąpiony innym.

Aparat Fleiszmana do przenoszenia potraw jest bardzo dobry i praktyczny, lecz potrzebuje pewnych modyfikacyj, a przedewszystkiem zmiejszenia ciężaru. Rachunki kuchenne wykazały iż koszt żywienia chorych w r. 1894 wynosił wraz z winem i pieczywem 67.155 zł. 20 ct. t. j. po 26·78 na dzień i na chorego. Jest to wynik nadzwyczaj korzystny, jakiego dotychczas nie było jeszcze w szpitalu św. Łazarza. (LW. 34.511/95)“.

Na radzie dnia 31. maja uchwalono raport przyjąć do wiadomości.

Wydział lekarski uniwersytetu Jagiellońskiego podał prośbę do Ministra oświaty, aby oddział położnic w szpitalu S. Łazarza podzielić na c. k. szkołę położnych i oddział szpitalny. C. k. Namiestnictwo przesłało nam to podanie dla oświadczenia się w tej sprawie Po zasięgnięciu opinii Dyrektora i Komitetu administracyjnego oświadczyliśmy, że na podział oddziału położniczo-ginekologicznego zgadzamy się, gdyż przez to nie narusza się w niczem porządku w szpitalu obowiązującego ani pod względem lekarskim, ani administracyjnym, stawiąc jednak warunek, żeby przyszłego c. k. profesora szkoły położnych obowiązywała w całej pełni instrukcya służbowa dla prymaryuszów szpitalnych wydana. Za pomieszczenie jednak asystenta w jednym pokoju wziętym z oddziału syfilitycznego żądamy czynszu rocznego 120 zł., a na adaptacyę jego jednorazowo 100 zł. LW. 14.840/95.

Na przedstawienie Komitetu adminitracyjnego szpitala S. Łazarza z dnia 29. marca 1895, przedłożono umowę z Towarzystwem opieki szpitalnej dla dzieci w Krakowie względem umieszczenia w szpitalu S. Ludwika osesków i mamek po dzień 31. grudnia 1895. LW. 22.650/95.

Pod urządzenie alei, potrzebnej ze względów fortyfikacyjnych przy drodze od gościńca warszawskiego do warowni Nr. 48. prowadzącej, zachodziła była potrzeba wywłaszczenia części gruntu do szpitala św. Łazarza należającego, w gminie Prądnik Czerwony położonego. W tym celu wysłaliśmy zastępcę swego dla udziału w pomienionej sprawie ekspropriacyjnej LW. 26.089/95. Komisya ekspropriacyjna za skrawek gruntu przyznała wynagrodzenie w stosunku do 120 zł. za morg; na wywłaszczonej ziemi mają być wzdłuż drogi sadzone drzewka. LW. 30.601/95.

Dyrektor szpitala św. Łazarza, przeglądając księgą ewidencyjną podrzutków, sprawdził, że śmiertelność pielęgnowanych w gminach wiejskich najbliższej okolicy Krakowa jest bardzo znaczna, tak że z 28 podrzutków od stycznia 1890 na pielęgnowanie oddanych zmarło u żywicielek lub w szpitalu św. Ludwika 20 czyli 72% śmiertelności. Główną przyczyną tej wysokiej śmiertelności zdaniem p. dyrektora jest ta okoliczność, że najbliższe gminy miasta Krakowa, zamieszkane przeważnie przez ludność robotniczą, cechują się stosunkami zdrowotnymi miej korzystnymi niż gminy wiejskie rolnicze. Z tego więc względu dyrektor przedstawił wniosek, aby go upoważniono do oddawania podrzutków do gmin nieco dalszych. Na prośbę tę daliśmy zezwolenie (LW. 45370/95). Wobec sprawdzonego w trzech przypadkach nieodpowiedniego pielęgnowania dyrektor zarządził odebranie trojga dzieci od dotychczasowych żywicielek i oddanie innym zaufania godnym. (LW. 58.095/95).

Zestawienie wydatków w ciągu ostatnich sześciu lat w szpitalu św. Łazarza w Krakowie przedstawia się tak:

Rok	Ilość chorych	Dni leczenia	Wydatek roczny	Cała kuracya chorego kosztowała		Dzień leczenia kosztował	Żywienie z pieczywem i winem kosztowało
				zł.	ct.		
1889	7.641	201.635	185.396	25	83	97·8	29·34
1890	7.575	196.901	175.169	23	12	88·9	29·23
1891	8.285	215.543	173.875	20	98	80·6	28·83
1892	8.745	219.036	178.286	20	38	81·0	29·77
1893	9.456	230.890	176.379	18	65	76·3	27·51
1894	9.426	250.909	184·857	19	61	73·6	26·78

Zakład dla umysłowo-chorych w Kulparkowie.

Ruch chorych w zakładzie dla umysłowo-chorych w Kulparkowie w ostatnich sześciu latach był następujący:

Rok	Ilość łóżek	Leczono	Dni leczenia	Umarło		Średni pobyt	Leczono dziennie
				liczbowo	%		
1889	572	1.073	197.901	126	11 7	184.1	542
1890	572	1.196	215.149	144	12·0	180.0	589
1891	572	1.274	218.180	137	10·7	171.1	597
1892	572	1.310	229.993	151	11·5	176.0	640
1893	572	1.342	234.597	170	12·6	174.0	643
1894	560	1.342	232.411	154	11·4	173.1	636

Według form chorobowych leczono: na wrodzone osłabienie umysłu (imbecilitas) 23, na idiotyzm 6, na zadumę (melancholia) 67, na szaleństwo gwałt (mania) 23, na obłąkanie ostre (amentia) 331, na pomięszanie umysłu (paranoia) 192, na chorobę umysłową okresową (psychosis periodica) 36, na niedołęstwo umysłu następowe (dementia) 263, na chorobę umysłową z porażeniem (paralysis progressiva) 143, na chorobę umysłową z padaczką (psychosis c. epilepsia) 108, na chorobę umysłową z nerwicami (c. hysteria) 31, na chorobę umysłową ze zmianami ogniskowemi mózgu cerebropathia 11, neurastenię 9, obłęd opilczy (alcoholismus) 93, udawanie (simulatio) 1.

Z tych nieżonatych było 320, żonatych 341, wdowców 60, separowanych 2.

Z chorych leczonych w 1894 przynależnych do Galicyi było 710, do Czech 1, Morawy 2, Szląska 1, Bukowiny 1.

W r. 1804 chorzy pracowali.

Mężczyźni:	3	w kancelaryi zarządu . . .	przez	936	dni
	12	w warstacie szewców . . .	„	1236	„
	7	„ krawców . . .	„	511	„
	3	„ stolarskim . . .	„	379	„
	1	przy pleceniu kapeluszy słomianych .	„	33	„
	2	w piekarni	„	505	„
	22	w maglowni	„	2645	„
	55	przy robotach w polu . . .	„	2925	„
	6	w ogrodzie	„	813	„
	11	w krowiarni	„	1272	„
	37	przy roznoszeniu i składzie drzewa .	„	2204	„
	159			13.459	„
Kobiety:	22	przy robotach w polu . . .	„	1471	„
	9	w ogrodzie	„	397	„
	2	przy praniu bielizny . . .	„	338	„
	54	przy obieraniu ziemniaków . .	„	5001	„
	94	przy szyciu nowej i naprawie starej bielizny w ilości 14.466 sztuk.			
	181				

Zarobek chorych wynosił 1258 zł. 36 ct., po odtrąceniu zaś 419 zł. 44 ct. w myśl statutu (§. 22.) dla funduszu obłąkanych, wypłacono chorym 838 zł. 92 ct.

Oprócz tego zajęci byli chorzy pod dozorem służby zakładowej porządkiem domowym, noszeniem drzewa, węgli, zbiorem ogrodowizny, siana i produktów polnych, kopaniem kartofli oczyszczaniem buraków pastewnych i jarzyn.

W r. 1894 w maju zostały oddane do użytku dwa nowe pawilony w których mieści się 100 chorych przeważnie krzykliwych i padaczkowych. Pawilony wprawdzie zbudowane zostały tylko dla 40 chorych każdy, lecz przypełnienie usprawiedliwia się nadzwyczajnym napływem chorych do zakładu.

Najwyższy stan chorych (669) był dnia 27. lipca, najniższy (607) d. 1. lutego, przeciętnie w zakładzie przebywa 636.

Zbrodniarzy, u których z powodu choroby umysłowej śledztwo karne było zaniechanem, w zakładzie było 37, a mianowicie podpalaczy 19, za zamordowanie dzieci, rodziców, rodzeństwa, żon i t. d. 18.

Przyjęto do zakładu chorych z uszkodzeniami 15, o wszystkich wypadkach uwiadomiono prokuratoryę. Uszkodzeń w samym zakładzie było: a) chorych przez chorych — 23 wypadki, b) Siostry Miłosiedzia przez chorego — 1, c) służby przez chorych — 5 wypadków, d) chorych przez służbę 2 wypadki; w jednym wypadku dozorcę oddalono, w drugim wypadku dozorcę oddano c. k. Sądowi karnemu. e) Uszkodzonych przypadkowo 5, f) uciekło z zakładu 4.

Z raportów inspektora szpitali przytaczamy następujące wyjątki:

„Kaloryfery w nowych pawilonach dla niespokojnych działają niedokładnie, wtedy bowiem, gdy część środkowa ogrzewa się do 15° R. i wyżej, bokowe trakty, gdzie spią chorzy, nie mogą być ogrzane wyżej nad 9—10°. Za to wychodki, umywalnie i łazienka są bardzo dobrze i praktycznie urządone, a pierwsze z nich pomimo zwykłego niechlujstwa prostej klasy, zamknięte wodą, nie dają najmniejszej woni, zresztą i dopatrzenie czystości jest tu łatwiejsze. Przy rekolaudacyi potrzeba będzie polecić naprawę dwóch futryn w drzwiach, które są osadzone tak słabo, że tynk ciągle odpada.

Chorzy w nowych pawilonach są pomieszczeni wygodnie, a powietrze mają bardzo czyste. W prosektoryum znalazłem wszystko w porządku i w należytej schludności. W stajni było 27 krów, które przeciętnie dają po 7 litrów mleka dziennie każda; w chlewach było 78 sztuk nierogacizny, które dają razem 1000 zł. czystego dochodu. W kuchni probowałem jedzenie chorych trzeciej klasy. Rumfordzka zupa, przeznaczona na pierwsze danie, była znakomicie przyrządzona, a i reszta potraw nie pozostawiała nic do życzenia Exhaustor, mający służyć do odprowadzenia pary, nie odpowiedział nadziejom, bo działanie jego jest słabe i para gromadzi się w kuchni w wielkiej ilości. Z początku wiosny i robót polnych należałoby popróbować oddawać niektórych spokojniejszych do pomocy gospodarzom wsi sąsiednich, aby wypróbować czy i u nas nie da się zaprowadzić system, który stał się tak praktycznym i korzystnym dla leczenia chorych w pewnych zakładach zagranicznych. Nie mówię o wsi Kulparkowie, która choć ma ludność jednolitą, lecz apatyczną i mało zapobiegliwą, ale Sokolniki bardzoby się kwalifikowały do tego, ludność bowiem jest mięszana, ruchliwa i przedsiębiorcza. Gdyby gospodarzom zaproponować przyjęcie do siebie chorych na rok za opłatą 25—30 ct. dziennie na ich żywienie, dając tym chorym ubranie, bieliznę i pościel zakładowe, sądzę że wieleby się skusiło na ten zarobek, a przekonawszy się, że nie jest to taki wielki kłopot, i drudzy zaczęliby brać do siebie chorych na pomieszkanie i do roboty. Choćby dziesięciu chorych tak mężczyzn jak i kobiet należałoby umieścić w podobny spósób, aby się przekonać czyby ten nowy kierunek nie okazał się praktycznym i nie naprowadziłby leczenie na nowe tory.

Pp lekarze skarzą się na przeciążenie ich pracą; rz czywiście praca ta zwiększyła się bardzo znacznie, zakład bowiem kulparkowski mający pierwotnie 500 chorych otrzymał oprócz dyrektora czterech lekarzy, obecnie ilość chorych jest prawie nieprzerwanie 700 i wyżej, etat zaś lekarski pozostał dawny, gdy tymczasem wymagania od lekarzy prac naukowych i dokładnego prowadzenia historyi chorób leczonych w zakładzie także się zwiększyły".

Na radzie 8. marca uchwalono wezwać zarząd, aby zawezwał przedsiębiorcę budowy do naprawy kaloryferów i oddrzwi i zapytać dyrektora zakładu co do kolonizacyi w Sokolnikach (LW. 16.135/95).

Na to Dyrektor odpowiedział, że szpital posiada 40 morgów pola i 6 morgów ogrodu i od r. 1881 używa wszystkich chorych, których stan zdrowia na to zezwala, do robót w polu i ogrodach. Gdyby więc chorzy byli oddani sąsiadom, to musiałby zakład wynajmować robotników, a nadto płacić sąsiadom pewną umówioną kwotę na utrzymanie chorych.

W lipcu w zakładzie kulparkowskim wobec wszystkich sług i chorych spokojnych Szef departamentu sanitarnego udzielił w imieniu Wys. Sejmu dozorczyni Katarzynie Zebda za dziesięcioletnią przykładną służbę w zakładzie nagrodę w kwocie 10 dukatów

Zestawienie wydatków w ciągu ostatnich lat sześciu w zakładzie kulparkowskim wykazuje następujące cyfry:

Rok	Ilość chorych	Dni leczenia	Wydatek roczny	Cała kuracya kosztowała	Dzień leczenia kosztował	Żywienie z pieczywem i winem
1889	1073	197.901	162.150	151zł.11ct	81·9	27·14
1890	1196	215.149	155.109	129„ 68„	72·1	25·42
1891	1274	218.180	173 445	136„ 77„	79·5	28·59
1892	1310	229.993	190.860	145„ 70„	75·9	31·2
1893	1342	234 597	183.827	123„ 42„	78·36	29·6
1894	1342	232.422	188.727	140„ 63„	81·1	28·64

Relacya Komisyi opieki nad obłąkanymi.

Podpisani członkowie Komisyi opieki nad obłąkanymi zwiedzili zakład w Kulparkowie, mianowicie Dr. Opolski w towarzystwie inspektora szpitali krajowych, radcy Wydziału krajowego w dniu 20. sierpnia br. i powtórnie dr. Opolski z c. k. radcą sanitarnym dr. Merczyńskim w dniu 22 października r. b. Z odbytych odwiedzin mają złożyć następujące sprawozdanie:

Idąc za myślą instrukcyi dla Komisyi opieki, podpisani z góry zaznaczają, że obowiązków nałożonych na członków Komisyi ustępami instrukcyi pod Art. 4. a, c, e, f, z poczuciem pełnej odpowiedzialności wobec szlachetnej intencyi Wysokiego Sejmu, uchwałą z dnia 14. września 1880 wyrażonej, dopełnić nie zdołają, a to już dla tego, że wykonanie tych zadań wymagałoby częstych, a całodziennych wizyt w zakładzie, aby szczegółowo wnikać we wszystkie stosunki wewnętrznego życia zakładu i jego ustroju administracyjnego. Powyższego oświadczenia podpisani szczegółowo nie motywują, ile że rozważenie doniosłości już tylko jednego zadania sub *a*, zawartego w tym względzie wystarczy i ośmielają się wskazać, że dla celów opieki istnieją w Niemczech, a zwłaszcza w Anglii, stałe nadzorcze instytucye lekarskie, organa płatne, świadome skutków swej odpowiedzialności i mogące tejże sprostać.

Instytucyą podobną w naszym kraju jest urząd Inspektora sanitarnych zakładów krajowych, który mniemamy, najzupełniej obowiązkom instrukcyi dla Komisyi opieki nad obłąkanymi zadość czynić może, bez dzielenia się, niedomagającą odpowiedzialnością z członkami komisyi art. 2 instrukcyi do życia powołanymi.

Zasłoniwszy się powyższem zastrzeżeniem przed całą odpowiedzialnością, podpisani wyrażają zdanie, iż co do wewnętrznych urządzeń, o ile one służą do celów leczniczych, co do czystości i schludności na salach i u chorych, co do wyglądu chorych, o ile tenże jest zależny od zdrowego i dostatniego żywienia, co do rodzaju, dostateczności i rygoru niższej służby pielęgniarskiej, co do rozmieszczenia obłąkanych według ich stanu społecznego i postaci chorobowych, o ile przy tak znacznem zgromadzeniu chorych ubikacye zakładowe na to zezwalają, ogólne wrażenie zakładu jest dobre.

Na uznanie zasługuje zachowanie się Dyrekcyi do nowoczesnego postępu w leczeniu chorych, wyrażającego się tem, że prawie każdy chory świeżo przybyły, trzymany bywa w infirmeryi w łóżku, a jeżeli znajduje się w stanie szałowym, leży owinięty w mokre prześcieradła i według wskazań i zaburzenia ustroju płynących, leczony bywa jak każdy somatyczny chory. Chorzy niejaką świadomość mający, przekonują się iż są chorymi i prędzej się uspakajają.

To też w infirmerjach obu odziałów widzieliśmy licznych chorych tak świeżo przyjętych jak i dawniejszych, którzy potrzebują stałego dozoru i ciągłej pielęgnacyi, iż są w łóżkach trzymani i według potrzeby traktowani jak wyżej powiedziano.

Uderza przyjemnie, że w oknach pełno doniczek z kwiatami, co przypomnieniem ognisk domowych tylko przyczynić się może do uprzyjemnienia nieszczęśliwym pobytu w zakładzie, a u wielu chorych przez wywołanie na widok tej niekosztownej ozdoby wrażeń przyjemnych i ból

umysłowy kojących do skierowania chorej myśli i obłędnych wyobrażeń na tory bardziej prawidłowe.

Co do pomocniczych sił lekarskich i pracy codziennej przez nie wykonywanej, podpisani oświadczyć muszą, że uwzględniając stosunek liczby lekarzy zakładowych do liczby chorych, o ile z wcale szczegółowych i dokładnie prowadzonych zapisków w przedłożonych nam historyach chorób i ze zajęć na oddziałach tak w dzień jak i w nocy instrukcyą służbową na nich włożonych, ocenić byliśmy w położeniu — z zadania swego lekarze wywiązują się znakomicie atoli czy w sposób wystarczający na wszystkie potrzeby, gdy się zważy poruczony stosunek liczbowy, to może osądzić tylko Dyrektor zakładu.

Lekarze pomocniczy skarżą się na przeciążenie pracą, na znużenie przez ciągłe "qui vive" jak w dzień tak i w nocy, wreszcie na to, że nie dostaje im czasu do prac ściśle naukowych. Stosunek ten wykazuje 150—180 chorych na jednego lekarza pomocniczego. Dyrektor natomiast uważa że czterech lekarzy wystarcza zupełnie do podołania zwykłej pracy nawet i przy liczbie chorych 750 jak to bywało tego roku w lecie i że zakład dla umysłowo-chorych jest szpitalem, gdzie chorzy mają być leczeni, w przeciwieństwie do klinik psychiatrycznych, gdzie jest właściwe pole do doświadczeń i podejmowania prac naukowych.

Podpisani godzą się w zasadzie na takie szpitalne pojmowanie zadań zakładu dla umysłowo-chorych, muszą jednakowoż zauważyć, iż aby dobrze leczyć potrzeba postępować z nauką, a zatem mieć swobodny czas do wytchnienia z pracy zakładowej i do kroczenia z postępem nauki co najmniej przez ciągłe zaznajamianie się z bieżącą literaturą psychiatryczną tudzież z jej działami pomocniczymi z zakresu chorób cielesnych. Dla tego podpisani wyrażają zdanie, iż wobec tego, że normalny stan chorych w zakładzie Kulparkowskim, ustanowiony na 560 łóżek, stale bywa przekraczany, a to jak w bieżącym roku w pewnych dniach nawet o 190 chorych, staje się koniecznością pomnożyć tamże stan lekarski na razie o jednego lekarza pomocniczego z poruczeniem mu zakresu działania według uznania dyrektora zakładu.

Podpisani przyjęli do wiadomości, iż obecnie znajduje się w zakładzie 30 chorych, którzy w przystępie obłąkania na wolności dopuszczali się zbrodni lub zasądzeni, następnie w więzieniu zachorowali i przez ck. Sądy do zakładu oddani zostali. Między nimi znaleźli podpisani i takich, którzy obecnie przedstawiają wszelkie pozory zupełnego ozdrowienia. Zakład musi ich trzymać, a może ich wypuszczać tylko za rewersem, chociaż następnie, jak się już zdarzało w recydywie na nowo zbrodnie popełniali i na nowo do zakładu ich oddawano. Podpisani mniemają, że trzymanie zbrodniarzy obłąkańców w zakładzie krajowym przez całe życie jest nieusprawiedliwionem obciążeniem funduszu krajowego i że rzeczą właściwą jest, aby po uleczeniu takich zbrodniarzy z choroby umysłowej, lub doprowadzeniu ich do stanu uspokojenia umysłowego państwo utrzymywało ich swoim kosztem w zakładach detencyjnych obok domów kary lub gdzieindziej, jak to jest w Anglii.

Podpisani zwracają uwagę na brak pomieszczenia chorych klasowych W zakładzie kulparkowskim właściwie nie ma ubikacyj odpowiednich dla chorych I. klasy, to też dużo chorych z zasobniejszych klas społeczeństwa dostaje się rok rocznie z naszego kraju ze stratą grosza krajowego do cudzoziemskich zakładów leczniczych. Przeto sądzimy, że należałoby na gruntach zakładowych w stosownem oddaleniu od głównego budynku wystawić dwa pawilony z odpowiedniem wewnętrznem urządzeniem dla chorych klasowych płci obojej.

W zakładzie kulparkowskim daje się uczuwać dotkliwy brak sali dla wspólnych zabaw i rozrywek, stanowiących w każdym zakładzie jeden z ważniejszych środków psychoterapeutycznych. Zakład nie ma miejsca na taką salę, ani nie może oddać żadnej na ten cel ubikacyi.

Gdyby atoli Wys. Sejm w swej wspaniałomyślnej pieczy o dobro tych najnieszczęśliwszych uchwalił pawilony dla klasowych chorych, mo-

żnaby wtedy zbudować salę zabaw wspólnych, dla chorych wszystkich klas w miejscu połączenia obu pawilonów.

Jeszcze jeden rażący brak dostrzegamy w Kulparkowskim zakładzie — mianowicie brak pawilonu dla chorób infekcyjnych. Wszak w bieżącym roku zagościły tam tyfus i ospa, tak pomiędzy chorymi jak i służbą. Leczono ich we wspólnej ubikacyi, przylegającej do innych sal chorych, bez możności dokładnego odseparowania. Podobna kumulacya sprzeciwia się nietylko zasadom hygieny szpitalnej, ale i przepisom prawnopaństwowym Dla zakładu kulparkowskiego wystarczyłby pawilon o 4 izbach, po dwie dla mężczyzn i kobiet.

Braki, niedostatki i wadliwości jakich w dobrze zorganizowanym zakładzie znajdować się nie powinno, są zdaniem podpisanych następujące:

Kancelarya lekarska i apteka podręczna oddziału męskiego znajduje się wewnątrz oddziału. Tę niewłaściwość należy usunąć jako grożącą nieszczęśliwym wypadkiem przez wtargnięcie chorego do kancelaryi, co się wydarzyć może pomimo całej uwagi osób za to odpowiedzialnych.

Na oddziale szałowych istnieje dotychczas konstrukcya celek zaprowadzona w czasie budowy zakładu na modłę panujących wtedy zapatrywań psychiatrycznych na leczenie chorych szałowych. W tym kierunku nastąpiła od owego czasu zmiana poglądów, do której nasz zakład zastosować się powinien i po części się zastosował. Uczyniono to dotąd w niektórych celkach, przeobraziwszy cztery ciemnice na widne i przewiewne ubikacye. Wstawienie dużych i nisko spuszczonych okien w celach szałowych ma oraz za sobą to, że ułatwia nadzór i obserwacyę lekarską.

W łazienkach dla chorych trzecioklasowych w głównym budynku jest za mało wanien; 5 dla każdego oddziału, zatem 5 wanien na zwyż 300 chorych. W zakładach obłąkanych kąpiele bywają stosowane u wielu chorych w celach czysto leczniczych; ponadto jeżeli niema szczegółowego przeciwkazania powinno się ich często kąpać nie tylko dla czystości ciała, co pomocnie działa w obwodowem krwi krążeniu, ale i ze względów wprost psychofizyologicznych, co bliżej określać nie jest tu miejsce.

Dyrektor zakładu zainterpelowany przez podpisanych, dla czego czuć w wychodkach zresztą schludnie utrzymywanych, żalił się, że zakład ma mało wody, zwłaszcza w lecie. Nie dostaje jej do napełnienia rezerwowarów za czem idzie, że wogóle muszą jej oszczędzać, że niema zamknięć wodnych ani przy klozetach, ani dla kanałów podwórzowych; że wreszcie wody zakładowej nie można używać do gotowania rosołu Posługują się ku temu wodą przekropioną. Podpisani czynią wniosek, ażeby założono drugą studnię dla zakładu i aby Wys. Wydział krajowy stwierdziwszy ten niedostatek zarządził zbadanie wody studni istniejącej chemicznie i bakteryologicznie, a ewentualnie wprowadził odpowiednie środki zaradcze.

W zakładzie ma być wielki brak bielizny i odzieży letniej. W ostatnim czasie częściowo temu zaradzono, ale tak było i do pewnego stopnia ma jeszcze tak być, że jedna bielizna jest w praniu a druga na chorych.

Podpisani wprawdzie nie spostrzegali, aby bielizna na chorych była brudna (na pościeli była wszędzie wzorowo czysta), jednakowoż należy rzecz tę zbadać i ewentualnie brakowi zaradzić. Wymaga tego wzgląd na zdrowie chorych i na racyonalne gospodarstwo.

Inne pomniejsze wadliwości w porządku zakładowym czysto administracyjnem, jak, że kaloryfery mają ogrzewać niedostatecznie, że propeller w kuchni wyciąga zaledwie jedną trzecią część pary i t. d. należą do zarządzeń dyrekcyi i nie wymagają ingerencyi komisyi opieki.

Podpisani czują potrzebę dotknąć nakoniec jednej z najważniejszych w życiu zakładowem strony, nader ważnej pod względem leczenia psychicznego a nie mniej zasługującej na uwagę, co do korzyści dla finansowego gospodarstwa zakładu. Jest nią sprawa roboczych zajęć umysłowo chorych.

Zakład obłąkanych jest dla siebie małym światem, a o ile więcej spożytkowuje uzdolnienia swoich mieszkańców, dając obraz tych warstw

społecznych, z których swoich chorych bierze, tem bardziej zbliża się do właściwego założenia swego i odpowiada wymogom, które stawiać można tak ze stanowiska humanitarnego jak i ekonomicznego.

Nie można zaprzeczyć, że dyrektor zakładu kulparkowskiego w swej pełnej energii dbałości o dobro zakładu i usilnem staraniu aby wyzyskać wszystkie środki lecznicze, nie spuszcza z oka i zatrudnianie chorych sposobami psychiatrycznemi. Dowód tego mamy w sprawozdaniu za r. 1894, w którem nam wykazuje na 1342 chorych z ruchu całorocznego 159 mężczyzn i 181 kobiet, razem 340 chorych użytych do przeróżnych robót. Stosunek ten staje się wyraźniejszym, gdy wskażemy, że n. p. u mężczyzn ze sprawdzonych 13.459 dni roboczych wypada na jednego chorego 833 dni zajęcia na 365 dni całego roku i że średni pobyt jednego chorego bez różnicy płci, wynosił zwyż 173 dni, (1342 leczonych przez 23.240 dni).

Rozchodzi się przedewszystkiem o zajęcia w polu, w ogrodach i przy robotach w budynkach ekonomicznych jako najbardziej nadające się do skutecznego psychiatrycznego leczenia. Tam przebywają chorzy przez cały dzień wolni od rygoru zakładowego, a jakkolwiek pod dozorem, bo przecież wśród całkiem odmiennych stosunków, bardziej odpowiadających ich skłonnościom naturalnym. W roku pomienionym zakład zatrudniał na wolności 72 mężczyzn (roboty polne, ogrodowe i w krowiarni), co na 5010 dni roboczych w tych działach zajęć daje nie całe 70 dni na jednego chorego. Wobec tych cyfr musimy przeciwstawić rezultaty, osiągnięte w zakładach, w których zaprowadzony jest bądź to system kolonialny jak n. p. w Brochwood gdzie na 600 chorych (w Kulparkowie przeciętna dzienna liczba chorych w r. 1894 wynosiła 636) codziennie bywa zajętych atoli 200 mężczyzn i około 220 kobiet; bądź też system pielęgnowania rodzinnego jak w Ghell. W tej ostatniej miejscowości przebywa w zakładzie centralnym mało chorych bo zaledwo 60 t. j. tylko ci, którzy z powodu rodzaju swej choroby potrzebują ciągłej opieki lekarskiej, zaś na wolności pracuje lub przebywa zwyż 1000 chorych. Za tem idą bez wątpienia i rezultaty lecznicze.

Podpisani nie wątpią, że zakład dla tego tylko nie zatrudnia na wolności większej liczby chorych, że na swojem szczupłem gospodarstwie, nadto ab initio nie założonym dla celów leczenia psychiatrycznego przy pomocy ustroju kolonjalnego, nie może większej liczbie chorych dostarczyć zajęć o których mowa, ani też wykazanej liczby chorych zatrudnić przez czas dłuższy aniżeli 70 dni w roku. Jednakowoż można mieć nadzieję, że dyrektor zakładu rozważy i w danym razie urzeczywistni myśl poruszoną przez p. inspektora szpitali krajowych, aby nadających się do roboty w polu chorych pod kolejnym dozorem lekarskim umieszczano w przyległych Sokolnikach po chatach wieśniaczych za umówionem wynagrodzeniem za strawne. Pomysł to pod względem leczniczym racyonalny, pod względem ekonomicznym korzystny, albowiem koszt żywienia jednego chorego w zakładzie jest większy, niżby wynagrodzenie dane wieśniakowi za strawne wynosić mogło, a wreszcie i bardzo dogodny, gdyż tem samem chociaż w części zaradziłoby się nadmiernemu przeludnieniu zakładu.

Lwów 1. listopada 1895. *Dr. Wiktor Opolski*
prymaryusz szpitala krajowego c. k. radca sanitarny
Dr. Emil Merczyński
dyrektor szpitala św. Zofii c. k. radca sanitarny.

Dyrektor zakładu dla obłąkanych, któremu posłaliśmy sprawozdanie to dla dania wyjaśnień przedstawił nam następującą relacyę:

1. Powiększenie sił lekarskich w zakładzie o jednego lekarza o tyle tylko ulży dotychczasowym lekarskim zajęciom, że będą mieli służbę całodzienną (dyżur) co 5 a nie co 4 dni, jak dotychczas, a nadto nowomianowany lekarz pomocnik będzie stałym zastępcą dotychczasowych lekarzy na wypadek, gdyby choroba lub dłuższe uwolnienie od służby nie pozwoliło im pełnić obowiązków.

Obowiązki lekarzy w zakładzie nie są tak uciążliwe, aby nie mogli postępować z nauką i nie mieli swobodnego czasu do wytchnienia po pracy. W ciągu roku przyjmuje się do zakładu co najwięcej 100 cho-

rych, wypada więc zaledwie 3 chorych do badania na dzień. W zakładzie jest przeszło połowa chorych chronicznych, którzy bardzo rzadko potrzebują badania i opieki ściśle lekarskiej. Dla pozostałych 300 chorych wystarczy 4 lekarzy; na jednego bowiem wypadnie zaledwo 80 chorych.

W roku bieżącym otworzony został nowy zakład dla 600 obłąkanych w Dzikance pod Gnieznem i funkcyonuje tam także 4 lekarzy.

Wizyta lekarska trwa w Zakładzie rano od godziny 8½ do 11½; po południu od 4 do 5; reszta wolnego czasu wystarczy do wytchnienia po pracy zakładowej i do kroczenia z postępem nauki przez zaznajamianie się z literaturą psychiatryczną i inną, do czego Zakład posiada bardzo obfitą bibliotekę psychiatryczną i wiele czasopism fachowych i innych.

2. Kancelarya lekarska i apteka podręczna dla braku innych ubikacyj do umieszczenia zastępcy chorego prymaryusza chwilowo tylko na oddziale umieszczoną była.

3. Celki dla szalonych ciemne i nie mające przewiewu wypadnie przemienić na jasne; w tym roku dla braku funduszów i innych rekonstrukcyj w zakładzie sprawą tą, jako niezbyt naglącą nie zajęto się.

4. Wanien w łazienkach wystarcza. Mamy 18 wanien na 630 chorych, to jest na każdą wannę przypada 30 kąpieli, czyli po 5 w każdym dniu tygodnia. Łazienki funkcyonują codziennie od 6—7 z rana i od 1—3 po południu. Każdy chory, który tego potrzebuje, w każdej porze dnia dostaje kąpiel, a inni chorzy zaś dla czystości prawie dwa razy na miesiąc bywają kąpani.

5. Druga studnia byłaby potrzebną, gdyby dała dostateczną ilość dobrej wody. Orzeczenie w tym względzie należy do znawców.

6. Dotkliwemu brakowi bielizny i odzieży zapobiegnie zapewne Wysoki Sejm, uchwalając potrzebną na zakupno kwotę, wstawioną do preliminarza na r. 1896.

7. Zaprowadzenie przed 15 laty gospodarstwa ekonomicznego w Zakładzie (uprawa pola, ogrodów, produkcya mleka, chów trzody chlewnej, mielenie żyta na chleb razowy) ma na celu oprócz względów leczniczych, uprzyjemnienie niejako chorym pobytu w zakładzie, także zmniejszenie kosztów utrzymania. Używamy do pracy chorych, których tylko można i którzy pracować chcą — zmuszać ich nie możemy.

Pola i ogrodów do obrabiania nie brak, chorych jednak dlatego, że pracują dłużej, jak konieczna wymaga potrzeba, statut zakładu i uchwała Wysokiego Sejmu w dniu 21. lipca 1880 zabrania zatrzymywać W zagranicznych zakładach może więcej chorych być użytych do pracy w zakładzie, albowiem tam wszyscy umysłowo-chorzy są w zakładach umieszczeni i pielęgnowani, u nas zaś według sprawozdadia c. k. Rady zdrowia jest 2.436 osób umysłowo chorych nie pomieszczonych w zakładach.

8. Czy umieszczenie chorych w przyległych Sokolnikach po chatach wieśniaczych za umówionem wynagrodzeniem za strawne da się urzeczywistnić z korzyścią dla chorych i funduszu krajowego — wątpię. Ghell od tysiąca lat przeszło słynie jako miejsce cudowne; patronką chorych jest św. Dymphna — od wieków mieszkańcy zajmują się pielęgnowaniem chorych; każdy chory należy niejako do rodziny — ma swego karmiciela i w odpowiednio zbudowanym domku swój kącik. Opłata wynosi 70 ct. dziennie, a kolonia zostaje pod ścisłą kontrolą rządu i lekarzy. Nasz wieśniak mało oświecony, znany w niechęci do pracy, pociągu do kieliszka, niechlujstwa, obchodzący się z najbliższym członkiem rodziny bezwzględnie, nie jest zdolny do opieki i pielęgnowania umysłowo-chorych i nie daje gwarancyi, że godnie odpowie przyjętym na siebie obowiązkom. Przez urządzenie w Sokolnikach lub w wioskach około Lwowa położonych kolonij Zakład nie uniknie przepełnienia, a kraj na znaczne narażony zostanie wydatki.

12. listopada 1895. L. 6 917. *Neusser.*

Na Radzie dnia 15. listopada uchwalono: 1. Nie powiększać sił lekarskich. 2. Okna w celach szałowych nieurządzone jeszcze urządzić. 3. Wysłać komisyę znawców, któraby ocenić miała czy należy kopać nową studnię, czy też sprowadzić wodę do maszyny rurami ze stawku. 4. Wsta-

wiono do budżetu na bieliznę, jako nadzwyczajny wydatek potrzebną sumę. 5. Chorych nie umieszczać w Sokolnikach z motywów przez Dyrektora podanych.

Gospodarstwo.

Gospodarstwo zakładu kulparkowskiego składa się z następujących działów: polne, ogrodowe, mleczne, trzody chlewnej, zakupna i bicia wołów.

W roku 1894 były następujące wyniki:

1. Gospodarka polna prowadzona na przestrzeni 39 hektarów 77.87 z owsa, koniczyny, zielonej paszy dla bydła, buraków i kartofli dała czystego dochodu 269 złr. 30 ct.

2. Gospodarstwo ogrodowe (7 hektarów 91.17) wraz z sadem dało stratę w kwocie 46 zł. 93 ct.

3. Gospodarstwo mleczne dało czystego zysku 1.477 zł. 76 ct: Zwracamy uwagę, że w wydatkach na ten dział rachowano nie tylko utrzymanie krów, lecz także służby i wszelkie reparacye w krowiarni w ciągu roku dokonane.

4. Gospodarstwo trzody chlewnej dało czystego zysku 1.102 zł. 61 ct. Dział ten pokrył oprócz tego wszelkie wydatki gospodarstwem tem spowodowane, jak niemniej wszelkie reparacye chlewów i obsługę około trzody chlewnej.

5. Zakupno wołów przyniosło czystego zysku 166 zł. 58 ct. Baranów z powodu panującej zarazy pyskowej i racicznej w miejscowościach targów w r. 1894 nie zakupywano.

Dla gospodarstwa rolnego i ogrodowego rok 1894 był bardzo niekorzystnym; ciągłe deszcze na wiosnę zniweczyły wszelkie nadzieje, gdyż ani wyprawienia gruntów, obrobienia kartofli i buraków pastewnych, oplewienia ogrodowizn dla ciągłych słot należycie nie było można wykonać. Flancowane jarzyny ogrodowe parę razy ginęły szczególnie w nizinach, tak samo okopowe okazywały się tylko na terenie wyższym a w nizinach zupełnie wyginęły. Koszenie łąk dla słot było opóźnione, a choć pogoda nie była pewną musiało się przystąpić do koszenia dla ratowania strawy. Siano zebrano suche, lecz przerosłe, wyblakłe od deszczu i z małą pożywczą wartością.

Inne sprawy gospodarskie.

W nowo wybudowanych pawilonach polakierowano we własnym zarządzie ściany sal na przestrzeni 1.300 kw. metrów po 18.4 ct. za metr wraz z robotą.

W suterenach pawilonów, kanał przechodzący tamtędy wydawał nieprzyjemną woń Urządzono tam hermetyczne zamknięcia za pomocą muru przedziałowego, co zupełnie odpowiedziału zadaniu. Ponieważ w suterenach pawilonów, zwłaszcza oddziału kobiet woda zaskórna obficie przybywała tak, że zalewała przestrzeń przed kaloryferami i w komorze powietrznej za niemi, a ciągłe czerpanie wody ze studzienki przed kaloryferami wymurowanej było nużące, pomimo czego w nocy na nowo zalewała, przeto za pawilonem wykopano studnię, na 4 metry głęboką jako zbiornik, a trzykrotne na tydzień pompowanie około 4 m^3 wody, sprawiło to, że choć woda w studzience suteren zbiera się i od czasu do czasu potrzeba ją wyczerpywać, jednak zalewanie zmniejszyło się, a dokucza tylko podczas deszczu i tajania śniegu na wiosnę. Odrenowano obydwa pawilony we własnym zarządzie sprowadzając wodę do pierwotnych studzien drenarskich.

Dach nad kotłownią był w bardzo złym stanie; postawiono nowy na żelaznych wiązaniach, pokrywając go blachą cynkowaną i dając mu formę okrągłą. Obecnie kotłownia, pomimo położenia jej w zagłębionem podwórzu ma więcej światła, a będąc dość szczelnie zamkniętą niema tych przeciągów na które dawniej obsługa tam zajęta była narażoną. Naprawiono we własnym zarządzie kotły parowe, które po 10-letniej pracy zaczęły cieknąć; jednak wskutek reparacyi zmniejszyła się przestrzeń zbiornika pary.

Założono nowy cmentarz, stary bowiem już został zapełniony. Zamiast kosztownego ogrodzenia sztachetami usypano wał na 1 metr wysokości obwiedziony rowem na 1 metr szerokości, a wały obsadzono głogiem, który za parę lat uczyni żywopłot należycie zabezpieczający cmentarz; postawiona zaś brama wjazdowa kratowa i takaż furtka, przed któremi jest most z barjerą, robi wcale dobre wrażenie. Niestety i tu woda zaskórna wszędzie się okazuje; na całym terytorjum kulparkowskiem nigdzie niema miejsca wolnego od wód zaskórnych, pomimo iż władza polityczna wybrała na cmentarz miejsce na wzgórzu.

Szpitale prowincyonalne.

Ruch chorych.

Ruch chorych w szpitalach prowincyonalnych i wydatki na ich utrzymanie w ciągu ostatnich sześciu lat były następujące:

Rok	Łóżek	Chorych	Dni leczenia	Średni pobyt	Ilość leczonych dziennie	Śmiertelność		Jedno łóżko było zajęte przez dni	Wydatek roczny na wszystkie szpitale	Jeden chory kosztował		Koszt dnia leczenia	Koszt dnia żywienia
						liczb.	%			zł.	ct.		
1889	1.768	21.765	543.334	24.9	1.488	1.552	7.1	307	252.416	11	56	46.4	18.3
1890	1.784	22.856	564.402	24.6	1.546	1.535	6.7	716	290.507	12	71	51.4	18.6
1891	1.782	24.182	579.400	23.9	1.587	1.677	6.9	324	290.080	11	99	50.0	20.0
1892	1.784	25.814	600.061	23.2	1.644	1.928	7.4	336	303.716	11	73	50.6	21.4
1893	1.876	25.623	608.108	23.7	1.666	1.914	7.4	324	296.794	12	53	48.8	18.4
1894	1.899	26.571	634.287	23.7	1.737	1 955	7.3	334	321.594	12	10	50.7	19.9

Jak w latach poprzednich przedstawiamy w streszczeniu sprawozdania Inspektora szpitali powszechnych o stanie administracyjno-gospodarczym i leczniczym tych szpitali, dodając w końcu, co zarządziliśmy wskutek raportów jego.

Biała. Dzięki niestrudzonej i nadzwyczajnej pracowitości Dyrektora, zakład ten pod względem leczniczym należy do naszych najlepszych szpitali w kraju. Dr. Bogdanik jest jednym z najzręczniejszych chirurgów, którym mogłoby poszczycić się każde miasto, każda okolica, bo naukowe prace jego są znane i cenione nawet poza granicami Galicyi, a zręczności jego i nauce wiele ludzi zawdzięcza swe życie. Wyniki lecznicze w dziale chirurgicznym są prawdziwie zdumiewające: po bardzo ciężkich i niebezpiecznych operacyach, naprzykład po operacyi wola, po laparotomii, chorzy wychodzą ze szpitala w tydzień lub w dziesięć dni zupełnie uleczeni. Połowa chorych w szpitalu należy do działu chorób chirurgicznych, bo zewsząd przychodzą tu ludzie, aby skorzystać z pomocy tak zdolnego operatora, a wyniki lecznicze przedstawiają procent śmiertelności prawie najniższy ze wszystkich szpitali prowincyonalnych, bo tylko 4·3%. To też praca Sióstr Miłosierdzia, które we dnie i w nocy muszą czuwać przy operowanych jest tak wielka, że przełożona ponownie prosiła o przyjęcie jeszcze jednej Siostry do pomocy przy chorych chirurgicznych i przekonawszy się na miejscu muszę wyznać, że prośba jest słuszną, przynajmniej póty, dopóki Dr. Bogdanik zostanie w tym szpitalu, bo ilość operowanych będzie bardzo wielka, tem więcej, że tu się odbywają także i operacye oczu.

Obok wielkiej pracy przy chorych Dyrektor gromadzi piękny materyał naukowy, własnoręcznie pisząc historye chorób, przechowując rysunki najciekawszych operacyj i okazy patologiczne, które będą cennym nabytkiem każdego muzeum.

Sąsiedztwo szpitala w Bielsku jest bardzo niekorzystne, szpital ten bowiem ma wysoką taksę (1 zł), dlatego też wszystkie szląskie towarzystwa płacące za swoich chorych odsyłają ich do leczenia w szpitalu w Białej, mającego taksę niską (56 ct.), do Bielska zaś idą nieuleczalni z Galicyi, których Dr. Bogdanik, na podstawie zarządzeń instrukcyi nie

przyjmuje do szpitala i tam trzymając ich miesiącami całymi, biorą z funduszu krajowego znaczne pieniądze. Jednem słowem chorzy ze Szląska leczą się przeważnie u nas, nasi zaś nieuleczalni idą do Bielska, gdzie ich chętnie przyjmują do swego zakładu. Niema innego sposobu zaradzić temu, jak polecając wydalać z bielskiego szpitala chorych naszych do szpitala w Białej, co też bardzo często robiono w ostatnim czasie i podnieść taksę w szpitalu bialskim przynajmniej do 80 lub 85 ct obracając nadwyżkę dla otworzenia funduszu, z którego dałoby się wybudować drugie skrzydło, pomieszczenie bowiem syfilistycznych kobiet i Sióstr Miłosierdzia jest rzeczywiście haniebne, oprócz tego potrzeba nieco rozszerzyć i istniejące skrzydło. To ostatnie dałoby się już teraz wykonać, bo szpital posiada 9.200 zł. rezerwowego kapitału, a plan rozszerzenia wraz z kosztorysem jest już gotowy i leży w Magistracie, należy tylko zażądać przysłania, bo gmina ze swojej inicyatywy nic nie zrobi.

Siostry Miłosierdzia bardzo dobrze pełnią swe obowiązki i stosunek ich do lekarza jest jaknajlepszy, są tylko w kłopocie kogo mają słuchać, bo polecenia Wydziału krajowego są odmieniane przez p. Burmistrza, który im powiada, że on z niemi zawierał kontrakt, więc jego one powinny słuchać. Gospodarstwo jest możliwie oszczędne, czystość i porządek wszędzie wzorowe, bielizny jest dosyć, wiktuały dobre, wikt smacznie przyrządzony. Chorych w szpitalu w dniu inspekcyi było 92; sale chirurgicznych i chorych wewnętrznych były przepełnione. Narzędzi chirurgicznych potrzeba więcej, a i sala operacyjna położona wśród sal chorych mała i ciasna, musi być przeniesiona gdzieindziej.

Na Radzie dnia 31. maja uchwalono: Polecić pilne czuwanie, aby nieuleczalni nie byli przyjmowani do szpitala w Bielsku; oświadczyć Wydziałowi krajowemu w Szląsku, iż Wydział krajowy nie będzie płacił kosztów leczenia chorych uznanych za nieuleczalnych, plany szpitala zażądać; zezwolić na przyjęcie dwóch probantek do obsługi chorych.

Pomimo trzechkrotnego wezwania do przedłożenia planów i kosztorysów od 1. października b. r. nie otrzymaliśmy od Magistratu bialskiego żadnej odpowiedzi.

Bochnia. Szpital bocheński niema warunków zdrowego rozwoju, bo jest zbyt mały, a zatem ubogi; oprócz tego gmina zajęta koszarami i szkołami na które wyłożyła bardzo znaczne sumy, nie może mu pomódz materjalnie. Rada zaś szpitalna, jak prawie wszędzie jest piątem kołem u wozu i nic dla zakładu tego, w ciągu długiego istnienia swego, nie zrobiła i nie zrobi. Wprawdzie p. Marszałek powiatowy, jako prezes tej Rady zwiedza niekiedy szyital, ale czynność jego ogranicza się na tem, że zrobi jaką uwagę rządcy lub dozorcy, ale nie na tem, aby dopomódz szpitalowi do jego rozwoju. Pięć lat już słyszę, iż p. Marszałek miał zamiar wywołać uchwałę rady powiatowej, aby dała pomoc szpitalowi do wybudowania pawilonu dla zakaźnych, który jest nadzwyczajnie potrzebnym, ale obietnica została obietnicą, a zakaźni leczą się razem z innymi chorymi, grożąc im zarażeniem nieustannie. Wymaganie pomocy od powiatu dla szpitala nie jest żadną jałmużną, ani łaską, ale obowiązkiem powiatu, bo jak spisy chorych wykazują większa część tych ostatnich należy nie do miasta Bochni, ale do powiatu, który korzysta z tego dobrodziejstwa szeroko, nie poczuwając się do żadnego obowiązku wdzięczności.

Zastanawiając się z p. burmistrzem nad tem, jak zaradzić naglącym potrzebom szpitala przyszliśmy do następujących wniosków: 1. aby dla wybudowania domu dla 10 przynajmniej zakaźnych, o co i c. k Namiestnictwo szturmuje od dawnego czasu, ułożyć plan, kosztorys i plan finansowania i uprosić Wysoki Wydział krajowy o zezwolenie zaciągnięcia pożyczki 4.000 zł. na hipotekę budynku szpitalnego, przeznaczając je na budowę pawilonu dla zakaźnych. Dla pokrycia zaś wydatków na wewnętrzne urządzenie tego ostatniego udać się do Rad powiatowych tych powiatów, których chorzy leczą się w szpitalu bocheńskim z prośbą o jakąś pomoc materyalną; 2. ponieważ wkrótce będzie ściągnięta cała suma wypożyczona mieszczanom bocheńskim na procent, o wynosząca do 1.400 zł., użyć tej sumy na wykopanie, tylekrotnie nakazywane przez Wydział kra-

jowy studni, która da możność stałego zmniejszenia ilości posługi używanej do wożenia wody do szpitala, a oprócz tego zakupić choć 10 łóżek żelaznych, których szpital zupełnie nie posiada, poprawić parkany otaczające zakład, sprawić stół operacyjny, kupić nieco chirurgicznych narzędzi i sprawić kraty w oknie pokoju, gdzie znajdują się dziewczęta syfilistyczne, dla zapobieżenia częstym ucieczkom przez okno. W szpitalu znalazłem porządek i czystość należyte; magazyn bielizny dobrze utrzymany, a wiktuały wszystkie odpowiedniej dobroci. Szczególnie dobrem było mięso. Chorzy, pytani we wszystkich salach, oświadczyli mi, że wikt jest smacznie przyrządzony i dostateczny. Chorych znalazłem 44, najwięcej starszego wieku; wypadków chirurgicznych także dość wiele. Śmiertelność w roku ubiegłym była mniejsza, aniżeli w r. 1893 wynosiła bowiem tylko 8.7%. Posługa szpitalna prosiła o podwyższenie płacy, a poparł prośbę tę Dyrektor, przedstawiając, iż bez tego dobrych posługaczy nie będzie mógł utrzymać na służbie szpitalnej.

Na Radzie dnia 31. maja uchwalono: wezwać p. burmistrza i Wydział powiatowy, jako radę szpitalną, ażeby przedstawili plan wybudowania i finansowania pawilonu dla zakaźnych, tudzież wykopania studni i sprawienia 10 łóżek żelaznych i stołu operacyjnego.

Ponieważ do 23. września nie otrzymaliśmy odpowiedzi zawezwano Magistrat ponownie.

Brody. W szpitalu brodzkim od przeszłego roku bardzo się wiele zrobiło dla wygody chorych i dla upiększenia szpitala, dzięki niezmordowanej zapobiegliwości dyrektora, jego znajomości potrzeb szpitalnych, zamiłowaniu czystości, porządku, ładu i pieczołowitości o dobro chorych a także prawdziwie ojcowskiej opiece nad zakładem marszałka powiatowego p. Sali, którego staraniom zawdzięcza szpital powstanie swoje i dobrobyt.

Na miejscu dawnych obrzydliwych ruder, ogrodzonych walącym się parkanem dziś stanął piękny zakład humanitarny, którym się miasto i okolica poszczycić mogą. Pielęgnowanie chorych jest wzorowe, a gospodarstwo bardzo dobre, jest to bowiem jeden z tych szpitali, który przy taksie niskiej, niema żadnych braków, ani pod względem bielizny i sprzętów, ani pod względem narzędzi lekarskich i przyrządów sanitarnych, niema żadnych długów, owszem posiada kapitał rezerwowy, który mu służy do należytego utrzymania gospodarstwa szpitalnego, polepszeń, urządzeń zakładowych, a nawet dla upiększeń. W roku ubiegłym zbudowano tu przed wchodem do szpitala ładny zacieniony ganek, z frontu i z tyłu ogrodu dano sztachety pokostowane, zrobiono porządny trotuar, w ogrodzie zasadzono 400 drzew wysokopiennych, pomalowano ponownie dach żelazny, a na starym budynku naprawiono dach gontowy, przeniesiono bramę wchodową w inne odpowiedniejsze miejsce, zburzono dawną bezużyteczną i walącą się piwnicę, a na jej miejsce rozszerzono ogród, urządzono zlewy, odrestaurowano stary i nowy budynek, odnowiono popsute gzymsy, kupiono dużo instrumentów chirurgicznych i piękny przyrząd do stałego prądu elektrycznego, kupiono nowy stół do badań ginekologicznych, uporządkowano gospodarskie składy i pokój dla sekcyj pośmiertnych i wystawy ciał.

W bieżącym roku, oprócz stałego personalu lekarskiego pracowali w zakładzie trzej młodzi ochotnicy-lekarze dla nabrania wprawy i praktyki. W zakładzie tym mającym 70 stałych łóżek przeciętnie w ciągu roku leczono 71, a byłoby jeszcze więcej, gdyby dyrektor nie wprowadził tu ambulatoryum, które oddaje wielkie usługi powiatowi i miastu. Księga w której zapisują się leczeni ambulatoryjnie wykazała w 1894 r. 4382 chorych, a w ciągu 1895 już do 3.000; cyfra ta stosunkowo jest większa, aniżeli wykazuje lwowska bezpłatna lecznica, obsłużona przez 17 lekarzy, tem więcej, że i tu jest wiele ludzi, przychodzących w ciągu kilku mies'ęcy do leczenia, którzy wpisują się do księgi raz tylko.

Chorych w szpitalu znalazłem 47, czystość i porządek wszędzie wzorowe, zaległości leczenia niewielkie, wiktuały w spiżarni bardzo dobre, chorzy z wiktu zadowoleni, chociaż koszt jego bardzo niski; i tak: w r. 1894 wikt chorych wynosił 13·6 ct. dziennie, a posługi 22. W tym zaś roku wikt chorych w styczniu kosztował 14·5, w lutym 16, w marcu 15·5,

w kwietniu i maju po 13·6, w czerwcu 17·5 a posługi zawsze 22 ct. — Bielizny w magazynach jest na cztery zmiany na etatową ilość łóżek. Płótno kupione w Krośnie jest dobre, pranie czyste i porządne. Koce kupione u Knauera w Nawaryi okazały się złe, twarde, nie dość ciepłe i roboty bardzo lichej. Upraszam W. Wydział krajowy o wezwanie Knauera do ulepszenia wyrobu swego, gdyż w razie przeciwnym przyjdzie się nakazać szpitalom znowu udać się za granicę po produkt, którego w kraju nie umieją zrobić porządnie za taką cenę jaką bierze zagranica, zakupno bowiem koców pochłania dość znaczny kapitał corocznie. Leki, wraz z wydatkami na sanitarne potrzeby wynoszą tu zaledwo 45 ct dziennie na chorego, lekarz bowiem ordynujący jest niezmiernie w tym względzie oszczędny.

Na Radzie dnia 9. sierpnia uchwalono: przyjąć do wiadomości. Uwiadomić Knauera, że jeśli nie postara się o wyrób lepszych koców, to cofnięte zostanie rozporządzenie, zalecające nabywanie koców z fabryki Glinna Nawarya dla szpitalów krajowych.

Brzeżany. Budowa nowego szpitala posuwa się powoli, ale nieustannie. Główny budynek jest już pod dachem, wyprawa wewnętrzna i zewnętrzna dokonane, okna wstawione i w ciągu zimy prawdopobnie będzie już ukończony zupełnie, ale budynek gospodarski i pawilon dla zakaźnych potrzebują jeszcze dużo czasu do ukończenia, tem więcej, że dostawa materyałów budowlanych, z braku dogodnej komunikacyi, postępuje bardzo powoli. Nie sądzę, żeby budynek ten mógł być oddany do użytku chorych przed końcem jesieni przyszłego roku. Będzie to jeden z najpiękniejszych szpitali prowincyonalnych jak pod względem budowy tak też i położenia swego. W starym szpitalu miasto porobiło różne ulepszenia, naprawiając budynki gospodarcze i robiąc trotuary, ale głównej wady, a mianowicie ciasnoty usunąć nie może. Siostry Miłosierdzia robią co mogą, aby wzorową czystością i schludnością choć w części zastąpić brak odpowiedniej ilości powietrza, potrzebnej dla chorych. Bielizny szpital posiada ilość dostateczną. Wiktuały w spiżarni znalazłem bardzo dobre; książki prowadzone przez przełożoną (inwentarz i księga wydatków) są bez zarzutu; wszystkie inne książki prowadzi sam dyrektor z największą akuratnością. Koszt żywienia chorych wraz z wiktem Sióstr Miłosierdzia i posługi w r. 1894 wynosił 23·1 ct. Śmiertelność w szpitalu, przy tak niekorzystnych warunkach pomieszczenia chorych w roku ubiegłym wynosiła 10·3%, a zatem była jeszcze o 2·4% niższą aniżeli w szpitalu św. Łazarza. Leki i sanitarne wydatki wynosiły zaledwo 3·6 ct. na dzień i chorego; jest to bardzo nie wiele ze względu na to, że w szpitalu leczy się bardzo wiele przypadków chirurgicznych. Zaległości kosztów leczenia wynosiły z końcem ubiegłego roku 1439 zł. Należałoby już teraz pomyślić o środkach dla umeblowania nowego szpitalnego budynku, bo obecnie żelazne łóżka już są nie do użycia i sprzętów szpital posiada bardzo mało, a te co są — spruchniałe i połamane; nowe koce potrzeba będzie kupić na wszystkie łóżka, bo stare nie są zdatne do użytku. Takie uporządkowanie budynku według przybliżonego obrachunku będzie kosztować do 4 tysięcy zł., a szpital posiada tylko 2 tys. zebrane z darów. Dezynfektor kupiony wspólnie z miastem stoi w szpitalu. Na 43 chorych, których znalazłem w szpitalu było 10 dotkniętych krwawą biegunką.

Na radzie dnia 24. września uchwalono wezwać gminę do przedłożenia kosztorysu wewnętrznego urządzenia i dostarczenia nań środków.

Drohobycz. Szpital drohobycki stoi za miastem i dlatego wymaga niezmiernie czujnego oka i ucha, aby wszystko w nim było w porządku. Rządca szpitala, dawny wojskowy, jest człowiekiem uczciwym i obowiązkowym, ale niestety z wiekiem stał się zupełnym kaleką, bo prawie nic nie słyszy tak, że w około niego może się dziać co chce, on o tem nic nie wie. Lekarz ordynujący robi co może, aby zmodyfikować złe następstwa takiego stanu rzeczy, ale to nie na wiele się przyda, bo trudno mu często zaglądać do szpitala oddalonego od miasta o jeden kilometr. Tu więcej jak gdziekolwiek potrzebne są Siostry Miłosierdzia. Rządca obecny, służy już ze dwadzieścia lat, może więc być z powodu kalectwa

swego spensyonowanym, a na jego miejsce wprowadzone Siostry Miłosierdzia, a jako pisarz przy szpitalu byłby użytecznym, bo jest dobrze obznajomiony z czynnościami kancelaryjnemi. W szpitalu w dniu inspekcyi znalazłem 62 chorych; porządek w zakładzie należyty, ale chorzy skarzyli się na mały wymiar porcyj, szczególnie na wieczerzę, bo nowa norma zniosła drugą potrawę na kolacyę, a sama jedna zupa dla wielu, zwłaszcza nie gorączkujących, jest niedostateczną. Skargi chorych zmuszają lekarzy do przepisywania dodatkowych potraw, aby nie przekroczyć normy przepisanej przez Wydział krajowy, tymczasem te dodatki są kosztowniejsze, aniżeliby było dodanie jakiejś kaszy lub ziemniaków na drugie danie na wieczerzę. Mnie się zdaje, iż byłoby wskazanem zgodzić się na to, tem więcej, że we wszystkich krajowych szpitalach na wieczerzę chorzy otrzymują dwa dania. Rządca ma bardzo wielki kłopot z kasami chorych, bo często wstępujący nie przyznają się, że należą do kasy chorych w obawie, aby od niego nie zażądano świadectwa lekarza kasowego. W czasie korespondencyi okazuje się, że leczący się należy do kasy chorych, ale kasa nie chce płacić, bo nie zgłosił się do niej po świadectwo lekarskie. Kto tu ma tracić: fundusz krajowy, czy też szpital?, bo oddział rachunkowy Wydziału krajowego z pewnością wykreśli koszta leczenia takiego chorego z wykazów kwartalnych. Wogóle ściąganie kosztów leczenia stanowi sprawę nadzwyczajnie kłopotliwą dla szpitali zwłaszcza, że starostwa nie bardzo chętnie przychodzą w pomoc szpitalowi. W samym starostwie drohobyckim jest do 1.000 zł. zaległych kosztów leczenia na dwa tysiące zaległości ogólnej. Osobiście byłem u p. Starosty i prosiłem go o przyspieszenie załatwienia tych spraw. Produkta w spiżarni szpitalnej w dobrej jakości. Magazyny bielizny są utrzymane w porządku i należytej czystości. Prosiłem p. inżyniera miejskiego, aby kazał obetonować studnię i zrzucić attykę z budynku szpitalnego, bo studnia wskutek braku porządnego obrukowania zanieczyszcza się wracającą nazad wodą, a źle urządzona attyka sprowadza tylko zawilgocenie budynku. Pielęgnowanie chorych przez lekarzy jest bardzo staranne. Koszt leków mały, wynosi bowiem zaledwo 1·6 ct. na dzień i chorego Prawie trzecia część chorych w ciągu roku była dotknięta kiłą. Z nowego sekundaryusza Dr. Pelczara Dyrektor jest zadowolony w zupełności.

Na Radzie dnia 29 kwietnia 1895 uchwalono zapytać p. burmistrza i Radę szpitalną czy nie należałoby dla dobra szpitala spensyonować Rządcę i wprowadzić Siostry Miłosierdzia. Normy nie zmieniać. Odpowiedzi burmistrza do dnia 1. października jeszcze nie było.

Jasło. Zarządzenie Wydziału krajowego zezwalające na udzielanie zaliczek na poczet należytości za koszta leczenia ubogich chorych szpitalom w początku każdego kwartału, przyjęte zostało wszędzie z wielką wdzięcznością, ułatwia to bowiem gospodarstwo i administracyjne czynności.

W szpitalu jasielskim w dniu inspekcyi znalazłem 77 chorych, wśród których było dwa wypadki choroby na ospę; jeden postąpił do szpitala z tą chorobą, drugi zaś (posługaczka), zaraziła się w samym zakładzie, wskutek czego poleciłem p. Dyrektorowi, aby zaszczepił wszystkich posługaczy i posługaczki, a także dzieci leczone w szpitalu. Dezynfektor kupiony przez szpital za połowę kosztów z miastem zepsuł się i jest obecnie bez użytku.

W zakładzie znalazłem wszędzie czystość należytą i porządek, ale gontowy dach budynku potrzebuje naprawy gwałtownie, bo przy każdym nawalnym deszczu woda się leje przez szpary do budynku szpitalnego. Bielizna jest dobra i w dostatecznej ilości, ale koce kupione u Knauera są złe; część koców, które jeszcze nie były używane kazałem mu odesłać, żądając przysłania lepszych z zagrożeniem, iż w fabryce jego nie będzie się brać na przyszłość. Wiktuały średniej dobroci; żywienie z winem kosztowało 24·8 ct. Musiałem wytknąć przełożonej nieoszczędność w tym względzie, sąsiednie bowiem szpitale kierowane przez Siostry Miłosierdzia wykazują wydatek 20—21 ct. na dzień i chorego. Księgi zarządu gospodarskiego wogóle prowadzą się dobrze; wszelkie dostrzeżone usterki i niepra-

widłowości wytknąłem, polecając ściśle trzymać się wydanej instrukcyi i wskazówek tam udzielonych, tak co do wydatków gospodarczych, jak i prowadzenia rachunków, a p. Burmistrza prosiłem, aby wszystkie znaczniejsze sumy za dostawy przedsiębiorcom, wypłacała nie przełożona, ale kasa gminna, jak to nakazuje instrukcya; drobne zaś wydatki na przyszłość mają być poprzednio pomieszczane na asygnacyach i dawane do przejrzenia i podpisu Dyrektora (§. 23. Instrukcyi). W ogrodzie szpitalnym w roku przeszłym wyprodukowano 5 korcy ziemniaków, tyleż marchwi, korzec pietruszki i pół korca fasoli. Z odpadków Siostry utrzymują trzodę chlewną w ilości 8 sztuk; znalazłem, iż ilość ta jest za wielka, potrzebuje bowiem zakupna karmu i osobnego dozoru. W kancelaryi, którą prowadzi dawny rządca, książki znalazłem w porządku; zaległości kosztów leczenia po dzień 8. maja od samopłacących wynosiły 638 złr. 81 ct. W 1894 r. naprawiono studnię szpitalną i zrobiono nowe ogrodzenie w podwórzu, a także uporządkowano pralnię zakładową.

Na Radzie dnia 5. czerwca uchwalono wezwać p. Burmistrza, ażeby przestrzegał, iżby Siostry Miłosierdzia ściśle się stosowały do instrukcyi tudzież, ażeby się starały o większą oszczędność w wydatkach.

Kołomyja. Ostatnie zamknięcia rachunkowe szpitala kołomyjskiego wykazały bardzo znaczne zaległości kosztów leczenia, bo wynoszące do 9.000 zł. Pierwszym więc obowiązkiem moim było sprawdzenie faktu, a następnie zapobieżenie dalszemu powiększaniu się zaległości. Okazało się, że cyfra podana nie była zupełnie wierną, bo wiele pozycyj już uiszczonych z funduszu krajowego nie zostało wykreślone z książek. P. Burmistrz wezwany przez Wysoki Wydział krajowy do zwrócenia uwagi na ten dział gospodarczy, pisarzowi szpitalnemu dodał pomocnika dla wyrobienia zaległości za dawne lata. Prosiłem, aby mu dodano jeszcze drugiego pomocnika, jeżeli będzie potrzeba, aby jak można najprędzej przyjść pod tym względem do porządku.

Gospodarstwo Sióstr Miłosierdzia idzie dobrze. Prowadzenie jednak niektórych wykazów było dla nich bardzo uciążliwe i nie prowadziło do żadnego praktycznego celu; prosiłem więc p. Burmistrza, aby zwolnił je z tego obowiązku, a wskazałem jakie mają prowadzić rachunki, które dają w każdej chwili jasny pogląd na gospodarstwo i wydatki w każdej pozycyi łatwe do skontrolowania a nieobarczają Sióstr prowadzeniem rachunków niepotrzebnych.

W obecnej chwili odbywa się restauracya zakładu, bielenie i malowanie, nie było więc w szpitalu tej schludności i czystości, jaka jest zwykłą w zakładach zarządzanych przez Siostry Miłosierdzia. Wiktuały w spiżarni należytej dobroci; wikt chorych smaczny i dobrze przyrządzony; chorzy jednak skarżą się na mały wymiar porcyj na wieczerzę, bo otrzymują tylko jedną zupę z kawałkiem chleba, wtedy gdy w zakładach krajowych mają zupę i kaszę. Ze względu, że w szpitalu na 56 chorych znalazłem 36 dotkniętych kiłą, którzy jako nie gorączkujący potrzebują nieco obfitszego pożywienia, prosiłem p. Burmistrza oddać tę sprawę do rozpatrzenia komitetu szpitalnego. Bielizny jest ilość dostateczna; Siostry szyją ją same z płótna krośnieńskiego. Ogród zakładowy dostarczył jarzyny dla szpitala prawie na rok cały; z odpadków utrzymują się dwie świnki. Prosiłem p. Burmistrza, aby kupił parę krów dla szpitala. Pielęgnowanie chorych staranne; śmiertelność 6·1%; pobyt średni z powodu wielkiej ilości chorych na kiłę, długi: wynosi bowiem 29·7 dni. Prawie do żadnego ze szpitali prowincyonalnych nie przybywają chorzy na kiłę w takim okropnym stanie zaniedbania, jak do kołomyjskiego i dlatego też leczenie ich wymaga bardzo długiego czasu.

W tym roku szpital śniatyński i kołomyjski zwiedzał poseł Kozłowski.

Na Radzie dnia 4. października przyjęto do wiadomości.

Podhajce. Obietnice wybudowania lepszego pomieszczenia dla Sióstr Miłosierdzia i postawienia pawilonu dla zakaźnych spełzły na niczem, okazało się bowiem, że fundusz z kar nie mógł wystarczyć na to,

tem więcej, że niektóre gminy nie zgodziły się na użycie jego na cele szpitalne. Zostało więc wszystko po staremu i jakkolwiek czystość i schludność wprowadzone przez Siostry Miłosierdzia pokrywają wiele braków i niedostatków, nie mogą jednak pokryć braku pomieszczenia dla zakaźnych, którzy muszą być pielęgnowani w zbyt bliskim sąsiedztwie z innymi chorymi. W tym roku rada powiatowa dała nową posadzkę, z wyjątkiem kilku sal na całem pierwszem piętrze i jak słyszałem ma zamiar zakupić grunt sąsiedni daleko odpowiedniejszy na budowę, aniżeli ten gdzie miał stanąć budynek dla zakaźnych, bo położony wysoko, wtedy, gdy ten ostatni corocznie zalewa sąsiedni potok w czasie wysokiej wody.

Gospodarstwo Sióstr Miłosierdzia jest bardzo oszczędne i mądre, bo nic się nie marnuje, a z odpadków szpital utrzymuje pięć sztuk nierogacizny i dwie krowy. Dla tego też żywienie chorych w ubiegłym roku kosztowało tylko 15·6 ct. na dzień i chorego Wiktuały w spiżarni znalazłem bardzo dobre, magazyn bielizny dość obfity i w wielkim porządku; Siostry same szyją bieliznę dla chorych z płótna krajowego. Książki rachunkowe prowadzone prawidłowo i bardzo akuratnie, a co szczególniej podnieść muszę, to nadzwyczajną harmonię między wszystkimi funkcyonaryuszami szpitalnymi, harmonię która najkorzystniej wpływa na rozwój każdej instytucyi.

W szpitalu znalazłem w dniu inspekcyi 55 chorych. Ilość dotkniętych kiłą i świerzbowatych jest zawsze bardzo wielka i wynosi prawie 30% wszystkich chorych. Chirurgicznych przypadków także wiele. Śmiertelność pomimo złego pomieszczenia chorych niewielka (6·7%). Ordynacya leków bardzo oszczędna, wynosiła bowiem w roku ubiegłym 2·5 ct. na dzień i chorego. Średni pobyt chorych jest dość krótki, dochodzi bowiem zaledwie do 21·6 dni. Wogóle zaś, pomimo wszelkich braków budynku, zakład ten czyni zadość wszelkim wymogom szpitala prowincyonalnego.

Koszta leczenia i całą korespondencyę do tego skierowaną rządca prowadzi z wielką akuratnością, ale starostwa nic nie odpowiadają na wezwania. Między tymi ostatnimi odznacza się szczególnie starostwo buczackie, które prawie na żadne wezwanie szpitala nie odpowiada, a z kas chorych nie ściągnęła ani jednego centa, od początku ich istnienia, a wszelkie skargi i prośby do c. k. Namiestnictwa nie odniosły pożądanego skutku.

W szpitalu nie znalazłem ani jednego chorego, któryby nie kwalifikował się do leczenia szpitalnego.

Na radzie dnia 24. września uchwalono wezwać c. k. Namiestnictwo, aby starostę buczackiego wezwało do gorliwego zajęcia się ściąganiem kosztów leczenia.

Przemyśl. W szpitalu leczono w r. 1894 — 2977 osób w ciągu 65.865 dni, w porównaniu przeto z rokiem 1893 cyfra chorych wzrosła o 161 osób, a ilość dni leczenia o 3587 więcej aniżeli budżetem przewidziane było. Dzienny koszt żywienia chorych wzrósł także z 17·9 ct. na dzień i na chorego do 18·5. ct. Niepomyślny ten wynik przypisać należy dwom okolicznościom: znacznemu podwyższeniu się cen mięsa i chleba i większej ilości potraw i napojów przepisywanych chorym „wyjątkowo". W latach ubiegłych za kilogr. mięsa płacono w Przemyślu 38 ct., a za kilogr. chleba 9—10, obecnie za mięso płacą tu 47 ct. a za chleb 12 ct. Wyjątkowe przypisywanie potraw dodatkowych pochodziło wskutek zmniejszonej rozp. Wydziału krajowego normy żywienia. W roku przeszłym Wydział krajowy przychylił się do prośby mieszkańców wyznania żydowskiego, udzielając pozwolenia na dostarczenie chorym izraelitom leczonym w szpitalu żywności sporządzonej według przepisów rytualnych Z pozwolenia tego nie korzystali jednak proszący, prawdopodobnie bowiem nie chciano się poddać warunkom pod jakimi dostarczanie jadła odbywać się miało; myślano o samoistnej żydowskie kuchni w samym zakładzie — rachunek zawiódł, więc też i zapał ostygł, inaczej trudno wytłumaczyć nieskorzystanie z udzielonego pozwolenia.

Liczba chorych zgłaszających się na 2. i 1. klasę corocznie się wzmaga, świadczy to, że i inteligencya szuka opieki i pomocy szpitalnej

i znajduje w szpitalu odpowiednie pielęgnowanie i należyte żywienie. Kancelarya w porządku. Zaległości kosztów leczenia od r. 1888 do końca 1893 wynosiły 2.203 zł 23 ct., zaległość bieżąca w 1894 wynosi 8240 zł. 61 ct., razem więc 10.443 zł. 89 ct. Z sumy tej jednak odpadnie 5000 zł. w pierwszym kwartale b r., przeto zaległość zredukuje się do 5000 zł. jest to wynik dość pomyślny. Inwentarz ruchomości szpitalnych zwiększa się corocznie i już przenosi obecnie 10.500 zł. w tej sumie sama bielizna i pościel kosztuje do 5000 zł., na obfitości zaś bielizny czystość i ochędostwo szpitala polega. Konieczną jest rzeczą przy trupiarni urządzić pokój osobny na salę sekcyjną, szpital bowiem przy tak wielkiej ilości chorych ma czasami trzech i czterech nieboszczyków jednocześnie, trupiarnia zaś jest bardzo mała, a widok tylu trupów przykre robi wrażenie na każdym człowieku, cóż dopiero powiedzieć o odwiedzającej zmarłego rodzinie Pominąwszy jednak względy uczuciowe, wymagania sanitarne nakazują dopełnić tego rozszerzenia, aby nie narażać odwiedzających zmarłe ciała, na zarażenie się chorobami zakaźnemi. Da się to uskutecznić tanim kosztem, oddzielając część drewutni obok znajdującej się i przerabiając ją na salę sekcyjną i przechowanie ciał zmarłych Potrzeba będzie oprócz tego naprawić szopę, gdzie się przechowuje karawan, naprawić zepsute zamki i przystąpić powoli do zmiany okien, które zmurszały już prawie zupełnie i do gruntownej naprawy dachu i zamiany rynien ściekowych, które nie dadzą się naprawić, do wybudowania innej loży dla odźwiernego, któraby za mieszkanie służyć mogła, bo obecna sklejona z calowych desek służbę już wypowiada, nareszcie i do odnowienia fasady szpitala. Mówiłem o tem wszystkiem z p. burmistrzem, który ma polecić budowniczemu miejskiemu zrobić szczegółowy kosztorys tego co musi być zrobionem jeszcze w roku bieżącym i przedstawi do zatwierdzenia Wy. Wydziałowi krajowemu; wydatek będzie pokryty z zapasowego kapitału szpitala. Przełożona Sióstr Serafitek z Oświęcimia udała się do dyrektora szpitala z zapytaniem, czyby nie przyjął do obsługi chorych siostry tego zakonu, podejmujące się wszystkich tych czynności, które spełniają posługaczki. Prosiłem p. Dyrektora odpisać że w każdej chwili może przysłać 9 Sióstr, które zastąpią posługę przy chorych, Wielki szpital przemyski ogromnie na tem wygra, gdy otrzyma moralną posługę szpitalną, bo obecnie tego tylko brak zakładowi, który się rozwija bardzo dobrze i prawidłowo. Ze względu na wielkie przepełnienie szpitala poleciłem p. Dyrektorowi wszystkie lżejsze choroby nie koniecznie wymagające szpitalnego leczenia leczyć ambulatoryjnie, aby nie przepełniać szpitala i o ile możności zaoszczędzić fundusz krajowy od niepotrzebnych wydatków. Rządcy zaś poleciłem zrobić rachunek czy nie wypadnie taniej dać jeszcze jedno danie na wieczerzę zamiast przepisywania chorym dodatków, które zwykle drogo kosztują.

W szpitalu znalazłem 168 chorych. W magazynach i składach czystość wzorowa. Chorzy pytani na salach oświadczyli mi, że są zupełnie zadowoleni z wiktu szpitalnego. Pielęgnowanie chorych bardzo staranne.

W pawilonie dla zakaźnych znalazłem czternaście chorych na ospę, tyfus, różę i t. d. Arsenał chirurgiczny jest dostateczny i bardzo czysto utrzywywany. Sala operacyjna nadzwyczajnie schludna. Leki przepisują lekarze oszczędnie.

Na Radzie 4. maja uchwalono wezwać p. burmistrza do przedłożenia kosztorysu na roboty konserwacyjne nieodzownie potrzebne i do ugody z Siostrami Serafitkami.

Kosztorys na roboty konserwacyjne został przedłożony i zatwierdzony przez nas, rokowania zaś SS. Serafitkami zaniechano na razie z powodu zbyt wielkich wydatków, któreby pociągnęło wprowadzenie ich w szpitalu. LW. 58.258/95.

Rzeszów. P. Protomedyk dał mi do przeczytania anonimowy donos wystosowany do c. k. Namiestnictwa o nadużyciach które się dzieją w szpitalu rzeszowskim. Zarzuty te były następujące: 1. Że chorzy leczeni w szpitalu ambulatoryjnie otrzymują ze szpitala leki i opatrunki bezpłatnie. 2. Że lekarze od chorych operowanych w szpitalu pobierają

wynagrodzenie pieniężne. 3. Że posługaczka na oddziale ocznym zajmuje się pokątnem leczeniem i bierze za to od chorych zapłatę. 4. Że chorzy są źle karmieni, nareszcie 5. że lekarze niedbale pełnią służbę i często po kilka dni nie odwiedzają szpitala.

Zarzuty te sprawdziłem na miejscu. Co do pierwszego, rzeczywiście chorzy leczeni ambulatoryjnie, a przeważnie cierpiący na oczy, otrzymują czasami opatrunki szpitalne i leki, musi to być jednak dopuszczonem, bo przez to szpital pozbywa się masy chorych, którzy inaczej musieliby być przyjęci do zakładu na utrzymanie szpitalne. Że to jest wydatek niewielki poświadczyć może cyfra wydatków w tym szpitalu na leki i sanitarne potrzeby wynoszące 6·6 ct. na dzień i chorego, wtedy gdy tenże wydatek w innych szpitalach wynosi zwyż 5 ct. Co do drugiego lekarze oświadczyli, że wynagrodzenie pobierali tylko od samopłacących, którzy przy wejściu do szpitala sami się ofiarowali, iż chętnie zapłacą za trud lekarza, nigdy zaś nic nie brali od leczonych kosztem funduszu szpitalnego. Oświadczyłem im że na przyszłość tego być nie może i że każdy czy to płacący czy niepłacący wstąpiwszy do szpitala ma prawo do pomocy lekarskiej bezpłatnie. Tak samo najostrzej zabroniłem posługaczom i posługaczkom przyjmować jakiekolwiekbądź datki od chorych, jest to bowiem surowo zabronionem instrukcyą. Skarga na żywienie jest niesłuszną, bo wiktuały w spiżarni są dobre, a chorzy pytani we wszystkich salach, oświadczyli iż są z wiktu zadowoleni, bo jest smacznie przyrządzony i dostateczny, a lekarz ordynujący codziennie probuje wszystkie potrawy i uwagi swoje zapisuje do osobnej książki znajdującej się w kuchni, zresztą sam się przekonałem osobiście, iż pod tym względem zarzutu żadnego zarządowi zrobić nie można. Twierdzenie że lekarze nie pełnią służby należycie i po kilka dni nie bywają w szpitalu jest fałszywe najzupełniej. Są dwie usiążki w szpitalu, a mianowicie: księga dyet i księga kuchenna, w której Dyrektor własnoręcznie wpisuje: w pierwszej przepisaną dyetę, a w ostatniej czy jedzenie chorych dobrze przyrządzone; otóż w tych książkach nie brakowało ani jednego podpisu Dopytywałem w mieście prywatnie czy niema skarg pod tym względem na lekarzy i otrzymałem zapewnienie. że wszyscy trzej lekarze są bardzo pilni i obowiązkowi, a o stosunku chorych do lekarzy i tych ostatnich do chorych, donosiłem już poprzednio, iż jest w całem znaczeniu jaknajlepszy.

W szpitalu i w magazynach znalazłem porządek należyty. Bieliizny z płótna korczyńskiego ilość dostateczna. Zaległości kosztów leczenia wynoszą około 2.500 zł. Szpital jednak ciężko walczy z kłopotami pieniężnymi, nie posiada bowiem żadnego obrotowego kapitału. W szpitalu znalazłem 113 chorych a w tej liczbie 31 syfilitycznych. Szpital ten jest nieustannie ogromnie przepełniony tak, że w roku ubiegłym na 100 łóżkach leczono przeciętnie 108 chorych, bywały zaś dnie kiedy 40 a nawet 50 osób leżało na sienikach położonych na ziemi. Ze względu, iż takie przepełnienie odbija się niekorzystnie na leczeniu wszystkich chorych, poleciłem p. Dyrektorowi, aby nie przyjmował do szpitala więcej aniżeli jest łóżek i robił wyjątek tylko w wypadkach nagłych, gdy ludzkość lub stan chorego nie pozwala odmowy, odmawiać zaś przyjęcia takim chorym, którzy mogą się leczyć ambulatoryjnie.

Oddział oczny oddaje wielkie usługi całej okolicy. Od urządzenia jego już operowano 100 katarakt ze skutkiem dodatnim, a do tysiąca ludzi otrzymało polepszenie wzroku.

Długie leczenie na tym oddziale wpływa na przeciętny czas pobytu chorych w zakładzie, (30·5 dni). Ambulatoryjnie otrzymuje tu poradę lekarską codziennie 10 do 15 ubogich. W szpitalu odbywają się bardzo trudne operacye z wynikiem szczęśliwym. Śmiertelność w r. 1894 wynosiła 6·1% na 1300 leczonych. W zakładzie tym daje się czuć wielka potrzeba osobnego pomieszczenia dla chorych zakaźnych, róża bowiem pojawiająca się od czasu do czasu wskutek przepełnienia, zmusza do odraczania operacyj, które bez tego mogłyby być już dokonane. Plan budowy domu dla zakaźnych przerabia architekt według danych przez Wydział krajowy wskazówek.

Na Radzie dnia 28. maja uchwalono przypomnieć, że oprócz taksy żadnych opłat lub honorariów od chorych w szpitalu żądać i przyjmować nie wolno.

Co do budowy pawilonu izolacyjnego w Rzeszowie przedstawiamy osobne sprawozdanie.

Sanok. W szpitalu znalazłem 35 chorych, między którymi było tylko dwóch syfilistycznych; wogóle tych ostatnich w sanockim szpitalu było bardzo nie wielu w ciągu ubiegłego roku (62). Za to ilość cierpiących na oczy stanowiła trzecią część wszystkich chorych. Z zakaźnych chorób najczęściej pojawiała się ospa (15 przypadków). W pawilonie dla chorób zaraźliwych pokazał się grzyb drzewny. Ze względu na niskie położenie, przekonany, iż powodem jest przedewszystkiem wilgoć, poleciłem rządcy otoczyć dom rowem, aby go zrobić niedostępnym dla tej ostatniej.

W szpitalu znalazłem czystość i porządek należyte, książki w kancelaryi prowadzone są bardzo dobrze i starannie. Długi szpitala wynoszą jeszcze sumę 11.569 zł. 98 ct., a mianowicie Wydziałowi krajowemu 2.750, magistratowi 937, reszta zaś liwerantowi surowych materyałów. Szpital ma jeszcze 1.100 zł. rezerwowego kapitału, który należy użyć na częściowe spłacenie długu; co do zapłaty reszty przy badaniu zamknięć rachunkowych winien postawić wnioski swoje oddział rachunkowy. Chorzy pytani na salach oświadczyli, że z wiktu są zadowoleni, przekonałem się jednak, że dobroć wiktuałów pozostawia bardzo wiele do życzenia: mięso było bardzo złe, ochłapy same, grysik mięszany z kukurudzianką, a ryż żółty i mięszany. Ze względu iż dostawca kilkakrotnie był wzywany do poprawy i otrzymał raz naganę pisemną, prosiłem p. burmistrza, aby zerwał z nim kontrakt i rozpisał nową licytacyą na jego koszt: p. burmistrz jednak ze względu na bardzo niskie ceny dostawy i trudność odszukania innego dostawcy, prosił aby raz jeszcze upomnieć przedsiębiorcę z zagrożeniem uznania go za kontraktołomnego przy pierwszej, nieodpowiedniej warunkom kontraktu dostawie. Żywienie chorych kosztowało w styczniu b. r. 12·9 ct., w lutym 12·3 ct., a w marcu 11·2 ct. dziennie i na chorego. W magazynie bielizny znalazłem należyty porządek; płótno dostarczone z Korczyna dobre i zupełnie odpowiednie do potrzeb chorych. Latryny są dość dobrze naprawione, tak że nie zakażają powietrza szpitalnego. Zaległości kosztów leczenia w początkach bieżącego roku wynosiły około 2.000 zł. Pranie w zakładzie odbywa się sposobem chemicznym. Pielęgnowanie chorych staranne i ludzkie.

Na Radzie dnia 5. czerwca uchwalono: wezwać burmistrza, ażeby czuwał nad tem, iżby dostawa żywności była odpowiedniejszą i zaległości kosztów leczenia raźniej ściągane.

Nowy Sącz. Wskutek odkrytych przez p. burmistrza nadużyć rządcy Pająkowskiego, ten ostatni został usunięty z urzędu i oddany sądowi do ukarania, zarząd zaś szpitala został oddany Siostrom Miłosierdzia w d. 27. marca b. r., z któremi zawarto kontrakt. Na pomieszczenie ich oddano dawną kancelaryę zarządu i dwa przyległe małe pokoiki, kancelaryą zarządu przeniesiono na drugą stronę sieni, wskutek czego ubyło miejsca na 6 łóżek. Dla prowadzenia kancelaryi przyjęto osobnego funkcyonaryusza.

Po śmierci dra Zengtellera, dyrektorem szpitala został mianowany dr. Czapliński, zręczny operator, bardzo pracowity i sumienny lekarz. Ta zmiana, jak i przybycie Sióstr Miłosierdzia, a razem z nimi ładu, czystości i porządku w szpitalu były przyczyną, że ludność okoliczna bardzo garnąć się zaczęła do szpitala, który od tego czasu jest wciąż przepełniony, wskutek tego lekarzy pracujący w szpitalu (dwaj bezpłatni praktykanci i dyrektor:) urządzili ambulatoryjną bezpłatną pomoc dla ubogich chorych.

Dawną kancelaryę lekarską przemieniono na salę operacyjną; w tym celu polakierowano tamże ściany i dano posadzkę z płyt betonowych. Do sali tej sprawiono szklaną szafę na instrumenta, stół z irrygatorami, umywalnię i stół operacyjny, narzędzia chirurgiczne częścią zostały sprawione na nowo, a częścią poprawiono stare. Pomieszczenie na kancelaryą lekarską utworzono przez oddzielenie zachodniej części korytarza na piątrze drzwiami szklanemi. Mały pokój znajdujący się tuż około kancelaryi zarządu, obrócono na pokój do badań ginekologicznych i tamże ustawiono stół dębowy

nowej konstrukcyi na miejsce starego nie odpowiadającego celowi. Wreszcie na dole przedzielono korytarz na dwie części drzwiami oszklonemi dla uniknięcia przeciągów i uzyskania łagodniejszej temperatury w czasie zimy. W ogóle w szpitalu odmieniło się wszystko bardzo korzystnie, ale zakład źle dozorowany przez tyle lat, źle gospodarowany i okradany przez tylu niesumiennych rządców bardzo ubogi w bieliznę, narzędzia chirurgiczne i sprzęty, a przytem niedogodnie położony wśród targowicy, ciasny i nie mający ogrodu dla chorych, nie przedstawia żadnych warunków rozwoju, a dla utrzymania w tym stanie polepszonym, w którym się obecnie znajduje, potrzebuje uregulowania taksy i rozłożenia otrzymanej zaliczki, a także pozbycia się przedsiębiorstw dostarczających wiktuały dla szpitala, aby oddać całe gospodarstwo w ręce Sióstr Miłosierdzia. W tym ostatnim celu poleciłem dyrektorowi, aby był bardzo ostrym w przyjmowaniu dostawy wiktuałów i gdyby te ostatnie nie odpowiadały umowie, zerwał kontrakt z dostawcą. Pan burmistrz mówił, mi, że miasto uchwaliło dać w r. 1897 na budowę nowego szpitala 30 tysięcy zł. Suma ta, wraz z otrzymaną za sprzedaż budynku starego, będzie stanowić połowę tego co potrzeba na wybudowanie zakładu porządnego na 100 łóżek. Energia p. burmistrza, który dał dowód w odbudowaniu spalonego miasta dają nadzieję, że i dla szpitala zaświtają lepsze czasy. Od siostry przełożonej Nowosądeckiego szpitala dowiedziałem się, że duchowne przełożeństwo ich stara się wprowadzić do stowarzyszenia niższy stopień dozorczyń chorych, któreby mogły zająć miejsce dozorczyń obecnych, co byłoby nadzwyczajnie pożądanem, ze względu na uzyskanie posługi moralniejszej aniżeli obecne. Wprawdzie SS. Serafitki i Rodzina Maryi i stowarzyszenie zawiązujące się pod egidą X. arcybiskupa Felińskiego mają cel podobny, ale tych zakonnic nie można wprowadzić tam, gdzie już są Siostry Miłosierdzia, dwa stowarzyszenia bowiem o różnych statutach obok siebie istnieć nie mogą. Byłem przy operacyi dokonanej przez p. dyrektora szpitala i przekonałem się o znakomitej wiedzy i wprawie jego, a także spokoju i zimnej krwi, stanowiących najcenniejsze przymioty chirurga. Ambulatoryjnie tu leczy się codziennie bardzo wiele osób, bo od 10—25.

Bardzo powoli załatwiają się sprawy kosztów leczenia w starostwie nowosądeckim. Upraszam o wezwanie starostwa do energiczniejszego ściągania tych kosztów i wydania żądanych świadectw. Wszystkie książki zarządu prowadzą się należycie i mam nadzieję, iż pod ręką obecnego kierownika kancelaryi p. Rungego żadnych zaległości nie będzie, jest to bowiem człowiek pracowity i bardzo obowiązkowy.

Na Radzie dnia 5. czerwca uchwalono wezwać Starostwo do energiczniejszego ściągania kosztów leczenia, a p. burmistrza do przedłożenia planu na nowy budynek szpitalny wraz z planem finansowania.

Sambor. Dnia 19. stycznia 1895 na polecenie starosty udała się do szpitala komisya złożona z c. k. komisarza powiatowego, nadinżyniera i lekarza powiatowego dla zbadania wszystkich ubikacyj tego zakładu. Wynik tego badania doprowadził do tych samych rezultatów, o których donoszę od 24 lat i które powtarzam corocznie: że budynek jest nieodpowiedni, nadzwyczajnie zawilgocony, grożący zawaleniem się, tem więcej, że napływ chorych zwiększa się corocznie wskutek wzrastania ludności i większego zaufania jej do szpitali. W ośmiu niewielkich izbach, gdzie według sanitarnych wymagań powinno się mieścić najwyżej 25—30 osób, mieści się 62 łóżek, a przeciętnie w r. 1894 było leczonych w szpitalu 54; były zaś dnie, kiedy szpital zmuszony był przyjąć i pomieścić 70—75 chorych. Wszystkie sale szpitalne zawierają 21.549 stóp sześciennych powietrza, a więc przy przeciętnej liczbie 54, na każdego chorego przypada mniej niż 400 stóp sześciennych powietrza, to jest trzecia część tego, co wymaga hygiena. Ze względu, że każdy człowiek na godzinę przez oddechanie i transpiracyę skórną psuje $8\,m^3$ powietrza czyli 25.28 stóp ^{3}, okazuje się, że chorzy stale przebywają w zepsutem powietrzu, jak w zimie, tak i latem i że nawet otwieranie okiem nic na to nie pomoże. To też śmiertelność w tym szpitalu jest zawsze większa, aniżeli w innych szpitalach. W piwnicy pod budynkiem mieści się trupiarnia, łazienki, pomieszka-

nie stróża i składy. Trupiarnia nie sklepiona leży pod salą dla chirurgicznych chorych. Przy tak wielkiem przepełnieniu, odosobnienie dotkniętych chorobami zaraźliwemi jest zupełnie niemożliwe tak, że obok chorych na tyfus, leżą chorzy na syfilis, obok cierpiących na oczy, chorzy na ospę lub szkarlatynę, obok sali chirurgicznej — chorzy na różę. Sali operacyjnej właściwie niema, a lekarz musi operować w kancelaryjce bardzo małej wśród ścisku i nie mając żadnego spokojnego miejsca, tak potrzebnego dla operatora. Oddawna, bo od r. 1873 Wysoki Wydział krajowy nakazał zwierzchności gminnej, aby się postarała jaknajrychlej o umieszczenie szpitala w odpowiednim budynku, czy to najętym, czy nowo wybudowanym. Na wszystkie wezwania wynajęcia innego domu zwierzchność gminna odpowiadała, że odpowiedniego budynku na szpital w Samborze niema. Natomiast wyłoniła się myśl zbudowania nowego szpitala, miasto ofiarowało grunt, zrobiło plan i przedstawiło go c. k. Namiestnictwu. Rada zdrowia odrzuciła plan budowniczego miejskiego, a posłała swój własny plan, który znowu z powodu mnóstwa usterek był odrzucony przez Wydział krajowy. Posłano następnie do Sambora normalny plan szpitala, polecając na podstawie jego, zrobienia kosztorysu i przedstawienia planu finansowania. Ale niestety, miasto spotkawszy tyle trudności ostygło do sprawy budowy i od roku 1890 nie chce jej poruszać na nowo. Starosta samborski na podstawie sprawozdania komisyi wystosował do rady szpitalnej następujące żądania: 1. Aby poczyniono bezzwłocznie kroki stosowne celem wyszukania, względnie wybudowania nowego, wymogom hygienicznym odpowiadającego, budynku na pomieszczenie samborskiego szpitala i to najdalej do końca 1896 roku. Na czas zaś trwania prowizoryum ze względu sanitarno-policyjnego poleciło: *a)* aby stan chorych w budynku nie przenosił 26 osób; *b)* trupiarnia musi być bezwarunkowo przeniesiona ze suteren i umieszczona w jednej z ubikacyj parterowych; *c)* łazienka musi być usunięta ze suteren i umieszczona w jednej z ubikacyi parterowych; *d)* pomieszkanie stróżów z piwnicy ma być usunięte; *e)* dla operacyj chirurgicznej musi być przeznaczona osobna ubikacya; *f)* oznaczonego stanu chorych tak długo bezwarunkowo przekraczać nie wolno, jak długo szpital w dotychczasowym budynku pozostawać będzie. Przytem oświadczyło Starostwo kategorycznie, że gdyby w oznaczonym terminie do końca 1895 r. nowe umieszczenie dla szpitala urządzonem nie zostało, lub gdyby wskazane wyżej zmiany w urządzeniu obecnego budynku na czas prowizorycznego pozostawienia w nim szpitala, najdalej do końca maja 1895 r. dokonane nie były, to ze względów sanitarno-policyjnych zamknie ten szpital.

Żądania Starosty są najzupełniej słuszne, ale w obecnym budynku niewykonalne z następujących powodów: 1. Jeżeli łazienka będzie przeniesiona do jednej z ubikacyj szpitalnych, a do obecnego jej pomieszczenia przeniesie się stróż, jeżeli jeszcze jeden pokój będzie obrócony na pokój do operacyi, to szpital będzie posiadać tylko 6 pokoi dla pomieszczenia chorych. 2. W tych pokojach będzie można pomieścić według wymogów sanitarnych i zupełnie słusznego żądania starostwa zaledwo 20 chorych. Przypuszczając, iż w szpitalu nigdy nie będzie mniej chorych, ilość dni leczenia w ciągu roku wyniesie 7.300. Ze względu, że utrzymanie szpitala na prowincyi z całą administracyą kosztuje najniżej 11.000 zł., taksa w tym szpitalu musi być podniesiona do 1 zł. 51 ct. dziennie, inaczej bowiem szpital nie pokryje swych wydatków administracyjnych 3. Trupiarni niema gdzie przenieść, chyba że wybuduje się osobny budynek w ogrodzie, tymczasem na ten szpital szkoda każdego wydatku.

Okoliczności te zmuszają albo przenieść szpital do innego budynku, albo go zamknąć, jak tego chce Starosta. Co do przeniesienia szpitala do stosowniejszego budynku mowy być nie może, jak przekonałem się na miejscu, bo gdyby nawet można było odszukać dom odpowiedni, to potrzebaby zapłacić czynsz bajecznie wysoki (do 4.000 zł) i to z warunkiem wynajęcia domu na lat 12 lub 15 i przyjęcia obowiązku odrestaurowania go na nowo po upływie terminu najmu, nikt bowiem nie chce wypuszczać pomieszkania na czas krótki z obawy, że potem nie znajdzie lokatorów.

Nic więc nie pozostaje, jak zdecydować się, aby starostwo zamknęło szpital, a natychmiast przystąpić do budowy nowego na placu darowanym przez miasto na szpital, zakład ten bowiem obsługuje zbyt wielką okolicę i musi być postawiony. Za stary budynek szpitalny, według opinni znawców stosunków miejscowych, można będzie otrzymać od 10—12 tys zł. Ponieważ budowa szpitala na 60 łóżek będzie kosztować 50—60 tys zł. potrzeba będzie prosić Wysoki Sejm o pomoc gminie w ilości 40—50 tys. zł, gmina bowiem jest tak zadłużona, że oprócz darowanego na szpital ładnego placu nic więcej dać nie może, ma bowiem już 300 000 długu.

W szpitalu znalazłem 52 chorych, a w przeszłym tygodniu było 72. Bielizny szpital posiada ilość dostateczną na pięć zmian. W spiżarni produkta były należytej dobroci. Pielęgnowanie chorych pod względem lekarskim staranne i wyniki leczenia, pomimo najnieodpowiedniejszego pomieszczenia, dość szczęśliwe.

Na Radzie dnia 29. kwietnia uchwalono: wezwać miasto do przedłożenia planu na budynek szpitalny wraz z kosztorysem i planem finansowania w celu żądania zapomogi od Wysokiego Sejmu, tymczasem zaś polecono Magistratowi przenieść trupiarnię, łazienkę i pomieszkanie stróża w inne miejsce, przeznaczyć osobną lokalność dla operacyj chirurgicznych i nie przyjmować do szpitala więcej chorych nad liczbę, jaką uszczuplone lokale szpitalne bez szkody dla zdrowia ich pomieścić mogą. W końcu wezwano Magistrat do zastanowienia się nad kupnem realności „pod słońcem“, która jest do sprzedania.

Na przedstawienie Magistratu zezwoliliśmy część chorych przenieść do mieszkania rządcy, a dla tego ostatniego wynająć w pobliżu inny lokal. Co do planów i kosztorysów nowego szpitalnego budynku, nie otrzymawszy ich do 1. października, zażądaliśmy ponownie. Na to Magistrat miasta Sambora 23. października b. r. L. 3.271 odpowiedział, że Rada gminna na posiedzeniu 23 października uchwaliła odpowiedzieć, iż nie ma ani środkow do budowy, ani obowiązku budowania.

Śniatyn Podniesienie szpitala śniatyńskiego do poziomu równego z innymi szpitalami prowincyonalnymi jest rzeczą niemożliwą, bo żadnej z władz miejscowych nie leży to na sercu. Gmina na nędzny swój szpital patrzy obojętnie; Radę zaś szpitalną i Radę powiatową mało on obchodzi. Każdy burmistrz, każdy Marszałek powiatowy obiecywał zająć się zakładem i zainteresować obszerniejsze koło ludzi o losie tej humanitarnej instytucyi, rok rocznie ponawiałem zabiegi moje, rok rocznie Wydział krajowy wzywał gminę i Radę szpitalną do zajęcia się tym zakładem obiecując pomoc swoją, lecz napróżno. Polepszyło się pielęgnowanie chorych, wskutek starań i wysiłków lekarza ordynującego, ale nic się nie zmieniło, ani w budynku szpitalnym, który jest ciasnym i nieodpowiednim, ani w zarządzie administracyjnym, który nie odpowiada wymogom obecnym. Szpital jest ubogi w bieliznę, ubogi w narzędzia lekarskie, w sprzęty i w to wszystko co szpital posiadać powinien. Co gorzej, że i nadziei niema na podniesienie szpitala, bo gmina tak się źle rządzi u siebie, że co lat kilka potrzeba tu posyłać komisarza rządowego, dla przywrócenia jakiegoś porządku w administracyi i w gospodarstwie. I obecnie w Śniatynie jest komisarz rządowy ale do tego nawet nie udawałem się o pomoc, bo i on nic zrobić nie może wobec indolencyi otoczenia, tem więcej że dla dźwignięcia zakładu potrzeba mieć środki materyalne, a tych gmina nie posiada. Powodem tego upadku szpitala był opór gminy rozporządzeniom Wydziału krajowego i niemożebność złamania oporu tego, bo interes osób prywatnych stał temu na przeszkodzie. Nie jest to mój pogląd, lecz zdanie pp. burmistrzów którzy probowali złamać opór gminy lecz napróżno. W roku przeszłym naprawiono tu nieco parkan okalający realność szpitalną i kupiono 36 prześcieradeł do podszywania koców na łóżkach — ot i wszystko

W szpitalu znalazłem 17 chorych. Od początku roku leczono tu już 249 chorych, w tej liczbie izraelitów 86 a chrześcian 163, należących do miasta Śniatyna 113, do okolic 136. Śmiertelność w roku ubiegłym wynosiła 5.7%. Średni pobyt chorych 17·1. Te korzystne wyniki są za-

sługą lekarza ordynującego. Produkta w szpiżarni były średniej dobroci; chleb i bułki dobre; chorzy pytani, czy są zadowoleni z wiktu oświadczyli, że wikt jest dobry i dostateczny.

Na Radzie d 4. paźdz. przyjęto do wiadomości.

Sokal. W szpitalu tym znalazłem wszystko w porządku, w każdej sali zapytywałem chorych czy ich dobrze karmią, czy potrawy są przygotowane smacznie, czy posługa jest dobra i czy który chory nie doznał jakiej krzywdy, lecz żadnej skargi nie wniesiono, owszem chorzy z wielkiem uznaniem odzywali się o wikcie i o pielęgnowaniu w zakładzie. W salach znalazłem kilku chorych na uwiąd starczy (marasmus senilis). Na uwagę moją, że tacy chorzy nie powinni być przyjmowani do szpitala, dyrektor odpowiedział, że zostali oni przywiezieni z gmin i porzuceni pod szpitalem w nocy, tak że zakład musiał ich przyjąć z ludzkości, a wydalić nie mógł, aby w zimnym czasie nie pomarzli w drodze ze szpitala. Ze względu, że ilość łóżek w zakładzie może być uważaną za maximum jakie pomieścić się może w danej przestrzeni, poleciłem p dyrektorowi nie przyjmować więcej aniżeli jest łóżek, aby chorzy nie leżeli na sienikach na ziemi i aby uchwała Wys. Sejmu z dnia 21. lipca 1880 była ściśle wypełnioną. Dalej nakazałem, aby świerzbowatych leczono ambulatoryjnie, gdyż oni to najwięcej przyczynili się do przepełnienia szpitala, które jest największem złem zakładów leczniczych, tem więcej, że powiat sokalski jest nawiedziony prawdziwą epidemią świerzbu gdyż w roku ubiegłym leczono 415 ludzi na tę chorobę, a zatem czwartą część wszystkich świerzbowatych pielęgnowanych w 24 szpitalach prowincyonalnych. W salach przeznaczonych dla zakaźnych nie znalazłem ani jednego chorego. Dyrektor oświadczył mi, iż doniesienie fizyka powiatowego, że w jednej sali, przeznaczonej dla chorych zakaźnych niepodobna trzymać chorych z powodu zimna jest mylnem, bo w tej sali dawniej była kancelarya i nikt się nie skarzył nigdy na zimno. Poleciłem, aby w tych salach nie trzymano żadnych innych chorych jak tylko zakaźnych, i żeby po każdej ukończonej chorobie sale były starannie desinfekcyonowane i wybielone wapnem karbolowem Śmiertelność w tym szpitalu jest najniższa ze wszystkich szpitali prowincyonalnych, wynosiła bowiem w r. 1894 4·1%. Szpital ten także odznacza się najkrótszym średnim pobytem chorych (12·4 dni), pochodzi to stąd, że syfilis nie grasuje tu z taką siłą jak w południowej części Galicyi, gdyż w ciągu ubiegłego roku było zaledwo 54 dotkniętych tą chorobą i z powodu wielkiej ilości świerzbowatych, których leczenie wymaga bardzo krótkiego czasu.

Wychodki i jama odchodowa zostały naprawione według wskazówek Wys. Wydziału krajowego. Bielizny znalazłem w magazynie na cztery zmiany, z płótna dostarczonego z Krosna zakład jest zupełnie zadowolony. W spiżarni produkta wszystkie należytej dobroci i jakości. Szpital trzyma duże dwie świnki dla zużytkowania odpadków kuchennych. Zaległości kosztów leczenia wynoszą do 3000 zł., potrzeba będzie polecić Wydz. Rady powiatowej aby nalegała na prędsze przeprowadzenie korespondencyi, cyfra ta bowiem zaległości przy 24 tys. dni leczenia jest nieco za wielka. Desinfektor szpitalny dotychczas funkcyonuje dobrze i nie wymaga żadnej naprawy.

Na Radzie d. 29. kwietnia przyjęto do wiadomości.

Stanisławów. Budynek szpitalny w Stanisławowie potrzebuje bardzo znacznej naprawy, wszystkie bowiem okna i futryny okien ze starości spróchniałe i rozpadają się, a dach pokryty cienką cynkową blachą podziurawiony tak, że woda przecieka na strych, a naprawionym być nie może bo i sam stolec dachowy potrzebuje rekonstrukcyi. Według kosztorysu zrobionego przez budowniczego miejskiego rekonstrukcya dachu będzie kosztować 2349, nowe zaś okna z futrynami 4259 zł. czyli razem 6608. Oprócz tego szpital tak wielki jak stanisławowski cierpi na brak pomieszczenia dla zakaźnych tak, że na jednym kurytarzu leżą chirurgiczni, i dotknięci tyfusem, ospą, różą lub dyfteryą. Taki stan rzeczy nie może być nadal cierpianym, potrzeba będzie koniecznie odosobnić takich chorych. Rozpatrzywszy się na miejscu wspólnie z p. Dyrektorem szpitala przyszliśmy do przekonania, że najlepiej byłoby usunąć kuchnię

i spiżarnię do osobnego budynku, pokoje zaś te wraz z kuchnią Sióstr Miłosierdzia i pomieszczeniem dla odźwiernego obrócić na sale dla zakaźnych i zamurowawszy obecne wejścia zrobić drzwi ze strony zewnętrznej budynku, aby przerwać wszelką komunikacyę tej części z resztą chorych. Kuchnię zaś ze spiżarnią i pralnią. która jest za mała i magazyn przenieść do osobnego budynku, któryby stanął na podwórzu szpitalnem. Oprócz tego potrzeba będzie wybudować domek na trupiarnię z pokojem sekcyjnym i pomieszczenie na karawan i desynfektor. Według przybliżonego kosztorysu kosztowałoby to około 8.000 zł. razem zaś z poprzednimi do 14 tys. zł. Potrzeby szpitala nie kończą się jednak na tem. Wskutek obliczania wysokości taksy leczenia według sum uiszczonych, taksa tego szpitala już od dawna była niedostateczna i szpital żył długami, tak, że w ciągu tych kilku lat ostatnich dług doszedł do 11 tys. zł. które potrzeba spłacić, podnosząc taksę bardzo znacznie lub zaciągając pożyczkę. Dla uregulowania finansów potrzeba będzie około 25 tys. zł. Wziąwszy na uwagę że gmina jest dłużna szpitalowi sumę 6352 zł. brakować będzie około 19 tys. a okrągło 20 tys., które mogą być pożyczone w Stanisławowskiej kasie oszczędności na 4½% bez amortyzacyi na hipotekę budynku szpitalnego, z amortyzacyą zaś w 34 latach rocznie potrzeba będzie płacić około 1400 zł Taksę szpitalną potrzeba będzie podwyższyć aby dług ten pokryć i wogóle przejrzeć zamknięcia rachunkowe, które widocznie źle się układały jeżeli doprowadziły szpital do prawdziwej katastrofy. Roboty wyżwspomniane można będzie dokonać w roku przyszłym, oddając je w przedsiębiorstwo pod dozorem lekarza szpitalnego i budowniczego miejskiego. Jeden z najlepszych tutejszych przedsiębiorców-budowniczych (p. Kudelski). podjął się narysować szkice wszystkich robót, dać szczegółowe kosztorysy i przedstawić jeszcze w ciągu bieżącej zimy.

W szpitalu znalazłem 72 chorych, w liczbie tej było 29 kiłowych i 17 chirurgicznych. Pielęgnowanie chorych nic nie pozostawia do życzenia; śmiertelność w roku przeszłym wynosiła 6·4%, średni czas pobytu 25·2 dni. Koszt żywienia wynosił 18.2 ct na dzień i chorego. Przekonawszy się, że przełożona Sióstr Miłosierdzia traci bardzo wiele czasu na sporządzanie rachunków, wymaganych przez likwidaturę magistracką, prosiłem p. Burmistrza o uproszczenie tej rachunkowości i dałem wskazówki jakimi wykazami Sióstr można się zadowolnić zupełnie, nie zmuszając ich do bezowocnej pracy, odrywającej ich od głównego przeznaczenia — pielęgnowania chorych.

P. Dyrektor mówił mi że obecny sekundaryusz chce porzucić posadę, bo mieszkając tak dalej za miastem niema żadnej praktyki, a płaca 400 zł. wystarcza zaledwo na wikt i odzież. Przy takich warunkach nie da się utrzymać żadnego lekarza i potrzeba będzie dodać mu wikt w szpitalu, jak to jest w szpitalu tarnowskim.

Wskutek relacyi Inspektora szpitali delegowaliśmy do Stanisławowa wice-sekretarza Wilczyńskiego dla zbadania ksiąg rachunkowych i rozpatrzenia wzajemnych pretensyj gminy do szpitala i tego ostatniego do gminy. Delegat nasz po starannem zbadaniu wszystkich książek doniósł, iż już od dawnego czasu zaległości kosztów leczenia w tym szpitalu mnożą się i wiele z nich wskutek przedawnienia i zatraty dokumentów, przez niedbalstwo tych, którym miejscowy dozór szpitala był poruczony, stały się nieściągalnemi; że gmina jest dłużną szpitalowi 12 484 zł. 76 ct. lecz ma pretensye do wynagrodzenia za zarząd szpitala od chwili objęcia jego pod kierunek zwierzchności gminnej w kwocie 6132 zł. 76 ct., dalej przedstawił konieczność podwyższenia taksy tego szpitala, gdyż jest niewystarczającą do pokrycia wszystkich wydatków, tem więcej, że szpital Stanisławowski żadnego funduszu rezerwowego nie posiada.

Wydział krajowy po zbadaniu relacyi Inspektora szpitala co do potrzeby nowych budowli i raportu p. Wilczyńskiego d. 12. listopada uchwalił:

1. Zażądać od gminy spłaty całych 12.484 zł. 76 ct. dłużnych szpitalowi z procentem od 12. listopada br. pod zagrożeniem egzekucyi. 2. Zgodzić się na proponowane budowle z kwoty, którą gmina ma wró-

cić 3. Objaśnić Magistrat, że w tej sprawie między gminą a szpitalem Wydział krajowy nie jest stroną ale władzą nadzorczą. 4. Polecić burmistrzowi energiczne ściąganie kosztów leczenia na przyszłość a jednocześnie odpisać nieściągalne koszta leczenia. LW. 65.032/95.

Stryj. Szpital stryjski pod względem zewnętrznego wyglądania poprawił się znacznie od roku przeszłego, budynek bowiem na gospodarskie składy, słomę, drzewo i td. został odnowiony, łazienki dobrze urządzone, na obu oddziałach męskim i żeńskim, uporządkowano wszystkie składy i magazyny, naprawiono bieliznę, narzędzia, urządzono salę operacyjną, wszędzie czystość i porządek należyty tak w salach jak w kuchni, pralni i kancelaryi. Płótno dostarczone z Krosna w tym roku wygląda dobrze, czy jest trwałe — okaże się w noszeniu. Starej bielizny znajduje się na trzy zmiany. W szpiżarni wszystkie wiktuały jakości odpowiedniej, mięso dobre, pieczywo także. Chorzy pytani przezemnie odpowiadali, że żywienie jest dostateczne i smacznie przyrządzone. Szpital utrzymuje z odpadków trzy świnki, które przyniosły szpitalowi w roku ubiegłym po 45 zł dochodu każda. Ogród znalazłem już obrobiony. Chorych w zakładzie było 80; w liczbie ich trzecia część syfilitycznych. Lekarz ordynujący i pomocnik jego są bardzo pilni, pracowici i miłujący swój obowiązek, na czem i zakład i chorzy bardzo wiele zyskują. W szpitalu znalazłem bardzo wiele przypadków chirurgicznych, operowanych ze szczęśliwym wynikiem Leki w roku ubiegłym kosztowały 5·3 ct. na dzień i na chorego Większa część instrumentów chirurgicznych znajdujących się w sali operacyjnej są prywatną własnością dyrektora. W kancelaryi książki są prowadzone w należytym porządku Zaległości kosztów leczenia wynosiły 345 do końca 1894 r. i od samopłacących 164 zł. Pisarz szpitalny według świadectwa p Burmistrza starannie pełni swe obowiązki. Prezesowi komitetu szpitalnego przedstawiłem dwie rzeczy do zbadania: czy nieda się zmniejszyć ilości posługi szpitalnej, która jest zbyt liczna (11) i zwróciłem uwagę że żywienie chorych w 1894 było bardzo drogie (27 3 ct.) wtedy gdy wprowadzając Siostry Mił. do zarządu rachowano nietylko na staranniejsze pielęgnowanie chorych ale i oszczędniejsze gospodarstwo. Wprawdzie w ubiegłym roku gospodarowały one tylko od 1. czerwca, ale rezultat w każdym razie był niezadowalniający. Co kosztowało żywienie w pierwszych miesiącach tego roku nie mogłem się dowiedzieć, przełożona bowiem, prowadząca rachunki odjechała do Lwowa Zamknięcia rachunkowe już odeszły do Lwowa potrzeba je będzie należycie rozpatrzyć dług bowiem szpitala wynosi 10.200 zł. Oprócz tego prosiłem p. Burmistrza udać się do starosty stryjskiego z prośbą o prędsze załatwianie ściągnięcia kosztów leczenia i wydawania świadectwa przynależności. Ambulatoryjnym lekarze dają codziennie poradę najmniej 10 chorym, czasami ta liczba zwiększa się do 15 i wyżej.

Na Radzie dnia 29. kwietnia uchwalono wezwać Siostry Miłosierdzia do oszczędności w żywieniu chorych.

Dnia 10. listopada p. Burmistrz miasta doniósł, że średni koszt żywienia w szpitalu od 1. maja 1895 do 1 paźdz. 1895 z winem i sodową wodą wynosił tylko 20 ct. dziennie i na chorego. Wezwaniu więc Wydziału krajowego stało się zadość.

Tarnów. Życzeniem ks. biskupa i duchowieństwa tarnowskiego i życzeniem rady szpitalnej jest wprowadzenie do zarządu szpitala Sióstr Miłosierdzia. Wys. Wydział krajowy na razie nie zgadzał się na to ze względu na koszta instalacyi i utrzymania sześciu osób więcej w zarządzie szpitalnym. Rozpatrzywszy się na miejscu przyszedłem do przekonania, iż zmianę tę dałoby się przeprowadzić z niezbyt wielkim stosunkowo kosztem, a mianowicie pensyonując rządcę, który służy w szpitalu od lat piętnastu i robiąc go pisarzem szpitalnym, bez którego nawet po wprowadzeniu Sióstr Miłosierdzia szpital obejść się by nie mógł, bo i dziś ma oprócz rządcy dwóch dyurnistów dla prowadzenia czynności kancelaryjnych, ilość bowiem chorych w szpitalu tutejszym rocznie dochodzi do dwóch tysięcy. Taksa zaś szpitalna musi być zwiększona i bez tego, zamknięcia bowiem rachunkowe z r. 1894 wykazują wydatek dzienny 48·7 ct.

taksa wynosi tylko 48 ct. Oddanie zaś zarządu szpitala w ręce Sióstr Miłosierdzia będzie spełnieniem życzenia Wys. Sejmu, miejscowej władzy dozorującej i kontrolującej i bez krzywdy chorego urzędnika szpitalnego który może zastąpić miejsce jednego z dyurnistów W szpitalu znalazłem 94 chorych, a w tej liczbie 29 syfilitycznych, ani jednego zaś nie było, któryby nie kwalifikował się do pielęgnowania szpitalnego. W szpitalu dokonano w roku ubiegłym bardzo wiele pięknych operacyj chirurgicznych z wynikiem dodatnim. Spis tych operacyj z oznaczeniem, które z nich są wykonane przez każdego z lekarzy szpitalnych prowadzi się w osobnej książce. Ilość porodów odbytych w szpitalu jest bardzo znaczna, wynosiła bowiem w ciągu pięciu miesięcy 52. Wskutek zwyczaju okolicznych mieszkańców, iż konających swoich przywożą do szpitala, aby uniknąć wielkich kosztów pogrzebu, śmiertelność była dość znaczna, wynosiła bowiem 9·5%. Urządzenie zupełnie odosobnionego pomieszczenia dla zakaźnych usunęła możność zakażania innych w samym szpitalu. Opatrzyłem salę w której znajdują się chore kobiety i gdzie jest wilgoć w ścianach zewnętrznych, ale zdaje mi się, iż da się to usunąć zupełnie przez odbicie tynku i ocementowanie ściany. Podłoga zaś da się naprawić kilku nowemi deskami. Prosiłem p. Dyrektora, aby się starał wszelkiemi siłami nieprzyjmować więcej chorych jak jest łóżek, dla uniknienia przepełnienia, mającego tak zły wpływ na wyniki leczenia. Zresztą w szpitalu tym chorzy nie przytrzymują się dłużej nad rzeczywistą potrzebę i średni pobyt chorego w zakładzie wynosił w roku ubiegłym 21·5 dni. W kancelaryi zarządu znalazłem wszystko w porządku. Zaległości w końcu roku wynosiły 3794 zł. Od samopłacących, kas chorych i obcych funduszów ściągnięto w roku ubiegłym 1.962 zł. w bieżącym zaś roku w ciągu czterech miesięcy — 470 zł. Magazyny w porządku, bielizny ilość dostateczna na cztery zmiany, płótno pobiera się z fabryk krajowych. W spiżarni znalazłem produkta średniej dobroci, chorzy pytani we wszystkich salach oświadczyli, że są zadowoleni z wiktu z wyjątkiem jednego, który jednak nie umiał objaśnić, co mu nie smakuje. Pranie odbywa się chemicznie jak w lwowskim szpitalu. Stawek w ogrodzie, który był powodem malaryi został zasypany. W części nowej szpitala wiele okien spaczyło się i potrzebuje naprawy. Zakład dotychczas nie spłacił 1000 zł. dłużnych funduszowi podupadłych mieszczan i za budowę kanału z powodu bardzo niskiej taksy. Ambulatoryjnego leczenia chorych w tym szpitalu nie ma, bo mieszkańcy nadużywali tego dobrodziejstwa: ludzie zamożni zaczęli wyzyskiwać lekarzy udając się do szpitala w godzinach ordynacyi dla otrzymania bezpłatnej porady i pomocy.

Na Radzie dnia 31. maja uchwalono zapytać burmistrza i radę szpitalną, czy należy wprowadzić Siostry Miłosierdzia i pod jakimi warunkami.

Z obrachowania przysłanego przez p burmistrza okazało się, iż wprowadzenie Sióstr Miłosierdzia do szpitala tarnowskiego pociągnie za sobą wydatki, przechodzące możność finansową szpitala, wskutek tego sprawę tę odroczono do czasu poprawienia się stosunków majątkowych szpitala. (LW. 40.115/95).

Tarnopol. Po przebyciu do Tarnopola wprost z drogi udałem się do p. Burmistrza, aby z nim porozumieć się względem mającego budować się nowego szpitala, gdyż jeszcze dotychczas nie otrzymał odpowiedzi Wys Wydziału krajowego, przesłanej mu razem z planami dla ich przerobienia, stosownie do uwag zrobionych w Wydziale krajowym. P. Burmistrz mówił mi, że ma tu zdolnego budowniczego, któremu może poruczyć tę pracę, tak żeby Sejmowi można było przedstawić nowy plan wraz z kosztorysami, zastosowanymi do środków szpitalnych bez szkody chorych i według wymagań hygieny w podobych zakładach. P. Burmistrz jest także tego przekonania, że za sumę około 90 tysięcy w Tarnopolu można będzie wybudować bardzo ładny zakład na 100 łóżek. Od p. burmistrza udałem się na plac kupiony pod budowę, aby wspólnie z lekarzem ordynującym rozpatrzyć się, gdzie najlepiej będzie zwrócić front budynku szpitalnego. Nie dało się to dokonać, gdyż nie mieliśmy ani

szkicu, ani planów, lecz zdaje się, iż najlepiej będzie obrócić front ku wschodniej stronie albo nareszcie i ku północnej, bo położenie okien na południe, w gorące dnie naszego lata i przy wysokich oknach jakie się dają w zakładach lecznicznych jest bardzo niemiłe dla chorych, jak się można przekonać w Brodach i w Sanoku, gdzie gorąco w salach jest czasami do niezniesienia. W każdym razie upraszam o polecenie, aby do przerobienia planu i do komitetu budowy był powołany Dyrektor szpitala, jako najwięcej interesowany i najlepiej obznajomiony z wymogami szpitalnemi.

W Tarnopolu więcej jak gdzieindziej można przekonać się o potrzebie wydania nowej ustawy szpitalnej, określającej należycie do kogo ma należeć zarząd szpitala i jak ten zarząd ma być wykonywany, bo wskutek panującej tu tradycyi i przyzwyczajenia nie ma tej jedności w administracyi jaka jest potrzebną w podobnych instytucyach, a Rada szpitalna jest rzeczywiście tylko piątem kołem u wozu, bo w ciągu dwudziestu kilku lat istnienia swego nie dała prawie żadnego śladu życia i zainteresowania się zakładem, oddanym jej w opiekę. Stosunek zaś Dyrektora zakładu do Burmistrza, Magistratu i funkcyonaryuszów szpitalnych był tu zawsze nadzwyczajnie luźny, co nie może wpłynąć korzystnie na rozwój zakładu.

W szpitalu zastałem tylko 50 chorych dla tego też i w tym bezsprzecznie najgorszym ze szpitali prowincyonalnych wyglądało wszystko czyściej i porządniej aniżeli w czasie przepełnienia. Pomiędzy chorymi 30% było ciężkich, po największej części chirurgicznych, przypadków, które pomimo najniekorzystniejszych warunków przy anitiseptyce przebiegają nadzwyczajnie szczęśliwie. Śmiertelność w tym szpitalu jest niewielka bo tylko 8·1%. Wiktuały w szpiżarni należytej dobroci; z wiktu chorzy byli zadowolnieni koszt dzienny żywienia wynosił w ubiegłym roku 19·9 ct.

Bielizny ilość dostateczna, ale p. Burmistrz nie zastosował się do polecenia Wys. Wydziału krajowego i sprowadził płótno z Czech. Należałoby mu przypomnieć życzenie Wys. Sejmu, które dla wszystkich winno być najwyższym rozkazem. Leki i sanitarne wydatki wynosiły 6·2 ct. na chorego i na dzień leczenia. Ambulantów leczono w r. 1894 — 1593 a w 1895 r. już zwyż 700, pomimo to stale było o 6 chorych więcej aniżeli szpital posiada łóżek. Przeciętny pobyt chorych w zakładzie wynosił tylko 22·2 chorych.

Na Radzie 9. sierpnia uchwalono: przyjąć do wiadomości, — polecić by Dyrektor szpitala został powołany do przerobień planu i komitetu budowy; wytknąć niezastosowanie się p. burmistrza do rozporządzeń Wydziału krajowego co do zakupowania płótna.

Burmistrz miasta doniósł nam, iż nakazał przerobienie planów według danych wskazówek i przedstawi je do zatwierdzenia przed zebraniem się Wys. Sejmu. Plany oddano do przejrzenia i do zaopiniowania w Dep. techn. Wydz. kraj.

Wadowice. O szpitalu wadowickim musiałbym powtórzyć to samo co pisałem w roku przeszłym, nic bowiem w nim się nie poprawiło, owszem więcej się nachyliło ku upadkowi. Nowy szpital jeszcze się nie zaczął budować z powodu protestu adwokata Daniela, właściciela domu, który chciał sprzedać na szpital. Prawdopodobnie zawiedzione nadzieje korzystnej sprzedaży domu pobudziła właściciela do wystąpienia przeciwko budowie szpitala na tem miejscu, pod preteksem bojaźni przed niebezpieczeństwem rozpowszechnienia zakaźnych chorób, leczonych w szpitalu, chociaż poprzednio zgodził się na postawienie nowego szpitala na tem miejscu. P. Daniel zebrał trzydzieści podpisów obywateli miejskich, którzy przyłączyli się do protestu i ten ostatni przedstawił Starostwu. Byłem przeto u p. starosty i p. burmistrza z prośbą o przyspieszenie budowy. P. starosta oczekuje tylko odpowiedzi p. burmistrza na zapytanie czy uchwała rady miejskiej jest już prawomocną, aby odesłać rekurs bez skutku, a p. burmistrz powiedział mi, że 26. maja szpital zostanie wypalikowany i natychmiast przystąpi do roboty, nie zwracając uwagi na protesty, nie mające żadnego uzasadnienia i ma nadzieję, że jeszcze w tym roku budynek stanie pod dachem. Pytałem go kiedy będzie potrzebować tych pie-

niędzy, które Wysoki Sejm udzielił na budowę szpitala, na co otrzymałem odpowiedź, że potrzeba ta nastąpi najprędzej w sierpniu. Prosiłem więc go, aby prośbę o udzielenie tej pomocy z oznaczeniem terminu przedstawił Wydziałowi krajowemu oficyalnie. Na placu budowy znalazłem wykopaną studnię, mającą dwa metry w średnicy i 24 metry głębokości; wody jest 13 metrów, ilość ta jest zupełnie wystarczająca na pokrycie potrzeb budowy i przyszłego zakładu. Na placu znajdują się kamienie, przeznaczone na fundamenta, dwie jamy z gaszonem wapnem i nieco cegły. Prosiłem p. lekarza ordynującego, aby doglądał budowy i starał się, aby była przyspieszoną o ile możności, co mi lekarz najchętniej przyobiecał. W szpitalu znalazłem 21 chorych; połowa z nich była dotknięta kiłą. Chorzy pytani czy są zadowolnieni z wiktu oświadczyli, że żywienie jest dobre i dostateczne. Lekarz ordynujący dotychczas operuje własnemi narzędziami, szpital bowiem, z wyjątkiem starego amputacyjnego etui, gdzie niema ani jednego porządnego narzędzia, nie posiada żadnych instrumentów. Ilość bielizny także niedostateczna. Długi przeciętny pobyt chorych w szpitalu (331 dni) lekarz ordynujący usprawiedliwiał małą ilością chorych gorączkujących, a wielką liczbą syfilitycznych.

Na radzie 31. maja 1895 przyjęto do wiadomości. Lwowska kasa oszczędności uwiadomiła nas, że jest gotową udzielić pożyczkę Wydziałowi krajowemu w kwocie 22 tysięcy przeznaczonych przez Wysoki Sejm na budowę nowego szpitala w Wadowicach.

Zaleszczyki. Jak zawsze tak i teraz, dzięki zapobiegliwości, pracy i staraniom dyrektora szpitala Dr. Sołowskiego, znalazłem w szpitalu tak pod względem lekarskim jako też i pod względem administracyjnym i gospodarczym wszystko w porządku. Nieustanne badanie rachunków i wydatków i porównywanie z sumą preliminowaną na rok cały w budżecie zdziałało, że naruszona nieco równowaga przez rządcę szpitala została przywrócona i szpital żadnych długów niema, a wszelkie należytości, aż do końca trzeciego kwartału zostały popłacone, lub znajdują pokrycie w pozostałości kasowej. Taka dbałość o należyte użycie funduszów szpitalnych widocznie była komuś nie na rękę, bo dyrektor miał bardzo wiele nieprzyjemności wskutek anonimu zarzucającego mu zbrodnię. Prokuratorya chciała mu wytoczyć śledztwo karne, śledztwo to jednak dla braku wszelkiej podstawy zostało zaniechane.

Szpital zaleszczycki jest nieco oddalony od miasta, zawsze przepełniony chorymi a z powodu szczupłości nie posiada miejsca na pomieszkanie dla rządcy, dla tego też wiekszą część dnia pozostaje tylko pod dozorem posługi, która jak wszędzie wogóle na prowincyi jest bardzo niedbałą i zdemoralizowaną. Tu więc opieka Sióstr Miłosierdzia bardzo jest potrzebną. Wprowadzeniu ich nic nie stoi na przeszkodzie bo szpital posiada kapitał rezerwowy, wynoszący 2.020 zł. w papierach procentowych, może więc ponieść wydatek wprowadzenia Sióstr Miłosierdzia, bez naruszenia budżetu. Będzie to wielkim dobrodziejstwem dla szpitala, który tak dobrze i prawidłowo się rozwija od lat kilkunastu

W szpitalu znalazłem 59 chorych, a od początku było już 614. Wśród tych chorych był tylko jeden niekwalifikujący się do szpitalnego leczenia, o którym już od dawna zaczęto korespondencyę z gminą przynależności. Śmiertelność w tym szpitalu mała (5·8); wydatki na leki i satarne potrzeby nie wielkie, choć chirurgia tu kwitnie. Czystość i schludność w tym szpitalu należyte. Ilość bielizny dostateczna. W tym roku naprawiono całe ogrodzenie szpitala, polakierowano okna i sztachety. Gdyby Siostry Miłosierdzia zostały wprowadzone do szpitala, Rządca, który jest bardzo dobrze obznajomiony z pisemną częścią może pełnić obowiązki pisarza szpitalnego.

Na Radzie dnia 4. października uchwalono wezwać Radę szpitalną, ażeby wdrożyła rakowania z przełożoną Sióstr Miłosierdzia w celu objęcia pielęgnowania i zarządu.

Wizytatorka stowarzyszenia Sióstr Miłosierdzia odpowiedziała, iż gotową jest dać cztery siostry do szpitala Zaleszczyckiego, jak skoro znajdzie się dla nich odpowiednie pomieszczenie w pobliżu szpitala, gdyż w sa-

mym szpitalu pomieszczonemi być nie mogą. Odpowiedź tę zakomunikowaliśmy Magistratowi z poleceniem zajęcia się tą sprawą.

Złoczów. Jak wszędzie w letnią porę tak i tu znalazłem chorych bardzo mało, bo na 80 łóżkach było 26; po większej części chirurgicznych przypadków i cierpiących na choroby przewodu pokarmowego. Pomiędzy chirurgicznymi znajdował się przypadek prawie cudowny: chory Geppert miał kości prawego przedudzia zgruchotane kołem wagonu kolei żelaznej naładowanego drewnianemi brusami i prawie odciętą zupełnie i trzymającą się tylko kilku zgnieconemi na żelaznej szynie tym ogromnym ciężarym strzępami skóry i ścięgiem. Chociaż nauka nakazywała bezzwłoczną amputacyę, lekarz ordynujący ze względu na młodość chorego postanowił popróbować metody konserwacyjnej i dziś pomimo skrócenia zdruzgotanej nogi o 10 cm chory ją zachował i już chodzi o swoich siłach. Takie świetne rezultaty otrzymywane w szpitalach naszych działają na umysły proste i zwiększają liczbę szukających pomocy szpitalnej — a stąd pochodzi przepełnienie prawie we wszystkich szpitalach prowincyonalnych i konieczność budowy nowych, która wkłada na kraj tak znaczne ciężary.

W szpitalu w dniu inspekcyi już się skończyły zwykłe doroczne naprawy i rekonstrukcye, dla tego też wszędzie znalazłem czystość i porządek należyte. Wiktuały w spiżarni średniej dobroci; chorzy pytani na wszystkich salach odpowiadali, iż są zupełnie z wiktu zadowoleni. Ogród szpitalny, dobrze uprawiony, dostarcza jarzyn dla chorych prawie na rok cały. W magazynie znalazłem bielizny ilość dostateczną na cztery zmiany na etatową, ilość łóżek (80). Płótno z Krosna dość dobre, ale koce sprowadzone od Knauera pozostawiają bardzo wiele do życzenia. Wychodki szpitalne są dobrze urządzone i nie cuchną zupełnie, ale kanały, które miały być przez miasto naprawione, pozostały w tym samym stanie w jakim były w roku przeszłym. Dawne świetne kierownictwo szpitala przez Radę powiatową przy ś. p. Kazimierzu Wodzickim i doskonały jego stan finansowy znikły a szpital, który dawniej pod względem administracyjno-gospodarskim stał na czele wszystkich szpitali dziś pozostaje z tyłu za wielu innymi, jest bowiem w długach, do których doprowadził brak należytego dozoru. Szpital posiada własną aptekę, którą prowadzi lekarz ordynujący przy pomocy dawnego wojskowego felczera Funkensteina. W ten sposób szpital oszczędza corocznie na lekach po kilkaset złotych, a koszt tych leków na dzień i na osobę w 1894 r. wynosił 2·8 ct. Lekarz ordynujący uprasza o sprawienie stołu operacyjnego, bez którego obecnie żaden szpital obejść się nie może.

Kocioł parowy i łazienki funkcyonują doskonale, w pralni asfaltową podłogę potrzeba będzie zastąpić inną, bo już się psuć zaczyna.

Na Radzie dnia 9. sierpnia przyjęto do wiadomości.

Żółkiew. Na gruncie przykupionym od sąsiada w roku przeszłym szpital zbudował kosztem 1600 zł trupiarnię z salą sekcyjną, drewutnią, skład na słomę i skład na sprzęty, rekwizyta ogniowe i t. p.: kosztem zaś 300 zł. całe terrytoryum szpitalne zostało ogrodzone nowym parkanem. Użytym był na to kapitał rezerwowy szpitala. Dzięki darowi gminy, grunt należący do szpitala ma teraz formę zupełnie prawidłową. Pozostało obecnie jeszcze urządzenie latryn i jam wychodkowych na które już została asygnowana suma 830 zł. Polakierowanie dachu i naprawa podłogi na oddziale kobiet są to zadania szpitalnego zarządu w roku przyszłym. W zakładzie wszędzie znalazłem porządek wzorowy. W kancelaryi, dzięki pomocy pisarza ściąganie kosztów leczenia idzie dość rażnie. W ostatnim czasie oddział rachunkowy zaczął żądać świadectw ubóstw od gminy przynależności, albo dowodu, że magistrat miasta Żółkwi w sprawie tej przeprowadził korespondencyę z gminami. Żądanie to będzie przyczyną ponownego zwiększania się zaległości i powrotu do dawnege stanu rzeczy, który Wys. Wydział krajowy raz już zniósł z taką korzystością dla sprawy. Drugą rzeczą zwiększającą niepomiernie korespondecyę, jest wykreślanie kosztów za pobitych, którzy leczyli się w szpitalu. Bardzo często zdarza się, że winowajca nie chce, albo nie może zapłacić kosztów leczenia pobitego; starosta wzbrania się egzekwować i odsyła szpital do Sądu; ten

ostatni zaś nie uznaje potrzeby wszczynania sprawy od poszkodowanego; koniec końcem koszta ponosi szpital, bez zwrotu ich z funduszu krajowego. W ogóle zaległości w tym szpitalu wynoszą 3 300 zł., co nie jest zbyt wiele jeżeli się zważy, że szpital rocznie wykazuje 37 tys. dni leczenia, ale cyfra ta urośnie jeżeli szpitale będą musiały spełniać żądanie oddziału rachunkowego.

W szpitalu w dzień inspekcyi znalazłem 104 chorych. Ponieważ szpital ten w skutek urządzenia pomieszczenia dla zakaźnych ma miejsce na 100 łóżek, prosiłem przeto przewodniczącego komitetu szpitalnego, aby zrobił przedstawienie do Wydziału krajowego, o zezwolenie powiększenia ilości łóżek do cyfry sto, przeciętnie bowiem stan chorych wynosi 102 dziennie; lekarzowi zaś ordynującemu poleciłem, aby się starał tak przyjmować i wypuszczać, aby nie miał więcej nad sto łóżek obłożonych i żeby nie pomieszczał chorych na siennikach położonych na ziemi, bo takie przepełnienie odbija się fatalnie na przebieg wszystkich chorób W całym szpitalu nie znalazłem ani jednego chorego, któryby nie kwalifikował się do pielęgnowania szpitalnego Żywienie chorych kosztowało w ubiegłym roku 20 ct. dziennie i na chorego. Pytani przezemnie chorzy oświadczyli, że są zupełnie zadowoleni z wiktu. W spiżarni znalazłem wiktuały świeże i zdrowe. Chorzy mają na cztery zmiany bielizny: z płótna dostarczonego w tym roku z Korczyna zarząd jest zadowolony zupełnie. Narzędzia chirurgiczne są utrzymane w porządku Opatrując w ostatnim czasie kupione narzędzia, byłem uderzony elegancyą wyrobu; okazało się, iż to jest wyrób lwowskiej firmy Georgeon i Trepczyński (ul. Ruska l. 1.), która otrzymała na ostatniej wystawie medal srebrny i która wyrabia narzędzia ze stali angielskiej i francuskiej. Lekarz ordynujący, który bardzo wiele operuje, oświadczył, że co do dobroci wyrobu wiedeńskie firmy, ani się równać nie mogą z wyrobami naszego przemysłowca. Upraszam o polecenie wszystkim szpitalom zakupować u tej firmy i naprawiać zepsute narzędzia, aby tem poparciem pozwolić tej gałęzi przemysłu rozwinąć się na szerszą skalę.

Na Radzie dnia 4. maja uchwalono przypomnieć oddziałowi rachunkowemu rozporządzenie polecające korespondencyę z gminą przynależności przeprowadzać wyjątkowo tylko wtenczas, gdy chory ma w niej majątek; Firmy Georgeon i Trepczyński polecić szpitalom.

Żywiec. Szpital żywiecki jest to ukochane dziecko Rady powiatowej, nie ma więc żadnego roku, żeby nie zrobiono czegoś dla podniesienia zakładu tego. W roku ubiegłym zbudowano kosztem powiatu kanał kamienny, odprowadzający wody gospodarskie z zakładu aż do rzeki oddalonej przynajmniej o 500 metrów od szpitalu i skomunikowano go z dwoma innymi idącymi od sali operacyjnej i od pompy, ten ostatni przyjmuje płynne odchody latryn lewego skrzydła szpitala. Tym sposobem usunięto z pobliża szpitala źródło zakażenia powietrza Kanały te jednak nie mogły ususzyć suteren gmachu, miejscowość bowiem jest niska, założenie więc kanału odprowadzającego nie mogło być głębokie. Jednocześnie z kanałem założono piękny z płyt kamiennych trotuar, łączący szpital z miastem i ogrodzono szpital przymurkiem na którym będzie ustawiona żelazna siatka lub krata. Wszystko to kosztowało około 2 tys. złotych Obszerną kancelaryę lekarską podzielono na dwie połowy ścianką i w jednej z nich urządzono bardzo ładną salę operacyjną z podłogą wyłożoną płytami kamiennemi ze ścianami lakierowanemi z miednicami i z wodą przeprowadzoną z rezerwoaru; kupiono dostateczną ilość narzędzi chirurgicznych i bardzo dobry aparacik do aseptycznego przygotowywania opatrunków i desynfekcyonowania narzędzi. Ogród szpitalny dobrze oczyszczony i uprawiony przez Siostry Miłosierdzia daje nietylko wygodny odpoczynek dla chorych, ale i jarzyny dla kuchni, w roku bowiem przeszłym zebrano 20 korcy kartofli i 10 korcy marchwi, a kapusty tyle, że wystarczyło prawie na rok cały dla chorych Szpital, postawiony w czystem polu, ma doskonałe powietrze i posiada wszelkie warunki sanitarne. Jest to najpiękniejszy i najlepiej utrzymany zakład ze wszystkich szpitali powiatowych.

Byłem u p. Marszałka, aby mu podziękować za prawdziwie ojcowską opiekę nad tym zakładem, do którego każdy wchodzi z przyjemnością, taki tu ład, czystość i porządek stosunkowa zamożność, spokój i należyte pełnienie obowiązków tak przez władzę przełożoną, jakoteż ze strony lekarza i Sióstr Miłosierdzia. W szpitalu jest kilka separatek ładnie urządzonych, to też nie braknie ochotników z klasy majętniejszej, chcących się leczyć w szpitalu. Dla tych to powodów Rada powiatowa prosiła Wydział krajowy o zezwolenie ustanowienia wyższej klasy, z płacą 1 zł. 20 ct. dziennie Prośba ta jest zupełnie uzasadniona, bo w roku przeszłym samopłacący przynieśli szpitalowi 1.216 zł. dochodu, a byłoby więcej gdyby szpital mógł brać wyższą taksę za osobny pokój i za lepszy wikt. W salach chorych powietrze czyste, przewietrzanie dokładne. Koce kupione u Knauera nie są ładne, twarde ze zbitą wełną, wołochate i stosunkowo kosztowniejsze od sprowadzonych ze Szląska. Upraszam o wezwanie Knauera, aby się poprawił, w przeciwnym bowiem razie potrzeba będzie porzucić go i szukać lepszego wyrobu. Bielizna zrobiona z dobrego płótna, kupionego w Rychwałdzie. Wiktuały w spiżarni należytej dobroci, żywienie dostateczne i smacznie przyrządzone, kosztowało w roku przeszłym wraz z wiktem posługi i Sióstr Milosierdzia po 22·1 ct. Leki kosztują tanio (5·7 z sanitarnemi), bo wszystko co można przygotowuje się w samym szpitalu. Wyprano w szpitalu w roku ubiegłym 13.750 sztuk bielizny kosztem 98 zł. 87 ct zatem koszt wyprania jednej sztuki wynosił 0·7 ct. Szpital odpadkami utrzymuje trzy świnki, które niosą zakładowi znaczny dochód. Siostry Miłosierdzia utrzymują w szpitalu dwie sierotki, których matki pomarły w zakładzie, posyłają je do szkoły i uczą posługi i robót kobiecych Dyrektor szpitala dr. Idziński bardzo starannie zajmuje się chorymi, jest dobrym operatorem, leczy także na choroby oczne, co jest wielkim dobrodziejstwem dla okolicy. Od początku roku bieżącego dokonano 72 większych operacyi chirurgicznych Chorych na zakaźne choroby w szpitalu nie znalazłem, ani takich, którzyby nie kwalifikowali się do szpitalnego leczenia. Rachunki gospodarcze i pisemną część szpitala prowadzi przełożona Sióstr Miłosierdzia. Zaległości kosztów leczenia wynosiły około 1000 zł.

Na Radzie dnia 31. maja uchwalono zezwolić na utworzenie I klasy z taksą 1 zł 20 ct. dziennie, na którą jednak tylko płacący umieszczeni być mogą.

Z ważniejszych spraw dotyczących szpitali prowincyonalnych podnosimy następujące:

Dla zapewnienia zarządom szpitali prowincyonalnych funduszów na wydatki, nim przedłożone rachunki kwartalne ubogich chorych przez nasz Oddział rachunkowy sprawdzone zostaną, postanowiliśmy wypłacać zarządom szpitalnym każdego kwartału z góry, a mianowicie 1. stycznia i kwietnia, 1 lipca i 1. października każdego roku, aż do odwołania, tytułem zaliczek na koszta utrzymania i pielęgnowania chorych dwie trzecie zwykłych należytości, resztę zaś — po sprawdzeniu rachunków; ten bowiem sposób zmniejsza pracę oddziału rachunkowego i reguluje gospodarkę szpitalną, gdyż zakład zawsze w jednym i tym samym czasie otrzymuje pieniądze i może zadość uczynić wszystkim zobowiązaniom względem dostawców potrzeb szpitalnych.

Wskutek dostrzeżonych nieprawidłości ze strony rządcy szpitala sanockiego poleciliśmy Prezesowi Rady powiatowej i przewodniczącemu w Komitecie szpitalnym, przeprowadzenie z całą ścisłością śledztwa dyscyplinarnego. Na podstawie dokonanego dochodzenia dyscyplinarnego ukaraliśmy rządcę surowem napomnieniem, odebraniem udzielonego mu bez naszego zezwolenia przez komitet szpitalny wiktu, dalej poleciliśmy komitetowi szpitalnemu, aby na przyszłość z całą ścisłością stosował się do instrukcyi wydanej dla szpitali powszechnych i nie zezwalał na żadne zmiany i modyfikacye przepisu, nakazaliliśmy bezzwłocznie cofnięcie rozporządzenia odnoszącego się do żywienia chorych izraelitów, a nareszcie wezwaliśmy Radę szpitalną aby zechciała baczniejszy niż dotąd rozciągnąć nadzór nad czynnościami Zarządu szpitalnego i niedopuszczała, aby

podobnego rodzaju nieprawidłowości na szkodę funduszu szpitalnego powtórzyć się mogły. (LW. 12300/95).

Wydział Złoczowskiej Rady powiatowej doniósł, że przy układaniu miejskiego preliminarza krajowego na r. 1895 magistrat miasta reflektował i na rekonstrukcyę ulicy po pod którą przeprowadzony jest kanał szpitalny i że wznowienie podkładu drogowego z jesienią bieżącego roku nastąpi LW. 17.641/95.

Co do rezultatów leczenia i gospodarstwa okazuje się, że w roku 1894 na 1899 łóżkach leczono 26.571 chorych w ciągu 634.287 dni. Umarło 1.955 tj. 7.3% wtedy gdy w szpitalach krajowych procent śmiertelności wynosił 8.8%. Przeciętny pobyt chorego w szpitalu był 23·8 dni; leczono dziennie 1737 to jest tylko o 162 mniej aniżeli było łóżek w szpitalach. Ogólny koszt utrzymania szpitali prowincyonalnych wynosił 321.595 zł.: a zatem utrzymanie jednego chorego kosztowało 12 zł 10 ct. koszt dzienny utrzymania chorego — 50·3 ct. wikt chorych w przecięciu 19·9; leki i sanitarne wydatki na dzień i na chorego 6 1 ct. Taksa przeciętna od dorosłych wynosiła 52 ct. od dzieci. 28 ct.

Dochody szpitali prowincyonalnych (Al VI.) wynosiły w r. 1894 — 304.611 zł , z tego fundusz krajowy tytułem zwrotu kosztów leczenia za ubogich chorych zapłacił 272 629 zł. samopłacący 21.417 zł.; oba fundusze 6 734 zł. nareszcie szpitale miały własnych dochodów 3.832 zł.

Wydatki szpitali prowincyonalnych (Al. VII.) wynosiły 323.402 zł. 23 ct.

Zakłady subwencyonowane.

1. Szpital św. Zofii dla dzieci we Lwowie, subwencyonowane z funduszu krajowego kwotą 16.000 zł. W roku 1894 było 110 łóżek, na których pielęgnowano 942 chorych dzieci w ciągu 30.328 dni leczenia. Przeciętnie pielęgnowano dziennie 83 chorych, średni pobyt chorego wynosił 32.2 dni, a zatem mniej aniżeli w poprzednim roku o 4·1 dni, ale o 4·8 więcej aniżeli w szpitalu krakowskim, z powodu wielkich trudności do zmuszenia gmin do odebrania dzieci już wyleczonych. Zmarło w zakładzie 214 to jest 22·7 a zatem 7·1% mniej, aniżeli w szpitalu św. Ludwika dla dzieci w Krakowie. Suma wszystkich wydatków na utrzymanie szpitala wynosiła kwotę 16.000 zł. Żywienie kosztowało 7370 zł. a zatem 2.43 ct. na dzień i chorego. Utrzymanie dzieci w Iwoniczu przez czas kąpielowy kosztowało 638 zł.

2. Szpital św. Ludwika dla dzieci w Krakowie. W r. 1894 w szpitalu leczono dzieci od 1 roku życia do lat 12 wogóle 999, osesków 231. Ilość dni leczenia wynosiła 25.437 dla dzieci i 5136 dla osesków. Dziennie leczono 69 dzieci i 14 osesków. Przeciętny pobyt w szpitalu wynosił 25·4 dni a osesków 22·2. Umarło 301 t. j. 30·1%, osesków zaś 92 tj. 3·9%. Na utrzymanie dzieci szpital otrzymał z funduszu krajowego 12.000 zł. a na utrzymanie osesków 5.304 zł.

3. Stowarzyszenie opieki nad niemowlętami pod wezwaniem dzieciątka Jezus założone w lutym 1892 r. Zakład ten pierwotnie mieścił się w bardzo szczupłym lokalu przy ulicy Kurkowej, nie odpowiadającym swemu celowi pod żadnym względem. W 1894 r. Wydział krajowy z funduszów fundacyi dla podrzutków im. hr. Gołuchowskiej zakupił realność pod l. 5 przy ulicy Paulinów położoną i oddał Stowarzyszeniu w najem na lat 12, za co Towarzystwo zobowiązało się utrzymywać własnym kosztem 5 podrzutków miasta Lwowa. Prócz tego Wydział krajowy wyasygnował z funduszu budowy domu podrzutków kwotę 1500 zł. na koszta adaptacyi co umożliwiło doprowadzenie realności do stanu odpowiadającego wszelkim wymaganiom hygieny. Dom jest położony na ustroniu, wśród ogrodów, składa się z pięciu pokoi i kuchenki. W czterech obszernych pełnych światła i powietrza pokojach, mieszczą się dzieci z karmicielkami, piąty zajmują Siostry Józefitki. W oficynach jest kuchnia, re-

fektarzyk Sióstr, praczkarnia i komórka. W r. 1894 Towarzystwo otaczało opieką swoją 100 dzieci. Z końcem roku pozostawało w zakładzie 16 dzieci; umarło w zakładzie w ciągu roku z 89 pielęgnowanych 7. Z końcem roku pozostawało u żywicielek na wsi 18. Dochody w r. 1894 wynoszą 4.338 zł. Wydatki 3945 zł.

4. Szpital Sióstr Mił. w Rozdole subwencyonowany kwotą 250 zł. w r 1894 pielęgnował 203 chorych w ciągu 3.787 dni leczenia; oprócz tego utrzymywano 14 sierot, a 200 dzieci przychodziło z miasta na naukę a 186 dzieci przychodziło uczyć się różnych robót. Dochody wynosiły 2716 zł. 28 ct., wydatki zaś 3648 zł. 71 ct. (LW. 11232/95.)

5. Galicyjski zakład dla ciemnych we Lwowie. W r. 1894 zakład utrzymywał 20 chłopców, 15 dziewcząt i 4 sług Zamknięcia rachunkowe za r. 1894 wykazały w dochodach 13.970 zł 18½ ct. (W tej kwocie 2.000 zł. subwencyi Wys. Sejmu.) Na płace nauczycieli i sług wydano 4.077 zł. 60 ct., na wikt 39 osób 4.611 zł. t.j. po 32·4 ct. od osoby dziennie. Wszystkie wydatki wynosiły 14.403 zł. 72 ct. niedobór wynosił 433 zł., który został pokryty z przychodu funduszu budowy. Majątek własny z końcem 1894 roku wynosił 231 959 zł. 26½ ct. Fundusz budowy nowego domu zakładowego 93.444 zł. 70 ct.

6. Galicyjski zakład głuchoniemych we Lwowie. W r. 1894 opuściło zakład 15 wychowanków i tyluż zostało przyjętych do zakładu Z każdym rokiem zwiększa się liczba pragnących umieścić swe dziatki w zakładzie tutejszym, bo według dat statystycznych w kraju jest 10.000 głuchoniemych z których 1.800 zdolnych i pragnących nauki, zakład zaś nie może p mieścić więcej nad 76. Przychody w r. 1894 wynosiły 24.095 zł. wydatki zaś 21,716 w tej liczbie utrzymanie wychowanków 8014, koszta zarządu i nauczycieli 11.239. Majątek szpitala wynosił 244.696 zł. 33 ct. Wys. Sejm subwencyonuje zakład dając corocznie 8.900 zł

7. Szkoła głuchoniemych izraelitów we Lwowie. W szkole uczyło się uczniów i uczenic 20, a mianowicie ze Lwowa 8, z prowincyi 11, z Rosyi 1. Z religii uczą się modlitw w języku hebrajskim i polskim i dziesięcioro przykazań, z polskiego czytanie książek dla szkół ludowych, z gramatyki rzeczowniki, pojęcia o liczbach, rodzajach, czasach, odmiany rzeczowników, zdania pojedyncze i złożone, rozbiór zdań; rachunki: cztery działania liczb prostych i mianownych. Szkołą kieruje p. Bardach i jego córka p. Cecylia Bardach. Widać wielki postęp w inteligencyi uczących się.

8. **Zakład św. Józefa dla nieuleczalnych.** Zakład ten utworzony w r. 1884 rozwija się powoli lecz nieustannie. Pierwsza realność zakupiona przed dziesięciu laty kosztowała 4000 zł. Na drugi już rok wybudowano budynek piątrowy za 22 tys. zł. W 3 lata później stanął drugi piątrowy budynek za 20.000 zł. w r. 1891 dokupiono sąsiednią realność za 9.500 zł.; w tym roku przystąpiono do budowy trzeciej kamienicy, która będzie połączona z poprzedniemi dwoma, krytym kurytarzem dla ułatwienia administracyi. Dom ten ma kosztować około 20 tys. Dochody w r. 1894 wynosiły 9665 zł. 99 ct; w kwocie tej subwencya Wys. Sejmu 1000 zł. Wydatki 9.728 zł. 86 ct; niedobór 62 zł. 87 ct. pokryły Siostry Józefitki z kasy swego zgromadzenia. W r 1894 utrzymywał stale nieuleczalnych mężczyzn 23, kobiet 42, razem 70 z których 10 umarło; oprócz tego utrzymywał rekonwalescentów ze szpitala powszechnego 221 mężczyzn. Chorzy byli w zakładzie przez 26.171 dni, przeto utrzymanie jednego chorego kosztowało dziennie 37 ct.

9. Lwowskie ochotnicze towarzystwo ratunkowe, subwencyonowane prze Wysoki Sejm kwotą 300 zł. Od 1 stycznia do 27 lipca b. r. Towarzystwo udzieliło pomocy 1358 razy, a w tej liczbie w nocy 391; a mianowicie 517 razy wskutek nagłych zasłabnięć 725 razy wskutek uszkodzeń cielesnych, 32 wskutek samobójstwa, 13 w przypadkach obłąkania. Oprócz tego przywieziono do szpitala 283, do mieszkania 14, do stacyi ratunkowej 31, opatrzonych było mężczyzn 771, kobiet 436 i dzieci 81. Fałszywych alarmów było 81. Służbę w tym czasie pełniło członków ochotników 40. Liczba członków czynnych towarzystwa wynosi

13, członków wspierających 400. Towarzystwo to, ze względu na usługi oddawane ludzkości zasługuje na wszechstronne poparcie za pomocą stałej subwencyi.

10. Lecznica powszechna we Lwowie, subwencyonowana przez Wys. Sejm kwotą 1.000 zł. W ciągu r. 1894 udzielono pomocy lekarskiej 10.454 chorym. Osoby które po kilka lub kilkanaście razy, (jak chorzy na oczy) odwiedzali lecznicę, są tylko raz jeden liczeni. Na oddziałach wewnętrznych udzielono porady 1727 chorym, chorym na gardło 442, nerwowym 355, dzieciom 1676, chirurgiczna pomoc 1603 razy; w chorobach kobiecych 861, w skórnych i wenerycznych 979, w chorobach uszu i zębów 690, w ocznych 2121.

Na oddziałach chorób wewnętrznych udzielało porady sześciu lekarzy, na oddziale chorób gardlanych — jeden, nerwowych — dwóch, dzieci jeden, chirurgicznych — dwóch kobiecych — dwóch, wenerycznych i skórnych—dwóch, na oddziale chorób zębowych i ust — jeden, na ocznym — dwóch Lecznica funkcyonuje z wielkim pożytkiem dla mieszkańców stolicy i dla szpitala, zmniejszając ilość szukających tam opieki lekarskiej.

Porównanie

rzeczywistych wydatków na cele zdrowia publicznego w r. 1894 z takimiż wydatkami w latach 1893 i 1878.

Rubryka	Pozycya	Zamknięcie rachunków — Wydatki	1894 Wydano zł.	1894 Preliminowano zł.	1894 Różnica zł.	1893 Wydano zł.	1893 Różnica zł.	1878 Wydano zł.	1878 Różnica zł.
III.		Koszta leczenia	939.158	850.000	+89.158	892.767	+46.391	498.585	+440.573
IV.		„ szczepienia	70.516	70.000	+516	66.830	+3.686	57.219	+13.297
V.		„ sanitarne	10.149	19 000	—8.851	57.740	+47.591	57.474	—47.325
VI.		Zasiłki dla zakładów dobroczynności (leczniczych)							
	38	Szpitale SS. Miłosierdzia w Czerwonogrodzie, Rozdole i Bursztynie . . 900 zł.							
„	39	Szpital S. Miłosierdzia w Nowosiółkach 300 „							
„	48	Zakład św. Józefa we Lwowie . . 1000 „							
„	50	Lecznica lwowska . . . 1000 „							
„	49	Kolonia lecznicza w Rymanowie . 300 „							
„	51	Kolonia lecznicza w Rabce . . 1300 „							
XVII.	322	Towarzystwo ratunkowe w Krakowie . 300 „							
	321	„ „ we Lwowie . 300 „	5.400	5.400	—	3.850	+1.550	1.598	+3.802
XI.		**Dotacye zakładów:**							
	139	Kraków	—	4.032	—4.032	61.851	—61.851	36.658	—36.658
	140	„ podrzutki	3.306	3.100	+206	3.048	+258	—	+3.306
	136	Lwów { oddział chorych	30.212	44.328	—14.116	—	+30.212	17.902	+12.310
		Lwów { „ położnic	58.072	55.038	+3.034	121.465	—63 393	13.703	+44.369
	138	„ podrzutki	5.816	5.890	—74	5 413	+403	11.400	—5.584
	137	Kulparków	—	—	—	—	—	151.243	—151.243
		Razem	1.122 629	1,056.788	+65.841	1,212.964	—90.335	845.782	+276.847
		Dochody	Wpłynęło	Preliminowano	Różnica	Wpłynęło	Różnica	Wpłynęło	Różnica
IV.	8	Nadwyżka od szpitala w Krakowie	31.062	3.590	+27.472	4.302	+26.760	—	+31.062
	9	„ „ „ we Lwowie	...	—	—	4.568	—4 568	—	—
	10	„ „ Zakładu w Kulparkowie	28.599	8.392	+20.207	6.532	+22.067	—	+28.599
V.	12	Zwroty od szpitali prowincyonalnych	24.213	15.000	+9.213	18 737	+ 5.476	9.406	+14.807
	13	„ „ gmin	269	450	—181	483	—214	28.714	—28.445
XI.	42	„ za rachunki lekarskie	583	600	—17	598	—15	712	—129
		Razem	84.726	28.032	+56.694	35.220	+49.506	38.832	+45.894
		Wydatek rzeczywisty	1,037.903	1,028.756	+9.147	1,177.744	—139 841	806.950	+230.953

Ruch chorych i koszta w naszych zakładach leczniczych w roku 1894.

Poszczególnienie	Ilość: łóżek dla choryeh	chorych	zmarłych	% śmiertelności	dni leczenia	Średni czas leczenia: dni	Wydatki na chorych: zł.	ct.	Koszta: całej kuracyi jednego chorego: zł.	ct.	jednego dnia leczenia: ct.	jednego dnia wiktu chorych i służby: ct.	sanitarne leki i narzędzia chirurgiczne za 1 dzień: ct.	Taksa: od dorosłych: ct.	od dzieci: ct.
A. Szpitale powszechne:															
krajowy we Lwowie	700	11.000	846	7·6	233·841	21·2	184.850	38	16	80	79·0	27·5	6·8	80	40
„ w Krakowie	591	8.088	831	12·7	185.403	22·9	134.806	45	16	66	72·7	26·1	6·2	63/80	—
Suma A.	1.291	19.088	1.477	8·8	419.244	21·4	319.656	83	16	74	76·2	26·9	6·5	—	—
B. Szpitale prowincyonalne:															
gminny w Białej	98	1·091	47	4·3	33.246	30·4	17.251	01	15	81·4	51·8	22·4	7·0	57	30
„ „ Bochni	55	740	65	8·7	17.013	23·0	8.973	08	12	12·5	52·7	14·2	6·0	51	30
„ „ Brodach	70	967	73	7·5	26.136	27·0	11.767	77½	12	16·9	45·0	15·3	5·3	50	30
„ „ Brzeżanach	50	675	70	10·3	46.694	24·7	8.933	98½	13	23·3	53·5	23·3	5·2	56	30
„ „ Drohobyczu	80	697	79	11·3	18.814	26·9	9.830	22½	14	10·3	52·2	15·9	2·6	53	28
„ „ Jaśle	100	1.121	95	8·4	26.395	23·6	14.717	03	13	13·0	55·7	24·3	3·6	50	25
„ „ Kołomyi	70	943	58	6·1	28.007	29·7	13.549	32	14	36·8	48·3	14·6	7·9	48	25
powiatowy „ Podhajcach	60	1.049	67	6·3	22 651	21·5	10.386	67	9	90·1	45·8	15·6	6·0	53	30
gminny „ Przemyślu	175	2.977	205	6·8	65.865	22·5	28.457	80	9	56·1	42·5	18·3	6·9	45	24
„ „ Rzeszowie	100	1.299	79	6·0	39.691	30·5	21.362	40½	16	44·0	53 8	19·3	9·8	51	28
„ „ Samborze	62	738	76	10·2	20.005	27·1	12.929	58½	17	51·5	64·6	20·7	7·7	56	28
„ „ Sanoku	80	831	45	5·4	21.077	25·3	10.305	02	12	40·0	48·8	20·5	5·6	60	30
„ „ Sączu Nowym	60	433	62	14 3	13.751	31·7	8.056	01	18	60·5	58·5	18·2	7·7	53	30
„ „ Śniatynie	24	295	17	5 7	5.047	17·1	2·621	75½	8	88·7	51 9	19·8	8·3	55	30
powiatowy „ Sokalu	79	1.947	81	4 1	24.437	12·6	12·532	36	6	44·0	51·7	16·7	9·1	52	30
gminny „ Stanisławowie	120	1.844	119	6·4	46.536	25·2	21.488	82	11	65·0	46·1	18·2	3·3	48	30
„ „ Stryju	99	1.135	72	6 3	26.255	23·1	17.024	98	14	99·0	64·8	21·1	4·4	60	35
„ „ Tarnopolu	75	1.339	109	8·1	29 747	22·2	14.272	05	10	65·0	47·6	19·9	6·2	47	26
„ „ Tarnowie	140	1.931	184	9·5	41.627	21·5	21.893	40½	11	33·7	52·6	20·3	4·3	48	28
„ „ Wadowicach	30	283	36	12 7	9.390	33·1	6.392	17½	22	58·7	68·0	29·9	8·2	56	30
„ „ Zaleszczykach	52	682	40	5 8	20.282	29 1	10.141	65½	14	87·0	50·0	24·8	6·9	49	25
powiatowy „ Złoczowie	80	1.049	66	6·2	21.268	20·2	10.494	51	10	00·4	49·3	22·4	3·8	48	25
gminny „ Żółkwi	80	1.637	121	7·3	37.482	22·9	16.717	03	10	21·2	44·6	20·6	5·8	50	25
powiatowy „ Żywcu	60	868	89	10·2	22.871	26·3	11.495	87	13	24·0	50·3	22·1	5·7	52	30
Suma B.	1.899	26.571	1.955	7·3	634.287	23·8	321.594	51½	12	10·3	50·7	19·9	6·1	52	28·5
C. Zakłady położnic:															
krajowy we Lwowie	74	1.172	8	0·6	13.976	11·9	13.438	74	11	45·7	96·1	25·9	4·8	80	—
„ w Krakowie (położnice i gynekolog.)	60	877	10	1 1	20.429	23·2	14.446	10	16	47	70·7	24·2	3·7	63	—
Suma C.	134	2.049	18	0·8	34 405	16·7	27.884	84	13	60	81·0	25·0	4·2	—	—
D. Zakłady dla obłąkanych:															
krajowy w Kulparkowie	560	1.342	154	11·4	232.411	173·1	188.727	46½	140	63	81·2	28·6	2·7	80	—
„ w Krakowie	115	461	52	11·2	45 077	97·8	33.604	89	72	90	74·5	30·7	3·4	80	—
Suma D.	675	1.803	206	11·4	277.488	153·8	222.332	35½	123	31	80·	29·0	2·8	—	—
E. Szpitale dla dzieci:															
Szpitał św. Zofii we Lwowie	110	942	214	22·7	30.328	32·2	16.000	—	16	98	52·7	—	—	—	—
Szpital św. Ludwika w Krakowie	108	999	301	30·1	25.437	25·4	12.000	—	14	07	56·6	—	—	—	—
Oddział osesków w Krakowie	12	231	92	3·9	5.136	22.2	5.303	99	—	—	—	—	—	—	—
Suma E.	230	2.172	607	27·7	60.701	28·0	3.303	99	15	33	54·7	—	—	—	—
Razem A, B, C, D, E.	4.229	51.683	4.374	8·4	1,426.325	27·5	924.772	53	17	89	64·8	—	—	—	—

Uwaga: W podanych sumach wynikłości nie są zawarte wydatek i jednorazowe nadzwyczajne, z tego więc powodu różnią się one od wynikłości podanych w zamknięciach rachunkowych za rok 1894. W szpitalach krajowych wykazany jest koszt wiktu wyłącznie chorych bez służby.

Wykaz

wydatków w trzech szpitalach krajowych za rok 1894.

L. p.	Poszczególnienie	Lwów	Kraków	Kulparków	Lwów	Kraków	Kulparków
		Ilość dni leczenia w roku 1894.			na dzień leczenia przypada		
		247·817	250·909	232.422			
		zł.	zł.	zł.	ct.	ct.	ct.
1	Żywienie chorych	67.918	67.195	66.556	27 41	26·78	28·64
2	Bielizna	8.296	9.783	6.289	3·35	3·90	2·71
3	Pranie	7.904	5.023	5.554	3·19	2·02	2·39
4	Opał sal	4.569	5.457	8.849	1·84	2·17	3·81
5	Oświetlenie	1.689	3.946	1.938	0·68	1·57	0·83
6	Leki i apteka	7.839	6.953	705	3·16	2·77	0·30
7	Koszta sanitar. i instrum. chirur.	9.983	7.289	5.531	4 03	2·91	2·38
8	Sprzęty	1.997	2.667	3 282	0·80	1·06	1·41
9	Słoma do sienników	958	507	791	0·39	0·20	0·34
10	Utrzymanie kapelanów i kaplicy	1.436	1.102	1.849	0·58	0·44	0·80
11	Utrzymanie koni	—	620	1.686	—	0·25	0·73
12	Utrzymanie ogrodów, pól i folwark.	98	928	13.862	0·04	0·37	5·97
13	Koszta pogrzebowe	1.000	300	227	0·40	0·12	0·10
14	Utrzymanie budynków	4.425	3.991	7.083	1·78	1 59	3·05
15	Utrzymanie dyrektora, lekarz. i akus.	27.048	21.454	10.707	10·91	8·55	4·60
16	Koszta zarządu	11.154	12.583	9.171	4·50	5·02	3·94
17	Utrzymanie Sióstr Miłosierdzia	5.629	6.418	5.284	2·27	2·56	2·27
18	Służba wyższa i niższa	19.852	17.569	28.626	8·01	7·00	12·31
19	Czynsze	—	—	—	—	—	—
20	Koszta kancelaryjne	932	1.127	472	0·38	0 45	0·20
21	Wodociągi i maszyna parowa	—	512	3.326	—	0·20	1·43
22	Pensye i emerytury	9.722	5.613	953	3·92	2·24	0·41
23	Zaopatrzenia, dary z łaski i od-	222	982	110	0·09	0·39	0·04
24	prawy kwartałów pośmiertnych Remuneracye i zapomogi	1.342	885	793	0·54	0·35	0·34
25	Odsetki od kapitałów dłużnych	1.760	—	—	0·71	—	—
26	Zapisy	—	109	—	—	0·04	—
27	Podatki i daniny	14	712	120	0·01	0·28	0·06
28	Wydatki w sprawach patronatu	—	—	53	—	—	0·02
29	Dyety i koszta podróży	—	331	62	—	0·13	0·03
30	Utrzymanie dzieci na oddziale położ.	11	576	—	0·01	0·23	—
31	Rozmaite wydatki	1.309	802	3.737	0·53	0·32	1·61
	Razem	197.107	185.434	187.616	79·53	73·91	80·72
	Do tego:						
	Zaliczki na płace	1.182	690	1.805			
	Utrzymanie dzieci, osesków i mamek w szpitalu	16.000	17.304	—			
	Nadzwyczajne budowle i urządzenia mechaniczne	101.000	3.300	2.690			
	Ogólny wydatek	315.289	206.728	192.111			

Wykaz

spotrzebowanych ważniejszych produktów i innych artykułów gospodarczych w trzech zakładach krajowych w r. 1894/5; z oznaczeniem miary, wagi i przeciętnej ceny.

Produkta	Lwów 247.817	Kraków 250.909	Kulparków 232.411	Lwów		Kraków		Kulparków	
	Ilość spotrzebowanych produktów kilogr.			Ceny					
				zł.	ct.	zł.	ct.	zł	ct.
Mięsa wołowego kilogr.	28.697·750	30.624	48.431	—	54	—	52	—	52
„ cielęcego „	20.242	23.324	17.279	—	54	—	48	—	52
„ wieprzowego „	882·500	—	4.809	—	54	—	—	—	46
„ baraniego „	—	—	365	—	—	—	—	—	36
Masła „	4.156·750	4.263	2.134·095	—	98·3	—	80	—	93·7
Smalcu „	694·500	1.147	2.487·710	—	65½	—	58·5	—	59·7
Słoniny „	6.481	5.468	6.402.500	—	65½	—	54	—	53·5
Mleka niezbieranego litr	135.990	105.116	65.565	—	7	—	6·3	—	7
„ zbieranego „	41.110	46.625	—	—	3½	—	4·5	—	—
Mąki pszennej Nr. 1 klg.	1.004	1.738	2.324·895	—	13·4	—	11·7	—	13·6
„ „ „ 2 „	10.120	—	4.608.520	—	12·7	—	—	—	12·6
„ „ „ 4 „	—	7.764	7.293·125	—	—	—	10	—	12·1
„ „ „ 5 „	4.278	3.727	—	—	10·5	—	9·4	—	—
„ kukurudzianej „	2.835	—	4.081 885	—	9·8	—	—	—	8·3
„ hreczanej „	2.458	—	—	—	14·5	—	—	—	—
Bułek „	27.009	37.358	29.770·640	—	13·35	—	10·5	—	12·8
Chleba „	50.058	48.321	100·225	—	10·2	—	8·5	—	7·7
Cukru „	5.365	5.320	3.987·121	—	39	—	30·5	—	36·7
Kawy „	2.344	1.728	1.632·353	1	72	1	50	1	58·1
Ryżu „	5.341	5.701	9·201·295	—	22·5	—	17	—	15·9
Krup jęczmiennych „	4.435	6.395	8.679.350	—	11·6	—	8·5	—	9·9
„ jaglanych „	3.342	5.541	5.774·360	—	11·7	—	11	—	8·3
„ hreczanych „	4·935	21.00	5·940·955	—	16·8	—	14·5	—	16·2
„ pszennych „	—	4.418	5.382·110	—	—	—	12·8	—	6·6
„ perłowych „	4.550	4.340	2·640.715	—	18·4	—	9·4	—	9·1
„ krakowskich „	—	1.148	482	—	—	—	26	—	26
Nafty litrów	6.826	7 522	10.102	—	17·5	—	18	—	18·5
Centnarów owsa (100 kil.)	—	2.880	11·077	—	—	6	80	4	76
„ siana „	—	5.475	63.331	—	—	2	—	1	76
„ słomy „	60.028	27.874	101.277	1	60	2	—	1	50
„ węgla „	209	12.065	690.2	1	10	—	62		20
Mydła kilogramów	1.645	—	1.379·485	—	33·5	—	—	—	32
Drzewa bukowego metr.	1.156	—	974	3	85	—	—	3	91·7
„ brzozowego „	626	—	354	2	87·	—	—	2	87
„ sosnowego „	408	228	920	2	55	3	25	2	50
Wina biał. i czerwon. litr.	67·70	6.042	1.656	—	40·79	—	36·7	—	36·3
Kartofli za 100 kilogr.	92.242	131.077	145.107	1	84	1	70	2	76·81

LW. 16.245/95.

OKÓLNIK

do wszystkich Zarządów szpitali.

Wydział krajowy zawiadamia Zarząd szpitala, że uchwałą z dnia 8. marca b. r. do LW. 16.026 postanowił zrzec się na razie na korzyść kas chorych domagania się zwrotu tych należytości, które kasy chorych obowiązane były uiszczać w wypadkach leczenia swych członków w szpitalach publicznych po nad okres 28 dniowy.

Komunikując tedy Zarządowi szpitala uchwałę powyższą polecamy, ażeby odtąd wykazywał do zwrotu kasie chorych koszta leczenia i jej członków tylko za 28 dni bez względu na to czy chory dłużej w szpitalu leczonym będzie

Co do pokrycia powstałej ztąd ewentualnie reszty kosztów należy postępować w myśl obowiązujących przepisów t j. ściągania tychże od leczonych samych krewnych w linii wstępnej i zstępnej lub wreszcie dokumentować odnośne pozycye rachunku formalnemi świadectwami ubóstwa

Rozumie samo przez się, że co się tyczy kosztów leczenia przynależnych do innych krajów Monarchii — o ileby one przekraczały cyfrę wypadającą za 28 dni leczenia, — a przez kasę chorych zapłaconą — korespondencya o ustalenie przynależności i zbadanie stosunków majątkowych, prowadzoną być ma w sposób dotąd praktykowany.

Przy tej sposobności przypominamy Zarządowi szpitala jak najściślejsze przestrzeganie wydanych licznymi rozporządzeniami wskazówek i pouczeń, których trzymać się należy przy przyjmowaniu takich chorych, którzy w myśl postanowień o kasach chorych podlegają ubezpieczeniu — i zgłoszeni być winni a w szczególności żądania przed przyjęciem wykazania się asygnatą kasy chorych lub gdyby rodzaj choroby wykluczał zwłokę w przyjęciu uwiadamiania o tem natychmiast przynależnej kasy, celem dodatkowego otrzymania asygnaty.

Wrazie, gdyby Kasa chorych wzbraniała się wydać asygnatę pokrywającą pełną należytość za leczenie według taksy klasy III, a to z powodu, że chorego dla wyżej wymienionych powodów — przyjęto bez asygnaty — należy przedłożyć sprawę c. k. Namiestnictwu wraz z orzeczeniem lekarskiem o stanie choroby — i upraszać o decyzyą po myśli §. 66 ustawy z d. 30. marca 1888 Nr. 33.

Wreszcie zalecamy Zarządowi szpitala troskliwą baczność na to, ażeby chorzy a przedewszystkiem tacy, którzy należą do kasy chorych i za których odtąd tylko należytość za 28 dni leczenia pokrywaną będzie — nie byli po nad konieczną potrzebę przetrzymywani w szpitalu i ażeby ich rekonwaleskowano natychmiast skoro tylko stan zdrowia na to zezwoli.

We Lwowie dnia 19. marca 1895.

Marszałek krajowy
Zastępca:
Chamiec.

Członek Wydziału krajowego.
Hoszard.

Wykaz

dochodów rzeczywistych w szpitalach prowincyonalnych w roku 1894 według zatwierdzonych zamknięć szpitalnych.

	Szpitale	za koszta leczenia od						Dochody własne szpitala i rozmaite		Razem	
		funduszu krajowego		samo-płacących		obcych funduszów					
		zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct	zł.	ct.	zł.	ct.
1	Biała	10.686	27	2.452	95	3.611	53	459	27	17.210	02
2	Bochnia	7.679	46	581	35½	—	—	136	44	8 397	25½
3	Brody	10.748	09	363	50	136	52	513	65	11.761	76
4	Brzeżany	8.457	76	383	64	68	52	7	13	8.917	05
5	Drohobycz	9.352	36	870	51½	87	02	50	34	10.360	23½
6	Jasło	12.456	95	686	82	23	95	—	—	13.167	72
7	Kołomyja	10.018	50	378	46	30	72	242	42	10.670	10
8	Podhajce	10.119	55	600	25	—	—	99	48	10.819	28
9	Przemyśl	27.932	15	2.721	02	267	87	23	70	30.944	74
10	Rzeszów	17.630	05	1.969	63	45	58	312	94	19.958	20
11	Sambor	9.335	24	437	28	17	40	515	67	10 305	59
12	Sanok	10.333	50	662	22	—	—	40	88	11.036	60
13	Nowy Sącz	5.261	14	208	94	26	95	37	—	5.534	03
14	Śniatyn	2.208	80	92	80	170	50	5	59	2477	69
15	Sokal	9.452	79	768	08	—	—	189	24	10.410	11
16	Stanisławów	17.589	28	1.853	15	122	88	165	65	19.730	96
17	Stryj	9.945	07	752	26	494	18	—	—	11.191	51
18	Tarnopol	12.818	82	1.372	73	40	95	398	06	14.630	56
19	Tarnów	20.491	82	1.632	78	330	04	230	49	22.685	13
20	Wadowice	4.996	25	269	56	73	36	2	—	5.341	17
21	Zaleszczyki	8.316	90	178	99	1.020	82	82	48	9.599	19
22	Złoczów	10.448	79	392	10	2	20	273	17	11.116	26
23	Żółkiew	15.990	—	542	59	—	—	6	09	16.538	68
24	Żywiec	10.358	96	1.245	61	162	76	40	—	11.807	33
	Razem	272.628	50	21.417	23	6.733	75	3 831	69	304.611	17

Zamknięcie rachunków

z obrotu funduszów szpitali prowincyonalnych zatwierdzone przez Wydział krajowy za rok 1894.

Poszczególnienie	Biała	Bochnia	Brody	Brzeżany	Drohobycz	Jasło	Kołomyja	Podhajce	Przemyśl	Rzeszów	Sambor	Sanok	Sącz nowy	Śniatyn	Sokal	Stanisławów	Stryj	Tarnopol	Tarnów	Wadowice	Zaleszczyki	Złoczów	Żółkiew	Żywiec	Razem
	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	zł. ct.	ct. ct.	zł. ct.	zł. ct.
Wydatki.																									
A. Rzeczywiste:																									
Czynsz najmu	.	.	750 .	1350 .	.	.	.	.	700 .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	486 40	.	.	.	.	3286 40
Oświetlenie i restauracya zwykła	397 79	294 81½	606 25	13 39	613 68	370 70	727 62	101 34	374 14	477 37	726 75	36 73	54 15	46 39	407 28	826 60	432 .	206 56	465 84	.	58 29	261 47	295 30	354 24	8148 69½
Budowy nadzwyczajne	. .	25 .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	1594 18	335 .	1117 36	.	. .	351 96	1646 07	.	5069 57
Podatki	1 20	. .	1 74	. .	214 84	2 87	. .	2 22	1 77	11 90	3 27	. .	10 .	. .	. .	16 14	. .	104 33½	5 95	. .	1 82	2 31	8 28	2 75	391 19½
Asekuracya od ognia	48 75	27 34	13 20	11 16	20 06	16 78	21 99	28 69	35 66	13 29	16 68	28 25	9 91	31 18	32 98	23 56	28 73	39 66	74 48	. .	20 38	42 97	83 82	24 24	693 76
Oczyszczenie kominów	20 .	. .	33 14	20 .	29 70	15 .	12 .	23 .	30 .	40 .	15 .	44 50	25 .	. .	17 60	31 73	58 .	42 74	100 .	. .	7 .	20 .	30 .	12 .	626 47
Oczyszczenie i desynfekcya kanałów i kloak	. .	141 20	140 .	22 .	63 60	18 70	109 62	91 51	50 40	229 31	5 .	36 80	44 .	. .	368 30	23 08	54 25	228 51	218 91	. .	15 65	14 .	37 50	20 90	1933 24
Żywność chorych, S. M. rządc. i służby n.	7889 55	2683 16½	4335 04½	3903 50½	3312 48	6897 67½	4385 30	3910 94	12939 32	7928 36½	4337 76	5000 .	2852 08½	1281 34½	4724 40	9482 47	6643 .	6194 82½	9073 49	2880 28	5263 30½	5177 86	8483 18	5905 94	135485 34½
Wino	629 30	99 16	3 20	50 .	44 80	415 56	93 73	96 22	440 23	246 60	351 01	. .	. .	7 14	72 40	. .	60 59	315 22	736 52	150 95	144 98	112 70	69 .	229 78	4369 09
Lekarstwa	1092 08	913 06	948 50	645 66	287 40	795 29	2050 17	1113 69	3374 91	2396 11	2540 69	816 41	1057 66½	339 35	1575 36	1084 86	851 34	1853 95	1383 46	688 19	813 38	546 66	1251 15	779 81	29199 14½
Sanitarne	1059 86	159 99	250 69	127 86	189 18	113 41	72 79	245 24	1108 73	1397 54	180 85	149 40	12 20	49 28	634 94	462 22	225 80	16 90	371 06	91 17	510 56	38 17	784 67	378 43	8630 94
Bielizna pościel i odzież	995 88	263 52	668 52	14 34	806 84	625 24	1386 82	561 15	1737 71	990 64½	497 74	180 16	416 12½	9 19	305 97	1600 68	238 44	485 37	651 96	171 56	269 51	267 43	672 30	846 49	14663 59
Pranie	139 .	3 62	66 42	22 69	56 10	87 10	37 78	184 66	197 90	65 17	227 42	. .	80 11	10 35	34 46	55 93	. .	204 15	142 40	143 93½	51 53	43 39	229 50	98 87	2182 48½
Sprzęty	276 12	88 09	136 75	51 82	94 67	437 38	907 37	104 13	604 97	227 88	102 64	28 80	410 52	23 20	205 78	254 17	422 13	112 50	292 04	2 03	82 76	281 51	454 46	256 80	5858 55
Opał	520 34	513 33	906 95	321 .	346 50	1237 62½	785 45	630 .	990 08	810 86	555 75	. .	454 52	125 .	559 45	1375 54	. .	675 22	1320 97½	245 99	382 96	669 01	982 25	492 92	14901 72
Światło	296 74	9 .	156 89	40 98	72 38	95 06	118 49	69 02	262 94	118 55	71 36	. .	151 87	21 37	117 96	142 94	. .	142 35	286 07	. .	50 .	122 39	259 70	173 29	2779 35
Słoma	89 40	6 .	33 37	10 74	19 29	112 41	45 50	37 68	142 40	226 13	74 .	. .	. .	10 80	127 45	272 10	. .	54 64	151 05	32 74	24 .	32 45	68 .	46 31	1616 46
Potrzeby kancelaryjne	233 86	73 41	221 68	78 73	53 42½	107 57	86 57	83 99	260 29	128 97½	346 84½	87 24	69 70½	13 29	270 83	255 31	158 29	100 92	282 03	30 30	73 96	80 63	190 09	59 27	3347 21
Instrumenta chirurgiczne	194 08	8 .	181 25	99 14	24 29	35 95	92 20	15 50	147 88	133 93	. .	47 32	. .	34 97	33 07	11 80	84 29	140 48	61 21	. .	83 03	83 47	114 53	160 84	1787 23
Płaca lekarza ordynującego	700 04	600 .	600 .	600 .	600 .	700 .	791 70	600 .	966 67	800 .	550 .	600 .	500 .	. .	700 .	800 .	625 .	700 .	900 .	600 .	700 .	600 .	700 .	600 .	15533 41
„ „ pomocnika	350 08	300 .	300 .	270 87	287 40	400 .	. .	300 .	733 32	800 .	291 65	300 .	229 16	. .	350 .	733 34	229 13	350 .	900 .	. .	350 .	260 .	300 .	100 .	8134 95
„ „ akuszerki i cyrulika	. .	32 .	74 .	. .	22 .	22 44	8 .	12 .	152 .	114 .	. .	24 .	40 95	. .	20 .	88 .	60 .	. .	20 .	21 .	5 .	26 .	35 86	8 50	785 75
„ rządcy i Sióstr Miłosierdzia	480 .	500 .	500 .	400 .	500 .	920 .	504 69	973 .	800 .	641 63	550 .	500 .	500 .	240 .	500 .	990 .	490 .	500 .	500 .	300 .	600 .	500 .	550 .	400 .	13339 32
„ pisarza, kontrolora i kasyera	220 .	160 .	100 .	. .	. .	120 .	50 .	. .	500 .	180 .	. .	50 .	. .	. .	. .	516 68	. .	. .	200 .	. .	. .	150 .	. .	150 .	2396 68
„ dyurnistów	. .	60 .	200 .	200 .	16 50	. .	170 .	. .	484 .	485 .	. .	260 .	100 .	. .	400 .	592 60	210 .	474 50	730 .	. .	120 .	60 .	100 .	. .	4662 60
„ kapelanów	80 .	40 .	50 .	100 .	50 .	. .	20 .	85 .	120 .	25 .	. .	62 50	. .	. .	145 53	100 .	2 .	. .	100 .	. .	. .	20 .	50 .	50 .	1100 03
„ służby szpitalnej niższej	498 .	890 40	434 50	312 .	465 .	514 80	716 64	224 50	1404 .	1155 .	585 90	643 50	300 51	312 .	532 .	1149 70	594 .	624 .	1332 75	300 .	308 .	624 .	567 .	365 32	14853 52
Sprawdzanie recept	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	20 .	. .	. .	34 67	. .	. .	. .	. .	. .	120 .	. .	154 87
Odprawy, prowizye emerytury	166 64	300 .	. .	. .	175 .	186 .	300 .	. .	. .	543 07	163 64	160 .	308 33	. .	. .	189 .	675 .	. .	. .	140 .	9 74	. .	. .	. .	3316 42
Remuneracye	20 .	42 .	170 .	225 .	. .	100 .	278 35	265 .	58 .	200 .	325 .	. .	. .	60 .	100 .	200 .	40 .	80 .	80 .	. .	. .	162 .	. .	. .	2405 35
Relutum na mieszkanie i opał	. .	. .	. .	. .	. .	. .	100 .	495 92	. .	. .	. .	. .	165 .	. .	. .	. .	. .	360 .	. .	. .	150 .	. .	. .	. .	1270 92
Spłata długu w kapitale	. .	. .	. .	500 .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	595 42	. .	. .	. .	. .	1200 .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	2295 42
Spłata odsetek	293 11	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	176 50	. .	189 .	11 83	. .	. .	. .	. .	282 .	. .	50 .	. .	. .	. .	. .	. .	1002 44
Koszta pogrzebowe	160 20	125 50	133 .	141 20	104 48	250 44	197 96	117 22	339 45	103 70	109 20	96 .	264 20	3 90	170 90	170 37	. .	158 38	109 24	103 .	39 45	112 30	189 50	135 65	3335 16
Rozmaite drobne	398 99	277 17	16 70	1 90	10 61	119 03	67 51	357 23	24 53	172 38	112 43	21 46	. .	2 80	125 63	40 .	1732 14	211 25	236 61	4 60	6 55	101 10	90 94	39 21	4170 77
Suma wydatków rzeczywistych	17251 01	8635 77	11281 79½	8933 98½	9830 32½	14717 03	14338 25	10728 85	28457 80	21362 40½	12929 58½	9780 38	8056 01	2621 75½	12532 35	21488 82	17024 98	14711 38	21893 40½	6392 17½	10141 65½	10763 78	18363 10	11691 56	323728 05½
B. Przenośne:																									
Zwrot zaliczek fund. kraj. powiat, gmin	200 .	1000 .	. .	. .	500 .	650 .	500 .	500 .	. .	2250 .	34 71	1050 .	300 .	. .	. .	4000 .	1789 .	. .	1200 .	600 .	. .	716 66	2500 .	. .	17790 37
Zaliczki do wyrachowania	800 .	264 04	. .	. .	250 .	34 .	404 45	200 .	. .	1400 .	140 .	5351 .	280 .	. .	. .	1093 52	165 .	360 .	850 .	. .	. .	. .	250 .	. .	11842 02
„ na płace	. .	. .	. .	. .	26 83 3/8	. .	30 .	30 .	. .	147 50	150 .	200 .	. .	. .	. .	63 60	. .	. .	. .	. .	. .	30 .	150 .	. .	827 93½
Za zakupno efektów	. .	300 .	485 98	. .	142 84	. .	3037 09	28 32	4000 .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	250 62	12452 54	. .	. .	. .	. .	. .	. .	20697 39
Zwrócone kaucye i depozyta	. .	. .	4 40	. .	. .	1 44	. .	. .	. .	. .	9985 67	. .	. .	. .	. .	. .	500 .	. .	400 .	. .	. .	189 23	. .	. .	11080 74
Przeprowadzenia rachunkowe	. .	. .	. .	. .	22 33	. .	. .	. .	21 57	. .	56 .	. .	. .	. .	29 40	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	. .	73 86
Rozchód ogólny	18251 01	10199 81	11772 17½	8933 98½	10772 33	15401 03	18111 24	11487 17	32479 37	25159 90½	23240 52½	16381 38	8636 01	2621 75½	12561 75	26645 94	19729 60	27523 92	24345 40½	6990 17½	10141 65½	11699 67	21263 10	11691 56	386040 37
Dochód ogólny	18422 61	10236 55	13333 .	8999 23	10826 24½	15428 50½	18308 03½	11810 79	36224 77	25168 40½	24033 92	16381 38	8637 47	2714 72	12971 70	27104 45	21400 36½	27758 59½	26323 90½	7386 27½	10199 46½	13436 81½	21267 80	11872 69	400735 17
od tego potrąciwszy przenośne	1000 .	1816 82	505 .	65 .	271 83½	2247 .	6146 49	235 .	4000 .	5179 .	10224 15	5321 67½	2500 .	. .	. .	7143 34	10065 62	9669 91	2410 .	2000 .	239 82	2219 23	4075 90	. .	77335 94
Dochód rzeczywisty	17422 61	8419 73	12828 .	8934 23	10554 76	13181 50½	12661 54½	11565 79	32224 77	19989 40½	13809 77	11059 70½	6137 47	2714 72	12971 70	19961 09	11334 74½	18088 68½	23913 90½	5386 27½	9959 64½	11217 58½	17191 90	11872 69	323402 23

BUDŻETY

szpitali prowincyonalnych zatwierdzonych przez Wydział krajowy na rok 1896.

Poszczególnienie	Biała	Bochnia	Brody	Brzeżany	Drohobycz	Jasło	Kołomyja	Przemyśl	Podhajce	Rzeszów	Sambor	Sanok	Sącznowy	Śniatyn	Sokal	Stanisławów	Stryj	Tarnopol	Tarnów	Wadowice	Zaleszczyki	Złoczów	Żółkiew	Żywiec	Razem
	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.	zł.
Dochody:																									
Z własnych dochodów:																									
z dóbr, realności i gruntów, legatów, zapisów datków, odsetek od papierów wartościowych ect.	448	117	221	40	38	—	60	258	38	33 23384	— 11982	81	10	10	242	246	—	327	—	—	79	275	13	—	2536
Z kosztów leczenia:																									
od galicyjs. funduszu krajowego	10636	8831	9600	9346	9227	12405	11711	25019	9779			12000	11297	2800	12143	22223	18379	11258	19125	8460	9349	10951	1850	11610	310025
od samopłacących	2690	—	432	—	1110	1035	—	2442	481	—	—	—	454	—	800	—	—	960	1104	—	235	—	—	1188	12931
od obcych funduszów krajowych	5762	—	96	—	48	12	—	316	50	—	—	—	66	—	—	—	—	22	265	—	767	—	—	162	7566
Suma dochodów	19536	8948	10349	9386	10423	13452	11771	28035	10348	23417	11982	12081	11827	2810	13185	22469	18379	12567	20494	8460	10430	11226	18523	12960	333058
Wydatki.																									
Czynsz najmu	—	—	—	1000	1350	—	—	—	—	1400	—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—	—	4050
Bielenie i restauracya zwykła	300	200	280	100	300	550	200	370	275	100	150	106	200	40	200	700	80	280	565	—	82	172	300	300	5850
Budowy nadzwyczajne	184	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	495	—	—	—	1400	—	2079
Podatki	26	4	13	—	429	3	3	2	23	13	5	—	—	2	—	16	—	54	7	—	3	1	3	3	610
Asekuracya od ognia	49	28	25	12	19	18	25	35	20	20	15	23	10	31	30	25	30	40	37	—	21	36	83	32	664
Czyszczenie kominów	20	9	35	20	25	15	12	30	23	40	15	43	25	—	10	32	58	43	80	—	7	20	30	15	607
Czyszczenie i desynfek. kanałów	20	70	140	24	76	20	100	100	120	50	80	37	50	4	200	50	60	280	268	—	38	67	50	21	1925
Żywność dla chorych itd.	8415	3214	4833	4697	3480	5170	5681	13472	3773	8006	4157	4127	4203	1365	4925	10280	6766	5429	9870	2623	5472	5890	7900	6243	139991
Wino	400	100	20	50	100	150	70	380	90	200	200	75	160	7	120	—	170	299	500	120	169	200	60	230	3870
Lekarstwa	1000	800	840	600	350	710	1700	3000	605	2000	1550	900	704	350	1392	1664	880	1101	1380	500	1000	500	1200	800	25526
Sanitarne	1000	100	250	200	200	115	60	700	130	200	—	200	500	50	750	400	300	200	343	200	400	60	664	350	7372
Bielizna, pościel i odzież	1481	320	645	624	800	1087	400	1656	462	1000	450	723	800	100	680	1200	738	893	800	420	272	380	402	900	17233
Pranie	140	40	70	50	58	100	30	190	184	200	180	180	100	10	60	75	100	200	238	150	44	29	200	100	2728
Sprzęty	325	25	95	—	100	150	120	500	100	510	66	122	100	25	150	523	110	—	400	100	188	139	200	200	4248
Opał	477	500	700	400	350	750	650	1200	600	1200	500	600	500	150	500	1294	600	602	1217	300	423	500	1200	490	15703
Oświetlenie	300	75	125	80	80	100	120	250	70	140	140	140	160	20	150	136	130	111	241	60	47	100	250	170	3195
Słoma	100	60	30	30	17	100	40	120	40	100	70	125	100	12	120	250	100	60	130	60	40	30	50	170	1854
Potrzeby kancelaryjne	150	60	150	100	65	75	45	150	70	100	80	90	60	13	200	200	80	44	200	40	77	50	150	70	2319
Instrumenta chirurgiczne	500	50	150	50	50	100	30	100	60	50	150	50	150	20	60	60	100	65	100	50	60	—	50	100	2155
Płaca lekarza ordynującego	700	600	700	600	600	700	500	1000	600	800	600	600	600	—	700	800	700	700	900	600	700	600	800	600	15700
„ „ pomocnika	350	450	350	250	350	400	—	800	300	800	350	300	300	—	400	800	400	350	900	—	350	260	360	100	8920
„ akuszerki i cyrulika	120	40	60	—	28	35	10	180	15	80	—	30	100	—	20	50	60	—	20	30	8	28	30	10	954
„ rządcy i Sióstr Miłosierdzia	480	500	500	320	500	920	320	800	920	700	550	500	320	300	500	480	320	500	500	300	600	500	600	400	12330
„ pisarza (kontrol.) i kasyera	220	—	—	500	—	—	500	500	—	160	200	50	500	—	—	700	500	—	—	—	—	—	—	150	3980
„ dyurnistów	360	60	240	100	360	—	—	720	—	485	—	240	—	—	480	366	—	474	730	—	120	60	240	—	5035
„ kapelanów	80	40	50	50	50	—	40	120	75	—	—	50	—	—	80	100	50	—	50	—	50	40	50	80	1055
„ służby szpitalnej niższej	504	1034	456	288	478	568	480	1404	258	1212	600	678	536	312	700	1296	640	624	1116	460	308	636	660	365	15613
Sprawdzanie recept i zw. k. ad.	18	175	132	10	—	185	—	36	82	25	—	15	60	2	15	—	—	—	200	—	9	—	135	15	1114
Odprawy, prowizye, emerytury	167	300	—	—	100	186	—	250	—	377	288	160	583	—	—	560	1117	—	—	140	117	—	—	—	4345
Remuneracye	—	40	30	250	—	100	180	90	—	—	85	—	30	—	250	50	40	80	50	—	—	250	—	40	1565
Reluitum za mieszk. wikt i opał	—	—	—	—	—	—	—	—	486	—	200	—	—	—	—	—	—	360	115	—	150	—	—	—	1311
Spłata długu w kapitale	610	—	—	—	—	600	—	177	500	3600	—	1000	725	—	—	—	1652	—	—	800	—	800	1790	—	12254
„ odsetek	300	—	174	—	—	—	—	—	—	1411	189	—	—	—	—	—	2318	—	50	1023	—	—	—	—	5465
Koszta pogrzebowe	240	150	150	150	154	250	200	340	100	200	70	96	200	5	250	100	250	158	112	100	50	100	200	140	3765
Rozmaite drobne	500	50	25	15	13	120	40	130	38	180	50	50	50	4	120	40	30	170	200	40	9	88	100	40	2102
Suma wydatków	19536	9094	11268	10570	10482	13277	11556	28802	10019	25359	10990	11310	11826	2822	13062	22247	18379	13117	21814	8416	10814	11536	19157	12034	337487

SPRAWOZDANIE

z czynności

Departamentu VI. Wydziału krajowego

za czas od 1. grudnia 1894 po koniec października 1895 r.

z 1 alegatem.

Departament VI.

Szef Departamentu Dr. Damian Sawczak, Członek Wydziału krajowego.

W zakresie czynności tego departamentu nie zaszły żadne zmiany i załatwiane były te same działy (16) jakie w poprzedniem sprawozdaniu za czas od 1. listopada 1893 po koniec listopada 1894 wykazaliśmy.

W czasie od 1. grudnia 1894 po koniec października 1895 wpłynęło do Departamentu VI. 6.554 ekshibitów, z których wszystkie zostały załatwione.

I. Sprawy terytoryalne.

Uchwały sejmowe, podlegające Najwyższej sankcyi.

Postanowieniem Jego ces. i król. Apostolskiej Mości z 12. marca 1895 otrzymały Najwyższą sankcyę uchwalone na posiedzeniach Wysokiego Sejmu z 22. i 28. stycznia 1895 projekty ustaw w przedmiocie zmiany obszarów Reprezentacyj powiatów.

1) w Ropczycach i Rzeszowie z powodu przeniesienia gminy Pstrągowy z powiatu polit. Ropczyckiego do powiatu polit. Rzeszowskiego i

2) w Rohatynie i Żydaczowie z powodu przeniesienia gminy Nowoszyn z powiatu polit. Rohatyńskiego do powiatu polit. Żydaczowskiego.

Uchwały niepodlegające Najwyższej sankcyi i sprawy Wydziałowi krajowemu przekazane.

W tym dziale spraw terytoryalnych Wys. Sejm na ubiegłej sesyi przekazał Wydziałowi krajowemu do zbadania i zdania sprawy na najbliższej sesyi następujące sprawy:

Gmin Podciemne-Buhajów, Zagórze i Wołków o wyłączenie ich z okręgu c. k. Sądu powiatowego w Winnikach a przydzielenie do okręgu c. k. Sądu powiat. m. del. we Lwowie,

Gminy Chyrowa o utworzenie nowego Sądu powiat. w Chyrowie, oraz o przydzielenie okręgu tego sądu do c. k. Starostwa w Dobromilu,

Gminy Wilamowice i innych okolicznych gmin o utworzenie nowego Sądu powiatowego w Wilamowicach — dalej

Uchwała polecająca Wydziałowi krajowemu przyspieszyć normowania w sprawie reaktywowania Sądu powiatowego w Jazłowcu i utworzenia nowego sądu w Jagielnicy.

Uchwała w sprawie utworzenia trzeciego Sądu powiatowego w okręgu c. k. Starostwa w Rohatynie.

Uchwała w sprawie petycyi gminy Radomyśl nad Sanem i gmin okolicznych o utworzenie nowego Sądu powiatowego w Radomyślu nad Sanem albo o przeniesienie c. k. Sądu powiatowego z Rozwadowa do Radomyśla.

Gmina Zamarstynów w powiecie Lwowskim o uchylenie szkód i niedogodności na jakie ona narażoną jest wskutek przecięcia jej przez połowę linią akcyzową miasta Lwowa.

Wszystkie te sprawy są jeszcze w toku dochodzeń, które przez władze rządowe i autonomiczne mimo przynagleń z naszej strony nie zostały jeszcze ukończone. O wyniku tych dochodzeń zdamy w swoim czasie sprawę Wys. Sejmowi.

Uchwała z 1. lutego 1895, którą Wysoki Sejm odstąpił Wydziałowi krajowemu do załatwienia odnośnie do uchwały z 20. maja 1893 petycyę gminy miasta Mrzygłodu o utworzenie Sądu powiatowego w Mrzygłodzie.

Odezwą z 31. grudnia 1894 l. 27.106 (LW. 1981/95) zawiadomił c. k. Wyższy Sąd krajowy we Lwowie Wydział krajowy, iż po przeprowadzonem wyczerpującem dochodzeniu ze strony Władz rządowych, nie uznaje ani ze względu na tok spraw sądowych, ani ze względu na dogodność mieszkańców potrzeby ustanowienia nowego Sądu powiatowego czy to w Mrzygłodzie, czy w Tyrawie wołoskiej, i że nie zdołałby nawet potrzeby utworzenia takiego Sądu powiatowego czy to w jednej czy w drugiej miejscowości przed c. k. Ministerstwem sprawiedliwości umotywować.

O tem uwiadomiliśmy Wydział powiatowy w Sanoku pismem z 4. z 4. kwietnia 1895 L. 9.488 z oznajmieniem, że wobec takiego oświadczenia sądu petycya gminy Mrzygłód nie mogłaby być przez Sejm należycie popartą i że Wydział krajowy nie może sprawy tej Sejmowi po myśli żądania gminy do pomyślniejszego załatwienia przedstawić.

Uchwała z 12. stycznia 1895, którą Wys. Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu petycyę gminy Żelazówki o wyłączenie jej z okręgu sądowego w Żabnie a przydzielenie do okręgu sądowego w Dąbrowie.

Wynik przeprowadzonego dochodzenia wykazał, że gmina Żelazówka w powiecie dąbrowskim ma do Sądu powiatowego w Żabnie 9 kilom. i to złą drogą, podczas gdy od Dąbrowy oddalona jest tylko 5 kilom. i to drogą szutrowaną krajową. Prócz tego Dąbrowa jest siedzibą Starostwa, Rady powiatowej i innych urzędów, których w Żabnie nie ma. Z tego względu żądanie tej gminy byłoby słuszne i właściwsze byłoby przydzielenie jej do Dąbrowy jak do Żabna.

Zachodzi atoli ta okoliczność, że okręg Sądu powiatowego w Żabnie obejmuje tylko 203·06 kilom. z 21.500 ludnością, podczas gdy okręg Sądu powiatowego w Dąbrowie 453·51 kilom. kwadratowych z 42.038 ludnością. — Wytwarzanie więc jeszcze większej różnicy między tymi okręgami sprzeciwia się interesom sądownictwa, a w razie uwzględnienia żądania gminy żądałyby tego i inne gminy jak Podlipie i Zalipie, które mają te same powody co gmina Żelazówka za przydzieleniem do Dąbrowy. Z tego powodu władze sądowe jak Sąd powiatowy w Żabnie i Dąbrowie, Sąd obwodowy w Tarnowie i wyższy Sąd krajowy w Krakowie oświadczyły się przeciw żądaniu gminy.

Tym powodom władz rządowych nie można odmówić słuszności i to było powodem, że Wy. Sejm już w r. 1892 uchwałą z 26. marca przeszedł nad podobną petycyą gminy Żelazówki do porządku dziennego.

Wydział krajowy postanowił przeto petycyi gminy Żelazówki nie popierać przed Wysokim Sejmem i ograniczyć się tylko na zdaniu sprawy w niniejszem sprawozdaniu; o czem zawiadomiono również interesowaną gminę.

Petycya gminy Mikołajów, Podsosnów, Horodysławice, Siedliska i innych o utworzenie nowego Sądu pow. w Mikołajowie.

Petycya ta jako przez Wys. Sejm niezałatwiona przekazaną została Wydziałowi krajowemu uchwałą z 9. lutego 1895. — Zarządziliśmy zbadanie tej petycyi przez Wydział powiatowy w Bóbrce. Sprawa jest jeszcze w toku dochodzenia.

Wezwania do c. k. Rządu i sprawy temuż do załatwienia odstąpione.

Uchwała w sprawie przeniesienia siedziby c. k. Sądu powiatowego w Ślemieniu do Suchy i utworzenia równocześnie nowego c. k. Sądu powiatowego w Jaśle.

Uchwała udzielająca c. k. Rządowi opinię co do utworzenia nowego Sądu obwodowego w Jarosławiu.

Dotychczas nie nastąpiła decyzya ze strony c. k. Rządu.

Uchwały Sejmu z poprzednich lat.

Petycya gminy Jezierzany i okolicznych gmin o utworzenie w Jezierzanach nowego Sądu pow.

Reskryptem z 12. stycznia 1896 L. 23.812. zawiadomiło c. k. Ministerstwo sprawiedliwości odnośnie do uchwał Wys. Sejmu z 10. września 1888 r. i 9. maja 1893 Wydział krajowy, że do prośby tej nie przychyliło się, nie podając żadnych motywów tej odmowy.

Przydzielenie gminy Pasierbiec do okręgu sądu powiatowego w Limanowej

Reskryptem z d. 23 czerwca 1895 L. 8980 zawiadomiło c. k. Ministerstwo sprawiedliwości Wydział krajowy, że stosownie do uchwały Wys. Sejmu z d. 24. września 1883, przydzieloną zostaje z dniem 1. stycznia 1896 gmina Pasierbiec z okręgu sądu powiatowego w Wiśniczu i sądu krajowego w Krakowie do okręgu sądu powiatowego w Limanowej i okręgu sądu obwodowego w Nowym Sączu.

Petycya gminy i obszaru dworskiego w Gładyszowie o kreowanie sądu powiatowego.

O kreowanie sądu powiatowego w Gładyszowie powiatu gorlickiego wniosła w r. 1893 petycyę do Wys. Sejmu Zwierzchność gminna i obszar dworski w Gładyszowie, zaopatrzoną podpisami 20 niby interesowanych gmin, którą to petycyę Wys. Sejm uchwałą z d. 8. maja 1893 Ls. 459 Wys. Sejm przekazał Wydziałowi krajowemu do zbadania sprawy na najbliższej sesyi.

Na zarządzenie nasze przeprowadził Wydział powiatowy dochodzenie, z którego się okazało, że z 28 gmin, które o objawienie swego zdania pytanie były, wszystkie oświadczyły się przeciw kreowaniu nowego Sądu powiatowego w Gładyszowie, — pragnąc pozostać przy dzisiejszym sądzie powiatowym w Gorlicach.

Tylko jedna gmina Wirchne oświadczyła się za Gładyszowem a jedna t. j. Banica za Uściem ruskim, nadto za Gładyszowem oświadczył się obszar dworski w Koniecznem i Regietowie, zaś za Uściem ruskim obszar dworski w Uściu.

Rada powiatowa w Gorlicach na posiedzeniu z 20. lutego 1895 r. oświadczyła się 16 głosami przeciw 4 tak przeciw ustanowieniu sądu powiatowego w Gładyszowie, jakoteż w Uściu ruskim.

Natomiast Wydział powiatowy w Gorlicach w sprawozdaniu z 28. marca 1895 L. 937. oznajmił, że powody zmiany zdania dotyczących Rad gminnych nie są mu znane i nie może tego wyjaśnić, jakkolwiek ze swej strony uważa, że utworzenie nowego Sądu powiatowego w Gładyszowie, lub Uściu ruskim byłyby dla tamtejszej okolicy korzystne.

W obec takiego stanu rzeczy Wydział krajowy zaniechał dalszego badania tej sprawy przez Władze sądowe.

Sprawa urządzenia roków sądowych w Zakopanem.

Odnośnie do uchwały tego Sejmu z 8. maja 1893 Ls. 810 zawiadomiło c. k. Prezydyum Namiestnictwa odezwą z d. 5. kwietnia 1895 r. Wydział krajowy, że według odezwy Prezydyum c. k. Wyższego Sądu krajowego w Krakowie z d. 28. marca 1895 L 2624/pr. nowo ukonstytuowana Zwierzchność gminna Zakopane w piśmie z d. 6. marca 1895 r. L. 142 oznajmiła, że obecna Rada gminna zrzekła się na posiedzeniu z d. 2. marca 1895 urządzenia roków sądowych i postanowiła starać się o utworzenie stałego Sądu w Zakopanem, a gdy tym sposobem Rada gminna w Zakopanem, cofnęła petycyę, która spowodowała uchwałę sejmową z d. 8. maja 1893, odpadła potrzeba wydawania jakichkolwiek zarządzeń.

Petycya gminy Zalipia i Podlipia o przydzielenie ich do okręgu sądu powiatowego w Dąbrowie.

Sprawozdanie Wydziału krajowego z d. 3. stycznia 1895 LW. 51562/94 o petycyi gminy Zalipia i Podlipia w sprawie wyłączenia ich z okręgu c. k. Sądu powiatowego w Żabnie a przydzielenia do okręgu c. k. Sądu powiatowego w Dąbrowie, które przedłożyliśmy na ubiegłej sesyi sejmowej z wnioskiem o przejście do porządku dziennego nad tą petycyą nie zostało przez Wys. Sejm załatwione.

Ponieważ komisya prawnicza Wys. Sejmu, której sprawa ta przydzieloną była, na referacie aktu zanotowała, iż w komisyi prawniczej postanowiono sprawy tej niereferować i zaczekać do czasu, kiedy dojrzeje sprawa sądu obwodowego w Tarnobrzegu, w którym to razie inna nastąpi konfiguracya co do Żabna ewentualnie Zalipia i Podlipia bez potrzeby przejścia nad petycyą do porządku dziennego — a sprawa ustanowienia sądu obwodowego w Tarnobrzegu dotychczas nie postąpiła naprzód — przeto tem-

samem sprawa tej petycyi na razie jest załatwioną i Wydział krajowy sprawozdania swego nie ponawia.

Nowe przedłożenia.

W sprawie ustanowienia nowego Sądu powiatowego w Kamienicy, tudzież w sprawie petycyi gminy Czyżowice wyłączenie jej z okręgu Sądu powiatowego w Sądowej Wiszni a przedzielenie do okręgu sądu powiatowego w Mościskach, przedkładamy osobne sprawozdania.

2. Sprawy wojskowe.

W roku 1895 przedstawił Wydział krajowy do wyłączenia od służby w pospolitem ruszeniu po koniec marca 1896 ogółem 227 rozmaitych funkcyonaryuszy autonomicznych. Z liczby tej uzyskało rzeczone uwolnienie ogółem 207 osób, a mianowicie:

Z proponowanych c. k. Komendzie obrony krajowej we Lwowie w liczbie 74 uwolniła taż władza 60-ciu. Z proponowanych c. k. Komendzie obrony krajowej w Krakowie w liczbie 105 uwolniła taż władza 71; 33 zaś funkcyonaryuszy uwolnionych zostało do 15 dnia po uruchomieniu pospolitego ruszenia. Z proponowanych c. k. Komendzie obrony krajowej w Przemyślu w liczbie 48 uzyskało uwolnienie 14; 29 zaś funkcyonaryuszy do 15 dnia po uruchomieniu pospolitego ruszenia.

Nie uwolnionych zatem zupełnie zostało 20-tu fukcyonaryuszy. Przytem nadmienia się, że c. k Prezydyum Namiestnictwa odezwą z d. 22. stycznia 1895 L. 687/pr. cofnęło wezwanie c. k. Namiestnictwa z d. 5. listopada 1894 L. 87954 (patrz zeszłoroczne sprawozdanie), ażeby wnioski tyczące się zwolnienia od służby w pospolitem ruszeniu przedkładał Wydział krajowy c. k. Namiestnictwu, zarządzając równocześnie, by wnioski te nadal były przesyłane właściwym c. k. Komendom terytoryalnym pospolitego ruszenia t. j. Komendom obrony krajowej.

Wreszcie wskutek reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 15. stycznia 1895 L. 3055 M. J./94 udzieliło c. k. Namiestnictwo w odpisie Wydziałowi krajowemu odezwą z d. 8. lutego 1895 L. 6025 nadesłany tym reskryptem wyciąg wydanych przez Król. węg. Ministerstwo obrony krajowej d. 30. sierpnia 1894 do L. 4609/pr. przepisów wraz z 2 formularzami co do sposobu postępowania celem zwolnienia od służby w pospolitem ruszeniu obowiązanych do tej służby obywateli węgierskich, przebywających w krajach w Radzie państwa reprezentowanych, do wiadomości i ewentualnego użytku urzędowego.

Przepisy powyższe zakomunikował Wydział krajowy w tym samym celu wszystkim Wydziałom powiatowym a to okólnikiem z d. 22. lutego br. LW. 13440.

3. Żandarmerya.

Sprawa zakupna parceli gruntowej l. k. 71¼ we Lwowie na rozszerzenie gmachu Komendy Żandarmeryi.

Z powodu rozmaitych formalności, jakie dla sprzedaży gruntów miejskich statutem Rady miasta Lwowa są określone, sprawa ta nie została dotychczas przez Radę miejską załatwiona, Wydział krajowy dokłada atoli starania, ażeby ją przyspieszyć i ma nadzieję, że przed zebraniem się Sejmu krajowego definitywnie zostanie załatwioną. — Sprawę tę zresztą — ponieważ zarazem rozchodzi się o uzyskanie kredytu a budowę skrzydła na zakupić się mającym gruncie przy gmachu krajowe Komendy żandarmeryi, jeżeli jeszcze, niektóre formalności wcześnie będą załatwione przedłożymy osobnem sprawozdaniem Wys. Sejmowi; — na razie zarządziliśmy sporządzenie planów i kosztorysu na budowę tego skrzydła.

Sprawy bieżące żandarmeryi.

Czynsze najmu, mieszkań dla posterunków c. k. żandarmeryi ciągle wzrastają co się zresztą dzieje i w innych krajach a Wydział krajowy natrafia na niepokonane trudności w swych dążeniach, ażeby czynsze te utrzymać przynajmniej w dotychczasowej wysokości.

W tym kierunku czynią się wszelkie możliwe usiłowania, jednakowoż nie wszędzie i zawsze da się osiągnąć pomyślny rezultat. Stan żandarmeryi w Galicyi w r. 1896 nie uległ zmianie w porównaniu z rokiem 1894, mianowicie według dyslokacyjnej tabeli z d. 1. lipca 1895 wynosi

stan żandarmeryi 6 oficerów sztabowych, 41 oficerów wyższych stopni, 2583 ludzi; 26 komend oddziałowych i 470 posterunków i 226 żandarmów przeznaczonych do kontroli bydła. Na jednego żandarma przypada w Galicyi 2561 ludnośoi i 0·3043 kwad. myriam. przestrzeni.

W czasie od 1. grudnia 1894 po koniec października 1895 utworzonych zostało 13 nowych posterunków a w pięciu wypadkach nastąpiło przeniesienie posterunków do innych miejscowości; — nie wpłynęło to jednak na zwiększenie stanu żandarmeryi, ponieważ powstały one przez zmniejszenie liczby żandarmów w innych posterunkach.

4. Sprawy tyczące się ustawodawstwa cywilnego i karnego.

a) Odezwą z d. 27. sierpnia 1895 L. 9402/pr. zawiadomiło c. k. Prezydyum Namiestnictwa Wydział krajowy, że Jego ces. i król. Apostolska Mość raczył Najwyższem postanowieniem z d. 15. sierpnia 1895 najmiłościwiej użyczyć Najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 9. lutego 1895 projektowi ustawy o wpisywaniu do ksiąg gruntowych na podstawie dokumentów prywatnych w sprawach hipotecznych drobiazgowych (o ulgach legalizacyjnych).

b) W sprawie petycyi Izby inżynierskiej we Lwowie o zniesienie upoważnienia urzędników ewidencyjnych do wykonywania robót geometrycznych na żądanie stron prywatnych, wzniesionej do c. k. Ministerstwa skarbu a przez Wydział krajowy na żądanie c. k. Prezydyum kraj. Dyrekcyi skarbu w roku zeszłym zaopiniowanej (vide zeszłoroczne sprawozdanie), otrzymał Wydział krajowy ze strony wspomnianej Władzy odmowną rezolucyę, którą Wysokiemu Sejmowi w załączeniu do wiadomości udziela się.

c) Niezałatwiony prz z Wys. Sejm w roku 1894 projekt ustawy łowieckiej przedkłada Wydział krajowy oddzielenie Wys Sejmowi do uchwały.

5. Sprawy odnoszące się do statutu krajowego, ordynacyi wyborczej, zmiany ustawy o swojszczyźnie i monopolu wódczanego.

Wydział krajowy przyjął do wiadomości zawiadomienie Marszałka krajowego o niezałatwieniu przez Wys. Sejm:

1. sprawozdania komisyi administracyjnej o petycyi Rektoratu szkoły politechnicznej we Lwowie w sprawie przyznania głosu wirylnego rektorowi tej szkoły;

2. sprawozdania tejże komisyi administracyjnej o wniosku posła Romańczuka w sprawie zmiany statutu krajowego i sejmowej ordynacyi wyborczej;

3. petycyi gminy Ostrów i Białoboki powiatu Łańcuckiego o zmianę ustawy wyborczej; i

4. gminy Dembno w sprawie wyjednania bezpośrednich wyborów,— zarazem uchwalił Wydział krajowy w tych sprawach żadnych wniosków od siebie Wys. Sejmowi nie przedkładać.

Na uchwałę Wys. Sejmu z 5. lutego 1895, którą wystosował rezolucyę do c. k. Rządu o potrzebie uchwalenia zmiany ustawy o swojszczyźnie w myśl projektu rządowego, nie nastąpiła dotychczas odpowiedź ze strony c. k. Rządu.

Z powodu uchwały Wys. Sejmu z 8. lutego 1895, którą polecił Wydziałowi krajowemu zbadać dokładnie skutki, jakie wynikłyby dla funduszu krajowego, funduszów gminnych i rolnictwa z zaprowadzenia monopolu spirytusowego i poczynił odpowiednie kroki celem zabezpieczenia kraju od szkodliwych następstw, odnieśliśmy się do c. k. Dyrekcyi funduszu propinacyjnego, do Towarzystwa rolniczego w Krakowie i we Lwowie, do Izby handlowo-przemysłowej we Lwowie, do Magistratu miasta Lwowa i Krakowa, do wszystkich 30 większych miast oraz do wszystkich miast i miasteczek w kraju, które są właścicielami prawa propinacyi o opinię

i zdanie w tej sprawie. Na podstawie otrzymanych odpowiedzi wygotowaliśmy memoryał do c. k. Rządu, któremu takowy wkrótce przedłożymy. Sprawa ta zresztą z powodu zmiany Ministerstwa przestała być, o ile nam wiadomo, aktualną i niebezpieczną.

6. Sprawy dotyczące podatków i opłat stemplowych.

O załatwieniu uchwał Wys. Sejmu z d. 28. stycznia 1895 i 1. lutego 1895 tyczących się reformy ustawy o należytościach prawnych i opustów przy przeniesieniach własności zdajemy Wys. Sejmowi oddzielnie sprawę do LW. 70.371/95.

a) W załatwieniu odstąpionej c. k. Rządowi uchwałą Wys. Sejmu z dnia 31. stycznia 1895 do wiadomości i uwzględnienia w swoim czasie petycyi Wydziału powiatowego w Bohorodczanach co do uregulowania poboru podatków w gminach, oznajmiło c. k. Prezydyum Ndmiestnictwa Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 14. kwietnia 1895, l. 3.529/pr., że według odezwy c. k. kraj. Dyrekcyi skarbu, z dnia 23/3 1895 l. 20.006 indywidualny pobór podatków w całym powiecie Bohorodczańskim bezpośrednio przez urzędy podatkowe zarządzony będzie, skoro zostanie utworzony drugi urząd podatkowy w tym powiecie.

b) Przekazaną przez Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycyę mieszkańców m. Głogowa o utworzenie tamże urzędu podatkowego powołał Wydział krajowy pismem z d. 11/3 1895 LW. 16.685 do Prezydyum Namiestnictwa z prośbą o możliwe uwzględnienie; petycyę zaś Wydziału powiatowego w Kosowie co do opustów przy przenoszeniach własności złożył Wydział krajowy do aktów, wobec okoliczności, że petycya ta znalazła już załatwienie w ust. II. uchwały Wys. Sejmu z 1. lutego 1895 tego przedmiotu tyczącej się.

c) Dotąd nie otrzymał Wydział krajowy wiadomości o decyzyi c. k. Rządu nad uchwałą Wys. Sejmu z dnia 8. lutego 1895 w sprawie zniżenia kontygentu podatku gruntowego i o sposobie, jak to obniżenie w pojedynczych powiatach względnie krajach ma się odbywać.

W załatwieniu próśb kilkunastu gmin powiatu Przemyskiego o zniesienie klas bonitacyjnych dla gruntów w tychże gminach położonych przy sposobności przeprowadzić się mającej rewizyi katastru podatku gruntowego oznajmiła c. k. krajowa Dyrekcya skarbu Wydziałowi krajowemu pismem z dnia 2. maja 1895 l. 30.188, „że w bieżącym okresie „letnim dochodzić będą geometrowie ewidencyjni wszelkich błędów i uste„rek, jakie w oszacowaniu gruntów podczas regulacyj podatku gruntowego „zaszły, tudzież zmian, jakie od czasu tej regulacyi w bonitacyi gruntów „nastąpiły, jeżeli im te błędy i usterki względnie zmiany zgłoszone zostaną „przez dotyczące strony według poszczególnych parcel lub też niw przy „odpowiednem na porównaniu odnośnych gruntów z innymi względnie „wzorowymi gruntami opartem uzasadnieniu. Co się zaś tyczy zbiorowych „podań zawierających ogólnikowe zażalenia przeciw zaszacowaniu gruntów „względnie przeciw wysokości opodatkowania, jak to rzecz się ma w powyż „powołanych podaniach, te z uwagi, że nierozchodzi się o ponowienie „regulacyi podatku gruntowego, nie będą przedmiotem wspomnianych „dochodzeń“. Nakoniec zażądała c. k. krajowa Dyrekcya skarbu, „ażeby „według powyższych wyjaśnień wydał Wydział krajowy do pomienionych „gmin odpowiednie uwiadomienia z tem, że w celu wspomnianych dochoˇdzeń przybędzie tamże geometra ewidencyjny, od którego posiadacze „gruntów będą mogli domagać się zbadania zarzutów, jakie przeciw za„szacowaniu ich gruntów mają do podniesienia.“ Wezwaniu temu c. k. kraj. Dyrekcyi skarbu uczynił też Wydział krajowy zadość za pośrednictwem Wydziału powiatowego w Przemyślu, a to: reskryptem z dnia 11. maja br. LW. 31533.

W sprawie obniżenia klas gruntowych względnie podatku gruntowego udawały się także do Wydziału krajowego Wydziały powiatowe w Kołomyi, w Śniatynie i w Gorlicach, przyczem ten ostatni upraszał o instrukcyę, jakie w obec pomienionych wyżej czynności geometrów

ewidencyjnych zająć ma stanowisko, aby ludność rolnicza z rewizyi katastru korzystać mogła.

W odpowiedzi na podania te oznajmiła c. k. krajowa Dyrekcya skarbu Wydziałowi krajowemu w piśmie z dnia 22. sierpnia 1895 l. 65.601, „że już w odezwie swej z dnia 2/5 br. l. 30.188 (wyżej powołanej) określiła „dokładnie owe czynności, jakiemi geometrzy ewidencyjni z powodu zapo- „wiedzianej rewizyi katastru podatku gruntowego w czasie tegorocznych „robót polowych zajmować się mają. Czynności te ograniczają się wyłącznie „do badania zgłoszonych tymże geometrom usterek i błędów, jakie zaszły „przy oszacowaniu gruntów w czasie regulacyi podatku gruntowego, tudzież „zmian w bonitacyi gruntów, jakie się wydarzyły już po tej regulacyi. „Z tego wynika, że badania te, które obecnie wykonują geometrzy „ewidencyi w toku swoich czynności polowych, nie mają zupełnie na „celu podniesiesia klasy ról, łąk i lasów, o czem wspomina Wydział „powiatowy w Gorlicach, ani też ponownego oszacowania gruntów, powo- „dującego ponowną regulacyę podatku gruntowego. Jakie zaś znaczenie „mieć będą materyały przez nich zebrane dla tych organów, którym „po myśli ustawy z dnia 1. stycznia 1895 Dz. p. p. Nr. 3. poruszonem „będzie przeprowadzenie wspomnianej rewizyi, obecnie nie da się to okre- „ślić, gdyż sprawa tej rewizyi z powodu, że odnośny projekt ustawy „przez Radę Państwa dotychczas nie został uchwalonym, w żadnym kie- „runku nie jest zadecydowaną. Wobec tego c. k. kraj. Dyrekcya skarbu „nie jest w położeniu udzielenia Wydziałom Rad powiatowych potrzebnych „im informacyj w celach w powyższym piśmie Wydziału Gorlickiego „wymienionych.“

O treści powołanego pisma c. k. kraj. Dyrekcyi skarbu zawiadomił równocześnie Wydział krajowy interesowane Wydziały powiatowe.

d) Przekazaną przez Wys. Sejm Wydziałowi krajowemu do załatwienia petycyę gminy Dembno w powiecie Łańcuckim o sprostowanie ksiąg gruntowych, tudzież o uwolnienie jej od spłaty należytości egzek. i odsetek zwłoki od poddtku gruntowego w latach klęsk elementarnych wreszcie o niższe oszacowanie gruntów przesłał Wydział krajowy do Prezydyum Namiestnictwa względnie c k. kraj. Dyrekcyi skarbu do możliwego uwzględnienia.

e) Co się tyczy nakoniec wymiaru należytości stemplowych od dekretów nominacyjnych urzędników i sług krajowych, dokonywanego bezpośrednio przez Wydział krajowy, to 1) w II. półroczu 1894 wymierzono 1.684 zł. 50 ct. zaś 2) w I. półroczu 1895 wymierzono 2.343 zł. 76 ct. Z kwot tych pokrył fundusz krajowy na mocy odnośnych uchwał Wys. Sejmu tytułem połowy tych należytości: ad 1). Kwotę 666 zł. 37½ ct. ad 2) kwotę 815 zł.

7. Zakłady pracy przymusowej i poprawcze.

W wykonaniu uchwały Wys. Sejmu z d. 9. lutego 1895 tyczącej się urządzenia w kraju poprawczej kolonii rolniczej dla 150-ciu nieletnich chłopców, Wydział krajowy ma zaszczyt oznajmić Wys. Sejmowi, że odezwą z dnia 27. marca 1895 LW. 20027 — dołączając do takowej wszelkie operaty do ocenienia tej sprawy potrzebne — udał się do c. k. Prezydyum Namiestnictwa z prośbą:

1. o wyjednanie — po myśli §. 2. ustawy z d. 24. maja 1885 Nr. 90, dz. p. p. — u c. k. Rządu zasiłku na pokrycie wykazanych w sumie 300.000 zł. kosztów założenia projektowanej krajowej Osady poprawczej dla nieletnich chłopców, a to: po myśli uchwały Wys. Sejmu z d. 5. lutego 1894 i wywodów Komisyi administracyjnej z d. 5. lutego 1895 w możliwie wysokim stosunku procentowym;

2. o wyjednanie, by zasiłek ów względnie 1 rata tegoż wstawioną była do preliminarza budżetu państwowego już na rok 1896 i

3. o uzyskanie zatwierdzenia ze strony c. k Ministerstwa załączonego statutu i regulaminu domowego dla projektowanej Osady poprawczej.

W odpowiedzi na powyższe pismo tutejsze oznajmiło c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu odezwą z d. 13. sierpnia 1895 L. 54822,

że sprawę urządzenia poprawczej osady rolniczej dla 150 nieletnich chłopców, celem wyjednania subwencyi ze skarbu Państwa, przedłożyło równocześnie c. k. Ministerstwu z wnioskiem przychylnym.

8. Zapomogi z rubr. XVII. funduszu kraj. dla pogorzelców i rubr. VI.

W załatwieniu wniesionych do Wydziału krajowego petycyj udzielił Wydział krajowy z funduszu dyspozycyjnego tytułem wsparć dla pogorzelców 36-ciu gmin łącznej kwoty 5695 zł.

Wreszcie z rubr, VI. funduszu krajowego wyasygnował Wydział krajowy pod dniem 8. marca 1895 do LW. 12770 uchwaloną przez Wys. Sejm subwencyę 1500 zł. dla Towarzystwa Miłosierdzia pod godłem Opatrzności we Lwowie.

9. Propinacya.

Już w przeszłorocznem sprawozdaniu zaznaczyliśmy, że z powodu wyroku c. k. Trybunału administracyjnego z d. 7. lutego 1894 Nr. 537, odpisane zostały w funduszu propinacyjnym miasta Przemyśla zaległości po koniec roku 1894 w kwocie 10860 zł. — Celem zasłonięcia specyalnego funduszu miasta Przemyśla na przyszłość przed podobnemi stratami odniósł się Wydział krajowy odezwą z d. 15. marca 1895 L. 9840 do c. k. Starostwa w Przemyślu z żądaniem, ażeby opłaty propinacyjne w mieście Przemyślu z większą energią i zaraz po terminie zapadłości ściągane były.

Zarazem zażądał Wydział krajowy od c. k. Starostwa, ażeby względem szynkarzy objętych powyższym wyrokiem c. k. Trybunału administracyjnego zechciało zastosować środki rygorowe ustawą przemysłową wskazane, mianowicie, ażeby c. k. Starostwo zechciało ich uważać za przemysłowców konsensowych podlegających ustawie przemysłowej z d. 20. grudnia 1859, zmienionej i uzupełnionej ustawami z d. 15. marca 1883 i z d. 8. marca 1885 a w szczególności także ustawą z d. 23. czerwca 1881 Dz. p. p. Nr. 62. jako wyłącznie dla uregulowania przemysłu gospodniego i szynkarskiego wydanej. W tym celu żądaliśmy dalej, ażeby c. k. Starostwo rozciągnęło nad temi szynkarzami ścisły dozór policyjny i w danym razie wydało orzeczenie względem odebrania lub utraty konsensu. Wynik powyższych nowych zarządzeń nie jest nam jeszcze znany.

Ogólny tok czynności funduszów propinacyjnych rozwija się prawidłowo.

Dochody wedle zamknięcia rachunków za r. 1894 (przedłożonego osobnem sprawozdaniem) wynosiły . . . . . 201.180 zł.
Wydatki . . . . . 2.556 „

Zaległość ogólna w opłatach szynkarskich wraz grzywnach (za przestępstwa w sprawach propinacyjnych powstała w sumie 16.434 zł., która jednakże wskutek urgowania c. k. Starostw i Urzędów podatkowych zmniejszy się w roku bieżącym znacznie.

Majątek funduszu propinacyjnego miast powiększył się w r. 1894 o 178.649 zł. — który uchwalono w 4% koronnych listach zastawnych Banku krajowego; nadto należy jeszcze do niego 30.000 zł., które udzielono tytułem pożyczki miastu Samborowi.

Wreszcie przyjął Wydział krajowy do wiadomości zawiadomienie Marszałka krajowego do Ls. 1386, że

1. Wniosek p. Merunowicza w sprawie pożyczek dla gmin i powiatów na cele inwestycyjne nie został przez Wys. Sejm załatwiony i

2. niezałatwioną przez Wys. Sejm petycyę Chaima Herscha Kunke poddzierżawcy prawa propinacyi w okręgu propinacyjnym Kulparków z zażaleniem z powodu naruszenia prawa wyszynku.

Niezałatwioną przez Wys. Sejm petycyę gminy Standzlówki w powiecie Łańcuckim z zażaleniem na zbyteczną ilość szynków i nadużycia szynkarzy przesłaliśmy pismem z d. 12. marca 1895 L. 16325 c. k. Prezydyum Namiestnictwa do odpowiedniego zarządzenią.

10. Szupaśnictwo.

W roku 1895 przeprowadzono likwidacyę kosztów szupasowych narosłych w roku 1892; na podstawie tej likwidacyi wykazano do zwrotu funduszowi krajowemu przypadające od dotyczących gmin i funduszów innych krajów z ogólnej sumy 23.219 zł. 55 ct. część w łącznej kwocie 6.537 zł. 23 ct.; taka sama likwidacya za r. 1893 jest na ukończeniu.

Zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego wyrażonym w odezwie z d. 2. listopada 1894 L. 52179 ustanowiło c. k. Namiestnictwo odezwą z d. 10. grudnia 1894 w Jaworznie powiatu Chrzanowskiego zwykłą stacyę szupasową i zarządzono ogłoszenie tego w dzienniku ustaw i rozporządzeń krajowych.

Z powodu niemożliwego (przez władze rządowe udowodniego) ściągnięcia kosztów szupasowych odpisaliśmy rozporządzeniem do LW. 25794/95 gminie Strachocina zaległe koszta szupasowe w kwocie 94 zł. 66 ct. zaś rozporządzeniem do LW. 26767/95 gminie Liszna koszta szupasowe w kwocie 25 zł. 33 ct.

W celu uchylenia istniejącego w bukowińskiej ustawie szupaśniczej postanowienia, że szupaśnicy nie koleją żelazną, ale pieszo lub podwodami mają być transportowani, przeprowadzono rokowania z Wydziałem krajowym w Czerniowcach i utrzymano w tym względzie zapewnienie pomyślnego załatwienia tej sprawy, co przyczyni się do znacznego obniżenia kosztów szupasowych.

Wydział krajowy zastanowił się (LW. 19581/95) czyby czynności rachunkowe przy sprawdzaniu rachunków stacyj szupasowych nie dały się uprościć przez udzielenie tutejszokrajowym stacyom szupasowym ryczałtów bez wszelkich dalszych rozliczeń – lub w inny jaki sposób; — okazało się atoli po przeprowadzonych dochodzeniach, że zaniechanie dotychczasowego sposobu sprawdzania rachunków szupasowych jest niemożliwe i sprowadziłoby większy wydatek w szupaśnictwie, przeto postanowiliśmy nie przeprowadzać projektowanej zmiany.

11. Krajowe opłaty konsumcyjne.

O wykonaniu ustawy o poborze krajowych opłat konsumcyjnych z dnia 15. kwietnia 1894 Dz. u. kr. Nr. 33 zdaliśmy Wys. Sejmowi szczegółowo sprawę pod dniem 11. stycznia 1895 do LW. 2.421, którego atoli Wys. Sejm nie załatwił.

Z tego sprawozdania powtarzamy najważniejsze okoliczności.

Mimo przeszkód Wydziałowi krajowemu powiodło się wydzierżawić od dnia 1. stycznia 1895 wszystkie powiaty, także we własnej administracyi nic nie pozostało.

Mianowicie wydzierżawiono: 47 powiatów politycznych całymi powiatami, 26 powiatów politycznych okręgami sądowymi, 1 powiat polityczny i 4 okręgi sądowe okręgami propinacyjnymi.

Prawo poboru kraj. opłat konsumcyjnych wydzierżawili prawie sami dzierżawcy propinacyi, między nimi 12 gmin, mała ilość producentów a tylko wyjątkowo w 3 powiatach spekulanci.

Roczny czynsz dzierżawny uzyskano:

1) na mocy kontraktów (bez m. Krakowa) . .	772.735 zł. 16 ct.
2) spodziewany czysty dochód z m. Krakowa (gdzie gmina pobiera opłaty krajowe wraz z gminnemi)	52.000 „ — „
3) 30% dodatek do podatku od wina . . .	26.000 „ — „
razem dochód roczny z kraj. opłat konsumcyjnych	850.735 zł. 16 ct.

Chociaż jednak tym sposobem zabezpieczono pobór kraj. opłat konsumcyjnych i dochód z tego źródła funduszowi krajowemu, administracya tych opłat spotyka się z licznemi trudnościami i sprawia Wydziałowi krajowemu znaczne kłopoty.

Dzierżawcy bowiem w licznych podaniach do Wydziału krajowego wnoszonych żalą się na braki i wątpliwości zachodzące w rozporządzeniu wykonawczem do ustawy o poborze kraj. opłat konsumcyjnych wydanem

przez c. k. Namidstnictwo dnia 5. października 1894 Dz. u. kr. Nr. 83 z powodu których to niedokładności pobór rzeczonych opłat i wykonywanie kontroli pod tym względem doznają w praktyce licznych trudności. Dzierżawcy ci też — żaląc się na brak poparcia tak w samej ustawie jak i ze strony władz ku temu powołanych (c. k. Starostw) żądają opustu z czynszów, lub rozwiązania kontraktów i zalegają z powodu rzekomych strat z ratami dzierżawnemi.

Z tego powodu Wydział krajowy był zniewolony dotychczas przeciw ośmiu dzierżawcom, którzy rat czynszowych za II. i III. kwartał b. r. nie uiścili, podjąć kroki sądowe, ściągnięcia od nich tychże zaległości w drodze egzekucyi sądowej. Wreszcie pomimo kilkakrotnych upomnień — nie uiściło dotąd rat czynszowych zapadłych na dniu 1. października 1895 za IV. kwartał 1895 36 dzierżawców, przeciw którym kroki sądowe również będą musiały być poczynione.

Wobec takiego niepomyślnego stanu dzierżawy poboru kraj. opłat konsumcyjnych uznał Wydział krajowy — dla zaradzenia temu złemu — na razie za najstosowniejsze dążyć do zmiany rozporządzenia wykonawczego do ustawy o poborze kraj. opłat konsumcyjnych w r. 1894 wydanego, mianowicie w tym kierunku, ażeby w rozporządzeniu tem usunąć istniejące braki i wątpliwości, a tem samem, ażeby rozporządzenie to ułatwiało pobór kraj. opłat konsumcyjnych i wykonywanie kontroli pod tym względem.

Przed ostateczną decyzyą jednak w tej sprawie wydelegował Wydział krajowy dotyczącego referenta swojego do Styryi, Karyntyi, Tyrolu i Salzburga, ażeby tenże zbadał na miejscu sposób, poboru istniejących w tych krajach opłat konsumcyjnych, porównał obowiązujące u nas rozporządzenie wykonawcze do ustawy o poborze kraj. opłat konsumcyjnych z takiemiż rozporządzeniami istniejącemi w owych krajach, i ażeby przekonał się na miejscu, jak i o ile rozporządzenia te ostatnie znajdują zastosowanie w praktyce i czy cel swój osiągają.

Delegat wspomniany przeprowadził w drugiej połowie października b. r. wskazane mu studya, na podstawie których Wydział krajowy zajmuje się obecnie rozstrząsaniem kwestyi, w jakim kierunku należałoby zmienić obowiązujące obecnie rozporządzenie wykonawcze, ażeby takowe zapewniło ściślejsze wykonanie ustawy o poborze kraj. opłat konsumcyjnych i ułatwiło kontrolę w tym względzie, a tem samem, ażeby funduszowi krajowemu zabezpieczyć w drodze dzierżawy umówiony dochód, O ostatecznym wyniku tej sprawv nieomieszka Wydział krajowy Wysoki Sejm we właściwym czasie zawiadomić.

12. Sprawa granicy kraju przy Morskiem Oku.

Dotychczas nie otrzymaliśmy żadnego zawiadomienia w tej sprawie ze strony c. k. Rządu.

13. Sprawy policyi czynnej i przymusowej asekuracyi od ognia.

Uchwaloną przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z 7. lutego 1895 subwencyę w kw. 3.000 zł. dla krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych asygnowaliśmy rozp. z 1. marca 1895 LW. 14.868 na ręce Rady zawiadowczej tegoż Związku. Stosownie do powyższej uchwały Wys. Sejmu odstąpiliśmy Radzie zawiadowczej krajowego Związku ochotniczych straży pożarnych niezałatwione przez Wys. Sejm a Wydziałowi krajowemu przekazane petycye Kółka rolniczego w Rabce o udzielenie zapomogi na zakupno rekwizytów dla ochotniczej straży pożarnej w Rabce; dalej wydziału Towarzystwa straży pożarnej w Besku o zapomogę w kwocie 150 zł. na zakupno rekwizytów pożarnych.

Pismem z 23. lipca 1895 L. 295 zawiadomiła Rada zawiadowcza Wydział krajowy, że podania Kółka rolniczego w Rabce o zapomogę nie uwzględniła z przyczyny, że zapomogi z funduszu Związku udziela się według statutu tylko strażom do Związku należącym, o czem zawiado-

miono zarząd Kółka rolniczego i komendę ochot. straży w Rabce zapraszając je zarazem do przystąpienia do Związku, lecz jak dotychczas na próżno.

Natomiast przeznaczyła Rada zawiadowcza na posiedzeniu z 6. lipca 1895 na zapomogi dla straży pożarnych łączną kwotę 435 zł. nie licząc pożyczki dla ochot. straży w Nowym Targu w kw. 200 zł.

Pismem zaś z 16. lipca 1895 L. 300 zawiadomiła nas Rada zawiadowcza Związku, że ochotniczej straży pożarnej w Besku udzieliła zapomogę w przyborach pożarnych wartości około 30 zł.

Z prośb wniesionych bezpośrednio do Wydziału krajowego a tejże Radzie zawiadowczej do uwzględnienia odstąpionych otrzymały zapomogi w r. 1895 od Rady zawiadowczej Związku ochotnicza straż pożarna w Tłustem przybory pożarne w wartości około 30 zł., ochotnicza straż pożarna w Ottynii przybory pożarne w wartości również około 30 zł., ochotnicza straż pożarna w Piekarach zapomogę w kw. 25 zł.

Przyjęliśmy do wiadomości zawiadomienie Marszałka kraj. z 9. lutego 1895 Ls. 1.386 o niezałatwieniu przez Wys. Sejm wniosku posła Merunowicza w sprawie rozpowszechnienia między ludem asekuracyi od szkód ogniowych i na życie.

Z powodu rozszerzających się pożarów wydaliśmy rozporządzeniem do LW. 28.841/95 do wszystkich Wydziałów powiatowych okólnik o przestrzeganie przepisów ogniowych.

Wreszcie zaznaczamy, że na zaprowadzenie straży pożarnych w kraju, uchwalanie regulaminów ogniowych i sprawianie przyrządów ogniowych w miastach i miasteczkach mamy zwrócone baczne oko i że o ile z nadsyłanych sprawozdań wnosić możemy, stan rzeczy pod tym względem coraz bardziej się polepsza.

Sprawy dotyczące ludności izraelickiej, indemnizacyi i służebnictw.

W sprawach tych Departament VI. w ubiegłym peryodzie czasu niniejszem sprawozdaniem objętem nie miał nic do załatwienia.

W końcu nadmieniamy, że do czynności szefa Departamentu VI. należy szkontrum kasy krajowej, które w czasie właściwym zostały przeprowadzone.

Alegat do sprawozdania z czynności Depart. VI.

Odpis rozporządzenia Prezydyum c. k. krajowej Dyrekcyi skarbu we Lwowie dnia 16. sierpnia 1895 L. 2.450/pr. — Do Świetnej Izby inżynierskiej we Lwowie. Podanie Świetnej Izby de dato 8. stycznia 1894 L. 1.184 wniesione do Wys. c. k. Ministerstwa skarbu o zniesienie upoważnienia urzędników ewidencyjnych do wykonywania robót geometrycznych na żądanie stron prywatnych, było przedmiotem dokładnych badań, które wykazały, że z jednej strony czynności urzędników ewidencyjnych w powyższym kierunku nie osiągają takich rozmiarów, iżby z ich powodu technicy prywatni nie mogli znaleźć dostatecznego zajęcia w swoim zawodzie i że z drugiej strony zupełne wykluczenie urzędników ewidencyjnych od wspomnianych robót nie odpowiadałoby potrzebom ludności jakoteż potrzebom należytego prowadzenia ksiąg gruntowych. Z tych powodów nie mogło stać się zadość prośbie w powyższem podaniu zawartej. — O tem zawiadamia się Świetną Izbę wskutek reskryptu Wys. c. k. Ministerstwa skarbu z 26. czerwca 1895 L. 11 551 z dodatkiem, że także dalsze do Prezydyum c. k. wyższego Sądu krajowego we Lwowie wniesione i stamtąd tutaj odstąpione podanie z 9. stycznia 1894 L. 1.184 o zezwolenie, aby technicy cywilni sami sporządzali kopie z katastralnych map oryginalnych, było przedłożone Wys. c. k. Ministerstwu skarbu jednakże według powołanego reskryptu ze względu na §. 58 ustawy z 23 maja 1883 Dz. p. p. Nr. 83 nie mogło być uwzględnione. — D. u. s. — Prezydyum c. k. krajowej Dyrekcyi skarbowej we Lwowie. — L. 2.450/pr. Odezwa! — Świetnemu Wydziałowi krajowemu — we Lwowie — odnośnie do końcowego ustępu szacownej odezwy z 29. lipca 1894 L. 18632 do wiadomości. — Lwów dnia 16. sierpnia 1895. — *Korytowski m. p.*